REGESTA
PONTIFICVM ROMANORVM

IVBENTE REGIA SOCIETATE GOTTINGENSI

CONGESSIT

PAVLVS FRIDOLINVS KEHR

ITALIA PONTIFICIA

VOL. IV

VMBRIA PICENVM MARSIA

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCCIX

ITALIA PONTIFICIA

SIVE

REPERTORIVM PRIVILEGIORVM ET LITTERARVM
A ROMANIS PONTIFICIBVS ANTE ANNVM MCLXXXXVIII

ITALIAE

ECCLESIIS, MONASTERIIS, CIVITATIBVS SINGVLISQVE PERSONIS
CONCESSORVM

IVBENTE REGIA SOCIETATE GOTTINGENSI

CONGESSIT

PAVLVS FRIDOLINVS KEHR

VOL. IV

VMBRIA PICENVM MARSIA

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCCIX

PRAEFATIO.

In hoc Italiae pontificiae volumine quarto acta Romanorum pontificum congessimus, quae ad provincias pertinent: Umbriam cum episcopatibus Spoletino, Interamnensi, Reatino, Narniensi, Amerino, Urbevetano, Tudertino, Fulginate, Nucerino, Asisiensi, Perusino, Eugubino, Castellano, Picenum sive Marchiam cum episcopatibus Camerinensi, Firmano, Asculano, Ariminensi, Pisaurensi, Fanensi, Senogalliensi, Anconitano, Humanatensi, Aesino, Auximano, Forosemproniensi, Urbinate, Calliensi, Monteferetrano, Marsiam sive Aprutinas regiones cum episcopatibus Furconensi, Marsicano, Valvensi, Teatino, Pennensi, Aprutino.

Quum autem in nostri operis hucusque editis voluminibus I—IV summorum pontificum acta recenseantur, quae ex Italiae mediae regionibus ad nos pervenerunt, propriam Romani pontificis provinciam olim fere omnino constituentibus, utile nobis visum est, eadem volumina indice alphabetico eorum, ad quos litterae apostolicae missae sunt, locupletare, quo lectores facilius eas requirere possent. Ut eorum denique satisfacturi simus desideriis, quibus nostra disponendi ratio displicuit, elenchum chronologicum integrum, omnium scilicet litterarum, iuxta ordinem Romanorum pontificum in ultimo Italiae pontificiae volumine disponemus.

Quartum hoc volumen acta summorum pontificum complectitur num. 753, quorum 355 iam inveniuntur in regestis Jaffeanis; integra 444, autographa 147, spuria autem 30.

Id unum hodie restat, ut gratias humanissimis illis viris referamus, qui praesto nobis ad hoc volumen instruendum fuere, Ludovico Schiaparelli

Florentino, Fedoro Schneider Romano, Iohanni Grasshoff Gottingensi, Iosepho Sordini et Michaeli Faloci Pulignani Umbris, Ludovico Zdekauer Maceratensi et Iohanni Pansa Sulmonensi. Grato quoque animo prosequimur Ericum Caspar Berolinensem, cuius schedis summo cum studio elaboratis, quae Aprutinas provincias respiciunt, nostro sane quidem more usi sumus.

Scr. Romae kal. iun. MDCCCCIX.

KEHR.

RERVM INDEX.

VMBRIA.

SPOLETO

TERNI

RIETI

NARNI

AMELIA

ORVIETO

TODI

FOLIGNO

NOCERA

ASSISI

PERUGIA

GUBBIO

CITTA DI CASTELLO

PICENVM.

CAMERINO

FERMO

ASCOLI PICENO

RIMINI

PESARO

FANO

SENIGALLIA

ANCONA

UMANA

IESI

OSIMO

FOSSOMBRONE

MARSIA.

pag.

CHIETI

PENNE

TERAMO

ELENCHVS PONTIFICVM ROMANORVM
QVORVM ACTA IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

(JK. = Jaffé-Kaltenbrunner; JE. = Jaffé-Ewald; JL. = Jaffé-Loewenfeld, Regesta pontificum Romanorum ab condita ecclesia ad annum post Christum natum MCXCVIII ed. Ph. Jaffé. Lipsiae 1885—88. — * = acta deperdita sive quorum simplex notitia habetur. — † = acta spuria. — Numeri documentorum, quorum autographa adhuc conservantur, typis crassioribus excussi sunt.)

			Liberius.	pag.
1	(353—54)	JK. 210	Spoleto, Episc. n. 1	6
			Innocentius I.	
2	416 mart. 19	JK. 311	Gubbio, Episc. n. 1	82
3	(402—17)	JK. 314	Nocera, Episc. n. 1	51
			Leo I.	
4	443 oct. 10	JK. 402	Picenum n. 1	115
5	459 mart. 6	JK. 545	Picenum n. 2	116
			Simplicius.	
*6	(475)	JK. 571	Ofena, Episc. n. 1	264
7	475 nov. 19	JK. 570	Ofena, Episc. n. 2	264
			Gelasius I.	
8	493 nov. 1	JK. 621	Picenum n. 3	116
9	494 ian. 17	JK. 633	Picenum n. 4	116
10	(494—95)	JK. 649	Ofena, Episc. n. 3	265
11	(494—95)	JK. 663	Plebs Clientensis n. 1	145
12	(495—96)	JK. 704	Amiterno, Episc. n. 1	238
13	(495—96)	JK. 705	Plebs Clientensis n. 2	145
14	(495—96)	JK. 706	Valva, Episc. n. 1	253
15	(496)	JK. 713	{Ancona, Episc. n. 1 {Umana, Episc. n. 1	195 201
16	(496)	JK. 717	Foligno, Episc. n. 1	44
17	(492—96)	JK. 677	Vasto, Eccl. b. Eleutherii n. 1	281
18	(492—96)	JK. 687	Falerone, Episc. n. 1	146
19	(492—96)	JK. 690	Spoleto, Episc. n. 2	6

			Pelagius I.	pag.
*20	(557 ?)	JK. —	Spoleto, Episc. n. 3	7
			Spoleto, Mon. s. Iuliani n. 1	12
21	(558)	JK. 952	Fossombrone, Episc. n. 1	215
22	559 april. 29	JK. 953	Cingoli, Episc. n. 1	211
23	(558—60)	JK. 966	Spoleto, Episc. n. 4	7
			Camerino, Episc. n. 1	120
24	(558—60)	JK. 974	Narni, Episc. n. 1	30
25	(558—60)	JK. 975	Narni, Episc. n. 2	30
26	(558—60)	JK. 1027	Spoleto, Episc. n. 5	7
			Spoleto, Mon. s. Iuliani n. 2	12
27	(558—60)	JK. 994	Fossombrone, Episc. n. 2	215
28	(558—60)	JK. 1028	Fossombrone, Episc. n. 3	215
29	(558—60)	JK. 1029	Fossombrone, Episc. n. 4	216
*30	(555—60)	JK. —	Cingoli, Episc. n. 2	211
31	(555—60)	JK. 956	Cingoli, Episc. n. 3	211
			Benedictus I.	
*32	(574—78)	JK. 1044	Spoleto, Mon. s. Marci n. 1	11
			Pelagius II.	
*33	(578—90)	JK. 1063	Pesaro, Episc. n. 1	179
			Gregorius I.	
34	(591 feb.)	JE. 1101	Ortona, Episc. n. 1	276
35	(591 iul.)	JE. 1125	Rimini, Episc. n. 1	159
36	(591 iul.)	JE. 1126	Rimini, Episc. n. 2	159
			Rimini, Civ. n. 1	173
37	(591 iul.)	JE. 1128	Perugia, Episc. n. 1	61
38	(591 aug.)	JE. 1148	Bevagna, Episc. n. 1	14
39	(591 sept.)	JE. 1155	Narni, Episc. n. 3	30
40	(592 ian.)	JE. 1167	Rimini, Episc. n. 3	160
			Rimini, Mon. s. Crucis n. 1	167
41	(592 april.)	JE. 1181	Rimini, Episc. n. 4	160
42	(593 mart.)	JE. 1228	Rimini, Episc. n. 5	160
			Urbino, Episc. n. 1	219
43	(593 mart.)	JE. 1229	Rimini, Episc. n. 6	160
			Rimini, Civ. n. 2	173
*44	(594 aug.)	JE. —	Ortona, Episc. n. 2	276
45	(594 aug.)	JE. 1311	Ortona, Episc. n. 3	276
46	(595 feb.)	JE. 1338	Pesaro, Episc. n. 2	179
			Pesaro, Civ. n. 1	181
47	(595 iun.)	JE. 1364	Rimini, Episc. n. 7	160
48	(595 iun.)	JE. 1363	Rimini, Mon. s. Thomae n. 1	167
49	(595 iun. 6)	JE. 1362	Rimini, Episc. n. 8	160
			Rimini, Mon. s. Thomae n. 2	168
†50	(595)	JE. —	Rimini, Episc. n. 9	161
			Rimini, Mon. s. Thomae n. 3	168
51	(596 iul.)	JE. 1425 *a*	Rimini, Episc. n. 10	161
			Rimini, Eccl. s. Stephani n. 1	166
52	(596 iul.)	JE. 1426	Pesaro, Episc. n. 3	179
53	(596 iul.)	JE. 1427	Fano, Episc. n. 1	185
54	(596 oct.)	JE. 1456	Rimini, Mon. s. Thomae n. 4	168
55	(596 nov.)	JE. 1459	Fano, Episc. n. 2	185

				pag.
*56	(597)	JE. —	Spoleto, Episc. n. 6	7
			Bevagna, Episc. n. 2	15
57	(598 nov.)	JE. 1580	Spoleto, Episc. n. 7	7
			Rieti, Eccl. cathedr. n. 1	24
58	(598 nov.)	JE. 1581	Fermo, Episc. n. 1	135
			Ancona, Episc. n. 2	196
59	(598 nov.)	JE. 1582	Fermo, Episc. n. 2	135
60	(598 nov.)	JE. 1583	Fermo, Episc. n. 3	136
			Mon. s. Sabini n. 1	140
61	(598 nov.)	JE. 1584	Spoleto, Episc. n. 8	7
			Fermo, Mon. s. Sabini n. 2	141
*62	(593—98)	JE. —	Terni, Episc. n. 1	19
			Narni, Episc. n. 4	30
63	(598 nov.)	JE. 1585	Terni, Episc. n. 2	19
			Narni, Episc. n. 5	30
*64	(598)	JE. —	Fermo, Episc. n. 4	136
			Teramo, Episc. n. 1	311
65	(598 nov.—dec.)	JE. 1596	Fermo, Episc. n. 5	136
			Teramo, Orator. s. Petri n. 1	313
66	(599 ian.)	JE. 1612	Spoleto, Mon. s. Marci n. 2	11
67	(599 ian.)	JE. 1624	Ancona, Episc. n. 3	196
			Osimo, Episc. n. 1	207
68	(599 ian.)	JE. 1625	Osimo, Episc. n. 2	207
			Civ. n. 1	208
69	(599 feb.)	JE. 1632	Spoleto, Episc. n. 9	7
*70	(596—99)	JE. —	Rimini, Episc. n. 11	161
71	(599 mai.)	JE. 1663	Rimini, Episc. n. 12	161
72	(599 mai.)	JE. 1664	Rimini, Episc. n. 13	161
			Civ. n. 3	173
73	(599 mai.)	JE. 1665	Rimini, Episc. n. 14	161
74	(599 iun.)	JE. 1693	Spoleto, Episc. n. 10	7
			Bevagna, Episc. n. 3	15
75	(599 iul.)	JE. 1712	Gualdo-Tadino, Episc. n. 1	53
			Gubbio, Episc. n. 2	82
76	(599 iul.)	JE. 1713	Gualdo-Tadino, Episc. n. 2	53
*77	(594—99)	JE. —	Ortona, Episc. n. 4	277
78	(599 iul.)	JE. 1721	Ortona, Episc. n. 5	277
79	(599 iul.)	JE. 1738	Rimini, Episc. n. 15	161
			Civ. n. 4	173
†80	(599 iul.)	JE. †1739	Rimini, Episc. n. 16	162
			Civ. n. 5	173
81	(601 oct.—nov.)	JE. 1855	Fermo, Episc. n. 6	136
			Teramo, Episc. n. 2	311
82	(601 oct.—nov.)	JE. 1856	Teramo, Episc. n. 3	311
83	(602 nov.)	JE. 1882	Fermo, Episc. n. 7	136
			Ascoli, Mon. s. Savini n. 1	155
*84	(603 iun.)	JE. —	Norcia, Episc. n. 1	17
85	(603 iun.)	JE. 1903	Norcia, Episc. n. 2	17
86	(603 iun.)	JE. 1904	Spoleto, Episc. n. 11	8
			Norcia, Episc. n. 3	17
87	(603 dec.)	JE. 1924	Rimini, Episc. n. 17	162
			Ancona, Episc. n. 4	196
88	(604 ian.)	JE. 1992	Perugia, Episc. n. 2	62
†*89	(590—604)	JE. —	Mon. s. Mariae in Campo n. 1	124

				pag.
			Honorius I.	
*90	(625—38)	JE. 2033	Mon. s. Archangeli de Claiano n. 1	142
			Iohannes VII.	
†*91	(705—07)	JE. —	Mon. s. Iohannis de Marzano n. 1	106
			Gregorius II.	
†*92	715 mai. 10	JE. —	Mon. s. Mariae de Propitiano n. 1	315
*93	(715—31)	JE. 2193	Mon. s. Leonis et mon. s. Severini n. 1	229
			Gregorius III.	
*94	(738)	JE. I 259	Umbria n. 1	2
			Zacharias.	
†*95	(741—52)	JE. —	Fano, Mon. s. Paterniani n. 1	188
			Stephanus II.	
*96	(756—57)	JE. —	Picenum n. 5	116
			Hadrianus I.	
*97	(773 ex.)	JE. I 291	Umbria n. 2	2
*98	(773 ex.)	JE. —	Città di Castello, Civ. n. 1	105
*99	(773 ex.)	JE. —	Fermo, Civ. n. 1	139
*100	(773 ex.)	JE. —	Ancona, Civ. n. 1	198
*101	(773 ex.)	JE. —	Osimo, Civ. n. 2	209
*102	(773—74)	JE. —	Picenum n. 6	116
†*103	(777)	JE. —	Fano, Mon. s. Paterniani n. 2	188
			Leo IV.	
104	(851)	JE. 2613	Rieti, Episc. n. 1 Ascoli, Episc. n. 1	22 148
105	(852)	JE. 2615	Umbria n. 3 Rieti, Episc. n. 2	2 22
106	(853)	JE. 2637	Spoleto, Episc. n. 12	8
107	(853)	JE. 2639	Umbria n. 4	2
			Benedictus III.	
†108	(856—57) mai.	JE. †2665	Terni, Civ. n. 1	20
			Nicolaus I.	
*109	(862)	JE. 2696	Picenum n. 7	117
			Iohannes VIII.	
†110	(873)	JE. —	Fano, Mon. s. Paterniani n. 3	188
*111	(873)	JE. —	Urbino, Civ. n. 1 Cagli, Civ. n. 1	220 223
112	(873)	JE. 2965	Urbino, Civ. n. 2 Cagli, Civ. n. 2	221 224
*113	(875)	JE. —	Città di Castello, Episc. n. 1	99
114	(875)	JE. 3015	Città di Castello, Episc. n. 2	99
115	(876 sept.)	JE. 3045	Valva, Episc. n. 2	253
116	(876 dec. 1)	JE. 3072	Rimini, Episc. n. 18	162
117	876 dec. 14	JE. 3073	Umbria n. 5	2
118	877 oct. 21	JE. 3112	Umbria n. 6	2

				pag.
119	(878)	JE. 3119	Umbria n. 7	3
120	(878)	JE. 3120	Umbria n. 8	3
*121	(878)	JE. I 396	Umbria n. 9	3
122	(878)	JE. 3121	Umbria n. 10	3
*123	(878 april.)	JE. I 398	Umbria n. 11	4
124	(878 aug.)	JE. I 402	Umbria n. 12	4
125	(879 iun. 14)	JE. 3266	Rieti, Mon. s. Salvatoris Maioris n. 1	25
*126	(879)	JE. —	Penne, Episc. n. 1	284
127	(879) nov. 19	JE. 3311	Penne, Episc. n. 2	284
*128	(872—79)	JE. —	Teramo, Episc. n. 4	311
129	879 nov. 20	JE. 3310	Teramo, Episc. n. 5	312
			Fermo, Episc. n. 8	136
			Chieti, Episc. n. 1	268
			Penne, Episc. n. 3	284
*130	(879)	JE. —	Ascoli, Episc. n. 2	149
131	(879) nov. 24	JE. 3312	Ascoli, Episc. n. 3	149
132	880 sept. 30	JE. 3326	Umbria n. 13	4
			Picenum n. 8	117
			Stephanus V.	
133	(886)	JL. 3415	Umbria n. 14	4
134	(887—88)	JL. 3446	Umbria n. 15	4
			Rieti, Episc. n. 3	23
			Iohannes X.	
†*135	(914—28)	JL. —	Mon. s. Iohannis de Marzano n. 2	106
			Agapitus II.	
*136	(946—55)	JL. 3666	Patrimonium Narniense n. 1	33
			Iohannes XII.	
†*137	(956)	JL. †3681	Furconium, Episc. n. 1	235
*138	(955—64)	JL. 3699	Patrimonium Narniense n. 2	34
			⟨Calixtus.⟩	
†139	964 oct. 2	JL. —	Mon. s. Mariae in pede Clentis n. 1	144
			Leo VIII.	
†*140	965 feb.	JL. —	Ascoli, Episc. n. 4	149
			Iohannes XIII.	
141	969 nov. 21	JL. 3595	Mon. s. Mariae de Valle Pontis n. 1	76
*142	(965—72)	JL. —	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 1	67
			Gregorius V.	
†143	(996)	JL. —	Mazzeus de Mergantibus n. 1	50
†144	(996)	JL. —	Mazzeus de Mergantibus n. 2	50
†145	(996)	JL. —	Mazzeus de Mergantibus n. 3	50
*146	(996—99)	JL. 3892	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 2	67
			Silvester II.	
†147	(999 mai.)	JL. —	Mazzeus de Mergantibus n. 4	50
*148	(1001 mart. 7)	JL. I 499	Mon. s. Laurentii de Campo n. 1	190
*149	(999—1002)	JL. —	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 3	67

				pag.
150	1002 dec. 3	JL. I 499	Perugia, Episc. n. 3	62
			Mon. s. Petri prope Perusiam n. 4	67
*151	(999—1003)	JL. —	Fontavellana n. 1	94
			Iohannes XVIII.	
*152	(1003—09)	JL. —	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 5	67
*153	(1003—09)	JL. —	Mon. s. Iohannis de Marzano n. 3	107
			Sergius IV.	
†*154	1010	JL. —	Ascoli, Episc. n. 5	149
*155	(1009—12)	JL. —	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 6	67
			Benedictus VIII.	
156	1013 dec.	JL. 4000	Borgo San Sepolcro n. 1	109
157	1022 dec.	JL. 3792	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 7	67
*158	(1012—24?)	JL. —	Mon. s. Petri in Massa montis Neronis n. 1	225
			Iohannes XIX.	
*159	(1027 april.)	JL. —	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 8	67
*160	(1028)	JL. —	Mon. s. Salvatoris de Monte Acuto n. 1	74
*161	(1032?)	JL. —	Mon. s. Salvatoris in Valle Castri n. 1	125
*162	(1027—32)	JL. —	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 9	68
*163	(1024—32?)	JL. —	Mon. s. Petri in Massa montis Neronis n. 2	225
			Benedictus IX.	
*164	1033	JL. —	Rimini, Mon. ss. Petri et Pauli n. 1	171
*165	(1033—36)	JL. —	Perugia, Episc. n. 4	62
			Mon. s. Petri prope Perusiam n. 10	68
166	1036 nov. 2	JL. I 520	Perugia, Episc. n. 5	62
			Mon. s. Petri prope Perusiam n. 11	68
*167	(1033—38)	JL. —	Perugia, Eccl. cathedr. n. 1	63
*168	(1033—45)	JL. —	Perugia, Episc. n. 6	62
*169	(1033—45)	JL. —	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 12	68
*170	(1033—46)	JL. —	Rimini, Civ. n. 6	174
*171	(1033—46)	JL. —	Pesaro, Civ. n. 2	182
*172	(1033—46)	JL. —	Urbino, Civ. n. 3	221
*173	(1033—46)	JL. —	Marsi, Episc. n. 1	241
*174	(1033—46?)	JL. —	Mon. s. Petri in Massa montis Neronis n. 3	226
			Gregorius VI.	
175	1045 mai.	JL. 4123	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 13	68
*176	1046 mai.	JL. —	Borgo San Sepolcro n. 2	110
*177	(1045—46)	JL. —	Perugia, Episc. n. 7	62
*178	(1045—46)	JL. —	Fano, Episc. n. 3	185
			Clemens II.	
*179	(1046)	JL. —	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 14	68
180	1047 sept. 24	JL. 4148	Mon. s. Thomae iuxta fl. Aposellam n. 1	183
*181	(1047)	JL. —	Fano, Mon. s. Paterniani n. 4	188
*182	(1046—47)	JL. 4138	Mon. s. Mariae de Valle Pontis n. 2	77
			Leo IX.	
183	1049 mart. 25	JL. 4157	Mon. s. Mariae de Valle Pontis n. 3	77
*184	(1050)	JL. 4247	Fano, Episc. n. 4	185

				pag.
185	(1049–50)	JL. 4210	Osimo, Civ. n. 3	209
186	1051 iun. 19	JL. —	Mon. s. Mariae de Piciano n. 1	291
187	1051 iun. 22	JL. 4258	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 1	300
188	1051 oct. 11	JL. —	Todi, Mon. s. Leucii n. 1	40
*189	(1051)	JL. 4256	Osimo, Episc. n. 3	208
190	1052 mart. 9	JL. 4267	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 15	68
191	1052 iun. 18	JL. 4278	Ascoli, Episc. n. 6	149
*192	(1053) mart.	JL. I 541	Osimo, Eccl. cathedr. n. 1	208
193	1053 iun. 16	JL. {4277 4298 *a*}	Mon. s. Stephani de ripa maris n. 1	282
194	1053 dec. 21	JL. 4306	Valva, Episc. n. 3	253
195	(1049–54)	JL. 4311	Fontavellana n. 2	94
196	(1049–54)	JL. 4312	Fontavellana n. 3	95
*197	(1049–54)	JL. —	Fontavellana n. 4	95
*198	(1049–54)	JL. —	Borgo San Sepolcro n. 3	110
*199	(1049–54)	JL. 4314	{Rimini, Civ. n. 7 Ancona, Civ. n. 2	174 198
*200	(1049–54)	JL. —	Rimini, Civ. n. 8	174
*201	(1049–54)	JL. —	Mon. s. Laurentii de Campo n. 2	190
*202	(1049–54)	JL. —	Mon. s. Iohannis in Venere n. 1	279
			Victor II.	
*203	(1055 mai. 27)	JL. I 549	Ascoli, Episc. n. 7	150
204	1056 ian. 2	JL. 4343	Ascoli, Episc. n. 8	150
*205	(1056)	JL. —	Teramo, Episc. n. 6	312
206	1056 iul.	JL. 4348	Teramo, Episc. n. 7	312
*207	1057 april. 18	JL. I 552	Marsi, Episc. n. 2	241
*208	(1054–57)	JL. —	Fossombrone, Episc. n. 5	216
*209	(1054–57)	JL. —	Fossombrone, Episc. n. 6	216
*210	(1054–57)	JL. —	Mon. s. Iohannis in Venere n. 2	279
			Gerardus, missus Victoris II.	
211	(1057 iul.)	JL. —	{Rieti, Mon. s. Salvatoris Maioris n. 2 Teramo, Episc. n. 8	26 312
			Stephanus IX.	
212	1057 nov. 2	JL. 4374	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 16	69
213	1057 dec. 9	JL. 4377	Marsi, Episc. n. 3	241
214	(1057–58)	JL. —	Borgo San Sepolcro n. 4	110
			Benedictus X.	
215	1058	JL. 4390	Mons s. Petri n. 1	209
			Nicolaus II.	
216	1059 feb. 17	JL. 4395	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 17	69
217	1059 mart. 25	JL. 4398	Rimini, Mon. ss. Petri et Pauli n. 2	171
218	1059 mai. 1	JL. —	Valva, Episc. n. 4	254
219	1059 mai. 2	JL. 4402	Penne, Episc. n. 4	284
220	1059 mai. 2	JL. 4403	Chieti, Episc. n. 2	268
221	1059 oct. 14	JL. 4413	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 18	69
*222	(1059)	JL. —	Mon. s. Salvatoris de Monte Acuto n. 2	75
*223	(1059)	JL. —	Ancona, Civ. n. 3	198
224	1060 feb. 19	JL. 4431	Pesaro, Eccl. cathedr. n. 1	180
225	1060 april. 16	JL. 4433	Mon. s. Thomae iuxta fl. Aposellam n. 2	183
*226	(1059–61)	JL. —	Mon. s. Benedicti de Gualdo n. 1	54

				pag.
*227	(1059—61)	JL. —	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 19	69
*228	(1059—61)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Camporegiano n. 1	90
*229	(1059—61)	JL. —	Rimini, Mon. s. Gaudentii n. 1	169
*230	(1059—61)	JL. —	Mon. s. Victoris de Arcione n. 1	212
*231	(1059—61)	JL. —	Cagli, Mon. s. Geruntii n. 1	224
*232	(1059—61)	JL. —	Mon. s. Iohannis in Venere n. 3	279
			Alexander II.	
233	(1061)	JL. 4728	{Mon. s. Clementis de Piscaria n. 2 Terra Sansonesca n. 1	301 307
234	1063 ian. 25	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Camporegiano n. 2	90
235	(1063)	JL. 4522	{Mon. s. Petri prope Perusiam n. 20 Perugia, Civ. n. 1	70 72
236	(1063)	JL. 4538	Pesaro, Episc. n. 4	179
237	1065 april. 17	JL. 4564	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 21	70
238	(1065—67)	JL. 4494	Mon. s. Bartholomaei de Camporegiano n. 3	91
239	1069 ian. 8	JL. 4660	Città di Castello, Eccl. cathedr. n. 1	101
240	1069 ian. 16	JL. 4661	Spoleto, Eccl. cathedr. n. 1	9
241	1069 ian. 17	JL. 4662	Narni, Eccl. cathedr. n. 1	31
242	1070 mai. 15	JL. I 585	{Senigallia, Episc. n. 1 Fossombrone, Episc. n. 7	192 216
243	1072 ian. 18	JL. 4700	Furconium, Episc. n. 2	235
244	(1061—72)	JL. 4697	Gubbio, {Eccl. s. Lucae n. 1 Civ. n. 1	87 88
245	(1061—73)	JL. 4726	Mon. s. Salvatoris de Maiella n. 1	272
*246	(1061—73)	JL. —	Fontavellana n. 5	95
*247	(1061—73)	JL. —	Rimini, Mon. s. Gaudentii n. 2	169
*248	(1061—73)	JL. 4742	Pesaro, Eccl. cathedr. n. 2	180
*249	(1061—73)	JL. 4746	Fano, Eccl. cathedr. n. 1	186
*250	(1061—73)	JL. 4747	Mon. s. Laurentii de Campo n. 3	190
*251	(1061—73)	JL. —	Fossombrone, Episc. n. 8	216
*252	(1061—73)	JL. —	Cagli, Mon. s. Geruntii n. 2	224
			Gregorius VII.	
*253	(1073—74)	JL. —	Rieti, Episc. n. 4	23
254	1074 mart. 20	JL. 4843	{Rieti, Episc. n. 5 Mon. s. Quirici de Introduco n. 1	23 27
255	(1074 mart.)	JL. I 625	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 3	301
256	1074 nov. 13	JL. 4890	Mon. s. Salvatoris de Monte Acuto n. 3	75
257	1074 dec. 13	JL. 4907	Rimini, {Mon. s. Gaudentii n. 3 Civ. n. 9	169 175
258	1074 dec. 22	JL. 4912	Fermo, {Episc. n. 9 Civ. n. 2	136 139
259	1075 ian. 2	JL. 4917	Picenum n. 9	117
260	1075 ian. 2	JL. 4918	{Gubbio, Episc. n. 3 Gubbio, Civ. n. 2 Montefeltro, Episc. n. 1	82 88 228
261	1075 ian. 13	JL. 4923	{Picenum n. 10 Pesaro, Episc. n. 5	117 180
*262	(1075)	JL. —	Mon. s. Salvatoris de Monte Acuto n. 4	75
263	1076 mart. 23	JL. 4983	Fontavellana n. 6	95
264	1078 ian. 28	JL. 5063	Picenum n. 11	117
265	1078 mart. 25	JL. 5073	Rimini, Mon. ss. Petri et Pauli n. 3	171
266	(1078 nov. 17)	JL. —	Morcicchia n. 1	13

				pag.
*267	1079 feb. 11	JL. I 629	Camerino, Episc. n. 2 Fermo, Episc. n. 10	120 137
268	1079 feb. 19	JL. 5110	Città di Castello, Eccl. cathedr. n. 2	101
269	1080 april. 4	JL. 5160	Fontavellana n. 7	95
270	1080 oct. 15	JL. 5186	Picenum n. 12	117
271	(1080) dec. 11	JL. 5189	Umbria n. 16 Picenum n. 13	4 118
*272	(1080)	JL. —	Valva, Episc. n. 5	254
273	(1080) dec. 12	JL. 5190	Valva, Episc. n. 6	254
†*274	(1082?)	JL. —	Mon. de Bominaco n. 1	262
*275	(1073—85)	JL. 5284	Patrimonium Narniense n. 3	34
*276	(1073—85)	JL. —	Fossombrone, Episc. n. 9	216
†*277	(1073—85)	JL. —	Fermo, Episc. n. 11	137
			Clemens III (Wibertus).	
278	1096	JL. —	Mon. s. Flaviani de Rambona n. 1	126
			Urbanus II.	
†*279	(1091)	JL. —	Ascoli, Eccl. cathedr. n. 1	150
*280	(1097)	JL. I 692	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 4	301
281	(1097—98) april. 14	JL. 5687	Chieti, Episc. n. 3 Chieti, Comitatus n. 1	268 270
*282	(1097—98)	JL. —	Mon. s. Iohannis in Venere n. 4	279
283	(1097—98)	JL. —	Chieti, Episc. n. 4 Mon. s. Iohannis in Venere n. 5	268 279
*284	(1088—99)	JL. —	Mon. s. Flaviani de Rambona n. 2	127
			Paschalis II.	
*285	(1103)	JL. —	Teramo, Comitatus n. 1	315
*286	(1105)	JL. —	Gubbio, Episc. n. 4	82
*287	(1105)	JL. —	Città di Castello, Eccl. cathedr. n. 3	101
288	(1105) april. 10	JL. 6026	Città di Castello, Eccl. cathedr. n. 4	102
289	1106 ian. 18	JL. —	Borgo San Sepolcro n. 5	110
290	1107 nov. 16	JL. 6174	Spoleto, Eccl. cathedr. n. 2	9
291	1109 april. 29	JL. —	Terni, Civ. n. 2	20
†292	1110 april. 24	JL. 6274	Mon. s. Angeli de Gaifa n. 1	220
293	1110 april. 29	JL. 6272	Mon. s. Pauli de Valle Pontis n. 1	78
294	(1105—11)	JL. 6184	Città di Castello, Eccl. cathedr. n. 5	102
295	(1111 mai.)	JL. 6296	Rimini, Episc. n. 19	162
296	1112 feb. 6	JL. —	Mon. s. Laurentii de Campo n. 4	190
297	1112 mart. 26	JL. —	Valva, Episc. n. 7	254
298	1112 april. 14	JL. 6320	Mon. s. Martini de Valle n. 1	275
299	1114 feb. 25	JL. 6371	Marsi, Episc. n. 4	241
300	1115 feb. 8	JL. 6448	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 22	70
301	1115 iul. 18	JL. 6461	Chieti, Episc. n. 5 Chieti, Comitatus n. 2	269 270
302	1116 mart. 17	JL. 6511	Mon. s. Crucis de Saxovivo n. 1 Mon. s. Apollinaris iuxta Sambrum n. 1	47 58
303	1116 dec. 2	JL. 6532	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 1	294
*304	(1105—16)	JL. —	Città di Castello, Eccl. cathedr. n. 6	102
*305	(1116)	JL. —	Mon. de Bominaco n. 2	262
†306	1117 april. 20	JL. 6555	Mon. s. Petri ad Oratorium n. 1	261
†307	1117 april. 20	JL. 6556	Mon. s. Salv. de castro Castellorum n. 1	292
*308	(1099—1118)	JL —	Rieti, Episc. n. 6	23

				pag.
*309	(1099—1118)	JL. —	Eremus Pertinae n. 1	36
*310	(1099—1118)	JL. —	Assisi, Episc. n. 1	56
*311	(1099—1118)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Camporegiano n. 4	91
*312	(1099—1118)	JL. —	Mon. s. Iohannis de Marzano n. 4	107
*313	(1099—1118)	JL. —	Mon. s. Victoris de Arcione n. 2	212
*314	(1099—1118)	JL. —	Fossombrone, Episc. n. 10	216
*315	(1099—1118)	JL. —	Mon. s. Salvatoris de Maiella n. 2	273
*316	(1099—1118)	JL. —	Teramo, Episc. n. 9	312
			Augustinus card.	
317	(1103)	JL. —	{Mon. s. Clementis de Piscaria n. 5	301
			Teramo, Comitatus n. 2	316
			Calixtus II.	
318	1121 mart. 29	JL. 6897	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 6	301
319	1122 mai. 13	JL. 6973	Spoleto, Eccl. cathedr. n. 3	9
*320	(1122?)	JL. —	{Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 2	294
			Penne, Episc. n. 5	285
*321	(1120—24)	JL. —	Assisi, Episc. n. 2	57
*322	(1120—24)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Camporegiano n. 5	91
*323	(1120—24)	JL. —	Mon. s. Iohannis de Marzano n. 5	107
*324	(1120—24)	JL. —	Rimini, Mon. s. Gaudentii n. 4	169
*325	(1120—24)	JL. —	Teramo, Episc. n. 10	313
†*326	(1120—24)	JL. —	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 23	70
			Virgo, legatus Aprutii.	
327	(1120)	JL. —	Trasacco, Eccl. s. Caesidii n. 1	245
			Honorius II.	
328	1125 april. 30	JL. 7205	Montefeltro, Episc. n. 2	228
329	(1125)	JL. 7234	{Mon. s. Clementis de Piscaria n. 7	302
			Chieti, Episc. n. 6	269
330	(1126 feb. 6)	JL. 7242	Città di Castello, Episc. n. 3	100
331	1129 april. 10	JL. 7370	Narni, Eccl. cathedr. n. 2	31
*332	(1129)	JL. —	Gubbio, Episc. n. 5	82
†333	(1130)	JL. †7402	Comites de Montemarte n. 1	37
*334	(1125—30)	JL. —	Mon. s. Salvatoris de Monte Acuto n. 6	75
*335	(1124—30)	JL. —	Teramo, Episc. n. 11	313
			Bonifatius presb. card. tit. s. Marci.	
336	(1125)	JL. —	{Mon. s. Salvatoris de Monte Acuto n. 5	75
			Città di Castello, Eccl. cathedr. n. 7	102
			Innocentius II.	
337	1135 nov. 5	JL. 7729	Rimini, Eccl. cathedr. n. 1	164
338	1135 nov. 5	JL. 7730	{Rimini, Eccl. cathedr. n. 2	164
			Eccl. s. Mariae de Leura n. 1	176
339	1136 dec. 13	JL. 7803	Perugia, Episc. n. 8	62
†340	1136 dec. 13	JL. —	Mon. s. Iohannis de Marzano n. 6	107
341	1137 feb. 10	JL. 7825	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 24	70
342	1138 mart. 23	JL. 7879	Gubbio, Eccl. cathedr. n. 1	84
343	1138 mart. 25	JL. —	Valva, Episc. n. 8	255
344	1138 mart. 25	JL. 7880	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 3	294
345	1138 mai. 21	JL. 7898	Mon. s. Crucis de Saxovivo n. 2	47
346	1138 iun. 11	JL. 7901. 02	Foligno, Episc. n. 2	44
*347	(1138)	JL. —	Mon. de Bominaco n. 3	262
348	1139 mai. 24	JL. 8034	Fontavellana n. 8	96

				pag.
349	1139 oct. 29	JL. 8051	Narni, Eccl. cathedr. n. 3	31
350	(1139)	JL. —	Foligno, Eccl. cathedr. n. 1	45
351	1140 iun. 3	JL. —	Mon. s. Petri in Massa montis Neronis n. 4	225
352	1140 oct. 27	JL. 8103	Penne, Episc. n. 6	285
353	1141 april. 8	JL. 8132	Città di Castello, Eccl. cathedr. n. 9	102
354	1142 mart. 22	JL. —	Rimini, Mon. ss. Petri et Pauli n. 4	171
355	1142 mart. 23	JL. 8216	Gubbio, Eccl. s. Secundini n. 1	86
356	1142 mart. 23	JL. 8217	Eccl. s. Salvatoris de Colle blanco n. 1	211
357	1143 mart. 16	JL. —	Mon. s. Stephani de Gallano n. 1	49
*358	(1138—43)	JL. —	Città di Castello, Episc. n. 4	100
			Mon. s. Iacobi de Castello n. 1	104
*359	(1130—43)	JL. —	Mon. s. Quirici de Introduco n. 2	27
*360	(1130—43)	JL. —	Mon. s. Benedicti de Gualdo n. 2	54
*361	(1130—43)	JL. —	Assisi, Episc. n. 3	57
*362	(1130—43)	JL. —	Rimini, Mon. s. Gaudentii n. 5	169
*363	(1130—43)	JL. —	Mon. s. Laurentii de Campo n. 5	190
*364	(1130—43)	JL. —	Fossombrone, Episc. n. 11	216
			Bonifatius card.	
*365	(1140?)	JL. —	Città di Castello, Eccl. cathedr. n. 8	102
			Mon. s. Iohannis de Marzano n. 7	107
			Celestinus II.	
366	1143 oct. 19	JL. 8433	Gubbio, Eccl. cathedr. n. 2	84
*367	(1143—44)	JL. —	Mon. s. Benedicti de Gualdo n. 3	54
*368	(1143—44)	JL. —	Città di Castello, Episc. n. 6	100
			Eccl. s. Petri Iscen. n. 2	112
			Gilibertus card.	
*369	(1143—44)	JL. —	Città di Castello, Episc. n. 5	100
			Eccl. s. Petri Iscen. n. 1	112
			Lucius II.	
370	1144 mart. 15	JL. 8521	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 25	70
371	1144 april. 24	JL. 8583	Fontavellana n. 9	96
372	1144 mai. 21	JL. 8617	Rimini, Episc. n. 20	162
373	1144 nov. 13	JL. 8664	Città di Castello, Civ. n. 2	105
*374	(1144—45)	JL. —	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 26	71
*375	(1144—45)	JL. —	Mon. s. Mariae de Deciano n. 1	317
*376	(1144—45)	JL. —	Teramo, Episc. n. 12	313
			Eugenius III.	
377	1145 mart. 20	JL. —	Todi, Mon. s. Leucii n. 2	40
378	1145 mart. 21	JL. —	Rimini, Mon. s. Gaudentii n. 6	169
*379	(1145 mart.)	JL. —	Narni, Eccl. cathedr. n. 4	32
380	1145 april. 25	JL. 8739	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 27	71
381	1145 iun. 12	JL. 8767	Mon. s. Salvatoris de Monte Acuto n. 7	75
382	1146 oct. 29	JL. 8952	Mon. s. Angeli de Gaifa n. 2	220
*383	(1146)	JL. 8980	Mon. s. Stephani de ripa maris n. 2	282
*384	(1148)	JL. —	Borgo San Sepolcro n. 6	110
385	1149 ian. 31	JL. 9321	Fontavellana n. 10	96
*386	1149 feb. 18	JL. —	Otricoli, Eccl. s. Mariae n. 1	34
387	1149 mai. 16	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 4	294
*388	(1149)	JL. —	Mon. s. Petri ad Oratorium n. 2	261
389	(1150) iun. 12	JL. 9396	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 29	71
			Domus hosp. s. Petri prope Perusiam n. 1	71

				pag.
390	1150 dec. 2	JL. 9420	Eccl. s. Mariae de Villa Gemini n. 1	72
391	1150 dec. 15	JL. 9423	Penne, Episc. n. 7	285
*392	(1150)	JL. —	Mon. s. Mariae de Flastra n. 1	128
393	1151 ian. 24	JL. 9442	Mon. s. Salvatoris de Maiella n. 3	273
394	1151 iun. 6	JL. 9486	Marsi, Eccl. cathedr. n. 1 Celano, Eccl. s. Iohannis n. 1	244 245
395	1152 sept. 27	JL. 9607	Fano, Eccl. cathedr. n. 2	186
396	(1152—53)	JL. 9671	Mon. s. Silvestri de Monte Suavi n. 1	16
*397	(1152—53)	JL. —	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 8	302
398	(1145—53)	JL. 9658	Urbino, Episc. n. 2	219
399	(1145—53)	JL. —	Valva, Episc. n. 9	255
*400	(1153)	JL. —	Mon. s. Mariae de Flastra n. 2	128
*401	(1145—53)	JL. —	Mon. s. Benedicti de Gualdo n. 4	54
*402	(1145—53)	JL. —	Assisi, Episc. n. 4	57
*403	(1145—53)	JL. —	Mon. s. Benedicti de Monte Subasio n. 1	58
*404	(1145—53)	JL. —	Mon. s. Mariae de Deciano n. 2	317
*405	(1145—53)	JL. —	Fermo, Eccl. s. Petri veteris n. 1	140
*406	(1145—53)	JL. —	Mon. s. Marci de Rivocello n. 1	143
*407	(1145—53)	JL. —	Rimini, Episc. n. 21	163
*408	(1145—53)	JL. —	Pesaro, Eccl. cathedr. n. 3	180
*409	(1145—53)	JL. —	Mon. s. Stephani in Palude n. 1	191
*410	(1145—53)	JL. —	Eccl. s. Salvatoris de Colle blanco n. 2	212
*411	(1145—53)	JL. —	Mon. s. Victoris de Arcione n. 3	212
*412	(1145—53)	JL. —	Fossombrone, Episc. n. 12	217
*413	(1145—53)	JL. —	Marsi, Episc. n. 5	242
*414	(1145—53)	JL. —	Valva, Episc. n. 10	255
*415	(1145—53)	JL. —	Chieti, Episc. n. 7	269
			Iulius presb. card. tit. s. Marcelli.	
416	1145	JL. —	Foligno, Eccl. cathedr. n. 2	46
			Conradus ep. et vicarius Eugenii III.	
417	1147 nov. 27	JL. —	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 28	71
			Ubaldus card.	
*418	(1145—50)	JL. —	Ascoli, Episc. n. 9	150
			Anastasius IV.	
419	1153 aug. 8	JL. —	Valva, Episc. n. 11	255
420	1153 aug. 24	JL. 9821	Rieti, Episc. n. 7	23
421	1153 sept. 22	JL. 9746	Penne, Episc. n. 8	285
422	1153 oct. 26	JL. 9751	Città di Castello, Eccl. cathedr. n. 10	102
423	1153 nov. 27	JL. 9759	Teramo, Episc. n. 13	313
424	1153 nov. 27	JL. 9760	Mon. s. Laurentii de Campo n. 6	191
425	1154 mart. 17	JL. 9849	Foligno, Episc. n. 3	44
426	(1153—54)	JL. —	Marsi, Episc. n. 6	242
427	(1153—54)	JL. —	Marsi, Episc. n. 7	242
*428	(1153—54)	JL. —	Mon. s. Iohannis de Marzano n. 8	107
*429	(1153—54)	JL. —	Fermo, Eccl. s. Petri veteris n. 2	140
*430	(1153—54)	JL. —	Mon. s. Marci de Rivocello n. 2	143
*431	(1153—54)	JL. —	Fossombrone, Episc. n. 13	217
*432	(1153—54)	JL. —	Marsi, Episc. n. 8	242
*433	(1153—54)	JL. —	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 9 Manoppello, Comites n. 1	302 271
*434	(1153—54)	JL. —	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 10	302

			Hadrianus IV.	pag.
435	1155 ian. 12	JL. 9977	Città di Castello, Eccl. cathedr. n. 11	103
436	(1155) mart. 15	JL. 10017	Mon. s. Silvestri de Monte Suavi n. 2	16
437	1155 mart. 16	JL. 10018	Domus hosp. de Serra Ulmorum n. 1	230
438	(1155) mai. 6	JL. 10051	Rimini, Eccl. cathedr. n. 3	164
			Rimini, Mon. s. Gaudentii n. 7	170
439	1155 mai. 7	JL. 10052	Mon. s. Salvatoris de Maiella n. 4	273
*440	(1155 iun.)	JL. —	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 11	302
441	(1156) ian. 13	JL. 10123	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 12	303
			Penne, Episc. n. 9	285
442	1156 mai. 5	JL. 10177	Fano, Mon. s. Paterniani n. 5	188
443	1156 nov. 7	JL. —	Mon. s. Apollinaris iuxta Sambrum n. 2	59
444	(1156) dec. 19	JL. —	Valva, Episc. n. 12	255
			Mon. de Bominaco n. 4	262
445	1156 dec. 20	JL. —	Valva, Episc. n. 13	255
446	1157 mart. 1	JL. 10263	Rimini, Mon. ss. Petri et Pauli n. 5	172
447	1157 oct. 7	JL. —	Borgo San Sepolcro n. 7	110
†*448	(1157)	JL. —	Mon. de Bominaco n. 5	263
449	1159 mart. 14	JL. 10557	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 13	303
*450	(1154—59)	JL. —	Rieti, Episc. n. 8	23
*451	(1154—59)	JL. —	Guardea n. 1	35
*452	(1154—59)	JL. —	Mon. s. Benedicti de Gualdo n. 5	54
*453	(1154—59)	JL. —	Mon. s. Mariae de Flastra n. 4	129
*454	(1154—59)	JL. —	Mon. s. Laurentii de Campo n. 7	191
*455	(1154—59)	JL. —	Fossombrone, Episc. n. 14	217
*456	(1154—59)	JL. —	Marsi, Episc. n. 9	242
			Boso diac. card. ss. Cosmae et Damiani	
457	1159 ian. 9	JL. —	Mon. s. Mariae de Flastra n. 3	128
			Girardus card.	
458	— —	JL. —	Pesaro, Eccl. cathedr. n. 4	180
			Alexander III.	
459	1166 mart. 18	JL. 11266	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 14	303
460	(1166—67) ian. 13	JL. —	Valva, Episc. n. 14	256
			Mon. de Bominaco n. 6	263
*461	(1166—67) ian. 13	JL. —	Valva, Episc. n. 15	256
			Mon. de Bominaco n. 7	263
462	1169 mai. 4	JL. 11620	Perugia, Eccl. cathedr. n. 2	63
463	1169 iun. 25	JL. 11629	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 5	294
464	(1168—69) iul. 25	JL. —	Valva, Episc. n. 16	256
			Mon. de Bominaco n. 8	263
			Valva, Eccl. cathedr. n. 1	258
465	1169 aug. 4	JL. —	Mon. s. Benedicti de Gualdo n. 6	55
466	(1168—69)	JL. 14063	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 15	303
			Terra Sansonesca n. 2	307
467	(1168—69) sept. 4	JL. 11575	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 16	304
468	(1168—69) sept. 23	JL. 11582	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 17	304
			Furconium, Episc. n. 3	236
			Valva, Eccl. cathedr. n. 2	258
			Chieti, Eccl. cathedr. n. 1	270
			Penne, Eccl. cathedr. n. 1	289

				pag.
469	(1170) mart. 25	JL. 11748	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 18	304
			Fontavellana n. 11	96
			Camerino, Episc. n. 3	120
			Fermo, Episc. n. 12	137
			Ascoli, Episc. n. 10	150
			Osimo, Episc. n. 4	208
470	1170 april. 2	JL. 11758	Cagli, Mon. s. Geruntii n. 3	224
471	(1170) april. 28	JL. 11782	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 19	304
472	1170 mai. 21	JL. 11796	Città di Castello, Eccl. cathedr. n. 12	103
473	1170 sept. 12	JL. 11834	Eccl. s. Mariae de Villa Gemini n. 2	73
474	1170 oct. 30	JL. 11848	Gubbio, Eccl. cathedr. n. 3	84
475	1170 dec. 8	JL. 11853	Rimini, Eccl. cathedr. n. 4	164
476	1171 april. 3	JL. —	Todi, Mon. s. Leucii n. 3	40
*477	(1171)	JL. —	Rimini, Eccl. cathedr. n. 5	165
478	(1171—72) ian. 21	JL. —	Mon. s. Cosmae de Talliacotio n. 1	248
			Marsi, Episc. n. 10	242
			Eccl. cathedr. n. 2	244
479	(1171—72) feb. 7	JL. 14258	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 20	304
			Furconium, Episc. n. 4	236
			Marsi, Episc. n. 11	242
			Valva, Episc. n. 17	256
			Chieti, Eccl. cathedr. n. 2	270
			Penne, Episc. n. 10	285
			Teramo, Episc. n. 14	313
480	(1171—72) feb. 7	JL. 14259	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 21	305
			Penne, Episc. n. 11	286
			Teramo, Episc. n. 15	313
481	1172 mart. 17	JL. 12146	Mon. s. Cosmae de Talliacotio n. 2	248
482	1172 sept. 30	JL. —	Valva, Episc. n. 18	256
483	(1171—72) oct. 4	JL. 12126	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 22	305
			Furconium, Eccl. cathedr. n. 1	237
			Marsi, Episc. n. 12	242
			Valva, Episc. n. 19	256
			Chieti, Eccl. cathedr. n. 3	270
			Penne, Episc. n. 12	286
484	(1171—72) oct. 4	JL. 12127	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 23	305
*485	(1171—72 oct. 4)	JL. —	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 24	305
			Terra Sansonesca n. 3	307
486	1172 dec. 31	JL. 12172	Mon. s. Stephani de Gallano n. 2	49
*487	(1172)	JL. —	Mon. s. Crucis de Saxovivo n. 3	48
488	1173 sept. 28	JL. 12238	Chieti, Episc. n. 8	269
489	1174 april. 4	JL. 12363	Mon. s. Petri de Landolina n. 1	52
490	(1174)	JL. —	Marsi, Episc. n. 13	242
491	1175 mart. 28	JL. 12452	Mon. s. Salvatoris de Maiella n. 5	273
492	(1175) april. 2	JL. 12454	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 25	305
			Valva, Episc. n. 20	256
			Penne, Episc. n. 13	286
*493	(1175)	JL. —	Cagli, Episc. n. 1	223
494	(1174—76) feb. 23	JL. —	Ascoli, Mon. s. Angeli n. 1	153
495	1176 iun. 16	JL. 12714	Mon. s. Iohannis in Venere n. 6	280
†496	1177 mart. 9	JL. —	Ancona, Civ. n. 4	198
†497	1177	JL. —	Ancona, Eccl. cathedr. n. 1	197
498	1177 mai. 5	JL. —	Rimini, Mon. ss. Petri et Pauli n. 6	172
499	1177 iun. 28	JL. 12873	Mon. s. Mariae Novi portus n. 1	198

				pag.
500	(1177) aug. 15	JL. 12917	Picenum n. 14	118
			Fermo, Eccl. cathedr. n. 1	139
501	1178 ian. 14	JL. 13011	Città di Castello, Civ. n. 3	105
502	1178 mart. 23	JL. —	Mon. s. Petri de Bovaria n. 1	14
503	1178 mart. 23	JL. —	Penne, Episc. n. 14	286
504	1178 april. 17	JL. 13046	Fano, Mon. s. Paterniani n. 6	188
505	1178 mai. 19	JL. 13065	Furconium, Episc. n. 5	236
*506	(1177—78)	JL. —	Mon. s. Salvatoris de Monte Acuto n. 8	75
*507	(1178)	JL. —	Mon. s. Silvestri de Monte Suavi n. 3	16
*508	(1178)	JL. 13031	Mon. s. Stephani de ripa maris n. 3	282
509	[1179] ian. 19	JL. —	Ancona, Eccl. cathedr. n. 2	197
510	1179 ian. 20	JL. 13280	San Severino, Eccl. s. Severini n. 1	131
511	(1179) mai. 3	JL. 13409	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 26	306
512	(1179) mai. 15	JL. 13416	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 27	306
			Camerino, Episc. n. 4	120
			Fermo, Episc. n. 13	137
			Senigallia, Episc. n. 2	193
			Osimo, Episc. n. 5	208
513	1179 oct. 10	JL. —	Fermo, Mon. s. Sabini n. 3	141
514	1179 oct. 24	JL. 13481	Ascoli, Eccl. cathedr. n. 2	151
515	(1173—79) nov. 12	JL. —	Eccl. s. Petri de Auro n. 1	105
*516	(1159—79?)	JL. —	Marsi, Episc. n. 14	243
			Celano, Eccl. s. Iohannis n. 2	245
517	(1180) april. 4	JL. 13641	Narni, Episc. n. 6	31
			Narni, Eccl. cathedr. n. 5	32
518	(1180) april. 5	JL. 13642	Narni, Eccl. cathedr. n. 6	32
519	1180 april. 8	JL. —	Borgo San Sepolcro n. 8	111
520	1180 april. 14	JL. 13647	Eccl. s. Petri Iscen. n. 3	112
521	1180 nov. 27	JL. —	Fermo, Eccl. s. Petri veteris n. 3	140
522	(1181 april. 7)	JL. —	Maiolo n. 1	229
523	1181 april. 22	JL. 14391	Gubbio, Eccl. s. Secundini n. 2	86
*524	(1179—81)	JL. —	Marsi, Episc. n. 15	243
*525	(1170—81)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 6	295
			Penne, Episc. n. 15	286
*526	(1170—81)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 7	295
			Penne, Episc. n. 16	286
*527	(1169—81)	JL. —	Valva, Eccl. cathedr. n. 3	258
528	(1161—81) feb. 26	JL. —	Gubbio, Eccl. s. Felicissimi n. 1	86
*529	(1181)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 8	295
530	(1159—81)	JL. 13935	Fermo, Episc. n. 14	137
*531	(1159—81)	JL. —	Spoleto, Mon. s. Iuliani n. 3	12
*532	(1159—81)	JL. —	Rieti, Episc. n. 9	23
*533	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Quirici de Introduco n. 3	27
*534	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Nicolai de Monte n. 1	33
*535	(1159—81)	JL. —	Foligno, Episc. n. 4	45
*536	(1159—81)	JL. —	Assisi, Episc. n. 5	57
*537	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Benedicti de Monte Subasio n. 2	58
*538	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Petri prope Perusiam n. 30	71
*539	(1159—81)	JL. —	Gubbio, Episc. n. 6	82
*540	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Iohannis de Marzano n. 9	107
*541	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Michaelis infra Hostia n. 1	122
*542	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Mariae de Flastra n. 5	129
*543	(1159—81)	JL. —	Eccl. s. Mariae de mari n. 1	142
*544	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Marci de Rivocello n. 3	143

				pag.
*545	(1159—81)	JL. —	Rimini, Mon. s. Gaudentii n. 8	170
*546	(1159—81)	JL. —	Mon. s. Victoris de Arcione n. 4	213
*547	(1159—81)	JL. —	Fossombrone, Episc. n. 15	217
*548	(1159—81)	JL. —	Marsi, Episc. n. 16	243
†*549	(1159—81)	JL. —	Mon. de Bominaco n. 9	263

Lucius III.

550	(1181) nov. 3	JL. —	Eccl. s. Nicolai de Cappellis n. 1 Gualterius de Palearia n. 1	246 250
551	1182 ian. 2	JL. 14558	Gubbio, Eccl. cathedr. n. 4	84
*552	(1182)	JL. —	Fontavellana n. 12 Fossombrone, Episc. n. 16	96 217
553	1182 mai. 21	JL. 14656	Penne, Episc. n. 17	286
554	1182 iul. 4	JL. 14675	Rieti, Episc. n. 10	23
555	(1182) aug. 18	JL. —	Terni, Eccl. s. Nicolai n. 1	19
556	(1181—82) sept. 19	JL. —	Domus Cruciferorum in Ponte Potentiae n. 1	202
*557	(1182)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 9 Penne, Episc. n. 18	295 286
*558	(1182)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 10 Penne, Episc. n. 19	295 287
559	1182	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 11	295
*560	(1182)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 12	296
561	(1181—82)	JL. —	Mon. s. Stephani de Gallano n. 3	50
562	1183 mart. 26	JL. —	Valva, Episc. n. 21	256
563	(1183) sept. 20	JL. —	Eccl. s. Nicolai de Cappellis n. 2 Gualterius de Palearia n. 2	246 250
*564	(1183)	JL. —	Mon. s. Quirici de Introduco n. 4 Penne, Episc. n. 20	27 287
565	1183 dec. 23	JL. 14959	Rimini, Eccl. cathedr. n. 6	165
*566	(1183)	JL. —	Ascoli, Civ. n. 1	154
*567	(1181—84)	JL. —	Mon. s. Nicolai de Trotino n. 1	314
568	(1184) ian. 19	JL. 14974	Penne, Episc. n. 22	287
*569	(1184) ian. 21	JL. —	Mon. s. Quirici de Introduco n. 6	27
570	1184 april. 4	JL. 15015	Mon. s. Mariae Vallis Fucinae n. 1	133
571	1184 april. 14	JL. —	Mon. s. Angeli de Limisciano n. 1	59
572	1184 iun. 8	JL. —	Marsi, Episc. n. 17	243
573	1184 iun. 10	JL. —	Mon. s. Iohannis de Casanello n. 1	308
574	1184 iun. 17	JL. 15056	Mon. s. Mariae Novi portus n. 2	199
*575	(1184 oct.)	JL. —	Domus Cruciferorum in Ponte Potentiae n. 2	202
*576	(1184)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 13	296
577	(1185) ian. 21	JL. —	Picenum n. 15	118
578	1185 iun. 23	JL. —	Rimini, Mon. s. Gaudentii n. 9	170
579	(1185) oct. 2	JL. 15461	Rimini, Episc. n. 22 Rimini, Civ. n. 10 Rimini, Eccl. cathedr. n. 7	163 175 165
580	(1184—85) nov. 4	JL. 15309	Senigallia, Episc. n. 3	193
*581	(1184—85)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 16 Penne, Episc. n. 25	296 288
*582	(1181—85)	JL. —	Eremus Pertinae n. 2	36
*583	(1181—85)	JL. —	Gubbio, Mon. s. Petri n. 1	87
*584	(1181—85)	JL. —	Mon. s. Mariae de Flastra n. 6	129
*585	(1181—85)	JL. —	Fermo, Episc. n. 15	138

				pag.
*586	(1181—85)	JL. —	Ascoli, Eccl. s. Thomae n. 1	151
*587	(1181—85)	JL. —	Fano, Episc. n. 5	185
			Fano, Mon. s. Paterniani n. 7	189
*588	(1181—85)	JL. —	Fano, Episc. n. 6	185
			Fano, Mon. s. Paterniani n. 8	189
*589	(1181—85)	JL. —	Fossombrone, Episc. n. 18	217
*590	(1181—85)	JL. —	Marsi, Episc. n. 18	243
*591	(1181—85)	JL. —	Valva, Episc. n. 22	257
			Mon. de Bominaco n. 10	263
*592	(1181—85)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 17	296
			Comes Laureti n. 1	290
			Petrus Tusculanus ep. etc.	
593	1182 mart. 8	JL. —	Fontavellana n. 13	97
			Fossombrone, Episc. n. 17	217
			Theodinus et Octavianus cardd.	
594	1183 dec. 22	JL. —	Mon. s. Quirici de Introduco n. 5	27
			Penne, Episc. n. 21	287
			Girardus diac. card. s. Adriani, Lucii III vicarius.	
*595	(1184—85)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 14	296
			Penne, Episc. n. 23	287
*596	(1184—85)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 15	296
			Penne, Episc. n. 24	287
			Urbanus III.	
597	1186 feb. 27	JL. 15535	Spoleto, Eccl. cathedr. n. 4	9
598	1186 feb. 27	JL. 15537, 15560	Spoleto, Mon. s. Iuliani n. 4	12
599	1186 mai. 13	JL. 15605	Città di Castello, Eccl. cathedr. n. 13	103
600	1186 iun. 19	JL. 15635	Fano, Eccl. cathedr. n. 3	186
601	1186 iun. 24	JL. 15636	Ascoli, Eccl. s. Thomae n. 2	151
602	(1185—86) dec. 20	JL. —	Picenum n. 16	118
*603	(1185—86)	JL. —	Berardus de Labro n. 1	28
604	1187 ian. 19	JL. 15929	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 18	296
605	1187 mart. 13	JL. 15954	Eccl. s. Salvatoris de Colle blanco n. 3	212
606	(1186—87) mart. 15	JL. 15815	Perugia, Eccl. cathedr. n. 3	64
607	(1186—87) april. 27	JL. —	San Severino, Eccl. s. Severini n. 2	131
608	(1186—87) april. 27	JL. —	Valva, Episc. n. 23	257
			Mon. de Bominaco n. 11	263
609	(1186—87) iun. 9	JL. —	Domus Cruciferorum in Ponte Potentiae n. 3	202
610	1187 iun. 25	JL. —	Mon. s. Laurentii de Campo n. 8	191
*611	(1187)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 19	296
			Penne, Episc. n. 26	288
*612	(1187)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 20	297
			Penne, Episc. n. 27	288
613	(1185—87)	JL. 15723	Rimini, Episc. n. 23	163
*614	(1185—87)	JL. —	Assisi, Episc. n. 6	57
*615	(1185—87)	JL. —	Assisi, Episc. n. 7	57
*616	(1185—87)	JL. —	Mon. s. Iacobi de Castello n. 2	104
*617	(1185—87)	JL. —	Mon. s. Mariae de Flastra n. 7	129
*618	(1185—87)	JL. —	Mon. s. Marci de Rivocello n. 4	143
*619	(1185—87)	JL. —	Mon. s. Victoris de Arcione n. 5	213
*620	(1185—87)	JL. —	Mon. s. Silvestri de Iscleto n. 1	219

			Gregorius VIII.	pag.
621	1187 nov. 2	JL. 16032	Mon. s. Michaelis infra Hostia n. 2	122
622	1187 nov. 3	JL. —	Fontavellana n. 14	97
*623	(1187)	JL. —	Fermo, Episc. n. 16	138
			Clemens III.	
624	1188 ian. 16	JL. —	Mon. s. Iacobi de Castello n. 3	104
625	1188 april. 5	JL. —	Valva, Episc. n. 24 Mon. de Bominaco n. 12	257 263
*626	(1188 april. 5)	JL. —	Valva, Episc. n. 25 Mon. de Bominaco n. 13	257 264
627	1188 april. 5	JL. —	Valva, Episc. n. 26	257
628	1188 mai. 6	JL. 16224	Mon. s. Benedicti de Gualdo n. 7	55
629	1188 mai. 6	JL. —	Perugia, Eccl. cathedr. n. 4	64
630	1188 mai. 29	JL. —	Perugia, Eccl. cathedr. n. 5	64
631	1188 mai. 31	JL. 16265	Marsi, Episc. n. 19	244
632	1188 iun. 2	JL. —	Domus hosp. s. Nicolai de Ponte super Maroiam n. 1	113
633	1188 iun. 4	JL. 16270	Mon. s. Crucis de Saxovivo n. 4	48
634	1188 iun. 10	JL. —	Eccl. s. Mariae de mari n. 2	142
*635	(1187—88?)	JL. —	San Severino, Domus Cruciferorum n. 1	132
636	1188 iul. 26	JL. —	San Severino, Domus Cruciferorum n. 2	132
637	1188 sept. 20	JL. —	Perugia, Episc. n. 9 Perugia, Eccl. cathedr. n. 6	63 64
638	1188 oct. 14	JL. 16330	Furconium, Episc. n. 6	236
639	1188 oct. 17	JL. —	Perugia, Eccl. cathedr. n. 7	64
640	1188 oct. 20	JL. —	Gubbio, Episc. n. 7 Gubbio, Eccl. cathedr. n. 5 Gubbio, Civ. n. 3	83 85 89
641	1188 oct. 21	JL. —	Perugia, Eccl. cathedr. n. 8	65
642	1188 oct. 25	JL. —	Mon. s. Petri de Vallebona n. 1	271
643	1188 oct. 26	JL. —	Mon. s. Crucis de Saxovivo n. 5	48
644	1188 nov. 21	JL. —	Mon. s. Benedicti in Perillis n. 1	259
645	1188 dec. 12	JL. 16362	Mon. s. Nicolai de Trotino n. 2	315
646	1188 dec. 15	JL. 16366	Mon. s. Petri in Massa montis Neronis n. 5	226
*647	(1188)	JL. 16374	Pesaro, Eccl. cathedr. n. 5	181
*648	(1188)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 21 Penne, Episc. n. 28	297 288
649	1189 ian. 16	JL. —	Camerino, Eccl. s. Angeli n. 1	121
650	1189 mart. 7	JL. —	Spoleto, Episc. n. 14 Spoleto, Eccl. cathedr. n. 6	8 10
651	1189 mart. 16	JL. 16392	Fontavellana n. 15 Mon. s. Victoris de Clusis n. 1	97 125
652	1189 april. 27	JL. —	Mon. s. Crucis de Saxovivo n. 6	48
653	1189 mai. 17	JL. 16413	Perugia, Eccl. cathedr. n. 9	65
654	1189 mai. 17	JL. 16414	Eccl. s. Mariae de Villa Gemini n. 3	73
655	1189 mai. 30	JL. 16417	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 28	306
*656	(1188—89)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 22 Penne, Episc. n. 29	297 288
*657	(1188—89)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 23 Penne, Episc. n. 30	297 288
658	1189 oct. 6	JL. 16445	Penne, Episc. n. 31	288
659	1190 iun. 4	JL. 16499	Mon. s. Cosmae de Talliacotio n. 3	248

				pag.
*660	(1190)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 24 Teramo, Comitatus n. 3	297 316
*661	(1190)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 25 Teramo, Comitatus n. 4	297 316
*662	(1190)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 26 Teramo, Comitatus n. 5	297 316
663	(1187—91)	JL. 16553	Ancona, Episc. n. 5	196
664	(1187—91)	JL. 16557	Rimini, Eccl. cathedr. n. 8	165
*665	(1187—91)	JL. —	Mon. s. Nicolai de Monte n. 2	33
*666	(1187—91)	JL. —	Assisi, Episc. n. 8	57
*667	(1187—91)	JL. —	Mon. s. Mariae de Flastra n. 8	129
*668	(1187—91)	JL. —	San Severino, Eccl. s. Severini n. 3	131
*669	(1187—91)	JL. —	Ascoli, Eccl. s. Thomae n. 3	151
*670	(1187—91)	JL. —	Senigallia, Episc. n. 4	193
*671	(1187—91)	JL. —	Domus Cruciferorum in Ponte Potentiae n. 4	202
*672	(1187—91)	JL. —	Mon. s. Victoris de Arcione n. 6	213
*673	(1187—91)	JL. 16576	Mon. s. Cosmae de Talliacotio n. 4	249
*674	(1187—91)	JL. —	Chieti, Episc. n. 9	269
			Albinus card.	
*675	(1187—88)	JL. —	Spoleto, Episc. n. 13 Spoleto, Eccl. cathedr. n. 5	8 10
			Celestinus III.	
676	1191 mai. 29	JL. —	Rieti, Mon. s. Salvatoris Maioris n. 3	26
677	1191 iun. 8	JL. 16718	Ascoli, Eccl. s. Thomae n. 4	152
678	1191 iun. 13	JL. 16721	Mon. s. Clementis de Piscaria n. 29	306
679	1191 iun. 19	JL. 16723	Mon. s. Crucis de Saxovivo n. 7	48
680	1191 iun. 21	JL. —	San Severino, Domus Cruciferorum n. 3	132
*681	1191 iul. 1	JL. —	Città di Castello, Episc. n. 7	100
682	1191 aug. 29	JL. 16747	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 27	297
683	1191 nov. 12	JL. —	Mon. s. Donati de Pulpiano n. 1	89
684	1192 ian. 11	JL. 16942	Eccl. s. Nicolai de Ponticello n. 1	155
685	1192 ian. 18	JL. 16828	Ascoli, Eccl. s. Petri de Castello n. 1	152
686	1192 feb. 26	JL. 16824	Gubbio, Episc. n. 8	83
687	1192 mart. 4	JL. 16830	Gubbio, Episc. n. 9 Gubbio, Civ. n. 4	83 89
*688	(1192 mart. 7)	JL. —	Todi, Episc. n. 1 Todi, Mon. s. Fortunati n. 1	39 41
689	1192 mart. 7	JL. —	Todi, Mon. s. Fortunati n. 2	41
690	1192 mai. 11	JL. 16870	Mon. s. Mariae de Offida n. 1	156
691	1192 mai. 12	JL. 16874	Mon. s. Salvatoris Rivuli sacri n. 1	122
692	1192 iun. 1	JL. 16892	Mon. s. Cosmae de Talliacotio n. 5	249
*693	(1192—93)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 28	298
694	1193 feb. 14	JL. 16954	Eccl. s. Mariae de Villa Gemini n. 4	73
695	1193 mart. 5	JL. 16962	Mon. s. Pauli de Valle Pontis n. 2	78
696	1193 april. 3	JL. —	Rimini, Mon. ss. Petri et Pauli n. 7	172
697	1193 sept. 26	JL. —	Domus leprosorum de Monte Niblo n. 1	42
698	1193 nov. 24	JL. —	Mon. s. Petri de Bovaria n. 2	14
699	(1193)	JL. 17054	Ancona, Episc. n. 6	196
*700	(1193)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 29	298
701	1194 mart. 28	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 30	298
*702	1194 mart. 28	JL. —	Mon. s. Eustachii de Domora n. 1	133

				pag.
*703	(1194 sept.)	JL. —	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 31	298
			Penne, Episc. n. 32	288
704	1194 sept. 28	JL. 17147	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 32	298
705	1194 sept. 28	JL. 17146	Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 33	298
706	1194 oct. 11	JL. 17150	Rimini, Eccl. cathedr. n. 9	165
*707	(1191–94)	JL. —	Rimini, Eccl. cathedr. n. 10	166
*708	(1191–94)	JL. —	Narni, Eccl. cathedr. n. 7	32
709	1194 dec. 17	JL. 17176	Narni, Episc. n. 7	31
			Narni, Eccl. cathedr. n. 8	32
*710	(1191–94?)	JL. —	Mon. s. Petri de Laureto n. 1	290
			Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 34	299
*711	(1194)	JL. —	Mon. s. Petri de Laureto n. 2	290
			Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 35	299
712	1195 feb. 11	JL. 17190	Mon. s. Quirici de Introduco n. 7	27
			Penne, Episc. n. 33	288
*713	1195 mart. 20	JL. 17204	Mon. s. Silvestri de Monte Suavi n. 4	16
			Foligno, Episc. n. 5	45
*714	1195 iun. 9	JL. —	Mon. s. Quirici de Introduco n. 8	27
715	1195 iun. 12	JL. —	Mon. s. Liberatoris de Maiella n. 1	274
716	1195 iul. 4	JL. 16916	Ascoli, Domus hosp. s. Mariae n. 1	153
*717	(1195 iul. 17)	JL. —	Spoleto, Episc. n. 15	8
			Spoleto, Eccl. cathedr. n. 7	10
718	1195 iul. 17	JL. —	Spoleto, Eccl. cathedr. n. 8	10
719	1195 iul. 31	JL. 17272	Penne, Episc. n. 34	289
*720	(1191–95)	JL. —	Camerino, Episc. n. 5	121
			Mon. s. Helenae prope fl. Aesinum n. 1	123
721	1196 mart. 27	JL. 17345	Spoleto, Mon. s. Iuliani n. 5	12
722	1196 april. 24	JL. —	Fontavellana n. 16	97
723	1196 sept. 4	JL. 17426	Fermo, Episc. n. 17	138
*724	(1196 oct. 18)	JL. —	Sulmona, Eccl. s. Pamphili n. 1	258
725	1196 oct. 18	JL. —	Valva, Episc. n. 27	258
			Sulmona, Eccl. s. Pamphili n. 2	259
			Furconium, Episc. n. 7	236
			Marsi, Episc. n. 20	244
			Chieti, Episc. n. 10	269
			Teramo, Episc. n. 16	313
726	1196 nov. 30	JL. 17450	Penne, Episc. n. 35	289
*727	(1191–97)	JL. —	Foligno, Episc. n. 6	45
			Mon. s. Crucis de Saxovivo n. 8	49
728	1197 feb. 12	JL. —	Foligno, Episc. n. 7	45
			Mon. s. Crucis de Saxovivo n. 9	49
729	1197 feb. 25	JL. —	Mon. s. Salvatoris de Monte Acuto n. 9	76
			Gubbio, Eccl. cathedr. n. 6	85
730	1197 april. 16	JL. 17520	Mon. s. Stephani de Gallano n. 4	50
731	1197 mai. 12	JL. 17537	Pesaro, Eccl. cathedr. n. 6	181
732	1197 iun. 15	JL. 17567	Spoleto, Eccl. cathedr. n. 9	10
733	1197 sept. 9	JL. 17578	San Severino, Eccl. s. Severini n. 4	131
734	1197 sept. 10	JL. 17579	Eccl. s. Mariae de Arzilla n. 1	187
735	1197 sept. 12	JL. —	Mon. s. Crucis de Clente n. 1	144
*736	1197 sept. 13	JL. —	Fermo, Episc. n. 18	138
*737	(1197 ex.)	JL. —	Umbria n. 17	4
*738	(1197)	JL. —	Rieti, Civ. n. 1	24
739	1197 dec. 22	JL. 17585	Picenum n. 17	118
			Fermo, Episc. n. 19	138

				pag.
740	1197 dec. 23	JL. —	Picenum n. 18	118
			Ascoli, Episc. n. 11	150
			Ascoli, Civ. n. 2	154
741	(1191—97)	JL. 17648	Senigallia, Episc. n. 5	193
742	(1191—97)	JL. 17651	Chieti, Episc. n. 11	269
*743	(1191—97)	JL. —	Spello, Eccl. s. Laurentii n. 1	15
*744	(1191—97)	JL. —	Mon. s. Nicolai de Monte n. 3	33
*745	(1191—97)	JL. —	Mon. s. Iohannis de Marzano n. 10	107
*746	(1191—97)	JL. —	Mon. s. Flaviani de Rambona n 3	127
*747	(1191—97)	JL. —	Mon. s. Mariae de Flastra n. 9	129
*748	(1191—97)	JL. —	Mon. s. Stephani in Palude n. 2	191
*749	(1191—97)	JL. —	Domus Cruciferorum in Ponte Potentiae n. 5	202
*750	(1191—97)	JL. —	Mons s. Petri n. 2	210
*751	(1191—97)	JL. —	Mon. s. Victoris de Arcione n. 7	213
			Mag. Wido, nuntius Celestini III.	
752	(1194 oct. 20)	JL. —	Rimini, Eccl. cathedr. n. 11	166
			Gentilis, legatus Celestini III.	
753	1197 aug. 31	JL. —	Fontavellana n. 17	97

UMBRIA

Lodovico Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria I—III (In Foligno 1647—61). — L. Iacobilli Bibliotheca Umbriae sive de scriptoribus provinciae Umbriae alphabetico ordine digesta (Fulginiae 1658). — Eugenio Gamurrini Istoria genealogica delle famiglie nobili Toscane et Umbre I—V (In Fiorenza 1668—85). — Francesco Dini De antiquitatibus Umbrorum Thuscorumque sede ac imperio deque Camerio ac Camertibus a Sylla excisis dissertatio historica (Venetiis 1701). — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II. — D. Gian-Colombino Fatteschi Memorie istorico-diplomatiche riguardanti la serie de' duchi e la topografia de' tempi di mezzo del ducato di Spoleto (In Camerino 1801). — Th. Wüstenfeld Über die Herzöge von Spoleto aus dem Hause der Guidonen in: Forschungen zur Deutschen Geschichte III (Göttingen 1863) 383 sq. — J. Ficker Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens II (Innsbruck 1869) 241 sq. — Achille Sansi I duchi di Spoleto (Foligno 1870). — M. Guardabassi Indice-guida dei monumenti pagani e cristiani riguardanti l'istoria e l'arte esistenti nella provincia dell'Umbria (Perugia 1872). — M. Faloci Pulignani L'odeporico dell' abbate Don Giuseppe Di Costanzo in: Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria II (1885) 510 sq. — August Jenny Geschichte des langobardischen Herzogtums Spoleto von 570—774 (Basel 1890). — Idido Ludovisi Memorie critico-storiche intorno al ducato di Spoleto in: Bollettino della Società di storia patria A. L. Antinori negli Abruzzi VI (1894) 145 sq. — F. Lanzoni Le origini del cristianesimo e dell' episcopato nell' Umbria Romana in: Rivista storico-critica delle scienze teologiche III (1907). — Ad. Hofmeister Markgrafen und Markgrafschaften im italischen Königreich in: Mittheil. des österr. Instituts Ergbd. VII (1907) 299 sq. 411 sq.

Quae sequuntur Romanorum pontificum litterae, maxima ex parte ad ducatum Spoletinum pertinent. De eius historia disserere opus nostrum non est. Meminerint tamen lectores, ducatus Spoletini fines crebras mutationes fuisse passos. Temporibus enim Langobardorum marchiam quoque Camerinam, marchiam Firmanam et Anconitanam in ducatu hoc conclusas esse constat. Saec. vero XII, marchia Camerina, Firmana et Anconitana iamdiu a ducatu seiunctis, Spoletini ducatus sive Umbriae provinciae urbes quaedam ad Tusciam aut ad Marchiam aut ad Marsiam adscribi solebant, ut patet ex Libro censuum S. R. E. Albinus enim (ed. Fabre-Duchesne II 105) hos episcopatus in „Ymbria" refert:

Tudertinum — Camerinum — Fuliginatem — Nucerinum — Spoletinum — Perusinum,

episcopatu Reatino in provincia Marsia, episcopatibus Amelino, Narniensi et Urbevetano in Tuscia, Asisinate et Egubino in Marchia collocatis, omissis tamen Castellano et Interamnensi episcopatibus.

Cencius autem (ed. Fabre-Duchesne I 80 sq.) sub ducatu Spoletino hos episcopatus enumerat:

Fuliginatem — Asisinatem — Egubinum — Tudertinum — Nucerinum — Spoletinum — Perusinum.

Amelinensi. Urbevetano. Narniensi et Castellano sub Tuscia relatis.

Nos vero hunc ordinem sequemur:

Spoletinum — Interamnensem — Reatinum — Narniensem — Ameliensem — Urbevetanum — Tudertinum — Fulginatem — Nucerinum — Asisinatem — Perusinum — Eugubinum — Castellanum.

Denique adnotare iuvat indiculum proventuum et reddituum de ducatu castrorum de Valle Spoletana apud Cencium c. 199 (edd. Muratori Antiq. V 800; Fabre-Duchesne I 450).

**1* *(738)*

Gregorius III init pactum cum Transmundo duce Spoletino.

Laud. in Gregorii III epistola ad Carolum Martellum missa J. 1735. JE. 2252 (Mon. Germ. Epp. III 477 n. 2). — Reg. JE. I p. 259.

cf. Vitam Gregorii III (Lib. pontif. ed. Duchesne I 420) et Vitam Zachariae (l. c. I 426 sq.).

**2* *(773 ex.)*

Hadrianus I constituit Spoletinis ducem Hildiprandum et ita, receptis sacramentis. ducatum Spoletinum sub iure et potestate b. Petri subiugat.

Vita Hadriani I (Lib. pontif. ed. Duchesne I 496). — Regg. J. p. 205. JE. I p. 291.

3 *(852)*

Leo IV Itae comitissae: nuntiat, se Colonem in Reatina eccl. episcopum fecisse etc.:

v. Rieti, Episc. n. 2. — Itam uxorem Guidonis comitis fuisse constat.

4 *(853)*

Leo IV Widoni comiti scribit: valde indignum esse, tam gloriosam legem, quam multi retro custodierunt imperatores, nunc suam vim perdere ac iniuste dampnari. — Valde indignum.

Coll. Britt. Leonis IV ep. 44. [Ivonis Decr. IV c. 182]. — Edd. Mansi XIV 887 = Migne CXV 671. Mon. Germ. Epp. V 608 n. 44. — Regg. J. 1997 ad a. 847—55. JE. 2639.

5 *876 dec. 14*

Iohannes VIII Lamberto comiti: rogat, ut emendet ea, quae ab ipsius hominibus in Romanae eccl. finibus perpetrantur; dirigit Acimundum et Walpertum epp. legatos ad eum. — Ab olim. Dat. 19 kal. ian. ind. 10.

Reg. Iohannis VIII ep. 23. — Edd. Carafa Epp. decr. III 305 n. 22. Mansi XVII 20 n. 22. Migne CXXVI 707 n. 54. — Regg. J. 2302. JE. 3073.

6 *877 oct. 21*

Iohannes VIII Lamberto glorioso comiti: nuntiat, se Romam reducem, convocasse totam ecclesiam et illud, quod sibi de obsidibus Romanorum procerum dandis edixerat, in conventu fidelium S. R. E. necessario contulisse, sed totam ecclesiam contra se incitasse; se modo eum nullatenus recipere posse;

cum autem ad unam concordiam et unam quietem reipublicae causa redierit et litis figmenta contra augustalem maiestatem oborta sopita exstiterint, se eum recepturum et cum eo tractaturum esse. — Remeantibus nobis. Dat. 12 kal. nov. ind. 11.

Reg. Iohannis VIII ep. 62. — Edd. Carafa Epp. decr. III 338 n. 61. Mansi XVII 51 n. 61. Migne CXXVI 742 n. 91. — Regg. J. 2340. JE. 3112.

De re cf. Dümmler Gesch. des ostfränk. Reiches[2] III 66 not. 1.

7 *(878)*

Iohannes VIII Lamberto glorioso comiti: mandat, ut pro causa inimicorum suorum aliquatenus restituenda, cum bis iam ac ter synodico sint ipsi iudicio condempnati, Romam nunc non veniat; dirigit Gaudericum et Zachariam epp. — Dilectionis et amicitiae.

Reg. Iohannis VIII ep. 82. — Edd. Carafa Epp. decr. III 347 n. 72. Mansi XVII 60 n. 72. Migne CXXVI 752 n. 103. Watterich Pontif. Rom. vitae I 644. — Regg. J. 2352. JE. 3119.

8 *(878)*

Iohannes VIII Lamberto glorioso comiti: reprehendit eum, quia sibi tam vilibus verbis et inconvenientibus sermonibus scribere audaci potius quam sincera mente voluit, et quia dixit, quod sine consensu eius legationes nusquam mittere deberet. — Sedem apostolicam.

Reg. Iohannis VIII ep. 83. — Edd. Carafa Epp. decr. III 348 n. 73. Mansi XVII 61 n. 73. Migne CXXVI 753 n. 104. — Regg. J. 2353. JE. 3120.

Rescripta n. 7. 8. 10 data sunt „ut supra", i. e. 4 kal. mar. ind. 11, ut constat ex codice Vaticano, regesta Iohannis VIII continente (Arch. Vat. Reg. t. 1), sed notae chronologicae, in codice ab alia manu additae, et praecipue notae „Dat. ut supra" vitiosae sunt; cf. Jaffé-Loewenfeld I p. 376 et G. Levi in Arch. della Soc. Rom. IV (1881) 186.

**9* *Roma S. Paolo (878)*

Iohannes VIII in eccl. b. Pauli profert in Lambertum comitem et in omnes sequaces eius, si contra urbem Romam et ecclesiam Romanam aliquam rursus veniens contrarietatem vel molestiam aut perturbationem inferre quolibet modo praesumpserit, anathematis sententiam.

Laud. in Iohannis VIII epistola ad Iohannem Ravennatem archiep. missa J. 2356. JE. 3122. — Regg. J. p. 271. JE. I p. 396.

De re cf. Dümmler Gesch. des ostfränk. Reiches[2] III 73 sq.

10 *(878)*

Iohannes VIII Lamberto glorioso comiti: nuntiat, se pro salute ac defensione terrae s. Petri Franciam per iter maritimum proficisci gloriosumque Carolomannum regem adire cupere; monet, ut se absente pro defensione S. R. E. et reipublicae stabilitate nullam contrarietatem vel inimicitiam exerceat in toto territorio b. Petri neque urbis Romae. — Sagacitati ac prudentiae.

Reg. Iohannis VIII ep. 77. — Edd. Carafa Epp. decr. III 344 n. 68. Mansi XVII 57 n. 68. Migne CXXVI 748 n. 98. — Regg. J. 2347 ad a. 877. JE. 3121 ad a. 878 mart.

De tempore cf. Dümmler l. c.[2] III 75 not. 4; mihi quidem minime persuadet.

*11 (Roma S. Pietro 878 april.)

Iohannes VIII in eccl. b. Petri ap., una cum coepiscopis et confratribus suis italicis, excommunicat Lambertum et Adalbertum (marchionem Tusciae) sequacesque eorum pro tantis sceleribus tantisque periuriis patefactis. Quod decretum in b. Petri ecclesia scriptum ponit, ut ingredientes et exeuntes legant et doleant eosque anathematizatos teneant.

Laud. in actis concilii Trecen. (n. 12). — Reg. JE. I p. 398.

cf. vol. III p. 3 n. 5.

12 (Troyes 878 aug.)

Iohannes VIII in synodo Trecensi denuo excommunicat Lambertum et Adalbertum sequacesque eorum.

Acta concilii Trecensis edd. Mansi XVII 348, Migne CXXVI 961 (cf. Werminghoff in N. Archiv XXVI 653 n. 20; Dümmler l. c.² III 83 sq.). — Reg. JE. 1 p. 402.

13 880 sept. 30

Iohannes VIII omnibus episcopis per ducatum Spoletanum et Camerinen. etc.: exhortatur eos, ut ad synodum 6 id. nov. *(nov. 8)* Romam venire non differant. — Nolumus ignorare. [Dat. 2 kal. oct. ind. 14].

Reg. Iohannis VIII ep. 264. — Edd. Carafa Epp. decr. III 477 n. 254. Mansi XVII 189 n. 254. Migne CXXVI 913 n. 300. — Regg. J. 2547. JE. 3326.

14 (886)

Stephanus V omnibus episcopis in Spoletino ducatu: nuntiat, se pro multiplicibus ecclesiasticis utilitatibus statuisse octava Apostolorum *(iul. 6)* synodum celebrare; decernit, ut regularis ordo si violetur, nequamquam impunite sit ferendum. — Sanctitatem vestram.

Coll. Britt. Stephani V ep. 8. — Regg. Ewald in N. Archiv V 402 n. 8. JL. 3415.

15 (887—88)

Stephanus V Widoni comiti: scribit, se antistitem nunc a clero et populo eccl. Reatinae electum tam citissime ordinare omisisse, quod imperialem sibi, ut mos est, absolutionis minime detulerit epistolam.

v. Rieti, Episc. n. 3.

16 (1080) dec. 11

Gregorius VII omnibus episcopis, abbatibus, comitibus atque militibus etc. in ducatu Spoletino commorantibus: praecipit, ut R(ichardo) Ravennati archiep. consilium et auxilium contra sacrilegum damnatumque devastatorem W(ibertum) promittant.

v. Ravenna, Archiepisc.

*17 (1197 ex.)

Celestinus III mittit G(regorium) s. Mariae in Porticu diac. card., ut a Perusinis, Tudertinis, Spoletanis, Asisinatibus, Aspellanis, Egubinis, Amelinensibus et aliis vicinis eorum fidelitatis sacramenta recipiat.

Laud. in Celestini III rescripto ad Asculanos misso a. 1197 dec. 23 (ed. Gött. Nachr. 1898 p. 43 n. 21). — Reg. JL. —.

SPOLETO

(Spoletium. Spoletum)

Severus Minervius De rebus gestis atque antiquis monimentis Spoleti libri 2 (edd. Fabio Gori in Arch. stor. artist. archeol. e letter. di Roma III (1878—79) 120 sq. et A. Sansi in Documenti storici inediti in sussidio allo studio delle memorie Umbre. Foligno 1879); cf. Bormann in C. I. L. XI, 2 p. 699. — Gio. Batt. Bracceschi Discorsi . . nei quali si dimostra che due santi Hercolani martiri siano stati vescovi di Perugia, et si descrivono le vite loro, et di alcuni santi di Spoleto, et appresso le antichità et laudi di detta città (Camerino 1586). — Gio. Batt. Bracceschi Commentarii per l'historia di Spoleto, ms. s. XVI ex. penes Campellum Spoletinum (cf. Bormann l. c. p. 699). — Iac. Phil. Leoncilli Historia Spoletina per episcoporum seriem digesta, correcta et locupletata a Seraphino de Seraphinis a. 1656, cod. Vat. Barb. 2712 (XXXIV 29, olim 905); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 90; bibl. Dominicini Perusinae cod. 127 A; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 370; aliud exemplar est penes Academiam Spoletinam; cf. Sordini Il duomo di Spoleto p. 6 not. 1. — Serafino Serafini Elogia de sanctis ecclesiae Spoletinae, ms. s. XVII, penes Ios. Sordini Spoletinum. — Ughelli [1] I *161 sq. App. c. 440 sq.; [2] I 1250 sq. — Bernardino de' conti di Campello Delle historie di Spoleti I (In Spoleti 1672); vol. II ms. exstat penes comitem De Campello Spoletinum: cf. A. Cristofani Della vita e degli scritti del conte Bernardino di Campello (Assisi 1873). — Giambatt. Piergili Della città e della diocesi di Spoleto, ms. s. XVII; cf. Ciro Trabalza Gli scrittori in: Bevagna illustrata (Perugia 1901) p. 63 sq. — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 1 p. 639 sq. — Bernardo Barbanti Ristretto dell'antico e moderno [stato] dell'illustrissima città di Spoleti capo dell'Umbria (Foligno 1731). — Cappelletti IV 327 sq. — Pietro Fontana Descrizione della chiesa metropolitana di Spoleto (Spoleto 1848). — Achille Sansi Saggio di documenti storici tratti dall'archivio del comune di Spoleto (Fuligno 1861). — A. Sansi Storia del comune di Spoleto dal secolo XII al XVII, parte I. II (Foligno 1879—84). — A. Sansi Documenti storici inediti in sussidio allo studio delle memorie Umbre (Foligno 1879). — Paolo Campello della Spina Il castello di Campello. Memorie storiche e biografiche (Roma 1889). — Gius. Angelini Rota Spoleto e dintorni (Spoleto 1905). — Gius. Sordini Di un sunto inedito di storia Spoletina scritto nel secolo X in: Bollett. per l'Umbria XII (1906) 357 sq. — G. Sordini Il duomo di Spoleto. Delle origini secondo i documenti (Spoleto 1908).

Episcopatus Spoletinus.

Spoletina ecclesia s. Britium Umbrorum apostolum, ab ipso b. Petro, ut traditur, consecratum, primum antistitem et patronum colit. Sed episcoporum

series scatet lacunis. Episcopatus, semper Romano pontifici immediate subiectus, inter Umbriae dioeceses amplitudine praecellebat; comprehendebat enim antiquos Nursinum, Bevaniensem et Hispellensem episcopatus. A. 1821 Pius VII, Nursina urbe a Spoletina dioecesi dismembrata et proprio episcopo denuo decorata, Spoletinae ecclesiae dignitatem sedis archiepiscopalis contulit.

Praeter monasteria s. Marci et s. Iuliani claruerunt olim in urbe Spoletii monasterium s. Euphemiae (cf. Heinrici II diploma a. 1007 feb. 20 Mon. Germ. Dipl. III 164 n. 361 et G. Sordini Di un diploma e di un affresco esistente nel palazzo arcivescovile di Spoleto. Firenze 1894) sive s. Iohannis, et monasterium s. Pauli (cf. Lubin p. 372). Quas insuper Cencius (ed. Fabre-Duchesne I 83) refert: ecclesiae s. Spiritus de Campana, s. Pauli in Campo Salese, b. Pauli de Galleto, monasteria s. Mariae Vallis Gloriae, s. Mariae de Aqua viva, s. Mariae Magdalenae iuxta Nursiam et ecclesia s. Mariae de Casis (cf. Fel. Contelori Memorie historiche della terra di Cesi. In Roma 1675), ad saec. XIII pertinent. Apud eundem Cencium leguntur in indiculo abbatiarum et canonicarum regularium s. Petri (l. c. I 244) sub episcopatu Spolitano: ecclesia s. Iohannis monialium et s. Ysaac monachorum infra ipsam civitatem; extra civitatem s. Petri foris portam, s. Gregorii canonicorum, s. Iuliani de Monte monachorum, s. Pontiani monialium. Memoramus denique celebre s. Petri de Ferentillo monasterium; cf. Iacobilli Vite de santi e beati dell' Umbria III 292; Lubin p. 141; Gius. Gatti La badia di Ferentillo in: La Rassegna italiana IV (1884). Vetustissimum enim est hoc monasterium, ac ditissimum olim fuit eius archivum, hodie a canonicis Lateranensis basilicae de Urbe custoditum (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 538).

Archivum episcopii antiquum periisse dolemus. Locupletissimum vero tabularium abbatiae de Saxo vivo exstat, ad Spoletinum archiepiscopum, cui Pius VII a. 1821 hoc monasterium olim celebre sub titulo abbatis perpetui commendatarii contulit, tunc translatum et hodie in eius mensa adservatum. De archivis Spoletinis cf. Bethmann in Archiv XII 536 sq.; PflugkHarttung Iter p. 153. 782; Gött. Nachr. 1898 p. 357 sq.

1 *(353—54)*

Liberius Caeciliano Spoletino ep.: monet, ne Vincentii ep. Capuani factum ipsum ab intentu boni operis revocet. — Nolo te.

S. Hilarii Pictavien. ep. Opp. II 676 = Migne X 688. Coustant Epp. Rom. pontif. p. 421 n. 2 = Migne VIII 1349. — Regg. J. 41. JK. 210.

Mentionem quoque facimus Achillei ep. Spoletini, quem Honorius imp. tempore schismatis Bonifatii et Eulalii a. 419 Romae sacra misteria celebrare iussit (cf. J. p. 29. JK. I p. 51).

2 *(492—96)*

Gelasius I Iohanni Spoletano ep.: mandat, ne patiatur Olibulam religiosam feminam a sororibus suis aut ab earum coniugibus aliqua oppressione laborare, ut, recepta de parentum substantia portione debita, Deo possit quieta mente servire. — Olibula religiosa.

Edd. Theiner Disquis. crit. p. 201 n. 2 ex cod. Vindob. = Bull. Rom. ed. Taur. App. I 310 n. 14, = Thiel Epp. p. 453 n. 40. — Regg. J. 411. JK. 690.

*3 (557?)

Pelagius I concedit Paulino ep. facultatem, utrum in monasterio s. Iuliani voluerit ordinare presbyterum an certe suum peculiariter titulum reservare.

Laud. in n. 5. — Reg. JK. —.

4 (558—60)

Pelagius I Severo ep. Camerino: conquerente Iocundo presb. Turinatis eccl., quae ad dioecesim Spoletanam noscitur pertinere, decernit, ut quae in brevi ablata de ministeriis eiusdem ecclesiae compererit, ab Albino clerico faciat sine mora restitui, utque Iocundi presb. et Paulini Spoletanae civ. antistitis querimoniis studium defensionis impendat. — Iocundus presbyter.

Coll. Britt. Pelagii I epp. 70. 71. — Ed. Loewenfeld Epp. p. 20 n. 39. — Regg. Ewald in N. Archiv V 561 n. 70. 71. JK. 966 ad a. 555—60.

Ecclesia Turinas sub nomine plebis s. Mariae de Turino sive de Torino saepius in privilegiis ecclesiae cathedralis occurrit (hodie *Priorato di Turrita*). Imprudenter itaque Ewald et Loewenfeld eam ad Tudertinam ecclesiam *(Todi)* referunt (cf. Mommsen in N. Archiv XV 188). — Omittimus Pelagii I rescriptum ad Paulinum solitarium missum J. 677. JK. 968, a Loewenfeld haud merito Paulino Spoletino adscriptum.

5 (558—60)

Pelagius I Paulino ep.: respondet idem, quod iam praeterito anno *(n. 3)* ei de presbytero in monasterio s. Iuliani ordinando iniunxerat. — Praeterito anno.

Coll. Britt. Pelagii I ep. 55. — Ed. Loewenfeld Epp. p. 17 n. 33. — Regg. Ewald in N. Archiv V 557 n. 55. JK. 1027.

*6 (597)

Gregorius I deputat Chrysanto ep. Spolitano Vivanien. eccl. visitationis officium.

Laud. in n. 10. — Reg. JE. —.

cf. Bevagna, Episc. n. 2.

7 (598 nov.)

Gregorius I Chrysanto ep.: petente Paulo eccl. Reatinae diacono, mandat, ut sanctuaria b. Hermae et Hyacinthi et Maximi in basilica b. Mariae intra civ. Reatinam consecret.

v. Rieti, Eccl. cathedr. s. Mariae n. 1.

8 (598 nov.)

Gregorius I Chrysanto ep.: mandat, ut Valeriano notario eccl. Firmanae, qui in b. Sabini nomine oratorium propriis construxit sumptibus, sanctuaria eiusdem martyris concedat.

v. Fermo, Mon. s. Sabini n. 2.

9 (599 feb.)

Gregorius I Chrysanto ep. Spolitano: mandat, ut querelam Valentini presb. circa quosdam monachos excommunicatos subtili indagatione cognoscat et causam cognita veritate disponat. — Cum sit proprium.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 107. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 37. Mansi X 131 n. 36. Cappelletti IV 343. Troya Cod. dipl. Longob. I 417 n. 181. Migne LXXVII 971 n. 37. Mon. Germ. Epp. II 113. — Regg. J. 1196. JE. 1632.

10 (599 iun.)

Gregorius I Chrysanto ep. Spolitano: hortatur eum, ut, siquidem clerici Vivanien. eccl., cuius visitationis officium ante biennium ei deputavit *(n. 6)*,

talem potuerint reperire, qui dignus ad episcopalis officii apicem valeat promoveri, eum cum sollemnitate decreti et testimonio litterarum celerius ad se dirigat; sin vero hoc inveniri nunc non potest, cum omni studio ac vivacitate exquirat, qui illic in presbyterii ordine valeant consecrari.

v. Bevagna, Episc. n. 3.

11 *(603 iun.)*

Gregorius I Chrysanto ep. Spolitino: mandat, ut, si quos de sacerdotibus in territorio Nursino ad eius dioecesim pertinentes cum extraneis mulieribus cognoverit habitare, admonitione sacerdotali praemissa, canonicam adhibens disciplinam, de cetero emendare festinet.

v. Norcia, Episc. n. 3.

12 *(853)*

Leo IV Petro S[poletino ep.]: scribit, se perlectis litteris eius satis in eis turpia et inhonesta repperisse crimina adnotata, quae a Vernaldo peracta sint episcopo. — Perlectis litteris.

Coll. Britt. Leonis IV ep. 24. — Edd. Loewenfeld Epp. p. 22 n. 41. Mon. Germ. Epp. V 600 n. 24. — Regg. Ewald in N. Archiv V 387 n. 24. JE. 2637.

**13* *(1187—88)*

Al(binus) tit. s. Crucis in Ierusalem presb. card., vicarius Clementis III, committit G(entili) Auximano et B(onifatio) Narnien. epp. controversiam inter canonicos et episcopum de quibusdam plebibus decidendam.

v. Eccl. cathedr. n. 5.

14 *Laterano 1189 mart. 7*

Clemens III priori et canonicis s. Mariae Spoletan.: confirmat sententiam a G(entile) Auximano et B(onifatio) Narnien. epp. promulgatam *(n. 13)*.

v. Eccl. cathedr. n. 6.

**15* *(Laterano 1195 iul. 17)*

Celestinus III mandat episcopo, ut sententiam interdicti ab eo in P(etri) prioris et canonicorum ecclesias et plebem Narcis minus legitime promulgatam relaxet et eorum consuetudines rationabiles et antiquas ipsis conservet penitus illibatas.

v. Eccl. cathedr. n. 7.

Ecclesia cathedralis s. Mariae.

Sedem episcopalem olim in ecclesia s. Petri extra moenia urbis Spoletinae fuisse alii contendunt (cf. Gius. Sordini Il duomo di Spoleto. Spoleto 1908). Certe vero iam saec. X ecclesia s. Mariae dignitate cathedrali decorata fuit, penes quam Andreas ep. a. 1067 canonicam dotavit (edd. Ughelli [1] I App. c. 440; [2] I 1258; Cappelletti IV 348; Fontana p. 99; Sordini Il duomo di Spoleto p. 37 n. 1).

Archivum haud parvi pretii adservatur penes canonicos; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 358. Eius indicem praebet „Memoriale bullarum, concessionum et indultorum ac testamentorum etc. a. 1486". Catalogus codicum bibliothecae

ecclesiae cathedralis legitur in cod. Vat. lat. 9799, s. XIX; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 29.

A = Orig. Spoleto Arch. capitolare.
B = Cop. ib.

1 *Narni 1069 ian. 16*

Alexander II Petro praeposito etc.: rogatione Andreae ep. suscipit canonicam s. Mariae in matrice eccl. Spoletani episcopatus sub tutela apost. defensionis, et confirmat possessiones. — Quoniam divinae. Dat. Narniensi urbe, 17 kal. feb., p. m. Petri clerici fungentis vice Petri S. R. E. subdiac. ac bibl., a. ab inc. D. 1069, pont. v. d. Alexandri pp. II 8, ind. 7.

A. [B s. XVII]. — Edd. Ughelli [1] *I App. c. 442;* [2] *I 1260 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 11 n. 15 = Bull. Rom. ed. Taur. II 34 n. 15, = Cappelletti IV 351, = Migne CXLVI 1351 n. 67. Sordini p. 41 n. 2 ex A. — Regg. Fontana p. 12 ad a. 1067 feb. 17. J. 3443. JL. 4661.*

2 *Roma S. Pietro 1107 nov. 16*

Paschalis II Transerico archipresb. etc.: confirmat possessiones, decimas et oblationes. — Iustis votis. Scr. p. m. Rainerii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. in porticu b. Petri Romae p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 16 kal. dec., ind. 1, inc. d. a. 1108, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 9.

A. [B s. XVII]. — Ed. PflugkH. Acta II 192 n. 230 ex A. — Regg. Fontana p. 12. PflugkH. Iter p. 210 n. 240. JL. 6174.

3 *Laterano 1122 mai. 13*

Calixtus II Beraldo priori etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 2)* confirmat possessiones, decimas et oblationes. — Officii nostri. Scr. p. m. Gervasii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Calixtus etc. Dat. Lat. 3 id. maii, ind. 15, inc. d. a. 1123, pont. autem d. Calixti II pp. a. 4.

A. — Edd. PflugkH. Acta II 231 n. 275 ex A = Robert Bullaire du pape Calixte II t. II 44 n. 300. — Regg. Fontana p. 12. PflugkH. Iter p. 218 n. 288. JL. 6973.

4 *Verona 1186 feb. 27*

Urbanus III Zacheo praeposito etc.: ad exemplar Alexandri II *(n. 1)* suscipit eccl. s. Mariae Spoletan. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, decimas et oblationes, libertates et immunitates a regibus et principibus concessas et antiquas et rationabiles consuetudines, et concedit facultatem tempore interdicti generalis divina officia celebrandi et sepulturam liberam. — Quotiens a nobis. Ego Urbanus etc. Subscr. 14 card. Dat. Veronae p. m. Transmundi S. R. E. not., 3 kal. mart., ind. 4, inc. d. a. 1185, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

A. — Edd. Ughelli [1] *I App. c. 443;* [2] *I 1261 = Migne CCII 1362 n. 19. — Regg. Fontana p. 12. J. 9799. JL. 15535.*

Autographum hoc exaratum fuit Lucio III adhuc vivente; Urbani enim nomen loco Lucii, a librario post eius mortem deleti, scriptum est.

*5 *(1187—88)*
Al(binus) tit. s. Crucis in Ierusalem presb. card., vicarius Clementis III, committit G(entili) Auximano et B(onifatio) Narnien. epp. controversiam inter canonicos et episcopum de quibusdam plebibus decidendam.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

Autographum sententiae a. 1188 feb. datae exstat adhuc in archivo capituli.

6 *Laterano 1189 mart. 7*
Clemens III priori et canonicis: confirmat sententiam a G(entile) Auximano et B(onifatio) Narnien. epp. promulgatam *(n. 5)*. — Ea quae. Dat. Lat. non. mart. pont. n. a. 2.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 371 n. 41 ex A. — Reg. JL. —.

*7 *(Laterano 1195 iul. 17)*
Celestinus III mandat ep. Spoletano, ut sententiam interdicti ab eo in P(etri) prioris et canonicorum ecclesias et plebem Narcis minus legitime promulgatam relaxet et eorum consuetudines rationabiles et antiquas ipsis conservet penitus illibatas.

Laud. in n. 8. — Reg. JL. —.

8 *Laterano 1195 iul. 17*
Celestinus III C. archidiac. et B. subdiac., canonico s. Petri Spoletan.: mandat, quatenus, Spoletano ep. in executione mandati sui *(n. 7)* cessante, P(etri) prioris et canonicorum ecclesias et clericos ab episcopo iniuste interdicto subiectos absolvant. — Dilecti filii. Dat. Lat. 16 kal. aug. pont. n. a. 5.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 375 n. 45 ex A. — Reg. JL. —.

9 *Laterano 1197 iun. 15*
Celestinus III Petro praeposito etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 1)* et Urbani *(n. 4)* suscipit eccl. s. Mariae sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, libertates et iura. — Quotiens a nobis. Ego Celestinus etc. Subscr. 15 card. Dat. Lat. p. m. Cencii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 17 kal. iul., ind. 15, inc. d. a. 11[9]7, pont. v. d. Celestini pp. III a. 7.

B s. XVII. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 379 n. 49 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 336 n. 1001. JL. 17567.

Ecclesia s. Petri.

Ecclesia s. Petri extra moenia Spoletinae urbis olim, ut iam diximus, sedes cathedralis fuisse traditur. Recensetur quoque ab Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 83):

„Ecclesia sancti Petri iuxta ipsam civitatem II solidos Luccenses." Sed inter chartas ecclesiae s. Petri, quae hodie in tabulario civitatis Spoletinae adservantur, nullum privilegium pontificium ante Innocentium III invenitur. Notamus vero Innocentii III rescriptum a. 1199 mart. 17 ad priorem et clericos s. Petri extra portam Spoleti missum Potthast Reg. 629.

Monasterium s. Marci.

Monasterium hoc inter antiquissimas Italiae abbatias colitur. Conditum enim esse traditur cr. a. 535 a s. Eleutherio, cuius mentio fit in Gregorii I Dialog. lib. III c. 14. 21. 33 et lib. IV c. 35. A Karolo M. imp. Farfensi monasterio donatum (cf. Ludovici I imp. diploma a. 815 aug. 4 Böhmer-Mühlbacher Reg. Kar.[1] n. 572; [2] n. 592), monasterium s. Marci una cum s. Salvatoris monasterio prope civitatem Spoletinam saepius in chartis Farfensibus legitur. Inventarium bonorum et terrarum s. Marci evang. exstat in regesto Farfensi fol. 1190' (ed. Giorgi e Balzani Il regesto di Farfa V 232 n. 1252). De eo cf. Iacobilli Vite de santi III 289; Lubin p. 373.

De archivo nullam, quantum scio, habemus memoriam.

**1* *(574—78)*

Benedictus I reddit Stephano abbati mon. s. Marci massam Veneris in provincia Campania sitam territorio Menturnensi *(Minturno)*.

Laud. in n. 2. — Regg. J. 683. JE. 1044.

2 *(599 ian.)*

Gregorius I Anthemio subdiac. Neapolim: conquerente Stephano abbate mon. s. Marci, quod constitutum iuxta muros Spolitinae civ. esse dignoscitur, praecipit, ut massam Veneris, a b. m. Benedicto ei redditam *(n. 1)*, in iure praedicti monasterii sine aliqua mora vel altercatione restituat. — Aequitatis ius.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 87. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 30. Campelli I 344. Mansi X 127 n. 29. Troya Cod. dipl. Longob. I 412 n. 177. Migne LXXVII 967 n. 30. Mon. Germ. Epp. II 101. — Regg. J. 1189. JE. 1612.

Monasterium s. Iuliani de Monte Spoletano.

Monasterium s. Iuliani ab Isaac abbate, de Syria huc veniente, in monte Luco, urbi Spoletinae imminente, a. cr. 528, ut putat Iacobillus, excitatum, floruit sub regula s. Benedicti usque ad a. 1502, quando Alexander VI, expulsis monachis, canonicos congregationis Lateranensis ibi introduci iussit. Postea canonici ad ecclesiam s. Ansani sive s. Isaac in urbe Spoletina sitam sese transtulerunt. De hoc monasterio cf. Iacobilli Vite de santi I 394. III 287sq. 374; Pennotti Hist. tripartita [1] p. 710; Lubin p. 371; L'abbazia di S. Giuliano presso Spoleto in: La Nuova Umbria VI n. 20.

Chartae, quae de tabulario s. Iuliani supersunt, in archivo canonicorum Lateranensium penes ecclesiam s. Petri ad Vincula de Urbe adservantur; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 132. Sed frustra ibi privilegia Alexandri III, Urbani III et Celestini III quaesivimus, Innocentii III tamen privilegio superstite.

C = Privilegi di San Giuliano di Spoleto, ms. s. XV, Roma Bibl. Vittorio Emanuele cod. 1421 (Sessor. 415); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 143.

*1 (557?)

Pelagius I concedit Paulino ep. (Spoletino) facultatem, utrum in monasterio s. Iuliani voluerit ordinare presbyterum an certe suum peculiariter titulum reservare.

v. Spoleto, Episc. n. 3.

2 (558—60)

Pelagius I Paulino ep. (Spoletino): respondet idem, quod iam praeterito anno *(n. 1)* ei de presbytero in monasterio s. Iuliani ordinando iniunxerat.

v. Spoleto, Episc. n. 5.

*3 (1159—81)

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 4. 5. — Reg. JL. —.

4 *Verona 1186 feb. 27*

Urbanus III abbati etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 3)* suscipit mon. s. Iuliani de Monte Spoletano sub apost. protectione, confirmat regulam b. Benedicti, possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit facultatem clericos vel laicos e saeculo fugientes recipiendi, in parochialibus ecclesiis sacerdotes praesentandi, tempore interdicti generalis divina officia celebrandi, sepulturam liberam, et ius eligendi abbatem. — Cum simus ad. Ego Urbanus etc. Subscr. 14 card. Dat. Veronae p. m. Transmundi S. R. E. not., 3 kal. mart., ind. 4, inc. d. a. 1185, pont. v. d. Urbani [pp.] III a. 1.

C f. 1. — Ed. Pennotti ¹ *p. 710* (3 id. mart.); ² *p. 730. — Regg. Iacobilli I 394. III 289. 374. Lubin p. 371. JL. 15537 ad feb. 27. JL. 15560 ad mart. 13.*

5 *Laterano 1196 mart. 27*

Celestinus III Raynaldo abbati etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 3)* et Urbani *(n. 4)* suscipit mon. s. Iuliani sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Aequitatis et. Ego Celestinus etc. Subscr. 16 card. Dat. Lat. p. m. Cencii s. Luciae in Ortea diac. card., d. pp. camerarii, 6 kal. april., ind. 14, inc. d. a. 1196, pont. v. d. Celestini pp. III a. 5.

C f. 9'. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 156 n. 10 ex C. — Reg. JL. 17345.

Monasterium s. Petri in Monte Martano.

Monasterium s. Petri in Monte Martano, quod apud Lubin p. 232 perperam legitur sub titulo s. Mariae de Monte Marciano, a. cr. 900 conditum esse Iacobilli Vite de santi III 295 affirmat. Fuit monachorum ord. s. Benedicti, qui privilegia habuerunt Heinrici III Stumpf Reg. 2527a (quod tamen periit) et Friderici I St. 4434. Huius diplomatis textum ex privilegio pontificio sumptum esse, ex eius formulis plane evincitur. Sed privilegium hoc inter chartas s. Petri, nunc in tabulario ecclesiae cathedralis Spoletinae exsistentes, frustra quaesivimus. Periit quoque Innocentii III privilegium a. 1198 iul.—aug., in inventario huius archivi laudatum.

Monasterium s. Petri, „quod in loco inhabitato et quasi deserto adeo collapsum et penitus destitutum exsistebat, quod in eo nullus cultus divinus

viguerat nec vigebat", a. 1401 april. 12 Bonifatius IX mensae capitulari Spoletinae addixit (Reg. Lat. t. 90: Lib. I de diversis formis a. XII f. 186).

Recensetur quoque in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 84):

„Monasterium sancti Petri de Monte Martano XII Lucenses."

Morcicchia.

Locus haud procul ab oppido Giano. Donationem eius b. Petro factam laudant Deusdedit Coll. can. lib. III c. 259 [149] (edd. Martinucci p. 327; Wolf v. Glanvell p. 376), Albinus et Cencius (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 84. 354).

1 *Roma 1078 nov. 17*

Marro, Gisleri filius, habitator in ducatu Spoletano, tradit b. Petro omnia, quae ei pertinent de castro q. v. Moricicla pos. inter Muricem et Clarignanum. — A. 6 pont. d. Gregorii pp. VII, m. nov., die 17, ind. 2, Romae.

Reg. Gregorii VII lib. VI ep. 5a. [Albinus lib. XI c. 12. Cencius c. 97]. — Edd. Muratori Antiq. IV 243. Fabre-Duchesne I 385. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 330. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Petri de Bovaria.

(Bovara)

Lancellotti Hist. Olivet. p. 256 sq. — Durante Dorio Istoria della famiglia Trinci (In Foligno 1638). — L. Iacobilli Cronica della chiesa e monastero di Sassovivo p. 227 sq. — L. Iacobilli Vite de santi e beati dell' Umbria I 149. III 315. — Lubin p. 54. — Descrizione del ven. monastero e chiesa di S. Pietro in Bovara di Trevi in: Miscellanea Perugina II f. 117 sq., ms. s. XVIII, Perugia Bibl. comunale B 27 (cavata dalle scritture del monastero e dalle Memorie di Francesco di Pier Angelo Magnani da Folia). — Durastante Natalucci Historia universale dello stato temporale ed ecclesiastico di Trevi, ms. s. XVIII, Trevi penes familiam Natalucci (cf. Mazzatinti Archivi III 288).

Hoc monasterium, olim monachorum ord. s. Benedicti, in territorio Trebiano a. cr. 1158 conditum, a. 1334 abbatiae s. Crucis Saxi vivi addictum, a. 1484, iubente Innocentio VIII, monachis Olivetanis commissum est. Recensetur quoque apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 83):

„Monasterium sancti Petri de Bovaria V solidos Luccenses."

Archivum periit, et frustra chartas monasterii Bovariensis in archivis Trebensis oppidi quaesivimus (cf. Mazzatinti Gli archivi della storia d' Italia III 275 sq.). Innocentii III privilegium autographum a. 1198 april. 21 vidi penes Vinc. canonicum Lusini Senensem (cf. Bull. Sen. VI 64. 530), et Honorii III privilegium a. 1218 mart. 20 (cop. s. XVI) in bibliotheca civitatis Perusinae. Haec et Alexandri III et Celestini III privilegia transcripta leguntur in schedis Caroli Baglioni.

C = C. Baglioni Miscellanea, ms. s. XVIII, Perugia Bibl. comunale C 11; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 369.

1 *Laterano 1178 mart. 23*

Alexander III Rainerio abbati etc.: suscipit mon. s. Petri in Bovaria, quod specialiter b. Petri iuris exsistit, sub apost. protectione, confirmat regulam b. Benedicti et possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit facultatem clericos et laicos recipiendi, liberam sepulturam, ius eligendi abbatem et alia iura. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. [presb.] card. et canc., 10 kal. april., ind. 11, inc. d. a. 1177, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 19.

C p. 24. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 352 n. 24 ex C. — Regg. Lancellotti p. 257. Iacobilli Cron. di Sassovivo p. 228. Gött. Nachr. 1898 p. 385 n. 10. JL. —.

2 *Laterano 1193 nov. 24*

Celestinus III Ruben abbati etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 1)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura, sub censu 5 sol. Lucen. monetae annis singulis Lateranen. palatio persolvendo. — Piae postulatio. Ego Celestinus etc. Subscr. 19 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 8 kal. dec., ind. 12, inc. d. a. 1193, pont. v. d. Celestini pp. III a. 3.

C p. 29. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 374 n. 44 ex C. — Regg. Lancellotti p. 257. Iacobilli Cron. di Sassovivo p. 229. Gött. Nachr. 1898 p. 394 n. 27. JL. —.

BEVAGNA.

(Mevania. Bevania)

Batt. Piergili Racconto della vita e glorioso martirio di S. Vincenzo vescovo di Bevagna e di S. Benigno diacono (In Foligno 1646). — Ughelli ² Xª 137 sq. — Fabio Alberti Notizie antiche e moderne riguardanti Bevagna città dell' Umbria (Venezia 1791). — Cappelletti IV 388 sq. — Bevagna illustrata (Perugia 1901).

Episcopatus Mevaniensis.

Mevania, priscis temporibus a proprio episcopo recta, mox episcopalis cathedrae honorem amisit, Spoletini episcopi spirituali iurisdictioni subiecta.

De archivis hodie Bevaniae exsistentibus cf. Mazzatinti Gli archivi della storia d' Italia I 88 sq. Codices bibliothecae civitatis recensuit Mazzatinti Inventari I 278 sq.

1 *(591 aug.)*

Gregorius I clero, ordini et plebi consistenti Mevanien. eccl.: committit curam utilitatesque ecclesiae Honorato presb. ad praesens; adhortatur eos, quatenus, ut eis possit ordinari sacerdos, invicem in unius digna electione concordet eorum assensus, nec amplius ecclesiam officio patiantur vacare pontificis. — Quotiens res.

Reg. Gregorii I lib. I ep. 78. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. I n. 81. Piergili p. 102. Ughelli ² Xª 138. Mansi IX 1082 n. 78. Cappelletti IV 390. Troya Cod. dipl. Longob. I 223 n. 70. Migne LXXVII 534 n. 81. Mon. Germ. Epp. I 97. — Regg. J. 785. JE. 1148.

*2 *(597)*

Gregorius I deputat Chrysanto ep. Spolitano Vivanien. eccl. visitationis officium.

Laud. in n. 3. — Reg. JE. —.

3 *(599 iun.)*

Gregorius I Chrysanto ep. Spolitano: hortatur eum, ut, siquidem clerici Vivanien. eccl., cuius visitationis officium ante biennium ei deputavit *(n. 2)*, talem potuerint reperire, qui dignus ad episcopalis officii apicem valeat promoveri, eum cum sollemnitate decreti et testimonio litterarum celerius ad se dirigat; sin vero hoc inveniri nunc non potest, cum omni studio ac vivacitate exquirat, qui illic in presbyterii ordine valeant consecrari. — Ante hoc biennium.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 166. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. III n. 64. Piergili p. 103. Ughelli [2] Xa 138. Mansi X 163 n. 76. Cappelletti IV 391. Troya Cod. dipl. Longob. I 295 n. 109. Migne LXXVII 661 n. 64. Mon. Germ. Epp. II 164. — Regg. J. 1229. JE. 1693.

SPELLO.

(Hispellum. Ospellum. Spellum)

Thaddaeus Donnola Apologia, qua s. Felix episcopus et martyr Spellatensis dilucidatur (Fulginiae 1643). — Ughelli [2] Xa 114 sq. — Cappelletti IV 440 sq. — Gio. Bianconi Spello e il suo primo vescovo San Felice (Assisi 1883). — Giulio Urbini Le opere d' arte di Spello in: Arch. stor. dell' Arte Ser. II a. 2. 3 (1887).

Hispellensis quoque ecclesia, cuius primus antistes et patronus s. Felix colitur, amissa episcopali dignitate, Spoletano episcopatui subiecta permansit usque ad saec. XVIII; hodie autem Fulginati episcopo paret.

Duae insignes ecclesiae collegiatae adhuc Hispelli exstant, s. Mariae Maioris, a priore et canonicis recta, quibus Heinricus VI a. 1187 feb. 9 privilegium concessit (ed. Scheffer-Boichorst in N. Archiv XXIV 216), et s. Laurentii.

De archivis Hispelli exsistentibus cf. Mazzatinti Gli archivi della storia d' Italia I 28 sq.

Ecclesia collegiata s. Laurentii.

**1* *(1191—97)*

Celestinus III confirmat electionem Alberici prioris factam a canonicis s. Laurentii de Spello.

Laud. in Innocentii III rescripto a. 1199 feb. 1 (edd. Baluze Epp. Innocentii III t. I 310 n. 545. Cappelletti IV 442. Migne CCXIV 499 n. 545). — Reg. JL. —.

Monasterium s. Silvestri de Monte Suavi.

Monasterium s. Silvestri de Hispello in Monte Subasio sive Monte Suavi, haud longe ab oppido Collepino situm, a b. Romualdo a. cr. 1025 conditum

est, teste Iacobilli Vite de santi III 305, et ab Eugenio III Camaldulensibus concessum (n. 1). Sed iam a. 1232 Gregorius IX, quum monasterium a monachis desertum esset, eius bona monialibus s. Mariae Spoletan. et s. Mariae Vallis Gloriae de Spello assignavit (Potthast Regg. 8984. 8985). De eo cf. Iacobilli Vite de santi I 189. III 305; Lubin p. 238; Mittarelli Ann. Camald. I 288. III 332. IV 79.

Archivum periisse credimus. Eugenii III, Hadriani IV et Celestini III rescripta, quae sequuntur, in archivo Camaldulensium, olim Fontisboni, hodie Florentiae in R. archivo (cf. vol. III p. 173 sq.) exstant. Alexandri III privilegium (n. 3) Iacobillus penes se exstitisse narrat; ubi hodie sit, ignoramus.

1 *(1152—53)*

Eugenius III fratribus de Monte Suavi: committit eorum monasterium R(odulfo) priori Camaldulen. ordinandum, statuens, ut ordo monasticus secundum Camaldulen. fratrum constitutiones perpetuo ibidem observetur; mandat, quatenus priori eiusque successoribus oboedientiam promittant et tam in temporalibus quam in spiritualibus ei oboediant.

v. Camaldoli (Arezzo) n. 18; cf. vol. III p. 179.

2 *Roma S. Pietro (1155) mart. 15*

Hadrianus IV monachis mon. s. Silvestri de Monte Suavi: mandat, quatenus priori Camaldulen., cui Eugenius *(n. 1)* monasterium ipsum commiserat, in omnibus secundum consuetudinem Camaldulen. humiliter oboediant; quodsi infra unius mensis spatium noluerint adimplere, ex tunc vinculo anathematis sint innodati.

v. Camaldoli (Arezzo) n. 26; cf. vol. III p. 181.

**3* *(1178)*

Alexander III Guittoni abbati: confirmat bona monasterii.

Laud. ap. Iacobilli Vite de santi III 306 = Mittarelli Ann. Camald. III 332. IV 79. — Reg. JL. —.

4 *Laterano 1195 mart. 20*

Celestinus III Fulginaten. ep.: mandat, quatenus abbatem s. Silvestri de Ospello ad oboedientiam et reverentiam debitam priori Camaldulensi exhibendam per censuram ecclesiasticam compellat.

v. Camaldoli (Arezzo) n. 48; cf. vol. III p. 185.

NORCIA.
(Nursia)

Fortunato Ciucci Historie di Norcia, ms. s. XVII, Norcia Arch. comunale. — Ughelli [2] X[a] 149. — Cappelletti V 45 sq. — Feliciano Patrizi-Forti Delle memorie storiche di Norcia libri 8 (Norcia 1869). — V. Paris Guida di Norcia (Spoleto 1906).

Episcopatus Nursinus.

Nursia, olim urbs episcopalis, postea dioecesi Spoletinae addicta, a. 1820 ab ea sub proprio episcopo seiuncta est, cui Pius VII titulum abbatis perpetui commendatarii s. Eutitii indulsit, abbatiae bonis eius mensae attributis.

Hoc s. Eutitii monasterium, antiquissimum et olim celeberrimum, in Valle Castoriana in loco q. d. Campoli situm, a. cr. 500 s. Spes abbas, cuius Gregorius I in Dialog. lib. III c. 15 mentionem fecit, condidisse traditur. Privilegia eius abbatibus ab Ottone III et Conrado II imp. concessa et Innocentii IV, Gregorii IX et Martini V indulta laudat Iacobilli Vite de santi I 552, sed perierunt. Ageltrudae olim imperatricis, Widonis imp. viduae, diploma a. 907 dec. 11 vulgarunt ex archivo Oratorii Camertini Compagnoni La Reggia Picena I 27; Muratori Antiq. V 511 = Colucci Delle antichità Picene XX 223 n. 1; Tabarrini in Cronache della citta di Fermo p. 297. Monasterium enim s. Eutitii, a Gregorio XI a. 1378 cum monasterio s. Benedicti Nursino unitum, postea ad Celestinos, deinde ad clericos saeculares Oratorii transiit. Nonnulli ex antiqua abbatiae bibliotheca codices, inter quos Calendarium saec. XII, hodie Romae in bibliotheca Vallicellana exstant; cf. P. Egidi in Bullett. dell' Istituto stor. ital. XXV (1904) 89. De loco cf. Iacobilli Vite de santi I 358sq. 551sq. III 287sq.; Lubin p. 74. 401.

**1* *(603 iun.)*

Gregorius I praecipit Optato defensori, ut sacerdotes constitutos in territorio Nursino, qui cum mulieribus extraneis habitare dicuntur, debeat adhortari, quatenus nullus eorum cum extraneis mulieribus de cetero audeat habitare; quodsi forte adhortationem eius neglexerint, ad notitiam Chrysanti ep. (Spoletini) illud perducere debeat, dummodo aut per se illud corrigat aut cum eius auctoritate praedictus defensor studeat emendare.

Laud. in n. 2. 3. — Reg. JE. —.

2 *(603 iun.)*

Gregorius I Gattulo, Romano et Wintarit: monet, ut Optatum defensorem habeant in omnibus commendatum, ut ipsis solatiantibus et quae ei iniuncta sunt *(n. 1)*, salubriter expleat et in aliis contra rationem laborare non valeat. — Pervenit ad nos.

Reg. Gregorii I lib. XIII ep. 38. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XIII n. 35. Mansi X 366 n. 42. Troya Cod. dipl. Longob. I 548 n. 273. Migne LXXVII 1286 n. 35. Mon. Germ. Epp. II 401. — Regg. J. 1520. JE. 1903.

3 *(603 iun.)*

Gregorius I Chrysanto ep. Spolitino: mandat, ut, si quos de sacerdotibus in territorio Nursino ad eius dioecesim pertinentes cum extraneis mulieribus cognoverit habitare, admonitione sacerdotali praemissa, canonicam adhibens disciplinam, de cetero emendare festinet. — Ex quorumdam relatione.

Reg. Gregorii I lib. XIII ep. 39. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XIII n. 36. Mansi X 366 n. 43. Cappelletti V 46. Troya Cod. dipl. Longob. I 549 n. 274. Migne LXXVII 1286 n. 36. Mon. Germ. Epp. II 402. — Regg. J. 1521. JE. 1904.

TERNI

(Interamna. Teramna. Interamnium)

Ughelli [1] I 807 sq.; [2] I 746 sq. — Francesco Angeloni Historia di Terni [1] (In Roma 1646); [2] Storia di Terni a cura di P. Manassei (Pisa 1878). — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 1 p. 645 sq. — Gaetano Orlandi Risposta in forma di lettera al questo fatto sulla dignità de' magistrati all' ill. Signori priori residenti della città di Terni (In Roma 1753). — Cappelletti IV 505 sq. — Moroni Dizionario LXXIV 100 sq. — Paolino Manassei Alcuni documenti per la storia della città di Terni e di Spoleto trascritti ed annotati in: Arch. stor. ital. Ser. III t. XXII (1875) 367 sq. — P. Manassei Nota sullo statuto inedito di Collestatte e Torreorsina in: L' annuario dell' Accademia di Spoleto a. 1894 (Spoleto 1895). — L. Lanzi e V. Alterocca Guida di Terni e dintorni (Terni 1899).

Episcopatus Interamnensis.

Interamna civitas s. Peregrinum primum episcopum colit. Sed mox proprio pastore caruit, ecclesia Interamnensi modo a Narniensibus, modo a Spoletinis episcopis administrata.

Sedes cathedralis olim in s. Petri templo extra moenia Interamnae fuisse traditur. Anastasius autem ep. saec. VI, ut putant, novam s. Mariae ecclesiam cathedralem exstruxit, quam in interregno, proprio episcopo vacante, prior et canonici rexerunt (cf. Ottonis IV privilegium a. 1209 dec. 24 BF. 341). Honorius III denique a. 1218 ian. 13 restituit ecclesiae Interamnensi episcopalis dignitatis honorem, statuens, ut nulli nisi Romano pontifici esset subiecta (Potthast Regg. 5985. 5996. BFW. 6259). A. 1907 Interamnensis et Narniensis dioeceses denuo unitae sunt.

Haud longe ab urbe Interamna exstat celebris olim ecclesia s. Valentini, ubi a. 742 Zacharias papa cum Liutprando rege Langobardorum colloquium habuit (Lib. pontif. ed. Duchesne I 427. 428), postea monasterium, a Nicolao I dono suo ditatum (l. c. II 154). Insignem denique recensemus ecclesiam s. Thomae civ. Interamnensis, quae ad basilicam Lateranensem de Urbe olim pertinuit (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 538).

Archivum episcopatus antiquum periit; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 360.

*1 (593—98)

Gregorius I committit Constantio ep. Narniensi ecclesiae Teramnanae visitationis operam.

Laud. in n. 2. — Reg. JE. —.

2 (598 nov.)

Gregorius I Constantio ep. Narniensi: quia in eccl. Teramnana, cuius visitationis operam ei olim mandaverat *(n. 1)*, nec clerus nec plebs tanta remanserit, quibus debeat interim episcopus ordinari, committit ei eandem ecclesiam; statuit, ut quicquid de possessionibus eius in qualibet re accedere potuerit, ei vel in reparatione eiusdem ecclesiae sive cleri ipsius subventione proficiat. — Fraternitati vestrae.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 60. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 72. Contatori De hist. Terracin. p. 397 (cf. vol. II p. 115 ad n. 9). Mansi X 162 n. 74. Cappelletti IV 550. Troya Cod. dipl. Longob. I 432 n. 193. Migne LXXVII 1007 n. 72. Michaeli Mem. stor. di Rieti II 64. Mon. Germ. Epp. II 82. — Regg. J. 1227 ad a. 599. JE. 1585.

Ecclesia s. Nicolai foris portam.

Anno 1126 m. april. cives Interamnenses et Michael abbas Saxi vivi de ecclesia s. Nicolai foris portam contractum inierunt, quo abbas promisit, se nunquam bona huius ecclesiae sibi traditae alienaturum esse. Postea monachos suos sub prioris regimine ibi constituit (cf. Iacobilli Cron. di Sassovivo p. 39).

De codd. cf. Mon. s. Crucis de Saxo vivo (infra p. 47).

1 Velletri (1182) aug. 18

Lucius III B. priori eccl. s. Nicholai Saxi vivi in Interannia: confirmat constitutionem T(ransarici) ep. Spoletani, ut nulli umquam in parochia eccl. s. Nicholai ecclesiam vel altare sub nomine oratorii erigere vel aedificare liceat. — Intelleximus ex litteris. Dat. Velletr. 15 kal. sept.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 357 n. 28 ex A. — Regg. Iacobilli Cron. di Sassoviro p. 54 ad aug. 16. Gött. Nachr. 1898 p. 388 n. 14. JL. —.

Civitas Interamnensis.

De archivo civitatis cf. Bethmann in Archiv XII 552; Ettore Sconocchia Deliberazione pel riordinamento dell' archivio antico di Terni (Terni 1883); PflugkHarttung Iter p. 154. 782; Gött. Nachr. 1898 p. 360; Mazzatinti Gli archivi della storia d' Italia III 346 sq.

Peculiari nota digna putamus et Friderici I privilegium a. 1159 Stumpf Reg. 3856 et Heinrici VII epistolam a. 1313 aug. 1, ab Angeloni aliisque perperam Heinrico VI attributam.

B = Cop. Terni Arch. comunale storico.

C = (F. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632); cf. PflugkH. Iter p. 93.

D = (St. Borgia) Della donazione della contessa Matilde, s. XVIII, Roma Bibl. Vat. Museo Borgia cod. 290 (M IV 17) [*D*[1]], et eiusdem auctoris Miscellanea sui dominii della s. sede, s. XVIII, ib. cod. 292 (M IV 19) [*D*[2]]; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 71.

†1 *(855—58) mai.*

Benedictus III papa ac gubernator s. et apost. sedis totiusque eccl. concedit habitatoribus civ. Terampnen., maioribus ac minoribus natu, totam civitatem cum muris et aedificiis etc. et cum tota sua pertinentia; insuper concedit alias res per certos fines. — A. ab inc. d. n. I. Chr. 753, m. mad., ind. 6. Honestum nimis. Subscr. 5 testes. Ego Petrus scrin. S. R. E. ss.

B a. 1267 [= C f. 265]. — Edd. Ughelli [1] *I 814 ex B* (a. 857); [2] *I 753 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 189 n. 4 = Bull. Rom. ed. Taur. I 302 n. 4, = Orlandi Risposta p. 15, = Migne CXXIX 1011 n. 3. Manassei in Arch. stor. ital. Ser. III t. XXII 372 n. 1 ex B = Angeloni* [2] *p. 543 n. 1. — Regg. Angeloni* [1] *p. 80. Mazzatinti Archivi III 347. J. CCCXLII. JE. † 2665 ad a. 855.*

Spurium.

2 *Laterano 1109 april. 29*

Paschalis II omnibus per Valeriam: concedit Interampnensibus licentiam a capite usque ad pedes per latus civitatis et pontem et quaecumque aedificia civitati necessaria aedificare et stratas, sicut antiquitus fuerunt, in diversa dirigere; concedit eis regalia illa, quae in tempore Beatricis comitissae tenuerunt et tenent, et consuetudines. — Interampnensem civitatem. Scr. p. m. Iohannis scrin. et not. reg. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 3 kal. magii, ind. 2, inc. d. a. 1109, pont. autem d. Paschalis pp. II a. 10.

B a. 1267 [= D[1]*. D*[2]*]. — Edd. Manassei l. c. p. 384 n. 2 = Angeloni* [2] *p. 560 n. 2. — Regg. Angeloni* [1] *p. 84. Mazzatinti Archivi III 347. JL. —.*

RIETI

(Reate)

Marianus Victorius De antiquitatibus Reatis libri 4, s. XVI, codd. Vat. Barb. 2406 (XXXII 197) et 2553 (XXXIII 73), cod. bibl. Perusin. C 15, aliique. — Pompeo Angelotti Descrittione della città di Rieti (In Roma 1635). — (Gabriel Naudaeus) Instauratio tabularii maioris templi Reatini (Romae 1640). — Ughelli [1] I * 106 sq.; [2] I 1194 sq. — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 1 p. 641 sq. — F. A. Maroni Commentarius de ecclesia et episcopis Reatinis (Romae 1763). — (P. L. Galletti) Memorie di tre antiche chiese di Rieti denominate S. Michele arcangelo al Ponte, Sant'Agata alla Rocca e San Giacomo (In Roma 1765). — Cappelletti V 293 sq. — Moroni Dizionario LVII 210 sq. — Paolo Desanctis Notizie storiche sopra il tempio cattedrale, il capitolo, la serie dei vescovi ed i vetusti monasteri di Rieti (Rieti 1887). — Fabio Gori Una lapide commemorante il matrimonio celebrato in Rieti nel 1185 tra Costanza di Altavilla ed Enrico VI (Rieti 1898) et ap. M. Michaeli Mem. stor. II, Append. — Michele Michaeli Memorie storiche della città di Rieti . . dall' origine all' a. 1560. I—IV (Rieti 1898—99). — A. Bellucci Sulla storia dell' antico comune di Rieti (Perugia 1901).

Episcopatus Reatinus.

Primus antistes Reatinus s. Prosdocimus, postea Patavinus episcopus, colitur, sed primus, cuius certa supersit memoria, Ursus in synodis a. 499 et 501 habitis occurrit (Mon. Germ. Auct. antiq. XII 401. 434). Eius successor Probus a Gregorio I in Dialog. lib. IV c. 12 commemoratur.

Reatini episcopatus, qui apostolicae sedi immediate subest, altera pars olim in ecclesiastica ditione fuit, altera Neapolitano regno addicta. Ab ea Alexander VI a. 1502 et denuo Iulius II a. 1508 Civitatem ducalem segregavit.

Praeter monasteria s. Salvatoris Maioris et ss. Quirici et Iulittae de Introduco, de quibus infra, floruerunt olim in Reatino episcopatu antiquissimum monasterium s. Eleutherii ord. s. Benedicti, iam memoratum temporibus Gregorii I, dedicatum ab Innocentio III, et a Iulio II a. 1506 mensae capitulari unitum (cf. Lubin p. 320; V. Boschi in Bollett. per l'Umbria VIII 25 sq.), monasterium s. Georgii prope muros civitatis Reatinae, monialium ord. s. Benedicti, excitatum a. 751 a Lupone duce Spoletano eiusque coniuge

Ermelinda (ed. Reg. Farf. II 32 n. 17), monasterium s. Michaelis secus civitatem Reatinam, de quo in placito a. 777 (ed. Reg. Farf. II 93 n. 103—105), denique ss. Pastoris et Matthaei monasterium, a Bernardo Claravallensi abbate conditum et usque ad a. 1580 a Cisterciensibus rectum (cf. Lubin p. 320; Janauschek Orig. Cisterc. p. 222 n. 576).

Archivum episcopii saec. XVI incendio paene consumptum est. Anastasii IV privilegium (n. 7) in tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis superest, Lucii III vero bulla (n. 10) iam inde a saec. XVII desideratur. Chartas autem tabularii ecclesiae cathedralis s. Mariae recensuit Gabriel Naudaeus a. 1638 (cf. eius Instauratio tabularii maioris templi Reatini. Romae 1640). Conf. quoque „Sommario di tutte scritture che sono nella sacrestia di S. Maria di Rieti fatto nel 1583", Roma Arch. Vat. Arm. LII t. 32 f. 167.

De archivis Reatinis cf. G. Di Costanzo L'odeporico III in Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria II (1885) 684 sq.; Bethmann in Archiv XII 487 sq.; Gött. Nachr. 1898 p. 360; Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia IV 200 sq.

A = Orig. Rieti Arch. capitolare.
C = Mariani Victorii De antiquitatibus Reatis libri 4, ex codice in tabulario civ. Reatinae a. 1634 a Luca Holstenio descripti, s. XVII, cod. Vat. Barb. 2406 (XXXII 197) [C^1] et cod. Vat. Barb. 2553 (XXXIII 73) [C^2]; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 85. 88.
D = (L. Holste) Miscellanea, s. XVII, cod. Vat. Barb. 664 (XIV 37); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 80.
E = Miscellanea storica, s. XVII, Napoli Bibl. della R. Società di storia patria cod. XXV A 11; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 218.
F = (Fel. Contelori) Privilegia varia ecclesiarum, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 130.
G = Ms. latin 16992, s. XVII, Paris Bibl. nationale.
H = St. Borgia Bullarium Lucii III, s. XVIII, Roma Bibl. Vat. Museo Borgia; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 74 sq.

1 *(851)*

Leo IV Lothario et Ludovico impp.: deprecatur, quatenus Coloni diacono Reatinam eccl. per tot annorum spatia pastoralibus curis destitutam ad regendum concedant; sin autem in eccl. Reatina noluerint ut praeficiatur episcopus, Asculanam eccl. viduatam illi concedant. — Reatina ecclesia.

*Coll. Britt. Leonis IV ep. 20. Gratiani Decr. I D. 63 c. 16. — Edd. Angelotti p. 27. Ughelli [1] I * 108; [2] I 1197. Cappelletti V 306. Migne CXV 669 n. 12 et CXXIX 1001 n. 3. Michaeli II 206 n. 2. Mon. Germ. Lib. de lite III 612. Mon. Germ. Epp. V 597 n. 19. — Regg. Ewald in N. Archiv V 385 n. 20. J. 1984 ad a. 850—52. JE. 2613.*

2 *(852)*

Leo IV Itae [Ritae *Grat.*] comitissae: nuntiat, se Colonem in Reatina eccl. episcopum fecisse, sicut imperator et imperatrix per suas epistolas sibi direxerint. — Nobis domnus.

Coll. Britt. Leonis IV ep. 20a (cod. London. Add. ms. 8873 f. 166; cf. Hampe in N. Archiv XXII 639). Gratiani Decr. I D. 63 c. 17. — Edd. Angelotti p. 28. Migne CXXIX. 1002 n. 4. Michaeli II 206 n. 2. Mon. Germ. Epp. V 598 n. 21. — Regg. J. 1985 ad a. 850—52 JE. 2615.

3 *(887—88)*

Stephanus V Widoni comiti (Spoletino): scribit, se antistitem nunc a clero et populo eccl. Reatinae [Tietinae *codd.*] electum tum citissime ordinare omisisse, quod imperialem sibi, ut mos est, absolutionis minime detulerit epistolam. — Lectis sagacitatis.

Coll. Britt. Stephani V ep. 27. Gratiani Decr. I D. 63 c. 18. — Edd. Migne CXXIX 793 n. 2. Michaeli II 207 n. 2. Mon. Germ. Lib. de lite III 612. — Regg. Ewald in N. Archiv V 407 n. 27. J. 2627 ad a. 886. JL. 3446.

*4 *(1073—74)*

Gregorius VII committit Rainerio ep. monasterium s. Quirici iuris s. Petri.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

5 *Roma 1074 mart. 20*

Gregorius VII omnibus monachis et laicis mon. s. Quirici et omnibus Ioseppingis et filiis Alberici et filiis Rapteri: praecipit, ut Rainerium ep., cui mon. s. Quirici dedit *(n. 4)*, in omnibus et contra omnes adiuvent et castra, quae Iossepingi et filii Alberici et filii Rapteri detinent, eius ditioni restituant. — Notum vobis. Dat. Romae 13 kal. april. ind. 12.

Reg. Gregorii VII lib. I ep. 66. — Edd. Carafa Epp. decr. III 600 n. 66. Mansi XX 111 n. 66. Migne CXLVIII 341 n. 66. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 85. — Regg. J. 3605. JL. 4843.

cf. Antrodoco, Mon. s. Quirici et s. Iulittae n. 1.

*6 *(1099—1118)*

Paschalis II concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

7 *Laterano 1153 aug. 24*

Anastasius IV Dodoni ep. etc.: suscipit eccl. Reatinam sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis nominibus expressas. — In eminenti. Ego Anastasius etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 9 kal. s[ept.], ind. 1, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

*A. [E f. 35']. — Edd. Ughelli [1] I * 109* (9 kal. feb.)*; [2] I 1198 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 340 n. 9 = Bull. Rom. ed. Taur. II 608 n. 9, = Cappelletti V 309, = Migne CLXXXVIII 1026 n. 37, = I. Ludovisi in Bollettino A. L. Antinori negli Abruzzi VII (1895) 168. Gori p. 27 n. 3 ex A = Michaeli II 265 n. 3. — Regg. Naudaeus p. 12 n. 1. Mazzatinti Archivi IV 210 n. 1. J. 6768 et JL. 9821 ad a. 1154 ian. 24.*

*8 *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

*9 *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

10 *Velletri 1182 iul. 4*

Lucius III Benedicto ep. etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 6)*, Adriani *(n. 8)* et Alexandri *(n. 9)* suscipit eccl. Reatinam sub apost. protectione, et sancit,

ut universae parochiae fines in perpetuum conserventur, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et sepulturam liberam; concedit canonicis electionem episcopi. — In eminenti. Ego Lucius etc. Subscr. 10 card. Dat. Velletr. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 4 non. iul., ind. 15, inc. d. a. 1182, pont. v. d. Lucii pp. III a. 1.

C¹ f. 146. C² f. 58. D f. 62. F f. 75. G f. 211. H. — Edd. Gori p. 30 n. 4 ex C¹ = Michaeli II 268 n. 4. — Reg. JL. 14675.

Ecclesia cathedralis s. Mariae.

Ecclesiam cathedralem consecravit Honorius III a. 1225 sept. 9 Potthast Reg. 644. — De eius archivo cf. supra p. 22.

1 *(598 nov.)*
Gregorius I Chrysanto ep. (Spoletano): petente Paulo eccl. Reatinae diacono, mandat, ut in basilica b. Mariae, quae est intra civitatem Reatinam posita, reliquias b. Hermae et Hyacinthi et Maximi collocet et sanctuaria praedictorum martyrum consecret. — Paulus ecclesiae Reatinae.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 49. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 15. Mansi X 119 n. 12. Cappelletti V 298. Troya Cod. dipl. Longob. I 407 n. 173. Migne LXXVII 959 n. 15. Michaeli II 64. Mon. Germ. Epp. II 76. — Regg. J. 1174. JE. 1580.

Civitas Reatina.

Archivum civitatis continet chartas inde ab a. 1225, quarum indicem Alexander Bellucci composuit, nuper editum a Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia IV 200 sq. Monumenta antiquiora, inter quae Celestini III (n. 1) et Innocentii III privilegia, incendio a. 1217 periisse, Honorius III et Gregorius IX testantur.

**1* *(1197)*
Celestinus III potestati et populo Reatinis promittit litteris apostolicis, se terram eorum ad manus suas sicut civitates Campaniae tenere.

Laud. in privilegiis Honorii III a. 1225 sept. 26 Potthast Reg. 7483 (ed. Ficker Forschungen zur Reichs- u. Rechtsgesch. Italiens IV 355 n. 325) et Gregorii IX a. 1228 (ap. Galletti Bolle e brevi I in cod. Vat. lat. 8030 p. II f. 24). — Reg. JL. —.

Ficker l. c. II 370 hoc privilegium recte a. 1197 ex. attribuit.

Monasterium s. Salvatoris Maioris.

Lubin p. 320. — G. Marocco Monumenti dello stato pontificio III 87 sq. — Paolo Desanctis Notizie storiche del monastero di S. Salvatore Maggiore e del Seminario di Rieti (Rieti 1884).

Monasterium s. Salvatoris Maioris Reatinum antiquissimam repetit originem. In notis enim Farfensibus legimus ad a. 735: „coenobium domini

Salvatoris aedificatur in laetaniis" (Reg. Farf. II 12). A. 752 occurrit Adualdus abbas monasterii s. Salvatoris (Reg. Farf. II 43 n. 33). Etiam in Libro pontificali S. R. E. eius fit mentio (cf. Vita Stephani III ed. Duchesne I 469). Paschalis I larga donatione ditavit (l. c. II 59). Monasterium situm fuit in loco q. v. Laetenandus sive Boiandus (sive Baugiano), eiusque abbates Usualdus a. 794 et Leufo a. 807 in chartis Farfensibus occurrunt (Reg. Farf. II 133 n. 160 et II 167 n. 204). Ad hunc Usualdum abbatem monasterii s. Salvatoris Reatini, non monasterii s. Salvatoris Amiatini, ut Jaffé et Dümmler (Mon. Germ. Epp. IV 134 n. 90) false affirmant, Alcuinus epistolam satis notam dedit. A. 872 mai. 28 Ludovicus II imp. Iohanni Farfensi et Anastasio s. Salvatoris abbatibus privilegium concessit (Böhmer-Mühlbacher Reg. Kar. [1] n. 1219; [2] n. 1254). Anno 891 monasterium a Saracenis incendio vastatur (Reg. Farf. II 15), a. 974 renovatur (cf. Not. Farfen. in Reg. Farf. II 17: „Aecclesia domini Salvatoris aedificatur in Boiano").

Fuit iuris S. R. E., sicut legimus apud Deusdedit, Albinum et Cencium (Martinucci p. 315; Wolf v. Glanvell p. 353; Fabre-Duchesne I 243. 346): „Item monasterium Salvatoris apud Rete . . iuris b. Petri sunt, quoniam in eius patrimonio et territorio sunt". Albinus insuper inter monasteria censualia enumerat (ed. Fabre-Duchesne II 110). Sed de eius historia perpauca scimus. A. 1399 abbatibus commendatariis concessum, monasterium s. Salvatoris ab Alexandro VI cum abbatia Farfensi perpetuo unitum est. Inter eius membra praepositura Tolentinas insignis s. Catervi olim recensebatur.

Celestini III privilegium (n. 3) invenitur inter chartas praepositurae s. Catervi Tolentinatis, quae, olim Benedictinorum, a. 1507 canonicis regularibus s. Salvatoris concessa est (cf. Pennotti Hist. tripartita [1] p. 723); itaque eius archivum ad ecclesiam s. Petri ad Vincula de Urbe pervenit; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 132. Honorii III privilegium a. 1221 april. 24 (cf. Ughelli [1] I 193; [2] I 168; Colucci Dell' antichità Picene XIX 13 not. 41; Pressutti Reg. Honorii III t. I 535 n. 3282) adservatur in archivo castri s. Angeli Arm. XI c. 9 n. 7, cum aliis scripturis Iulii II illuc translatis. Chartae quaedam ad monasterium s. Salvatoris spectantes in archivo s. Mariae de Flastra, quod adservatur in R. archivo Romano (cf. Fonti per la storia delle Marche II), aliae scripturae in archivo familiae Barberini, hodie in bibliotheca Vaticana, inter chartas Farfenses exstant (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 547).

B = Cop. Roma Arch. di S. Pietro in Vincoli (Pergamene di Tolentino).

1 *(879 iun. 14)*

Iohannes VIII Anastasio abbati: praecipit, ut cellulam s. Valentini in Sabinis positam Gauderico episcopo restituat. — Monemus religionem.

Reg. Iohannis VIII ep. 200. — Edd. Carafa Epp. decr. III 428 n. 193. Mansi XVII 132 n. 193. Migne CXXVI 849 n. 237. — Regg. J. 2485. JE. 3266.

Anastasius quoque abbas in Ludovici II privilegio a. 872 mai. 28 occurrit. Cellae s. Valentini in Sabinis in privilegiis monasterii Farfensis saepius mentio incidit, itaque minime eadem fuit atque ecclesia s. Valentini de Rocca Antiqui, ut vol. II p. 71 diximus. Gaudericus ep. inter Sabinenses episcopos referendus esse videtur.

2 *Grassiano 1057 iul.*
Gerardus comes de comitatu Asculano et Aprutiensi, missus d. Victoris II, in generali placito in loco q. d. Grassiano, definit controversiam inter Petrum ep. Aprutien. et Petrum abbatem de mon. s. Salvatoris de Reti de uno castro q. d. Civitella et de monasterio uno (s. Salvatoris in loco q. d. Beczini).

v. Teramo, Episc. Aprutinus.

3 *Roma S. Pietro 1191 mai. 29*
Celestinus III Gentili abbati etc.: suscipit mon. s. Salvatoris Maioris Reatinum sub apost. protectione, confirmat regulam s. Benedicti, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Celestinus etc. Subscr. 17 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. mag. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 4 kal. iun., ind. 9, inc. d. a. 1191, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

B a. 1414 ian. 22. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 190 n. 40 ex B. — Reg. JL. —.

Antrodoco.

Monasterium s. Quirici et s. Iulittae de Introduco.

Pompeo Angelotti Descrittione della città di Rieti p. 114. — Lubin p. 178. — Hugo Ord. Praemonstraten. annales II 593 sq.

Monasterium s. Quirici et s. Iulittae de Introduco sive Interocro, situm in valle Velini fluminis inter oppida Antrodoco et Micigliano, licet perpauca de eius historia nota sint, certe satis antiquum est. Ad id referenda esse videtur notitia in notis Farfensis monasterii ad a. 986 (ed. Reg. Farf. II 17): „Hugo abbas ingreditur monasterium s. Quirici". Iuris b. Petri fuit. A. 1179 a Sinebaldo abbate instauratum et a Dodone ep. Reatino consecratum est. Coluerunt monachi ex ordine s. Benedicti. A Gregorio VII Rainerio ep. Reatino datum (cf. n. 1), ab Innocentio III a. 1215 „pro eo, quod monachi abbatem suum necaverant et luxuriose viventes dissipaverant bona loci", Gervasio abbati Praemonstratensi commissum est, id quod confirmavit Fridericus II imp. a. 1217 april. BF. 900. Saec. XVI in commendam concessum, monasterium mox lapsum est.

Archivum periisse videtur. Temporibus vero Angelotti (p. 114) Celestini III bulla (n. 8) et multae monasterii scripturae exstabant penes Iulium Corona Reatinum et M. Antonium de Benedictis Romanum. Ubi hodie sint, ignoramus. Lucii III (n. 6) et Celestini III (n. 8) privilegiorum summaria leguntur in gestis R. Cappellaniae maioris Neapolitanae s. XVIII.

B = Excerpta in: Processi di R. Patronato XXVI n. 203: Cappellania maggiore vol. 1061, s. XVIII, Napoli Arch. di stato; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 211 sq.
C = L. A. Antinori Annali degli Abruzzi vol. VIII, s. XVIII, Aquila Bibl. comunale; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 292.

1 *Roma 1074 mart. 20*

Gregorius VII omnibus monachis et laicis mon. s. Quirici et omnibus Ioseppingis et filiis Alberici et filiis Rapteri: praecipit, ut Rainerium ep., cui mon. s. Quirici dedit, contra omnes adiuvent et castra, quae Ioseppingi et filii Alberici et filii Rapteri detinent, eius ditioni restituant.

v. Rieti, Episc. n. 5. — Rainerius filius Ioseppi, habitator in castro q. d. Cornu, occurrit in charta a. 1114 (Mazzatinti Archivi IV 227 n. 7).

*2 *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 8. — Reg. Antinori Raccolta di mem. istor. degli Abruzzi II 68. JL. —.

*3 *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 8. — Reg. JL. —.

*4 *(1183)*

Lucius III committit The(odino) Portuen. ep. et O(ctaviano) ss. Sergii et Bachi diac. card. controversiam inter Oderisium Pennen. ep. et Senebaldum abbatem s. Quirici de Interocro super ecclesiis quibusdam vertentem.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

5 *Anagni 1183 dec. 22*

The(odinus) Portuen. et s. Rufinae ep. et Oct(avianus) ss. Sergii et Bachi diac. card.: de mandato Lucii III *(n. 4)* controversiam inter Oderisium Pennen. ep. et Senebaldum abbatem definiunt in hunc modum, ut abbas s. Quirici de Interocro habeat pleno iure institutionem et destitutionem in eccl. s. Iohannis in Insula, s. Mariae ad Ronzanum, s. Iohannis in Casanello, s. Nicolai in Galbano, s. Salvatoris ad Fanum etc.

v. Penne, Episc. n. 14.

*6 *Anagni (1184) ian. 21*

Lucius III Senebaldo abbati: confirmat compositionem inter eum et Oderisium Pennen. ep. factam *(n. 5)*. — Dat. Anagniae 12 kal. feb.

B f. 33 Exc. C Exc. — Reg. Gött. Nachr. 1898 p. 292. JL. —.

cf. Lucii III rescriptum eiusdem tenoris ad Oderisium ep. Pennensem a. 1184 ian. 19 missum JL. 14974.

7 *Laterano 1195 feb. 11*

Celestinus III Odoni Pennen. ep. etc.: confirmat concordiam super controversia inter Oderisium ep. Pennen. et Senebaldum abbatem de mandato Lucii pp. *(n. 5)* factam et de verbo ad verbum insertam.

v. Penne, Episc. n. 24.

*8 *Laterano 1195 iun. 9*

Celestinus III Sinebaldo abbati etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 2)* et Alexandri *(n. 3)* suscipit mon. ss. Quirici et Iulittae in dioec. Reatina sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Dat. Lat. 5 id. iun., ind. 13, inc. d. a. 1195, pont. a. 5.

B f. 38 Exc. — Regg. Angelotti p. 114. Gött. Nachr. 1900 p. 266 n. 33. JL. —.

Berardus de Labro.

Castrorum, quae in charta sequenti memorantur, exstant adhuc vici Labro et Morro. De locis cf. Pressutti Reg. Honorii III t. I p. LXXVII.

**1* *(1185—86)*
Urbanus III committit Petro Amelien. ep. controversiam inter Iohannem s. Lateranen. eccl. priorem et Lucam yconomum ex una parte et Berardum de Labro eiusque filios et nepotes ex altera de quarta parte 8 castrorum Grumuli, Puregie, Vallaquose, Labri, Murri, Melici, Cocoronis et Modii et de octava parte 4 castrorum Furcamelonis, Turris, Crucis, Planizie vertentem.
v. Roma, Eccl. s. Iohannis in Laterano n. 29; cf. vol. I p. 30.

NARNI

(Narnia)

Ughelli [1] I 1080 sq.; [2] I 1007 sq. — Carlo Cartari Della città di Narni, ms. s. XVII; cf. Fumi Cod. dipl. d'Orvieto, praef. p. XL. — Acta SS. I mai. 3 p. 390 sq. — Car. Steph. Bucciarelli Cathedralis Narniensis ecclesiae eiusque capituli et canonicorum antiquitas, nobilitas, indulta et praerogativae . . collecta (Narniae 1720). — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 1 p. 647 sq. — Cappelletti IV 541 sq. — Gio. Eroli Miscellanea storica risguardante Narni e i luoghi di sua diocesi (Perugia 1854). — G. Eroli Miscellanea storica Narnese I (Narni 1858). — Gius. Terrenzi Un periodo di storia Narnese all' epoca dei comuni illustrato dai suoi più vetusti documenti (Narni 1894). — G. Terrenzi Il comune di Narni durante il secolo XIII (Terni 1895—96). — G. Eroli Descrizione delle chiese di Narni e suoi dintorni le più importanti (Narni 1898).

Episcopatus Narniensis.

Primus Narniensis praesul s. Iuvenalis celebratur, in cuius memoriam cathedralis ecclesia erecta est. Alter huius templi patronus s. Cassius ep. colitur, a Gregorio I in Dialog. lib. III c. 6 memoratus. Iohannes ep. Narniensis et bibliothecarius sedis apostolicae, a Iohanne XII ad Ottonem I missus, a. 965 ad sedem apostolicam evectus appellatusque est Iohannes XIII. Stephanus ep. sub Benedicto VII bibliothecarii S. R. E. munere fungebatur. Neque praetermittemus Petrum ep., ab Alexandro III in archiepiscopum Spalatensem promotum (JL. 10669).

Castrum Narniense temporibus Gregorii II a Langobardis invasum (cf. Lib. pontif. ed. Duchesne I 403), ab Aistulfo a. 755 Romanae ecclesiae restitutum (l. c. I 454), inde ad b. Petri patrimonium pertinuit.

In dioecesi Narniensi praeter monasterium s. Nicolai (de quo infra p. 33) adnotatione digna inveniuntur et monasterium s. Benedicti de Fundis, haud procul ab oppido Stroncone (cf. Lubin p. 154; L. Lanzi Sull'abbazia di S. Benedetto in Fundis presso Stroncone. Terni 1885), et ecclesia s. Mariae de Colle Scipuli, hodie Collescipoli, a Petro presbytero a. 1139 Lateranensi basilicae de Urbe concessa (cf. vol. I p. 27 n. 14).

Archivum episcopii antiquas chartas non possidet. Tabularium ecclesiae cathedralis, licet male dispositum et valde neglectum, haud parvi pretii aestimandum est. De archivo civitatis cf. Gius. Terrenzi L'antico archivio comunale di Narni (Terni 1896). Ex eo P. L. Galletti documenta quaedam excerpsit in Miscell. vol. V, cod. Vat. lat. 7926 f. 269 sq. De bibliotheca cf. G. Ottino La biblioteca comunale di Narni in: Rivista delle biblioteche II (1889) 91 sq. Conf. quoque Bethmann in Archiv XII 551; Pflugk-Harttung Iter p. 764; Gött. Nachr. 1898 p. 361; Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia IV 164 sq.

1 *(558—60)*

Pelagius I clero Narniensi: praecipit, ut servata primo in loco reverentia Iohanni ep., qui propter naturae suae simplicitatem Constitutum presb. ad hoc sibi poposcit adhibere, in omnibus, quae ad divini cultus obsequium pertinent vel ecclesiasticae utilitatis cura peragere suaserit, praebeant oboedientiam competentem. — Quia frater.

Coll. Britt. Pelagii I ep. 2. Gratiani Decr. C. VII qu. 1 c. 14. — Edd. Mansi IX 910 ut decretum Pelagii II = Cappelletti IV 548, = Migne LXXII 748 n. 15. — Regg. Ewald in N. Archiv V 534 n. 2. J. 657 ad a. 555—60. JK. 974.

De tempore cf. Ewald l. c. not. 2.

2 *(558—60)*

Pelagius I Constituto [Constantino *cod.*] Narniensi presb.: mandat, ut tam in gubernando ecclesiae patrimonio quam in custodiendis imperandisque clero eccl. Narniensis necessariam sollicitudinem competenti modestia exhibere implereque non differat; monet, ut res ecclesiasticas recuperet praefatae eccl. usui et Iohanni ep. impendat in omnibus oboedientiam competentem. — Iohannis fratris.

Coll. Britt. Pelagii I ep. 3. — Ed. Loewenfeld Epp. p. 12 n. 23. — Regg. Ewald in N. Archiv V 534 n. 3. JK. 975.

3 *(591 sept.)*

Gregorius I Praeiecticio ep.: suadet, ut ab exhortatione Langobardorum sive Romanorum in civitate Narniensi, ubi mortalitas omnino grassatur, degentium nulla ratione cesset et maxime gentilium et haereticorum, ut ad veram rectamque fidem catholicam convertantur. — Pervenit ad nos.

Reg. Gregorii I lib. II ep. 4. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. II n. 2. Mansi IX 1085 n. 2. Cappelletti IV 549. Troya Cod. dipl. Longob. I 248 n. 76. Migne LXXVII 539 n. 2. Mon. Germ. Epp. I 103. — Regg. J. 790. JE. 1155.

**4* *(593—98)*

Gregorius I committit Constantio ep. Narniensi ecclesiae Teramnanae visitationis operam.

v. Terni, Episc. n. 1.

5 *(598 nov.)*

Gregorius I Constantio ep.: quia in eccl. Teramnana, cuius visitationis operam ei olim mandavit *(n. 4)*, nec clerus nec plebs tanta remanserit, quibus debeat interim episcopus ordinari, committit ei eandem ecclesiam etc.

v. Terni, Episc. n. 2.

6 *Velletri (1180) april. 4*
Alexander III A(mato) ep., priori et canonicis s. Iuvenalis Narnien.: praecipit, quatenus sub excommunicationis sententia attente vetent, ne laici vel coniugati praebendas tamquam canonici in ecclesia ipsa recipere vel alii locum in ea vindicare per violentiam ultra praesumant.

v. Eccl. cathedr. n. 5.

7 *Laterano 1194 dec. 17*
Celestinus III ep. et canonicis Narnien.: cassat ordinationem canonicorum in discordia celebratam; praecipit, eos, qui in episcopum lapides proiecerunt, tamdiu sub excommunicationis vinculo remanere, donec satisfecerint etc.

v. Eccl. cathedr. n. 8.

Ecclesia cathedralis ss. Iuvenalis, Cassii et Maximi.

Tabularium ecclesiae cathedralis adhuc penes canonicos adservatur. Privilegia a Romanis pontificibus et ab Heinrico III imp. a. 1047 mart. 30 Stumpf Reg. 2328 canonicis concessa vulgavit Carolus Stephanus Bucciarellus. Notulam instrumentorum ex archivo ecclesiae cathedralis transcripsit Monterenzi in Cameralia vol. I, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. XXXVI t. 9 f. 198 sq.

A = Orig. Narni Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
C = Privilegia antiqua, mb. a. 1308 feb. 22, ib.

1 *S. Lorenzo (Catiliani) 1069 ian. 17*
Alexander II Alberto archidiac. etc.: confirmat bona canonicae, sicut in decreto Attonis ep. Narnien. habetur. — Convenit apostolico moderamini. Dat. [in] mon. s. Laurentii Catiliani, 16 kal. feb., p. m. Petri clerici fungentis vice Petri S. R. E. subdiac. ac bibl., a. ab inc. D. 1069, pont. v. d. Alexandri pp. II 8, ind. 7.

B s. XI. — Edd. Ughelli [1] *I 1088 ex B;* [2] *I 1014 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 12 n. 16 = Bull. Rom. ed. Taur. II 35 n. 16, = Migne CXLVI 1352 n. 68. Bucciarelli p. 2 ex B* (26 kal. feb.). — *Regg. Mazzatinti Archivi IV 197. J. 3444. JL. 4662.*

B, quamquam autographi speciem praebet, certe apographum est.

2 *Laterano 1129 april. 10*
Honorius II Peponi priori etc.: suscipit eccl. s. Iuvenalis sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis nominibus expressas. — Quotiens illud a. Ego Honorius etc. Subscr. 22 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 4 id. apr., ind. 7, inc. d. a. 1129, pont. d. Honorii II pp. a. 5.

C. — Edd. Bucciarelli p. 4 ex C (4 april.). *PflugkH. Acta III 30 n. 36 ex C. — Regg. PflugkH. Iter p. 804 n. 1015. Mazzatinti IV 197. JL. 7370.*

3 *Laterano 1139 oct. 29*
Innocentius II Hugoni archidiac., Gotifredo presb. ac ceteris canonicis etc.: suscipit eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones *(ut n. 2)*. —

Clerici qui. Ego Innocentius etc. Subscr. 6 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 4 kal. nov., ind. 3, a. d. inc. 1139, pont. v. d. Innocentii II pp. a. 10.

A. [C]. — Edd. Bucciarelli p. 7 ex A. PflugkH. Acta III 36 n. 42 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 805 n. 1021. Mazzatinti IV 197. JL. 8051.

*4 *Narni (1145 mart.)*

Eugenius III consecrat oratorium s. Iuvenalis totamque s. Iuvenalis ecclesiam conciliat, oleo chrismatis ungens et aqua sanctificationis perfundens, eisque, qui eccl. in die consecrationis visitaverint, unius anni remissionem indulget.

cf. Notitiam de re apud Acta SS. I mai. 3 p. 397 ex veteri ms. Narniensi = Bucciarelli p. 10 ad a. 1148. — Reg. JL. —.

5 *Velletri (1180) april. 4*

Alexander III A(mato) ep., priori et canonicis s. Iuvenalis: praecipit, quatenus sub excommunicationis sententia attente vetent, ne laici vel coniugati praebendas tamquam canonici in ecclesia ipsa recipere vel alii locum in ea vindicare per violentiam ultra praesumant. — Quanto ecclesia. Dat. Velletri 2 non. april.

A. [C]. — Edd. Bucciarelli p. 12 ex A ad a. 1159. PflugkH. Acta III 279 n. 300 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 809 n. 1041. Mazzatinti IV 197. JL. 13641.

6 *Velletri (1180) april. 5*

Alexander III A. priori et canonicis s. Iuvenalis: confirmat constitutionem, ut eccl. s. Iuvenalis tantum 24 canonicos habeat. — Cum de reformatione. Dat. Velletri non. april.

A. [C]. — Edd. Bucciarelli p. 13 ex A ad a. 1159. PflugkH. Acta III 279 n. 301 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 809 n. 1042. Mazzatinti IV 197. JL. 13642.

*7 *(1191—94)*

Celestinus III committit A(lbino) Albanen. ep. et G(regorio) s. Mariae in Porticu diac. card. controversiam super canonicorum ordinatione in eccl. Narniensi.

Laud. in n. 8. — Reg. JL. —.

8 *Laterano 1194 dec. 17*

Celestinus III ep. et canonicis: cassat ordinationem in discordia celebratam; praecipit, eos, qui in episcopum lapides proiecerunt, tamdiu sub excommunicationis vinculo remanere, donec satisfecerint; confirmat ordinationem seu receptionem Berardi et Ionae presbyterorum. — Cum super. Dat. Lat. 16 kal. ian. pont. n. a. 4.

B s. XIII. — Edd. Bucciarelli p. 14 ex B ad a. 1195. PflugkH. Acta III 398 n. 473 ex B (quod tamen autographum esse perperam indicavit). — Regg. PflugkH. Iter p. 814 n. 1071. Mazzatinti IV 197. JL. 17176.

Monasterium s. Nicolai de Monte.

(Sangemini)

L. Iacobilli Vite de santi e beati dell' Umbria I 740sq. III 294. — Lubin p. 160. — Fra Antonio Cappucino (Cos. Picucci) Vite de' santi Gemine . . e di Procolo e Volusiano vescovi di Terni e Carsoli (Macerata 1784). — Luigi Lanzi Sangemini e il suo palazzo vecchio (Terni 1885). — Luigi Lanzi Sangemini, ricordi d' arte e di storia (Spoleto 1894).

Monasterium hoc monachorum ord. s. Benedicti, iuxta oppidum s. Gemini situm, antiquissimum fuisse Iacobillus affirmat, qui donationes a. 1028, 1038 et a. 1114 ei concessas enumerat. Sed de eius historia pauca scimus. Fuit iuris b. Petri, ut ex rescripto Innocentii III a. 1198 aug. 27 Potthast Reg. 358 apparet. Recensetur quoque apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 54):

„Monasterium sancti Nicolai unam libram cerae.“

De huius monasterii archivo nulla memoria, ut sciam, superest.

**1* *(1159—81)*

Alexander III inhibet, ne prior eccl. s. Nicolai de Monte secus Narniam nisi apost. sedi respondere praesumat.

Laud. in Innocentii III rescripto a. 1198 aug. 27 Potthast Reg. 358. — Reg. JL. —.

**2* *(1187—91)*

Clemens III inhibet *ut n. 1.*

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

**3* *(1191—97)*

Celestinus III inhibet *ut n. 1.*

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Patrimonium Narniense.

Narniensis patrimonii mentio fit in Vita Zachariae (Lib. pontif. ed. Duchesne I 428). Eius castra et oppida, inter quae leguntur Uttrecolo *(Otricoli)* et Alvinum sive Albinianum, recensentur in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 54. 377).

**1* *(946—55)*

Agapitus II locat waldum q. d. Catilianum cum castello suo Civitella et turre sua et eccl. s. Laurentii etc., pos. inter Sabinense et Utriculanum territorium.

Deusdedit lib. III c. 206 [149] ex tomo Lateranen. patriarchii (edd. Martinucci p. 321; Wolf v. Glanvell p. 363). Albinus lib. X c. 30 et Cencius c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 350). — Regg. J. 2814. JL. 3666.

Temporibus Alexandri II monasterium s. Laurentii in Catiliano memoratur (cf. supra p. 31 n. 1).

*2 *(955—64)*

Iohannes XII locat fundum Fauriscum situm in territorio Outriculano cum omnibus suis pertinentiis.

Deusdedit lib. III c. 207 [149] ex tomo Lateranen. patriarchii (edd. Martinucci p. 321; Wolf v. Glanvell p. 363). Albinus lib. X c. 30 et Cencius c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 350). — Regg. J. 2840. JL. 3699.

*3 *(1073—85)*

Gregorius VII locat castrum Albininum situm in Narniensi comitatu cum omnibus suis pertinentiis.

Deusdedit lib. III c. 201 [149] ex charticio tomo (edd. Martinucci p. 319; Wolf v. Glanvell p. 360). Albinus lib. X c. 30 et Cencius c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 349). — Regg. J. 3986. JL. 5284.

De loco cf. Fabre-Duchesne l. c. I 55. 359. — Ecclesia s. Iohannis in castro Albinino legitur quoque in Honorii II privilegio canonicis Narniensibus concesso JL. 7370.

OTRICOLI.

(Ocriculum. Otricolum. Utricolum)

Ughelli [2] X[a] 150 sq. — Acta SS. VII iun. 25 p. 6 sq. — Franc. Cancellieri Memorie di S. Medico martire e cittadino di Otricoli (Roma 1812). — Cappelletti IV 573 sq.

Ocricolum sive Otricolum, ultima Umbriae civitatum in Sabinorum confinio, olim proprium episcopum habuit. Sed post Gregorii I tempora, antiqua urbe destructa, cathedralis ecclesiae dignitas evanuit, novumque oppidum Otricolense episcopatui Narniensi addictum est.

In civitate Otricolana floruit olim monasterium s. Victoris de Utriculo, quod iuris et proprietatis S. R. E. fuit (cf. Lubin p. 266).

Documenta saec. XIII, quae ad civitatem ipsam spectant, leguntur apud Cencium c. 268 sq. (ed. Fabre-Duchesne I 520 sq.).

Ecclesia collegiata s. Mariae.

Iacobillus refert ex archivo huius ecclesiae collegiatae privilegia Eugenii III a. 1148, Honorii III a. 1221, Gregorii IX a. 1240 et Alexandri IV a. 1258, quae nos frustra quaesivimus.

*1 *Viterbo 1149 feb. 18*

Eugenius III confirmat canonicis eccl. collegiatae s. Mariae possessiones, inter quas Campum s. Medici.

Laud. a Iacobilli Vite de santi I 656 = Acta SS. VII iun. 25 p. 6 = Cancellieri p. 6. — Reg. JL. —.

AMELIA
(Ameria. Amelia)

Synodus dioecesana Amerina ab Ant. M. Lagomarsini habita a. 1595; [2] cum appendice synodi a. 1792, cum serie episcoporum Ameriensium (1792. Non vidi). — Antonio Cerasoli Breve descrittione dell' origine e fondatione dell' antica città di Amelia, ms. a. 1611, Ameriae penes Volumniam Petrignani (cf. C. I. L. XI, 2 p. 638). — Ughelli [1] I 335 sq.; [2] I 295 sq. — Bern. Mandosio De Amerinae antiquissimae in Umbria praestantia ac nobilitate (teste Mandosio Bibl. Rom. II 69). — Dom. Manni Osservazioni istor. sopra i sigilli antichi XXIII 67 sq. — Cappelletti V 195 sq.

Episcopatus Amerinus.

Perpauca de episcopis Amerinis scimus, quum documenta antiqua fere omnino desint. Meminerint autem lectores, Gregorium III a. 740 ad Tusciae Langobardorum episcopos epistolam scripsisse (vol. III p. 2 n. 4) pro Amerina civitate, quam Liutprandus rex Langobardorum a. 741 Zachariae papae restituit (Lib. pontif. ed. Duchesne I 428).

Amelia civitas recensetur sub „Tuscia" in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 54. 377):

„Amelia XV libras".

Sed notitia haec ad saec. XIII certe referenda est.

Ecclesia cathedralis ss. Firminae et Olimpiadi dicata est. Adnotamus chartam eius canonicis concessam a. 1161(?) iun. 2 (edd. Ughelli [1] II 1007; [2] I 298; Cappelletti V 199). Memoramus praeterea ecclesias s. Pauli et s. Romanae a Iacobo ep. Ameliensi Lateranensi basilicae de Urbe a. 1194 concessas (ed. Pressutti Reg. Honorii III t. I p. CXII).

De archivis Amerinis cf. Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia III 268 sq.

Guardea.

Locus Guardeia, hodie Guardea, haud procul ab oppido Bagnorea situs est. Chartulam emptionis, quae sequitur, Cencius praetermisit.

**1* *(1154—59)*

Hadrianus IV emit a filiabus Raynaldi de Guardeia medietatem 4 castrorum, Castillionis videlicet, Cincigniani, Canapine et Bulsigniani; exinde recipit publicum instrumentum et corporalem investituram per Anterium marescalcum suum a Vitale supradictarum mulierum curatore.

Vita Hadriani IV auctore Bosone (Lib. pontif. ed. Duchesne II 396). — Reg. JL. —

O R V I E T O

(Urbs vetus)

De episcopatu Urbevetano iam in vol. II p. 221 sq. disseruimus, documentis ad eum spectantibus ibi relatis, quum ipsa urbs cum regione cistiberina patrimonio b. Petri adscribi soleret. Maior vero pars dioecesis Urbevetanae, inter Tiberim et Peliam (Paglia) flumina sita, Umbriae regioni addicitur. Itaque quae in volumine II omisimus, hic addere iuvat.

Eremus Pertinae in Monte Raali et monasterium b. Iohannis.

De origine et fortuna huius eremi fere nihil scimus. Ecclesiae s. Iohannis de Monterali eiusque priori Rollando Aldrivandum ep. Urbevetanum a. 1140 donationem fecisse, ex ipsa chartula novimus (ed. Fumi Cod. dipl. d'Orvieto p. 18 n. 29). Locus, vulgo San Giovanni dell' Eremo, ad pedes Montis Raalis inter oppida Piegaro et Monte Gabbione situs, ad dioecesim Urbevetanam pertinet.

Gregorii IX bulla, in qua Paschalis II et Lucii III privilegiorum mentio fit, in regestis Vaticanis (t. XVII f. 153′ n. 570) legitur.

**1* *(1099—1118)*

Paschalis II statuit, ut nulli episcoporum liceat adversus eremi Pertinae in Monte Raali monasterium b. Iohannis seu xenodochium, ubi s. Trinitatis cappella constructa est, excommunicationis aut interdictionis vel alicuius gravaminis molestias irrogare.

Laud. in Gregorii IX privilegio a. 1234 mart. 15 (ed. Auvray Les reg. de Grégoire IX t. I 997 n. 1829). — Reg. JL. —.

**2* *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium protectionis, et statuit *ut n. 1.*

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Comites de Montemarte.

Fil. Ant. Gualterio Cronaca inedita .. di Franc. Montemarte conte di Corbara I (Torino 1846) p. LXIII sq.

Honorii II diploma falsissimum, ab Alfonso Ceccarelli, famoso illo impostore, confectum esse satis constat; cf. A. Riegl Alfonso Ceccarelli und seine Fälschungen von Kaiserurkunden in: Mittheil. des österr. Instituts XV (1894) 193 sq.; Giov. Sforza Il falsario Alfonso Ceccarelli e Alberico Cybo Malaspina principe di Massa in: Arch. stor. ital. Ser. V t. XV (1895) 276 sq.; L. Fumi L' opera di falsificazione di Alfonso Ceccarelli in: Bollettino della R. Deputazione di storia patria per l'Umbria VIII (1902) 213 sq. Ipse enim mentitus est, se haud procul ab urbe Tudertina invenisse in vetusta arca libros multos, scripturas et diplomata, inter quae bullam quoque Honorii II (Sforza p. 285). In favorem comitum de Montemarte finxit insuper privilegia Ottonis II Stumpf Reg. 835a, Heinrici II et Conradi II imp. (cf. Riegl p. 229).

C = Bullae pontificum Romanorum, s. XVI—XVII, cod. Vat. lat. 7109; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 20.
D = Felix Contelori Cameralia vol. H, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. XXXVII t. 8; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 122.
E = Ms. s. XVII, Perugia Arch. Ansidei; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 371.

De aliis apographis cf. Gualterio p. LXIII not. 3. Aliud exemplar inveniri Massae in archivo reipublicae, affirmat G. Sforza l. c., sed frustra a nobis quaesitum est. Apud Io. Bapt. Confalonerium in Libro receptorum etc. a. 1626 sq., Roma Arch. Vat. Indice t. 47 f. 131', inveni notitiam cuiusdam libri „Memoriale di Ettore Montemarte conte di Titignano", ubi Honorii II diploma laudatur ad a. 1131.

†1 *Laterano (1130)*

Honorius II egregio viro Marco Antonio, comiti Montis Martis et Onani et domino Lugnani in Tuscia: confirmat nobilia castra Montem Martem, Onanum et Lugnanum, et facit eum eiusque successores comites; declarat eum eiusque heredes heroes et equites defensores catholicos S. R. E. — Quoniam sacrosancta. Ego Honorius etc. Subscr. 26 card. Dat. Lat. p. m. d. Haimerici presb. card. s. Mariae Novae et S. R. E. canc., a. D. 1131 [1130 *E*], ind. 4 [8 *E*] et a. 5 sui pontificatus.

C f. 5. D p. 342. E f. 8 (ubi inscribitur: Marco Antonio comiti Montis Martis, Onani, Sonino et Titignani in Tuscia provinciae Patrimonii*). — Edd. Ciatti Delle memorie di Perugia II, 4 p. 218* (a. 1129, ind. 4). *PflugkH. Acta II 263 n. 304 ex C. — Regg. Gualterio I p. LXIII. PflugkH. Iter p. 222 n. 315. JL. † 7402.*

Spurium. Subscriptiones tamen cardinalium ex quodam privilegio genuino falsarius deprompsit.

TODI

(Tuder. Tudertum)

Pirro Stefanucci Storia di Todi, ms. s. XVI (periit; cf. Ceci p. XXI). — P. Stefanucci Liber . . episcoporum Tudertinorum, ms. s. XVI, Todi Arch. comunale. — P. Stefanucci Descrizione di Todi, ms. s. XVI (cf. Manni XIV 29). — Giovambattista Possevino Vite de santi et beati di Todi (In Perugia 1597). — G. B. Possevino Todi città illustre dell' Umbria temporalmente e spiritualmente (Perugia 1597). — Lucalberto Petti Commentarii ovvero Memorie di Todi antiche e moderne delle cose più notabili vol. I—VI, ms. s. XVII in., Todi Arch. comunale (cf. Bormann in C. I. L. XI, 2 p. 676 et Gött. Nachr. 1898 p. 361). — Ughelli [1] I * 239 sq.; [2] I 1349 sq. — G. B. Guazzaroni Collectanea vol. I—VI, ms. s. XVII, adhuc adservantur duo, alterum in bibl. Perusina, alterum in archivo civ. Tudertinae. — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 1 p. 651 sq. — Andrea Giovannelli Antichità di Todi vol. I—IV, ms. s. XVIII, Pesaro Bibl. Olivieri cod. 67. — Dom. Manni Osservazioni istoriche sopra i sigilli antichi XIV 25 sq. — Reginaldo Boarini Storia della città di Todi, ms. s. XVIII, Todi Arch. comunale; aliud exemplar olim in bibliotheca civ. Perusinae hodie desideratur (cf. Mazzatinti Inventari V 62). — Gio. Maria Stella Storia di Todi, ms. s. XVIII, Todi Arch. comunale. — (G. M. Stella) Vite de' santi della città di Martana e beati della terra di Massa nell' Umbria (In Roma 1771). — Gio. Batt. Alvi Cronotassi e biografie dei vescovi di Todi, ms. s. XVIII penes Herculem Alvi, Tudertinae civitatis sindicum (cf. Mazzatinti Archivi III 158). — G. B. Alvi Dizionario topografico Tudertino o vero la descrizione di tutti i castelli e ville del contado etc. di Todi, ms. s. XVIII, ib. (cf. Mazzatinti l. c. III 158 et Bormann in C. I. L. XI, 2 p. 677). — (A. Cori) Notizie storiche della città di Todi e sua statistica dell' a. 1842 (Todi 1843). — Cappelletti V 213 sq. — Moroni Dizionario LXXVI 206 sq. — Lor. Leonii Memorie storiche di Todi (Todi 1856). — L. Leonii Cronaca dei vescovi di Todi (Todi 1889). — Getulio Ceci Todi nel medio evo I (Todi 1897).

De scriptoribus Tudertinis cf. Ott. Ciccolini Bibliografia Todina, ms. s. XVIII ex., Todi Arch. comunale, et G. Ceci Todi nel medio evo I praef.

Episcopatus Tudertinus.

Primus Tudertinus episcopus s. Terentianus fuisse traditur. Cresconius ep. a. 496 ab Anastasio II cum Germano ep. ad Anastasium imp. (JK. 744), Theophilactus ep. a. 786 ab Hadriano I in Angliam (JE. 2455), Otto ep. a. 1130 ab Anacleto II in Galliam (JL. 8380 sq.) missi sunt. Episcopi Tudertini semper Romanis pontificibus immediate subiecti fuere.

Praeter monasteria s. Leucii, s. Fortunati et s. Alberti, quae inferius referemus, floruerunt olim in dioecesi Tudertina monasterium s. Pancratii ord. s. Benedicti, cui Clemens IV a. 1268 mart. 10 amplissimum confirmationis privilegium concessit, monasterium s. Illuminatae, quod ad s. Apollinaris Classensis congregationem spectabat, et quae adnotat Cencius in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 244): monasterium s. Leucii, monasterium s. Valentini martyris, monasterium Casaletto, monasterium s. Petri in Cesis, monasterium Christi in Arvata.

Antiqua ecclesia cathedralis extra moenia urbis Tudertinae s. Terentiano, nova vero infra civitatem exstructa b. Mariae dedicata est.

Archivum episcopii antiquum periit. De archivis Tudertinis cf. G. Di Costanzo L'odeporico in: Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria II 592 sq.; Iòs. Garampi Adversariorum vol. II, ms. s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; Blume Iter italicum II 243. IV 258; Bethmann in Archiv XII 549 sq.; PflugkHarttung Iter p. 783; Gött. Nachr. 1898 p. 361 sq.; Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia III 98 sq.

**1* *(Laterano 1192 mart. 7)*
Celestinus III mandat L. ep., ut ad reformandum mon. s. Fortunati de congregatione Fontis Avellanae 3 clericos et totidem laicos recipiat, unum ex eis abbatem, alium priorem, reliquum vero camerarium faciens, et conversos laicos ad ipsius monasterii obsequia peragenda constituat etc.

v. Mon. s. Fortunati n. 1. — L. inter episcopos Tudertinos minime invenitur. Itaque aut corrigenda est series episcoporum aut emendandum nomen L. in R. Rusticus enim inde ab a. 1179 usque ad a. 1218 sedisse traditur.

Monasterium s. Leucii.

Monasterium s. Leucii in urbe Tudertina antiquissimam repetit originem, ut ex ipsius Leonis IX bulla evincitur, in qua privilegiorum antecessorum suorum mentionem fecit. Sed praeter privilegia Leonis IX, Eugenii III, Alexandri III et Friderici I imp. a. 1177 Stumpf Reg. 4235 nihil aliud de eo habemus. Iam temporibus Honorii III lapsum (cf. eius rescriptum a. 1227 mart. 7 Pressutti Reg. Honorii III t. II 485 n. 6274), monasterium s. Leucii a Gregorio IX monialibus de Monte sancto concessum (cf. quoque Innocentii IV mandatum a. 1243 dec. 9 Berger Les reg. d'Innocent IV t. I 52 n. 293), a. 1373 Gregorio XI iubente eversum est, ut in eius loco arx Tudertina erigeretur; cf. Iacobilli Vite de santi I 105 sq.; Ceci I 251 sq. Monasterium s. Leucii legitur in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 244).

Monumenta monasterii s. Leucii una cum chartis monasterii s. Mariae de Monte sancto iam a. 1617 in archivo monasterii s. Francisci Tudertini adservabantur; cf. „Compendio delle scritture antiche e moderne del ven. monastero di S. Francesco di Todi l' a. 1617", ms. Todi Arch. della Curia vescovile, et Lucalberto Petti „Compendio delle scritture antiche e moderne

del monastero di S. Francesco di Todi l' a. 1617", ms. Todi Arch. comunale; cf. quoque Bethmann in Archiv XII 550; Ceci I 49 not. 3 et Gött. Nachr. 1898 p. 362. 363. Ex eodem archivo antiqua monasterii privilegia transcripsit Iosephus Garampi [*C*]. Nos vero ea nuper in archivo Vaticano repperimus; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 124.

A = Orig. Roma Arch. Vat. (Instrumenta Tudertina).
B = Cop. ib.
C = Ios. Garampi Schedae, s. XVIII, ib. Fondo Garampi; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 522 sq.

1 *1051 oct. 11*

Leo IX ecclesiae s. Leucii et per eam abbati Iohanni etc.: confirmat omnia in civ. Tudertina vel foris ad ipsum mon. pertinentia; statuit, ut permaneat innocuum atque ab omni humana laesione securum; concedit monachis ius eligendi abbatem a Romano pontifice gratis et absque pretio consecrandum. — Quotiens illa a. Dat. 5 id. oct. p. m. Frederici diac. S. R. E. bibl. et canc. vice d. Herimanni archicanc. et Colonien. archiep., a. d. Leonis VIIII pp. 3, ind. 5.

A. [C]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 142 n. 3 ex A. — Regg. Ceci I 49. Gött. Nachr. 1898 p. 362 n. 1. JL. —.

2 *Narni 1145 mart. 20*

Eugenius III Rustico abbati etc.: suscipit mon. b. Leucii infra civ. Tudertinam situm sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et ius electionis, et concedit liberam sepulturam. — Quotiens illud a. Ego Eugenius etc. Subscr. 19 card. Dat. Narniae p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., 13 kal. april., ind. 8, inc. d. a. 1144, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 1.

B a. 1313 sept. 4. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 170 n. 19 ex B. — Regg. Ceci I 252. Gött. Nachr. 1898 p. 362 n. 2. 3. JL. —.

3 *Tusculanum 1171 april. 3*

Alexander III Laurentio abbati etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 2)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Alexander etc. Subscr. 12 card. Dat. Tusculan. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 3 non. april., ind. 4, inc. d. a. 1171, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 12.

A. [C]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 178 n. 26 ex A. — Regg. Ceci I 252. Gött. Nachr. 1898 p. 362 n. 4. 5. JL. —.

Monasterium s. Fortunati.

Monasterium s. Fortunati a. cr. 1100 erectum est, teste Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria III 311. Saec. XII ex., ut videtur, Camaldulensibus commissum (cf. Honorii III rescriptum a. 1217 dec. 12 Pressutti Reg. Honorii III t. I 155 n. 918), Celestinus III a. 1192 Avellanitis (n. 1), Gregorius IX a. 1225 ian. 19, quia propter malitiam habitantium in eodem in spiritualibus et temporalibus graviter lapsum erat, Vallumbrosanis reformandi

gratia concessit (ed. Nardi Bull. Vallumbr. p. 113). A. 1254 dec. 28 denique, Alexandro IV permittente, fratribus Minoribus ord. s. Francisci cessit (cf. Potthast Regg. 15609—11). De loco cf. Lubin p. 396; Ceci I 233. 243 sq. Adnotamus insuper, ecclesiam s. Fortunati a. 1198 oct. ab Innocentio III consecratam fuisse (cf. Mazzatinti Archivi III 160).

Archivum etiamnunc adservatur, chartis licet quibusdam inde a saec. XIII Perusiae in bibliotheca civitatis exsistentibus. In aedibus monasterii custodiuntur hodie tabularium et bibliotheca civitatis Tudertinae; cf. G. B. Alvi Catalogo dei codici di S. Fortunato a. 1773, ms. Todi Bibl. comunale; Inventario dei manoscritti della biblioteca di S. Fortunato di Todi, ms. s. XVIII, Gubbio Bibl. comunale cod. 43 (cf. Mazzatinti Inventari I 123); cod. Vat. lat. 9779 s. XIX (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 29); Girolamo Mignini I codici del convento di S. Fortunato in Todi in: Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria III (1886) 523 sq.; Lor. Leonii Inventario dei codici della Comunale di Todi (Todi 1878); Gött. Nachr. 1898 p. 363.

B = Cop. s. XIII in cod. 22 s. XI (S. Augustini De Trinitate) Todi Bibl. comunale.

**1* *(Laterano 1192 mart. 7)*

Celestinus III mandat L. ep. Tudertino, ut ad reformandum mon. s. Fortunati de congregatione Fontis Avellanae 3 clericos et totidem laicos recipiat, unum ex eis abbatem, alium priorem, reliquum vero camerarium faciens, et conversos laicos ad ipsius monasterii obsequia peragenda constituat etc.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Laterano 1192 mart. 7*

Celestinus III universis monachis, clericis et laicis mon. s. Fortunati: praecipit, ut mandatis suis parentes, L. ep. Tudertino oboedientiam et reverentiam fideliter exhibere curent, mandata et statuta ipsius suscipiant humiliter et servent *(n. 1)*. — Cum monasterium. Dat. Lat. non. mart. pont. n. a. 1.

B. — Edd. Leonii Inventario p. 10 ex C ut Celestini IV rescriptum. Gött. Nachr. 1909 ex B. — Regg. Bethmann in Archiv XII 550. Ceci I 235 ad a. 1241. JL. —.

Praeterea Leonii p. 16 ex cod. 34 decretum cuiusdam papae saec. XIII de clericis uxoratis vulgavit.

Monasterium s. Alberti.

Legimus in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 78. 82):

„Monasterium sancti Alberti XII solidos Lucensium."

Sed nihil de eo scimus, quum documenta omnino desiderentur.

Domus leprosorum s. Mariae Magdalenae de Monte Niblo.

Celestini III privilegium, quod sequitur, in tabulario s. Pauli de Urbe custoditur; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 129 sq. et vol. I p. 165.

B = Cop. Roma Arch. di San Paolo fuori.
C = Codex diplomaticus basilicae monasteriique s. Pauli, s. XVIII, ib.

1 *Laterano 1193 sept. 26*

Celestinus III magistro et fratribus domus leprosorum s. Lazari Hierosolymitanae: suscipit eam sub apost. protectione. — Iustis petentium. Dat. Lat. 6 kal. oct. pont. n. a. 3.

Insert. bullae Clementis VII a. 1389 ian. 13: Roma Arch. Vat. Reg. Aven. t. 259 f. 362 et B a. 1463 = [C f. 39]. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 193 n. 43 ex B. — Reg. JL. —.

FOLIGNO

(Fulginium. Fulginia)

Fabio Pontano Discorso sopra l' antichità della città di Foligno (In Perugia 1618). — L. Iacobilli Vita di S. Feliciano M., vescovo et protettore di Fuligno [1] (In Fuligno 1626); [2] (1855); [3] (1904). — L. Iacobilli Vite de santi e beati di Foligno (In Foligno 1628). — Ughelli [1] I 729 sq.; [2] I 680 sq. — L. Iacobilli Vita di S. Domenico da Foligno (In Foligno 1645). — L. Iacobilli Discorso della città di Foligno, cronologia de' vescovi, governatori e podestà (In Foligno 1646). — L. Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria I 124 sq. — L. Iacobilli Libro di memorie spettanti a Foligno, Nocera, Spello, Cingoli etc., ms. s. XVII, Foligno Bibl. del Seminario A V 5. — L. Iacobilli Storia di Foligno, ms. s. XVII, ib. A V 6. — L. Iacobilli Historia delle chiese, dei corpi santi, de sacre reliquie e de vescovi, governatori e potestà di Foligno, ms. s. XVII, ib. A VI 12 (cf. Lugano l. c. p. 436). — Iul. Ambr. Lucenti Fulgor Fulginii in splendoribus sanctorum (Romae 1703). — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 1 p. 655 sq. — Antonio Rutili Gentili Saggio storico artistico sulla chiesa cattedrale di S. Feliciano de Fuligno (Fuligno 1839). — Cappelletti IV 397 sq. — Gius. Bragazzi Compendio della storia di Foligno (Foligno 1858—59). — G. Bragazzi La rosa dell'Umbria ossia piccola guida storico-artistica di Foligno e città contermine (Foligno 1864). — A. Rossi Memorie sulla cattedrale di Foligno (Perugia 1877). — Plac. Lugano Delle chiese della città e diocesi di Foligno nel secolo XIII in: Bollettino della R. Dep. di storia patria per l'Umbria X (1904) 435 sq. XII (1906) 173 sq. 327 sq. — Giulio Spezi Brevi cenni storici sulla chiesa cattedrale di Foligno (Foligno 1904). — M. Faloci Pulignani Il duomo di Foligno e l' architetto Gius. Piermarini (Foligno 1908).

Episcopatus Fulginas.

Fulginates episcopi, quorum primum s. Crispoldum pia traditio colit, apostolicae sedi immediate subiecti sunt.

Archivum episcopii iam saec. XIII, ut videtur, a Fulginatensibus cum proprio civitatis archivo, quod vocant „archivio delle sei chiavi“ unitum est; cf. Bethmann in Archiv XII 537; Pflugk-Harttung Iter p. 751; M. Faloci Pulignani L' archivio comunale di Foligno in: Bibliofilo (Bologna 1883) IV n. 1; Gött. Nachr. 1898 p. 355 sq.; Mazzatinti Gli archivi della storia d' Italia II 77 sq.

Inter scriptores Fulginatenses peculiari laude dignus est Ludovicus Iacobilli, antiquitatum Umbriae investigator indefessus, qui de historia Fulginatensi variis operibus disseruit. Librum regestorum, quem penes se habuisse ipse affirmat, nos tamen frustra quaesivimus.

A = Orig. Foligno Arch. comunale.
B = Cop. ib.
C = Liber instrumentorum confectus ab Angelo Vannello de Fulg. not. a. 1339, ib.
D = Liber regestorum, olim penes L. Iacobilli, nunc desideratur.
E = L. Iacobilli „Copia de' brevi et instrumenti essistenti nella cassa delle sei chiave de' priori della città di Foligno a. 1634, s. XVII, Foligno Bibl. del Seminario A VI 8 p. 230 sq.
F = L. Iacobilli Copia dei brevi, privilegi, sentenze et instrumenti spettanti alla canonica di Foligno, al vescovado, all' hospidale, alla catedrale et altre cose publiche della città . ., s. XVII, ib. A V 7; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 356.

1 *(496)*

Gelasius I Cresconio (Tudertino) et Iohanni (Spoletino) epp.: mandat, ut causam Festi contra Urbanum b. m. Fulginatis civ. antistitem, qui praedium ei perperam abstulerit, sub omni examinationis integritate discussa iudicent; Alexandrum clericum ea, quae in tempore acta meminerit, patefacere in ipsorum cognitione compellant. — Decessorum statuta.

Coll. Britt. Gelasii I ep. 42. [Initium praebent Deusdedit lib. III c. 110 [92] et Gratiani Decr. C. XXV qu. 2 c. 19, qui in inscriptione addunt et Messalae*]. — Edd. S. Leonis M. Opp. edd. Ballerini III p. CCIV. Mansi VIII 133. Migne LIX 148. Bull. Rom. ed. Taur. App. I 338 n. 69. Thiel Epp. p. 499 n. 25. Martinucci p. 285. Wolf v. Glanvell p. 317. Loewenfeld Epp. p. 10 n. 20 = Faloci Pulignani p. 13. — Regg. Ewald in N. Archiv V 520 n. 42. J. 462. JK. 717.*

2 *Laterano 1138 iun. 11*

Innocentius II Benedicto ep. etc.: confirmat Fuliginensi eccl. fines parochiae et possessiones nominatim illustratas. — Si religiosorum. Ego Innocentius etc. Subscr. 10 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 3 id. iun., ind. 1, inc. d. a. 1138, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 9.

B a. 1322 ian. 4. [C p. 13. E p. 270. F f. 76]. — Edd. Ughelli [1] I 744; [2] I 693 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 240 n. 51 = Bull. Rom. ed. Taur. II 430 n. 51, = Cappelletti IV 407, = Migne CLXXIX 367 n. 318. Lugano in Bollett. Umbr. X 445 ex B. — Regg. Iacobilli Vite de santi III 297. PflugkH. Iter p. 805 n. 1020. J. 5638. JL. 7901. 7902.

Ughellus et qui eum secuti sunt, ex Anastasii IV bulla (n. 3) perperam verba initii „Incomprehensibilis et ineffabilis" sumpserunt.

3 *Laterano 1154 mart. 17*

Anastasius IV Benedicto ep. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 2)* confirmat Fuliginensi eccl. fines parochiae et possessiones nominatim illustratas. — Incomprehensibilis et. Ego Anastasius etc. Subscr. 14 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 16 kal. april., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii IIII pp. a. 1.

A. [C p. 5. E p. 232. F f. 7' et f. 78']. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex A. — Regg. Ughelli [1] I 749; [2] I 695 = Migne CLXXXVIII 1045 n. 55. PflugkH. Iter p. 807 n. 1029. J. 6785. JL. 9849.

*4 *(1159—81)*

Alexander III mandat A(nselmo) ep., ne ecclesiam s. Christinae permutationis obtentu in suo iure permittat aliquatenus molestari.

Laud. in Innocentii III rescripto a. 1206 dec. 5 Potthast Reg. 2925. — Reg. JL. —.

5 *Laterano 1195 mart. 20*

Celestinus III Fulginatensi ep.: mandat, quatenus abbatem s. Silvestri de Ospello ad oboedientiam et reverentiam debitam priori Camaldulensi exhibendam per censuram ecclesiasticam compellat.

v. Camaldoli (Arezzo) n. 48; cf. vol. III p. 185.

*6 *(1191—97)*

Celestinus III committit T. priori ss. Quatuor Coronatorum (de Urbe) controversiam inter Fulginaten. eccl. et monasterium Saxi vivi super s. Thomae et s. Iohannis de Colle, s. Mariae de Capronaco et s. Sixti cappellis et pecunia, ab ep. Fulginaten. apud eccl. s. Trinitatis deposita, et aliis quaestionibus vertentem.

v. Sassovivo, Mon. s. Crucis n. 8.

7 *Laterano 1197 feb. 12*

Celestinus III Fulginati ep. et abbati Saxi vivi: confirmat arbitrium a T. priore ss. Quatuor Coronatorum de mandato suo *(n. 6)* factum.

v. Sassovivo, Mon. s. Crucis n. 9.

Ecclesia cathedralis s. Feliciani.

Archivum canonicorum chartas inde ab a. 1078 continet, inter quas Heinrici IV diploma a. 1083 Stumpf Reg. 2843. Innocentii II privilegium (n. 1), a Iacobillo ex autographo, ut videtur, mutilo transcriptum, hodie desideratur.

A = Orig. Foligno Arch. capitolare.
D = L. Iacobilli Copia de' brevi et instrumenti et altre scritture spettanti alla città di Foligno e de' Folginati, estratte dalli loro originali essistenti nella cassa de' scritture del capitolo di S. Feliciano in essa città a. 1632, s. XVII, Foligno Bibl. del Seminario A VI 8 p. 206 sq.
E = L. Iacobilli Copia de' brevi et instrumenti essistenti nella cassa delle sei chiave de' priori della città di Foligno a. 1634, s. XVII, ib. A VI 8 p. 230 sq.
F = L. Iacobilli Copia dei brevi, privilegi, sentenze et instrumenti spettanti alla canonica di Foligno etc. dal 1619 sino al 1660, s. XVII, ib. A V 7; cf. supra p. 44.

1 *Laterano 1139(?)*

Innocentius II Guittoni priori etc.: confirmat eccl. s. Feliciani Fulginen. possessiones et bona a Herrico Fulginen. ep. concessa. — Ad hoc in. Ego Innocentius etc. Subscr. 8 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc. [Haymerici card. tit. s. Mariae Novae, S. R. E. canc. *cod.*], ind. 3, a. d. inc. 1140, pont. d. Innocentii pp. II a. 11.

D p. 210 (ex orig.). E p. 440. F f. 89. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 381 n. 6 ex F. — Regg. Ughelli [1] I 738; [2] I 689 ut privilegium Innocentii III. JL. —.

2 *Foligno 1145*

Iulius tit. s. Marcelli presb. card.: nuntiat, se 6 id. mart. altaria b. Feliciani mart. et Florentii conf. et b. Iohannis bapt. consecrationis munere decorasse, 23 episcopis in concilio generali adstantibus; indulget omnibus poenitentibus ad ipsius dedicationis anniversarium annuatim venientibus et huic loco manum porrigentibus adiutricem, 1 anni et 40 dierum remissionem. — Etsi sacrae. Dat. Fulginei a. ab inc. I. Chr. 1145, Eugenii III pp. a. 1.

A. — Edd. Ughelli [1] I 746; [2] I 694 = Mansi XXI 695, = Mittarelli Ann. Camald. III 291 Exc. = Colucci Delle antichità Picene X 218 sq. Cappelletti IV 410 ex A. — Regg. Iacobilli Vite de santi I 593. Muratori Antiq. IV 141 not. JL. —.

Sassovivo

Monasterium s. Crucis de Saxo vivo.

Secondo Lancellotti Historiae Olivetanae (Venetiis 1623) p. 259 sq. — Durante Dorio Istoria della famiglia Trinci (In Foligno 1638) p. 54 sq. — Lodovico Iacobilli Vita di S. Domenico da Foligno (In Foligno 1645) p. 59 sq. — L. Iacobilli Cronica della chiesa e monastero di Santa Croce di Sassovivo nel territorio di Foligno (In Foligno 1653). — L. Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria III 307 sq. — Lubin p. 359. — I. A. Lucenti Fulgor Fulginii p. 75 sq. — M. Faloci Pulignani Memorie epigrafiche del chiostro di Sassovivo (Foligno 1879). — M. Faloci Pulignani Il chiostro di Sassovivo in: L'Italia II (1885) n. 20. 21. — Placido Lugano Gli abbati di Sassovivo e di S. Maria in Campis (Foligno 1903).

Celeberrimum olim monasterium s. Crucis de Saxo vivo a. cr. 1080 Mainardus monachus et Ugolinus atque Gualterius comites condiderunt ibique novam ord. s. Benedicti congregationem instituerunt, quae mox per provincias Umbriae, Tusciae et Marchiae ita se diffudit, ut 92 monasteria, 41 ecclesiae et 7 domus hospitales abbati generali de Saxo vivo parerent. Inter quae, praeter ecclesias ss. Quatuor Coronatorum et ss. Sergii et Bachi de Urbe (cf. vol. I p. 41 et p. 202), peculiari laude digna ecclesia s. Nicolai in civ. Interamna et monasteria s. Apollinaris iuxta Sambrum et s. Angeli de Limisciano in dioecesi Asisinate, s. Stephani de Gallano in dioecesi Fulginatensi, s. Petri de Landolina in dioecesi Nucerina, s. Angeli de Camerino, de quibus suo loco fusius disseremus. Paulus II abbatiam Saxi vivi a. 1467 in commendam dedit; Innocentius VIII a. 1486, exstincta congregatione, monachos Olivetanos introduci iussit; Pius VII a. 1821 Spoletinum archiepiscopum titulo abbatis perpetui commendatarii Saxi vivi decoravit.

Monasterium s. Crucis olim ad Romanam ecclesiam nullo mediante pertinuit, ut apparet quoque ex Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 80. 244), ubi legimus:

„Monasterium sanctae Crucis Saxi vivi I aureum, quod est exemptum."

Archivum maximi pretii, quum abundet chartis antiquis, licet periisse videantur libri instrumentorum a Iacobillo adhibiti, hodie in tabulario archiepiscoporum Spoletinorum adservatur; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 358 sq. et M. Faloci

Pulignani L'archivio, la biblioteca e i sacri arredi del monastero di Sassovivo in: Bollett. per l'Umbria XIII (1907) 121 sq. Chartarum summarium et inventarium a. 1643 iussu Antonii card. Barberini abbatis perpetui commendatarii congessit Petrus Simon Marinutius. Conf. quoque „Inventario di scritture minute in carta pecora e di benefici dell' abbatia“, s. XVII, Spoleto Arch. arcivescovile. Adnotamus denique Summarium privilegiorum ss. pontificum monasterio s. Crucis concessorum in cod. Vat. Barb. 3213 (XL 10) f. 616 sq.

A = Orig. Spoleto Arch. arcivescovile.
B = Cop. ib.
C = Liber regestum bullarum et instrumentorum abbatiae Saxi vivi in fol., signatus †, vulgo Libro della Croce, (cf. Iacobilli Cron. p. 5), periisse videtur.
D = Liber A in fol., item periit.
E = Liber B in 4°, „dove sono registrati brevi e l'istromenti principali, che sono nell' archivio di quest' abbatia“ (cf. Iacobilli Cron., praef.), pariter desideratur.
F = Lod. Iacobilli Copia de' brevi di S. Croce di Sassovivo, s. XVII, Foligno Bibl. del Seminario A VI 8; cf. p. 44.
G = (F. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632); cf. PflugkH. Iter p. 93.
H = (Angeli Massarelli) Collectanea de pontificibus et cardinalibus vol. I, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 40; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 386.

1 *Laterano 1116 mart. 17*

Paschalis II Alberto abbati etc.: committit ecclesiam s. Apollinaris iuxta Sambrum fl., a Mevanio iudice in iuris proprii fundo constitutam beatoque Petro oblatam, tamquam membrum capiti, censu 4 denariorum quotannis Lateranen. palatio persolvendo. — Divinis praeceptis. Ego Paschalis etc. Subscr. 3 card. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 16 kal. april., ind. 9, inc. d. a. 1116, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 17.

A. [Insert. bullae Innocentii III a. 1208 mai. 30 Potthast Reg. 3426: A, B s. XIII, B s. XIII, Reg. Vat. t. 7 A f. 58. Insert. bullae Honorii III a. 1217 feb. 10: A, B s. XIV. Insert. bullae Gregorii IX a. 1227 mai. 17: A. C f. 225 dep. D f. 186 dep. F p. 32]. — Edd. Baluze Epp. Innocentii III t. II 179 n. 92 = Migne CCXV 1409 n. 92. (G. Di Costanzo) Disamina degli scrittori e dei monumenti risguardanti S. Rufino p. 391 n. 19 ex A. — Regg. Iacobilli Cron. p. 33 ex CD et Vite de santi III 310 ad mart. 16. JL. 6511.

2 *Laterano 1138 mai. 21*

Innocentius II Michaeli abbati etc.: suscipit mon. s. Crucis Saxi vivi, quod ad Rom. eccl. nullo medio pertinere vult, sub apost. sedis tutela, et eximit ab omni iurisdictione episcopali; confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura, censu aurei 1 Romano pontifici annuatim persolvendo. — Religiosis desideriis. Ego Innocentius etc. Subscr. 15 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 12 kal. iun., ind. 1, inc. d. a. 1138, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 9.

B a. 1212 mart. 19. [C f. 1 dep. F p. 35]. — Ed. Iacobilli Cron. p. 301 ex BC. — Regg. Dorio p. 54. 58. Iacobilli Cron. p. 41. Lucenti p. 83. JL. 7898.

Laudatur quoque in n. 4. 7 et in privilegiis Honorii III Potthast Reg. 5476, Gregorii IX, Alexandri IV, Innocentii IV, Nicolai IV, Bonifatii VIII aliorumque pontificum. Textum, qui legitur in B, interpolatum esse suspicor.

**3 (1172)*

Alexander III Guidoni abbati: confirmat possessiones, privilegia et iura.

Laud. in n. 4. 7 et in privilegiis Honorii III a. 1217 feb. 28 Potthast Reg. 5476 et Gregorii IX a. 1227 iun. 8 aliorumque pontificum. — Reg. Iacobilli Cron. p. 51 ad a. 1172. JL. —.

4 Laterano 1188 iun. 4

Clemens III Iacobo abbati etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 2)* et Alexandri *(n. 3)* suscipit mon. s. Crucis Saxi vivi sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Clemens etc. Subscr. 21 card. Dat. Lat. p. m. fratris Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 2 non. iun., ind. 6, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A. [C f. 23 dep. F p. 39 Reg.]. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 366 n. 37 ex A. — Regg. Iacobilli Cron. p. 55 ex C ad iun. 2. PflugkH. Iter p. 316 n. 881. JL. 16270.

5 Laterano 1188 oct. 26

Clemens III abbati et conventui mon. Saxi vivi: confirmat ecclesiam s. Nicolai de Bevanio, quam de concessione b. m. T(ransarici) Spoletani ep. obtinent, B. suum praebente consensum et eam in abbatis manibus refutante. — Iustis petentium. Dat. Lat. 7 kal. nov. pont. n. a. 1.

A. [C f. 157 dep.]. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 368 n. 38 ex A. — Regg. Iacobilli Cron. p. 56 ex C. Gött. Nachr. 1898 p. 393 n. 24. JL. —.

6 Laterano 1189 april. 27

Clemens III abbati et conventui Saxi vivi: confirmat ecclesiam s. Nicolai Fulginat., parochiam et sepulturam; inhibet, ne in praedicta parochia quisquam absque assensu dioecesani ep. et abbatis oratorium aedificare vel eius minuere iura praesumat. — Iustis petentium. Dat. Lat. 5 kal. mai. pont. n. a. 2.

A. [C f. 163 dep.]. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 372 n. 42 ex A. — Regg. Iacobilli Cron. p. 56 ex C. Gött. Nachr. 1898 p. 394 n. 26. JL. —.

7 Roma S. Pietro 1191 iun. 19

Celestinus III Iacobo abbati etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 2)*, Alexandri *(n. 3)* et Clementis *(n. 4)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Celestinus etc. Subscr. 20 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 13 kal. iul., ind. 9, inc. d. a. 1191, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

A. [C f. 26 dep. F p. 39 Reg.]. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 373 n. 43 ex A. — Regg. Iacobilli Cron. p. 56 ex C ad iun. 13. PflugkH. Iter p. 323 n. 921. JL. 16723.

*8 *(1191—97)*

Celestinus III committit T. priori ss. Quatuor Coronatorum (de Urbe) controversiam inter Fulginaten. eccl. et mon. Saxi vivi super s. Thomae [et s. Iohannis de Colle, s. Mariae de Capronaco et s. Sixti cappellis et pecunia, ab ep. Fulginaten. apud eccl. s. Trinitatis deposita, et quibusdam aliis quaestionibus vertentem.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

9 *Laterano 1197 feb. 12*

Celestinus III Fulginati ep. et abbati Saxi vivi: confirmat arbitrium a T. priore ss. Quatuor Coronatorum de mandato suo *(n. 8)* factum. — Quae pro bono. Dat. Lat. 2 id. feb. pont. n. a. 6.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 376 n. 47 ex A. — Reg. Gött. Nachr. 1898 p. 395 n. 28. JL. —.

Monasterium s. Stephani de Gallano.

Conditum a. 1086 a Berardo, Brucone et Attone, unitum a. 1291 cum monasterio Saxi vivi, consentiente Bartholomaeo ep. Fulginatensi a. 1297, periit a. cr. 1350. De hoc monasterio monachorum ord. s. Benedicti cf. Iacobilli Cron. di Sassovivo p. 235 sq.; Iacobilli Vita di S. Domenico p. 59 sq.; Iacobilli Vite de santi III 310; Lubin p. 157.

Tabularium s. Stephani translatum fuit in abbatiam Saxi vivi, cuius archivum, ut iam diximus, hodie custoditur penes archiepiscopum Spoletinum.

De codd. cf. Sassovivo (supra p. 47).

1 *Laterano 1143 mart. 16*

Innocentius II Beraldo abbati etc.: suscipit mon. s. Stephani de Gallano sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et sepulturam. — Desiderium quod. Ego Innocentius etc. Subscr. 4 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 17 kal. april., ind. 6, inc. d. a. 1142, pont. v. d. Innocentii II pp. a. 14.

A. [C f. 183 dep. F p. 54]. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 383 n. 7 ex A. — Reg. Iacobilli Cron. p. 237 ex C ad a. 1142. JL. —.

2 *Tusculanum 1172 dec. 31*

Alexander III Beraldo abbati etc.: suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat regulam b. Benedicti et possessiones propriis expressas vocabulis, concedit ius recipiendi, facultatem divina officia celebrandi tempore interdicti, sepulturam, ius eligendi abbatem. — Piae postulatio. Ego Alexander etc. Subscr. 10 card. Dat. Tusculan. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 2 kal. ian., ind. 6, inc. d. a. 1172, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 14.

A. [B s. XIII. 2 B a. 1308. C f. 180 dep. F p. 45. G f. 121]. — Ed. Fraikin Bulles inédites in Annales de Saint-Louis-des-Français III (1898) 68 ex G. — Regg. Iacobilli Cron. p. 238 ex C ad dec. 22. PflugkH. Iter p. 274 n. 625. JL. 12172.

3 *(1181—82)*

Lucius III monachis coenobii s. Stephani de Gallano: tribuit eligendi abbatem liberam facultatem. — Sicut ex litterarum.

B s. XIII. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 362 n. 32 ex B. — Reg. Gött. Nachr. 1898 p. 389 n. 16. JL. —.

4 *Laterano 1197 april. 16*

Celestinus III Bartholomaeo abbati etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 2)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Piae postulatio. Ego Celestinus etc. Subscr. 14 card. Dat. Lat. p. m. Centii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 16 kal. mai., ind. 15, inc. d. a. 1197, pont. v. d. Celestini pp. III a. 7.

A. [Insert. bullae Martini V a. 1419 iun. 28: A, Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 203 f. 28' = Arm. XXXI t. 44 f. 111, F p. 55, H f. 342 Exc. C f. 178 dep.]. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 377 n. 48 ex A. — Regg. Jacobilli Cron. p. 239 ex C. PflugkH. Iter p. 335 n. 998. JL. 17520.

Mazzeus de Mergantibus.

Mazzeum de Mergantibus ex nobili Teutonicorum progenie cum Ottone III a. 996 in Italiam venisse et ex matrimonio cum Iohanna de Trincia nobilem de Mergantibus stirpem Fulginatensem procreasse, chronicon antiquum familiae de Mergantibus saec. XVI confectum narrat. Eius autographum apud Aldroband. Urb. laudat Dorio Istoria della famiglia Trinci p. 175; aliud exemplar invenitur Romae in archivo Vaticano Fondo Borghese Misc. IV t. 174 [*B*] et apographum a Iacobillo exaratum Fulginii in bibliotheca Seminarii.

Sed rescripta Gregorii V et Silvestri II, quae in eo leguntur, omnino ficticia esse manifestum est.

†1 *(996)*

Gregorius V Mazzeo de Mergantibus: gratias agit, quod capitaneum ad eum transmissum benigne receperit et venientibus in succursum S. R. E. transitum et victum concesserit. — Gratum gerimus.

B f. 183. — Reg. JL. —.

†2 *(996)*

Gregorius V Mazzeo de Mergantibus: hortatur eum, quatenus principibus excommunicatis a se et separatis ab ecclesia nullum praestet auxilium vel favorem. — Nobilitatem tuam.

B f. 183. — Reg. JL. —.

†3 *(996)*

Gregorius V Petro duci Venetiarum: commendat Mazzeum de Mergantibus comitem palatinum Fulginatensem et Trebii procerium et vicarium. — Hunc Mazzeum.

B f. 183. — Reg. JL. —.

†4 *(999 mai.)*

Silvester II nobili Mazzeo de Mergantibus comiti palatino ac vicario et procerio Fulginiae, Nuceriae et Trevii in Umbria, militi S. R. E. et domicello: gratias agit.

B f. 184'. — Reg. JL. —.

NOCERA

(Nuceria)

Durante Dorio Nucerina historia vitaeque Nucerinorum epp. (Non vidi). — Celso Placidi Vita di S. Rinaldo e di altri santi e beati di Nocera (Perugia 1628). — Lod. Iacobilli De Nocera nell' Umbria e sua diocesi e cronologia de' vescovi di essa città (In Foligno 1653). — Giacinto Vincioli Catalogo de' vescovi di Nocera (Perugia 1730). — St. Borgia Chronica s. Nucerinae ecclesiae, ms. s. XVIII (cf. Maroni De eccl. et epp. Ostien. et Velitern. p. 53 not.). — Cappelleti V 9 sq. — Pio Cenci San Felicissimo di Nocera-Umbra. Leggenda e memorie del suo culto (Roma 1906).

Episcopatus Nucerinus.

Nucerinus episcopus semper Romano pontifici subiectus fuit. Antistitum series autem lacunis scatet. Inter episcopos Nucerinos Ughellus aliique referunt quoque Laurentium illum antipapam contra Symmachum a. 499 electum, sed potius de Nuceria in Campania agitur. Adnotamus denique temporibus Alexandri III Anselmum ep. floruisse, qui Nucerinam ecclesiam simul cum Fulginatensi rexit. Ceterum perpaucae de episcopatus Nucerini historia notitiae supersunt.

Ecclesia cathedralis s. Mariae et s. Raynaldo dicata est.

Archiva Nucerina prorsus fere interiisse dolemus. Neque enim archivum episcopii neque archivum canonicorum cathedralis ecclesiae antiquiores chartas possident; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 356 et Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia II 89 sq. De codicibus bibliothecae episcopii, minoris tamen pretii, cf. G. Mazzatinti I manoscritti della biblioteca vescovile di Nocera in: Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria I (1884) 541 sq.

1 *(402—17)*

Innocentius I Felici ep.: respondet de illis, qui partem sibi corporis amputaverint, ad clerum non admittendis, de digamis, de laicis, de temporibus in cleri ordinibus immorandis. — Mirari non possumus.

Edd. Carafa Epp. decr. I^b 58. Coustant Epp. Rom. pontif. I 910 n. 37 = Migne XX 603 n. 37. Mansi III 1045 n. 4 = Cappelletti V 11. Hinschius Decr. Pseudo-Isidor. p. 533. — Regg. J. 111. JK. 314.

Monasterium s. Petri de Landolina sive de Andolina.

L. Iacobilli Cronica di Sassovivo p. 243 sq. — Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria III 311. — Lubin p. 17. 183. — Mittarelli Ann. Camald. III 64. IV 107 sq. — Gio. Mengozzi De' Plestini Umbri (In Fuligno 1781) et in: Colucci Delle antichità Picene XI (1791) 8 sq.

Monasterium s. Petri a. 1090 a comitibus Nucerinis conditum et monachis ex ordine s. Benedicti sub Glomerio primo abbate commissum fuisse Iacobillus affirmat. A. 1114 a patronis priori canonicae s. Feliciani Fulginatis in clientelam datum, ex tunc ad iurisdictionem episcopi Fulginatis pertinuit, ut comperimus ex Innocentii II privilegio Benedicto ep. a. 1138 concesso (v. sup. p. 44 n. 2), ubi legimus „castellum Landolinae cum sua possessione et monasterium s. Petri cum suis possessionibus", unde saec. XIII lis inter monachos et canonicos ecclesiae cathedralis s. Feliciani Fulginatensis orta est. Monasterium privilegia quoque habuit ab Augustino, Lothario et Munaldo episcopis Nucerinis et Anselmo ep. Fulginate et Nucerino (edd. Ughelli [1] I 749; [2] I 696; Pio Cenci San Felicissimo p. 63). Saec. XII ex. ad congregationem Camaldulensem pertinuisse, Mittarelli IV 107 contendit, referens ad hoc „monasterium de Landun. in episcopatu Fulginensi", quod legitur in privilegiis Lucii III a. 1184 iul. 7 JL. 15062 et Urbani III a. 1186 mart. 15 JL. 15564. A. 1320 a Iohanne XXII abbati s. Crucis Saxi vivi regendum commissum, a. 1400 vastatum et a monachis derelictum est.

Monasterium s. Petri situm fuit in Valle Andolina prope castrum hodie Annifo in finibus Fulginatis et Nucerini episcopatuum. Lubin p. 17 hoc s. Petri monasterium confundit cum monasterio s. Petri in valle Rasina, quod a. 1006 conditum, primum a monialibus, inde ab a. 1200 a monachis rectum, a. 1499 clericis saecularibus cessit (cf. Iacobilli Vite de santi III 305).

Chartae, quae ad monasterium s. Petri de Landolina spectant, in tabulario s. Crucis de Saxo vivo reperiuntur, quod hodie, ut iam diximus, penes Spoletinum archiepiscopum est, ubi quoque Liber ms. mb. s. XIII continens instrumenta monasterii s. Petri de Landolina (fasc. 109 n. 1428).

De codd. cf. Sassovivo (supra p. 47).

1 *Anagni 1174 april. 4*

Alexander III Attoni abbati etc.: suscipit mon. s. Petri de Landulina sub apost. protectione, et confirmat regulam b. Benedicti, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 19 card. Dat. Anagn. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 2 non. april., ind. 7, inc. d. a. 1174, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 15.

A. [B s. XIII. D f. 60 et f. 95 dep. F p. 14. G f. 119 (3 non. april.). — ***Ed.*** *Gött. Nachr. 1905 p. 347 n. 20 ex A. —* ***Regg.*** *Iacobilli Cron. p. 245 ad april. 13. Mittarelli Ann. Camald. IV 107. Mengozzi p. LIX ad april. 13. PflugkH. Iter p. 275 n. 633. JL. 12363 ad april. 3.*

In archivo Saxi vivi exstat „Processus litis et causae vertentis inter capitulum s. Feliciani et monasterium s. Petri de la Landolina super iurisdictione etc.“ a. 1256 sq. (fasc. 97 n. 1326), in quo legimus Petrum abbatem privilegium Anastasii IV contra canonicos Fulginatenses ostendisse. Sed ad hoc Alexandri III privilegium potius referendum esse pro certo habeo.

GVALDO-TADINO.

(Tadinum. Tadinas. Gualdum)

Lod. Iacobilli Vite de santi e beati di Gualdo e della regione di Taino nell'Umbria (In Foligno 1638). — Ughelli [2] X[a] 167. — St. Borgia Breve istoria dell' antica città di Tadino nell'Umbria (In Roma 1751) et in Gori Symbol. litter. Dec. II t. III 32 sq. — Colucci Dell' antica città di Tadino in eius Antichità Picene VII (1790) 99 sq. — Cappelletti V 40 sq. — R. Guerrieri Storia di Gualdo Tadino (Foligno 1900).

Episcopatus Tadinas.

Tadinum sive Tadinium olim episcopalem sedem habuisse satis constat. Oppido a. 546 a Gothis everso et a. 740 a Langobardis solo aequato, episcopatus Tadinas defecit et dioecesi Nucerinae coniunctus est.

De archivo civitatis instrumentisque eius inde ab a. 1211 cf. Gött. Nachr. 1898 p. 356 et Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia II 88.

1 *(599 iul.)*

Gregorius I Gaudioso ep. Egubio: delegat visitationis operam ecclesiae Tadinatis, diu sacerdotis proprii regimine destitutae; mandat, ut nihil de provectionibus clericorum, reditu, ornatu ministeriisque a quoquam usurpari patiatur; monet, ut ad praedictam ecclesiam ire properet et assiduis adhortationibus clerum plebemque eiusdem ecclesiae admonere festinet, ut remoto studio uno eodemque consensu talem sibi praeficiendum expetant sacerdotem, qui cum sollemnitate decreti omnium subscriptionibus roborati ad sese sacrandus occurrat. — Cognoscentes ecclesiam.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 184. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 87. Mansi X 168 n. 88. Cappelletti V 41. Migne LXXVII 1016 n. 87. Mon. Germ. Epp. II 176. — Regg. J. 1243. JE. 1712.

2 *(599 iul.)*

Gregorius I clero, ordini et plebi consistenti Tadinas: nuntiat, se Gaudioso Egubinae eccl. ep. visitationem eccl. Tadinatis delegasse *(n. 1)*; mandat, ut eius assiduis adhortationibus oboediant et remoto strepitu uno eodemque consensu expetant sacerdotem. — Agnoscentes ecclesiam.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 185. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 88. Ughelli [2] X 167. Mansi X 169 n. 89. Cappelletti V 42. Troya Cod. dipl. Longob. I 436 n. 198. Migne LXXVII 1016 n. 88. Mon. Germ. Epp. II 177. — Regg. J. 1244. JE. 1713.

Monasterium s. Benedicti de Gualdo.

Durante Dorio Istoria della famiglia Trinci p. 39 sq. — L. Iacobilli Vite de santi e beati dell' Umbria III 301 sq. — Lubin p. 166. — Mittarelli Ann. Camald. I 288. — P. Berardi L'abbazia di S. Benedetto di Gualdo Tadino. Memorie storiche (Foligno 1906).

Monasterium Gualdense a. cr. 1006 a comitibus Nucerinis in loco Cerreto, ubi olim Tadinum oppidum surgebat, in fundo Gualdi conditum est et dotatum ac ss. Vito et Nicolao dicatum. Primus abbas Placidus monachos ex ordine s. Benedicti de Mugnano illuc introduxit, unde monasterium titulum s. Benedicti accepit. Monachis nigris successerunt temporibus Clementis III fratres Camaldulenses (n. 7); sed mox religio in monasterio s. Benedicti labi coepit. Itaque Innocentius III a. 1199 mai. 4 Hugoni Nucerino ep. monasterium Gualdense, iam in spiritualibus dissolutum et in temporalibus diminutum, restaurandi gratia commisit (Potthast Reg. 687), ipsis monachis licentia ad loca tutiora coenobium transferendi concessa (Potthast Reg. 525). Hoc vetus monasterium extra Gualdum positum Gerardus abbas a. 1251 intra urbem ex novo exstruxit. A. 1441 in commendam concessum, a. 1458 Pio VII iubente mensae episcopali Nucerinae unitur.

S. Benedicti Gualdense monasterium immediate ad Romanam ecclesiam olim pertinuit, sicut apparet ex Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 83):

„Monasterium Waldi . . . . ."

Clementis III privilegium autographum hodie Eugubii in bibliotheca Sperelliana adservatur, reliquis privilegiis antiquis deperditis. Quosdam libros manuscriptos ex monasterio Gualdensi possidet can. Calai; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 356.

A = Orig. Gubbio Arch. comunale (Bibl. Sperelliana).
C = Ios. Garampi Adversariorum vol. I, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi.

**1* *(1059—61)*
Nicolaus II concedit privilegium.
Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

**2* *(1130—43)*
Innocentius II concedit privilegium.
Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

**3* *(1143—44)*
Celestinus II concedit privilegium.
Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

**4* *(1145—53)*
Eugenius III concedit privilegium.
Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

**5* *(1154—59)*
Hadrianus IV concedit privilegium.
Laud. in n. 6. 7. — Reg. JL. —.

6 *Benevento 1169 aug. 4*
Alexander III Iohanni abbati etc.: ad exemplar [Innocentii *(n. 2)* et Hadriani *(n. 5)*] suscipit mon. s. Benedicti de Gualdo sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, censet monasterium, quod ad ius b. Petri specialiter pertinere dignoscitur, ab omni saecularis infestatione negotii seu publicae functionis exactione liberum esse, sicut in Hadriani privilegio *(n. 5)* continetur. — Quamvis ecclesiarum. Dat. Beneventi p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. ac not., 2 non. aug., ind. 2, inc. d. a. 1169, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 10.

Insert. bullae Nicolai V a. 1449 nov. 3: Roma Arch. Vat. [Reg. Lat. lib. 1 de regularibus a. III f. 78 dep. =] Arm. XXXI t. 53 f. 48 et Contelori Bullae et brevia Alexandri III ib. Misc. Arm. VII t. 127. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 570 n. 13. — Regg. Dorio p. 43 ad aug. 11. Iacobilli Vite de santi III 307. Lubin p. 166. JL. —.

7 *Laterano 1188 mai. 6*
Clemens III Senebaldo abbati etc.: ad exemplar Nicolai *(n. 1)*, Celestini *(n. 3)*, Eugenii *(n. 4)*, Hadriani *(n. 5)* et Alexandri *(n. 6)* suscipit mon. s. Benedicti de Waldo, quod specialiter S. R. E. iuris exsistit, sub apost. protectione, confirmat regulam b. Benedicti et institutionem Camaldulensium fratrum, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Clemens etc. Subscr. 17 card. Dat. Lat. p. m. fratris Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 2 non. mai., ind. 6, inc. d. a. 1188, pont. d. Clementis pp. III a. 1.

A. [C f. 104]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 168 n. 99 ex A (cf. I 288) = Migne CCIV 1339 n. 51. — Regg. Collina Vita di San Romualdo II 267. J. 10072. JL. 16224.

Monasterium s. Mariae de Sitria.

L. Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria III 361 sq. — Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [1] IV 275; [2] IV 254. — Lubin p. 357. — Grandi in Dissert. Camald. IV (1707) et in Petri Damiani Opp. (ed. Bassani 1783) I p. LXV sq. — Mittarelli Ann. Camald. I 402 sq.

Celeberrimum monasterium s. Mariae in Sitria ad radices montis Catriae, in territorio oppidi Saxiferrati, in finibus Eugubini et Nucerini episcopatuum, haud longe a monasterio Avellanensi situm, ipse b. Romualdus, Camaldulensium religionis institutor, condidit. Floruit sub regula s. Benedicti usque ad a. 1451, quando abbatibus commendatariis cessit, inter quos Franciscus card. Barberini. A. 1836 Gregorius XVI monasterium Sitriense abbatiae Avellanae addixit (cf. Gibelli Monografia di Fonte Avellana p. 18 n. 2). Veteris loci pauca, ut iam dixit Mittarelli, exstant vestigia, monasterio paene diruto.

Sitriense monasterium S. R. E. iuris fuit, ut legimus apud Cencium (ed. Fabre-Duchesne I 83):

„Ecclesia sanctae Mariae in Sitria III solidos Lucensium".

Archivum monasterii de Sitria periisse videtur. Quaedam documenta una cum chartis monasterii s. Crucis de Saxoferrato in archivo Barberiniano, hodie in bibliotheca Vaticana, adservantur; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 545. Privilegium tamen, quo monasterium libertatem ab apostolica sede accepit, desideratur.

ASSISI

(Asisium)

Ughelli [1] I 539 sq.; [2] I 476 sq. — Asisiensis ecclesiae prima quatuor luminaria F. Octavii (Spader) ep. (Fulginei 1715). — (G. G. Di Costanzo) Disamina degli scrittori e dei monumenti risguardanti S. Rufino vescovo e martire di Asisi (Asisi 1797). — Cappelletti V 71 sq. — Antonio Cristofani Delle storie d'Asisi libri 6 (Asisi 1866). — Tommaso Locatelli-Paolucci Serie quadruplice dei vescovi della città serafica (Asisi 1872). — Ant. Cristofani Guida d'Assisi e suoi dintorni [1] (Assisi 1879); [2] (1883).

Episcopatus Asisinas.

Primus inter Asisinates antistites s. Rufinus, urbis protector et patronus, colitur usque ad hodiernum diem. Episcopus Asisinas semper sedi apostolicae immediate paruit.

Antiquum episcopii archivum periit. Desiderantur itaque privilegia ante Innocentium III, cuius diploma a. 1198 mai. 26 Guidoni ep. concessum nunc in archivo civitatis exstat. Magni autem pretii est archivum ecclesiae cathedralis, custoditum penes canonicos, cum chartis inde ab a. 963 (ed. Di Costanzo p. 364 n. 2), inter quas invenimus Inventarium archivi s. Rufini a. 1466 confectum, ubi duo Urbani III rescripta recensentur (n. 7).

De archivis Asisii adservatis cf. Bethmann in Archiv XII 538; PflugkH. Iter p. 4. 739; Gött. Nachr. 1898 p. 364. — De archivo civitatis cf. G. Pardi Archivio comunale antico di Assisi (Perugia 1895) et A. Brizi Catalogo delle pergamene e degli antichi autografi dell' archivio comunale di Assisi (Assisi 1903). De bibliotheca s. Francisci cf. Bethmann in Archiv XII 538 sq.; Fr. Ehrle in Archiv für Litteratur- und Kirchengeschichte des Mittelalters I (1885) 470 sq.; Mazzatinti Inventari IV 21 sq.

**1* *(1099—1118)*

Paschalis II concedit privilegium.

Laud. in Innocentii III privilegio a. 1198 mai. 26 (laud. a Di Costanzo p. 251 et Cristofani Storie p. 57; ed. G. Pardi l. c.). — Reg. JL. —.

*2 *(1120—24)*
Calixtus II concedit privilegium.
Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*3 *(1130—43)*
Innocentius II concedit privilegium.
Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*4 *(1145—53)*
Eugenius III concedit privilegium.
Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*5 *(1159—81)*
Alexander III concedit privilegium.
Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*6 *(1185—87)*
Urbanus III concedit privilegium.
Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*7 *(1185—87)*
Urbanus III rescribit de iurisdictione episcopi Asisinatis.
Laud. in inventario a. 1466 confecto. — Reg. JL. —.
Ibi legitur praeterea: „Aliud privilegium dicti Urbani pp. III de eadem materia, simul ligatum cum proximo"; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 364.

8* *(1187—91)*
Clemens III concedit privilegium.
Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Ecclesia cathedralis s. Rufini.

De ecclesia cathedrali cf. Tommaso Locatelli-Paolucci La chiesa cattedrale di Asisi intitolata a S. Rufino V. M. in: Apologetico I (1864) 529 sq.; G. Elisei Studio sulla chiesa cattedrale di S. Rufino vescovo e martire in Assisi (Assisi 1893).

Eius archivum, quamquam, ut iam diximus, ditissimum est, bullas Honorio III antiquiores non possidet; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 364.

Monasterium s. Benedicti de Monte Subasio.

L. Jacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria III 290. — Lubin p. 238. — Novelle letterarie Ser. II t. XVIII (In Firenze 1787) 420 sq. — (G. Di Costanzo) Disamina p. 311 nota. — Tomm. Locatelli-Paolucci La badia di S. Benedetto al Monte Subasio in: Apologetico V (1866) 239 sq. — T. Locatelli-Paolucci Dell' antica badia di S. Benedetto al Monte Subasio (Asisi 1880).

Inter monasteria Asisinatis dioecesis claruerunt iam priscis temporibus s. Petri de Asisio (cf. Iacobilli l. c. III 298; Lubin p. 32; T. Locatelli-Paolucci Della badia di S. Pietro di Assisi. Assisi 1885), s. Crispoldi de Bettona (cf. Iacobilli l. c. III 293; Lubin p. 49), s. Mariae in Valle sive Vado Fabricae *(Val Fabbrica)*, iam saec. IX inter ecclesias ad Nonantulanum monasterium

pertinentes memoratum (cf. Tiraboschi Storia di Nonantola I 428sq.; N. Archiv XXV 799sq.), et s. Benedicti de Monte Subasio, quod a. cr. 536 conditum esse traditur. Sed prima eius notitia in chartis Asisinatibus invenitur a. 1041. Coluerunt monachi nigri, saec. XIII, ut videtur, Cistercienses, qui a. 1398 in urbem ad ecclesiam s. Pauli sese transtulerunt, monasterio ipso primum abbatibus commendatariis, a. 1477 a Sixto IV congregationi s. Georgii in Alga commisso. Hodie in ruinis iacet.

Quasdam chartas vidit G. Di Costanzo (Disamina p. 396 n. 23) in archivo s. Pauli Asisii; Innocentii IV vero privilegium a. 1244 mart. 11 in archivo canonicorum ecclesiae cathedralis. Privilegia autem antiqua prorsus desiderantur.

**1* *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. in privilegiis Gregorii IX a. 1234 dec. 11 (ed. Auvray Les reg. de Grégoire IX t. I 1222 n. 2319) et Innocentii IV a. 1244 mart. 11 (edd. Di Costanzo p. 398 n. 25; cf. Berger Les reg. d'Innocent IV t. I 96 n. 546). — Reg. JL. —.

**2* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Apollinaris iuxta Sambrum.

Ex Paschalis II privilegio (n. 1) comperimus ecclesiam s. Apollinaris conditam esse a Mevanio iudice ab eoque Romanae ecclesiae oblatam, quod a. cr. 1072 fuisse factum opinatur Iacobilli III 310. Mevanius ipse primus novi monasterii abbas fuit. Sed iam saec. XII in. disciplinae dissolutione labefactum, monasterium s. Apollinaris a. 1116 mart. 17 a Paschale II reformandi gratia abbati Saxi vivi committitur (n. 1); quod confirmarunt Innocentius III a. 1208 mai. 30 Potthast Reg. 3426, Honorius III a. 1217 feb. 10 et 1218 iun. 28, Gregorius IX a. 1227 mai. 17 et iun. 8, Alexander IV a. 1256 aug. 28 et Bonifatius VIII a. 1302 nov. 29 (quorum bullae aliae in archivo Saxi vivi exstant, aliae in regestis Vaticanis leguntur). Monasterium hoc situm fuit iuxta Sambrum fluvium, haud longe ab oppido Bettona. De eo cf. Iacobilli Cron. di Sassovivo p. 33sq.; Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria III 310; Lubin p. 355 sub titulo „abbatia s. Apollinaris de Sambucina".

Eius chartae in archivo Saxi vivi penes archiepiscopum Spoletinum adservantur.

De codd. cf. Sassovivo (supra p. 47).

1 *Laterano 1116 mart. 17*

Paschalis II Alberto abbati mon. s. Crucis q. d. de Saxo vivo etc.: committit ecclesiam s. Apollinaris iuxta Sambrum fluvium regendam disponendamque.

v. Sassovivo, Mon. s. Crucis n. 1.

2 *Laterano 1156 nov. 7*

Hadrianus IV Bernardo priori etc.: suscipit mon. s. Apollinaris sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit sepulturam liberam. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Adrianus etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 7 id. nov., ind. 5, inc. d. a. 1156, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 2.

A. [B a. 1218 mart. 22. C f. 225 dep. D f. 187 dep.]. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 336 n. 10 ex A. — Regg. Iacobilli Cron. di Sassovivo p. 34. 46 ex CD. Gött. Nachr. 1898 p. 384 n. 8. JL. —.

Monasterium s. Angeli de Limisciano.

(Limigiano)

Monasterium s. Angeli „in loco q. d. Tolliano et Limisano" iam 1059 nominatur in diplomate Nicolai II JL. 4395 inter monasteria ad s. Petri Perusinam abbatiam pertinentia. Immo in codice Eulistaeo legitur p. 89 charta, qua Adam abbas s. Angeli de Limisano a. 1058 oct. 4 se omniaque bona monasterio s. Petri obtulit (cf. Bollett. Umbr. XII 403). Errat itaque Iacobillus, qui narrat, monasterium hoc erectum esse a. cr. 1163 ab hominibus castri Limisani. De eius historia sane perpauca scimus. Certe a. 1333 unitum est monasterio s. Crucis Saxi vivi, consentiente Iohanne XXII; quod confirmavit Clemens VI a. 1343 ian. 29. De loco, hodie Limigiano prope Camiara, cf. Iacobilli Cron. di Sassovivo p. 49. 138; Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria III 315; Lubin p. 190.

Monumenta, quae supersunt, transierunt ad tabularium Saxi vivi, quod hodie custoditur in archivo mensae archiepiscopatus Spoletini.

De codd. cf. Sassovivo (supra p. 47).

1 *Veroli 1184 april. 14*

Lucius III Ranerio abbati etc.: suscipit mon. s. Angeli de Misciano sub apost. protectione, confirmat regulam b. Benedicti et possessiones propriis nominibus expressas, et concedit ius recipiendi clericos vel laicos, sepulturam liberam et ius abbatem eligendi. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Lucius etc. Subscr. 12 card. Dat. Verulis p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 18 kal. madii, ind. 2, inc. d. a. 1184, pont. v. d. Lucii pp. III a. 3.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 359 n. 30 ex A. — Regg. Iacobilli Cron. di Sassovivo p. 49 (17 kal. madii). *Gött. Nachr. 1898 p. 388 n. 15. JL. —.*

PERUGIA

(Perusia. Perusium)

Pompeo Pellini Dell' historia di Perugia [1] I—III (In Venezia 1573); [2] I. II (In Venezia 1664). — Gio. Batt. Bracceschi Discorsi .. ne' quali si dimostra che due santi Hercolani martiri siano stati vescovi di Perugia etc. (Camerino 1586). — Fulvio Mariottelli Memorie dei vescovi della città di Perugia, ms. s. XVII in., Perugia Bibl. comunale N 125 (cf. cod. 1361). — Ioh. Bapt. Laurus Episcoporum Perusinorum historia, ms. s. XVII (cf. Ughelli [1] I * 69; Vermiglioli Bibl. p. 186); ubi hodie sit nescimus. — Felice Ciatti Paradosso historico dell' origine della chiesa Perugina e del primo vescovo di quella (In Venezia 1634). — F. Ciatti Delle memorie, annali et istoriche delle cose di Perugia I. II (parte IV: Perugia pontificia. In Perugia 1638). — Ughelli [1] I * 67 sq.; [2] I 1153 sq. — Cesare Crispolti Perugia Augusta (In Perugia 1648). — Lubin p. 288 sq. — V. Cavallucci Memorie Auguste ossia Annali della chiesa Perugina, ms. s. XVII, Perugia Bibl. Dominicini 64 A. — Serie dei vescovi di Perugia, ms. s. XVII, ib. 92 A. — Franc. Riccardi Memorie sulle chiese di Perugia vol. I—XI, ms. s. XVII, Perugia Arch. della Curia arcivescovile; cf. E. Sol Archives Ombriennes II 13 sq.; aliud exemplar exstat in bibliotheca mon. s. Petri. — Franc. Riccardi Memoriarum diversarum civitatis et ecclesiarum Perusiae vol. I—III, ms. s. XVII, Napoli Bibl. nazionale; cf. E. Pèrcopo XX voll. manoscritti appartenuti a G. B. Vermiglioli nella Biblioteca nazionale di Napoli in: Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria I (1884) 512 sq.; apogr. exstat in bibl. Dominicini 81—82 A. — Carlo Baglioni Perugia sagra o vero Annali della chiesa Perugina con la successione cronologica de vescovi etc., ms. s. XVIII, Perugia Bibl. comunale A 31. — Michele Angiolo Benincasa Memorie storiche di Perugia dall' a. 1118 al 1400, ms. s. XVIII (cf. Vermiglioli Bibl. p. 33). — Giacinto Vincioli Memorie istorico-critiche di Perugia, e ritratti di 24 uomini illustri in arme, e di 24 cardinali della medesima città (In Foligno 1730). — Giac. Vincioli Notizie istorico-critiche a' ritratti di 24 cardinali Perugini con la serie .. cronologica de' vescovi, e disamina de' due santi Ercolani (In Foligno 1730). — Perugino ecclesiastico e civile per l' anno bisestile 1772 (Perugia 1771). — Annibale Mariotti Istoria ecclesiastica della città di Perugia et Gius. Belforti Serie dei vescovi di Perugia, ms. a. 1785, Perugia Bibl. comunale CXXI; aliud exemplar exstat in bibliotheca monasterii s. Petri. — A. Mariotti Memorie istorico-ecclesiastiche Perugine, ms. a. 1782, Perugia Bibl. comunale cod. 1462 (CXIII). — A. Mariotti Serie dei vescovi di Perugia, ms. s. XVIII ex., Perugia Bibl. Dominicini 83 A. — G. Belforti e A. Mariotti Notizie sulle chiese della città e territorio di Perugia vol. I—XI, ms. s. XVIII ex., Perugia Bibl. comunale codd. 1413—23; apographum exstat in bibl. mon. s. Petri; cf. codd. 1377—79. 1466 (CXX). — A. Mariotti Saggio di memorie istoriche, civili ed ecclesiastiche della città di Perugia e suo contado. Opera postuma I p. 1—3

(In Perugia 1806). — A. Mariotti Descrizione dei castelli e ville del territorio di Perugia vol. I—V, ms. s. XIX in., hodie desideratur (cf. Mazzatinti Inventari V 62; cf. Bibl. Dominicini 85 A). — Domenico Scutillo Storia di Perugia (Perugia etrusca, Perugia romana, Perugia christiana; cf. Belforti p. IX, qui parte tertia usus est), ms. s. XVIII, Perugia Bibl. comunale cod. 1231 (cf. Vermiglioli Bibl. p. 138). — Serapino Siepi Descrizione topologico-istorica della città di Perugia I. II (Perugia 1822). — Franc. Bartoli Storia della città di Perugia sopra memorie raccolte e compilate da Luigi Belforti I (Perugia 1843). — Cappelletti IV 447 sq. — Luigi Bonazzi Storia di Perugia dalle origini al 1860. I. II (Perugia 1875—79). — Raniero Gigliarelli Perugia antica e Perugia moderna (Perugia 1907).

De scriptoribus, qui de rebus Perusinorum egerunt, cf. Gio. Batt. Vermiglioli Bibliografia storico Perugina o sia catalogo degli scrittori che hanno illustrato la storia della città, del contado, delle persone etc. (Perugia 1823) et eiusdem auctoris Biografia degli scrittori Perugini e notizie delle opere loro I. II (Perugia 1828—29).

Episcopatus Perusinus.

Primum antistitem Perusia Augusta colit s. Herculanum, qui una cum s. Brictio evangelium in Umbriae provincia praedicasse pie traditur. Episcopus Perusinus semper Romano pontifici immediate subiectus fuit. A. 1882 ecclesia Perusina a Leone XIII, qui ipse antea episcopus Perusinus fuerat, archiepiscopali dignitate decorata est.

In episcopatu Perusino haec monasteria iuris S. R. E. a Cencio recensentur (ed. Fabre-Duchesne I 244): s. Petri de Perusio, s. Salvatoris de Monte Acuto, s. Mariae de Valle Pontis, s. Pauli de Valle Pontis, s. Iustini de Valle Pontis, s. Petri de Mantiano.

Archivum episcopii a. 1534 periit incendio. Quae supersunt chartae, dispersae esse videntur. Innocentii III privilegium autographum a. 1207 aug. 23 Iohanni ep. concessum hodie est Romae in R. archivo. Innocentii II autem privilegium exscripsimus ex apographo a. 1420 confecto, nunc in archivo civitatis Perusinae (Miscell. LXXVII) exsistente, ubi leguntur et Friderici I diploma a. 1163 nov. 13 Stumpf Reg. 3994 et Innocentii III privilegium supra laudatum. Autographa recensentur in inventario a. 1341 dec. confecto (cf. Bollett. Umbr. VIII 98).

De archivis Perusinis cf. Blume Iter italicum II 205 sq. IV 246 sq.; Bethmann in Archiv XII 544 sq.; v. Pflugk-Harttung Iter p. 71 sq.; Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia I 92 sq. II 243 sq. III 161 sq.; Gött. Nachr. 1898 p. 365 sq.; Eugène Sol Archives Ombriennes 1—3 (Pérouse-Paris 1903 sq.). Indices bibliothecarum descripsit A. Bellucci apud Mazzatinti Inventari II 171 sq. (Bibl. Dominicini); V 56 sq. (Bibl. comunale).

C = Transsumptus bullarum papalium et imperialium a. 1420 feb. 20 a Venantio Francisci Bruschini de Camerino not. confectus, mb. s. XV, Perugia Arch. antico comunale vol. LXXVII; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 368 et Mazzatinti Archivi I 104.

1 *(591 iul.)*

Gregorius I clero, ordini et plebi consistenti Perusia: monet eos, ut de his, qui ecclesiae militant, unum perquirant, qui pastoris ministerium possit

digne suscipere atque illic sacramentorum divinorum dispensator insistere. — Miramur karissimi.

Reg. Gregorii I lib. I ep. 58. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. I n. 60. Crispolti p. 262. Mansi IX 1072 n. 58. Cappelletti IV 460. Troya Cod. dipl. Longob. I 212 n. 69. Migne LXXVII 519 n. 60. Mon. Germ. Epp. I 81. — Regg. J. 764. JE. 1128.

2 *(604 ian.)*

Gregorius I Venantio ep. Perusino: transmittit amphiballum tunicam, et petit, ut ab eo Ecclesio ep. (Clusino), frigore omnino laboranti, debeat sine mora sub omni celeritate transmitti. — Fratrem et coepiscopum.

Reg. Gregorii I lib. XIV ep. 15. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XII n. 47. Crispolti p. 262. Mansi X 338 n. 53. Cappelletti IV 461. Troya Cod. dipl. Longob. I 524 n. 254. Migne LXXVII 1251 n. 47. Mon. Germ. Epp. II 434. — Regg. J. 1481 ad a. 602 mai. JE. 1992.

cf. Chiusi, Episc. n. 3 (vol. III p. 232).

3 *Laterano 1002 dec. 3*

Silvestro II in synodo in palatio Lateranensi praesidente, coram universa synodo abbas de Perusia conqueritur adversus Cononem ep. de spoliatione monasterii; episcopus monasterium s. Petri d. papae refutat etc.

v. Mon. s. Petri n. 4.

**4* *(1033—36)*

Andreas ep. refutat Benedicto IX, consecratori suo, monasterium s. Petri et aliud monasterium, scilicet s. Salvatoris, et monasterium s. Mariae in Valle de Ponte etc.

v. Mon. s. Petri n. 10.

5 *1036 nov. 2*

Andreas ep., a Benedicto IX sciscitatus, iterum refutat monasterium s. Petri coram Benedicto IX et cunctis episcopis atque abbatibus in synodali concilio residentibus.

v. Mon. s. Petri n. 11.

**6* *(1033—45)*

Benedictus IX concedit Andreae ep. praeceptum de monasterio s. Mariae Vallis Pontis.

Laud. in Leonis IX privilegio a. 1049 mart. 26 JL. 4157 (v. infra p. 77 n. 3) pro mon. s. Mariae Vallis de Ponte, quo praecepta a Benedicto et Gregorio iniustis pontificibus *Andreae ep. Perusino collata abrogat. — Reg. JL. —.*

**7* *(1045—46)*

Gregorius VI concedit Andreae ep. praeceptum de monasterio s. Mariae Vallis Pontis.

Laud. ut n. 6. — Reg. JL. —.

8 *Pisa 1136 dec. 13*

Innocentius II Rodulfo ep. etc.: confirmat bona Perusinae eccl. ac possessiones ad episcopatum specialiter pertinentes, propriis nominibus adnotatas. — In eminenti apostolicae. Ego Innocentius etc. Subscr. 11 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., id. dec., ind. 14, inc. d. a. 1136, pont. d. Innocentii pp. II a. 7.

C f. 3. — Edd. Bartoli I 229 ex C. PflugkH. Acta II 288 n. 327 ex C. — Regg. PflugkH. Iter p. 225 n. 336. JL. 7803.

Laudatur etiam in Innocentii III privilegio a. 1207 aug. 23. — Adnotamus praeterea Honorium II Ubaldum Eugubinum, a Perusinis in episcopum electum, eius petitionibus annuentem, ab electione facta absolvisse, ut narrat Tebaldus auctor Vitae s. Ubaldi (Acta SS. III mai. 16 p. 629).

9 *Roma S. Maria Maggiore 1188 sept. 20*

Clemens III V(iviano) Perusino ep.: mandat, quatenus canonicis eccl. cathedralis contra consuetudinem ecclesiae in electione archipresbyteri nec aliquod impedimentum praestet nec indebitam molestiam inferat vel gravamen.

v. Eccl. cathedr. n. 6.

Ecclesia cathedralis s. Laurentii.

Crispolti Perugia Augusta p. 58 sq. — Vincenzo Cavallucci Descrizione dell'antica chiesa cattedrale di S. Lorenzo di Perugia, ms. s. XVIII, in cod. 1391 (VIII) f. 12 sq. Perugia Bibl. comunale. — (Franc. Maria Galassi) Descrizione della basilica di S. Lorenzo cattedrale di Perugia etc. (In Venezia 1776). — Luigi Rotelli Il duomo di Perugia in: Apologetico I (1864) 409 sq. — G. Cernicchi Guida della cattedrale di Perugia. — O. Sclavanti in Bollett. della R. Deputazione per l'Umbria VIII (1902) 185 sq.

Sedes cathedralis olim penes ecclesiam s. Petri fuisse traditur, quam Honestus ep. a. 965, monasterio Benedictinorum ibi constructo, ad novam ecclesiam cathedralem in honorem s. Laurentii erectam transtulit.

Archivum cum chartis inde ab a. 1036 exstat adhuc penes canonicos. Earum catalogum a. 1787 composuit Ios. Belforti. Ibi quoque custoditur Registrum scripturarum a. 1574, vulgo Libro verde, cuius indicem congessit Carolus Baglioni in Miscellanea storica ecclesiastica, ms. s. XVIII, Perugia Bibl. comunale C 13 f. 97 sq. Chartas exscripserunt Angelus Massarello et Iosephus Garampi.

A = Orig. Perugia Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
C = Registrum scripturarum ecclesiae s. Laurentii cathedralis Perusinae ordinatum a. 1574, vulgo Libro verde, ch. s. XVI, ib.; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 365.
D = Angeli Massarelli Miscellanea vol. I, s. XVI, San Severino Bibl. comunale; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 505 sq.
E = Ios. Garampi Adversariorum vol. III, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 113 not. 1.

**1* *(1033—38)*

Benedictus IX confirmat Leoni archipresb. nec non et ceteris canonicis canonicam s. Laurentii cum plebibus et pertinentiis illarum etc.

Laud. in placito Adalberti comitis, missi Conradi II imp. a. 1038 mart. 2 (ed. Bonazzi I 219). — Reg. JL. —.

2 *Benevento 1169 mai. 4*

Alexander III Rainerio archipresb. etc.: suscipit eccl. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis; censet, ut nullus infra

terminos parochiae oratorium seu ecclesiam in detrimentum veteris ecclesiae absque ipsorum et episcopi consensu aedificare praesumat. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 15 card. Dat. Beneventi p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 4 non. mai., ind. 2, inc. d. a. 1169, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 10.

A. [B s. XVII. C f. 14. D f. 30 Exc. E p. 267]. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 342 n. 15 ex A. — Regg. Mittarelli Ann. Camald. II 59 ex C. Loewenfeld in Wiener SB. XCVII 63. PflugkH. Iter p. 270 n. 603. JL. 11620.

3 Verona (1186—87) mart. 15

Urbanus III B. archipresb. s. Laurentii: confirmat antiquas et rationabiles consuetudines ipsius ecclesiae in decimis, oblationibus, sepulturis et aliis spiritualibus et temporalibus rebus hactenus observatas. — Iustis petentium. Dat. Veron. id. mart.

A. [C f. 18]. — Ed. PflugkH. Acta III 336 n. 380 ex A. — Regg. Loewenfeld in Wiener SB. XCVII 64. PflugkH. Iter p. 307 n. 830. JL. 15815.

4 Laterano 1188 mai. 6

Clemens III canonicis: mandat, quatenus archipresbytero reverentiam et oboedientiam debitam et nuper promissam tam in spiritualibus quam in temporalibus impendant et cellas infra officinas et extra in solo ecclesiae, contra honestatem et in ipsius ecclesiae detrimentum velut proprias occupatas, ad communem utilitatem fratrum et ecclesiae resignent nec administrationes temporales de cetero usurpent. — Cum Apostolus. Dat. Lat. 2 non. mai. pont. n. a. 1.

C f. 5. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 390 n. 18 ex C. — Reg. JL. —.

5 Laterano 1188 mai. 29

Clemens III archipresb. et canonicis: mandat, quatenus vitam canonicam regulariter observent, archipresbytero in regularibus institutionibus et in aliis debitam oboedientiam et reverentiam impendant. — Si sollicite. Dat. Lat. 4 kal. iun. pont. n. a. 1.

C f. 6. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 391 n. 19 ex C. — Reg. JL. —.

6 Roma S. Maria Maggiore 1188 sept. 20

Clemens III V(iviano) Perusino ep.: mandat, quatenus canonicis contra consuetudinem ecclesiae in electione archipresbyteri nec aliquod impedimentum praestet nec indebitam molestiam inferat vel gravamen. — Ad audientiam. Dat. Romae ap. s. Mariam Maiorem 12 kal. oct. pont. n. a. 1.

C f. 6. [E p. 267]. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 391 n. 20 ex C. — Reg. JL. —.

B(entivolio) archipresbytero in episcopum Eugubinum electo, canonici I(ohannem) elegerunt.

7 Laterano 1188 oct. 17

Clemens III archipresb. et canonicis: repetit mandatum suum *(n. 5)*. — Si sollicite. Dat. Lat. 16 kal. nov. pont. n. a. 1.

C f. 7'. — Reg. Gött. Nachr. 1898 p. 392 n. 21 ex C. JL. —.

8 *Laterano 1188 oct. 21*
Clemens III canonicis: repetit mandatum suum *(n. 4)*. — Cum Apostolus. Dat. Lat. 12 kal. nov. pont. n. a. 1.

C f. 6'. — Reg. Gött. Nachr. 1898 p. 393 n. 23 ex C. JL. —.

9 *Laterano 1189 mai. 17*
Clemens III Iohanni archipresb. et canonicis etc.: suscipit eccl. s. Laurentii Perusin. sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum b. Augustini, possessiones propriis expressas vocabulis; statuit, ut canonici et alii clerici, qui ab eadem ecclesia beneficium obtinent, archipresbytero debitam oboedientiam et reverentiam debeant exhibere; inhibet, ne aliquis monachus vel quisquam alius parochiam invadere et contra voluntatem ipsorum in quadragesima vel in morte poenitentiam parochianis dare praesumat; concedit ius recipiendi clericos vel laicos; prohibet, ne infra terminos parochiae quisquam de novo ecclesiam vel oratorium aedificare praesumat; confirmat antiquas et rationabiles consuetudines. — Quotiens a nobis. Ego Clemens etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 16 kal. iun., ind. 7, inc. d. a. 1189, pont. v. d. Clementis pp. III a. 2.

A. [C f. 20']. — Ed. PflugkH. Acta III 370 n. 427 ex A. — Regg. Mittarelli Ann. Camald. II 59. Loewenfeld in Wiener SB. XCVII 65. PflugkH. Iter p. 319 n. 898. JL. 16413.

Monasterium s. Petri prope Perusiam.

Crispolti Perugia Augusta p. 87 sq. — Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria III 296. — Lubin p. 288. — Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [1] III 653; [2] III 607. — Michele Angelo Luchi Constitutiones, diplomata et privilegia a ss. pontificibus et imperatoribus monasterio s. Petri Perusiae elargita . ., ms. s. XVIII (cf. Vermiglioli Bibl. p. 71. 91). — Franc. Maria Galassi Istoria diplomatica del monistero di S. Pietro di Perugia, ms. s. XVIII ex. (idem est ac Codex app. Eulistaeus; cf. infra). — (D. Mauro Bini) Memorie storiche del monastero di S. Pietro di Perugia . . a. 1848, vol. I. II., ms. s. XIX, Perugia Bibl. di S. Pietro. — Luigi Manari Cenno storico ed artistico della basilica di S. Pietro in Perugia in: Apologetico II (1865) 450 sq. 546 sq. III (1865) 52 sq. IV (1866) 155 sq. 249 sq. 361 sq. 440 sq. 528 sq. V (1866) 53 sq. 160 sq. — Silvano De Stefano La basilica abbaziale di S. Pietro in Perugia (Perugia 1902). — L. Brunamonti Tarulli Appunti storici intorno ai monaci benedettini di S. Pietro in Perugia fino ai primi del secolo XV in: Bollettino per l'Umbria XII (1906) 385 sq. XIII (1907) 5 sq.

Ecclesia s. Petri in monte q. d. Caprarius prope Perusiam olim cathedralis ecclesia fuisse traditur. Ibi a. 965 b. Petrus nobilis Perusinus monasterium monachorum ord. s. Benedicti instituit, quod mox maximam famam et potestatem obtinuit. Multa ab imperatoribus diplomata accepit, ab Ottone II (dep.), Ottone III (dep.), Heinrico II (dep.), Conrado II Stumpf Reg. 1939, Heinrico III St. 2320, Friderico I St. 3993, Heinrico VI St. 5039. 5043. 5048. 5049. Monasterium s. Petri, quod immediate ad Romanam ecclesiam pertinuit, ut docet longa privilegiorum series a Romanis pontificibus concessorum, saec. XIV in commendam datum, a. 1436 ab Eugenio IV congregationi s. Iustinae de Padua addictum est, indeque inter maxima huius congregationis Casinensis monasteria cultum est atque colitur.

Tabularium s. Petri, quod adhuc exstat penes monachos in abbatia degentes, inter Umbriae archiva praefulget tum numero tum antiquitate chartarum, praesertim privilegiorum sedis apostolicae. Eorum imagines vulgavit nuper I. Giorgi in Archivio paleografico italiano.

Archivi inventaria plura habemus: „Indice vecchio delle pergamene", ms. s. XVII, auctore C. Margarino abbate; „Indice ragionato di tutte le pergamene esistenti nell' archivio del monastero di S. Pietro di Perugia redatto . . da D. Mauro Bini", ms. s. XIX; „Indice nuovo di libri e scritture dell'archivio del mon. di S. Pietro di Perugia", ms. s. XIX, auctore Mauro Bini; „Catalogo-inventario", s. XIX, auctore A. Cappelli. Inventarium chartarum vulgavit recens Silvanus De Stefano, olim abbas s. Petri, Regesto in transunto dell' archivio di S. Pietro in Perugia (Perugia 1902).

Summarium privilegiorum ss. pontificum pro abbatia s. Petri legitur in schedis P. L. Galletti Miscellan. t. XXVIII, cod. Vat. lat. 7949 f. 428 sq. (cf. Pflugk-Harttung Iter p. 134). Excerpta ex archivo praebet Garampi Adversariorum vol. III f. 549 sq. Elenchum codicum, qui adservantur in bibliotheca s. Petri de Perusio, congessit G. Di Costanzo s. XVIII ex. (cf. Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria II 531); alterum catalogum invenies in Hier. Amati Miscellan., s. XIX, cod. Vat. lat. 9779 (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 29).

De archivo cf. Bethmann in Archiv XII 548; v. Pflugk-Harttung Iter p. 71; Gött. Nachr. 1898 p. 366 sq.; Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia II 253 sq.; Silv. De Stefano Regesto in transunto (Perugia 1902).

A = Orig. Perugia Arch. di S. Pietro.
B = Cop. ib.
C = Liber A: Privilegiorum et brevium mon. s. Petri, ch. s. XVI, ib.
D = Liber B: Iura diversa congregationis Casinensis, ch. s. XVII, ib.
E = Liber EE: Perusina beneficiorum processus a. 1623, ib.
F = Liber F: Beneficiorum a. 1640, ib.
G = (Franc. Maria Galassi) Codex diplomaticus Perusinus, Eulistaeus appellatus, a. 1778, ib. Indicem praebet G. Degli Azzi Vitelleschi apud Mazzatinti Archivi IV 253 sq. Codicis Eulistaei apographum, a. 1783 exaratum, est Romae in Bibl. Vittorio Emanuele cod. 493, olim penes Manzoni [G^1]; cf. A. Tenneroni in Bollettino per l'Umbria V (1899) 763 sq. et Gött. Nachr. 1903 p. 146.
H = Cornelii Margarini Thesaurus historicus sacrae et politicae veritatis vol. II. III. IV, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. LIV t. 2. 3. 4; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 377.
I = Quamplurimae ss. pontificum epistolae, s. XVII sq., cod. Vat. lat. 7157; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 21.
K = (F. Ughelli) Monumenta, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3205 (XL 2) [K^1], et eiusdem Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632) [K^2]; cf. PflugkH. Iter p. 92. 93.
L = Vinc. Cavallucci Memorie Auguste ossia Annali della chiesa Perugina, s. XVII, Perugia Bibl. Dominicini 64 A; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 370.
M = A. Mariotti Carte, s. XVIII ex., Perugia Bibl. comunale C^2 [M^1]; A. Mariotti Memorie istoriche di Perugia per Porta di S. Pietro, s. XVIII ex., Perugia Bibl. Dominicini 84 A [M^2]; Gius. Belforti et A. Mariotti Notizie sulle chiese della città e territorio P. S. P., s. XVIII ex., Perugia Bibl. comunale cod. 1415 [M^3].
N = Ios. Garampi Schedae, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 522 sq.

*1 *(965—72)*

Iohannes XIII concedit privilegium.

Laud. in n. 4 et in privilegiis Conradi II a. 1027 St. 1939, Heinrici III a. 1047 St. 2320 et Friderici I a. 1163 St. 3993. — Reg. JL. —.

*2 *(996—99)*

Gregorius V concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Regg. J. 2983. JL. 3892.

*3 *(999—1002)*

Silvester II concedit privilegium.

Laud. in n. 4 (ubi librarius in calce addidit: Iohannis videlicet, Gregorii atque Silvestri*) et in diplomatibus Conradi II, Heinrici III et Friderici I. — Reg. JL. —.*

4 *Laterano 1002 dec. 3*

Silvestro II in synodo in palatio Lateranen. praesidente, coram universa synodo abbas de Perusia conqueritur adversus Cononem Perusinum ep. de direptione monasterii; privilegiis Iohannis *(n. 1)*, Gregorii *(n. 2)* [atque Silvestri *(n. 3)*] perlectis, episcopus monasterium s. Petri d. papae refutat; Silvester II decernit, ut, quicumque Perusinae eccl. episcopus hanc definitam litem removere contra abbatem temptaverit, 10 libras auri Lateranen. palatio componat. — Quaecumque lites. A. 4 ordinationis Silvestri, m. dec. die 3, ind. 1.

A. [C f. 1'. G p. 25 = G¹ p. 19. K¹ f. 1. L p. 58. M¹]. — Edd. Ughelli ¹ IX 918; ² I 1158 = Labbe Conc. IX 1247 = Mansi XIX 275, = Olleris Oeuvres de Gerbert p. 265, = Migne CXXXIX 199, = Cappelletti IV 465. Margarini Bull. Cas. II 66 n. 72 ex A. Arch. paleogr. ital. II tab. 98 (fasc. 23). — Regg. Bollett. Umbr. XII 395 not. 1. J. p. 347. JL. I p. 499.

*5 *(1003—09)*

Iohannes XVIII concedit privilegium.

Laud. in privilegiis Conradi II, Heinrici III et Friderici I (cf. n. 1). — Reg. JL. —.

*6 *(1009—12)*

Sergius IV concedit privilegium.

Laud. ut n. 5. — Reg. JL. —.

7 *1022 dec.*

[Benedictus VIII] Petro abbati etc.: confirmat mon. s. Petri cum suis omnibus pertinentiis, statuens, ut nulli umquam successorum suorum contra privilegium suum insurgere liceat. — Convenit apostolico moderamini. Scr. p. m. Liutulfii not. reg. et scrin. S. R. E., in m. dec. et ind. ss. 6.

A (mutilum). [C f. 1. G p. 13 = G¹ p. 11. M¹. N]. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 52 n. 59 ut bullam Benedicti V aut VI ad a. 978 = Migne CXXXVII 328 n. 10. Arch. paleogr. ital. VI tab. 1 (fasc. 24) ad a. 977. — Regg. J. 2903 et JL. 3792 inter acta Benedicti VII.

De autographo cf. Bresslau in Mitth. des österr. Instituts IX 14 not. 2 et Melampo in Miscell. di storia e cultura eccl. IV (1905—6) 314 n. 36.

*8 *Roma 1027 (april.)*

Interventu Iohannis XIX Chuonradus imp. concedit privilegium protectionis et confirmationis.

v. Conradi II diploma Stumpf Reg. 1939. — Reg. JL. —.

*9 (1027—33)

Iohannes XIX concedit privilegium.

Laud. in Heinrici III et Friderici I diplomatibus. — Reg. JL. —.

*10 (1033—36)

Andreas ep. s. Perusinae eccl. refutat Benedicto IX mon. s. Petri foris murum Perusinae civ. et aliud mon. s. Salvatoris et mon. s. Mariae in Valle de Ponte, adstantibus Dominico ep. Lavicanen., Roberto ep. Signin., Ugone ep. Asisenen., aliisque.

Laud. in n. 11. — Reg. JL. —.

11 1036 nov. 2

Benedictus IX in synodali concilio, conquerente Bonizone abbate, sciscitat Andream ep., si aliquo modo causet mon. s. Petri. Andreas ep. iterum refutat coram Benedicto pp. et cunctis episcopis atque abbatibus. — Notum sit. Hoc factum est in praesentia Benedicti pp., temporibus d. Chounradi imp., 4 non. nov., per ind. 5.

A. [C f. 2'. G p. 33 = G[1] p. 29. L p. 67. M[1]]. — Edd. Ughelli [1] IX 920; [2] I 1159. Mansi XIX 579. Georgii Diss. hist. de cathedr. episc. Setiae p. 61. Cappelletti IV 467. — Regg. J. p. 360. JL. I p. 520.

*12 (1033—45)

Benedictus IX concedit privilegium et confert massam Casalinam.

Laud. in privilegiis Heinrici III et Friderici I (cf. n. 9). — Reg. JL. —.

Massa Casalini primum memoratur in n. 13.

13 1045 mai.

Gregorius VI Bonizoni presb. et abbati etc.: constituit defensionis privilegium de omnibus rebus mon. b. Petri in loco q. v. Caprarius, et confirmat possessiones nominatim illustratas; decernit, ut locus Romano tantum pontifici sit semper subiectus; concedit ius eligendi abbatem, a Romano pontifice consecrandum; iubet, ut omnes nocivae chartulae omnino vacuae et inanes consistant; dat abbatibus licentiam ordinandi clericos a qualicumque voluerint episcopo, et chrisma accipiendi. — Quoniam si quid. Scr. p. m. Iohannis scrin. et not. n. pal., m. maio, ind. 13.

A. [Insert. bullis Gregorii IX a. 1228 oct. 12 et a. 1229 ian. 21: origg., C f. 16' et f. 18', E f. 507' = F 505'. H IV f. 282. C f. 3. M[1]]. — Edd. Margarini Bull. Cas. I 5 n. 5 ut Gregorii IV bullam ad a. 835 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 176 n. 5 = Bull. Rom. ed. Taur. I 282 n. 5. Bull. Rom. ed. Cocquelines I 354 n. 3 ex G = Bull. Rom. ed. Taur. I 570 n. 3. Arch. paleogr. ital. VI tab. 2. 3 (fasc. 24). — Regg. J. 3133. JL. 4123.

*14 (1046)

Clemens II concedit privilegium.

Laud. in privilegio Heinrici III a. 1047 ian. 3 Stumpf Reg. 2320. — Reg. JL. —.

15 1052 mart. 9

Leo IX ecclesiae b. Petri et per eam Bonizoni abbati etc.: concedit defensionis privilegium, ut teneat quod habet, scilicet cellas suas et ecclesias, curtes ac plebes, fundos etiam et casales; licentiam dat de omnibus suis clericis a quocumque voluerit idoneo et canonice locato episcopo eos ordinandi et

chrisma in plebibus accipere; confirmat oblationes tam pro vivis quam pro defunctis et decimas et ius eligendi abbatem. — Cum universalis. Data 7 id. mart. p. m. Friderici diac. et S. R. E. bibl. et canc. vice d. Herimanni archicanc. et Colonien. archiep., a. d. Leonis VIIII pp. 4, ind. 5.

A. [Insert. bullae Gregorii IX a. 1228 oct. 12: orig., C f. 17', E f. 511' = F f. 510', H IV f. 285. C f. 5. M¹]. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 84 n. 93 ad a. 1053 = Migne CXLIII 681 n. 64. Arch. paleogr. ital. VI tab. 4. 5 (fasc. 24). — Regg. Boll. Umbr. XII 400 not. 1. J. 3244. JL. 4267.

16 *Roma 1057 nov. 2*

Stephanus IX monasterio b. Petri et per illud Bonizzoni abbati etc.: repetit Leonis IX privilegium *(n. 15)*. — Cum universalis. Scr. p. m. Gregorii not. et scrin. S. R. E., in m. nov., ind. 11. Datum Romae 4 non. nov. p. m. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et bibl. s. Rom. et apost. sedis, a. pont. d. Stephani VIIII pp., ind. 11.

A. [Insert. bullae Gregorii IX a. 1228 oct. 12: orig., C f. 21, E f. 517' = F f. 516', H IV f. 285. C f. 6. M¹]. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 89 n. 98 ex A = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 396 n. 2 = Bull. Rom. ed. Taur. I 642 n. 2, = Migne CXLIII 872 n. 3. — Regg. Boll. Umbr. XII 400 not. 2. 3. J. 3317. JL. 4374.

17 *Roma 1059 feb. 17*

Nicolaus II mon. b. Petri et per illud Bonizoni abbati etc.: repetit Stephani IX privilegium *(n. 16)*. — Cum universalis. Scr. p. m. Octaviani scrin. notariique S. R. E., in m. feb. et ind. 12. Datum Romae 13 kal. mart., a. d. Chr. 1059, p. m. Humberti dicti ep. s. eccl. Silvae Candidae et bibl. s. Rom. et apost. sedis, a. 1 pont. d. pp. Nicholai II, ind. 12.

A. [Insert. bullae Gregorii IX a. 1228 oct. 12: orig., C f. 21', E f. 523' = F f. 519', H IV f. 287. C f. 7]. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 92 n. 100 ex A (8 kal. mart.) = *Migne CXLIII 1301 n. 1. Arch. paleogr. ital. VI tab. 11. 12 (fasc. 25). — Regg. J. 3328 ad feb. 22. JL. 4395.*

18 *1059 oct. 14*

Nikolaus II concedit Bonizoni abbati mon. s. Petri, quod specialiter iuris s. Petri est, ex tribus castellis in massa s. Petri constitutis, id est Arni, Civitella, Pilonico, omnem decimationem. — Devotioni seu. Ego Nicolaus etc. Subscr. Petrus ep. Ostien., Humbertus s. eccl. Silvae Candidae ep., Heldibrandus archidiac. S. R. E. Ego Aimo not. ss. A. pont. 1, ind. 13; a. D. 1059, 2 id. oct.

A. [C f. 6']. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 94 n. 101 ex A = Migne CXLIII 1324 n. 11. Arch. paleogr. ital. VI tab. 6 (fasc. 24). — Regg. J. 3343. JL. 4413.

**19* *(1059—61)*

Nicolaus II confirmat bonum quoddam eccl. ss. Apollinaris, Blasii nec non et Montani, quod ecclesiae Farfensi s. Mariae Hugo, Alberici filius, donavit, quodque abbas Pharfensis Bonizoni abbati sub censu definito singulis annis persolvendo 12 sol. monetae Papien. contulit.

Laud. in n. 21. — Reg. JL. —.

cf. quoque n. 28.

20 *(1063)*

Alexander II monachis et civibus Perusinae urbis: nuntiat, se Bonizoni abbati regiminis sarcinam sustulisse et Rainerium eius loco subrogasse. — Notum vobis.

Coll. Britt. Alexandri II ep. 17 (cod. Mus. Britt. Add. 8873 s. XII f. 42). — Ed. Loewenfeld Epp. p. 42 n. 79. — Regg. Ewald in N. Archiv V 332 n. 17. JL. 4522.

21 *Laterano 1065 april. 17*

Alexander II mon. b. Petri et per illud Raineri abbati etc.: repetit Nicolai II privilegium *(n. 17)*. — Cum universalis. Scr. p. m. Guinizoni not. s. pal. S. R. E., in m. april. et ind. 3. Dat. Lat. 15 kal. magi p. m. Petri S. R. E. bibl., a. 4 d. Alexandri pp., ind. 3.

A. [Insert. Gregorii IX bullae a. 1228 oct. 12: orig., C f. 19', E f. 514 = F f. 513, H IV f. 290. C f. 8. H II f. 265 = I f. 50']. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 98 n. 105 = Migne CXLVI 1304 n. 26. Arch. paleogr. ital. VI tab. 7. 8 (fasc. 24). — Regg. J. 3399. JL. 4564.

22 *Laterano 1115 feb. 8*

Paschalis II Iohanni abbati etc.: ad exemplar praedecessorum suorum confirmat ecclesias et cellas et curtes ac plebes, fundos etiam et casales, et iura. — Apostolicae sedis. Scr. p. m. Gervasii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 6 id. feb., ind. 8, inc. d. a. 1115, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 16.

C f. 4. E f. 497' [= F f. 496']. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 131 n. 142 ex C = Migne CLXIII 374 n. 421. — Regg. J. 4766. JL. 6448.

†*23 *(1120—24)*

Calixtus II concedit monasterio b. Petri hospitalem domum s. Petri.

Laud. in n. 29. — Reg. PflugkH. Iter p. 220 n. 305. JL. —.

Eugenius III (n. 29) litteras has Calixti papae diligenter inspectas omnino falsas esse iudicavit.

24 *Pisa 1137 feb. 10*

Innocentius II Hieronymo abbati etc.: confirmat possessiones et iura *(ut n. 22)*. — Piae postulatio. Ego Innocentius etc. Subscr. 9 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 4 id. feb., ind. 15, inc. d. a. 1137, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 7.

B s. XV. C f. 10'. E f. 499' [= F f. 498']. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 152 n. 161 ex B = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 234 n. 43 = Bull. Rom. ed. Taur. II 420 n. 43, = Migne CLXXIX 314 n. 265. — Regg. J. 5582. JL. 7825.

25 *Laterano 1144 mart. 15*

Lucius II Bernardo abbati etc.: confirmat possessiones et iura *(ut n. 24)*. — Desiderium quod. Ego Lucius etc. Subscr. 2 card. Dat. Lat. p. m. Baronis cappellani et scriptoris, id. mart., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Lucii II pp. a. 1.

C f. 11'. E f. 502' [= F f. 501'. K² f. 58]. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 159 n. 165 ex C = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 270 n. 3 = Bull. Rom. ed. Taur. II 483 n. 3, = Migne CLXXIX 828 n. 3. — Regg. J. 6033. JL. 8521.

Teste Riccardi Memorie sulle chiese di Perugia vol. II f. 309', ms. s. XVII, diploma hoc legebatur etiam in quodam „Processo fra civili sotto littera T 3 intitolato: R. D. Io. Bapt. Lauri contra D. Georgium de Benedictis".

**26* *(1144—45)*

Lucius II occasione litterarum Calixti *(n. 23)* restituit monasterio hospitale, quod ante portam s. Petri situm est, salvo iure dominici Sepulcri.

Laud. in n. 27. 29. — Reg. PflugkH. Iter p. 237 n. 408. · JL. —.

27 *Viterbo 1145 april. 25*

Eugenius III Bernardo abbati etc.: confirmat possessiones et iura *(ut n. 25).* — Desiderium quod. Ego Eugenius etc. Subscr. 10 card. Dat. Biterbi p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., 7 kal. mai., ind. 8, inc. d. a. 1145, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 1.

C f. 13' [= H III f. 207]. E f. 505 [= F f. 504]. — Edd. Margarini Bull. Cas. II 163 n. 168 ex C = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 286 n. 3 = Bull. Rom. ed. Taur. II 512 n. 3, = Migne CLXXX 1029 n. 13. — Regg. Boll. Umbr. XII 398 not. 1. J. 6141. JL. 8739.

28 *1147 nov. 27*

Ante praesentiam Corradi ep. atque vicarii d. pp. Eugenii III et coram Hobaldo card. eccl. s. Crucis Rolandus abbas s. Mariae in Farfa concedit Bernardo abbati s. Petri iure emphyteuseos omnem proprietatem et possessionem, quam Ugo, filius Alberici, et Tederada uxor sua contulerunt, videlicet eccl. s. Montani et eccl. s. Blasii et eccl. s. Apollenaris etc. — A. 1147, a. 3 pont. d. Eugenii III pp., ind. 11, m. nov. die 27.

A. [G p. 115 = G² p. 89]. — Ed. Arch. paleogr. ital. II tab. 99 (fasc. 23). — Reg. JL. —. cf. n. 19.

29 *Laterano (1150) iun. 12*

Eugenius III B(ernardo) abbati et monachis s. Petri de Perusio: decidit controversiam inter eos et P. rectorem hospitalis domus nomine Sepulcri Ierusalimitani, cognoscens litteras Calixti II *(n. 23)* omnino falsas esse; adiudicat restitutionem ipsius hospitalis praedicto P., salva quaestione proprietatis. — Rerum gestarum. Dat. Lat. 2 id. iun.

A. [C f. 12'. H III f. 206. M² p. 46. M³]. — Ed. PflugkH. Acta II 348 n. 396 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 242 n. 439 ad iul. 12. JL. 9396.

**30* *(1159—81)*

Alexander III profert sententiam in causa inter monachos de Farneta et R. abbatem s. Petri de Perusio super monasterio s. Archangeli iuxta lacum Perusinum sito Aiole prope montem Marzolanum.

v. Mon. s. Mariae de Farneta n. 6 (vol. III p. 192).

Domus hospitalis ante portam s. Petri.

Ex Eugenii III rescripto, quod sequitur, comperimus, Lucium II, falsis Calixti II litteris motum, hanc domum hospitalem Hierosolymitano Sepulcro, cuius iuris fuit, abstulisse et monasterio s. Petri contulisse. Unde controversia orta est, quam Eugenius III sedavit.

1 *Laterano (1150) iun. 12*

Eugenius III B(ernardo) abbati et monachis s. Petri de Perusio: decidit controversiam inter eos et P. rectorem hospitalis domus nomine Sepulcri

Ierusalimitani, adiudicans restitutionem ipsius hospitalis praedicto P., salva quaestione proprietatis.

v. Mon. s. Petri n. 29.

Civitas Perusina.

Archivum civitatis, vulgo Archivio della Cancellaria decemvirale, continet inter alia quatuor libros submissionum saec. XII sq.; cf. M. Faloci Pulignani in Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria I (1884) 449 sq.; descripserunt V. Ansidei et L. Giannantoni in Bollett. per l'Umbria I sq. Praeterea laudamus Gius. Belforti „Inventario dei libri e delle scritture nell' offizio della cancellaria decemvirale", ms. a. 1792, et eiusdem auctoris „Transunto delle pergamene volanti della cancellaria decemvirale" vol. I. II, ms. s. XVIII ex., Perugia Arch. comunale.

Caesar Crispolti Perugia Augusta p. 244 laudat Alexandri III quoddam rescriptum „Quoniam ecclesia Romana" ex Libro submissionum C f. 68, sed est Alexandri IV a. 1257 dec. 28.

De archivo civitatis cf. A. Bellucci Inventario dell' archivio comunale di Perugia in: Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria IV (1888) 596 sq. et G. Degli Azzi Per la storia dell' archivio del Comune di Perugia in: Bollett. per l'Umbria VIII (1902) 29 sq. X (1904) 1 sq.; Mazzatinti-Degli Azzi Gli archivi della storia d'Italia I 92 sq. V 5 sq.

1 *(1063)*

Alexander II monachis et civibus Perusinae urbis: nuntiat, se Bonizonis abbatis s. Petri loco Rainerium subrogasse.

v. Mon. s. Petri n. 20.

Ecclesia s. Mariae de Villa Gemini.

Canonica s. Mariae in Villa Gemini enumeratur in bulla Alexandri III a. 1169 mai. 4 JL. 11620 inter oboedientias ecclesiae cathedralis s. Laurentii Perusinae (supra p. 63 n. 2). Fuit iuris b. Petri et censum annuum apostolicae sedi solvit, ut edocet Celestini III privilegium (n. 4). Cencius quoque adnotat (ed. Fabre-Duchesne I 85):

„Ecclesia sanctae Mariae de Villa Gemina II marabotinos."

Chartae ad hanc ecclesiam spectantes in archivo canonicorum ecclesiae cathedralis Perusinae adservantur.

De codd. cf. Eccl. cathedralis (supra p. 63).

1 *Ferentino 1150 dec. 2*

Eugenius III canonicis s. Mariae de Villa Gemini: suscipit eccl. b. Mariae de Valle Gemini sub apost. protectione, et confirmat ordinem canonicum b. Augustini et possessiones propriis expressas vocabulis. — Ad hoc universalis. Dat. Feren. p. m. Mariniani S. R. E. scriptoris, 4 non. dec., ind. 14, inc. d. a. 1150, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 6.

A. [C f. 11. E f. 267]. — Ed. PflugkH. Acta III 100 n. 98 ex A. — Regg. Loewenfeld in Wiener SB. XCVII 63. PflugkH. Iter p. 243 n. 441. JL. 9420.

2 *Alatri 1170 sept. 12*

Alexander III canonicis etc.: suscipit eccl. sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum b. Augustini et possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit ius recipiendi liberas et absolutas personas et facultatem eligendi priorem. — Ad hoc universalis. Ego Alexander etc. Subscr. 9 card. Dat. Aletr. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 2 id. sept., ind. 3, inc. d. a. 1170, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 11.

A. [C f. 16. E f. 267 Reg.]. — Ed. PflugkH. Acta III 223 n. 219 ex A. — Regg. Loewenfeld in Wiener SB. XCVII 63. PflugkH. Iter p. 272 n. 615. JL. 11834.

3 *Laterano 1189 mai. 17*

Clemens III Gregorio priori etc.: repetit Alexandri III privilegium *(n. 2)*. — Ad hoc universalis. Ego Clemens etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 16 kal. iun., ind. 7, inc. d. a. 1189, pont. v. d. Clementis pp. III a. 2.

A. [C f. 22]. — Ed. PflugkH. Acta III 372 n. 428 ex A (15 kal. iun.). *— Regg. Loewenfeld in Wiener SB. XCVII 66. PflugkH. Iter p. 319 n. 899 ad mai. 18. JL. 16414.*

4 *Laterano 1193 feb. 14*

Celestinus III Gregorio priori etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 1)*, Alexandri *(n. 2)* et Clementis *(n. 3)* suscipit eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura, censu 2 bizantiorum apost. sedi annis singulis persolvendo. — Ad hoc universalis. Ego Celestinus etc. Subscr. 16 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 16 kal. mart., ind. 11, inc. d. a. 1192, pont. v. d. Celestini pp. III a. 2.

A. [C f. 23']. — Ed. Gött. Nachr. 1909. — Regg. Loewenfeld in Wiener SB. XCVII 67. PflugkH. Iter p. 327 n. 948. JL. 16954.

Ecclesia s. Petri de Monte Teuzi.

Recensetur ab Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 84):

„Ecclesia sancti Petri de Monte Teuzi III solidos affortiatorum."

Est hodie ecclesia s. Petri in loco Migiana di Monte Tezzio. „Massa de Monte Teuzo" legitur quoque in indiculo locationum S. R. E. (v. infra p. 79). Sed privilegium de re desideratur.

Ecclesia s. Mariae in Monte Feriolis.

Legitur quoque in Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 84):

„Ecclesia sanctae Mariae posita in Monte Feriolis [Feriolo] III denarios Papienses et una facula pro unoquoque anno."

Locus idem fuisse videtur ac „Massa sanctae Mariae in Petroio", quae legitur in indiculo locationum S. R. E. (v. infra p. 79), hodie Pieve Petroja ad pedes montis q. d. Tezio.

Praeterea Cencius adnotat (l. c. I 85):
„Castrum Fracte Conizonis VIIII solidos Lucensium.
Ecclesia sancti Iustini I bisantium.
Hospitale Rivi Cenerarii III solidos Lucensium."

Monasterium s. Salvatoris de Monte Acuto.

Luca Romualdina seu eremitica Montis Coronae Camaldulen. ord. historia (In eremo Ruhensi 1587). — Crispolti Perugia Augusta p. 205 sq. — Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria III 303 sq. — Lubin p. 225. — Carlo Baglioni Origine dell'ordine Cisterciense con un calendario e catalogo de' santi etc. e progressi del celebre monistero di S. Giuliana di Perugia, ms. s. XVIII in., Perugia Bibl. comunale B 29; aliud exemplar exstat in bibliotheca mon. s. Petri. — Nicolai Angeli Institutio congregationis Camaldulen. Montis Coronae (Perusiae 1725). — Mittarelli Ann. Camald. I 287. II 365 sq. III 287 sq. — (D. Roberto) Dissertazione circa i beni enfiteutici della celebre abbadia di S. Salvatore già di Monte Acuto, ora di Monte Corona (Perugia 1783). — Belforti-Mariotti Notizie P. S. A. (v. supra p. 60).

Monasterium s. Salvatoris de Monte Acuto in loco q. d. Sub monte Castellione iuxta Tiberim fluvium ab ipso s. Romualdo a. cr. 1008 conditum fuisse traditur. Petrus Damiani aliquando eius rector fuit (cf. Petri Damiani Opusc. LI c. 12). Insignis haec abbatia ab imperatoribus quoque privilegia habuit, ab Heinrico VI Stumpf Reg. 5038, Ottone IV et Friderico II BF. 345. 1218. Ab Andrea ep. Perusino Benedicto IX pp. refutata (cf. supra p. 68 n. 10), a. 1234 a Camaldulensibus ad Cistercienses iussu Gregorii IX (Potthast Reg. 9479) translata (cf. Janauschek Orig. Cistercien. p. 237 n. 617), abbatia s. Salvatoris a. 1504 a Iulio II in commendam data est. A. 1523 denique, annuente Clemente VII, Camaldulensibus secundum novam b. Pauli Iustiniani institutionem degentibus restituta est, indeque sub nomine Montis Coronae velut caput congregationis Coronensis maximam obtinuit famam.

Veteres huius monasterii chartae perierunt, ut narrat Mittarelli Ann. Camald. III 289, a. 1494 in bello inter Oddorum et Balleoniorum familias. Certe Iacobillus bullas et brevia Iohannis XIX (n. 1), Nicolai II (n. 2), Gregorii VII (n. 4) et Honorii II (n. 6) suo tempore in archivo vidit; Mittarelli vero temporibus uno Eugenii III privilegio (n. 7) etiamtum superstite. Quae supersunt ex archivo Montis Acuti monumenta, hodie in archivo civitatis Perusinae custodiuntur, inter quae chartas a. 1038 et 1048 (edd. Mittarelli l. c. II App. c. 72 n. 36 et c. 127 n. 66) et Innocentii IV privilegium invenimus. Eugenii III privilegium (n. 7) et Ottonis IV et Friderici II diplomata transcripta leguntur in Anecdotis Maurinorum I [*B*]. Frustra vero quaesivimus librum inscriptum „Memoriae abbatiae Montis Acuti, quae conversa fuit in eremum, ceterarum caput, appellatam Montis Coronae sive Coronensem", cod. 1086 bibl. s. Michaelis Venetiarum (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. p. 367).

B = Ms. latin 11886 (résidu Saint-Germain-des-Prés) Paris Bibl. nat.

**1* *(1028)*

Iohannes XIX Gerardo abbati etc.: confirmat possessiones.

Regg. Iacobilli Vite de santi III 303 = Mittarelli Ann. Camald. I 287. JL. —.

*2 (1059)

Nicolaus II Sigebaldo abbati: confirmat ecclesias et possessiones.

Regg. Iacobilli Vite de santi III 303 = Mittarelli Ann. Camald. I 287. JL. —.

3 *Roma 1074 nov. 13*

Gregorius VII Sigebaldo abbati: praecipit, ut Albericus, cui, licet multis criminibus involuto et a Petro aliisque duobus episcopis ab omni honore ecclesiastico amoto, s. Anastasii monasterio ex sua permissione dedit, altero meliore vi ac sine ratione eiecto, aut monasterium dimittat aut Romam veniens ex illis criminibus, in quibus accusatur, in sua praesentia veritate se defendat. — Fraternitatem tuam. Dat. Romae id. nov. ind. 13.

Reg. Gregorii VII lib. II ep. 17. — Edd. Carafa Epp. decr. III 632 n. 17. Mansi XX 140 n. 17. Cappelletti IV 469. Migne CXLVIII 375 n. 17. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 131. — Regg. Mittarelli Ann. Camald. II 365. J. 3649. JL. 4890.

Inter ecclesias, quae in Eugenii III amplissimo privilegio (n. 7) enumerantur, s. Anastasii monasterium minime invenitur. Ignoramus itaque utrum ad cellam s. Anastasii iuxta viam Flaminiam cum Mittarello notitia haec referenda sit.

*4 (1075)

Gregorius VII Sigebaldo abbati: confirmat possessiones et ecclesias.

Regg. Iacobilli Vite de santi III 303 = Mittarelli Ann. Camald. I 287. JL. —.

5 1125

Bonifatius presb. card. tit. s. Marci definit controversiam inter praepositum eccl. Castellanae et abbatem mon. s. Salvatoris de Monte Acuto.

v. Città di Castello, Eccl. cathedr. n. 7.

*6 (1125—30)

Honorius II concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 7. — Regg. Iacobilli Vite de santi III 303. Mittarelli Ann. Camald. III 204. JL. —.

7 *Viterbo 1145 iun. 12*

Eugenius III Offredo abbati etc.: ad exemplar Honorii *(n. 6)* suscipit mon. Salvatoris in loco q. d. Sub monte Castellione sub apost. protectione et confirmat possessiones propriis adnotatas vocabulis; concedit ius eligendi abbatem et decimas; praecipit, ut omnes contractus vel chartulae ad damnum ipsius monasterii factae omnino inanes et vacuae habeantur; prohibet missas publicas seu stationes in monasterio praeter voluntatem abbatis fieri. — Apostolicae moderaminis. Ego Eugenius etc. Subscr. 7 card. Dat. Viterbii p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., 2 id. iun., ind. 8, inc. d. a. 1145, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 1.

B f. 281'. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 420 n. 273 ex apographis monasterii (cf. III 287) = Migne CLXXX 1046 n. 31. — Regg. Iacobilli Vite de santi III 303. Muzi Mem. eccl. di Città di Castello I 58. J. 6160. JL. 8767.

*8 (1177—78)

Alexander III concedit privilegium protectionis. — Ad hoc universalis. Dat. [. . . . . .] Alexandri pp. III a. 19.

Fragmentum huius privilegii insertum est Gregorii XI bullae a. 1371 oct. 26: Roma Arch. Vat. Reg. Aven. t. 173 f. 527 n. 953. — Reg. Gött. Nachr. 1902 p. 473 n. 13. JL. —.

9 *Laterano 1197 feb. 25*

Celestinus III Urbinati ep.: mandat, ut arbitros in causa inter priorem Eugubinum et abbatem ac monachos s. Salvatoris super duabus ecclesiis electos moneat, ut procedant in prolatione sententiae.

v. Gubbio, Eccl. cathedr. n. 6.

Monasterium s. Mariae de Valle Pontis.

(Val di Ponte sive Montelabate)

Lubin p. 403. — G. Di Costanzo L'odeporico in: Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria II 540 sq. — Belforti-Mariotti Notizie etc. Territorio P. S. — Alberigo Amatori Cenni delle memorie istoriche dell'abazia di S. Maria Valdiponte in Corbiniano, mss. a. 1850—55; cf. Gius. Bucefari Farneto, il convento e i dintorni (Roma 1908) p. 21 not.

Monasterium s. Mariae in Corbiniano sive Vallis Pontis iuris S. R. E. antiquissimum est. In Iohannis XIII enim privilegio (n. 1) legimus monasterium a Petro abbate reaedificatum et a monachis secundum regulam s. Benedicti coenobialem vitam degentibus administratum. Benedictus IX et Gregorius VI hoc s. Mariae monasterium Andreae episcopo Perusino concesserunt (cf. supra p. 68 n. 10); quam concessionem, quum ab iniustis pontificibus facta esset, Leo IX irritam esse iussit (n. 3). Postea nomen abbatiae de Monte abbatum, vulgo Montelabate, accepit.

Archivi monumenta antiquiora periisse, iam Mariotti et Fatteschi doluerunt. Quae ex eo supersunt chartae, hodie in archivo civitatis Perusinae custodiuntur. Iohannis XIII privilegium (n. 1), quod exscripserunt Mariotti et Fatteschi ex apographo vetusto et informi, frustra quaesivimus; itemque Leonis IX bullam (n. 3), quam Cavallucci et Muratori apud fratres Minores s. Francisci Perusiae invenerunt, inter chartas monasterii s. Francisci, quae pariter in archivo civitatis Perusinae custodiuntur, frustra excussimus. Conf. „Summarium scripturarum antiquarum a M. Ant. Pandora collectum a. 1579“, ms. s. XVI, Perugia Arch. comunale; „Compendium diversorum iurium super monasterio et abbatia s. Mariae Vallis Pontis eiusque ecclesiis curatis spectantibus ad dictam abbatiam extractorum ex diversis libris et scripturis in archivo dictae abbatiae“ in: Res domesticae parochiales iurisdictioque spiritualis abbatiae ab a. 1291 ad a. 1750 vol. I, ms. s. XVII sq., ib.; „Tabularii perantiqui coenobii s. Mariae Vallis de Ponte . . epitome, auctore Io. Col. Fatteschi“ a. 1798, ms. s. XVIII, ib., et „Indice dell'archivio del monastero di S. Maria di Val di Ponte fatto da Gius. Belforti l'a. 1799“, ms. s. XVIII, ib.

C = V. Cavallucci Memorie Auguste ossia Annali della chiesa Perugina, s. XVII, Perugia Bibl. Dominicini 64 A; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 370.
D = Annibale Mariotti Carte, a. 1787, Perugia Bibl. comunale C [2].
E = Ioh. Columbinus Fatteschi Tabularii perantiqui coenobii s. Mariae Vallis de Ponte in Corbiniano seu monumentorum in ipso asservatorum epitome a. 1798, ib.

1 *969 nov. 21*

Iohannes XIII Petro presb. et abbati etc.: concedit mon. s. Mariae q. pon. in comitatu Perusiae in loco q. v. Corbiniano cum cunctis locis urbanis vel

rusticis; decernit, ut sub iure S. R. E. exsistat, ita sane ut monachi pro pontificibus Romanis per singulos annos centum missas canere debeant; statuit, ut post trium abbatum obitum monasterium ad ius S. R. E. modis omnibus revertatur. — Ad laudem respicit. Scr. p. m. Leonis scrin. [S. R. E., in m. nov.] ac ind. 13. Dat. 11 kal. dec. p. m. Widonis ep. et bibl.

D (ad a. 970). E f. 3 n. 2 ut bullam Iohannis XIX (ad a. 1030). — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 371 n. 1 ex DE. — Regg. Pflugk H. Iter p. 182 n. 76 ut bullam Iohannis XI ad a. 931—36 mart. JL. 3595 ad a. 931—36 inter acta Iohannis XI.

*2 *(1046—47)*

Clemens II confirmat bona mobilia et immobilia, decimas et primitias, clericorum ordinationem a quocumque episcopo, et statuit, ut monachi fodrum nemini conditionaliter praebeant praeter papae, ad quem proprie pertinent.

Laud. in n. 3. — Regg. J. 3146. JL. 4138.

3 *1049 mart. 25*

Leo IX Iohanni abbati etc.: ad exemplar Clementis *(n. 2)* confirmat quaecumque mon. s. Mariae Vallis Pontis possidet, decimas et primitias; constituit, ut liceat cuicumque episcopo clericos suos ordinandos offerre; prohibet, ne quis exigat fodrum praeter papam solum; evacuat praecepta a Benedicto et Gregorio iniustis pontificibus Andreae ep. Perusino collata. — Quia ad hoc. Dat. 8 kal. april. p. m. Petri diac. bibl. et canc. s. apost. sedis, a. d. Leonis VIIII pp. 1, ind. 2.

C p. 66. [D]. — Edd. Ciatti II, 4 p. 183. Muratori Antiq. VI 333 (7 kal. april.) = *Migne CXLIII 593 n. 2. — Regg. Mittarelli Ann. Camald. II 60. Höfler Die deutschen Päpste II 371. J. 3160 et JL. 4157 ad mart. 26.*

cf. Perugia, Episc. n. 6. 7.

Monasterium s. Pauli de Valle Pontis.

(Val di Ponte)

Ex Paschalis II privilegio (n. 1) comperimus, monasterium s. Pauli a Rodulfo Iohannis Baroncelli, Baroncello Sassonis, Monaldo, Rodulfo Frugerii, Ugone et Guidone filiis Pagani, Raynerio iudice et Iohanne eius fratre et Berta uxore eiusdem Iohannis, Iohanne Petri iudice, Ugone de Corbino, Iohanne Bonizonis, Ildiprando, Azzone et Pagano filiis Guinizonis, Raynerio filio Bernonis propriis sumptibus aedificatum et b. Petro in ius proprium oblatum esse. A. 1100 mai. 18 consecratum fuisse Lubinius p. 404 narrat, qui tamen cum alio monasterio s. Mariae de Valle Pontis confundit. Coluerunt monachi ord. s. Benedicti usque ad a. 1468, quando a Latino Ursino card. canonicis regularibus s. Salvatoris in Lauro de Urbe commissum fuit. Paulus II a. 1478 nov. 8 monasterium hoc congregationi s. Georgii de Alga Venetiarum addixit (cf. Lib. VII bullarum Pauli II f. 103). Conf. Lubin p. 290; Belforti-Mariotti Notitiae P. S., qui perperam praeter Paschalis II et Celestini III privilegia tertium Gelasii II diploma memorat.

Adnotamus quoque, praeter haec s. Mariae et s. Pauli de Valle Pontis monasteria tertium s. Petri in Valle de Ponte iuxta Tiberim exstitisse, quod inde a saec. XII ad monasterium s. Apollinaris Classense spectabat.

Paschalis II et Celestini III privilegia saec. XV et XVI in tabulario ecclesiae s. Salvatoris in Lauro exstiterunt. Eorum apographa tum in archivo Vaticano inter Instrumenta miscellanea tum in archivo archiepiscopali Perusino invenimus.

B = Cop. a. 1477 feb. 1 Andreae de Tricio can. s. Salvatoris in Lauro de Urbe; ubi hodie sit, nescimus.

B[1] = Cop. Roma Arch. Vat. Instrumenta miscellanea [ex B]; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 121.

C = Abbatiae s. Pauli super ecclesia Collis Tabuleni in: Processi ecclesiastici I a. 1591 [ex B], Perugia Arch. della Curia arcivescovile; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 366.

D = (F. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632); cf. PflugkH. Iter p. 93.

1 *Roma S. Pietro 1110 april. 29*

Paschalis II Guidoni abbati etc.: confirmat monasterio s. Pauli q. d. de Valle Pontis possessiones ab eius fundatoribus collatas; statuit, ut nulli alii nisi Romanae et apost. sedi, cuius iuris est, sit subiectum, et concedit ius eligendi abbatem. — Sicut iniusta poscentibus. Scr. p. m. Iohannis scrin. reg. ac not. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Romae in porticu b. Petri p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 3 kal. mai., ind. 3, inc. d. a. 1110, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 11.

[B dep. =] B[1] *a. 1527 april. 12. C f. 2. D f. 52. — Ed. PflugkH. Acta II 200 n. 240 ex B*[1]*. — Regg. PflugkH. Iter p. 211 n. 247. JL. 6272.*

2 *Laterano 1193 mart. 5*

Celestinus III Willielmo abbati etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 1)* suscipit mon. s. Pauli, quod ad ius et proprietatem Rom. eccl. nullo mediante pertinet, sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Officii nostri. Ego Celestinus etc. Subscr. 15 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicholai in carcere Tulliano diac. card., 3 non. mart., ind. 11, inc. d. a. 1192, pont. v. d. Celestini pp. III a. 2.

[B dep. =] B[1] *a. 1527 april. 12. C f. 3'. D f. 53. — Edd. Fraikin Bulles inédites in: Annales de Saint-Louis-des-Français III (1898) 76 ex D. Gött. Nachr. 1900 p. 192 n. 42 ex B*[1]*. — Regg. PflugkH. Iter p. 327 n. 950. JL. 16962 ad mart. 4.*

Comitatus Perusinus.

Romanam ecclesiam in comitatu Perusino olim patrimonium haud exiguum possedisse, ex privilegiis monasterio s. Petri concessis JL. 4123. 4267. 4413 (supra p. 68. 69 n. 13. 15. 18) et ex indiculo locationum ab ipsis pontificibus factarum satis apparet, quem legimus apud Deusdedit lib. III c. 200 [149] (edd. Martinucci p. 319; Wolf v. Glanvell p. 360), Albinum lib. X et Cencium c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 349):

„Item in alio tomulo charticio leguntur locata fuisse patrimonia Romanae ecclesiae in comitatu Perusino: id est massa de Fascano, massa de Corgnolo, massa de Filiunci, massa de Pusculo, massa s. Margaritae,

massa de Agelione, massa de Morgialla, massa de Caliano, massa s. Georgii, massa iuxta Lunani, massa de Monte Teuzo, massa sub Daano, massa iuxta Riam, massa s. Mariae in Petroio, massa de Tauliana, massa Vinea longa, massa Rancolfi, massa de Arne cum castellis, villis, silvis, massa iuxta civ. Perusinam, massa de Monte alto, massa de Mantiignana, massa de Monte Passignano, massa de Ancagianula, lacus integer cum tribus insulis, massa de Miliano et Sigilla, massa sub porta Solis, quam detinent canonici s. Laurentii, massa in Tentionosa."

De massa de Monte Teuzi et de massa s. Mariae in Petroio v. supra p. 73. Massa Arni insuper recensetur ab Albino (ed. Fabre-Duchesne II 114), ubi legimus:

„De massa Arni:

Ecclesia sancti Iustini unciam I auri pro unoquoque anno, et de castello Arno a Guidone et sociis XII Luccenses pro unoquoque anno."

Monasterium s. Iustini de Arno, ord. s. Benedicti, Gregorius IX, quum propter malitiam in eodem habitantium esset in spiritualibus et temporalibus deformatum, magistro et fratribus militiae Templi concessit, uno byzantio Romanae ecclesiae exsolvendo nomine census annis singulis reservato, ut legimus in Benedicti XI rescripto a. 1303 nov. 12 (ed. Grandjean Le reg. de Benoit XI c. 32 n. 29).

De loco Castel d'Arno cf. P. Fabre in Arch. della Soc. Rom. XVII (1894) 5 sq.

GUBBIO

(Iguvium. Egubium. Eugubium)

Vita s. Iohannis Lauden. ex priore Fontis Avellanae ep. Eugubini, auctore anonymo monacho s. Crucis Fontis Avellanae s. XII (edd. Acta SS. III sept. 7 p. 161 sq.; Sarti De epp. Eugubinis p. 64 sq.). — S. Ubaldi can. reg. Lateranen., civis et ep. Eugubini vita a b. Tebaldo . . scripta s. XII (edd. Carolus Oliverius. Perusiae 1623; Acta SS. III mai. 16 p. 625 sq.). — Cronaca Greffolini Valeriani s. XIII, cuius tantum fragmenta exstant in bibl. civ. Eugubinae (ed. Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia I 393 sq.). — Flaminio Becoli Historie dell' antica città di Gubbio, mss. s. XVII in., cod. Vat. Barb. 5069 (LV 63); Gubbio Bibl. comunale. — Francesco Piccotti Storia di Gubbio dalle origini all' a. 1259, mss. s. XVII, ib. II B 6 et II D 32-34 (olim XVII B 12). — Fr. Piccotti Notizie sulle gesta di S. Ubaldo vescovo di Gubbio (ed. Gubbio 1848). — Federico Falcucci Vita di S. Ubaldo vescovo di Agobbio (In Perugia 1606). — Michelangelo Eugenio Vita di S. Ubaldo Baldassini da Gubbio (In Roma 1628). — G. B. Cantalmaggi Annali di Gubbio dall' a. 1100 all' a. 1605 vol. I—IV, ms. s. XVII, Gubbio Bibl. comunale I B 1—4 et II B 3 (olim XVII A 4—7 et XVIII C 4). — G. B. Cantalmaggi Serie cronologica de' vescovi di Gubbio, ms. s. XVII, Gubbio Bibl. comunale (olim Arch. Lucarelli). — G. B. Cantalmaggi Memorie dagli archivi di diversi monasterii e luoghi pii di Gubbio, ms. s. XVII, Gubbio Bibl. comunale I D 21—23 (olim XVII A 12. 13). — Gabriel Gabrielli Iscritioni antiche e notizie della città e chiese di Gubbio, ms. s. XVII, ib. (olim XVIII B 11). — Hippolytus Conventini Storia di Gubbio, ms. s. XVII, ib. (olim XVIII B 12). — Ughelli [1] I 674 sq.; [2] I 632 sq. — Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria I 507 sq. — Iulii Lazarelli Catalogus episcoporum civ. Eugubii . . ad calcem synodi Alexandri Sperelli (Perusiae 1651). — Vincenzo Armanni Della famiglia Bentivoglia origine chiarezza e discendenza (In Bologna 1682). — V. Armanni L' archivio Armanno overo i titoli e gli argomenti in modo di catalogo (In Bologna 1682). — (V. Armanni) Catalogo dei vescovi di Gubbio, ms. s. XVII, Gubbio Bibl. comunale I D 8 (olim XVII E 28. XVIII E 14). — (V. Armanni) Chiese ed ospedali di Gubbio, ms. s. XVII, ib. I B 24 (olim XVIII F 9. 10). — (V. Armanni) Chiese e monasteri di Gubbio, ms. s. XVII, ib. I B 19 (olim XVII B 25). — (L. Buffaleri) Tavola succinta de' vescovi della città di Gubbio raccolta da diverse bolle de' sommi pontefici e da diversi contratti di notari et memorie antiche, ms. s. XVII, ib. III D 3 (olim Arch. Lucarelli cod. 53). — Catalogo dei vescovi di Gubbio in: Miscellanea storica Eugubina vol. I f. 160 sq., ms. s. XVIII, ib. II B 19 (olim Bonfatti ms. 1). — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 1 p. 666 sq. — Iusti Fontanini De amplitudine peculiaris provinciae ss. pontificis deque episcopatu Eugubino in eadem posito comm. (Romae 1725). — (Cels. Migliavacca) Dissertatio de Eugubina cathedra metropolitanae sedis Urbinatis suffraganea (Urbini 1727). —

Mauro Sarti La vita di S. Giovanni da Lodi, vescovo di Gubbio (Iesi 1748). — M. Sarti De episcopis Eugubinis (Pisauri 1755). — G. B. Primoli Memorie antiche di Gubbio vol. I—III, ms. s. XVIII, Gubbio Bibl. comunale I B 13—15 (XVII A 8—11). — G. B. Primoli Memorie di varie famiglie di Gubbio, ms. s. XVIII, ib. I B 17. — Rinaldo Reposati Vita di S. Ubaldo, vescovo e cittadino di Gubbio (Loreto 1760). — R. Reposati Della zecca di Gubbio e delle geste de' conti e duchi di Urbino I. II (In Bologna 1772—73). — G. Colucci Dell' antichità d' Iguvio oggi Gubbio in: Antichità Picene XI (1791) 145 sq. — Locatelli Prospetto della storia di Gubbio (Gubbio 1840). — Cappelletti V 355 sq. — Lorenzo Giampaoli S. Ubaldo canonico regolare Lateranese, vescovo, patrono, cittadino di Gubbio I. II (Rocca S. Casciano 1885—86). — Oderigi Lucarelli Guida storica di Gubbio (Città di Castello 1886). — O. Lucarelli Memorie e guida storica di Gubbio (Città di Castello 1888). — Pio Cenci Vita di San Giovanni di Lodi, vescovo di Gubbio (Città di Castello 1906).

Episcopatus Eugubinus.

Eugubium, urbs Umbriae antiqua, et iam inde a Silvestri I temporibus inter episcopales nota, Romanae sedi fuit subiecta usque ad a. 1563, quando Pius IV Eugubinum episcopatum novae Urbinati a sese in metropolitanam erectae ecclesiae suffraganeum subiecit, renitentibus tamen Eugubinis episcopis. Ecclesia Eugubina a. 1725 a Benedicto XIII iterum Urbinati archiepiscopo subiecta, a. 1818 denique in pristinum statum restituitur velut suffraganea immediata ipsius sedis apostolicae. Eugubina dioecesis satis ampla est, quamquam a. 1818 oppidum et territorium Pergulanum amisit, cum Calliensi episcopatu tunc coniunctum.

Inter episcopos Eugubinos memoramus Rodulfum (cf. Petri Damiani epistolas lib. IV n. 10. 11, qui eius quoque vitam exaravit), Mainardum, ad quem Petrus Damiani epistolam lib. IV n. 8 scripsit, b. Iohannem Laudensem cognomine Grammaticum, et s. Ubaldum. Conf. quoque epistolam satis notam, quam Petrus Damiani de Eugubina ecclesia, ipsi dudum a Romanis pontificibus commissa, tunc vero omnino confusa, ad Alexandrum II misit (Epp. lib. I n. 14).

Archivum episcopii chartas antiquas non possidet; cf. Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia I 37. Celestini III privilegium (n. 9) in tabulario civitatis Eugubinae adservatur; Innocentii III privilegium autographum a. 1206 april. 21 Potthast Reg. 2758 inter chartas monasterii s. Mariae Florentiae (cf. vol. III p. 26) exstat.

De archivis Eugubinis cf. Blume Iter italicum II 193 sq.; Bethmann in Archiv XII 542 sq.; Pflugk-Harttung Iter p. 755; Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia I 31 sq.; Gött. Nachr. 1898 p. 350 sq.; L. Fumi in Bollett. della R. Dep. per l'Umbria XII (1906) 291 sq.

De bibliotheca civitatis, ubi chartae et codices, quos olim V. Armannus possedit, cf. Mazzatinti Inventari I 121 sq. Chartae, quas collegit Alexander Sperelli, hodie in archivo civitatis custodiuntur.

A = Orig. Gubbio Arch. comunale.
B = Cop. ib.
B[1] = Cop. ib. (Bibl. Sperelliana).

C = Liber oblongus sive Causa fra Gubbio ed il ducato di Spoleto a. 1280 sept. 5 sq., mb. s. XIII, Gubbio Arch. comunale.

D = Const. Caietani Acta Sanctorum vol. III p. I, s. XVII, Roma Bibl. Alessandrina cod. 93; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 117.

E = (F. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632); cf. PflugkH. Iter p. 93.

F = Documenti per la storia di S. Ubaldo, s. XVII, Gubbio Bibl. comunale XVIII C 7.

G = Iacobi Taurelli Fanensis epistola, s. XVII, ib. XVIII B 5.

H = Miscellanea, s. XVII, ib. XVIII B 8.

I = Ottavio Angelini Copie dei privilegi pontifici ed imperiali esistenti in archivio segreto di Gubbio, s. XVIII, ib. I F 1 (olim XVIII F 37).

K = Memorie per servire alla città di Gubbio vol. I, s. XVIII, ib. II B 19 (Bonfatti ms. 1).

L = Ios. Pecci Membranarum archivi eccl. cathedralis Eugubinae recensio vol. I, a. 1834, Gubbio Arch. capitolare.

1 *416 mart. 19*

Innocentius I Decentio ep.: scribit de pacis osculo dando post confecta misteria; de nominibus ante precem sacerdotis non recitandis; quod non debent baptizati nisi ab episcopis consignari; quod rite omni sabbato ieiunetur; de fermento civitatis presbyteris dirigendo; de energumenis baptizatis; de poenitentibus; de epistola s. Iacobi apost., in qua pro infirmis orare praecipitur. — Si instituta. Dat. 14 kal. april. Theodosio aug. 7 et Palladio v. cl. coss.

Edd. Carafa Epp. decr. I^b 86. Coustant Epp. Rom. pontif. I 854 n. 25. Sarti De epp. Eugubin. p. 13. S. Leonis M. Opp. edd. Ballerini III 198 n. 23. Mansi III 1028 n. 1. Cappelletti V 358. Migne XX 551 n. 25; LVI 513 n. 23. Hinschius Decr. Pseudo-Isidor. p. 527. Giampaoli I 411 n. 6. — Regg. J. 108. JK. 311.

De notissimo hoc decreto cf. Maassen Gesch. der Quellen und der Literatur des canonischen Rechts I 246 n. 18.

2 *(599 iul.)*

Gregorius I Gaudioso ep. Egubio: delegat ecclesiae Tadinatis visitationis operam.

v. Gualdo-Tadino, Episc. Tadinas n. 1 (supra p. 53).

3 *Roma 1075 ian. 2*

Gregorius VII clero et populo Feretrano atque clero et populo Egubino: scribit de electione episcopi.

v. Civitas Eugubina n. 2.

**4* *(1105)*

Praesente Iohanne, apost. sedis legato, Iohannes Laudensis prior Avellanus episcopus Eugubinus eligitur; a Paschale II consecratur.

Vita s. Iohannis Lauden. auctore anonymo c. 5 (v. supra). — Reg. JL. —.

Paschalem II hunc Iohannem Laudensem in sanctorum album referri iussisse, Ferrarius in Catalogo SS. ital., Iacobillus in Vite de santi e beati dell'Umbria, Ughellus in Epp. Eugubinis, aliique affirmant, sed certa de re notitia omnino desideratur.

**5* *(1129)*

[Honorius II] praecipit Eugubinis clericis, ut Ubaldum sibi episcopum eligant.

Vita s. Ubaldi auctore Tebaldo (v. supra). — Reg. JL. —.

**6* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in n. 8 et in Innocentii III privilegio a. 1206 april. 21 Potthast Reg. 2758. — Reg. JL. —.

7 *Laterano 1188 oct. 20*

Clemens III B. ep. et clero et populo Eugubin.: indulget, ut sanctorum reliquias, quas in antiqua civitate hactenus habuerunt, in monte, ubi civitas de novo constituitur, liceat transmutare et in ecclesia, ad quam translatae fuerint, divinis officiis interesse.

v. Eccl. cathedr. n. 5. — De B. episcopo (Benedicto an Bentivolo?) cf. Sarti De epp. Eugubin. p. 121 sq.

8 *Laterano 1192 feb. 26*

Celestinus III Bentivolo ep. etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 6)* confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Quotiens illud a. Ego Celestinus etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 5 kal. mart., ind. 10, inc. d. a. 1191, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

B a. 1285 sept. 26. [C f. 20. E f. 290. I. K f. 74]. — Edd. Ughelli [1] I 684; [2] I 641 = Migne CCVI 917 n. 60. Armanni Della famiglia Bentivoglia p. 54 ex B. — Regg. Sarti De epp. Eugubin. p. LXXIX. J. 10357 ad feb. 25. JL. 16824.

9 *Laterano 1192 mart. 4*

Celestinus III B(entivolo) ep. et B. priori, clero et populo Eugubin.: s. Ubaldum ep. canonizat, et decernit, ut festum transitus ipsius (17 kal. iun.) annis singulis celebrent. — Benedictus Deus. Dat. Lat. 4 non. mart. pont. n. a. 1.

A. [B s. XVIII. B[1] s. XIII. D f. 162'. F. G. H f. 1. I. L p. 278]. — Edd. Baronius Ann. ad a. 1192 c. 1 = Cherubini Bull. [2. 3] I 30 n. 1 = Magnum Bull. Rom. ed. Luxemb. I 49, = Bull. Rom. ed. Cocquelines III 47 n. 6 = Bull. Rom. ed. Taur. III 82 n. 6, = Fontanini Cod. canonizationum p. 27 n. 23. Acta SS. III mai. 16 p. 636. Mansi XXII 596 n. 3 = Migne CCVI 918 n. 62. Giampaoli II 329 n. 15 (3 non. oct.). — *Regg. Falcucci p. 36. Cappelletti V 402. J. 10359. JL. 16830.*

Ecclesia cathedralis s. Mariani.

Sedem episcopalem olim in ecclesia s. Nicolai aut in ecclesia s. Iohannis bapt. fuisse aliqui contendunt. Certe iam saec. XI ecclesia s. Mariani caput episcopii celebrabatur, ipseque praesul aliquando episcopus s. Mariani appellabatur. S. Ubaldus templum s. Iacobo et s. Mariano dicatum refecisse dicitur. Temporibus Clementis III reliquiae sanctorum in novam ecclesiam translatae sunt (n. 5). Ecclesiam rexerunt inde a saec. XI prior et canonici secundum institutionem Portuensium (cf. Pennotti Hist. tripartita [1] p. 296).

Archivum ecclesiae cathedralis exstat adhuc penes canonicos; cf. Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia I 36 sq. V 140 sq. et Gött. Nachr. 1898 p. 350; Pio Cenci in Miscellanea di storia e cultura eccl. II (1904). Privilegia autographa transcripsit in duobus voluminibus Iosephus Pecci a. 1834, postea Eugubinus episcopus et card. S. R. E. [*G*]. Eorum regesta leguntur in F. M. Armanni „Memorie cavate dalle cartepecore dell'archivio della cattedrale", ms. s. XVII, Gubbio Bibl. comunale II B 1 (olim XVIII B 3).

A = Orig. Gubbio Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
C = Bolle pontificie, editti, indulgenze etc., s. XVII, ib.
D = (F. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632); cf. PflugkH. Iter p. 93.
E = Ottavio Angelini Copie dei privilegi pontifici ed imperiali esistenti in archivio segreto di Gubbio, s. XVIII, Gubbio Bibl. comunale I F 1 (olim XVIII F 37); cf. supra p. 82.
F = Ios. Garampi Adversariorum vol. I, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 113 not. 1.
G = Ios. Pecci Membranarum archivi ecclesiae cathedralis Eugubinae recensio vol. I, a. 1834, Gubbio Arch. capitolare.

1 *Laterano 1138 mart. 23*

Innocentius II Benedicto praeposito etc.: confirmat ecclesiae episcopalis sedis b. Mariani possessiones propriis expressas vocabulis. — Piae postulatio. Ego Innocentius etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 10 kal. april., ind. 1, inc. d. a. 1137, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 9.

A. [D f. 284. E. G p. 164]. — Edd. Ughelli [1] *I 678;* [2] *I 636 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 237 n. 47 = Bull. Rom. ed. Taur. II 425 n. 47, = Migne CLXXIX 351 n. 306. Giampaoli I 436 n. 18 ex A. — Regg. Sarti De epp. Eugubin. p. LXXIX et p. 93. Cappelletti V 393. Mazzatinti Archivi V 146. J. 5626. JL. 7879.*

2 *Laterano 1143 oct. 19*

Celestinus II Benedicto praeposito etc.: confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit facultatem clericos sive laicos recipiendi et sepulturam liberam. — Desiderium quod. Ego Celestinus etc. Subscr. 10 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 14 kal. nov., ind. 7, inc. d. a. 1143, pont. v. d. Celestini II pp. a. 1.

A. [C. D f. 282. G p. 179]. — Edd. Ughelli [1] *I 679;* [2] *I 637 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 261 n. 1 = Bull. Rom. ed. Taur. II 468 n. 1, = Migne CLXXIX 765 n. 1. Giampaoli I 448 n. 19 ex A* (15 kal. nov.). *— Regg. Sarti p. LXXIX. Mazzatinti Archivi V 146. J. 5977. JL. 8433.*

3 *Tusculanum 1170 oct. 30*

Alexander III Benedicto praeposito etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 1)* et Celestini *(n. 2)* suscipit eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 11 card. Dat. Tusculan. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 3 kal. nov., ind. 4, inc. d. a. 1170, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 12.

A. [C. D f. 286. E. G p. 238]. — Edd. Ughelli [1] *I 681;* [2] *I 638 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 416 n. 52 = Bull. Rom. ed. Taur. II 743 n. 52, = Migne CC 712 n. 775. Giampaoli I 440 n. 20 ex A. — Regg. Sarti p. LXXIX et p. 111. Mazzatinti Archivi V 146. J. 7925. JL. 11848.*

4 *Laterano 1182 ian. 2*

Lucius III Bernardo priori etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 1)*, Celestini *(n. 2)* et Alexandri *(n. 3)* suscipit eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Quotiens a nobis. Ego Lucius etc. Subscr. 11 card.

Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 4 non. ian., ind. 15, inc. d. a. 1181, pont. v. d. Lucii pp. III a. 1.

A. [D f. 288 (4 ian.). *E. G p. 257]. — Edd. Ughelli* [1] *I 682;* [2] *I 639* (4 ian.)] = *Migne CCI 1115 n. 35. Giampaoli I 442 n. 21 ex A. Fraikin Bulles inédites in: Annales de Saint-Louis-des-Français III (1898) 73 ex D. — Regg. Sarti p. LXXIX. PflugkH. Iter p. 294 n. 747. Mazzatinti Archivi V 146. J. 9454 et JL. 14558 ad a. 1182 ian.*

Privilegia Innocentii II, Celestini II, Alexandri III et Lucii III confirmavit etiam Gregorius IX a. 1230 ian. 18 Potthast Reg. 8482 ad ian. 20.

5 *Laterano 1188 oct. 20*

Clemens III B. ep. et clero et populo Eugubin.: indulget, ut sanctorum reliquias, quas in antiqua civitate hactenus habuerunt, in monte, ubi civitas de novo constituitur, liceat transmutare et in ecclesia, ad quam translatae fuerint, divinis officiis interesse. — Pia desideria. Dat. Lat. 13 kal. nov. pont. n. a. 1.

A. [F f. 146'. G p. 269]. — Edd. Giampaoli II 330 n. 16 ex A. Gött. Nachr. 1898 p. 392 n. 22 ex G. — Regg. Iacobilli Vite de santi I 561. Sarti p. LXXV. Mittarelli Ann. Camald. III 126. Mazzatinti Archivi V 147. JL. —.

6 *Laterano 1197 feb. 25*

Celestinus III Urbinati ep.: mandat, quatenus arbitros in causa inter priorem Eugubinum et abbatem ac monachos s. Salvatoris (de Monte Acuto) super duabus ecclesiis electos moneat, ut procedant in prolatione sententiae. — Suam ad nos. Dat. Lat. 5 kal. mar. pont. n. a. 6.

B s. XIII. [G p. 286]. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 395 n. 29 ex B. — Reg. JL. —.

Ecclesia collegiata ss. Agapii et Secundini.

Templum ss. Agapii et Secundini, postea vulgo s. Secundi appellatum, ubi adhuc canonici regulares ex congregatione Lateranensi resident, s. Ubaldus ep. Eugubinus, olim huius ecclesiae canonicus, refecit. Calixtus III a. 1455 ecclesiam congregationi s. Salvatoris de Rheno addixit; cf. Pennotti Hist. tripartita [1] p. 296; Lubin p. 123; Lucarelli Mem. p. 604 sq.

Chartae huius ecclesiae custodiuntur in tabulario civitatis Eugubinae. Earum regesta leguntur in libro ms., qui inscribitur „De ecclesia ss. Secundini et Aghabii mart., nunc canonica abbatialis s. Secundi nuncupata, congregationis s. Salvatoris", s. XVIII, Gubbio Bibl. comunale I F 5 et in „Spoglio di alcune bolle pontifizie e diplomi imperiali dell' archivio di S. Secondo di Gubbio", s. XVIII, ib. (Bonfatti ms. 2); cf. Mazzatinti Inventari I 127.

A = Orig. Gubbio Arch. comunale (S. Secondo).
B = Cop. ib.
D = O. Angelini Copie dei privilegi pontifici ed imperiali esistenti in archivio segreto di Gubbio, s. XVIII, Gubbio Bibl. comunale; cf. supra p. 82.
E = I. D. Coleti Emendationes et additamenta ad Ughelli Italiam sacram, s. XVIII, Venezia Bibl. Marc. cl. IX c. 147; cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 647.
F = Ios. Garampi Adversariorum vol. I, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; cf. supra p. 84.

1 *Laterano 1142 mart. 23*

Innocentius II Letoni priori et rectori etc.: suscipit eccl. ss. Agapii et Secundini sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum b. Augustini et possessiones, et concedit ius eligendi priorem. — Religiosis desideriis. Ego Innocentius etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. et bibl., 10 kal. april., ind. 5, inc. d. a. 1141, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 13.

A. [D. F f. 90']. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex A. — Regg. Sarti De epp. Eugubin. p. 88. J. 5847. JL. 8216.

2 *Tusculanum 1181 april. 22*

Alexander III Salvo priori etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 1)* suscipit eccl. sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum b. Augustini et possessiones propriis expressas vocabulis; statuit, ut iuxta constitutionem Offredi Eugubini ep. infra terminos ab eo dispositos nullus ecclesiam vel oratorium aedificare praesumat; concedit ius eligendi priorem. — Effectum iusta postulantibus. Ego Alexander etc. Subscr. 12 card. Dat. Tusculan. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 10 kal. mai., ind. 14, inc. d. a. 1181, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 22.

A. [B s. XII. D. E p. 218. F f. 91]. — Ed. Sarti De epp. Eugubin. p. 116 ex A. — Regg. J. 9353. JL. 14391.

Ecclesia s. Felicissimi.

Ecclesia s. Felicissimi prope urbem Eugubinam in loco q. d. Plano inter antiquissimas recensetur; cf. Pio Cenci San Felicissimo di Nocera-Umbra. Leggenda e memorie del suo culto (Roma 1906) p. 51 sq. Pertinuit ad monasterium s. Petri Eugubinum. Recta fuit a priore, cui s. Ubaldus ep. Eugubinus a. 1160 privilegium concessit (ed. Cenci p. 67 n. 4), confirmatum ab Alexandro III (n. 1) et Offredo ep. Eugubino a. 1184 (edd. Sarti De epp. Eugub. p. 118; Cappelletti V 397; Cenci p. 56).

Chartae, quae ad hanc ecclesiam spectant, in archivo monasterii s. Petri, quod hodie in tabulario civitatis Eugubinae exstat, inveniuntur. Alexandri III diploma reperitur inter membranas Armannianas, quae pariter in archivo civitatis custodiuntur.

B = Cop. Gubbio Arch. comunale (Pergamene Armanni).

1 *(1161—81) feb. 26*

Alexander III Viviano priori s. Felicissimi: confirmat quae Ubaldus qd. Eugubinus ep. contulit, et concedit sepulturam liberam. — Iustis petentium. [Dat. . . . .] 4 kal. mart.

B a. 1318 mart. 19. — Edd. P. Cenci p. 69 n. 5 ex B (cf. p. 55). Gött. Nachr. 1909 ex B. — Reg. JL. —.

Ecclesia s. Lucae.

Ecclesiam s. Lucae in ipsa urbe Eugubina aedificatam fuisse, novimus ex placito Beatricis comitissae atque ducatricis ac Matildae, eius filiae, pro

Damiano priore eremi s. Crucis in Fonte Avellanae a. 1072 iul. 9, quod vulgavit A. Gibelli Monografia dell' antico monastero di S. Croce di Fonte Avellana p. 335 n. 10. Reliqua nescimus.

Una Alexandri II bulla in Petri Damiani operibus exstat. Nos codice Vat. lat. 3797 saec. XII (de quo cf. Mittarelli Ann. Camald. II 3) usi sumus, ubi privilegium fol. 368 legitur.

1 *(1061—72)*

Alexander II omnibus Egobinis, clero et populo etc.: suscipit ecclesiam Petri Damiani ep. in b. Lucae evang. nomine consecratam in b. Petri tutela ac defensione. — Non ignoret.

Edd. Petri Damiani Opp. ed. C. Caietanus t. III praef. = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 20 n. 29, = Mittarelli Ann. Camald. II 239, = Mansi XIX 972 n. 41, = Bull. Rom. ed. Taur. II 49 n. 29, = Migne CXLVI 1369 n. 86. Petri Damiani Epp. lib. 8 ed. C. Caietanus (Parisiis 1610) praef. n. 1 Exc. = Opp. (ed. Bassani 1783) praef. p. CLXXXIII n. 2 = Migne CXLIV 181 n. 2. — Regg. J. 3468. JL. 4697.

Monasterium s. Petri.

Lancellotti Hist. Olivet. p. 307 sq. — Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria I 79 sq. III 299. — Lubin p. 123. — Lucarelli Mem. p. 621 sq. — Pio Cenci Memorie storiche del monastero di S. Pietro in Gubbio (Gubbio 1903). — P. Cenci Ricordi storico-artistici della chiesa abaziale di S. Pietro di Gubbio (Gubbio 1904).

Vetustissimum hoc monasterium olim primum inter monasteria Eugubina locum obtinuit. Coluerunt monachi ex ordine s. Benedicti, qui immediate Romano pontifici oboedierunt, ut legimus in Innocentii III privilegio a. 1199 Potthast Reg. 720. Monasterium a. 1523 transiit ad Olivetanos, primum in monasterio s. Donati ad Fauces, deinde in monasterio s. Benedicti habitantes, qui Gregorio XVI iubente Camaldulensibus cesserunt. A. 1860 suppressum est.

Chartae s. Petri hodie in tabulario civitatis Eugubinae adservantur; cf. infra p. 88. Lucii III privilegium aliasque chartas et thesaurum monasterii s. Petri a Iohanne monacho iam saec. XII rapta esse, comperimus ex rescripto Innocentii III a. 1199 mai. 31 Potthast Reg. 720, quod in regestis Innocentii III (lib. II ep. 79) et in decretalibus Gregorii IX (lib. V t. 33 c. 12) legitur. Quaedam chartae in R. archivo Romano quoque inveniuntur, inter quas Friderici I imp. privilegium autographum a. 1163 nov. 9 Stumpf Reg. 3991. Regesta chartarum leguntur in „Memorie estratte dalle scritture della raccolta segnata C nell' archivio di S. Pietro" in G. B. Primoli Memorie antiche di Gubbio vol. II, s. XVIII, Gubbio Bibl. comunale I B 14.

**1* *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium protectionis, statuens, ne liceat alicui episcopo monasterio eiusque ecclesiis excommunicationem indicere, utque fratres ab omnium potestate liberi eccl. Romanae libertatis gratia potiantur.

Laud. in Innocentii III rescripto a. 1199 mai. 31 Potthast Reg. 720. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Ambrosii.

Antiquum s. Ambrosii monasterium, extra portam Metauri in monte supra burgum Faucis positum, iam saec. XIII periit. A. 1331 a Petro ep. Eugubino restitutum et eremitis b. Augustini commissum, a. 1414 ad canonicos regulares ex congregatione s. Salvatoris de Silva Lacus Senen. dioec. transiit. De loco cf. Segni De ordine ac statu canonico p. 207 sq. 214 sq.; Pennotti Hist. tripartita [1] p. 478; Lubin p. 124; Lucarelli Mem. p. 608.

Chartarum s. Ambrosii pars altera in tabulario civitatis Eugubinae custoditur, altera Romae in archivo s. Petri ad Vincula; sed privilegium pontificium, quo monasterium s. Ambrosii protectionem apostolicae sedis accepit, desideratur. Unica de re notitia legitur apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 82):

„Monasterium sancti Ambrosii III solidos.“

Civitas Eugubina.

(Clerus et populus)

Tabularium civitatis cum chartis inde ab a. 921 adservatur in aedibus municipii. Praeter ea, quae ad ipsam civitatem spectant, continet instrumenta ex monasteriis s. Petri, s. Benedicti, s. Secundi, s. Augustini, s. Donati, s. Bartholomaei de Camporegiano, s. Angeli de Gaifa et s. Crucis de Avellana. Conf. Compendium omnium membranarum in archivo civ. Eugubii exsistentium, studio Marcelli Franciarini et Guidonis Ubaldi Angelini compilatum, ms. a. 1729, Gubbio Bibl. comunale I F 4. Archivi inventarium vulgavit Franc. Arduini in Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria IV (1888) 401 sq.; cf. quoque L. Fumi in Bollett. Umbr. XII (1906) 296. Maximi pretii est Liber rubeus, mb. s. XIII sq., cuius rubricas praebet Arduini l. c. p. 426 sq.

1 *(1061—72)*

Alexander II omnibus Egobinis, clero et populo etc.: nuntiat, se ecclesiam Petri Damiani ep. in b. Lucae evang. nomine consecratam in b. Petri tutela suscepisse.

v. Eccl. s. Lucae n. 1.

2 *Roma 1075 ian. 2*

Gregorius VII clero et populo Feretrano atque clero et populo Egubino: mittit (Maurum) s. Sabae et (Gepizonem) s. Bonifatii abbates, ut, si in eorum ecclesia pastore viduata persona congrua reperiatur, inquirant, et eam eorum electione collaudatam et canonico decreto probatam sibi ad ordinandum quantocius praesentare studeant; monet, ut in omnibus ipsis credant et oboediant. — Ex quo ecclesiam. Dat. Romae 4 [non.] ian. ind. 13.

Reg. Gregorii VII lib. II ep. 41. — Edd. Carafa Epp. decr. III 647 n. 41. Mansi XX 156 n. 41. Nerini De templo et coenobio ss. Bonifacii et Alexii p. 181. Contareni De episcopatu Feretrano dissert. p. 101. Migne CXLVIII 393 n. 41. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 154. Monaci in Arch. della Soc. Rom. XXVII (1904) 379 n. 9. — Regg. J. 3678. JL. 4918.

3 *Laterano 1188 oct. 20*
Clemens III B. ep. et clero et populo Eugubin.: scribit de translatione reliquiarum in novam civitatem.

v. Eccl. cathedr. n. 5.

4 *Laterano 1192 mart. 4*
Celestinus III B(entivolo) ep. et B. priori, clero et populo Eugubin.: canonizat s. Ubaldum ep.

v. Episc. n. 9.

Monasterium s. Donati de Pulpiano.

Segni De ordine ac statu canonico p. 306 sq. — Lancellotti Hist. Olivet. p. 307 sq. — Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria III 312 sq. — Lubin p. 311. — Mittarelli Ann. Camald. III 226. — De monasterio s. Donati de Pulpiano sive s. Bartholomaei de Petrorio, ms. s. XVIII, Gubbio Bibl. comunale I F 5.

S. Donati de Pulpiano sive de Petrorio monasterium a. 1008 conditum fuisse et congregationi Fontis Avellanae adscriptum, Iacobillus narrat, sed in Innocentii II amplissimo privilegio a. 1139 huic congregationi concesso JL. 8034 minime legitur. Coluerunt monachi ex ordine s. Benedicti, quibus Fridericus I a. 1163 nov. 13 privilegium concessit (Stumpf Reg. 3995). Monasterium tunc Romanae ecclesiae, cui censum annuum solvere debuit, immediate subiectum fuisse, ex Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 82. 244) apparet:

„Monasterium sancti Donati II solidos Lucensium".

A. 1338 cessit Olivetanis. A. 1419 abbatiae duae s. Donati de Pulpiano et s. Bartholomaei de Petrorio monasterio s. Ambrosii Eugubino unitae sunt.

De ipso loco auctores inter se discordant, quum aliqui ad alterum s. Donati ad Fauces monasterium in agro Eugubino referant (cf. Fabre-Duchesne I 82 not. 5). Praeter hoc monasterium s. Donati Cencius (l. c. I 244) recenset abbatiam s. Mariae de Alfiole, olim monasterium Benedictinorum, a. 1444 a Calixto III Eugubinis episcopis concessum, hodie Degola extra portam Romanam (cf. Lubin p. 8; Lucarelli Mem. p. 567).

Celestini III privilegium (n. 1) una cum aliis chartis ex monasterio s. Ambrosii de Eugubio hodie in archivo canonicorum regularium Lateranensium penes ecclesiam s. Petri ad Vincula de Urbe adservatur; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 131. 134.

B = Cop. Roma Arch. di S. Pietro in Vincoli.

1 *Laterano 1191 nov. 12*
Celestinus III Ranerio abbati etc.: suscipit mon. s. Donati de Pulpiano sub apost. protectione, confirmat regulam b. Benedicti, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Celestinus etc. Subscr. 14 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 2 id. nov., ind. 10, inc. d. a. 1191, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

B a. 1313 oct. 9. — Edd. Segni p. 307 Exc. Gött. Nachr. 1900 p. 191 n. 41 ex B. — Regg. Iacobilli III 312. Mittarelli IV 143. JL. —.

Monasterium s. Bartholomaei de Camporegiano.

(Camporeggiano)

Lancellotti Hist. Olivet. p. 308sq. — Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria I 472. III 306. — Lubin p. 75. — Mittarelli Ann. Camald. II 147.

Monasterium s. Bartholomaei a Petro Damiani in fundo et castro Montis q. d. Cavalli, a Petro, Iohanne, Rodulpho et Rotia, eorum matre, a. 1057 mai. donato, auxilio et ope eremitarum Fontis Avellanae conditum et b. Petro oblatum est. Primus eius abbas Iohannes fuit, qui a. 1063 ian. Petro eremitae et aliis eremitis in Fonte Avellanae promisit, se bis in anno 30 pisces daturum et eremitas aegritudine laborantes in monasterio suo suscepturum esse; quod eodem anno confirmavit Alexander II (n. 2). Monasterium s. Bartholomaei de Camporegiano sive Campo regio sive Camporizzani, quod coluerunt monachi ex ordine b. Benedicti iuxta regulam Fontis Avellanae, postea velut caput congregationis celebrabatur Camporegianae. A. 1420 Martinus V, abbatiali in Camporegiano dignitate suppressa, monasterium s. Bartholomaei coenobio Olivetanorum s. Donati adiunxit.

Quamquam hoc monasterium sub speciali apostolicae sedis defensionis tutela tamquam b. Petri sacrarium exstabat (cf. n. 2) et rebus b. Petri dotatum erat, tamen neque apud Albinum neque apud Cencium legitur.

Ex tabulario Camporegiani chartarum, quae supersunt, pars altera hodie in R. archivo Florentino inter chartas Urbinates (Urbino, Ecclesiastiche; cf. Spoglio t. 7) adservatur; cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 4; altera in archivo civitatis Eugubinae inter instrumenta monasterii s. Petri et monasterii s. Donati Olivetanorum; cf. Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria IV (1888) 424. Privilegia Innocentii III a. 1207 oct. 11 et Gregorii IX a. 1229 feb. 6 exscripsit Ios. Garampi in Adversariorum vol. I (cf. p. 84).

A = Orig. Firenze Arch. di stato (Urbino).
B = Cop. ib.
*B*¹ = Cop. Gubbio Arch. comunale (Monastero di S. Pietro).
C = Scritture attenenti alla Badia della S. Croce di Fonte Avellana, s. XV—XVII, Firenze Arch. di stato (Scritture di Urbino cl. I div. F filza 103); cf. Fonte Avellana, infra p. 94.
D = Memorie di S. Donato, s. XVIII, Gubbio Bibl. comunale III D 4 (Lucarelli ms. 40).

**1* *(1059—61)*

Nicolaus II concedit privilegium.

Laud. in privilegiis Innocentii III a. 1207 oct. 11 et Gregorii IX a. 1229 feb. 6. — Reg. JL. —.

2 *Sutri 1063 ian. 25 (26)*

Alexander II mon. b. Bartholomaei ap. sito in fundo q. d. Mons Caballi sive Camporeziani et per eum Iohanni abbati etc.: suscipit mon. tamquam revera b. Petri sacrarium in apost. custodia ac defensione, confirmat possessiones. — Cum omnia. Scr. p. m. Guinizoni scrin. S. R. E., ind. 1, m. ian., die 25.

Dat. Sutri 7 kal. feb. a. d. n. I. Chr. 1063, p. m. Petri bibl. vice d. Annonis Colonien. archiep., S. R. E. archicancellarii, a. 2 pont. d. Alexandri II pp., ind. 1.

C f. 6'. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex C. — Reg. JL. —.

3 *(1065—67)*

Alexander II Mainardo abbati etc.: decernit, ne mon. b. Bartholomaei in Camporizani territorio ullus audeat alicui tradere, subicere vel donare neque per beneficium neque per concambium vel per instrumenta quaelibet litterarum, sed abbas sub solo apost. sedis umbraculo vivat, et non episcopo, non abbati, non denique cuiquam clericorum vel saecularium respondeat, et, sicut per aliam decreti sui paginam diffinitum atque statutum est *(n. 2)*, a caritate eremi Fontis Avellani aliquatenus non recedat. — Timetis dilectissimi. Subscr. 6 card.

A. [Insert. bullae Gregorii IX a. 1228 oct. 3: B s. XIII, B[1] a. 1302, D f. 87]. — Ed. PflugkH. Acta II 117 n. 153 ex A. — Regg. Mittarelli Ann. Camald. II 261. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 652 n. 3496b. JL. 4494 ad a. 1062.

Kaltenbrunner insuper in Wiener SB. XCIV 697 n. CCCXCVIIIa Gregorii IX transumptum ad Gregorium VII inter eius spuria refert.

**4* *(1099—1118)*

Paschalis II concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

**5* *(1120—24)*

Calixtus II concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Angeli de Claserna.

(Chiaserna)

Perpauca de hoc monasterio scimus. Olim a monachis Benedictinis administratum, a. 1483 a Sixto IV Olivetanis concessum est (cf. Lancellotti Hist. Olivet. p. 310; Lubin p. 102). Recensetur in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 82):

„Ecclesia sancti Angeli de Classerna III solidos Lucensium".

Chartae huius monasterii inde a saec. XIII in archivo civitatis Eugubinae exstant; cf. Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria IV 425, sed inter eas privilegium ante Innocentium III frustra quaesivimus.

Monasterium s. Aemiliani q. d. Coniunctuli.

Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria III 313 sq. — Lubin p. 124. — Mittarelli Ann. Camald. II 140 sq. — Gibelli Monografia di Fonte Avellana p. 19 not. 1.

S. Aemiliani monasterium a. 1143 a Celestino II conditum multisque privilegiis honestatum fuisse, Iacobillus, Lubinius, alii narrant; sed exstabat iam temporibus Petri Damiani, qui monasterii q. d. Coniunctuli in Vita ss. Rodulphi ep. Eugubini et Dominici Loricati c. 12 mentionem fecit. Monasterium a monachis ex ordine s. Benedicti rectum, a. 1524 in commendam

cessit. Locus situs est in valle de Coniunctulo iuxta flumen Sentinum, haud longe ab oppido Sassoferrato, olim dioecesi Eugubinae, hodie dioecesi Calliensi et Pergulanae adscriptus.

Index chartarum abbatiae s. Aemiliani legitur in cod. misc. s. XVIII penes familiam Raffaelli Recanatensem; cf. L. Zdekauer Relazione sulla mostra degli archivi in Macerata (Ancona 1906) p. 12. Inter eas privilegium pontificium ante Innocentium III minime invenitur. Recensetur vero ab Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 82):

„Monasterium sancti Emiliani III solidos affortiatorum [Lucensium]".

Eremus s. Crucis de Fonte Avellanae.

Vita b. Petri Damiani auctore Iohanne Laudensi in Petri Damiani Opp. I praef.; Acta SS. III feb. 23 p. 412 sq.; Migne CXLIV 113 sq. — Vita s. Iohannis Laudensis auctore anonymo (edd. Acta SS. III sept. 7 p. 161 sq. et ap. M. Sarti De epp. Eugubin. p. 64 sq). — S. Petri Damiani S. R. E. card. Opera omnia ed. Const. Caietanus I—IV [1] (Romae 1606—40); [2] I—III (Lugduni 1623); [3] I—IV (Parisiis 1642); [4] (Parisiis 1663); [5] (Venetiis 1743); [6] (Bassani 1783); et ap. Migne CXLIV. CXLV. — B. Petri Damiani Epistolarum libri 8 ed. Const. Caietanus (Parisiis 1610) et in S. Petri Damiani Opp. — Augustinus (Fortunius) Historiae Camaldulenses II 209 sq. — Romualdi Blanci Chronicon mon. s. Crucis de Fonte Avellanae, ms. s. XVII, olim in arch. eccl. s. Blasii de Fabriano (cf. Mittarelli VIII 327). — L. Iacobilli Vite de santi e beati dell' Umbria I 107 sq. III 323 sq. — Lubin p. 36. — Iac. Laderchi Vita s. Petri Damiani (Romae 1702). — Guidonis Grandii De s. Petri Damiani et Avellanitarum instituto Camaldulensi in: Dissert. Camald. IV (1707) et in s. Petri Damiani Opp. [6] I p. XXVI sq. = Migne CXLIV 17 sq. — Agostino Fiori Vita del b. Lodolfo Pamphili, vescovo di Gubbio e fondatore della congregazione dell' Avellana (Roma 1722). — Pietro Farulli Cronistoria dell' antica nobile e osservante abbadia di Santa Croce della Fonte dell' Avellana nell'Umbria dell' ordine Camaldolese (In Siena 1723). — Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [1] IV 436 sq.; [2] IV 400 sq. (qui perperam eremum Avellanam in dioecesi Faventina collocat). — Mauro Sarti Vita di San Giovanni da Lodi, vescovo di Gubbio (Iesi 1748). — Mauri Sarti Antiquitates Avellanenses, ms. s. XVIII, Ravenna Bibl. Classense cod. 629; cf. Mittarelli Ann. Camald. IX p. V; Mazzatinti Inventari V 10. — Mittarelli Ann. Camald. I 86 sq. 124 sq. 312 sq. IX 11 sq. — Notizie istoriche appartenenti all'Avellana, ms. s. XVIII, Gubbio Bibl. comunale III D 2. — G. Marocco Topografia e cenni storici del monastero Avellanese (Roma 1832). — Amico Ricci Descrizione del monastero di Fonte Avellana (Novi 1841). — Albr. Vogel Peter Damiani (Jena 1856). — Alfonso Capecelatro Storia di San Pier Damiano e del suo tempo I. II (Firenze 1862). — J. Fehr Petrus Damiani in: Österr. Vierteljahrschr. für kath. Theologie VII (1868) 189 sq. — Franz Neukirch Das Leben des Petrus Damiani (Göttingen 1875). — Aug. Wambera Der hl. Petrus Damiani, Abt vom Kloster des hl. Kreuzes von Fonte Avellana und Cardinalbischof von Ostia, sein Leben und Wirken (Breslau 1875). — L. Guerrier De Petro Damiano Ostiensi ep. Romanaeque eccl. cardinali (Aureliae 1881). — Ios. Kleinermanns Der hl. Petrus Damiani, Mönch, Bischof, Cardinal, Kirchenlehrer (Steyl 1882). — F. W. E. Roth Der hl. Petrus Damiani O. S. B. Cardinalbischof von Ostia nach den Quellen neu bearbeitet in: Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner- und dem Cistercienserorden VII, 1 (1886) 110 sq. 357 sq.; VII, 2 (1886) 43 sq. 321 sq.; VIII (1887) 56 sq. 210 sq. — Alberto Gibelli Memorie storiche sull' antico monastero di S. Croce di Fonte Avellana in: Nuovo Giornale arcadico di scienze, lettere ed arti (1890). — Andr. Steinhuber Geschichte des Collegium Germanicum Hungaricum in Rom [1] I (Freiburg i. Br. 1895) 112 sq.; [2] I (1907). — A. Gibelli

Monografia dell' antico monastero di S. Croce di Fonte Avellana, i suoi priori ed abbati (Faenza 1896). — L. Nicoletti Di Pergola e dei suoi dintorni (Pergola 1899) p. 710 sq. — Pio Cenci Vita di San Giovanni di Lodi, vescovo di Gubbio (Città di Castello 1906). — Réginald Biron St. Pierre Damien (Paris 1908).

Celeberrimae s. Crucis de Fonte Avellanae eremi origines incertae sunt. Eius institutionem alii b. Ludolfo, quem Eugubinum episcopum fuisse Iacobilli et Ughelli, Calliensem Tarducci (De' vescovi di Cagli p. 31 sq.) contendunt, alii b. Romualdo, Camaldulensium ordinis institutori, attribuunt, quem aliquando non longe a Catria monte mansisse certum est. Etiam tempus fundationis sub lite manet. Ibi vixerunt fratres eremitae sub suo priore secundum regulam, quae simillima fuit Camaldulensium institutioni (cf. Libellum de ordine eremitarum et facultatibus eremi Fontis Avellani in Petri Damiani Opp. XIV). Priorum seriem, inter quos memoramus s. Petrum Damiani et alterum Damiani, eius nepotem, et s. Iohannem Laudensem Grammaticum, congessit nuper Albertus abbas Gibelli.

Eremus Avellanensis velut caput propriae congregationis per longa tempora floruit et a Romanis pontificibus et ab imperatoribus, Friderico I Stumpf Regg. 4191. 4432, Heinrico VI St. 4580. 5042, Philippo BF. 2. 54, Ottone IV BF. 312, Friderico II BF. 1347. 3309. 3310, privilegiis aucta est. Inde ab a. 1325 monasterium rectum est ab abbatibus claustralibus, inde ab a. 1392 ab abbatibus commendatariis, inter quos Bessario et Iulianus de la Rovere singulari digni memoria; Pius V denique a. 1569 congregationem Avellanam exstinxit, ipsumque monasterium ordini et congregationi Camaldulensium adnexit (ed. Gibelli Monografia p. 400 n. 56). A. 1579 Gregorius XIII abbatiam saecularem in ecclesia monasterii s. Crucis Fontis Avellanae tunc vacantem Collegio Germanico de Urbe perpetuo univit. A. 1808 monasterium s. Crucis suppressum, a. 1814 Camaldulensibus restitutum, a. 1866 denuo exstinctum est. Locus ipse hodie Pergulanae dioecesi adscriptus est.

Quum congregationis Avellanae verus institutor, ut iam diximus, Petrus Damiani, inde ab a. 1058 cardinalis Ostiensis, fuerit, privilegia quoque, quae eum respiciunt, hic adnotare curavimus, praetermissis tamen epistolis ab ipso Petro Damiani ad Romanos pontifices missis (cf. eius Epistolarum lib. I).

Archivum Avellanense, olim ditissimum, hodie dispersum est. Pars enim in collegio Germanico-Hungarico de Urbe adservatur (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 138), pars Ravennae inter chartas Classenses (cf. Gött. Nachr. 1897 p. 191), alia Romae in archivo Vaticano inter Instrumenta miscellanea (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 121), alia Eugubii in archivo civitatis, olim Armannorum (cf. Gött. Nachr. 1898 p. 350). Quae in ipso monasterio remanserunt chartae inde ab a. 1062 (cf. Bethmann in Archiv XII 553), nuper Arceviae penes Anselmum Anselmi exstabant (cf. Gött. Nachr. 1898 p. 16). Scripturas quasdam et membranas recentioris aetatis superstites collegit Benedictus Piani, presbyter ecclesiae s. Blasii de Fabriano (cf. vol. III p. 174), cui nunc monasterii Avellani administratio commissa est (cf. Gött. Nachr. 1898 p. 23 sq.). Mirum itaque non est, multa Avellanensia documenta hodie desiderari, ut

Clementis III rescriptum (n. 15), quod Mittarelli ex tabulario Avellanensi vulgavit.

Adnotamus „Scripturae spectantes ord. s. Crucis Fontis Avellanae", s. XVI, Roma Bibl. Vallicell. L 23 f. 49 sq.; Romualdi Blanci manuscripta: „Collectio chartarum ex tabulario monasterii Fontis Avellanae" et „Chartae Avellanenses s. Crucis", olim in bibliotheca Camaldulensium s. Michaelis de Muriano codd. 608. 1081 (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 141. 365). Conf. quoque „Estratti da un libro ms. dell' archivio del monastero di S. Croce di Fonte Avellana", cod. misc. s. XVIII, Recanati Bibl. Raffaelli; cf. L. Zdekauer Relazione sulla mostra degli archivi in Macerata 1905 (Ancona 1906) p. 11 sq.

Bibliotheca Avellanensis olim insignis fuit. Indicem codicum saec. XIII confectum vulgavit Gibelli Monografia p. 67 sq. ex cod. Vat. lat. 484 (cf. Codd. Vat. lat. I 368; Gottlieb Über mittelalterliche Bibliotheken p. 202). Plerisque codicibus ab abbatibus commendatariis deportatis, qui remanserunt temporibus Napoleonis I alii Mediolanum in bibliothecam q. d. Brera, alii Urbinum devenerunt. Monasterio a. 1866 suppresso, eius libri Pergulam transportati sunt (cf. Gibelli Monografia p. 54 not. 1).

A = Orig. Roma Collegio Germanico (Via S. Nicolò da Tolentino).
*A*¹ = Orig. Ravenna Bibl. Classense (S. Apollinare in Classe).
*A*² = Orig. Roma Arch. Vat. Instr. miscellanea.
B = Cop. Roma Collegio Germanico.
C = Copia privilegiorum mon. s. Crucis a. 1278, mb. s. XIII, Gubbio Arch. comunale.
D = Liber oblongus sive Causa fra Gubbio ed il ducato di Spoleto a. 1280 sept. 5 sq., mb. s. XIII, ib.; cf. supra p. 82.
E = Scritture attenenti alla Badia della S. Croce della Fonte Avellana, s. XV sq., Firenze Arch. di stato (Scritture di Urbino cl. I div. F filza 103), ubi inde a fol. 9 acta causae inter eremum s. Crucis et mon. s. Donati de Eugubio coram Martino V a. 1420 agitatae leguntur.
F = Raccolta di alcuni diplomi dei pontefici e imperatori per l'Avellana, s. XVII, Fabriano Arch. di S. Biagio; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 23.
G = (Fel. Contelori) Privilegia varia ecclesiarum, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 130.
H = Notizie istoriche appartenenti all'Avellana, s. XVIII, Gubbio Bibl. comunale III D 2.
I = Ios. Garampi Adversariorum vol. I, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 113 not. 1 et p. 393.
K = Marino Marini Monumenta Calliensia medii aevi, a. 1820, Cagli Bibl. comunale.

**1* *(999—1003)*

Silvester II concedit privilegium.

Laud. a Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria III 324. — Reg. JL. —.

Iacobillus l. c. enumerat haec privilegia eremo s. Crucis concessa: Silvestri II, Gregorii VII, Eugenii III, Honorii III, Celestini V et Iohannis XXII.

2 *(1049—54)*

Leo IX Petro eremitae: libellum (i. e. librum Gomorrhianum), quem Petrus contra quadrimodam carnalis contagionis pollutionem honesto quidem stylo, honestiori autem ratione edidit, collaudat. — Ad splendidum.

Leonis IX epistola, quae ipsi Petri Damiani opusculo praecedit, legitur in omnibus codicibus libellum Gomorrhianum continentibus. — Edd. Baronius Ann. ad a. 1049 c. 11. S. Petri Damiani Opp. ed. Caietanus, praef.; vol. III Opusc. VII = Mittarelli Ann. Camald. II App. c. 129 n. 68, = Mansi XIX 685 n. 17, = Migne CXLV 159; CXLIV 179. — Regg. Höfler Die deutschen Päpste II 373. J. 3275. JL. 4311.

3 *(1049—54)*

Leo IX: adiudicat Petro Damiano priori eremum q. d. Ocri in Saxeno territorio, et decernit, ipsam eremum in suo statu persistere et in perpetuum valere; iuri alterius monasterii subici prohibet; sancit, ut plebem s. Mariae in loco q. d. Vineole possideat.

v. Eremus Ocri (Sarsina) n. 1.

**4* *(1049—54)*

Leo IX concedit monasterio possessiones in massa Sorbituli.

Laud. in n. 10. — Reg. JL. —.

De massa Sorbituli, a Victore II a dioecesi Senogalliensi avulsa et Forosemproniensi addicta eique ab Alexandro II confirmata (cf. Fossombrone, Episc. n. 1. 2), scripsit ipse Petrus Damiani ad R(odulfum) ep. (Eugubinum); cf. eius Epp. lib. IV n. 10.

**5* *(1061—73)*

Alexander II scribit Petro Damiani litteras, discolo quodam deferente presbytero.

Laud. in Petri Damiani epistola ad Alexandrum II missa (Epp. lib. 1 ep. 15). — Reg. JL. —.

6 *Laterano 1076 mart. 23*

Gregorius VII archiepiscopis, episcopis, marchionibus, comitibus, proceribus, valvasoribus, omnibusque in Christo credentibus: praecipit, omnia ecclesiae s. Crucis Fontis Avellanae, ubicumque fuerint inventa, sine laesione custodiri; prohibet, ne ullus de eius bonis bannum vel fodrum seu dationem aliquam requirat vel recipiat; confirmat decimas, et concedit potestatem a quocumque idoneo episcopo canonice ordinato ecclesias vel clericos rectores consecrandi vel ordinandi. — Notum sit vobis. Dat. Lat. 10 kal. april. p. m. Petri S. R. E. presb. card. ac bibl., a. 3 pont. d. Gregorii VII pp.

B s. XII. B s. XIII. [B s. XVII. F]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. II App. c. 259 n. 151 ex privilegio Honorii III frustra a nobis quaesito = Migne CXLVIII 669 n. 24. Gibelli Monografia p. 337 n. 12 ex F. — Regg. J. 3735. JL. 4983.

De Petro Damiani cardinale, de quo Gregorius VII in hoc privilegio loquitur, cf. Mittarelli Ann. Camald. II 377.

7 *Laterano 1080 april. 4*

Gregorius VII Damiano provisori eremi Fontis Avellani etc.: censet, ut eremus et priores eius vel monachi ab omni saecularis servitii sint infestatione securi omnique gravamine mundanae oppressionis remoti; concedit priori facultatem licenter apostolicam sedem appellandi, et fratribus ius eligendi priorem. — Supernae miserationis. Dat. Lat. 2 non. april. p. m. Petri S. R. E. presb. card. ac bibl., a. 7 pont. d. Gregorii VII pp., ind. 3.

A^1. [B s. XVII]. — Ed. PflugkH. Acta II 135 n. 168 ex A^1. — Regg. PflugkH. Iter p. 201 n. 184. JL. 5160.

Hoc privilegium laudant Innocentius III a. 1208 dec. 18 et Honorius III a. 1224 mai. 13 Potthast Regg. 3574. 7245.

8 *Laterano 1139 mai. 24*

Innocentius II Benedicto priori etc.: confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Sicut iniusta poscentibus. Ego Innocentius etc. Subscr. 5 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 9 kal. iun., ind. 2, inc. d. a. 1139, pont. v. d. Innocentii II pp. a. 10.

A². [C f. 4 = D f. 26. E f. 25'. G f. 79. H p. 32. I f. 165'. K p. 27 n. 4]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. III App. c. 382 n. 249 ex C = Migne CLXXIX 473 n. 410, = Gibelli Monografia p. 344 n. 22. Rafaelli Mem. di S. Esuperanzio III 60 n. 2 ex C. — Regg. J. 5729. JL. 8034.

De hoc diplomate fusius disseruit Maurus Sarti ap. Mittarelli Ann. Camald. IX 45 sq. — Alterum Innocentii II rescriptum in favorem Fontis Avellanae laudant Iacobilli Vite de santi III 345 et Mittarelli III 270: „A. 1139 Innocentius II praecipit potestati et communi Callii sub gravibus poenis, ne collectas imponant monasterio". Sed luce clarius est, hoc mandatum potius ab Innocentio IV a. 1251 iul. 31 emanatum esse (Potthast Reg. 14370; edd. Mittarelli V App. c. 11 n. 5 et Gibelli Monografia p. 352 n. 30 perperam ut Innocentii III bullam ad a. 1206).

9 *Laterano 1144 april. 24*

Lucius II Savino priori etc.: suscipit eremum s. Crucis de Fonte Avellanae sub apost. protectione, et confirmat possessiones. — Ad hoc universalis. Ego Lucius etc. Dat. Lat. p. m. Baronis cappellani et scriptoris, 8 kal. mai., ind. 7, inc. d. a. 1144, pont. v. d. Lucii II pp. a. 1.

A. [B a. 1487. B s. XVII]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IX 27 = Migne CLXXIX 856 n. 22. Gibelli Monografia p. 347 n. 24. — Regg. J. 6053. JL. 8583.

10 *Viterbo 1149 ian. 31*

Eugenius III Sabino priori etc.: suscipit eremum Fontis Avellanae sub apost. protectione, confirmat possessiones, concedit facultatem clericos sive laicos ad conversionem suscipiendi, et roborat possessiones in massa Sorbituli, sicut in Leonis *(n. 4)* privilegio continetur. — Piae postulatio. Ego Eugenius etc. Dat. Viterbii p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., 2 kal. feb., ind. 6 [*l.* 12], inc. d. a. 1148, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 4.

F. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IX 28 = Migne CLXXX 1383 n. 338. Gibelli Monografia p. 348 n. 25 ex F. — Regg. Iacobilli Vite de santi III 345. Mittarelli III 301. J. 6473. JL. 9321.

11 *Veroli (1170) mart. 25*

Alexander III priori Fontis Avellanae: praecipit, quatenus possessiones mon. s. Clementis de Piscaria, quas ipse aut aliqui parochianorum ipsius occupatas tenent, abbati et fratribus restituat.

v. Penne, Mon. s. Clementis in Casauria.

**12* *(1182)*

In praesentia (Lucii III) pp. causa inter Nicolaum Forosinfronien. ep. et Marcum responsalem Fontis Avellanae et Iohannem quondam priorem ipsius monasterii super massa Sorbetuli agitatur.

Laud. in n. 13. — Reg. JL. —.

13 *(Laterano) 1182 mart. 8*

Petrus Tusculan. ep., Vivianus tit. s. Stephani in Celio monte, et Hugo Petri Leonis tit. s. Clementis presb. card. Nicolao Forosinfronien. ep. et priori et conventui Fontis Avellanae: definiunt controversiam super castro Laureti *(Loretello)* aliisque possessionibus (in massa Sorbetuli), ut medietas redeat ad Forosinfronien. ep. et reliqua medietas penes mon. Fontis Avellanae perpetua locatione remaneat, sub censu annuo Forosinfronien. ep. persolvendo. — Ne in dubium. Actum a. d. inc. 1182, ind. [1]5, 8 id. mart.

Autogr. exstat in archivo oppidi Arceviensis (Rocca Contrada), ut docet A. Vernarecci Fossombrone p. 179 not. 1, qui textum chartae ad me misit. — Regg. Mittarelli Ann. Camald. V 209. Gibelli Monografia p. 128. JL. —.

Supradicti cardinales eodem die Lucii III bullae pro monasterio s. Cassiani Carisiensi JL. 14604 subscripserunt.

14 *Ferrara 1187 nov. 3*

Gregorius VIII Philippo priori etc.: suscipit eremum s. Crucis Fontis Avellanae sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Gregorius etc. Subscr. 10 card. Dat. Ferrariae p. m. Moysi Lat. can. vicem agentis cancellarii, 3 non. nov., ind. 6, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Gregorii pp. VIII a. 1.

E f. 27'. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex E. — Reg. JL. —.

15 *Laterano 1189 mart. 16*

Clemens III priori et fratribus Fontis Avellanae: indulget, ut monasterium s. Victoris, quod in temporalibus et in spiritualibus est plurimum deformatum, sicut ad eos pertinet, specialiter disponant et regulariter ordinent. — Cum a sede. Dat. Lat. 17 kal. april. pont. n. a. 2.

Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 179 n. 105 ex tabulario Avellan. = Migne CCIV 1425 n. 112. — Regg. J. 10140. JL. 16392.

16 *Laterano 1196 april. 24*

Celestinus III Alberico priori etc.: suscipit eremum s. Crucis Fontis Avellanae sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Celestinus etc. Subscr. 16 card. Dat. Lat. p. m. Cencii s. Luciae in Ortea diac. card., d. pp. camerarii, 8 kal. mai., ind. 14, inc. d. a. 1196, pont. v. d. Celestini pp. III a. 6.

E f. 30'. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex E. — Reg. JL. —.

Laudatur quoque in privilegiis Innocentii III a. 1202 sept. 24 (autographum exstat Romae in archivo Vaticano) et Honorii III a. 1218 april. 7 Potthast Reg. 5747.

17 *Fonte Avellana 1197 aug. 31*

Praesente Gentili, legato Celestini III, ecclesia s. Crucis Fontis Avellanae consecratur a Rainerio Castellano, Viviano Perusino, Ugone Urbinate, Alodoro Callensi, Monaldo Fanensi, Nicolao Forosimphroniensi, Iordano Humanate, Attone Camerinensi, Grunaldesco Hesino, Vidone Asisinate, Marco Eugubino, Ugone Nucerino epp. et Henrico Senogalliensi electo.

Cf. Notitiam de re, quam ex lectionario antiquo edd. Mittarelli IV 161 = Colucci Ant. Picene X 222. Gibelli Monografia p. 26 not. 1. — Regg. Fortunius II 230. Ughelli [1] I 710; [2] I 642. JL. —.

Ughelli l. c. perperam Iulium card. legatum praesentem legit.

CITTA DI CASTELLO

(Tifernum Tiberinum. Castrum Felicitatis. Civitas Castelli)

Angelo Conti Fiori vaghi delle vite de' santi e beati delle chiese e reliquie della Città di Castello (In Città di Castello 1627). — Domenico Cornacchini Cronaca dalle origini di Città di Castello al 1635, ms. s. XVII, penes G. Magherini-Graziani ms. 16; apogr. exstat in archivo canonicorum. — Franc. Vitelli Memorie di famiglie, conventi, chiese e vescovi di Città di Castello, s. XVII, penes G. Magherini-Graziani ms. 51; cf. Mancini Istruzione I 123 not. 2; Mazzatinti Archivi IV 36. — Ughelli [1] I * 225 sq.; [2] I 1316 sq. — L. Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria I 755 sq. — Niccolo Barbioni Diario per sapere tutte le feste che si celebrano nelle cinquantatre chiese di Città di Castello etc. (In Todi 1687). — Franc. Ignatio Lazzari Serie de vescovi . . di Città di Castello (Fuligno 1693). — Alessandro Certini Vita di S. Crescentiano martire, protettore della Città di Castello e di Urbino (In Fuligno 1709). — A. Certini Vita di papa Celestino secondo da Città di Castello (In Foligno 1716). — A. Certini Notizie di S. Alberto vescovo, Brizio diacono e di altri sei santi martiri di Città di Castello (Urbino 1722). — A. Certini Vita di Sant'Amanzio (Città di Castello 1725). — A. Certini Annali istorici di Città di Castello, ms. s. XVIII in., penes G. Magherini-Graziani ms. 42; cf. Mazzatinti Archivi IV 35; apogr. exstat in archivo canonicorum. — A. Certini Vescovi di Città di Castello, ms. s. XVIII in., Città di Castello Arch. capitolare. — A. Certini Chiese e conventi Tifernati, ms. s. XVIII in., ib. — Fr. Orlendi Orbis sacer et profanus II, 1 p. 652 sq. — Pompeo di Alessandro Longini Annali di Città di Castello vol. I—IV, ms. s. XVIII, Città di Castello Arch. Graziani ms. 380—83. — Domenico Pazzi Cronologia ecclesiastica de' vescovi di Città di Castello, ms. s. XVIII, Città di Castello Arch. capitolare. — Giulio Mancini Memorie storiche di Città di Castello, ms. s. XIX, penes G. Magherini-Graziani mss. 72. 183. 191. — Gius. Segapeli Notizie storiche dei vescovi di Città di Castello, ms. s. XIX in., ib. ms. 93. — G. Segapeli Memorie per servire alla serie dei vescovi di Città di Castello, ms. a. 1813, ib. mss. 182. 192. — Giacomo Mancini Istruzione storico-pittorica per visitare le chiese e palazzi di Città di Castello colle memorie di alcuni artefici del disegno I. II (Perugia 1832). — Giac. Mancini Il castrum Felicitatis in: Giornale Arcadico LX (1834). — Giac. Mancini Compendio storico di Città di Castello, ms. s. XIX, penes G. Magherini-Graziani. — (Gio. Muzi) Memorie ecclesiastiche e civili di Città di Castello: Memorie ecclesiastiche I—V; Memorie civili I. II (Città di Castello 1842—44). — Cappelletti IV 581 sq. — Gio. Magherini-Graziani Storia di Città di Castello I. II (Città di Castello 1890 sq.). — Gio. Magherini-Graziani L'arte in Città di Castello (Città di Castello 1897).

De scriptoribus, qui de historia Tifernate egerunt, cf. Muzi Mem. civili I 3 sq.

Episcopatus Tifernas sive Castellanus.

Episcopi Tifernates sive Castellani semper sedi apostolicae immediate subiecti fuere. Eorum dioecesis olim amplissima fuit, sed iam a. 1325 ab ea seiunctae sunt parochiae duae, quas Iohannes XXII novo a se instituto episcopatui Cortonensi attribuit, a. 1515 civitas s. Sepulcri, cuius abbatiam Leo X proprio cathedrae episcopalis honore gaudere voluit, a. denique 1636 alia parochiae pars, quam Urbanus VIII novae dioecesi Urbaniae et s. Angeli in Vado addixit.

In dioecesi Tifernate floruerunt olim praeter ea, quae inferius recensentur, multa monasteria iam antiquioris aevi, s. Mariae et s. Aegidii de Petroia (cf. Muzi Mem. eccl. IV 17sq.), s. Cassiani (cf. Muzi IV 36sq.), s. Benedicti de Scalocchio (cf. Muzi IV 117sq.), ss. Mariae, Bartholomaei et Martini de Tipho (cf. Muzi IV 129 sq.; Repetti Dizionario geografico fisico storico della Toscana I 181), s. Mariae de Deciano (cf. Muzi IV 137sq.; Repetti I 181, qui tamen graviter errat, Innocentii III bullam Bono abbati a. 1198 mai. 3 concessam Innocentio II a. 1133 tribuens; cf. Mittarelli Ann. Camald. III 232. IV 169), s. Arduini et Tedaldi (cf. Muzi IV 148 sq.; Repetti I 195). Alia minoris momenti praeterimus.

In archivo episcopii membranae antiquae minime inveniuntur. Privilegia enim Honorii II (n. 3), Innocentii III a. 1207 feb. 3 et Friderici I a. 1163 Stumpf Reg. 3988 in tabulario canonicorum adservantur. Supersunt autem Libri episcopatus sive „Atti della Curia vescovile“ vol. I—III, saec. XIII sq.

De archivis civitatis Castelli cf. Gius. Garampi Adversariorum vol. I, ms. s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; Bethmann in Archiv XII 479; Gött. Nachr. 1898 p. 353 sq.; Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia II 331 sq. IV 5 sq. (de archivis familiarum Graziani et Magherini-Graziani); Ettore Cecchini L' archivio notarile e il notariato in Città di Castello (Città di Castello 1899). In bibliotheca civitatis pauca tantum inveniuntur; cf. Mazzatinti Inventari VI 8.

De codd. cf. Eccl. cathedr. (infra p. 101).

**1* *(875)*

Iohannes VIII Rainaldum Castri Felicitatis ep., coram Gregorio nomenclatore, misso et apocrisiario s. sedis apost., cum Georgio [Gregorio *cod.*] ill. mag. militum ac vestarario s. patriarchii apud (Angilbergam) imperatricem augustam consistente, super homicidio impetitum, per frequentes excommunicationis epistolas cogit Romam purgandi causa accedere.

Laud. in n. 2. — Reg. JE. —.

A. 876 april. 19 Gregorius nomenculator et Georgius vestararius ab eodem Iohanne VIII anathemate iudicantur (JE. I p. 388).

2 *(875)*

Iohannes VIII Ludovico imp.: nuntiat, se Rainaldum ep., qui, indicta pro sua purgatione synodo, deputatum a se locum fraudulenter excedens, more furis per Urbis se muros deiecit et iudicium subterfugiens, vera fuisse crimina

propalavit, ab omni ecclesiastica simul et christiana communione penitus sequestrasse. — Qualiter Rainaldus.

Coll. Brit. Iohannis VIII ep. 53. [Ivonis Decr. X c. 52]. — Edd. Mansi XVII 242 = Migne CXXVI 655 n. 7. — Regg. Ewald in N. Archiv V 315 n. 53. J. 2249 ad a. 873—75. JE. 3015.

P. Ewald l. c., nescimus, quo errore inductus, rem ad Castrum (Acquapendente) aut Furconium (Aquila) referri imprudenter iubet.

3 *Laterano 1126 feb. 6*

Honorius II Rainerio ep. etc.: suscipit Castellanam eccl. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis nominibus adnotatas, plebes et monasteria. — Aequitatis et. Ego Honorius etc. Subscr. 6 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 8 id. feb., ind. 4, a. ab inc. D. 1126, pont. autem d. Honorii II pp. a. 2.

A. [E² f. 40. G p. 24. I¹ f. 5'. I² f. 37]. — Edd. Marini Saggio di ragioni della città di Sanleo (1758) p. 270 n. 2 ex A. Muzi Mem. eccl. II 46 ex A. Magherini-Graziani Storia II (facs.). — Regg. Cappelletti IV 619. JL. 7242.

**4* *(1138—43)*

Innocentius II mandat Davizzoni ep., ut monasterio s. Iacobi de Scatorbio indulgeat in sepulturis et oblationibus tam vivorum quam mortuorum.

v. Mon. s. Iacobi de Castello n. 1.

**5* *(1143—44)*

De mandato Giliberti S. R. E. card., apost. sedis legati, Davizo ep. renuntiat omni consuetudini in eccl. s. Petri Iscen. praeter 5 denarios, quos nomine cathedratici accipit.

v. Mercatello, Eccl. s. Petri Iscen. n. 1.

**6* *(1143—44)*

Celestinus II confirmat renuntiationem a Davizone ep. factam *(n. 5).*

v. Mercatello, Eccl. s. Petri Iscen. n. 2.

**7* *Roma S. Pietro 1191 iul. 1*

Celestinus III mandat Aretino et Castellano epp., quod parochianos suos, possessiones et iura Camaldulen. ord. detinentes, ad restitutionem compellant.

v. Camaldoli (Arezzo) n. 41 (vol. III p. 184).

Ecclesia cathedralis s. Floridi.

Ecclesia cathedralis olim s. Laurentio dicata, saec. XI in. nomen b. Floridi et s. Amantii episcoporum accepit (cf. Muzi Mem. eccl. I 117 sq. 232 sq.). Templum consecravit Petrus II ep. a. cr. 1032, eiusque successor eiusdem nominis a. 1048 canonicam dotavit (ed. Muzi Mem. eccl. II 26). In eam Paschalis II canonicos regulares ex s. Fridiani Lucensis congregatione introduxit. Inter canonicos peculiari memoria dignus est Guido presb. card. tit. s. Marci, qui postea Celestinus II papa fuit. Seriem praepositorum illustrarunt Alexander Certini et Dominicus Pazzi; cf. quoque Giulio Mancini Ristretto di memorie spettanti alla canonica Castellana, ms. s. XVIII, penes Magherini-Graziani ms. 181 (cf. Mazzatinti Archivi IV 44).

Archivum canonicorum adhuc copiosum custoditur in ecclesia cathedrali, ubi quoque chartarum inventarium a. 1780 confectum exstat. Exscripserunt Alexander Certini, Dominicus Pazzi, Iulius Paolucci, Iosephus Garampi. De hoc archivo cf. Gött. Nachr. 1898 p. 353 et Mazzatinti Archivi II 353 sq.

A = Orig. Città di Castello Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
C = Acta episcopatus Castellani vol. I—III, mb. s. XIII sq., Città di Castello Arch. della Curia vescovile. Exstabat olim Actorum tomus I antiquior, frustra a nobis quaesitus.
D = A. Certini Catalogo de' prevosti della catedrale Castellana, ms. s. XVIII in., Città di Castello Arch. capitolare [D^1]; et eiusdem auctoris Annali istorici di Città di Castello vol. II, ib. [D^2].
E = Domenico Pazzi Serie dei proposti vol. I, s. XVIII, ib. [E^1]; et eiusdem auctoris Memorie vescovili di Città di Castello, s. XVIII, ib. vol. VI: Cronologia ecclesiastica de' vescovi di Città di Castello [E^2] et vol. VII: Atti de' vescovi I [E^3].
F = Raccolta di memorie delle cose appartenenti alla chiesa cattedrale, s. XVIII, ib.
G = Iulii Paulucci Monumenta vetusta, quae originaliter adservantur in archivo cathedralis ecclesiae Tiphernaten. a. 1754 sq., s. XVIII, ib.; cf. Mazzatinti Archivi II 355.
H = Ios. Garampi Schedae, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 522.
I = Iulii Mancini Enunciativae genealogicae et alia notabilia vol. I, s. XVIII, penes Gio. Magherini-Graziani [I^1]; et eiusdem auctoris Rapporti politici delle signorie dei Marchesi del Monte e di Petrella con Città di Castello vol. I, s. XVIII, ib. [I^2].

1 *Perugia 1069 ian. 8*

Alexander II Lamberto praeposito etc.: suscipit eccl. s. Floridi cunctosque clericos eiusdem canonicae cum omnibus sibi pertinentibus sub tutela et protectione apost. defensionis, et confirmat quicquid iuste habent in terris vel vineis, castellis et villis, plebes quoque et cappellas. — Quoniam divinae. Dat. Perusiae 6 id. ian. p. m. Petri fungentis vice Petri S. R. E. subdiac. ac bibl., a. ab inc. D. 1069, pont. v. d. Alexandri pp. II a. 8, ind. 7.

D^1 [= G p. 51]. — Ed. Muzi Mem. eccl. II 31. — Regg. Conti p. 148. Lazzari p. 38. 288. JL. 4660.

2 *Laterano 1079 feb. 19*

Gregorius VII praeposito etc.: suscipit sub tutela et defensione S. R. E. omnia, quae canonicae s. Floridi in matrice eccl. Castellani episcopatus iure sunt collata vel deinceps conferenda. — Ex consideratione. Dat. Lat. 11 kal. mart. p. m. Petri S. R. E. presb. card. ac bibl., a. 6 pont. d. VII Gregorii pp., ind. 2.

A. [B a. 1752. D^1 et D^2 Exc. E^3 p. 519. G p. 1. H. I^1 f. 1]. — Edd. Gött. Nachr. 1898 p. 375 n. 3 ex A. Magherini-Graziani Storia II (facs.). — Regg. Muzi Mem. eccl. II 39. Cappelletti IV 615. JL. 5110.

*3 *(1105)*

Paschalis II committit Rothoni priori s. Fridiani Lucen. canonicam s. Floridi regendam.

v. Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 4 (vol. III p. 415).

4 *Laterano (1105) april. 10*
Paschalis II Iohanni Castellano ep. et eius canonicis: praecipit, ut Rothoni priori s. Fridiani, cui dispositionem canonicae s. Floridi commisit *(n. 3)*, tamquam sibi oboedientiam exhibere curent.

v. Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 5 (vol. III p. 415).

5 *(1105—11)*
Paschalis II R(othoni): rogat, ut b. Floridi canonicam visitet, ut, quod bene coeptum est, fine meliori terminetur.

v. Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 14 (vol. III p. 416).

*6 *(1105—16)*
Paschalis II mandat clericis s. Floridi et Castellano ep., ut usque ad proximam b. Martini festivitatem *(nov. 10)* ad se veniant, ut una cum Rothone priore s. Fridiani ecclesiam ipsam, sicut opportunum est, ordinent.

Laud. in Paschalis II rescripto ad Rothonem priorem misso; v. Lucca, Eccl. s. Fridiani n. 22 (vol. III p. 418).

7 *1125*
Bonifatius S. R. E. card., cum iudicibus apud eccl. s. Gregorii residens, profert sententiam de discordia inter (Gerardum) praepositum canonicae de Castello et abbatem s. Salvatoris Perusini comitatus de bonis Guicciardi, filii Albertini. — A. 1125, ind. 2.

E[1] p. 71 et E[2] f. 39' ex Libro della Cancellaria vol. I f. 10 n. 41 (cf. C). — Regg. Mittarelli Ann. Camald. III 206. Muzi Mem. eccl. II 46. JL. —.

*8 *(1140?)*
Bonifatius card. definit litem inter abbatem de Marzano et canonicos super eccl. s. Iohannis in Campo.

Reg. Muzi Mem. eccl. IV 46 (ex Cornacchini chron.). JL. —.

Sed neque in chronica Cornacchini neque in schedis Certini notitia haec legitur.

9 *Laterano 1141 april. 8*
Innocentius II Gerardo praeposito etc.: ad preces Guidonis S. R. E. presb. card., suscipit b. Floridi canonicam sub apost. protectione, et confirmat possessiones. — Commissae nobis. Ego Innocentius etc. Subscr. 14 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 6 id. april., ind. 4, inc. d. a. 1141, pont. v. d. Innocentii II pp. a. 11.

A. [B s. XII. D[1] et D[2]. E[1] p. 76. F p. 17. G p. 4. H. I[1] f. 2]. — Edd. Certini Vita di Celestino II p. 12 ex A. Muzi Mem. eccl. II 61. Magherini-Graziani Storia II (facs.). — Regg. Conti p. 148. Garampi Mem. eccl. della b. Chiara di Rimini p. 276. JL. 8132.

Guido presb. card. (tit. s. Marci) postea sub nomine Celestini II papa fuit.

10 *Roma S. Maria della Rotonda 1153 oct. 26*
Anastasius IV Iordano priori etc.: suscipit canonicam sub apost. protectione, confirmat ordinem fratrum s. Fridiani, possessiones propriis expressas nominibus, concedit omnium civium decimarum medietatem atque de omnibus cappellis decimarum et oblationum defunctorum quartam partem, quartam etiam partem reddituum mercatus episcopi, et alia iura. — Quotiens illud a.

Ego Anastasius etc. Subscr. 13 card. Dat. Romae ap. s. Mariam Rotundam p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 7 kal. nov., ind. 1, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A. [B s. XII. D^1. E^1 p. 115. F p. 18. G p. 6. H. I^1 f. 2. I^2 f. 18]. — Ed. Muzi Mem. eccl. II 84 ex A. — Regg. Conti p. 148. Garampi p. 276. Muzi I 120. Magherini-Graziani L'arte p. 21 not. 4. JL. 9751.

11 *Roma S. Pietro 1155 ian. 12*

Hadrianus IV Iordano priori etc.: repetit Anastasii IV privilegium *(n. 10)*. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Adrianus etc. Subscr. 11 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 2 id. ian., ind. 3, inc. d. a. 1154, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 1.

A. [D^1. E^1 p. 122. F p. 21. G p. 8. H. I f. 3]. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex A. — Regg. Conti p. 148. Garampi p. 276. Muzi Mem. eccl. II 86. JL. 9977.

12 *Veroli 1170 mai. 21*

Alexander III Iordano priori etc.: repetit Hadriani IV privilegium *(n. 11)*. — Officii nostri. Ego Alexander etc. Subscr. 14 card. Dat. Verul. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 12 kal. iun., ind. 3, inc. d. a. 1170, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 11.

A. [D^1. E^1 p. 142. F p. 23. G p. 18. H. 1 f. 5]. — Edd. Gött. Nachr. 1909 ex A. Magherini-Graziani Storia II (facs.). — Regg. Conti p. 148. Garampi p. 276. Muzi Mem. eccl. II 88. JL. 11796.

13 *Verona 1186 mai. 13*

Urbanus III Amideo priori etc.: repetit Alexandri III privilegium *(n. 12)*. — Cum simus. Ego Urbanus etc. Subscr. 13 card. Dat. Veronae p. m. Alberti S. R. E. [presb. card.] et canc., 3 id. mai., ind. 4, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

A. [D^1. E^1 p. 157. F p. 25. G p. 21. H. I f. 5]. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex A. — Regg. Conti p. 148. Garampi p. 276. Muzi Mem. eccl. II 93. JL. 15605.

Monasterium s. Iacobi de Castello.

Monasterium s. Iacobi de Castello sive de Scatorbia infra urbem Castellanam conditum est a. 1142 a Godolo de Furore eiusque uxore Sophia de Civitate Castelli (cf. chartas ap. Muzi Mem. eccl. IV 162 sq.). Pertinuit ad monasterium s. Mariae de Oselle ord. Vallumbrosanorum. Eius priores privilegia obtinuerunt ab Urbano III (n. 2), Clemente III (n. 3) et Innocentio III a. 1198 iun. 23 (ed. Muzi Mem. eccl. IV 166 = Cappelletti IV 715). Saec. XV in., monachis expulsis, ecclesia s. Iacobi universitati vulgo de' lanajoli in commendam cessit. Hodie appellatur S. Chiara delle Muratte; cf. G. Mancini Istruzione I 122 sq.; Muzi Mem. eccl. III 240 sq. IV 162 sq.; Cappelletti IV 714 sq. — De monasterio s. Mariae de Oselle cf. Soldani Hist. mon. de Passiniano p. 125; Muzi Mem. eccl. IV 161 sq.; Cappelletti IV 713; G. Degli Azzi Vitelleschi in Bollett. per l'Umbria XI (1905) 247 sq.

Chartae, quae ad monasterium s. Iacobi spectant, in archivo illustrissimae familiae Bufalini adservantur; cf. Mazzatinti Archivi IV 46 sq.

A = Orig. Città di Castello Arch. Bufalini.

**1 (1138—43)*

Innocentius II mandat Davizzoni Castellano ep., ut monasterio s. Iacobi indulgeat in sepulturis et oblationibus tam vivorum quam mortuorum.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

**2 (1185—87)*

Urbanus III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

3 Pisa 1188 ian. 16

Clemens III priori etc.: ad exemplar Urbani *(n. 2)* suscipit mon. s. Iacobi de Castello sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Ego Clemens etc. Subscr. 7 card. Dat. Pisis p. m. Moysi Lat. can. gerentis vicem cancellarii, 17 kal. feb., ind. 6, a. inc. d. 1187, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A. — Edd. Gamurrini Istoria geneal. delle famiglie nobili Toscane et Umbre II 189 Exc. ex A. Gött. Nachr. 1909 ex A. — Regg. Muzi Mem. eccl. II 53. IV 165. Cappelletti IV 715 ad a. 1187. Mazzatinti Archivi IV 61 n. 2 bis. JL. —.

Privilegium hoc Innocentius III a. 1198 iun. 23 confirmavit.

Civitas Castelli.

Civitas Castelli sive Castrum Felicitatis recensetur quoque in Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 53. 72):

„Ex ipsa civitate, quae antiquitus vocabatur Castrum Felicitatis, XXV solidos affortiatorum [Lucensium]".

„Civitas Castelli IIII libras Pisanorum".

In archivo civitatis, cuius inventarium nuper vulgavit G. Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia II 331 sq., apographa privilegiorum Lucii II et Alexandri III (n. 2. 3) et Heinrici VI a. 1196 Stumpf Reg. 5046 inveniuntur; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 355. Exscripsit Ios. Garampi in volumine „Collectanea miscellanea", a nobis frustra quaesito; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 393. Adnotamus insuper Librum instrumentorum, vulgo Libro nero, mb. s. XIII sq. Conf. „Registro di tutte le bolle, brevi, lettere apostoliche ed altri documenti publici che si conservano nell' archivio segreto della Communità di Città di Castello . . da Giambatt. Ciappetti", ms. s. XVIII, Città di Castello Arch. capitolare.

B = Cop. Città di Castello Arch. comunale.
D[1] = A. Certini Annali istorici di Città di Castello vol. II, s. XVIII, Città di Castello Arch. capitolare.
E = Giambatt. Ciappetti Registro di tutte le bolle etc. (cf. supra), s. XVIII, ib.
I = Iulii Mancini Enunciativae genealogicae et alia notabilia vol. I, s. XVIII, penes Gio. Magherini-Graziani [*I*[1]]; et eiusdem auctoris Rapporti politici etc. vol. I, s. XVIII, ib. [*I*[2]]; cf. supra p. 101.

*1 *(773 ex.)*
Hadrianus I recipit omnes habitatores de Castello Felicitatis in fide et servitio b. Petri.

Vita Hadriani 1 (Lib. pontif. ed. Duchesne I 496). — Reg. JL. —.

„Civitatem suam“ idem Hadrianus I appellat Castellum Felicitatis in epistola ad Carolum M. missa J. 1850. JE. 2422 (Mon. Germ. Epp. III 583 n. 58).

2 *Laterano 1144 nov. 13*
Lucius II bonis hominibus, maioribus et minoribus de civitate q. d. Castellum etc: suscipit locum, qui ex antiquo sedis apost. iuris esse dinoscitur, et personas eorum cum bonis et possessionibus sub apost. protectione, censu 1 denarii Lucen. monetae per singulos focos in festivitate b. Petri et Pauli *(iun. 29)* annis singulis sedi apost. persolvendo. — Cum ex iniuncto. Ego Lucius etc. Dat. Lat. p. m. Baronis S. R. E. subdiac., id. nov., ind. 7, inc. d. a. 1144, pont. v. d. Lucii II pp. a. 1.

B a. 1266. [D[1] Exc. E. I[1] f. 10. I[2] f. 85]. — Edd. Muzi Mem. civili I 13 ex B. PflugkH. Acta III 62 n. 61 ex B. — Regg. Lazzari Serie p. 51 ex ms. Serpetri in bibl. Ioh. Vitelli. Cappelletti IV 620 sq. PflugkH. Iter p. 236 n. 403. Mazzatinti Archivi II 332. JL. 8664.

3 *Anagni 1178 ian. 14*
Alexander III bonis hominibus, maioribus et minoribus de civ. q. d. Castelli etc.: repetit Lucii II privilegium *(n. 2)*. — Cum ex iniuncto. Ego Alexander etc. Subscr. 7 card. Dat. Anagniae p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 19 kal. feb., ind. 11, inc. d. a. 1177, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 19.

B a. 1266. [D[1]. E. I[1] f. 10']. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex B. — Regg. Muzi Mem. civili I 15 ex B. Mazzatinti Archivi II 332. JL. 13011.

Ecclesia s. Petri de Auro.

Locus, hodie Avorio, iuxta Tiberim fluvium, ad meridiem situs est. Alexandri III rescriptum, quod sequitur, in archivo ecclesiae cathedralis invenitur.

De codd. cf. Eccl. cathedr. (supra p. 101).

1 *Anagni (1173—79) nov. 12*
Alexander III Petro presb.: suscipit tam eum quam eccl. s. Petri de Auro, a fundamento ab eo reaedificatam, sub apost. protectione. — Significasti nobis. Dat. Anagn. 2 id. nov.

A. [E[1] p. 130. G p. 11]. — Edd. Gött. Nachr. 1898 p. 386 n. 11 ex A. Magherini-Graziani Storia 11 (facs.). — Reg. Muzi Mem. eccl. II 88 (11 id. nov.). *JL. —.*

Ecclesia s. Salvatoris.

Albinus et Cencius (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 53) referunt:

„Ecclesia sancti Salvatoris XII affortiatos [Lucenses]“.

Sed nullam aliam de ea habemus memoriam.

Praeterea adnotat Cencius sub episcopatu Castellae (l. c. I 72):

„Ecclesia sanctae Trinitatis II solidos Lucensium".

„Monasterium sanctae Mariae in burgo I libram de cera, quod est liberum".

Sed notitia haec ad saeculum XIII referenda videtur.

Monasterium s. Iohannis de Marzano.

Monasterium Marzani satis antiquum est, licet eius origines obscurae sint. Olim ditissimum fuit, eiusque abbates multas ecclesias regere consueverunt. Sed de eius historia pauca tantum scimus, quum documenta antiquiora periisse videantur. Fuit monachorum ordinis s. Benedicti et subiectum Castellano episcopo, sicut apparet ex Honorii II privilegio a. 1126 Rainerio episcopo concesso (p. 100 n. 3). Postea abbatibus commendatariis commissum, mox labi coepit. Loco ipso bellis in saec. XV vastato, abbates in territorium Perusinum confugerunt. Hodie est ecclesia parochialis s. Iohannis in Marzano, in valle fluminis q. d. Aggio, haud longe ab oppido Monte S. Maria. De eo cf. Lubin p. 206; Muzi Mem. eccl. IV 43 sq.; Cappelletti IV 705.

Ex archivo perpauca supersunt. Quaedam documenta ad monasterium Marzani spectantia inveniuntur in archivo episcopi Castellani, qui titulo abbatis commendatarii s. Iohannis de Marzano decoratus est. Privilegia summorum pontificum antiquiora perierunt; perierunt quoque Heinrici II regis praeceptum in Innocentii II privilegio (n. 6) laudatum, et Heinrici II, Heinrici III, Friderici I, Heinrici VI et Friderici II diplomata, quorum mentio fit in „Nota di imperatori et pontefici che hanno privilegiato et donato beni alla badia di S. Giovanni di Marzano" in Miscellanea s. XV—XVII, cod. Vat. Reg. 386 f. 130; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 57. Innocentii II privilegium (n. 6) excerpsimus ex transumpto cuiusdam processus scripti et publicati ex mandato Nelli Nicolutii de Perusio a. 1427 aug. 28, quod in archivo Vaticano reperimus; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 376.

B = De castro Civitellae, s. XV, Roma Arch. Vat. Arm. XLIX t. 10. Eius apographum s. XVI est in Arm. XLIX t. 9 [*B*[1]].

†*1 *(705—7)*

Iohannes VII concedit privilegium.

Laud. in n. 6 et in privilegiis Urbani V a. 1364 iul. 25 et Gregorii XI a. 1377 feb. 18. — Reg. JE. —.

Quum Innocentii II (n. 6) privilegium a falsario interpolatum sit, etiam antiquis pontificum privilegiis in eo laudatis minimam tribuamus fidem necesse est.

†*2 *(914—28)*

Iohannes X concedit privilegium.

Laud. in n. 6 et in Gregorii XI bulla a. 1377 feb. 18. — Reg. JL. —.

*3 (1003—9)

Iohannes XVIII concedit privilegium.

Laud. in n. 6 et in Gregorii XI bulla a. 1377 feb. 18, ubi tamen Iohanni XVII attribuitur. — Reg. JL. —.

*4 (1099—1118)

Paschalis II concedit privilegium.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

*5 (1120—24)

Calixtus II concedit privilegium.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

6 *Pisa 1136 dec. 13*

Innocentius II Adriano abbati etc.: ad exemplar Iohannis VII *(n. 1)*, Iohannis X *(n. 2)*, Iohannis XVIII *(n. 3)*, Paschalis II *(n. 4)*, Calixti II *(n. 5)* suscipit mon. s. Iohannis de Marzano sub apost. protectione, confirmat regulam b. Benedicti et possessiones propriis expressas vocabulis, eximit monasterium ab omni dominio vel potestate atque iurisdictione tam episcopi Civitatis Castelli quam etiam capituli cathedralis ecclesiae, et immediate soli Romano pontifici decernit subiacere. — Piae postulatio. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., id. dec., ind. 14, inc. d. a. 1136, pont. d. Innocentii pp. II a. 7.

Insert. bullae Benedicti XI a. 1303 dec. 9: B f. 41 et B[1] f. 51. — Ed. Gött. Nachr. 1900 p. 405 n. 3 ex B. — Reg. JL. —.

Privilegium hoc a falsario quodam imprudenter interpolatum, sed ex alio certe genuino privilegio exaratum esse, formulae et notae chronologicae satis probant. — Innocentii II bulla laudatur quoque in privilegiis Clementis IV a. 1267 aug. 19, Urbani V a. 1364 iul. 25 et Gregorii XI a. 1377 feb. 18.

*7 (1140?)

Bonifatius card. definit litem inter abbatem de Marzano et canonicos ecclesiae cathedralis super eccl. s. Iohannis in Campo.

v. Eccl. cathedr. n. 8.

*8 (1153—54)

Anastasius IV concedit privilegium immunitatis.

Laud. in privilegiis Gregorii IX a. 1231 sept. 22 et Clementis IV a. 1267 aug. 19. — Reg. JL. —.

*9 (1159—81)

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in privilegiis Gregorii IX a. 1231 sept. 22 et Gregorii XI a. 1377 feb. 18. — Reg. JL. —.

*10 (1191—97)

Celestinus III concedit privilegium.

Laud. in privilegiis Gregorii IX a. 1231 sept. 22, Clementis IV a. 1267 aug. 19, Urbani V a. 1364 iul. 25 et Gregorii XI a. 1377 feb. 18. — Reg. JL. —.

Borgo San Sepolcro
Monasterium s. Sepulcri in Noceati sive Nucleto.

Francisci de Bartholomaeo Bercordati Chronicon Burgi s. Sepulchri, s. XV, Firenze Bibl. Laurenziana Plut. LXVI 25. Apogr. s. XIX inscriptum Chronologia Sansepulcrensis civ. hinc et inde sparsim collecta ab Iohanne Folli a. 1619, exstat apud familiam Coleschi; aliud apogr. s. XIX penes Gio. Magherini-Graziani (cf. Mazzatinti Archivi IV 35). — Alessandro Goracci Breve istoria dell' origine e fondazione della città di Borgo San Sepolcro a. 1636 (ed. Fr. Gh. Dragomanni 1847). — Annibale Lancisi Storia del Borgo Sansepolcro s. XVII; exemplar s. XIX exstat penes familiam Coleschi. — L. Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria I 722. III 299. — Ughelli [1] III 249 sq.; [2] III 195 sq. — Fortunius Hist. Camaldulen. I 140 sq. — Lubin p. 66. — Gio. Cinelli Calvoli Memorie del Borgo San Sepolcro, ms. s. XVIII in., Firenze Bibl. naz. Magliab. XXV 202 (cf. Moreni Bibl. I 266). — Gregorio Farulli Istoria cronol. del monastero degli Angioli di Firenze p. 180 sq. — Pietro Farulli [Gregorio Farulli] Annali overo Memorie dell'antica e nobile città di S. Sepolcro (In Foligno 1713). — Antonii Mariae Gratiani De scriptis invita Minerva ad Aloysium fratrem libri XX, vol. I (Florentiae 1745) praef. p. IX sq. 1 sq. — Franc. Gius. Pignani Compendio istorico di memorie fedelmente raccolte intorno alla origine, fondazione e proseguimento della città di San Sepolcro, ms. a. 1750, Borgo San Sepolcro Bibl. comunale. — Franc. Mancini Storia inedita di Sansepolcro, ms. s. XVIII, penes Magherini-Graziani ms. 32. — Mittarelli Ann. Camald. I 181 sq. 363 sq. — (G. Muzi) Memorie ecclesiastiche di Città di Castello IV 63 sq. — Repetti Dizionario V 118 sq. — Cappelletti IV 705 sq. XVII 249 sq. — Lorenzo Coleschi Storia della città di Sansepolcro (Città di Castello 1886).

Monasterium s. Sepulcri saec. X ex. aut saec. XI in. a Roderico abbate ex oratorio, quod Arcanus et Aegidius eremitae ex Hierosolymitana urbe reduces condiderunt, aedificatum esse satis constat. Coluerunt primum monachi ord. s. Benedicti, saec. XII in. autem Camaldulenses (cf. Lotharii III imp. privilegium a. 1137 ian. 16 Stumpf Reg. 3343 et Eugenii III bullam a. 1147 feb. 7 JL. 9000). Exstabat in loco Noceati sive Nucleto. In Benedicti VIII bulla (n. 1) appellatur monasterium s. Sepulcri ac ss. quatuor Evangelistarum, in sequentibus privilegiis monasterium s. Sepulcri; postea accepit nomen s. Iohannis evangelistae. Abbatia haec ab imperatoribus quoque Heinrico II, Conrado II, Heinrico III, Heinrico IV, Lothario III, Friderico I et Friderico II multis honestata privilegiis, olim ditissima fuit, eiusque abbates saepius pro libertate monasterii et burgi s. Sepulcri contra episcopum Tifernatem lites sustinuerunt. Denique Leo X a. 1515 sept. 22 monasterium s. Iohannis evang. in ecclesiam cathedralem erexit abbatemque Galeottum de Gratianis ibi episcopum constituit, quem Florentinae metropolitanae ecclesiae suffraganeum esse voluit. Novae Burgi s. Sepulcri dioecesi tunc addictae sunt abbatiae s. Hilarii de Galeata et s. Mariae in Cosmedin, olim dioec. Bertinorensis, s. Mariae de Deciano et s. Mariae in Bagno, olim dioec. Sarsinatensis, s. Michaelis de Tebalda et s. Bartholomae de Subcastello, olim Tifernatensis dioec.

Archivum abbatiae antiquum a. 1353 magna ex parte terrae motu interiit, turri campanaria, in qua privilegia tunc conservabantur, corruente. Privi-

legia imperatorum et pontificum aut perierunt aut dispersa sunt. Diplomata Heinrici II a. 1013 (Mon. Germ. Dipl. III 326 n. 276) et Heinrici III a. 1047 Stumpf Reg. 2331 hodie in R. archivo Mediolanensi, Heinrici II diploma a. 1022 (Mon. Germ. Dipl. III 597 n. 469) et Benedicti VIII privilegium (n. 1) in R. archivo Florentino inter chartas Camaldulenses, reliqua in archivo curiae episcopalis Burgi s. Sepulcri inveniuntur; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 352 sq.; Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia I 81 sq.; N. Archiv XXIII 765. Aliorum privilegiorum memoriam legimus in Libello supplici a. 1454 sive in Bercordati historia [*C*]. Rescripta quaedam legatorum imperii vulgavit P. Scheffer-Boichorst in N. Archiv XXIV (1899) 145 sq.

A = Firenze Arch. di stato (Camaldoli).
B = Cop. Borgo San Sepolcro Arch. della Curia vescovile.
C = Libellus supplex ad Nicolaum V a. 1454 dec. 3, s. XV, Firenze Bibl. Laurenziana LXVI 25; cf. A. M. Gratiani De scriptis invita Minerva I praef. p. X sq.; Bandini II 796. — Eius apographa exstant in bibliotheca civitatis Burgi s. Sepulcri (cf. Mazzatinti Archivi I 88) et penes Gio. Magherini-Graziani (cf. Mazzatinti IV 35). Alia apographa exstabant olim in bibliotheca s. Michaelis de Muriano codd. 1059. 1083 (cf. Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 202. 365). Hic libellus idem esse videtur ac Franc. Bercordati Chronicon Burgi s. Sepulcri, saepius a scriptoribus laudatum.
D = Transumptum Guidonis Ascanii Sfortiae, s. Mariae in Cosmedin diac. card., de sancta Flora, S. R. E. camerarii, a. 1540 april. 12, Borgo San Sepolcro Arch. della Curia vescovile.
D^1 = Transumptum Ioh. Bapt. Cicadae a. 1542 dec. 20, ib.
E = (Eduardi Baroncini) Summaria archivi Camaldulensis a. 1698, s. XVII, Firenze Arch. di stato Conv. soppr. 39 vol. 294. 295; cf. vol. III p. 175.
F = G. Grandi Contractuum etc. ad historiam Camaldulensem praesertim spectantium vol. XIX, s. XVIII, Pisa Bibl. dell'Università; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 600.

Frustra autem quaesivimus Monumenta Burgensia auctore Hieronymo Gherardo, a Mittarello Ann. Camald. I 182. IV 181 laudata.

1 *1013 dec.*

Benedictus VIII Roderico q. v. Bonizzo abbati etc.: constituit privilegium, concedens curtem q. v. Constantiorum et Sarganina et Nobule et Balzorio et Campo domnico et Campo de Puzo et Flavelle, pos. infra Castrum Felicitatis, iuris S. R. E., ita sane, ut singulis quibusque indictionibus pensionis nomine actionariis S. R. E. 2 aureos sol. persolvant. — Quoniam si. Scr. p. m. Georgii not. reg. scrin. S. R. E., in mense et ind. ss. 12. Dat. p. m. Azzonis ep. s. Ostien. eccl. et bibl. s. apost. sedis, a. Deo propitio pont. d. n. Benedicti ss. pont. et univ. VIII pp. in sacr. sede b. Petri apost. 2, in m. dec., ind. ss. 12.

A. [E p. 916 n. 3 Exc. F]. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. I App. c. 212 n. 92 ex A (cf. I 363) = Migne CXXXIX 1589 n. 7. — Regg. Muzi Mem. eccl. I 55. IV 63. Coleschi p. 29. Schiaparelli Reg. Camald. I 17 n. 36. J. 3055. JL. 4000.

De autographo cf. Bresslau in Mittheil. des österr. Instituts IX 10 et Melampo in Miscell. di storia e cultura eccl. IV 307 n. 31.

*2 *1046 mai.*

Gregorius VI eximens monasterium a iurisdictione Aretini ep., concedit ei indulgentias et gratias.

Laud. in C f. 5 (cf. Farulli p. 10 et Coleschi p. 137). — Reg. JL. —.

Praeterea laudat Pignani f. 14' privilegia Iohannis XIX a. 1030 et Benedicti IX a. 1040, nescimus quo fonte.

*3 *(1049—54)*

Leo IX concedit per suum pontificale privilegium curtem q. v. Constantiorum et terram q. v. Sarganina, eccl. s. Martini cum curte de Farneta q. v. Vinciano, terram de Rignanello et terram q. v. Campus domnicus et Campo de Puzzo et terram q. d. Flavelle, terram q. v. Balzorium, cellam s. Agnetis in Perusiae comitatu, eccl. s. Angeli Rosciani cum eccl. s. Donati in Mortanula et eccl. s. Benedicti in Miratorium in comitatu Feretrano.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

4 *(1057—58)*

Stephanus IX Felici abbati etc.: confirmat concessionem Leonis IX *(n. 3)*, et concedit mercatum ipsius abbatiae, ita sane ut singulis quibusque indictionibus pensionis nomine S. R. E. 2 aurei sol. persolvantur. — Convenit apostolico moderamini.

B s. XII. [B s. XVII. D f. 9]. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 374 n. 2 ex B. — Reg. Mazzatinti Archivi I 88. JL. —.

5 *Laterano 1106 ian. 18*

Paschalis II Giraldo abbati etc.: suscipit mon. s. Sepulcri in Noileti sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis vocabulis expressas, concedit in burgo monasterii baptismum, mercatum ipsius burgi, decimas ex monasterii praediis, et confirmat omnes libertates sive immunitates. — Ad hoc in. Scr. p. m. Bonihominis scrin. [s. pal.]. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 15 kal. feb., ind. 14, inc. d. a. 1106, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 7.

D f. 9'. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 377 n. 4 ex D. — Reg. JL. —.

*6 *(1148)*

Eugenius III concedit privilegium, confirmat donationem Iohannis Petri aliorumque, et concedit usum mitrae, baculi aliorumque pontificalium.

Laud. in C f. 12'. — Regg. Farulli p. 11. 13 ex privilegiis Alexandri IV et Innocentii III. JL. —.

7 *Ferentino 1157 oct. 7*

Hadrianus IV Ugoni abbati etc.: suscipit mon. s. Sepulcri in Nucleti sub apost. protectione, confirmat institutionem Camaldulen. fratrum in eo statutam, possessiones propriis expressas vocabulis, et iura *(ut in n. 5)*. — Quotiens illud a. Ego Adrianus etc. Subscr. 6 card. Dat. Ferent. p. m. Alberti s. Adriani diac. card. vicem d. R(olandi) S. R. E. presb. card. et canc. gerentis, non. oct., ind. 6, a. 1157, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 3.

C f. 10' Reg. D f. 10. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 385 n. 9 ex D. — Regg. Mittarelli Ann. Camald. IV 80. Coleschi p. 139. JL. —.

8 *Velletri 1180 april. 8*

Alexander III Philippo abbati etc.: ad exemplar Adriani *(n. 7)* suscipit mon. s. Sepulcri in Nucleti sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura *(ut n. 7)*. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 12 card. Dat. Velletr. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 6 id. april., ind. 13, inc. d. a. 1178, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 21.

C f. 10' Reg. D f. 11. D¹ f. 27. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 387 n. 13 ex D. — Regg. Mittarelli Ann. Camald. IV 80. Muzi IV 69. Coleschi p. 33. 138. JL. —.

Farulli Annali p. 12, Mittarelli IV 122, Muzi IV 69, Coleschi p. 33. 138 laudant insuper rescriptum Gregorii VIII ad a. 1187, quo Burgenses legationi Spoletinae subiecerit, sed ad Gregorium IX certe referendum est.

Monasterium s. Bartholomaei de Subcastello.

Origines huius monasterii ignoramus. Situm fuit in valle Tiberina in loco q. d. Sub castello, hodie Badia di Succastelli (cf. Repetti Dizionario I 194). A monachis ex ord. s. Benedicti primum, postea a Camaldulensibus administratum, monasterium a. 1520 suppressum est, eius bonis mensae novi a Leone X erecti episcopatus Burgi sancti Sepulcri adsignatis, unde episcopus Burgi s. Sepulcri titulum abbatis Subcastelli accepit; cf. Muzi Mem. eccl. IV 111 sq.; Cappelletti IV 708.

De chartis antiquis monasterii de Subcastello nullam habemus notitiam, quamquam privilegium pontificium exstitisse ex Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 62) apparet, ubi legitur:

„Abbatia de Subcastello circa castrum, quod dicitur Cillalum, V solidos Lucensium“.

Cencius sane hoc monasterium perperam in Aretino episcopatu collocat. Positum enim fuit in episcopatu Castellano, inde vero ab a. 1515 in novo episcopatu Burgi sancti Sepulcri.

Mercatello
Ecclesia s. Petri Iscensis.

Plebs Icae legitur in Honorii II privilegio a. 1126 feb. 6 Rainerio ep. Castellano concesso (p. 100 n. 3) inter ecclesias episcopatus Castellani, ad quem pertinuit usque ad a. 1636, quando ab Urbano VIII novae Urbaniae et s. Angeli in Vado dioecesi addicta est. Hodie ecclesia s. Petri collegiata est. De loco cf. Vinc. Lanciarini Il Tiferno Mataurense e la provincia di Massa Trabaria (Roma 1890—99).

Alexandri III privilegium (n. 3) adservatur in archivis Vaticanis, unde exscripserunt Contelorius et Ughellus; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 121.

B = Cop. Roma Arch. Vat. Instr. miscellanea.
C = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, ib. Misc. Arm. VII t. 127.
D = (Ferd. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632); cf. v. Pflugk-Harttung Iter p. 93.

*1 (1143—44)

De mandato Giliberti S. R. E. card., apost. sedis legati, Davizo ep. Castellanus renuntiat omni consuetudini in eccl. s. Petri Iscen. praeter 5 denarios, quos nomine cathedratici accipit.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

*2 (1143—44)

Celestinus II confirmat renuntiationem a Davizone ep. Castellano factam *(n. 1)*.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

3 *Velletri 1180 april. 14*

Alexander III Raynerio archipresb. etc.: suscipit plebem s. Petri Iscen. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, cappellas, decimas et mortuaria, renuntiationem omnis consuetudinis praeter 5 denarios a b. m. Davizone ep. Castellano de mandato b. rec. Giliberti S. R. E. card. *(n. 1)* factam et a Celestino *(n. 2)* confirmatam; prohibet, ut nullus praeter Rom. pontificem vel legatum eius, nisi de mandato ipsius, per interdicti sententiam praescriptam plebem gravare praesumat; interdicit, ut non liceat Castellano ep. plebi vel cappellis ipsius aliquam exactionem imponere vel ab eis quicquam exigere, nisi nummos, quos nomine cathedratici solitus est habere; concedit liberam parochianorum sepulturam. — Licet omnibus ecclesiis. Ego Alexander etc. Subscr. 9 card. Dat. Velletr. p. m. Daiferi S. R. E. subdiac., 18 kal. mad., ind. 13, inc. d. a. 1180, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 21.

B a. 1360 aug. 8. [C. D f. 149]. — Edd. Ughelli [1] II 1070 ex B; [2] I 1319 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 460 n. 106 = Bull. Rom. ed. Taur. II 822 n. 106. — Regg. Muzi Mem. eccl. II 53. 91. III 198; Mem. civ. I 109. J. 8792. JL. 13647.

Appendix

ad pag. 12 (Episcopatus Spoletinus).

Domus hospitalis s. Nicolai de Ponte super Maroiam.

Haud longe ab urbe Spoletina exstat etiamnunc ecclesiola s. Nicolai, ubi olim domus hospitalis Cruciferorum fuit, et pons super Maroiam sive Marubiam fluvium *(Maroggia)*. Domui hospitali et ponti a. 1172 Fantinus donationem fecit, ut legitur in tabula marmorea, quam detexit Ios. Sordini Spoletinus. Ecclesiae s. Nicolai Marrubiae de Spoleto mentio quoque fit in Gregorii IX amplissimo privilegio a. 1228 iul. 10 Cruciferis concesso (ed. Auvray Les reg. de Grégoire IX t. I 123 n. 209). Postea pertinuit ad ecclesiam s. Gregorii Spoletinam. Plura nescimus.

Clementis III rescriptum, quod sequitur, exscripsimus ex Historia ms. Cruciferorum.

C = Storia dell' ordine dei Crociferi, s. XVII, Treviso Bibl. comunale cod. 474.

1 *Laterano 1188 iun. 2(?)*

Clemens III Famini priori et fratribus Cruciferis domus et hospitalis de Ponte super Maroiam [Maroram *cod.*]: suscipit eccl. s. Nicolai et hospitale cum universis possessionibus sub apost. protectione. — Quotiens a nobis. Dat. Lat. 5 non. iun. pont. n. a. 1.

C f. 363. — Ed. Gött. Nachr. 1899 p. 244 n. 35 ex C. — Reg. Zaccaria Excursus litter. p. 34. JL. —.

PICENUM

MARCHIA CAMERINA ET FIRMANA
PENTAPOLIS SIVE MARCHIA ANCONITANA

Nicolai Peranzoni De laudibus Piceni sive marchiae Anconitanae libellus, s. XVI in., in: Colucci Delle antichità Picene XXV. — Franc. Pamphili Picenum, hoc est de Piceni, quae Anconitana vulgo marchia nominatur, et nobilitate et laudibus opus (Maceratae 1575). — I. A. Delfini De varia provinciae Marchiae nomenclatura (Perusiae 1590). — Livius Solcompus Picenum vulgo marchia Anconitana apostolicae sedis provincia fidelissima (Maceratae 1654). — Pompeo Compagnoni La reggia Picena overo de' presidi della Marca historia universale etc. (In Macerata 1661). — Paolo Antonio Appiani Storia della Marca lib. 13, ms. s. XVII; cf. Marcucci Saggio delle cose Ascolane p. CLXIX. — Luigi Leonori Raggionamento sopra la Marca Anconitana ed i marchesi di essa in: Calogerà Nuova raccolta d' ospuscoli scientifici e filologici XXVII (In Venezia 1775). — Gius. Colucci Delle antichità Picene I—XXXII (Fermo 1786—97). — Orazio Civalli Memorie storiche riguardanti i diversi luoghi della Marca Anconitana in: Colucci Delle antichità Picene XXV p. II 1 sq. — Tondini Aneddoti Piceni, ms. s. XVIII, Roma Arch. di stato cod. 32. — Antonio Leoni Notizie storiche circa la denominazione di Marca d'Ancona (Ancona 1797). — Ioh. Ant. Vogel Miscellanea storica Picena; Memorie storiche della Marca; Documenti di diversi comuni della Marca, mss. s. XVIII ex., Loreto penes Caesarem Solari; cf. Bethmann in Archiv XII 567. — Amico Ricci Stato politico della Marca d'Ancona nel secolo XII (Roma 1837). — Alberico Amatori Le abazie e monasteri Piceni notizia breve (Camerino 1870). — C. Ciavarini Collezione di documenti storici antichi inediti ed editi rari delle città e terre Marchigiane I—V (Ancona 1870—85). — Raffaele Foglietti Conferenze sulla storia antica dell' attuale territorio Maceratese I. II (Macerata-Torino 1884—85). — R. Foglietti Conferenze sulla storia medioevale dell' attuale territorio Maceratese (Torino 1885). — Fonti per la storia delle Marche I. II (Ancona 1896—1908). — R. Foglietti Le Marche 568—1230 (Macerata 1907).

Conf. quoque (Filippo Vecchietti) Biblioteca Picena o sia Notizie istoriche delle opere e degli scrittori Piceni I—V (Osimo 1790—96). — L. Zdekauer Sulla compilazione di un codice diplomatico della Marca d'Ancona (Macerata 1903). — Emilio Calvi Tavole storiche dei comuni italiani II: Marche [2] (Roma 1906). — L. Zdekauer Relazione sulla mostra degli archivi in Macerata 1905 (Ancona 1906). — L. Zdekauer Sull' ordinamento degli archivi Marchigiani (Ancona 1907).

Picenae provinciae nomen antiquum saec. VII, ut videtur, oblivioni tradi coepit. Eius ultima, quantum scio, mentio fit in Gregorii I epistola ad Iohannem subdiaconum Ravennatem a. 602 ian. missa J. 1452. JE. 1857, ubi

de monasterio quodam (s. Claudii?) in Piceni provincia sito loquitur. Post Langobardorum invasionem maxima Piceni pars ducibus Spoletinis subiecta est, qui praeter Umbriae civitates comitatus quoque Camerinensem, Aprutinum, Amiterninum, Teatinum, Firmanum, Pennensem, Asculanum, Marsiam, Valvam rexerunt (cf. Fatteschi Memorie istorico-diplomatiche riguardanti la serie de' duchi di Spoleto. In Camerino 1801). Sed iam saec. IX aliquotiens Camerinum proprios duces habuisse videtur. Saec. X quoque saepius in chartis leguntur Spoletinus ducatus et marchia Camerina velut duae regiones diversae. Inde a saec. XII med. marchia Camerina et marchia Anconitana ab uno eodemque marchione administrabantur (cf. Ficker Forschungen zur Reichs- und Rechtsgeschichte Italiens II 241 sq.; Fabre-Duchesne Le liber censuum de l'eglise Romaine I 78 not. 4; 86 not. 1; A. Hofmeister Markgrafen und Markgrafschaften im italischen Königreich in: Mittheilungen des österreich. Instituts Ergänzungsbd. VII 305 sq.).

Praeterea inde a saec. X marchia quoque Firmana in chartis legitur, ut in Ottonis II diplomate a. 983 (Mon. Germ. Dipl. II 334 n. 287): „Pentapolis, ducatus Spoletinus, marca Firmana et marca Anconitana". Et Gregorius VII epistolas dedit ad episcopos et abbates modo in marchia Firmana et Camerina et in Pentapoli etc. constitutos (n. 11), modo in Pentapoli, in marchia Firmana et in ducatu Spoletino etc. commorantes (n. 13).

Regio autem, quae postea appellata est marchia Anconitana, inde a saec. VII saepius sub nomine Pentapolis (Ariminum, Pisaurum, Fanum, Senogallia, Ancona) occurrit, immo utriusque Pentapolis, videlicet ab Arimino usque Egubium (cf. Cod. Carol. ep. 51 ed. Mon. Germ. Epp. III 580 n. 55). De ea cf. Ch. Diehl Études sur l'administration byzantine (Paris 1888) p. 59 sq.

Denique saec. XII ex his regionibus duae tantum provinciae constitutae sunt: ducatus scilicet Spoletinus, de quo supra p. 1 disseruimus, et Marchia.

Neque praetermittendum putamus ordinem, quem praebent Albinus et Cencius (Lib. censuum ed. Fabre-Duchesne II 105; I 86 sq.). Albinus sub „Marchia" episcopatus refert, qui sequuntur:

> Ariminensis — Pesulanus (i. e. Pesauren.) — Fanensis — Senogaliensis — Anconitanus — Asculensis — Firmanus — Humanensis — Esulanus (i. e. Aesinus) — Asciscinas — Oximensis (i. e. Auximanus sive Osimensis) — Forumsinfroniensis — Filtrensis (i. e. Montisfeltri) — Urbinensis — Egubinus — Callensis.

Cencius contra, eundem fere ordinem sequutus, rectius Egubinum episcopatum in ducatu Spoletino collocat, itemque Asisinatem vice altera, quem iam inter episcopatus Marchiae posuerat.

1 *443 oct. 10*

Leo I omnibus episcopis per Campaniam, Picenum, Tusciam et universas provincias constitutis: statuit, ut nullus episcoporum servum alterius ad clericatus officium promovere praesumat etc.

v. Etruria n. 2 (vol. III p. 2).

2 *459 mart. 6*

Leo I universis episcopis per Campaniam, Samnium et Picenum constitutis: statuit, ut non omni tempore baptismi regeneratio detur, nisi Pascha et Pentecoste, et si periculosa infirmitas obrepserit; decernit de poenitentia fidelium, ut confessio eorum non publicetur. — Magna indignatione. Dat. 2 non. mart. Recimero cons.

Edd. Carafa Epp. decr. I^b 260 n. 86. Leonis M. Opp. edd. Ballerini I 1429 n. 168. Bull. Rom. ed. Cocquelines I 46 n. 19 = Bull. Rom. ed. Taur. I 79 n. 19. Mansi VI 410 n. 168 = Migne LIV 1209 n. 168. Hinschius Decr. Pseudo-Isidor. p. 629. — Regg. J. 321. JK. 545.

3 *493 nov. 1*

Gelasius I universis episcopis per Picenum constitutis: scribit, barbaricis incursibus maxime vicinas Urbi provincias vastari; Senecam senem in Pelagianae voraginis coeno immersum cordis sui funesta esse obstinatione damnatum; tria genera blasphemiarum Pelagianae haeresis reserat; incusat episcopos maxime per Piceni provincias ecclesiam gubernantes, qui non solum senis pravum non deterruere colloquium, verum etiam suo nutrivere consensu, nec excusationis relinquetur occasio, si post praecepta praesentia per Romualdum diac. destinanda quisquam super eis omnibus aut contemptor aut negligens deprehendatur antistes. — Barbaricis hactenus. Dat. kal. nov. Albino v. cl. cons.

Edd. Carafa Epp. decr. I^b 346 n. 5. Bull. Rom. ed. Cocquelines I 56 n. 1 = Bull. Rom. ed. Taur. I 95 n. 1. Mansi VIII 23 n. 7 = Migne LIX 33 n. 7. XLV 1766. Thiel Epp. p. 325 n. 6. — Regg. J. 388. JK. 621.

4 *494 ian. 17*

Gelasius I Corvino diac. Romanae sedis: mandat, ut declaret, in quot annis intra Piceni provinciam nunc praedia venundentur, ut tam possessionum quantitate perpensa quam mensionis instauratione comperta, in nullo dispendium sustineatur; subiungit, ut ad initium Quadragesimae Romam venire non differat, quatenus in ordinatione facienda munus presbyterii consequatur. — Quid utilitatis. Dat. 16 kal. feb.

Cod. Casin. XXX f. 339 (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 294) [et in codd. Vallicell. G 99 f. 180'; Vat. Barb. 2508 (XXXIII 28) f. 182; Alexandr. 98]. Coll. Britt. Gelasii I ep. 4. — Ed. Ewald in N. Archiv V 510 not. 2. — Regg. Ewald in N. Archiv III 164 ut Gelasii II rescriptum. JK. 633.

**5* *(756—57)*

Stephanus II concedit Pentapolensibus omnibus praecepta actionum de singulis eorum civitatibus.

Laud. in Hadriani I epistolis ad Carolum regem Francorum et Langobardorum a. 775 (cf. n. 6). — Reg. JE. —.

cf. Vita Stephani II (Lib. pontif. ed. Duchesne I 454).

**6* *(773—74)*

Hadrianus I recipit omnes habitatores ducatus Firmani, Auximani et Anconitani . . in fide et servitio b. Petri; concedit omnibus Pentapolensibus

more solito praecepta actionum de singulis eorum civitatibus (utrarumque Pentapoleos, ab Arimino usque Eguvium), sicut tempore Stephani pp. *(n. 5)*.

Vita Hadriani I (Lib. pontif. ed. Duchesne I 496) et Hadriani I epistolae ad Carolum regem Francorum et Langobardorum a. 775 JE. 2415. 2416 (in Cod. Carol. epp. 52. 51; ed. Mon. Germ. Epp. III 576 n. 54; 578 n. 55). — Reg. JE. —.

**7* *Ravenna (862)*

Nicolaus I omnibus Ravennensibus, Emiliensibus et Pentapolitanis res, quas Iohanne archiep. Ravennate et Gregorio fratre eius rapientibus amiserant, clementer restituit et praeceptionis suae decreto confirmat.

Vita Nicolai I (Lib. pontif. ed. Duchesne II 156). — Regg. J. 2033. JE. 2696.

8 *880 sept. 30*

Iohannes VIII omnibus episcopis per ducatum Spoletanum et Camerinen. etc.: exhortatur eos, ut ad synodum 6 id. nov. *(nov. 8)* Romam venire non differant.

v. Umbria n. 13 (supra p. 4).

9 *Roma 1075 ian. 2*

Gregorius VII omnibus s. Petri fidelibus: mittit Gepizonem abbatem s. Bonifatii et Maurum abbatem s. Sabae (de Urbe); monet, ut eos debita cum veneratione et caritate recipiant eisque in omnibus, quae vel causa legationis vel fatigationis necessitas postulaverit, fidelem oboedientiam et consensum praebeant. — Notum vobis est. Data Romae 4 non. ian. ind. 13.

Reg. Gregorii VII lib. II ep. 40. — Edd. Carafa Epp. decr. III 647 n. 40. Nerini De templo et coenobio ss. Bonifacii et Alexii p. 180. Mansi XX 155 n. 40. Migne CXLVIII 392 n. 40. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 154. Monaci in Arch. della Soc. Rom. XXVII (1904) 378 n. 8. — Regg. J. 3677. JL. 4917.

Conf. alia quoque Gregorii VII rescripta JL. 4918. 4923. 4925. — Gepizonem et Maurum legationis munere in Marchia functos esse, ex n. 10 evincitur.

10 *Roma 1075 ian. 13*

Gregorius VII Gepizo abbati s. Bonifatii et Mauro abbati s. Sabae, in legatione Marchiae constitutis: mandat, ut episcopos et comites cunctosque s. Petri fideles rogent, quatenus episcopo Pensauriensi auxilio fideliter subveniant etc.

v. Pesaro, Episc. n. 5.

11 *Roma 1078 ian. 28*

Gregorius VII Guiberto Ravennati archiep. omnibusque suffraganeis eius et universis episcopis et abbatibus in marchia Firmana et Camerina et in Pentapolim et Emiliae et Longobardiae partibus constitutis: invitat, ut ad synodum in proxime venturae Quadragesimae prima hebdomada *(feb. 25—mart. 3)* celebrandam conveniant etc.

v. Ravenna, Archiepisc.

12 *1080 oct. 15*

Gregorius VII omnibus episcopis, abbatibus, clericis atque laicis in marchia Tuscana, Firmana et in exarchatu Ravennate constitutis etc.: praecipit, ut in restauratione Ravennatis eccl. omnes unanimiter consensum et pro posse adiutorium tribuant etc.

v. Ravenna, Archiepisc.

13 *1080 dec. 11*

Gregorius VII omnibus episcopis, abbatibus, comitibus atque militibus in paroechia Ravennate et in Pentapoli nec non et in marchia Firmana et in ducatu Spoletino commorantibus etc.: praecipit, ut R(ichardo) Ravennati archiep. consilium et auxilium contra sacrilegum damnatumque W(ibertum) promittant.

v. Ravenna, Archiepisc.

14 *Venezia (1177) aug. 15*

Alexander III universis episcopis et abbatibus et aliis ecclesiarum praelatis per Marchiam constitutis: mandat, quatenus omnibus parochianis suis praecipiant, ut quicumque habeant libros vel alia utensilia ecclesiarum Firmanae civitatis iam pridem combustae, eis restituere non postponant; clericos et populum monere curent, ut de bonis suis pro reparatione Firmanae eccl. canonicis eiusdem ecclesiae liberaliter conferant beneficia caritatis.

v. Fermo, Eccl. cathedr. n. 1 (cf. infra p. 139).

15 *Verona (1185) ian. 21*

Lucius III archiepiscopis et episcopis per Marchiam et Lombardiam constitutis: mandat, quatenus parochianos ipsorum, ne priori Cruciatorum vel fratribus eius iniuriam inferant aut gravamen, moneant etc.

v. Bologna, Ordo Cruciferorum (ed. Gött. Nachr. 1899 p. 239 n. 24). — In medio relinquimus utrum Marchia intelligenda sit marchia Anconitana an marchia Veronensis.

16 *Verona (1185—86) dec. 20*

Urbanus III repetit Lucii III rescriptum *(n. 15)*.

v. Bologna, Ordo Cruciferorum (ed. Gött. Nachr. 1899 p. 240 n. 27).

17 *Laterano 1197 dec. 22*

Celestinus III (Presbytero) Firmano ep. et (Pandulfo) abbati Farfen.: mandat, quatenus cum mag. R. subdiac., qui Gregorii de s. Apostolo, s. Mariae in Porticu diac. card., apost. sedis legati, vices exercet, ab universis civitatibus et castellis Marchiae et Ariminensibus fidelitatis faciant nomine eccl. Rom. iuramenta praestari, ut tota Marchia ad patrimonium S. R. E. revocetur.

v. Fermo, Episc. n. 19.

18 *Laterano 1197 dec. 23*

Celestinus III episcopo, consulibus et populo Esculan.: mandat, ut episcopus in Marcualdi et nuntiorum eius et omnium Teutonicorum fautores, qui eis contra Marchianos vel Tuscos seu alios etiam in apost. fidelitate manentes auxilium tulerint, in illos quoque, qui occasione qualibet resistere vel impedire praesumpserint, quominus Marchia et Tuscia ad apost. sedis dominium reducantur, sententiam excommunicationis promulget etc.

v. Ascoli, Episc. n. 11 et Civ. n. 2.

CAMERINO

(Camerinum. Camerium)

Venanzio Argenti Compendio del supplemento della chronica antica di Camerino (Macerata 1629). — V. Argenti Raccolto historico della origine, antichità e nobiltà di Camerino, ms. s. XVII, Camerino Bibl. comunale. — Angelo Benigni Frammenti historiali della città di Camerino raccolti ad uso di cronica, ms. s. XVII, ib. — Ughelli [1] I 590 sq. IX 896 sq.; [2] I 546 sq. X[a] 251. — Domenico Passini Memorie istoriche di Camerino, ms. s. XVII, Camerino Bibl. comunale. — Camillo Lilii Dell' historia di Camerino [1] (In Macerata 1652); [2] con supplemento di Fil. Camerini (In Camerino 1835). — C. Lilii Memorie vol. I—VI, ms. s. XVII, Camerino Bibl. comunale. — Matteo Pascucci Vita di S. Ansovino, vescovo e protettore di Camerino (Roma 1682). — M. Pascucci Vita di S. Venanzio mart. con aggiunta istorica della città di Camerino [1] (In Pesaro 1693); [2] (In Cesena 1795); [3] (Camerino 1875). — Franc. Dini De antiquitatibus Umbrorum Thuscorumque sede ac imperio deque Camerio ac Camertibus dissertatio historica (Venetiis 1701). — Octavi Turchi De ecclesiae Camerinensis pontificibus libri VI sive Camerinum sacrum (Romae 1762). — G. Colucci Della origine e delle antichità di Camerio oggi Camerino in: Antichità Picene XII 1 sq. — (Venanzio Mariotti) Atti di S. Venanzo mart., protettore principale della città e stato di Camerino, illustrati e difesi (Roma 1795). — Cappelletti IV 231 sq. — Aristide Conti Camerino e i suoi dintorni I. II [1] (Camerino 1862); [2] (Camerino 1872—74). — Patrizio Savini Storia della città di Camerino [1] (Camerino 1864); [2] pubblicata con note e aggiunte da Milziade Santoni (Camerino 1895). — Milziade Santoni Della zecca e delle monete di Camerino [1] (Firenze 1873); [2] (Firenze 1875). — M. Santoni Archidiaconorum maioris ecclesiae Camerinensis series chronologica (Camerini 1878). — M. Santoni Camerinensis ecclesiae pontificum series chronologica brevibus elogiis complexa (Camerini 1882). — M. Santoni Degli atti e del culto di S. Ansovino compatrono della città di Camerino (Camerino 1883). — B. Feliciangeli e R. Romani Di alcune chiese rurali della diocesi di Camerino in: Atti e memorie della R. Deputazione delle Marche N. S. IV (1907) 241 sq.

De auctoribus, qui de historia Camerinensi scripserunt, cf. M. Santoni in P. Savini Storia della città di Camerino [2] (Camerino 1895) et in Atti e memorie della R. Deputazione delle Marche VI (1903) 59 sq.

Episcopatus Camerinensis.

Camerinensis episcopus semper Romano pontifici immediate subiectus fuit. Ex episcoporum serie Leontius, primus Camertium praesul, qui Decii imp. aetate martyrio coronatus esse traditur, et Ansovinus, qui obiit a. 840,

sanctitatis fama clari fuere. Dioecesis, olim amplissima, adhuc late patet, quamquam ab ea a. 1320 Iohanne XXII iubente Maceratensis, a. 1586 Sixti V auctoritate Tolentinas et s. Severini, a. 1728 Benedicti XIII iussu Fabrianensis, a. 1787 Pio VI permittente Matelicensis ecclesiae, civitatis eis nomine apposito, sub propriis episcopis, seiunctae sunt. Eodem anno Camerinensis episcopus honore archiepiscopalis dignitatis decoratur.

Multa olim in Camerinensi episcopatu claruerunt monasteria et asceteria. Mirum sane est, Albinum ex tot monasteriis nonnisi abbatiam de Flastra recensuisse. Cencius autem (ed. Fabre-Duchesne I 80) addit:

„Ecclesia sancti Blasii de Bellitione V solidos Lucenses".

Hanc ecclesiam de Bellitione editores Libri censuum (p. 80 not. 1) ad locum hodie Beliscio, haud procul ab oppido Pergola, in dioec. Calliensi *(Cagli-Pergola)*, referunt. Certe falluntur, quum prioratus de Bellicione ad Camerinensem episcopatum pertineret (cf. Lubin p. 44).

Camerinensis episcopatus archivum simul cum tabulario ecclesiae cathedralis incendio a. 1515 periit. Praeter ecclesiam cathedralem s. Mariae ecclesia quoque collegiata s. Venantii insignis fuit, sed eius antiqua monumenta pariter hodie desiderantur. Archivum civitatis illustrat M. Santoni Il libro rosso del comune di Camerino 1207—1336 in: Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria II (1885) 37 sq.

De archivis Camerinensibus cf. Bethmann in Arch. XII 561 et Gött. Nachr. 1898 p. 24. De bibliotheca civitatis cf. M. Santoni La biblioteca Valentiniana e comunale nella libera Università di Camerino (Camerino 1898).

1 *(555—60)*

Pelagius I Severo ep. Camerino: conquerente Iocundo presb. Turinatis eccl. decernit, ut quae in brevi ablata de ministeriis eiusdem ecclesiae compererit, ab Albino clerico faciat sine mora restitui etc.

v. Spoleto, Episc. n. 4. — In Camerinensi quoque dioecesi exstat ecclesia Turinas, hodie Pieve Torina.

**2* *Laterano 1079 feb. 11*

Gregorius VII in synodo in eccl. s. Salvatoris habita excommunicat sine spe recuperationis (Hugonem) Camerin. ep. et Firmanum aliosque epp. cum sequacibus eorum tam clericis quam etiam laicis.

Acta synodi Romanae exstant in Gregorii VII registro lib. VI ad ep. 17 et in Libro pontificali (ed. Duchesne II 287), ubi tamen Firmani et Camerinensis epp. nulla fit mentio. — Edd. Mansi XX 524. Turchi p. 152 not. 1. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 355. Mon. Germ. Constit. I 556. — Regg. J. p. 430. JL. I p. 629.

3 *Veroli (1170) mart. 25*

Alexander III Camerinen. ep. etc.: mandat, quatenus possessiones mon. s. Clementis de Piscaria, quas ipse aut aliqui parochianorum ipsius occupatas tenent, abbati et fratribus restituat.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 18.

4 *Laterano (1179) mai. 15*

Alexander III Auximan., Firman., Camerinen. et Senogalien. epp.: mandat, quatenus parochianos suos ad restituendas possessiones mon. s. Clementis

de Piscaria, ab eis instante schismate invasas, non differant districtius commonere.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 27.

*5 *(1191—95)*

Celestinus III delegat Iordanum Humanen. ep. ad definiendam controversiam inter Attonem Camerinen. ep. ex una parte et Martinum priorem Camaldulen. et Nicolaum abbatem mon. s. Helenae ex altera super eiusdem monasterii subiectione.

v. Mon. s. Helenae prope fluvium Aesinum n. 1.

Ecclesia s. Angeli.

Ecclesiam s. Angeli de Platea extra muros Camerinensis civitatis positam fuisse Iacobillus (Cron. di Sassovivo p. 255) affirmat; cf. M. Santoni La chiesa di S. Angelo di Camerino in: Appennino 1890 april. 10. Iuris fuit monasterii s. Crucis de Saxo vivo; cf. Innocentii II privilegium a. 1138 mai. 21 (supra p. 47 n. 2). Postea ad fratres Minores transiit.

Chartae ad ecclesiam hanc spectantes in archivo monasterii Saxi vivi, hodie in tabulario archiepiscopi Spoletini, adservantur.

De codd. cf. supra p. 47.

1 *Laterano 1189 ian. 16*

Clemens III priori et fratribus s. Angeli de Camerino, spectantibus ad mon. s. Crucis Saxi vivi: confirmat possessiones et parochiam, et concedit sepulturam liberam. — Iustis petentium. Dat. Lat. 17 kal. feb. pont. n. a. 2.

A. [D f. 162 dep.]. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 369 n. 39 ex A. — Regg. Iacobilli Cron. di Sassovivo p. 56. Gött. Nachr. 1898 p. 394 n. 25. JL. —.

Monasterium s. Salvatoris Rivuli sacri.

Monasterium s. Salvatoris Riguli sacri, ut in Celestini III bulla (n. 1) nominatur, sive de Aqua Canina in parte meridionali Camerinensis dioecesis situm erat, prope ripam Rivi sacri, vulgo Rio sacro. Monasterium, quod olim monachi ex ordine s. Benedicti administrarunt, saec. XV abbatibus commendatariis concessum, mox corruit; cf. Lubin p. 325; Turchi p. 269.

Quamquam monasterium Lateranensi palatio censum solvere consuevit, apud Cencium eius nulla fit mentio.

Celestini III privilegium ex archivo ducis Urbinatis in loco vulgo Rocca di Pesaro (cf. Mazzatinti Archivi II 315) Florentiam translatum est; cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 14.

B = Cop. Firenze Arch. di stato (Urbino).
C = Diversorum pontificum bullae, privilegia etc., s. XVI sq., cod. Vat. lat. 6420; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 16.
D = Documenta quaedam ex archivis monasteriorum ord. Camalduleu. et praecipue ex Faventino s. Mariae foris portam, s. XVIII, Roma Bibl. Vittorio Emanuele cod. 551 (cod. Gregor. 58); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 144.

E = Annibale degli Abati Olivieri Spogli d'archivi vol. V, s. XVIII, Pesaro Bibl. comunale cod. 376; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 19.

F = Angeli Massarelli Miscellanea vol. I, s. XVI, Sanseverino Bibl. comunale; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 505.

1 *Laterano 1192 mai. 12*

Celestinus III Petro abbati etc.: suscipit mon. s. Salvatoris Riguli sacri sub apost. protectione, confirmat regulam b. Benedicti et possessiones propriis expressas vocabulis, concedit facultatem clericos vel laicos ad conversionem recipiendi, divina officia tempore generalis interdicti celebrandi, sepulturam liberam et ius eligendi abbatem, sub censu 2 sol. Lucen. monetae apost. sedi annis singulis persolvendo. — Quotiens a nobis. Ego Celestinus etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 4 id. mai., ind. 10, inc. d. a. 1192, pont. v. d. Celestini pp. III a. 2.

B a. 1387 aug. 27. [C f. 46. D. E f. 1. F f. 72' Exc.]. — Ed. Turchi App. p. 36 n. 19 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 326 n. 939. Mazzatinti Archivi II 315. JL. 16874.

Subscriptiones et notae chronologicae leguntur quoque in his codd. s. XVII: Roma Arch. Vat. Misc. Arm. II t. 46 f. 56'; Arm. XI t. 43 f. 233 et cod. Vat. lat. 3457 f. 131'.

Monasterium s. Michaelis infra Hostia.

Monasterium hoc a. 1015 Atto comes eiusque uxor Berta iuxta ecclesiam, priscis iam temporibus in honorem b. Michaelis in loco q. d. Infra ostia aedificatam, instaurarunt, ut legitur in ipsorum chartula donationis (ed. Turchi App. 17 n. 2). Coluerunt monachi ordinis s. Benedicti, quibus Alexander III (n. 1), Gregorius VIII (n. 2) et Innocentius III a. 1200 (?) mart. 21 (Potthast Reg. 973b; cf. Gaetano Marini Osservazioni istorico-critiche sopra un' antica pergamena. In Roma 1779) privilegia concesserunt. Lapsu autem temporis monachi defecerunt, et monasterii bona abbatibus commendatariis data sunt custodienda. Ex iis ultimus fuit Alexander card. Farnese, qui Paulo III permittente de redditibus monasterii collegiatam ecclesiam s. Martini in oppido s. Anatholiae instituit. Situm fuit in agro s. Anatholiae, hodie Esanatolia, in comitatu et dioecesi Camerinensi, non in oppido vulgo Pescara Pennensis dioec., ut somniat v. Pflugk-Harttung Acta III 345 not. De loco cf. etiam Turchi p. 134. 224 not. 1.

Gregorii VIII privilegium, quod sequitur, Florentiae in R. archivo inter chartas Urbinates adservatur; cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 4. Quasdam chartas ad monasterium s. Angeli infra Hostia spectantes edidit Turchi in Appendice.

A = Orig. Firenze Arch. di stato (Urbino).

**1* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Ferrara 1187 nov. 2*

Gregorius VIII Petro abbati etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 1)* suscipit mon. s. Michaelis infra Hostia sub apost. protectione, et confirmat possessiones

propriis expressas vocabulis; concedit facultatem clericos vel laicos ad conversionem recipiendi et divina officia tempore generalis interdicti celebrandi, sepulturam liberam et ius eligendi abbatem. — Effectum iusta postulantibus. Ego Gregorius etc. Subscr. 10 card. Dat. Ferrar. p. m. Moysi Lat. can. agentis vicem cancellarii, 4 non. nov., ind. 6, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Gregorii pp. VIII a. 1.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 345 n. 394 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 686 n. 9992a. JL. 16032.

Monasterium s. Helenae prope fluvium Aesinum.

Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria II 27. — Turchi p. 117. — Mittarelli Ann. Camald. I 310 sq. IV 84. — Dom. Gaspari Memorie storiche di Serrasanquirico (Roma 1883) p. 44 sq.

S. Helenae monasterium prope fluvium Aesinum *(Esino)* situm ipse b. Romualdus condidit ibique sanctimoniales instituit. Postea monachis Benedictinis cessit. A. 1180 Guillelmus prior, tota congregatione consentiente, monasterium Rodulfo priori s. Salvatoris Camaldulensis tradidit (cf. Mittarelli IV App. c. 94 n. 59). Saec. XV abbatibus commendatariis concessum, labi coepit, ita ut iam Mittarelli temporibus ecclesia tantum exstaret.

Chartae monasterii s. Helenae in Camaldulensium tabulario apud ecclesiam s. Blasii de Fabriano adservantur. Innocentii III vero privilegium protectionis Nicolao abbati concessum a. 1199 mart. 20 Potthast Reg. 637 olim in altero Camaldulensium archivo s. Romualdi de Urbe exstabat (cf. vol. III p. 174).

**1* *(1191—95)*

Celestinus III delegat Iordanum Humanen. ep. ad definiendam controversiam inter Attonem Camerinen. ep. ex una parte et Martinum priorem Camaldulen. et Nicolaum abbatem mon. s. Helenae ex altera super eiusdem monasterii subiectione.

Laud. in Iordani Humanen. ep. sententia a. 1195 iul. (edd. Turchi App. p. 41 n. 21 = Cappelletti IV 247. Mittarelli Ann. Camald. IV 155 ex orig. in arch. s. Blasii de Fabriano). — Reg. JL. —.

cf. quoque Camerino, Episc. n. 5 (supra p. 121).

Monasterium s. Mariae in Campo.

Antiquissimum hoc monasterium a. 583 a Iordano eremita conditum esse alii fabulantur, aliis vero b. Romualdo eius institutionem attribuentibus (cf. Mittarelli Ann. Camald. I 288). De eo pauca scimus. Certe saec. XV ad Camaldulensium monasterium s. Blasii de Fabriano pertinuit. Hodie ecclesia parochialis est haud procul a Fabriano sita.

De eius archivo nullam habemus notitiam. Gregorii I indulgentia plenaria, cuius Fortunius mentionem facit, haud dubie spuria est.

†*1 *(590—604)*
Gregorius I concedit indulgentiam plenariam in die annuntiationis s. Mariae, Parascevae, Omnium sanctorum, in vigilia s. Andreae, quo die agitur natalis ss. Ansani et Illuminati, nepotum s. Gregorii, in vigilia natalis Domini et s. Marcelli.

Laud. ap. Fortunium in Hist. Camald. II 139. — Reg. JE. —.
Spurium.

Monasterium s. Victoris de Clusis.

(San Vittore di Chiusi)

Lubin p. 104. — Mittarelli Ann. Camald. I 289 sq. — G. Benedettoni Riflessioni storiche topografiche etc. sopra Pierosara castello di Fabriano in: Colucci Dell' antichità Picene II 227 sq. — G. Colucci Osservazioni sulle Memorie di Pierosara ib. II 283 sq. — Albertino Bellenghi Istoria di due antichissime chiese tra le selve degli Appennini Piceni (S. Urbano e S. Vittore nel Fabrianese) in: Dissert. dell'Accad. Rom. di archeol. IV (1831) 97 sq. et in: Giornale scientifico letterario di Perugia a. 1835. — Oreste Marcoaldi Cenni storici, guida e statistica della città e comune di Fabriano (Fabriano 1874). — G. B. Milani Fabriano e suoi dintorni (Fabriano 1883).

Monasterium s. Victoris de Clusis, quod etiam appellabatur s. Mariae et s. Benedicti, situm in loco Victoriano prope castrum Petrosum, hodie Pierosara, ad dexteram ripam fluminis Sentini, originis incertae, sed valde antiquum est. Primum a monachis ex ordine s. Benedicti rectum, inde ab a. 1189 ab Avellanitis (n. 1), saec. XIV ex. ad Olivetanos transiit (cf. Lancellotti Hist. Olivet. p. 177). A. 1406 ab Innocentio VII suppressum et monasterio s. Catharinae de Fabriano noviter erecto adnexum est (cf. Colucci Delle antichità Picene II App. p. 35 n. 61).

Monasterium s. Victoris olim ad Camerinensem dioecesim pertinuit, hodie vero in Fabrianensi dioecesi situm est.

Chartarum monasterii maxima pars penes comitem Augustum Agabiti-Rosei Fabrianensem adservatur cum instrumentis inde ab a. 999; cf. A. Zonghi Relazione sull' ordinamento dell' archivio comunale di Fabriano (Fabriano 1875) p. 6; Marcoaldi Cenni storici p. 83; Mazzatinti Archivi I 148. Aliae in tabulario ecclesiae s. Blasii de Fabriano inveniuntur; cf. Bethmann in Archiv XII 561 et Gött. Nachr. 1898 p. 24; aliae in archivo oppidi Serrae s. Quirici; cf. Gioacchino Valeri L'archivio secreto di Serrasanquirico in: Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria I (1884) 710 sq. II (1885) 294 sq. Documenta s. Victoris leguntur quoque transcripta in cod. misc. s. XVIII penes familiam Raffaelli in oppido Recanati; cf. L. Zdekauer Relazione sulla mostra degli archivi (Ancona 1906) p. 11. Magnum ad monasterium s. Victoris spectantium chartarum numerum vulgarunt Turchi, Mittarelli, Benedettoni et Colucci ex s. Catharinae et s. Blasii archivis, nonnullas quoque ex Camaldulensium archivo s. Romualdi de Urbe (cf. vol. III p. 174).

1 *Laterano 1189 mart. 16*

Clemens III priori et fratribus Fontis Avellanae: indulget, ut mon. s. Victoris cum pertinentiis suis, quod in temporalibus et in spiritualibus est plurimum deformatum, ut reducatur in statum meliorem, specialiter disponant et regulariter ordinent.

v. Eremus s. Crucis de Fonte Avellanae n. 15 (supra p. 97).

Monasterium s. Salvatoris in Valle Castri.

(Val di Castro)

Iacobilli Vite de santi e beati dell'Umbria III 356 sq. — Fortunius Hist. Camald. II 35 sq. 137 sq. — Lubin p. 401. — Turchi p. 216 not. 4. — Mittarelli Ann. Camald. I 274 sq. 310 sq. — Severino Servanzi-Collio Cenni su la chiesa e badia di Val di Castro. Iscrizioni lapidarie, documenti e perizie (cf. Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria IV 783).

Monasterium s. Salvatoris et s. Romualdi Vallis Castri alii ab ipso Romualdo, qui ibi obiit, alii a Farolfo comite, filio Guidonis comitis, conditum esse affirmant, sed chartulam donationis, qua Farolfus b. Romualdo monasterium a sese aedificatum in loco q. d. Valle de Castro, obtulit, spuriam esse patet (ed. Mittarelli I App. c. 178 n. 74 ex arch. s. Blasii de Fabriano; alia exemplaria exstant in archivo civitatis s. Severini; cf. Mazzatinti Archivi II 177). Monasterium hoc, olim peculiaris famae et arctae religionis, coluerunt monachi ex ordine s. Benedicti. Sed saec. XIII penitus dirutum et ab abbate monachisque desertum, a Bonifatio IX a. 1394 congregationi Camaldulensi addictum est (ed. Mittarelli VI App. c. 595 n. 49), a. 1427 monasterio Camaldulensium s. Blasii de Fabriano a Martino V unitum (ed. Mittarelli VI App. c. 770 n. 127. 128), denique in commendam datum (cf. Mittarelli VII 303).

Locus, hodie Val di Castro, prope oppidum Porcarella, nunc Fabrianensi dioecesi adscriptus est.

Chartas monasterii Valliscastrensis et ex archivo s. Blasii de Fabriano, ubi maxima earum pars adservabatur, et ex archivo s. Romualdi de Urbe Mittarelli in lucem protulit. Codicem chart. inscriptum „Vallis Castri monasterii monumenta antiqua", olim in bibliotheca s. Michaelis de Muriano (cod. 738), laudat Mittarelli Bibl. codd. ms. s. Michaelis Venetiarum p. 1178 (cf. Ann. Camald. IV 288).

**1* *(1032?)*

[Iohannes XIX] Valliscastrensibus monachis post quinquennium a s. Romualdi obitu apostolico decreto licentiam dat, ut supra venerabile eius corpus altare construant.

Vita s. Romualdi auctore Petro Damiani c. 72. — Regg. Fortunius I 105 ad a. 1032. Mittarelli Ann. Camald. II 35, qui huiusmodi litterarum in archivo s. Blasii de Fabriano nullam se repperisse memoriam affirmat. JL. —.

Quamquam de tempore obitus s. Romualdi auctores inter se discordant, eum a. 1027 obiisse verisimile est.

Monasterium s. Flaviani et s. Mariae de Rambona.

Luca Fanciulli Memorie storiche dell' antica badia e monastero di S. Maria di Rambona e degli altri due monasteri di S. Eustachio de Domoris e di S. Lorenzo nel Dogliuolo, ms. s. XVII, Sanseverino Bibl. comunale; cf. Mazzatinti Archivi II 189. — Lubin p. 313. — Mabillon Ann. ord. s. Benedicti ² V 169. — F. Buonarruoti Osservazioni sopra alcuni frammenti di vasi antichi di vetro ornati di figure trovati ne' cimiteri di Roma p. 230 sq. (In Firenze 1716). — Turchi De eccl. Camerin. pontif. p. 12 not. 3. — Gentili De eccl. Septemped. II 70 sq. — Severino Servanzi-Collio Sulla antica chiesa e monastero di S. Maria di Rambona presso Monte Milone e Pollenza (cf. Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria II 839). — F. Hermanin Il dittico di Rambona in: Arch. della Soc. Rom. XXI (1898) 221 sq.

Monasterium s. Flaviani de Rambona sive s. Mariae de Rambona sive Arabona, quod saepius cum Cisterciensium monasterio s. Mariae de Arabona dioec. Teatinae (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 291) confunditur, Ageltruda, Guidonis imp. coniux, saec. IX ex. condidit (cf. Berengarii I imp. diploma a. 898 dec. 1, ed. Schiaparelli in Fonti per la storia d'Italia XXXV 65 n. 22, et notissimam illam tabulam eburneam, quam Odalricus abbas Rambonensis sculpi iussit; cf. Buonarruoti p. 275 sq.; Hermanin p. 223 sq.). Saec. XI floruit Amicus abbas Rambonensis, de quo cf. Affò Antichità e pregi della chiesa Guastallese p. 74 sq. Olim inter maximas Italiae abbatias Benedictinorum recensitum, mox corruit. Situm fuit supra fluvium Potentiae *(Potenza)* haud longe ab urbe Tolentinate. Locus hodie in dioecesi Maceratensi situm est.

Monasterium Rambonae, quamquam neque apud Albinum neque apud Cencium inter ecclesias censuales Romanae ecclesiae legitur, in indiculo abbatiarum et canonicarum regularium s. Petri (ap. Cencium c. 19 ed. Fabre-Duchesne I 244) ita recensetur:

„In episcopatu Camerinensi monasterium Rabonense".

Tabularium monasterii maxima ex parte periisse dolemus. Quasdam chartas inde ab a. 1147 usque ad a. 1392 exscripsit Lucas Fanciulli (cf. Mazzatinti Archivi II 189). Quaedam quoque Romae in archivo familiae Barberini, nunc in bibliotheca Vaticana, inveniuntur (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 550). Unde Ughellus notitiam Urbani II bullae (n. 2) sumpserit, nescimus; Wiberti vero privilegium (n. 1) ex Lilii schedis hausimus.

C = Camilli Lilii Memorie vol. III, s. XVII, Camerino Bibl. comunale; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 25.

1 *Fano 1096*

Clemens III (Wibertus) Gislerio mon. s. Flaviani de Rombona abbati etc.: precibus Camertini, Firmani et Humanatis epp. concedit de rebus Rom. eccl. dimidium castelli Arriani cum pertinentiis suis usque ad 100 annos, pensione 1 bizantii pro unaquaque indictione Rom. ecclesiae persolvenda. — Quoniam Dei voluntate. Ab inc. D. 1096, ind. 5; dat. Fani p. m. Servidei Petusarien. (*l.* Pensauren.?) ep.

C p. 85. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 31 n. 2 ex C. — Reg. JL. —.

Locus, hodie Ariano, haud longe ab urbe Macerata situs, saepius in chartis Flastrensibus occurrit.

*2 *(1088—99)*

Urbanus II concedit Gislerio abbati de Rambona ecclesiam s. Mariae in Silvis iuris b. Petri, eamque unit monasterio Rambonensi.

Regg. Ughelli [1] IX 897; [2] I 552 ad a. 1096 = Gentili De eccl. Septemped. II 77. Fanciulli p. 152. 158. JL. —.

Monasterium s. Mariae in Silvis, vulgo S. Maria della Selva, haud longe ab urbe Macerata situm, conditum est a. 1042. A. 1153 ab abbate de Rambona abbatiae s. Mariae Clarae vallis de Flastra concessum est, indeque saepius inter grangias huius abbatiae nominatur (cf. Grimaldi Auximaten. ep. chartulam donationis a. 1151 in: Fonti per la storia delle Marche II 65 n. 50). — Ughellus hanc bullam ad a. 1096 refert; sed quum Gislerus abbas eodem anno a Wiberto antipapa privilegium accepisset (n. 1), ipseque Urbanus II tunc in Galliae partibus moraretur, Ughelli opinionem praeterimus.

*3 *(1191—97)*

Celestinus III concedit privilegium protectionis.

Laud. in bulla Urbani VIII a. 1632 mart. 10 (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 550) et a Luca Fanciulli p. 162. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Mariae Clarae vallis de Flastra sive s. Mariae Collis alti sive s. Mariae de Villa magna.

(Abbazia di Fiastra)

Notizie e documenti della badia di Chiaravalle di Fiastra, ms. s. XVII, Macerata Bibl. comunale 55 D 6. — Ughelli [1] I 597. IX 896; [2] I 552. — C. Lilii Dell' historia di Camerino I 212 sq. — P. Compagnoni La reggia Picena p. 70 sq. — Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [2] VI 365. — Turchi De origine et fundatione monasterii Claravallensis de Flastra dissertatio in: De eccl. Camerinen. pontif. App. p. 8 sq. — Janauschek Orig. Cistercien. p. 66 n. 162. — Le carte della abbazia di Fiastra I (1006—1200) in: Fonti per la storia delle Marche II (Ancona 1908).

Ecclesiae s. Mariae de Clenti, a Gisone archipresbytero tunc rectae, prima, ut sciam, mentio fit in charta a. 1060 (ed. Fonti per la storia delle Marche II 6 n. 4). Iam saec. XII in. monasterium apud hanc ecclesiam in fundo Villae magnae iuxta flumen Flastrae *(Fiastra)*, in loco subtus monte Collis alti, haud procul a flumine Clentis *(Chienti)* florebat, quod modo s. Mariae de monte Collis alti, modo s. Mariae de Villa magna *(Villa Maina)*, modo s. Mariae de Clenti appellabatur, postea a monachis Claravallensibus nomen s. Mariae de Clara valle et a situ nomen s. Mariae de Flastris sive de Flastra accepit. Ibi enim Guarnerius dux et marchio a. 1142 novam abbatiam exstruxit, ut legimus in cod. Vat. lat. 579, quam eodem anno Brunoni abbati de Clara valle prope Mediolanum concessit et a. 1144 sub tuitione Romani pontificis constituit (ed. Fonti II 50 n. 36 et II 53 n. 39). Recensetur etiam in Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 109; I 79), qui tamen hoc monasterium ter sub diversis suis nominibus exhibuerunt, tria sane monasteria et inter se diversa esse putantes:

„Monasterium sanctae Mariae de Frastra II libras cerae".

„Monasterium sanctae Mariae de Villa magna I libram cerae pro censu et I bisantium pro pensione cuiusdam terrae [et pro terra, quam tenet, I bisantium]".

„Monasterium de Cliente I libram de cera [cerae] et I bisantium pro his, quae tenet ab ecclesia Romana [et pro possessione I bisantium]“.

Quae itaque Fabre in editione Libri censuum S. R. E. p. 79 not. adnotat, plane in errore versantur.

Monasterium s. Mariae mox specialem inter abbatias ordinis Cisterciensis famam nactum, et Romanorum pontificum et imperatorum amplissimis honestatum privilegiis (cf. Ottonis IV praeceptum a. 1210 april. 20 BF. 381; Heinrici VI tamen privilegium desideratur), semper crevit et saec. XIII vetustum quoque monasterium s. Crucis de Clente Firmanae dioec. sub sua ditione habere coepit (cf. Alexandri IV rescriptum a. 1260 dec. 9 ap. Ughelli [1] IX 897; [2] I 553). A. 1421 abbatia paene destructa, postea commendatariis data, (inter quos Rodericus Borgia, postea Alexander VI papa), a. 1581 a Gregorio XIII, suppressa abbatiali dignitate, patrum Societatis Iesu collegio de Urbe commissa est.

Locus, olim Camerinensis dioecesis, hodie ad Maceratensem spectat.

Tabularium monasterii adhuc locupletissimum, primum in aedes patrum Societatis Iesu Romam translatum, inde ab a. 1877 in R. archivo Romano adservatur; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 241. Eius chartae inde ab a. 1006 nuperrime in lucem editae sunt (Fonti per la storia delle Marche II). Catalogus chartarum abbatiae de Clara valle exstat in ms. „Notizie e documenti della Badia di Chiaravalle di Fiastra“, s. XVII, Macerata Bibl. comunale 55 D 6 [*C*]. Documenta quaedam saec. XIII et XIV ad monasterium de Flastra spectantia leguntur quoque in Libro bullarum, privilegiorum et instrumentorum civitatis et episcopatus Firman. s. XIV, Fermo Bibl. comunale cod. 1031.

B = Cop. Roma Arch. di stato (Pergamene di Fiastra).

**1* *(1150)*

Eugenius III abbati etc.: suscipit mon. s. Mariae de Collisalto, situm iuxta flumen Clenti, quod b. Petri iuris esse dignoscitur, sub apost. protectione, sub censu annuo 1 librae cerae persolvendo. — Desiderium quod.

B s. XIII Exc. [C f. 57 Reg.]. — Edd. Ughelli [1] *IX 896;* [2] *I 552 (qui hanc inscriptionem praebet:* abbati mon. s. Mariae Clarae vallis*). Gött. Nachr. 1905 p. 335 n. 9 ex B. Fonti II 72 n. 58 ex B. — Reg. JL. —.*

**2* *(1153)*

Eugenius III confirmat ecclesiam s. Mariae in Silva, concessam abbati Berardo et monasterio Clarae vallis ab abbate de Rambona.

Reg. Ughelli [1] *IX 896;* [2] *I 552. JL. —.*

Alexandri III rescriptum (ed. Ughelli [1] IX 897; [2] I 553), quod in regestis Jaffeanis minime inveniri Fabre-Duchesne I 79 not. 2 dolet, potius Alexandro IV (a. 1260 dec. 9) tribuendum est.

3 *1159 ian. 9*

[Boso ss. Cosmae et Damiani] diac. card., Hadriani IV camerarius, testatur, se recepisse a fratre Mainardo 2 libras cerae pro censu de mon. s. Mariae

Cl[arae vallis] et 2 sol. pro eccl. s. Mariae [in Silva]. — 5 id. ian., a. 5 pont. d. Adriani pp.

Exstat in cod. Vat. lat. 579 saec. XII (S. Gregorii Moralia in Iob) in fine. — Ed. Codd. Vat. lat. I 430. — Reg. JL. —.

**4 (1154—59)*

Hadrianus IV concedit monasterio s. Mariae de Villa magna certas possessiones, sub annuo censu 1 bizantii et 1 librae cerae pro protectione.

B s. XIII Reg. — Edd. Gött. Nachr. 1905 p. 357 ex B. Fonti II 85 n. 75 ex B. — Reg. JL. —.

**5 (1159—81)*

Alexander III abbati etc.: suscipit mon. s. Mariae de Villa magna sub apost. protectione, sub annuo censu 1 bizantii pro certis possessionibus et 1 librae cerae pro protectione. — Religiosam vitam eligentibus.

B s. XIII Exc. — Edd. Gött. Nachr. 1905 p. 357 n. 27 ex B. Fonti II 174 n. 196 ex B. — Reg. JL. —.

**6 (1181—85)*

Lucius III abbati etc.: suscipit mon. de Villa magna sub apost. protectione *ut n. 4. 5.* — Religiosam vitam eligentibus.

B s. XIII Exc. — Edd. Gött. Nachr. 1905 p. 363 n. 33 ex B. Fonti II 204 n. 236 ex B. — Reg. JL. —.

**7 (1185—87)*

Urbanus III repetit Lucii III privilegium *(n. 6)*.

B s. XIII Reg. — Edd. Gött. Nachr. 1905 p. 357 ex B. Fonti II 223 n. 263 ex B. — Reg. JL. —.

**8 (1187—91)*

Clemens III repetit Urbani III privilegium *(n. 7)*.

B s. XIII Reg. — Edd. Gött. Nachr. 1905 p. 357 ex B. Fonti II 233 n. 275 ex B. — Reg. JL. —.

**9 (1191—97)*

Celestinus III repetit Clementis III privilegium *(n. 8)*.

B s. XIII Reg. — Edd. Gött. Nachr. 1905 p. 357 ex B. Fonti II 285 n. 336 ex B. — Reg. JL. —.

SANSEVERINO.

(Septempeda. Sancti Severini oppidum)

Leonardi Franchi De antiquitatibus Septempedanorum, ms. s. XVI; cf. Gentili De eccl. Septempedana III 179. — L. Franchi De ss. Severini et Victorini fratrum gestis, ms. s. XVI; cf. l. c. — Ughelli [1] II 845 sq.; [2] II 764 sq. — Gio. Batt. Cancellotti Vita di S. Severino vescovo Settempedano e di Vittorino suo fratello (In Roma 1643). — Valerio Cancellotti Historia della città di Settempeda, ms. s. XVII in., Sanseverino Bibl. comunale. — Girolamo Talpa Memorie dell' antica e nuova Settempeda, vol. I—XV, ms. s. XVIII in., con aggiunte di Gius. Ranaldi vol. I—III, ms. s. XIX, ib.; cf. Gentili De

eccl. Septemped. III 217. — Bernardo Gentili de Rovellono Dissertazione sopra le antichità di Settempeda (Roma 1742). — Turchi De eccl. Camerin. pontif. p. 37 sq. 150 sq. — Bernardo Crivelli Iscrizioni esistenti nelle chiese e in altri luoghi publici della città di Sanseverino, ms. s. XVIII, con aggiunte di Gius. Ranaldi vol. I. II, ms. s. XIX, Sanseverino Bibl. comunale; cf. Gentili De eccl. Septemped. I 183 not. 1; III 173 et Mazzatinti Archivi II 189. — Gius. Colucci Dell' antica città di Settempeda in: Antichità Picene IV 23 sq. — Gio. Carlo Gentili De ecclesia Septempedana libri I—III (Maceratae 1836—38). — Gius. Ranaldi Memorie storiche di S. Maria del glorioso presso la città di Sanseverino nel Piceno (Macerata 1847). — G. Ranaldi Notizie di S. Maria de' Lenni nella città di Sanseverino (Macerata 1847). — Cappelletti III 729 sq. — Gaetano Moroni Sanseverino città vescovile dello stato pontificio (Venezia 1854). — Severino Servanzi-Collio Serie dei vescovi di Sanseverino nelle Marche (Camerino 1875); de eiusdem auctoris libris ineditis circa historiam Septempedanam cf. Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria II 839 sq. IV 782 sq. — Vitt. Emanuele Aleandri Nuova guida storico-artistico-industriale di Sanseverino-Marche [1] (Sanseverino 1889); [2] (Sanseverino 1898).

De auctoribus Septempedanis cf. Gentili De eccl. Septempedana III 152 sq. et Dom. Valentini Saggio di bibliografia storica della città di Sanseverino nelle Marche (Sanseverino 1875).

Ecclesia collegiata s. Severini.

Septempedam civitatem priscis temporibus episcopali cathedra decoratam fuisse satis notum est; inter eius antistites s. Severinus saec. VI recolitur. Dignitate episcopali exstincta et urbe Septempedana diruta, novum s. Severini castrum sub Camerinensis episcopi ditione permansit usque ad a. 1586, quando Sixtus V ecclesiam collegiatam s. Severini ad cathedrae episcopalis honorem denuo erexit (cf. Cappelletti III 736).

Ecclesiam s. Mariae in castro q. d. Ad sanctum Severinum super fluvium Potentiae *(Potenza)* excitavit Eudo ep. Camerinensis a. 944 (cuius privilegium edd. Ughelli [1] I 595; [2] I 550; Lilii I 158; Turchi App. p. 15 n. 1; Cappelletti IV 237). Hanc ecclesiam eandem esse puto atque ecclesiam s. Severini, instauratam ab Hugone ep. Camerinensi a. 1061 (cuius privilegium legitur apud Lilium I 203; Turchi App. p. 22 n. 6). Canonici a Friderico I quoque et Ottone IV impp. (Stumpf Regg. 4232. 4236. BF. 443) privilegia habuerunt.

Archivum ecclesiae s. Severini, ubi etiam chartae ex monasteriis s. Mariae Vallis Fucinae, s. Mariani aliisque custodiuntur, adservatur adhuc penes canonicos. Eius indicem composuit Albericus Amatori a. 1860; cf. Bethmann in Archiv XII 563; Gött. Nachr. 1898 p. 25; Mazzatinti Archivi II 191. De archivo et bibliotheca civitatis, ubi Angeli Massarelli schedae exstant, cf. Gött. Nachr. 1898 p. 25. 505 sq. et Mazzatinti Archivi II 176 sq.

A = Orig. Sanseverino Arch. capitolare.
C = Libro contenente documenti e notizie varie, s. XVIII, ib. cod. LXXVIII.
D = Bernardino Crivelli Documenti e notizie varie, a. 1755, ib. cod. CXXX.
E = Giuseppe Mazza Documenti e notizie, a. 1758, ib. cod. CXXXI.
F = Collectanea bullarum n. 25, s. XVIII, Fano Arch. comunale; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 20; Mazzatinti Archivi II 229.

1 *Tusculanum 1179 ian. 20*

Alexander III Alberto priori etc.: suscipit eccl. s. Severini Camerinen. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis; inhibet, ne quis in ecclesiam excommunicationis vel interdicti sententiam absque manifesta causa promulget, neve quis infra certos fines ecclesiam vel oratorium construere attemptet; concedit ius eligendi priorem et sepulturam liberam. — Devotionis sinceritas. Ego Alexander etc. Subscr. 13 card. Dat. Tusculan. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 13 kal. feb., ind. 12, inc. d. a. 1178, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 20.

A. [C f. 55]. — Edd. Gentili Dissert. p. 70 (12 kal. feb.). *Turchi App. p. 30 n. 15 ex A. — Regg. Gentili De eccl. Septemped. I 220. Mazzatinti Archivi II 191. JL. 13280.*

2 *Verona (1186—87) april. 27*

Urbanus III priori et fratribus s. Severini: suscipit ecclesiam cum omnibus bonis sub apost. protectione, et confirmat cappellas nominatim illustratas. — Sacrosancta Romana. Dat. Veron. 5 kal. mai.

A. [D p. 160. E p. 134]. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex A. — Regg. Gentili De eccl. Septemped. I 221. Gött. Nachr. 1898 p. 38 n. 11. Mazzatinti Archivi II 191. JL. —.

**3* *(1187—91)*

Clemens III concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 4 et in Innocentii III privilegio a. 1199 mai. 10 Potthast Reg. 695 a. — Reg. JL. —.

4 *Laterano 1197 sept. 9*

Celestinus III Gargano priori etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 1)* et Clementis *(n. 3)* suscipit eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Quotiens a nobis. Ego Celestinus etc. Subscr. 12 card. Dat. Lat. p. m. Centii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 5 id. sept., ind. 1, a. d. inc. 1197, pont. v. d. Celestini pp. III a. 7.

A. [C f. 51]. — Ed. Turchi App. p. 42 n. 22 ex A. — Regg. Gentili De eccl. Septemped. I 222. JL. 17578.

Domus Cruciferorum.

Cruciferos apud ecclesiam s. Pauli extra moenia oppidi s. Severini olim domum habuisse constat (cf. Turchi De eccl. Camerinen. pontif. p. 235 not. 1 et Gentili De eccl. Septemped. II 171 sq.). Insuper in Gregorii IX privilegio a. 1228 iul. 10 Cruciferis concesso (ed. Auvray Les reg. de Grégoire IX t. I 123 n. 209) legitur Hospitale ss. Iacobi et Christofori de castro sancti Severini; sed nescimus an Clementis III et Celestini III rescripta ad Matthaeum Cruciferum missa (n. 2. 3) ad hanc Cruciferorum domum spectaverint.

Celestini III rescriptum (n. 3) in archivo canonicorum ecclesiae cathedralis s. Severini exstat; Clementis III vero mandatum ex Historia Cruciferorum ms. exscripsimus, quae in bibliotheca civitatis Tarvisinae adservatur (cf. Gött. Nachr. 1899 p. 210).

A = Orig. Sanseverino Arch. capitolare.
C = Storia dell' ordine dei Crociferi, s. XVII, Treviso Bibl. comunale.
D = Bernardino Crivelli Documenti e notizie varie, a. 1758, Sanseverino Arch. capitolare cod. CXXX.

**1* *(1187—88?)*

[Clemens III?] delegat I. archidiac. et A. archipresb. Iadaren., Petrum s. Stephani plebanum, Matthaeum subdiac. eccl. s. Anastasiae, ut definiant controversiam inter fratres ord. Cruciatorum et Templarios de ecclesia s. Crucis prope Iadaren. civ. *(Zara).*

Laud. in n. 2. 3. — Reg. JL. —.

2 *Laterano 1188 iul. 26*

Clemens III fratri Matthaeo Crucifero et aliis fratribus ord. Cruciatorum: confirmat eccl. s. Crucis prope Iadaren. civ. et sententiam de praescripta ecclesia a iudicibus delegatis prolatam *(n. 1).* — Controversiis iudicio. Dat. Lat. 7 kal. aug. pont. n. a. 1.

C f. 595. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex C. — Reg. Gött. Nachr. 1899 p. 245 n. 36. JL. —.

3 *Roma S. Pietro 1191 iun. 21*

Celestinus III fratri Matthaeo et aliis fratribus ord. Cruciatorum: repetit Clementis III rescriptum *(n. 2).* — Controversiis iudicio. Dat. Romae ap. s. Petrum 11 kal. iul. pont. n. a. 1.

A. [D p. 247]. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 40 n. 16 ex A. — Reg. Mazzatinti Archivi II 191. 192. JL. —.

Monasterium s. Eustachii de Domora.

C. Lilii Dell' historia di Camerino I 220. 223. — Lubin p. 73. 119. — Luca Fanciulli Memorie storiche dell' antica badia di S. Maria di Rambona e degli altri due monasteri di S. Eustachio de Domoris e di S. Lorenzo nel Dogliuolo, ms. s. XVII, Sanseverino Bibl. comunale; cf. Mazzatinti Archivi II 189. — Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [2] VI 380 sq. — Mittarelli Ann. Camald. III 294 sq. — Turchi p. 175 sq. — Severino Servanzi-Collio Culto antico dei Settempedani verso l' arcangelo S. Michele (Non vidi). — Gentili De eccl. Septempedana II 8 sq. — Cappelletti IV 244 sq. — Angelo Angelucci Sulla badia di S. Eustachio de Domora in quel di Sanseverino (Venezia-Milano 1855). — S. Servanzi-Collio Notizie storiche intorno al monastero di S. Michele e S. Eustachio di Domora presso la città di Sanseverino (Sanseverino 1887).

Monasterium s. Michaelis et s. Eustachii in loco q. d. Domora prope oppidum s. Severini in valle Gabiana antiquissimum esse dicitur, quamquam frustra saeculorum, quae XI antecedunt, documentum ullum ex monasterio de Domora quaeritur. Prima enim eius mentio fit, quantum scio, in charta donationis a. 1086 (edd. Compagnoni La reggia Picena p. 29; Foglietti Documenti dei secoli XI e XII per la storia di Macerata p. 29 n. 17). Fuit monachorum ord. s. Benedicti, quibus Hugo ep. Camerinensis a. 1092 (cf. Gentili II 58), Laurentius ep. a. 1103, Theodinus ep. a. 1146, Acceptabilis ep. a. 1171 (cf. Turchi App. p. 28 n. 13 et Atti e mem. della R. Deputazione per le Marche VII 309 n. 1 et 311 n. 2) privilegia amplissima concesserunt. Monasterium s. Michaelis de Domora traditum est a. 1152 a Theodino ep. Camerinensi monasterio s. Laurentii in Doliolo sive Dolio (de quo cf. Gentili

II 8 sq.), indeque monasteriorum s. Laurentii in Doliolo et s. Eustachii de Domora invicem unitorum saepius fit mentio. Abbatem s. Eustachii de Domoris saec. XIV in. in ecclesia s. Nicolai de s. Severino continuam fecisse residentiam, ex charta a. 1305 (ed. Turchi App. p. 107 n. 72) novimus.

Nonnulla documenta ad hoc monasterium spectantia leguntur apud Fanciulli et in aliis scripturis bibliothecae s. Severini (cf. Mazzatinti Archivi II 189 sq.). Celestini III privilegium Ioh. Carolus can. Gentilius se ex archivo episcopali sumpsisse affirmat, sed nos frustra quaesivimus.

**1* *Laterano 1194 mart. 28*

Celestinus III confirmat Raynaldo abbati de Domora bona, privilegia et immunitates. — Dat. Lat. 5 kal. april. a. 1194.

Gentili De eccl. Septempedana II 62 Exc. ex arch. episcopali = Feliciangeli in Atti e mem. della R. Deputazione per le Marche XII (1907) 278 not. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Mariae Vallis Fucinae.

Monasterium s. Mariae in valle Fucinae quo tempore conditum sit nescimus. Certe iam a. 1055 exstabat. Coluerunt monachi ex ordine s. Benedicti, quibus Berardus Camerinensis ep. a. 1327 monasterium s. Mariani de s. Severino administrandum subiecit (ed. Turchi App. p. 120 n. 82). Saec. XV in commendam data, monasteria b. Mariae Vallis Fucinae et s. Mariani invicem unita ab Innocentio VIII a. 1488 mai. 15 mensae capitulari ecclesiae Maceratensis, a. 1489 iul. 13 vero mensae capitulari ecclesiae s. Severini incorporata sunt (ed. Turchi App. p. 168 n. 110). De hoc monasterio prope oppidum Elcito in territorio s. Severini sito cf. Lubin p. 401; Turchi p. 250 sq.; Gentili De eccl. Septempedana I 241 sq. II 124 sq.

Chartae eius inde ab a. 1058 hodie in tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis s. Severini adservantur; cf. Bethmann in Archiv XII 563; Mazzatinti Archivi II 192.

De codd. cf. supra p. 132.

1 *Veroli 1184 april. 4*

Lucius III Iohanni abbati etc.: suscipit mon. s. Mariae Vallis Focinae sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis; concedit facultatem clericos et laicos ad conversionem recipiendi; prohibet, ne aliquis episcopus monasterium seu monachos absque manifesta causa interdicto supponat nec clericos cappellarum monasterii contra statuta Lateranen. concilii aggravare praesumat; concedit sepulturam liberam et ius eligendi abbatem. — Effectum iusta postulantibus. Ego Lucius etc. Subscr. 8 card. Dat. Verul. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 2 non. april., ind. 2, inc. d. a. 1184, pont. v. d. Lucii pp. III a. 3.

A. [C f. 67. D p. 79. F]. — Edd. Turchi App. p. 33 n. 17 ex A. F. M. Rafaelli Mem. eccl. intorno l' istoria ed il culto di S. Esuperanzio III 67 n. 5. — Regg. Gentili De eccl. Septemped. II 127. Mazzatinti Archivi II 191. JL. 15015.

FERMO

(Firmum)

Francisci Adami De rebus in civitate Firmana gestis libri 2 (Romae 1591). — Michele Hubart Miscellanea di notizie storiche Fermane vol. I. II, ms. a. 1634, Fermo Bibl. comunale; cf. Mazzatinti Archivi II 155. — Ughelli [1] II 741 sq.; [2] II 679 sq. — Pompeo Compagnoni La reggia Picena overo de' presidi della Marca historia universale (In Macerata 1661). — Franc. Maurizio Gontieri Fermo antico ed moderno. Discorso accademico (Fermo 1692). — Lubin p. 134. — Antonio Maria Constantini Istoria di Monte Santo lib. 3 (Roncilione 1742). — (Michele Catalani) Origini e antichità Fermane (In Fermo 1778). — M. Catalani Origini e antichità Fermane con alcune osservazioni di Gius. Colucci in: Antichità Picene II 1 sq. — (M. Catalani) De ecclesia Firmana eiusque episcopis et archiepiscopis commentarius (Firmi 1783). — Domenico Maggiori De Firmanae urbis origine atque ornamentis (Firmi 1789). — Io. Ant. Vogel Codex diplomaticus Firmanus vol. I. II, ms. s. XVIII ex., ed . . M. Tabarrini in: G. De Minicis Cronache della città di Fermo p. 297 sq. — Alessandro Borgia Chronica s. Firmanae ecclesiae, ms. s. XVIII ex., Fermo Bibl. comunale; cf. Maroni De eccl. et epp. Ostien. et Velitern. p. 53 not. et Mazzatinti Archivi II 155. — Adriano Martello Memorie storiche di Fermo, ms. s. XVIII, ib.; cf. Mazzatinti Archivi II 155. — Luigi Antonio Vicione Dissertazione sull' esistenza di Ripa o Ripatransone prima dell' anno 1198 (Fermo 1827). — Gius. Porti Tavole sinottiche delle cose più notabili della città di Fermo e dell' antico suo stato (Fermo 1836). — Gaetano De Minicis Cenni storici e numismatici di Fermo (Roma 1839). — Gius. Fracassetti Notizie storiche della città di Fermo (Fermo 1841). — Cappelletti III 585 sq. — Raffaele De Minicis Serie cronologica degli antichi signori, de' podestà e rettori di Fermo (Fermo 1855). — Gaetano De Minicis Brevi notizie storiche della città di Fermo (Fermo 1861). — Vincenzo Curi Guida storica e artistica della città di Fermo (Fermo 1864). — G. De Minicis Cronache della città di Fermo in: Documenti di storia italiana publ. a cura della R. Deputazione sugli studi di storia patria per le provincie di Toscana etc. (In Firenze 1870). — A. Amatori Le abbazie e monasteri Piceni (Camerino 1870) p. 25 sq. — Filippo Raffaelli Guida storico-artistica della provincia di Macerata (Fermo 1883). — Gio. Napoletani Fermo nel Piceno (Roma 1907).

Episcopatus Firmanus.

Primus episcopus Firmanus s. Adrianus fuisse traditur, et certe antiquissimis iam temporibus sedes episcopalis Firmana notissima fuit. Saec. XII certamine inter Romanos pontifices et imperatores flagrante, eadem ecclesia, quamquam plurimis privilegiis et Romanorum pontificum et imperatorum fuerat

honestata (cf. Friderici I et Heinrici VI praecepta Stumpf Regg. 4414. 4776. 5082), multa et gravia damna perpessa est (cf. JL. 12917). Episcopus Firmanus, qui semper apostolicae sedi immediate subiectus fuit, a. 1589 Sixti V munificentia ad dignitatem metropolitanam evectus est, ecclesiis Maceratensi et Tolentinate, Montis alti, Ripae Transonis et s. Severini velut suffraganeis Firmanae provinciae adscriptis.

Dioecesis Firmana antiquos etiam episcopatus Potentinum *(Potenza)*, Pausulanum *(Pausole)*, Truentinum, Faleranum *(Falerone)* et Cupranum *(Cupra marittima)* complexa est.

Archivum episcopatus a. 1712 incendio periit. Indicem chartarum et codicum adhuc superstitum congessit a. 1766 Urbanus card. Paracciani archiepiscopus Firmanus. Liber autem privilegiorum et iurium Firmanae ecclesiae saec. XIII [*C*] in bibliotheca civitatis custoditur. De hoc codice maximi pretii cf. Catalani De eccl. Firm. p. 65 sq.; R. Foglietti Notizia sul regesto dei vescovi di Fermo in eiusdem auctoris Conferenza sulla storia medioevale dell' attuale territorio Maceratese p. 153 sq.; F. Raffaelli Guida storico-artistica della provincia di Macerata p. 79 sq. et in Bullettino dell'Istituto storico italiano II (1887) 81 sq.; G. Mazzatinti Archivi II 141 sq. Transcripserunt Dom. Maggiori a. 1740 et I. A. Vogel. Praeterea peculiari adnotatione dignus est codex n. 1031, inscriptus: Liber diversarum copiarum bullarum, privilegiorum et instrumentorum civitatis et episcopatus Firm., mb. s. XIV. Codex n. 1029 vero hodie desideratur.

C = Liber episcopatus sive Iura episcoporum Firmanae ecclesiae, mb. s. XIII, Fermo Bibl. comunale n. 1030.
D = Documenti dell' archivio segreto di Macerata con notizie e documenti della badia di Chiaravalle di Fiastra e documenti di Fermo, s. XVII, Macerata Bibl. comunale 55 D 6; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 18.
E = Domenico Maggiori Privilegia ac iura Firmanae eccl., a. 1740, Fermo Arch. della Cancellaria arcivescovile III C 2; cf. Mazzatinti Archivi II 157. Est apographum cod. C. Aliud exemplar ab Ioh. Ant. Vogel transcriptum exstat Laureti penes Caesarem Solari; cf. Mazzatinti l. c. II 141.
F = Monumenta Firmana, s. XVIII, Fermo Bibl. comunale 4 CC 1.
G = Miscellanea di documenti, s. XVIII, Macerata Bibl. comunale 55 D 7.

1 *(598 nov.)*

Gregorius I Sereno ep. Anconitano: hortatur, ut Serenum diac. admonere studeat, quatenus Passivo ep. argentum ecclesiae suae a Fabio ep. Firmano acceptum sine contentione restituat, aut ut inter Serenum diac. atque actores Firmanae eccl. una cum Armenio ep. cognoscere debeat.

v. Ancona, Episc. n. 2.

2 *(598 nov.)*

Gregorius I Demetriano et Valeriano clericis Firmanis: constituit, nullam eos exinde heredesque eorum quolibet tempore repetitionis molestiam sustinere nec a quoquam eis aliquam obici quaestionem, quia ante annos fere 18 qd. Fabius ep. eccl. Firmanae pro redemptione eorum ac Passivi ep., tunc

vero clerici, nec non 11 matris eorum libras argenti de eadem ecclesia hostibus impendit. — Et sacrorum canonum.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 52. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 17. Mansi X 120 n. 14. Catalani De eccl. Firmana p. 98. Cappelletti III 589. Troya Cod. dipl. Longob. I 410 n. 175. Migne LXXVII 960 n. 17. Mon. Germ. Epp. II 77. — Regg. J. 1176. JE. 1582.

3 *(598 nov.)*
Gregorius I Passivo ep.: mandat, ut, percepta primitus donatione legitima, id est in reditu solidos 3, liberos a tributis fiscalibus, gestisque municipalibus allegata, oratorium a Valeriano notario eccl. Firmanae in fundo Visiano iuris sui iuxta muros civ. Firmanae fundatum, absque missis publicis sollemniter in honore b. Sabini consecret, ita, ut in eodem loco nec futuris temporibus baptisterium construatur nec presbyterum constituat cardinalem.

v. Mon. s. Sabini n. 1.

**4* *(598)*
Gregorius I committit Passivo ep. Firmano officium visitationis Aprutinae ecclesiae.

v. Teramo, Episc. Aprutin. n. 1.

5 *(598 nov.—dec.)*
Gregorius I Passivo ep. de Firmo: mandat, ut, percepta primitus donatione legitima, gestisque municipalibus allegata, oratorium ab Anione comite castri Aprutiensis Firmen. sumptu proprio fundatum, in honore b. Petri sollemniter consecret et presbyterum illic constituat cardinalem.

v. Teramo, Oratorium s. Petri n. 1.

6 *(601 oct.—nov.)*
Gregorius I Passivo ep.: mandat, ut Oportunum ad se faciat venire et de anima sua admoneat, quatenus in bonis studiis crescat; si nulla ei crimina obviant, tonsorandus sit, ut vel monachus vel ab eo subdiaconus fiat et post aliquantum temporis ad pastoralem curam Aprutinae ecclesiae, longo tempore pastoralis curae sollicitudine destitutae, debeat promoveri.

v. Teramo, Episc. Aprutin. n. 2.

7 *(602 nov.)*
Gregorius I Passivo ep. Firmo: mandat, ut, percepta primitus donatione legitima, gestisque municipalibus alligata, monasterium a Proculo diac. eccl. Asculanae in fundo Gressianae iuris sui fundatum, in honore s. Savini mart. consecret etc.

v. Ascoli, Mon. s. Savini n. 1.

8 *879 nov. 20*
Iohannes VIII Theoderico Teatino, Heodicio Firmano, Iohanni Aprutien. et Helmoino Pinnen. epp.: committit, ut causam Theoderonae de Vivelata, relictae quondam Tresigii, cui, viro suo defuncto, velamen sacri habitus ab eiusdem viri sui fratre germano vi impositum fuerat, discutiant.

v. Teramo, Episc. Aprutin. n. 5.

9 *Roma 1074 dec. 22*
Gregorius VII Uberto comiti et universo clero populoque Firmano in fidelitate s. Petri persistentibus: nuntiat, se propter necessitatem Firmanae vidua-

tae ecclesiae procurationem totius episcopatus interim (Adelberto) archidiacono Firman. eccl. commisisse, donec cum sua sollicitudine tum regis consilio et dispensatione idonea ad regendam ecclesiam et episcopalem dignitatem persona reperiatur; praecipit, ut unanimiter ei ad haec peragenda consilia et adiutoria praebeant et ea, quae de bonis ecclesiae dispersa et confusa sunt, recuperare et salubriter ordinare modis eum omnibus adiuvent. — Quamquam pleraque. Dat. Romae 11 kal. ian. ind. 13.

Reg. Gregorii VII lib. II ep. 38. — Edd. Carafa Epp. decr. III 645 n. 38. Mansi XX 153 n. 38. Catalani De eccl. Firm. p. 327 n. 12 (2 kal. iun.). *Migne CXLVIII 390 n. 38. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 151. — Regg. Cappelletti III 595. J. 3673. JL. 4912.*

Conf. insuper Gregorii VII epistolam ad Heinricum regem a. 1075 ex. missam J. 3731. JL. 4972, qua eum reprehendit, quod contra statuta apostolicae sedis tradiderit Firmanam et Spoletinam ecclesiam quibusdam personis sibi etiam ignotis.

**10 Laterano 1079 feb. 11*

Gregorius VII in synodo in eccl. s. Salvatoris habita excommunicat sine spe recuperationis (Gulfarangum) Firman. ep. etc.

v. Camerino, Episc. n. 2 (supra p. 120).

*†*11 (1073—85)*

Gregorius VII committit Firmano ep. crucis ferendae facultatem.

Laud. in Sixti V bulla a. 1589 iun. 23 (ed. Ughelli [1] II 797; [2] II 723). — Regg. Ughelli [1] II 752; [2] II 689. Catalani De eccl. Firm. p. 127. Cappelletti III 596. JL. —.

De re valde dubito. Ceterum de historia episcoporum sub Gregorio VII perpauca scimus. Mortuo Odalrico a. 1074, ut videtur, a. 1075 Petrus in episcopum promovetur. Postea Gulfarangus a. 1076—78 occurrit, quem a. 1079 ipse Gregorius VII deposuit (n. 10). Quis huic successerit catholicus episcopus, nescimus (cf. Gregorii VII epistolam ad Rogerium comitem a. 1082 missam J. 3946. JL. 5233, qua W. Firmanum ep. laudat). Firmana ecclesia tunc ad Wibertum antipapam transiit, qui Hugonem Candidum, olim cardinalem s. Clementis, ei praefecit. Quis tam credulus putet, Gregorium VII huic apostatae et haereticorum duci privilegium illud concessisse?

12 Veroli (1170) mart. 25

Alexander III Firmano ep. etc.: mandat, quatenus possessiones mon. s. Clementis de Piscaria, quas ipse aut aliqui parochianorum ipsius occupatas tenent, abbati et fratribus restituat.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 18.

13 Laterano (1179) mai. 15

Alexander III Auximan., Firman., Camerinen. et Senogalien. epp.: mandat, quatenus parochianos suos ad restituendas possessiones mon. s. Clementis de Piscaria, ab eis instante schismate invasas, non differant districtius commonere.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 27.

14 (1159—81)

Alexander III Firmano ep.: respondet, ut nobilem quendam episcopatus sui, qui ad probandum, se consobrinam patris feminae sibi legitime copulatae cognovisse, testes de familia sua tres produxit, pro illorum testimonio ab uxore nulla ratione dividi patiatur. — In litteris.

Comp. II lib. II t. 12 c. 5. Decr. Gregorii IX lib. II t. 20 c. 24. — Edd. Augustini Tarracon. Opp. IV 373. Catalani De eccl. Firm. p. 147. Friedberg II 323. — Regg. J. 9000. JL. 13935.

*15 (1181—85)

[Lucius III] committit Rain[aldo] Esino ep. causam inter Berardum Classen. abbatem et Presbyterum Firman. ep. super castello q. d. Castrum.

Laud. in chartula conventionis a. 1185 feb. 6 (edd. Catalani De eccl. Firm. p. 343 n. 33 ex C f. 34; G. Rossi in Atti e mem. delle Marche II 108 n. 8 ex C). — Reg. JL. —.

Presbyter ep. a. 1184 april. 1 a Lucio III consecratur, ut ipse Presbyter affirmat in privilegio a se indulto ecclesiae s. Mariae Magdalenae ac s. Thomae Cantuariensis (ed. Ughelli [1] II 759; [2] II 695).

*16 (1187)

Gregorius VIII confirmat privilegium crucis ferendae.

Laud. ut n. † 11. — Reg. JL. —.

17 Laterano 1196 sept. 4

Celestinus III (Presbytero) ep.: hortatur, ut gregem suum tamquam bonus pastor eundo Dalmatiam non dimittat, quamquam propter exsecutionem mandati sui Marcualdus adversus eum ita duriter est commotus, quod in episcopatu mora ei penitus denegatur, nec etiam in aliquem locum Marchiae potest propter ipsius persecutionem secure divertere; sciat, quod ipse in proximo exspectet nuntios imperatoris pro pace inter ecclesiam et imperium reformanda. — Per litteras tuae. Dat. Lat. 2 non. sept. pont. n. a. 6.

C f. 60'. [E f. 187. F]. — Edd. Catalani De eccl. Firm. p. 345 n. 36 ex E = Vicione Dissert. p. 154 n. 31, = Cappelletti III 603, = Böhmer Acta imp. p. 615 n. 903. — Reg. JL. 17426.

*18 Laterano 1197 sept. 13

Celestinus III Presbytero ep.: concedit, ut, si Hospitalarii et Templarii vel alii quilibet viri religiosi alicui dioecesano aegrotanti crucem vel alium habitum religiosum detulerint, qui ab illo assumatur, de iis omnibus, quae in testamento reliquerit, propria canonica portio impendatur. — Dat. Lat. id. sept. pont. n. a. 7.

Reg. Catalani De eccl. Firm. p. 152 ex E p. 224. JL. —.

19 Laterano 1197 dec. 22

Celestinus III (Presbytero) Firmano ep. et (Pandulfo) abbati Farfen.: mandat, quatenus cum mag. R. subdiac., qui in partibus eorum Gregorii de s. Apostolo, s. Mariae in Porticu diac. card., apost. sedis legati, vices exercet, ab universis civitatibus et castellis Marchiae et Ariminensibus fidelitatis faciant nomine eccl. Romanae iuramenta praestari, ut tota Marchia ad patrimonium S. R. E. revocetur. — Sollicitudinis vestrae. Dat. Lat. 11 kal. ian. pont. n. a. 7.

C f. 60. [E f. 185'. F]. — Edd. Catalani De eccl. Firm. p. 345 n. 37 ex E = Böhmer Acta imp. p. 616 n. 905. — Reg. JL. 17585 ad a. 1197 nov.

Conf. Ficker Forschungen zur Reichs- und Rechtsgesch. Italiens II 370 et Winkelmann Philipp von Schwaben und Otto IV. von Braunschweig I 35 not. 3 et Celestini III rescriptum ad Asculanos (Ascoli, Episc. n. 11).

Ecclesia cathedralis s. Mariae.

Archivum canonicorum, cuius inventarium a. 1841 compilatum est, continet chartas monasterii s. Mariae Magdalenae, prioratus s. Mariae ad mare, ecclesiae s. Petri veteris et monasterii s. Sabini; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 26 et Mazzatinti Archivi II 156. Canonici s. Mariae habuerunt privilegia Heinrici V Stumpf Reg. 3225a (deperd.) et Friderici I St. 4014 (cf. St. 5086a).

De codd. cf. Episc. Firmanus (supra p. 135).

1 *Venezia (1177) aug. 15*

Alexander III universis episcopis et abbatibus et aliis ecclesiarum praelatis per Marchiam constitutis: mandat, quatenus omnibus parochianis suis praecipiant sub interminatione anathematis, ut quicumque habeant libros vel alia utensilia ecclesiarum Firmanae civ., praesertim maioris ecclesiae, iam pridem combustae, ecclesiis ipsis restituere non postponant; clericos autem et populum monere curent, ut de bonis suis pro reparatione Firmanae eccl. canonicis eiusdem ecclesiae liberaliter conferant beneficia caritatis. — Cum iam pridem. Dat. Venetiis in Rivo alto 18 kal. sept.

C f. 60'. [D f. 33. E f. 186. F. G]. — Edd. Catalani De eccl. Firm. p. 342 n. 32 ex E = Cappelletti III 602. — Reg. JL. 12917.

Civitas Firmana.

Archivum civitatis, a. 1176, 1326 et 1604 magna damna passum, chartas inde ab a. 1002 continet, quarum inventaria habemus duo, alterum quod a. 1624 congessit Michael Hubart Leodiensis, alterum a Ios. Nic. Erioni s. XVIII compilatum. De eo cf. Bethmann in Archiv XII 556; G. Trevisani Sulla istituzione di un museo archeologico a Fermo e sull' ordinamento del suo archivio storico diplomatico (Fermo 1888); C. Fracassetti La biblioteca comunale e l'archivio diplomatico in Fermo (Ascoli 1898); Gött. Nachr. 1898 p. 27; Mazzatinti Archivi II 126 sq. — De bibliotheca civitatis cf. F. Raffaelli La biblioteca comunale di Fermo (Recanati 1890).

**1* *(773)*

Hadrianus I suscipit habitatores ducatus Firmani . . ad se convenientes in fide et servitio b. Petri.

Vita Hadriani I (Lib. pontif. ed. Duchesne I 496). — Reg. JE. —.

2 *Roma 1074 dec. 22*

Gregorius VII Uberto comiti et universo clero populoque Firmano in fidelitate s. Petri persistentibus: nuntiat, se propter necessitatem Firmanae viduatae eccl. procurationem totius episcopatus interim (Adelberto) archidiacono Firman. eccl. commisisse etc.

v. Episc. n. 9.

Ecclesia s. Petri veteris.

Ecclesia s. Petri veteris iuxta civitatem Firmanam sita fuit. Pertinuit ad ecclesiam cathedralem.

Eius chartae in tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis s. Mariae custodiuntur; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 27 et Mazzatinti Archivi II 156.

A = Orig. Fermo Arch. capitolare.
B = Cop. ib.

**1* *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

**2* *(1153—54)*

Anastasius IV concedit privilegium.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

3 *Tusculanum 1180 nov. 27*

Alexander III Camboni priori etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 1)* et Anastasii *(n. 2)* suscipit eccl. s. Petri veteris iuxta civ. Firmanam sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum b. Augustini, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Cum nobis sit. Ego Alexander etc. Subscr. 8 card. Dat. Tusculan. p. m. Dauferi S. R. E. subdiac. et not., 5 kal. dec., ind. 14, inc. d. a. 1180, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 22.

A. [B a. 1516]. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex A. — Reg. Gött. Nachr. 1898 p. 36 n. 8. JL. —.

Monasterium s. Sabini.

Antiquissimum monasterium s. Sabini in fundo Visiano, quem hodie Montem s. Sabini appellant, ex oratorio temporibus Gregorii I a Valeriano notario condito *(n. 1. 2)* natum esse pro certo habetur. Coluerunt monachi ex ordine s. Benedicti, quibus Ubertus ep. Firmanus a. 1016 ecclesiam b. Michaelis archangeli iuxta mare in fundo Reiano tradidit. Inter abbates s. Sabini peculiari fama praecelluit Firmus abbas, de quo Petrus Damiani in Libro q. d. Gratissimus mentionem fecit (Opusc. VI c. 29). A. 1488 Innocentius VIII monasterium s. Sabini cum capitulo ecclesiae cathedralis Firmanae univit. Locus ipse patribus Capuccinis cessit, quibus in urbem translatis, patres Societatis Iesu suffecti sunt. De eo cf. Lubin p. 135; Mabillon Ann. ord. s. Benedicti ² IV 254; Amatori p. 22. De alio monasterio s. Savini in fundo Gressianae cf. Ascoli (infra p. 155).

Archivum monasterii cum chartis inde ab a. 1016 ad canonicos ecclesiae maioris translatum est, qui etiamnunc custodiunt; cf. supra.

1 *(598 nov.)*

Gregorius I Passivo ep.: mandat, ut, percepta primitus donatione legitima, id est in reditu solidos 3, liberos a tributis fiscalibus, gestisque municipalibus allegata, oratorium a Valeriano notario eccl. Firmanae in fundo Visiano iuris sui iuxta muros civ. Firmanae fundatum, absque missis publicis sol-

lemniter in honore b. Sabini consecret, ita, ut in eodem loco nec futuris temporibus baptisterium construatur nec presbyterum constituat cardinalem. — Valerianus notarius.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 58. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 70. Mansi X 161 n. 72. Catalani De eccl. Firm. p. 100. Troya Cod. dipl. Longob. I 429 n. 191. Migne LXXVII 1007 n. 70. Mon. Germ. Epp. II 81. — Regg. J. 1225. JE. 1583.

2 *(598 nov.)*

Gregorius I Chrysanto ep. (Spolitano): mandat, ut Valeriano notario eccl. Firmanae, qui in b. Sabini nomine oratorium propriis construxit sumptibus, sanctuaria eiusdem martyris concedat. — Valerianus notarius.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 59. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 71. Mansi X 161 n. 73. Troya Cod. dipl. Longob. I 431 n. 192 ad a. 599. Migne LXXVII 1007 n. 71. Mon. Germ. Epp. II 82. — Regg. J. 1226. JE. 1584.

3 *Anagni 1179 oct. 10*

Alexander III Adae abbati etc.: suscipit mon. s. Savini Firman. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimas, concedit ius praesentandi clericos in parochialibus ecclesiis, facultatem tempore generalis interdicti divina celebrandi officia, sepulturam liberam et ius eligendi abbatem. — Effectum iusta postulantibus. Ego Alexander etc. Subscr. 9 card. Dat. Anagn. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 6 id. oct., ind. 13, inc. d. a. 1179, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 21.

A. [B s. XVII]. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex A. — Reg. Gött. Nachr. 1898 p. 36 n. 7. JL. —.

Monasterium s. Angeli de Plano.

Monasterii s. Angeli, quod situm fuit secus fluvium Ethem *(Ete vivo)*, prima, quantum scio, mentio fit in charta Transerici, qui episcopio s. Firmanae ecclesiae monasterium hoc et tertiam suam portionem a. 1055 tradidit (ed. Catalani De eccl. Firm. p. 323 n. 7). Adnotamus quoque Innocentii III bullam a. 1212 iun. 9 Potthast Reg. 4527. A. 1435 monasterium s. Angeli cum abbatia s. Bartholomaei, quae vulgo S. Bartolomeo di Campofullone appellabatur, unitur (cf. Lubin p. 135; Amatori p. 21).

Legimus apud Cencium (ed. Fabre-Duchesne I 91):

„Monasterium sancti Angeli de Plano II solidos Proveniensium.“

Sed privilegium de re desideratur.

Monasterium s. Archangeli de Claiano.

Alterum s. Angeli monasterium in loco Claiano apud Firmanam civitatem situm fuisse, ex Honorii I rescripto novimus. Sed utrum hoc monasterium idem fuerit ac monasterium s. Angeli de Plano, de quo supra, an ad s. Archangeli ecclesiam in fundo Reiano prope maris litus, quam Ubertus ep. Firmanus a. 1016 s. Sabini monasterio concessit, referendum sit, an alio omnino in loco aedificatum, quis in tanta temporis vetustate hoc divinare audeat?

*1 *(625—38)*

Honorius I locat Valeriano et Libero notario monasterium s. Archangeli in Claiano apud Firmanam civ. iuris b. Petri.

Deusdedit Coll. can. lib. III c. 210 [149] ex registro Honorii I (edd. Martinucci p. 322; Wolf v. Glanvell p. 364). Albinus lib. X c. 30 et Cencius c. 71 (edd. Muratori Antiq. V 833; Catalani De eccl. Firm. p. 101; Fabre-Duchesne I 351). — Regg. J. 1577. JE. 2033.

Ecclesia s. Mariae de mari.

Locus S. Maria a mare haud longe ab urbe Firmana inter oppida Porto San Giorgio et Torre di Palme situs est. Ecclesia s. Mariae, quae etiamnunc colitur, a. 1516 mensae capitulari Firmanae ecclesiae addicta est.

Chartae s. Mariae in tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis custodiuntur; cf. supra p. 140.

*1 *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Laterano 1188 iun. 10*

Clemens III Giberto priori etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 1)* suscipit eccl. s. Mariae de mari sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum b. Augustini, possessiones propriis expressas vocabulis et decimas, concedit facultatem tempore generalis interdicti divina celebrandi officia et sepulturam liberam. — Quotiens a nobis. Ego Clemens etc. Subscr. 14 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 4 id. iun., ind. 6, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A. [B s. XVII]. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex A. — Regg. Gött. Nachr. 1898 p. 39 n. 15. Mazzatinti Archivi II 156. JL. —.

Monasterium s. Marci de Rivocello.

Monasterium s. Marci de Rivocello una cum domo hospitali leprosorum sub apostolica protectione iam pridem floruisse, ex Eugenii III, Anastasii IV, Alexandri III, Urbani III, Honorii III, Alexandri IV, Iohannis XXII, Urbani VI pontificum Romanorum privilegiis apparet, quorum Pennottus Hist. tripartita [1] p. 679 mentionem fecit; cf. Alexandri IV privilegium, cuius textum Pennottus [1] p. 680 praebet, notis tamen chronologicis ex Urbani IV (a. 1263 iul. 5) privilegio sumptis. Domus autem hospitalis s. Marci Rivicellorum saepius in chartis Firmanis legitur; exstabat etiamtunc a. 1247 (cf. G. De Minicis Cronache p. 384 n. 158). Monasterium s. Marci olim a canonicis Lateranensibus administratum, sed saec. XV propter incursus latronum et strages bellorum paene desertum, Pius II a. 1463 cum monasterio s. Catharinae univit, quod, monialibus s. Benedicti expulsis, a civibus Firmanis eodem anno canonicis Lateranensibus traditum est.

Archivum s. Catharinae periisse videtur. Quasdam ex eo chartas possidet Gabriel Filoni Guerrieri Firmanus, sed inter eas privilegiorum, quae sequuntur, notitiam frustra quaesivimus; cf. Mazzatinti Archivi II 157.

**1* *(1145—53)*
Eugenius III concedit privilegium.
Laud. a Pennotti [1] *p. 680. — Reg. JL. —.*

**2* *(1153—54)*
Anastasius IV concedit privilegium.
Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

**3* *(1159—81)*
Alexander III concedit privilegium.
Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

**4* *(1185—87)*
Urbanus III concedit privilegium.
Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Crucis de Clente.

Lubin p. 104. 114. — Natale Medaglia Memorie istoriche della città di Cluana, detta oggi terra di S. Elpidio nella provincia della Marca, con la vita di S. Elpidio e Sisinnio (In Macerata 1692). — Andrea Bacci Notizie dell'antica Cluana, oggi S. Elpidio, e di molte altre città e luoghi dell'antico Piceno (In Macerata 1716). — Gius. Ant. Fioravanti Dissertazione sopra la basilica eretta nel territorio di Santelpidio diocesi di Fermo dedicata al santissimo Salvatore l'anno 886 (Loreto 1770). — Michele Mallio Cenni storici sul municipio di Sant'Elpidio (Fermo 1828). — Luigi Manocchi Memorie storiche di S. Elpidio a mare (Monterubbiano 1890).

Monasterium s. Crucis de Clente, in fundo Moreto iuxta fluvium Clenti situm, Theodosius ep. Firmanus a. 887 condidisse traditur, sed eius privilegium haud dubio spurium est (edd. Ughelli [1] II 746; [2] II 683; Fioravanti p. 69; Mazzatinti Archivi III 227). Coluerunt monachi ord. s. Benedicti, qui multis imperatorum privilegiis gavisi sunt, Caroli III, Guidonis, Lamberti, trium Ottonum et Friderici II, usque ad a. 1260 dec. 9, quando Alexander IV monasterium s. Crucis de Clente abbatiae Clarae vallis de Flastra subiecit (ed. Ughelli [1] IX 897 perperam ut Alexandri III rescriptum ad a. 1165; [2] I 553; cf. Lubin p. 104; Fabre-Duchesne Liber censuum I 79 not. 2). Cistercienses ibi remanserunt, licet monasterium iam saec. XIV paene dirutum fuisset. Denique s. XV desertum est. De eius bonis lites inter Firmanum ep. et civitatem s. Elpidii exortae sunt, quas a. 1468 Nic. Schiavoni Madrusien. ep. et Asculanae civ. gubernator ex auctoritate Pauli II definivit (cf. Fioravanti p. 9).

Archivum monasterii s. Crucis dispersum est. Pars quaedam in tabularium civitatis s. Elpidii translatum est; cf. Bethmann in Archiv XII 559 et Gött. Nachr. 1898 p. 26. Quae adhuc supersunt chartae et Summarium privilegiorum a. 1413 confectum, a Mazzatinti recensitae sunt (Archivi III

227 sq.). Nonnullae chartae ex monasterio s. Crucis in archivo abbatiae de Flastra, quod hodie in R. archivo Romano adservatur, inveniuntur (cf. supra p. 128). Pandulfi subdiaconi et notarii, apostolicae sedis legati, privilegium Conrado abbati a. 1221 feb. 27 concessum Ludovicus Azzolini Romanus nuper acquisivit. Denique Acta Madrusiensia, quibus Fioravanti p. 56 usus est, ubi hodie sint nescimus.

C = Summarium privilegiorum et iurium monasterii s. Crucis de Clente a. 1413 a Francisco Vanni de S. Vittoria confectum, s. XV, S. Elpidio a mare Arch. comunale. Eius indicem vulgavit Mazzatinti Archivi III 230 sq.

1 *Laterano 1197 sept. 12*

Celestinus III suscipit mon. s. Crucis sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et decimationes. — Ego Celestinus etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. 2 id. sept., ind. 1, inc. d. a. 1197, pont. v. d. Celestini pp. III a. 7.

C f. 4' Exc. — Regg. Fioravanti p. 54 ex actis Madrusien., ubi subscriptiones et notae chronologicae leguntur. Gött. Nachr. 1898 p. 42 n. 20 ex C. Mazzatinti Archivi III 232 ex C. JL. —.

Monasterium s. Mariae in pede Clentis.

C. Lilii Dell' historia di Camerino I 175 sq. — Lubin p. 104. — A. Cardinali Dell' abbazia di S. Maria a piè di Chienti in: Nuova Rivista Misena VII (Non vidi).

Monasterium s. Mariae in pede Clentis antiquissimam certe repetit originem, licet quae Iacobillus (Vite de santi e beati dell' Umbria III 292) circa eius fundationem s. Severino ep. Septempedano a. 550 attributam narrat, haud fide digna sint. Illuc Guido, Berengarii II regis filius, confugisse traditur. Monasterium pertinuit ad abbatiam Farfensem, in cuius privilegiis saepius legitur (cf. elenchum monasteriorum et ecclesiarum a. 1295 dependentium a monasterio Farfensi ap. Giorgi e Balzani Il regesto Farfense V 330. 331). A. 1477 paene desolatum a Sixto IV xenodochio Camerinensi noviter exstructo conceditur (cf. P. Savini Storia della città di Camerino p. 27. 79). Situm erat haud longe a fluvio Clenti in territorio Montis Cosari *(Monte Cosaro)*. Locus hodie SS. Annunziata appellatur (cf. R. Foglietti Conferenze sulla storia antica dell' attuale territorio Maceratese p. 15).

De eius archivo perpauca scimus. Calixti antipapae privilegium fictum Lilius in archivo domus hospitalis de Camerino se repperisse affirmat. Adnotamus insuper Petri card. s. Georgii, apost. sedis legati, rescriptum a. 1250 in favorem ecclesiae s. Mariae de Clento editum (ap. G. De Minicis Cronache p. 387 n. 169. BFW. 13780).

†1 *S. Maria a piè di Chienti 964 oct. 2*

Calixtus pp. mandat pro omni sua in ultimis voluntate et memoria sui sepulcri, quatenus omnes fideles visitantes eccl. s. Mariae in pede Clentis et

manus porrigentes adiutrices, a culpa et poena sint liberati et absoluti. — Hoc utique. Dat. ap. eccl. s. Mariae in pede Clentis, de consensu et in praesentia 6 card., a. inc. D. 964, 2 vero Iovis octobr., pont. n. a. 2.

Ed. Lilii I 178 ex arch. hospit. Camerinen. — Reg. JL. —.

Spurium. — Quae in hoc opere ineptissimo circa persecutionem pontificis, Ottonis I saevitiam fugientis, falsarius narrat, fortasse ex historia Leonis VIII ad Ottonem I in partes Camerinensis ducatus fugientis hausit. Leonis VIII antipapa a Romanis electus Benedictus V, non quidem Calixtus, appellatus est.

Plebs Clientensis.

Plebs Clientensis ubi fuerit, haud certe scimus. Utrum idem fuerit ac vicus Cluentensis, ubi hodie oppidum vulgo Cittanuova exstat, in tabula marmorea laudatus (C. I. L. IX n. 5804), Th. Mommsen in N. Archiv XV 187 in medio relinquit; cf. quoque H. Nissen Italische Landeskunde II 421.

1 *(494—95)*

Gelasius I Philippo et Gerontio epp.: mandat, ut diversos ex omnibus plebis Clientensis [Dietrensis . Dictrensis *codd.*] parochiis presbyteros, diaconos et universam turbam saepius convocent, quatenus concordantibus animis rectorem sibi quaerant. — Plebs Clientensis.

Gratiani Decr. 1. D. 63 c. 11. — Edd. Mansi VIII 138. Migne LIX 152. Bull. Rom. ed. Taur. App. I 315 n. 24. Thiel Epp. I 485 n. 4. Friedberg I 238. — Regg. J. 420 ad a. 492—96. JK. 663.

2 *(495—96)*

Gelasius I Philippo et Geruntio epp.: mandat, ut Gaudiosum diac. Clientensi vico ordinent sua praeceptione presbyterum. — Fratres karissimi.

Coll. Britt. Gelasii I ep. 30. — Ed. Loewenfeld Epp. p. 9 n. 17. — Regg. Ewald in N. Archiv V 517 n. 30. JK. 705.

Monasterium s. Martini Ticinense.

Monasterium s. Martini Ticinense in fundo Brecciano aedificatum, hodie S. Martino al Tesino, haud longe ab oppido Grottamare situm, ubi Ticinus fluvius in mare influit, a. 1030(?) Transmundus, filius Tassiguardi, Uberto ep. Firmano tradidit (edd. Catalani De eccl. Firmana p. 321 n. 5 = L. A. Vicione Dissertazione sull' esistenza di Ripa o Ripatransone p. 143 n. 24; Mazzatinti Archivi II 142). Fuit monachorum ord. s. Benedicti, qui apostolicae sedi censum solvere consueverunt, ut apparet ex Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 92):

„Monasterium sancti Martini Ticinense I perperum, quod est domini papae."

Sed privilegium de re omnino desideratur, quum documenta desint. Hodie monasterium s. Martini dioecesi Ripae Transonis (Ripatransone) addicitur (cf. Amatori p. 22).

Domus hospitalis de Aqua sancta.

Legimus apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 109; I 91):
„Hospitale de Aqua sancta XII Podienses per annum."
Sed nihil de eo scimus.
Praeterea recenset Cencius (l. c. I 91):
„Hospitale de Catraputio XII Provenienses."

FALERONE.
(Falerio)

Storia di Falera et Notizie storiche di Falera, mss. s. XVIII, Fermo Bibl. comunale 4 CC 2 et 4 DD 1. — Ughelli [2] Xa 92 sq. — Gius. Colucci Sulle antiche città Picene Falera e Tignio dissertazione epistolare (Fermo 1777). — G. Colucci Alla dissertazione epistolare sulle antiche città Picene Falera et Tignio appendice (Macerata 1778). — G. Colucci Dell' antichità Picene III 287 sq. — Cappelletti III 660 sq. — X. Y. Cenni storici di Faleria Picena e Falerone (Falerone 1902).

Faleronensis urbis ruinae etiamnunc reperiuntur haud procul a Tenna fluvio. Eam saec. V proprium episcopum habuisse, ex Gelasii I epistola, quae sequitur, evincitur.

1 *(492—96)*

Gelasius I Respecto et Leonino epp.: mandat, ut querimoniam Iohannis archidiac. Falerionensis urbis summa attentione trutinent. — Iohannes archidiaconus.

Deusdedit Coll. can. lib. III c. 114 [96]. — Edd. Holste Coll. Rom. I 211. Ughelli [2] Xa 93. Mansi VIII 85. Catalani De eccl. Firm. p. 96. Colucci Antichità Picene III 230. R. De Minicis Orazione al card. Filippo De Angelis (1843) p. 17. Cappelletti III 661. Migne LIX 100. Bull. Rom. ed. Taur. App. I 330 n. 53. Thiel Epp. I 496 n. 22. Martinucci p. 286. Wolf v. Glanvell p. 319. — Regg. J. 448. JK. 687.

POTENZA.
(Potentia)

Ughelli [2] Xa 159. — Cappelletti III 655 sq. — Carlo Generelli Campana Istoria dell' antica città di Potenza rediviva in Montesanto (Ripatransone 1852).

Potentiam quoque olim proprii episcopi honore decoratam fuisse constat. Faustinus enim ecclesiae Potentinae provinciae Italiae Piceni episcopus a. 418 a Zosimo papa in Africam missus est. Utrum Gelasii I rescriptum ad Geruntium ep. Valensem, quod Loewenfeld Epp. p. 4 n. 7 ex Coll. Britt. Gelasii I ep. 12 edidit (JK. 648), ad Potentiam Picenam an potius ad Potentiam Lucanam referendum sit, in medio relinquimus (cf. quoque Mommsen in N. Archiv XV 187).

ASCOLI PICENO
(Esculum. Asculum)

Antonio Bonfini Storia di Ascoli e dei vescovi della medesima, ms. s. XV, cuius epitome congessit Quintus de Quintodecimo a. cr. 1511; cf. Marcucci Saggio p. 160 sq. — Ios. Lenti Clarorum Asculanorum praeclara facinora exposita (Romae 1622). — Marcello Giovannetti Vita di S. Emidio martire, primo vescovo e protettore della città d'Ascoli (In Ronciglione 1631). — Ughelli [1] I 485 sq.; [2] I 436 sq. — Giulio card. Gabrielli Biografia dei vescovi Ascolani suoi predecessori in eius decretis synodi a. 1649. — Spino Talucci Storia Ascolana, ms. s. XVII; cf. Marcucci Saggio p. 167; Gabrielli in Atti e memorie della R. Dep. delle Marche II 188. — Niccolò Marcucci Storia cronologica di Ascoli o sieno Memorie Ascolane libri 14, ms. s. XVII; cf. Marcucci Saggio p. 168. — (Gian Emidio Novelli) Origine et antichità della città di Ascoli e della famiglia Novelli, espresse in due lettere istoriche (Roma 1671). — Sebastiani Andreantonelli Historiae Asculanae libri 4. Accessit historiae sacrae liber singularis (Patavii 1673). — Seb. Andreantonelli Breve ristretto dell' historia Ascolana. Opera postuma (In Ascoli 1675). — Lubin p. 31 sq. — Paolo Antonio Appiani Vita di S. Emidio vescovo d'Ascoli e martire, con un brieve ragguaglio della stessa città [1] (Roma 1702); [2] (1704); [3] (Ascoli 1832). — Acta SS. II aug. 5 p. 16 sq. — Gius. Gio. Gualtieri Breve notizia della vita e martirio di S. Emidio, primo vescovo della Marca d'Ancona etc. [1] (In Napoli 1732); [2] (1733). — (Franc. Antonio Marcucci) Saggio delle cose Ascolane e de' vescovi di Ascoli nel Piceno (In Teramo 1766). — Gius. Colucci Delle antichità Ascolane in: Antichità Picene XIV (Fermo 1792). — Gianfrancesco Masdeu Difesa critica degli antichi atti del s. martire Emidio, vescovo di Ascoli nel Piceno, cenno contro le censure de' Bollandisti e d' altri scrittori moderni (Ascoli 1794). — Gius. Ignazio Ciannavei Compendio di memorie istoriche spettanti alle chiese parrocchiali della città d'Ascoli nel Piceno (Ascoli 1797). — Luigi Pastori Le patrie memorie del medio e dell'infimo evo appartenenti alla storia civile della città di Ascoli, ms. s. XIX in., Ascoli Bibl. comunale. — Cappelletti VII 663 sq. — Giambattista Carducci Su le memorie e i monumenti di Ascoli nel Piceno (Fermo 1853). — Gaetano De Minicis Numismatica Ascolana o sia dichiarazione delle monete antiche di Ascoli nel Piceno (Fermo 1853). — Gaetano Frascarelli Storia cronologica della città di Ascoli, ms. s. XIX, Ascoli Bibl. comunale. — G. Frascarelli Appunti cronologici sulla storia d'Ascoli, ms. s. XIX, ib.; de reliquis eiusdem auctoris schedis in bibliotheca Asculanae civitatis adservatis cf. Gabrielli in Atti e mem. della R. Dep. delle Marche II 146 sq. — Gabriele Rosa Disegno della storia di Ascoli Piceno I. II (Brescia 1869—70). — Alberico Amatori Le abbazie e monasteri Piceni (Camerino 1870). — Emidio Luzi I vescovi della chiesa Ascolana. Iscrizioni (Bologna 1873). — E. Luzi Gli antichi monasteri Benedettini in Ascoli Piceno.

Aggiunta al catalogo delle abbazie e monasteri del Piceno di D. A. Amatori (Fermo 1877). — E. Luzi La cattedrale basilica di Ascoli Piceno (Ascoli 1883). — E. Luzi La chiesa Ascolana. Monografia istorica (Ascoli 1887). — E. Luzi Compendio di storia Ascolana (Ascoli 1889). — Guida della provincia di Ascoli Piceno (Ascoli 1889). — E. Luzi Cenno critico descrittivo della cattedrale basilica di Ascoli Piceno (Ascoli 1894). — Pietro Capponi Memorie storiche della chiesa Ascolana e dei vescovi che la governarono (Ascoli Piceno 1898).

De scriptoribus, qui de historia Asculana egerunt, cf. Marcucci Saggio p. 157 sq.; Giacinto Cantalmessa Carboni Memorie intorno i letterati e gli artisti della città di Ascoli in Piceno (Ascoli 1830); G. Gabrielli Materiali per la storia di Ascoli Piceno in: Il Bibliofilo VIII n. 9. 10 et in: Atti e memorie della R. Deputazione per le provincie delle Marche II (1896) 131 sq.

Episcopatus Asculanus.

Asculum iam inde a priscis temporibus episcopalem dignitatem obtinuisse, primumque illius antistitem s. Emygdium sive Emidium, Picenorum apostolum, fuisse, qui a Marcello papa illic ordinatus episcopus, sub Diocletiano martyrio coronatus fuerit, pia narrat traditio. Episcopi Asculani semper apostolicae sedi immediate subiecti, saepius legati a Romanis pontificibus missi fuere, Lucentius a Leone I ad concilium Chalcedonense a. 451, Epiphanius (?) ad concilium Constantinopolitanum a. 535 et 536.

Asculana dioecesis adhuc satis ampla est, quamquam partem parochiarum suarum amisit, quarum aliae a. 1571 ad Ripanum *(Ripatransone)*, aliae a. 1586 ad Montisalti *(Montalto)* episcopatus tunc noviter institutos, addictae sunt.

Episcopatus Asculani privilegia in tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis adservantur. Chartas transcripsit Gaetanus Frascarelli; earum catalogum confecit Ludovicus Pastori a. 1789. De hoc archivo cf. L. Bethmann in Archiv XII 553 sq.; W. Schum in N. Archiv I 136 sq.; v. Pflugk-Harttung Iter p. 739; Gött. Nachr. 1898 p. 28; Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia III 92 sq.

Archivum cancellariae episcopalis, ubi adservatur Bullarium ecclesiae Asculanae cum privilegiis inde ab a. 1330, chartas antiquiores non continet.

A = Orig. Ascoli Piceno Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
C = Quinternone, mb. s. XIII sq., Ascoli Piceno Arch. comunale; cf. infra p. 154.
D = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 127.
E = (Ferd. Ughelli) Privilegia ms. pontificum et imperatorum, s. XVII, Cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632); cf. PflugkH. Iter p. 93.
F = Gaetano Frascarelli Codice diplomatico Ascolano vol. II, s. XIX, Ascoli Piceno Bibl. comunale ms. 149.
F[1] = G. Frascarelli Estratti dall' archivio del duomo, s. XIX, ib. ms. 110.

1 *(851)*

Leo IV Lothario et Ludovico impp.: deprecatur, quatenus Coloni diacono Reatinam eccl. regendam concedant; sin autem in eccl. Reatina noluerint ut praeficiatur episcopus, Asculanam eccl. viduatam illi concedant.

v. Rieti, Episc. n. 1 (supra p. 22).

*2 (879)

Iohannes VIII, missis ex more litteris, decernit Arpaldum ep. pro ecclesiasticis necessitatibus ad synodos statutis diebus celebrandas occurrere debere.

Laud. in n. 3. — Reg. JE. —.

Synodus celebrata est a. 879 m. oct. in ecclesia b. Petri.

3 (879) nov. 24

Iohannes VIII Arpaldo ep. Asculano: reprehendit eum, quod litteris suis ad synodos vocatus *(n. 2)* minime venerit neque excusationem regulari tenore in tractoria conscriptam sibi et s. synodo causa temeritatis et inoboedientiae direxerit; iubet, eum sine aliqua mora vel ambiguitate ad sese debere venire, clericorum Asculanae eccl. obiectionibus responsurum. — Secundum sacros. Dat. 8 kal. dec.

Reg. Iohannis VIII ep. 234. — Edd. Carafa Epp. decr. III 458 n. 229. Ughelli [1] *I 493;* [2] *I 442 ad a. 874. Andreantonelli Hist. Ascul. p. 232 ut bullam Iohannis VI. Mansi XVII 171 n. 229. Cappelletti VII 686. Migne CXXVI 893 n. 274. Capponi p. 34 ad a. 876. — Regg. Marcucci Saggio p. 214 ad a. 876. J. 2521. JE. 3312.*

†*4 965 feb.

Leo VIII Elperico ep. confirmat possessiones, inter quas Ancaranum.

Regg. Andreantonelli Hist. Ascul. p. 235, qui Emmonio ep. privilegium concessum ex Leonis X bulla a. 1521 iun. 11 (in qua tamen Leonis IX bulla laudatur) scribit. Marcucci Saggio p. 215, qui bullam ipsam in archivo ecclesiae cathedralis se vidisse affirmat. Capponi p. 37. JL. —.

In archivo hodie nulla huius privilegii memoria invenitur; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 29 not. 1. Notitia aut ad Leonis IX bullam (n. 6), in qua tamen Ancarani nulla fit mentio, referenda est aut ex quodam privilegio Leonis VIII spurio, quum Ancaranum saec. XI demum inter Asculani episcopatus possessiones occurrisse certum sit (cf. diploma spurium Caroli M. ed. Mon. Germ. Dipl. Kar. I 376 n. 260), sumpta esse videtur. — De Conradi II et Heinrici III impp. privilegiis cf. H. Bresslau in N. Archiv XXXIV 385 sq.

†*5 1010

Sergius IV investit Emmonium ep. de Asculano comitatu.

Regg. Marcucci Saggio p. 217 ex chron. Lini et ex Quinti de Quintodecimo epitome = Capponi p. 41. JL. —.

Notitiam hanc omnino repudiamus.

6 Benevento 1052 iun. 18

Leo IX Bernardo II ep. etc.: confirmat quicquid iuste Asculanae eccl. debetur, id est civ. Esculanam etc., curtes et castella; concedit decimas seu primitias et cunctas oblationes vivorum et mortuorum; decernit, ne aliquis episcopus audeat absque licentia Asculani ep. ordinationes seu consecrationes aliquas peragere vel iudicia disponere seu clericos aut presbyteros synodo qualicumque distringere. — Quia divina. Data 14 kal. iul. p. m. Frederici diac. S. R. E. bibl. et canc. vice d. Herimanni archicanc. et Colonien. archiep., a. d. Leonis VIIII pp. 4, ind. 5; actum Benevento.

A. [B s. XVIII. F p. 127]. — Edd. Ughelli [1] *I 503 ex A* (kal. iul.)*;* [2] *I 449 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 382 n. 27 = Bull. Rom. ed. Taur. I 618 n. 27, = Migne CXLIII 693 n. 73. Andreantonelli Hist. Ascul. p. 245 ex A* (kal. iul.) *= Cappelletti VII 702 = Capponi p. 46. — Regg. Acta SS. II aug. 5 p. 16. Marcucci Saggio p. 219. Mazzatinti Archivi III 96. J. 3254 et JL. 4278 ad iul. 1.*

*7 *Firenze 1055 mai. 27*

Interventu Victoris II aliorumque Heinricus III imp. confirmat Bernardo II ep. possessiones et iura.

v. Heinrici III diploma Stumpf Reg. 2473. — Regg. J. p. 379. JL. I p. 549.

8 *Roma 1056 ian. 2*

Victor II Bernardo II ep. etc.: repetit Leonis IX privilegium *(n. 6)*. — Quia divina. Data 4 non. ian. p. m. Hildebrandi S. R. E. subdiac. vice Herimanni apost. sedis archicanc. et Colonien. archiep., a. 1 d. Victoris pp. II, ind. 8; actum Romae.

A. [C f. 276]. — Ed. Migne CXLIII 813 n. 7. — Regg. Ughelli [1] I 505; [2] I 450 ex A. Andreantonelli Hist. Ascul. p. 248. Marcucci Saggio p. 220. Cappelletti VII 704. PflugkH. Iter p. 803 n. 1010. Capponi p. 48. Mazzatinti Archivi III 96. J. 3297. JL. 4343.

**9* *(1145—50)*

Ubaldus card. reddit castellum Montis Mori.

Laud. in Conradi III regis privilegio a. 1150 mart. 14 Stumpf Reg. 3569. — Reg. JL. —.

Temporibus Eugenii III tres cardinales nomine Hubaldi occurrunt, s. Crucis in Hierusalem, ss. Iohannis et Pauli, s. Praxedis. Nescimus ergo, ad quem notitia haec referenda sit. — Praeterea laudant Pflugk-Harttung Iter p. 809 n. 1043 et Mazzatinti Archivi III 96 Alexandri III privilegium Presbytero ep. et canonicis a. 1159 indultum, quo bona a Lothario et Friderico impp. concessa confirmaverit, sed haud dubie est Alexandri IV rescriptum a. 1255 ian. 30 Potthast Reg. 15659.

10 *Veroli (1170) mart. 25*

Alexander III Esculano ep. etc.: mandat, quatenus possessiones mon. s. Clementis de Piscaria, quas ipse aut aliqui parochianorum ipsius occupatas tenent, abbati et fratribus restituat.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 18.

11 *Laterano 1197 dec. 23*

Celestinus III episcopo, consulibus et populo Esculan.: mandat, quatenus (Presbytero) Firmano ep. et (Pandulfo) Farfen. abbati et magistro R. subdiac., G(regorii) s. Mariae in Porticu diac. card. vices agenti, fidelitatem iurent etc.; mandat, ut episcopus in Marcualdi et nuntiorum eius et omnium Teutonicorum fautores sententiam excommunicationis promulget etc.

v. Civ. n. 2. — Praeterea Ughelli [1] I 521; [2] I 462 (cf. quoque Cappelletti VII 728) Celestini III et Innocentii III privilegia pro eccl. Asculana laudat, sed potius de privilegiis ecclesiae s. Nicolai de Ponticello (infra p. 155) agitur.

Ecclesia cathedralis s. Mariae et s. Emigdii.

De archivo canonicorum cf. supra p. 148.

*†*1* *(1091)*

Urbanus II concedit canonicis liberam facultatem eligendi pontificem.

Regg. Marcucci Saggio p. 242 ex chron. Lini = Capponi p. 52. JL. —.

Spurium. — Notitia haec minime fide digna est.

2 *Anagni 1179 oct. 24*

Alexander III Raynaldo archidiac., Matthaeo archipresb. et canonicis etc.: suscipit canonicam sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 11 card. Dat. Anagn. p. m. Daiferi S. R. E. subdiac., 9 kal. nov., ind. 13, inc. d. a. 1179, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 21.

B a. 1323 feb. 1. B s. XIV. [B s. XVIII. D. E f. 170. F p. 165]. — Edd. Ughelli [1] *I 511;* [2] *I 455* (a. 1174) = *Bull. Rom. ed. Cocquelines II 432 n. 77 = Bull. Rom. ed. Taur. II 773 n. 77 = Migne CC 1251 n. 1437. Andreantonelli Hist. Ascul. p. 259* (a. 1174) = *Cappelletti VII 714. — Regg. Marcucci Saggio p. 227. Capponi p. 58. Mazzatinti Archivi III 96. J. 8747. JL. 13481.*

Ecclesia collegiata s. Thomae.

Ecclesia s. Thomae in civitate Esculana satis antiqua a Nicolao Asculano ep. a. 1227 nov. 16 capitulo ecclesiae s. Salvatoris Lateranensis de Urbe concessa est, indeque eius canonicis suberat (cf. Crescimbeni L'istoria della chiesa di S. Giovanni avanti Porta latina p. 300). De ea cf. Andreantonelli Hist. Ascul. p. 210 et Carducci p. 189 sq.

Chartae ex ecclesia s. Thomae in tabulario canonicorum s. Iohannis in Laterano de Urbe adservantur; cf. vol. I p. 23 et Gött. Nachr. 1903 p. 537.

A = Orig. Roma Arch. capitolare di S. Giovanni in Laterano.
B = Cop. ib.
D = Bullarium eccl. Lateranen., s. XVI in., ib. (A XXXI).
E = Bullarium basilicae Lateranen., a. 1740, ib. (A II).
F = Asculana ab a. 1186—1670, s. XVII sq., ib. (F XX).
O = Onuphrii Panvinii Schedae, s. XVI, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. XI t. 34.
P = Angeli Massarelli Miscellanea vol. I, s. XVI, Sanseverino Bibl. comunale.

**1* *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium.

Laud. in n. 2. 4. — Reg. JL. —.

2 *Verona 1186 iun. 24*

Urbanus III Leoni priori etc.: ad exemplar Lucii *(n. 1)* suscipit eccl. s. Thomae in civ. Esculana sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum secundum b. Augustini regulam et possessiones propriis expressas vocabulis, concedit licentiam clericos vel laicos ad conversionem recipiendi et tempore interdicti officia divina celebrandi, sancit libertates et immunitates a Trasmundo ep. concessas et alia iura. — Quotiens a nobis. Ego Urbanus etc. Subscr. 12 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 8 kal. iul., ind. 4, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. a. 1.

A. [D f. 12 = E f. 27'. F f. 6 et f. 81. O f. 92 et P f. 36' Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta III 332 n. 373 ex E. — Regg. PflugkH. Iter p. 306 n. 820. JL. 15636.

**3* *(1187—91)*

Clemens III concedit privilegium.

Laud. in n. 4. — Reg. JL. —.

4 *Roma S. Pietro 1191 iun. 8*

Celestinus III Mauricio priori etc.: ad exemplar Lucii *(n. 1)*, Urbani *(n. 2)* et Clementis *(n. 3)* suscipit eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Quotiens a nobis. Ego Celestinus etc. Subscr. 13 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 6 id. iun., ind. 9, inc. d. a. 1191, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

B a. 1474 oct. 22. [D f. 13 = E f. 30'. F f. 10. O f. 92 et P f. 37' Exc.]. — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 583 n. 25 ex B. — Regg. PflugkH. Iter p. 322 n. 919. JL. 16718.

Ecclesia s. Petri de Castello.

Ecclesiam s. Petri in castello insulae foris urbem in paeninsula positam alii iam saec. IV a Claudio ep., alii saec. VIII ab Auclere ep. conditam fuisse contendunt. A. 1142 Presbyter ep. eam consecravit (cf. Andreantonelli Hist. Ascul. p. 254; Cappelletti VII 709; Capponi p. 56). A. 1192 m. oct. Rainaldus ep. ibi canonicos iuxta regulam s. Mariae in Portu (de Ravenna) viventes introduxit (cf. Andreantonelli p. 221. 269; Marcucci Saggio p. 231; Mittarelli Ann. Camaldulen. IX 19; Carducci p. 154). Ecclesia s. Petri de Castello iuris fuit canonicorum ecclesiae cathedralis Asculanae, ut apparet ex Alexandri III privilegio a. 1179 oct. 24 JL. 13481 (supra p. 151).

Chartae ad hanc ecclesiam spectantes in tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis inveniuntur.

A = Orig. Ascoli Piceno Arch. capitolare.
B = Cop. Recanati Arch. Leopardi.
F[1] = G. Frascarelli Estratti dall' archivio del duomo, s. XIX, Ascoli Piceno Bibl. comunale ms. 110.

1 *Laterano 1192 ian. 18*

Celestinus III Petro priori etc.: suscipit eccl. s. Petri de castello insulae sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum secundum regulam b. Augustini et possessiones propriis expressas vocabulis, concedit licentiam clericos vel laicos recipiendi, tempore interdicti divina officia celebrandi, sepulturam et ius eligendi priorem. — Praeter commune. Ego Celestinus etc. Subscr. 15 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicolai diac. card. in carcere Tulliano, 15 kal. feb., ind. 11, a. d. inc. 1192, pont. v. d. Celestini pp. III a. 2.

A. [B a. 1249. F[1] *f. 53']. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex A. — Regg. Andreantonelli Hist. Ascul. p. 269. PflugkH. Iter p. 813 n. 1067 ad a. 1192 feb. Mazzatinti Archivi III 96. JL. 16828 ad a. 1192 feb.*

Apographum B, a. 1249 april. 14 confectum, continet Raynaldi ep. Esculani et Celestini III privilegia. Nota vero in tergo membranae scripta: „Fundatio monasterii civilis s. Mariae in Porticu in comitatu Esculano" L. Zdekauer L' archivio del comune di Recanati ed il recente suo ordinamento (Fano 1905) p. 23 in errorem traxit, hoc Celestini III privilegium ad monasterium quoddam Asculanum s. Mariae in Porticu referri, quod nusquam in Asculano comitatu exstitit.

Monasterium s. Angeli Magni.

Lancellotti Hist. Olivet. p. 220 sq. — Andreantonelli Hist. Ascul. p. 211. 223. — Lubin p. 31. — Amatori p. 25. — Carducci p. 200.

Monasterium s. Michaelis sive s. Angeli Magni in Texello, infra civitatem Asculanam situm, primo monialium ord. s. Benedicti receptaculum fuit. Moniales a Bernardo II ep. Asculano a. 1067 (edd. Ughelli [1] I 498; [2] I 446; Lancellotti p. 221) atque ab imperatoribus Heinrico VI a. 1187 Stumpf Reg. 4616 et Friderico II a. 1221 et 1228 BF. 1267. 1718 privilegia habuerunt. A. 1239 moniales s. Clarae illuc introductae sunt, quae a. 1460 ad monasterium s. Mariae de mulieribus translatae, monachis ex congregatione Montis Oliveti cesserunt. Denique monasterium ad Camaldulenses transiit.

Archivum s. Angeli adhuc ditissimum hodie in bibliotheca civitatis Asculanae custoditur; cf. Bethmann in Archiv XII 554; Gött. Nachr. 1898 p. 29; Mazzatinti Archivi III 90 sq. Chartae inde ab a. 1028 transcriptae sunt in „Libro maggiore dell' archivio di S. Angelo Magno“ et in „Documenti dell' archivio di S. Angelo“ vol. I—VI. Earum indicem composuit G. Frascarelli.

B = Cop. Ascoli Piceno Bibl. comunale.
C = Libro maggiore di S. Angelo Magno, a. 1754, ib.
D = Documenti dell' archivio di S. Angelo trascritti per ordine dell' abbate Valeriano Malaspina vol. III, s. XVIII, ib.
E = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 127.

1 *Anagni (1174—76) feb. 23*

Alexander III Ad(enulfo) electo et monachis Farfen.: mandat, quatenus abbatissae mon. s. Agneli de civ. Asculana terras et homines ei per violentiam ablatas sine mora et difficultate restituant vel infra 30 dies plenam exinde iustitiam exhibeant. — Ex transmissa conquestione. Dat. Anag. 7 kal. mart.

B a. 1491. [C p. 281. D p. 172. E]. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 34 n. 4 ex B. — Reg. JL. —.

De abbatum Farfensium serie cf. Quellen und Forschungen IX (1906) 175 not. 2.

Domus hospitalis s. Mariae.

Celestini III privilegium, quod sequitur, ex tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis Asculanae sumpsimus.

De codd. cf. supra p. 148.

1 *Laterano 1195 iul. 4*

Celestinus III Ugolino priori et fratribus hospitalis s. Mariae Esculan.: confirmat quartam partem mortuorum totius civitatis Esculan. ab episcopo propter sustentationem pauperum collatam. — Aequitas iuris. Dat. Lat. 4 non. iul. pont. n. a. 5.

A. [B s. XVIII (4 id. iul.) = *F¹ f. 57']. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 814 n. 1068 ad a. 1192 iul. 12. Capponi p 61 ad a. 1195 iul. 3. Mazzatinti Archivi III 96. JL. 16916 ad a. 1192 iul. 12.*

Civitas Asculana.

Archivum civitatis, cuius maxima pars a. 1535 incendio periit, saec. XIX in. Ludovicus Pastori disposuit (cf. Mazzatinti Archivi III 77 sq.). Maximi pretii est codex mb. s. XIII sq., vulgo *Quinternone*, cuius indicem idem L. Pastori congessit, a Mazzatinti III 81 nuper vulgatum. De archivo et bibliotheca civitatis conf. quoque L. Pastori Le patrie memorie del medio e dell' infimo evo appartenenti alla storia civile della città di Ascoli, ms. s. XIX in., Ascoli Bibl. comunale; Giulio Gabrielli Il palazzo comunale di Ascoli Piceno e le sue raccolte [1] (Ascoli 1874); [3] (1896); Cesare Mariotti Cenni storici ed artistici intorno al palazzo del Popolo in Ascoli Piceno (Ascoli 1903); C. Mariotti Il palazzo del Comune di Ascoli Piceno (Ascoli 1905).

A = Orig. Ascoli Piceno Arch. comunale.

**1* *Velletri 1183*

Consules civitatis petunt a Lucio III, ut Berardum de Massio a populo in potestatem electum confirmet.

Regg. Marcucci Saggio p. 227 ex chron. Lini et ex Quinti de Quintodecimo epitome. Capponi p. 61. JL. —.

De re dubito.

2 *Laterano 1197 dec. 23*

Celestinus III episcopo, consulibus et populo Esculan.: nuntiat, se G(regorium) s. Mariae in Porticu diac. card. ad ipsorum partes destinasse; quo revocato, per (Presbyterum) Firmanum ep. et (Pandulfum) Farfen. abbatem et mag. R. subdiac., dicti cardinalis vices agentem, commonet, quatenus fidelitatem eis nomine suo iurent, ut apostolico dominio restituti a Teutonicorum tyrannide sua gaudeant protectione; mandat, ut episcopus in Marcualdi et nuntiorum eius et omnium Teutonicorum fautores sententiam excommunicationis promulget. — Cum iuxta privilegiorum. Dat. Lat. 10 kal. ian. pont. n. a. 7.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 43 n. 21 ex A. — Reg. Mazzatinti Archivi III 78. JL. —.

Conf. quoque Fermo, Episc. n. 14.

Ecclesia s. Nicolai de Ponticello.

Ecclesiam s. Nicolai de Ponticello una cum suo monasterio, extra urbem Asculanam iuxta portam Cartaram sitam, a Stephano ep. Asculano a. cr. 1069 conditam fuisse, Marcucci Saggio p. 221 (ex chron. Lini et ex epitome Quinti de Quintodecimo) affirmat. Postea fratres Minores de Observantia eam inhabitarunt. Hodie diruta est (cf. Andreantonelli Hist. Ascul. p. 217).

Celestini III privilegium, quod sequitur, una cum aliis chartis huius ecclesiae in tabulario ecclesiae cathedralis Asculanae adservatur.

De codd. cf. supra p. 148.

1 *Roma S. Pietro 1192 ian. 11*

Celestinus III presb. Desiderio rectori etc.: suscipit eccl. s. Nicholai de Ponticello sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, specialiter concessionem a R(ainaldo) Esculan. ep. factam et hic insertam. — Quotiens postulatur. Ego Celestinus etc. Subscr. 11 card. Dat. Rom. ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicholai in carcere Tulliano diac. card., 3 id. ian., ind. 10, inc. d. a. 1191, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

A. [F[1] f. 51]. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex A. — Regg. Ughelli [1] I 512; [2] I 456. Andreantonelli Hist. Ascul. p. 262. PflugkH. Iter p. 814 n. 1069. Capponi p. 63. Mazzatinti Archivi III 96. JL. 16942 ad a. 1192.

Monasterium s. Savini.

Fundus Gressianae sive Grisiani, hodie Grisciano, saepius in privilegiis Asculanae ecclesiae legitur; sed apud Grisianum nulla prorsus s. Savini memoria superest. Pro Grisiano legendum esse Lisiano sive Gemiliano putat Andreantonelli Hist. Ascul. p. 219, ubi s. Savini monasterium olim celebre exstabat (l. c. p. 217).

1 *(602 nov.)*

Gregorius I Passivo ep. Firmo: mandat, ut, percepta primitus donatione legitima, gestisque municipalibus alligata, monasterium, quod Proculus diac. eccl. Asculanae in fundo Gressianae iuris sui fundavit, in honore s. Savini mart. consecret etc. — Proculus diaconus.

Reg. Gregorii I lib. XIII ep. 18. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XIII n. 16. Mansi X 354 n. 20. Troya Cod. dipl. Longob. I 538 n. 267. Migne LXXVII 1271 n. 16. Mon. Germ. Epp. II 385. — Regg. Catalani De eccl. Firm. p. 103. J. 1499. JE. 1882.

Offida

Monasterium s. Mariae.

P. Andrea Rosini Cronaca o Fragmenti historici d'Offida, ms. a. 1654, Offida Arch. comunale. — Carlo Arduini Memorie istoriche della città di Offida nella Marca d'Ancona (Fermo 1844). — Antonio Marchionni Notizie storiche e statistiche di Offida (Offida 1889). — A. Marchionni Sunti storici delle opere pie amministrate dalla Congregazione di carità di Offida (Offida 1891).

Ecclesiae s. Mariae in Offida, vulgo S. Maria vecchia, prima mentio fit in chartula donationis a Longino, filio Azonis, a. cr. 1039 edita, in qua „totum castellum q. v. Ophida cum introitu et exitu suo et ipsa ecclesia b. Mariae, quae intro in ipso castello aedificata est", monasterio s. Mariae de Acutiano donavit (edd. Fatteschi Mem. istor. dipl. de' duchi di Spoleto p. 327 n. 93; L. A. Vicione Dissertazione sull' esistenza di Ripa o Ripatransone prima dell' anno 1198 (Fermo 1827) p. 116 n. 7; Arduini p. 187 n. 8; Reg. di Farfa IV 146 n. 739 ex reg. Farfen. n. 769). In hoc s. Mariae monasterio permanserunt monachi Farfenses sub suo priore usque ad a. 1562, quando

a Pio IV, congregatione monachorum suppressa, templum s. Mariae in ecclesiam collegiatam conversum est (Arduini p. 220 n. 17).

Legitur quoque in Cencii Libro censuum S.R.E. (ed. Fabre-Duchesne I 90): „In episcopatu Esculano: ecclesia sanctae Mariae de Offida II marabotinos et pro castello Offidae I marabotinum“.

Archivum exstat adhuc penes canonicos ecclesiae collegiatae s. Mariae de Offida; cf. Bethmann in Archiv XII 555; Gött. Nachr. 1898 p. 28.

A = Orig. Offida Arch. della Collegiata di S. Maria.

1 *Laterano 1192 mai. 11*

Celestinus III Willelmo priori et monachis s. Mariae de Offida: suscipit domum et personas eorum cum castro Offidae eiusque pertinentiis sub apost. protectione, et confirmat possessiones singulatim enumeratas; inhibet, ne in ipsa domo absque fratrum consensu prior vel monachus quilibet admittatur aut excludatur; prohibet, ne in eos vel ecclesias eorum suspensionis, excommunicationis aut interdicti sententiam quisquam promulget; salvo annuo censu 2 bizantiorum pro ipso monasterio et 1 pro castro annis singulis apost. sedi persolvendo. — Suscepti regiminis. Dat. Lat. 5 id. mai. pont. n. a. 2.

A. — *Ed. Arduini p. 194 ex A*. — *Reg. JL. 16870.*

Laudatur quoque in Gregorii IX privilegio a. 1234 iun. 8 eidem monasterio concesso (ed. Auvray Les reg. de Grégoire IX t. I 1071 n. 1972).

RIMINI

(Ariminum)

Vincenzo Santini Historia del glorioso martire S. Giuliano, protettore della città di Rimino, tradotta di latino in volgare ed ampliata con annotazioni (Rimini 1603). — Raffaele Adimari Sito Riminese, dove si tratta della città e sue parti, di tutte le chiese e cose ecclesiastiche I. II (In Brescia 1616). — Origini ed antichità della città di Rimini libri 2 (Brescia 1616). — Cesare Clementini Raccolto istorico della fondatione di Rimino e dell'origine e vite de' Malatesti I. II (In Rimino 1617—27). — Ces. Clementini Trattato de' luoghi pii e de' magistrati di Rimino. Aggiunto al suo Raccolto istorico I (In Rimino 1617). — Iacobi Villani De vetusta Arimini urbe et eius episcopis, ms. s. XVII, Rimini Bibl. Gambalunga D III 1—4 (cf. infra). — Ughelli [1] II 406 sq.; [2] II 409 sq. — Gio. Franc. Mainardi Le glorie Riminesi nella vita e martirio di S. Gaudentio (In Rimino 1659). — Gualterio Brunacci Vita di santo Gaudentio martire, vescovo d'Arimini (Venetia 1665). — Tiberio Antonio Antonini Delle memorie istorico-cronologico-critiche concernenti S. Gaudenzo, vescovo di Rimini e martire, libri 3, ms. s. XVII; cf. Nardi Cronotassi p. 12 not. — Lubin p. 27 sq. — Vittore Silvio Grandi La vita del cristiano posta al paragone di alcuni santi e beati si religiosi come secolari, venerati nella città e diocesi Ariminese (In Rimini 1702). — I. C. Ricciardelli Lyceum ecclesiasticum iuris utriusque theorico-practicum . . cum sintaxi episcoporum Arimini ac illustrioribus eiusdem civitatis I. II (Arimini 1704). — Carlo Franc. Marcheselli Pitture delle chiese di Rimino con nuove aggiunte di altre cose notabili, antiche e moderne (In Rimino 1754). — Gius. Garampi Memorie ecclesiastiche appartenenti all'istoria e al culto della b. Chiara di Rimini (In Roma 1755). — Memorie concernenti i monasteri di monache che sono stati e che sono nella città di Rimini (Rimino 1785). — F. G. B(attaglini) Memorie istoriche di Rimino e de' suoi signori . . ad illustrare la zecca e la moneta Riminese pubbl. da Guid'Antonio Zanetti (In Bologna 1789). — P. Stendardi Sui primi vescovi Riminesi in Gaet. Battaglini schedis; cf. Nardi Cronotassi p. 3. — Ubaldo Marchi Memorie storiche di Rimini, ms. s. XVIII, Rimini Bibl. Gambalunga D III 7—9. — Descrizione storico-topografica di Rimini e sua diocesi, ms. s. XVIII, ib. EP 1111. — Ariminensium episcoporum series illustrata vol. I. II, ms. s. XVIII, olim penes Ios. card. Garampi; cf. Bibliothecae Ios. Garampi card. catalogus IV 81 n. 9737. — Luigi Nardi Difesa del titolo della chiesa cattedrale di Rimini (Rimini 1808). — L. Nardi Cronotassi dei pastori della s. chiesa Riminese (Rimino 1813). — Alessandro Bornaccini Storia di Rimino (Rimini 1818). — Gaetano Vitali Memorie istoriche riguardanti la terra di Montefiore seguite da molte notizie concernenti altri luoghi della diocesi di Rimino in Romagna (Rimini 1828). — Cappelletti II 369 sq. — Luigi Tonini Storia civile e sacra Riminese I—VI (Rimini 1848—88). — L. Tonini Guida del forestiere nella città di Rimini [1] (Rimini 1864); [2] (1879); [3] (1893). — Carlo Tonini Compendio della storia di Rimini dalle origini al 1861 (Rimini 1896).

De auctoribus, qui de historia Ariminensi scripserunt, cf. Carlo Tonini La cultura letteraria e scientifica in Rimini dal secolo XIV ai primordi del XIX, I. II (Rimini 1884); Gaspare Bagli in Atti e memorie della R. Deputazione per le provincie di Romagna Ser. III t. VIII (1890) 285 sq.

Episcopatus Ariminensis.

Primus Ariminensis civitatis episcopus, quem novimus, Stemnio temporibus Marcelli I papae fuisse traditur, sed b. Gaudentii successoris gloriae cessit. Episcopatus ab antiquissimis temporibus Romanis pontificibus immediate subiectus erat, quamquam Ravennates archiepiscopi saepius contenderunt, ut sedes Ariminensis ipsorum provinciae adscriberetur. Sed neque in antiquis Ravennatis ecclesiae privilegiis neque apud Albinum et Cencium Ariminensis episcopatus inter sedes suffraganeas Ravennatis provinciae legitur; immo Lucius II a. 1144 statuit, ut Ariminensis ecclesia nulli alii metropoli nisi tantum sanctae Romanae ecclesiae subiecta esset (n. 20). Clemens VIII vero a. 1604 dec. 15 Ariminensem et Ferrariensem episcopos Ravennati archiepiscopo, ut facilius toleraret Bononiensis sedis promotionem in ecclesiam metropolitanam, subiecit (ed. Ughelli [1] II 58; [2] II 46). Ex episcoporum serie notamus Ubertum, cuius Petrus Damiani in libro q. d. Gratissimus mentionem fecit (Opusc. VI c. 29), et Rufinum ep. et presb. card. tit. s. Praxedis (a. 1190).

Ariminenses episcopi non spirituali solum iurisdictioni apostolicae sedis olim immediate subiecti fuere, sed etiam patrimonii S. R. E. fructibus fruebantur. Habuerunt enim a Romanis pontificibus medietatem ripae litoris maris cum medietate districti et thelonei sive de Iudaeis sive de Christianis, ut apparet ex Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 115; I 86), ubi legimus:

„De ripatico per manum episcopi I libram argenti [Episcopus pro ripatico I libram argenti]“.

Hanc concessionem iam saec. X factam esse, ex Ottonis III diplomate a. 996 mai. 6 (Mon. Germ. Dipl. II 603 n. 194) et ex Huberti ep. Ariminensis privilegio a. 1015 nov. 7 evincitur, qui canonicis ecclesiae cathedralis medietatem ripae littoris maris cum theloneo suo et cum theloneo Iudaeorum concessit (ed. Tonini II 511 n. 48; cf. Innocentii II bullam pro canonicis JL. 7729 et Lucii II et Eugenii III privilegia infra n. 20. 21).

Tabularium episcopatus saec. XIX in. a Francogallis gravia damna passum (cf. Mazzatinti Archivi I 73), hodie tantum documenta recentioris aetatis continet. Perierunt itaque antiqua Romanorum pontificum privilegia, quae laudantur in Lucii II privilegio a. 1144 (n. 20). Hoc Lucii II privilegium inseri iussit Bonifatius IX bullae suae a. 1402 mart. 1, quae legitur in regestis Vaticanis et in Nicolai V bulla confirmationis a. 1452 dec. 16. Quae denique chartae ad episcopatum spectantes supersunt, in tabulario canonicorum adservantur.

De archivis Ariminensis civitatis cf. Blume Iter II 232 sq. IV 254 sq.; Bethmann in Archiv XII 570; Bonaini Gli archivi della provincia dell'Emilia (Firenze 1861) p. 59 sq.; Pflugk-Harttung Iter p. 775; Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia I 67 sq.; Gött. Nachr. 1898 p. 13. De bibliotheca civitatis, a. 1619 ab Alexandro Gambalunga instituta, cf. L. Tonini Del Riminese Alessandro Gambalunga, della Gambalunghiana e de' suoi bibliotecari in: Atti e memorie della R. Deputazione per le provincie di Romagna VIII (1869) 1 sq.; Tonini Memorie sulla biblioteca di Rimini in: Bibliofilo I (1880 oct.) n. 10; A. Tambellini Inventario dei mss. della biblioteca comunale di Rimini in: Mazzatinti Inventari II 132 sq.

Chartas Ariminenses exscripserunt Gaetanus Battaglini, cuius schedae in archivo familiae Battaglini, ut videtur, adhuc custodiuntur (cf. Mazzatinti Archivi I 73), et Iosephus Garampi, cuius schedae adservantur partim Romae in archivo Vaticano (Adversariorum vol. I; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 113), partim Arimini in bibliotheca q. d. Gambalunga D IV 248. 262—96. 302; cf. Mazzatinti Inventari II 157.

A = Orig. Rimini Arch. capitolare.
B = Transumptum Bonifatii IX a. 1402 mart. 1: Reg. Lat. t. 100 (Lib. I de diversis formis a. XIII) Roma Arch. Vat.; cf. Gött. Nachr. 1902 p. 497. Exscripsit Fel. Contelorius ib. Misc. Arm. VII t. 130 f. 56.
B[1] = Transumptum Nicolai V a. 1452 dec. 16: Reg. Vat. t. 424 (De curia lib. XIX) Roma Arch. Vat.; cf. Gött. Nachr. 1902 p. 506. Exscripserunt Monterenzi Cameralia vol. E f. 115 ib. Arm. XXXVI t. 5, et Gaetano Marini Memorie storiche, s. XIX, Santarcangelo Arch. comunale; cf. Mazzatinti Archivi I 335.
B[2] = Processus conservatorius immemorabilis libertatis episcopatus Arimini a. 1492 sept. 21, Rimini Arch. capitolare (n. 299).
B[3] = Cop. s. XVI, ib. (n. 22).
C = Iac. Villani De vetusta Arimini urbe et eius episcopis vol. II, s. XVII, Rimini Bibl. Gambalunga D III 3.
D = Ios. Garampi Schedae, s. XVIII, ib. D IV 248.

1 *(591 iul.)*

Gregorius I Severo ep. (Ficuclino): scribit, Ocleatinum, in quo de electione episcopatus aliqui consenserint, se non concedere; habitatoribus civitatis (Ariminensis) edicat, ut, si in eadem ecclesia dignum ad episcopatum invenerint, in ipsius cuncti electione declinent; alioquin praesentium portitorem ei personam indicaturum esse, in cuius debeat fieri electione decretum. — Fraternitatis tuae.

Reg. Gregorii I lib. I ep. 55. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. I n. 57. Mansi IX 1071 n. 55. Cappelletti II 376. Tonini II 456 n. 18. Migne LXXVII 517 n. 57. Mon. Germ. Epp. I 80. — Regg. J. 761. JE. 1125.

De episcopis Ariminensibus sub Gregorio I cf. P. Ewald in N. Archiv III (1878) 616. VII (1882) 588 sq.

2 *(591 iul.)*

Gregorius I Arsicino [Ursicino] duci, clero, ordini et plebi civ. Ariminen.: admonet, ut nullus se pro Ocleatini debeat ad sese fatigare persona; sed si in eadem civitate utilis ad episcopatum inveniatur, eorum concurrat electio; si dignus inventus non fuerit, alium, in quo pariter debeant praebere consensum, praesentium se dixisse portitori.

v. Civ. n. 1.

3 (592 ian.)

Gregorius I Castorio ep. Arimino: mandat, ut oratorium, quod Themotea inl. femina intra civ. Ariminensem in loco iuris sui fundavit, percepta primitus donatione legitima, gestisque municipalibus alligata, absque missis publicis sollemniter in honore s. Crucis consecret, ita, ut in eodem loco nec futuris temporibus baptisterium construatur nec presbyterum constituat cardinalem.

v. Mon. s. Crucis n. 1.

4 (592 april.)

Gregorius I Iohanni ep. Ravennati: gratias agit, quod Castorium ep. compassione habita studuerit visitare et eum pro excrescenti molestia corporis in Ravennate urbe suscipere; si fieri possit, eum ad se vel per Siciliam transmittat, si tamen ei non grave iter esse perpendat.

v. Ravenna, Archiepisc. (J. 822. JE. 1181).

5 (593 mart.)

Gregorius I Leontio ep. (Urbinati): delegat, absente Castorio ep., qui pro corporis sui molestia Romae retentus, ad suam non valet ecclesiam remeare, ecclesiae ipsius visitationis operam. — Castorium fratrem.

Reg. Gregorii I lib. III ep. 24. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. III n. 24. Mansi IX 1127 n. 24. Cappelletti III 169. Tonini II 459 n. 24. Migne LXXVII 622 n. 24. Mon. Germ. Epp. 1 182. — Regg. J. 864. JE. 1228.

6 (593 mart.)

Gregorius I universis habitatoribus Arimino: reprehendit eos, quod (Castorium) ep. non devota mente nec ut filii susceperint, quem inquietudo et tribulatio ab ipsis inlata ad hoc usque perduxit, ut molestiam corporalem incurreret, pro qua eum Romae retinere curaverit; nuntiat, se ecclesiae Ariminensi Leontium ep. visitatorem per omnia deputare.

v. Civ. n. 2.

7 (595 iun.)

Gregorius I Leontio ep. visitatori Ariminen. eccl.: hortatur, ut omnia, quae ad eccl. Ariminensem pertinent, per proprios eius homines sive per diaconem, latorem praesentium, gubernari agique disponat, ut nulla Ariminensibus adversum eum iusta murmurandi relinquatur occasio. — Clero Ariminensis ecclesiae.

Reg. Gregorii I lib. V ep. 48. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. V n. 44. Mansi IX 1224 n. 42. Tonini II 460 n. 26. Migne LXXVII 774 n. 44. Mon. Germ. Epp. I 347. — Regg. J. 995. JE. 1364.

8 595 iun. 6

Gregorius I Castorio ep. Ariminensi: Luminoso abbate mon. ss. Andreae et Thomae in Ariminensi civ. constituti conquerente, hortatur, ut obeunte abbate monasterii ipsius ecclesia Ariminensis in describendis providendisque, adquisitis adquirendisve eiusdem mon. rebus nulla se occasione permisceat; abbatem vero, quem dignum moribus atque aptum disciplinae monasticae communi consensu congregatio tota poposcerit, ordinet; missas publicas per episcopum fieri omni modo prohibet.

v. Mon. s. Thomae n. 2.

†9 *(595)*
Gregorius I Castorio ep. de Arimino: Luminoso abbate mon. ss. Andreae et Thomae in Ariminensi civ. conquerente, mandat, ut privilegia monasteriorum debeat custodire.

v. Mon. s. Thomae n. †3.

10 *(596 iul.)*
Gregorius I Leontio ep. Ariminum: tribuit facultatem basilicam b. Stephani mart. incendio concrematam et nuper restauratam dedicandi et reliquiarum sanctuaria b. Stephani mart. ibi collocandi.

v. Eccl. s. Stephani n. 1.

**11* *(596—99)*
Gregorius I delegat Sebastiano ep. Ariminensis eccl. operam visitationis.

Laud. in n. 14. — Reg. JE. —.

Sebastianum ep. successorem Leontii ep. Urbinatis fuisse probabile est.

12 *(599 mai.)*
Gregorius I Mariniano ep. Ravennae: (Castorio) ep. Ariminensis eccl., qui capitis detinebatur molestia et datis indutiis in quadriennio est exspectatus, ut ad suam revertatur ecclesiam, supplicatione petente, ut ecclesiae suae ordinare episcopum debeat, hortatur, ut eum, quem uno consensu omnes Ariminenses elegerint, ad ipsum faciat evocari; quem cauta examinatione discutiat et ad seipsum cum decreti pagina destinet, quatenus consecretur antistes.

v. Ravenna, Archiepisc. (J. 1097. JE. 1663).

13 *(599 mai.)*
Gregorius I clero et plebi consistenti Arimino: hortatur, ep. (Castorio) supplicante, nullatenus se ad regimen ecclesiae impediente molestia adsurgere posse, ut praeficiendum sibi eligant sacerdotem; postulatus cum sollemnitate decreti omnium subscriptionibus roborati et visitatoris (Sebastiani ep.) pagina prosequente ad se veniat ordinandus; decernit, ut electum ad Marinianum ep. Ravennae sine dilatione perducant, ut ab eo inquisitus ipsius testimonio roboretur.

v. Civ. n. 3.

14 *(599 mai.)*
Gregorius I Sebastiano ep.: hortatur, ut clerum plebemque eccl. Ariminensis compellat, ut sibi praeficiendum eligant sacerdotem; postulatus cum sollemnitate decreti omnium subscriptionibus roborati, ipsius quoque testimonio litterarum Romam sacrandus occurrat. — Pastoralis nos.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 140. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VII n. 21. Mansi X 142 n. 52. Cappelletti II 381. Tonini II 463 n. 30. Migne LXXVII 875 n. 21. Mon. Germ. Epp. II 138. — Regg. J. 1099 ad a. 597. JE. 1665.

15 *(599 iul.)*
Gregorius I clero, ordini et plebi consistenti Arimino: Iohannem ep. ordinat sacerdotem secundum morem.

v. Civ. n. 4.

†16 (599 iul.)

Gregorius I clero, ordini et plebi consistenti Arimino: ordinat Agnellum ep. sacerdotem.

v. Civ. n. † 5.

17 (603 dec.)

Gregorius I Iohanni ep. (Ariminensi): mandat, ut una cum ep. Armenio, eccl. Anconitanae visitatore, Anconam festinet accedere et diligenter de vita ac moribus Florentini archidiac. eccl. Anconitanae, Rustici diac. eiusdem eccl., Florentini diac. eccl. Ravennatis, qui ad episcopatum electi sunt, requirere atque sibi studeat subtiliter indicare.

v. Ancona, Episc. n. 4.

18 (876 dec. 1)

Iohannes VIII Delto ep.: eum vice sua Venetias dirigit, ut Urso duci epistolam destinatam tribuat, alteram Felici s. eccl. Equilen. ep., tertiam Dominico Olivolen. eccl. et Leoni Caprulen. eccl. epp., quartam Dominico electo eccl. Torcellen., eisque praecipiat, quatenus Romam id. febr. veniant.

v. Venezia (J. 2301. JE. 3072). — Deltonem ep. Ariminensem fuisse valde probabile est. Eundem enim cum Iohanne Ticinensi Iohannes VIII a. 879 Mediolanum misit J. 2512. JE. 3294. Delto alia quoque legatione sub Iohanne VIII ad Ravennatem archiep. a. 881 functus est J. 2570. JE. 3348 (cf. J. 2574. JE. 3352).

19 (1111 mai.)

Paschalis II H(enrico) Romanorum imp. aug.: rogat, ut Ariminensi episcopatui, qui ad ius b. Petri specialius pertinet, bona sua restitui iubeat et restituta quietem faciat obtinere. — Ariminensem episcopatum.

Cod. epist. Udalrici Bambergen. ep. 269. — Edd. Eccard Corp. hist. II 275 = Mansi XX 1094 = Nardi Cronotassi 91, = Cappelletti II 390, = Tonini II 567 n. 69, = Migne CLXIII 288 n. 322. Jaffé Bibl. rer. Germ. V 282 n. 155. — Regg. J. 4668. JL. 6296.

20 *Laterano 1144 mai. 21*

Lucius II Rainerio ep. etc.: Romanorum pontificum vestigiis inhaerens, confirmat monasteria, plebes, ecclesias, curtes aliasque possessiones propriis nominibus appositas; sancit, ut Ariminen. eccl. nulli alteri alii metropoli nisi tantum S. R. E. subiecta sit ipsiusque antistes tantum a Romano pontifice omni tempore consecretur. De rebus iuris S. R. E., quas Ariminen. ecclesia possidet, episcopi pro pensione 30 den. sol. annis singulis Lateran. palatio persolvant, pro plebe vero s. Paterniani et pro his, quae b. Petri iuris sunt in fundo Argumine, sub annuo censu 24 den. Lucen. — In eminenti. Ego Lucius etc. Subscr. 14 card. Dat. Lat. p. m. Baronis S. R. E. subdiac., 12 kal. iun., ind. 7, inc. d. a. 1144, pont. v. d. Lucii pp. II a. 1.

B f. 185. B^1 f. 141. B^2. B^3. C f. 123'. — Edd. Clementini Raccolto I 160 ex B^2 = Ughelli [1] II 422; [2] II 421 (cf. [1] II 433. 441; [2] II 429. 435) = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 277 n. 12 = Bull. Rom. ed. Taur. II 496 n. 12, = Migne CLXXIX 884 n. 46, = Fantuzzi Mon. Ravennati VI 43 n. 22 ad 1144 iun. 1. Tonini II 570 n. 72 ex B^3; V App. p. 3 n. 1. — Regg. Clementini I 154. 307. Battaglini p. 124. Nardi Cronotassi p. 39. 94. Cappelletti II 390. J. 6077. JL. 8617.

**21* *(1145—53)*
Eugenius III constituit in privilegio suo, ut Ariminensis ep. pro rebus S. R. E. libram puri argenti annis singulis persolvat.

Cencii Lib. censuum S. R. E. (edd. Muratori Antiq. V 864 = Battaglini p. 124, = Tonini II 596 n. 89. Fabre-Duchesne I 88). — Reg. JL. —.

Eundem censum referunt Albinus et Cencius (ed. Fabre-Duchesne II 115; I 86): „Episcopus pro ripatico I libram argenti".

22 *Verona (1185) oct. 2*
Lucius III episcopo et canonicis, abbatibus et universo clero Ariminen.: praecipit, quatenus convenientes in unum secundum decreta nuper edita in universos Patarenos, receptatores et fautores eorum, anathematis sententiam publice innovent; potestatem et universos cives moneant, ut tam in expellendis haereticis quam in corrigendis excessibus ad arbitrium episcopi intendant; quodsi non fecerint, episcopus universas ecclesias, monasteria et cappellas, clausis ianuis et firmatis, ecclesiastico interdicto supponat et praeter poenitentias et baptismata parvulorum in eis divina prohibeat officia celebrari. — Sollicitudo pastoralis. Dat. Veronae 6 non. oct.

A. [C f. 130. D]. — Edd. Tonini II 589 n. 85 ex A. PflugkH. Acta III 317 n. 353 ex A. — Regg. Nardi Cronotassi p. 100. PflugkH. Iter p. 811 n. 1053. JL. 15461.

23 *(1185—87)*
Urbanus III Ariminensi ep.: respondet interroganti 1) an mulier possit divortium postulare pro eo, quod vir, cum quo suae conditionis ignara contraxit, servus monasterii proponatur etc.: ratione temporis et favore libertatis pro parte viri securius iudicandum esse; 2) utrum hospitalis domus possit in saecularem habitum commutari: eam non debere mundanis usibus deputari. — I Licet ad ea. II Ad haec super.

I: Comp. I lib. III t. 31 c. 4; lib. IV t. 9 c. 3. Decr. Gregorii IX lib. IV t. 9 c. 3. II: Coll. Brug. t. 19 c. 13. Decr. Gregorii IX lib. III t. 36 c. 4. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 249. 202. Friedberg II 692. 603. Friedberg Canonessammlungen p. 150. — Regg. J. 9866. JL. 15723.

Ecclesia cathedralis s. Columbae.

Ecclesia cathedralis in honorem s. Spiritus „cui vocabulum est s. Columbae", et in honorem ss. Facundini et Iuventini et Peregrini Felicitatisque exstructa est, ut legimus in Huberti Ariminensis ep. amplissimo privilegio a. 1015 nov. 7 canonicis concesso (ed. Tonini II 510 n. 48). Canonici etiam a Friderico I imp. a. 1161 mai. 30 privilegium obtinuerunt Stumpf Reg. 3904. Templum consecravit a. 1154 Rainerius ep. Ariminensis una cum Arnoldo Feretrano, Uberto Bobiensi, Iohanne Placentino episcopis et Ardoino s. Petri abbate (cf. Tonini II 576 n. 74).

Archivum ecclesiae cathedralis cum chartis inde ab a. 994 (ed. Tonini II 502 n. 44) etiamnunc penes canonicos exstat; cf. Mazzatinti Archivi I 72;

Gött. Nachr. 1898 p. 13. Notamus quoque Registrum membr. instrumentorum ecclesiae cathedralis s. XIII cum chartis inde ab a. 1041 usque ad a. 1284 (sign. AB 706); cf. L. Tonini Del Riminese Alessandro Gambalunga e della Gambalunghiana p. 37. Exstat index chartarum a. 1809 confectus.

A = Orig. Rimini Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
C = Iac. Villani De vetusta Arimini urbe et eius episcopis vol. II, s. XVII, Rimini Bibl. Gambalunga D III 3.
D = Ios. Garampi Schedae, s. XVIII, ib. D IV 248.
E = St. Borgia Bullarium Lucii III, s. XVIII, Roma Bibl. Vat. Museo Borgia; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 77.

1 *Pisa 1135 nov. 5*

Innocentius II eccl. s. Columbae Ariminen. canonicis etc.: confirmat possessiones propriis nominibus adnotatas et consuetudines, et roborat partem de ripa cum ripatico suo, ab episcopis eis concessam, pro qua pensionem 3 librarum consuetae monetae apost. sedi debent annualiter solvere, et molendina. — Officii nostri. Ego Innocentius etc. Subscr. 4 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., non. nov., ind. 13, inc. d. a. 1136, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 6.

A. [B s. XII. C f. 121. D]. — Edd. Tonini II 567 n. 70 ex A ad a. 1136. PflugkH. Acta III 33 n. 39 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 805 n. 1019. JL. 7729.

Medietatem ripae litoris maris cum theloneo suo et cum theloneo Iudaeorum etc. Hubertus ep. Ariminensis a. 1015 nov. 7 concessit canonicis (ed. Tonini II 511 n. 48).

2 *Pisa 1135 nov. 5*

Innocentius II Bonohomini eccl. s. Columbae Ariminen. diac. et s. Mariae in Leura praeposito etc.: confirmat b. Mariae ecclesiae in plebe s. Lauditii sitae possessiones singulatim enumeratas et consuetudines.

v. Eccl. s. Mariae de Leura n. 1 (p. 176).

3 *Roma S. Pietro (1155) mai. 6*

Hadrianus IV canonicis Ariminen. eccl.: definit controversiam, quae inter eos et B. abbatem et monachos s. Gaudentii agitabatur super ultima voluntate Petri Leonis, decernit, corpus eius canonicis reddendum esse; praecipit, ut abbas et monachi non praesumant alios, nisi qui se illic devotionis intuitu in ultima voluntate sepeliri deliberaverint, ad sepulturam recipere. — Pro controversia. Dat. Rom. ap. s. Petrum 2 non. mai.

A. [C f. 126. D]. — Ed. PflugkH. Acta III 167 n. 155 ex A. — Regg. Clementini I 307. PflugkH. Iter p. 807 n. 1030 ad a. 1158. JL. 10051.

4 *Tusculanum 1170 dec. 8*

Alexander III eccl. s. Columbae Ariminen. canonicis etc.: Innocentii vestigiis inhaerens *(n. 1)*, suscipit eccl. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, concedit cappellam s. Mariae in Leura, quae specialiter b. Petri iuris exsistit, sub annuo censu 3 sol. Lucen. monetae. — Effectum iusta postulantibus. Ego Alexander etc. Subscr. 11 card.

Dat. Tuscul. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 6 id. dec., ind. 4, inc. d. a. 1170, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 12.

A. [D]. — Ed. PflugkH. Acta III 224 n. 220 ex A. — Regg. Tonini II 417. PflugkH. Iter p. 808 n. 1038. JL. 11853.

*5 *(1171)*

Ex praecepto Alexandri pp. Albericus Ariminen. ep. concedit Iohanni presb. et Ugoni levitae s. Columbae Ariminen. eccl. canonicis pro restauratione 3 mansorum in fundo s. Martini in Viginti ecclesiam s. Iohannis in Peraredo et ecclesiam Virzillani et ecclesiam s. Fortunati.

v. Alberici ep. chartulam a. 1171 mart. 14 (autogr. in arch. canonicorum). — Regg. Nardi Cronotassi p. 96. Tonini II 412. JL. —.

6 (Anagni) 1183 dec. 23

Lucius III Rolando praeposito etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 4)* suscipit eccl. s. Columbae sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis *ut n. 4.* — Quotiens a nobis. Ego Lucius etc. Subscr. 10 card. Dat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 10 kal. ian., ind. 2, inc. d. a. 1183, pont. v. d. Lucii pp. III a. 3.

A. [D. E]. — Ed. PflugkH. Acta III 311 n. 342 ex A. — Regg. Tonini II 417. 419. PflugkH. Iter p. 810 n. 1046. JL. 14959.

7 Verona (1185) oct. 2

Lucius III ep. et canonicis, abbatibus et universo clero Ariminen.: praecipit, quatenus convenientes in unum secundum decreta nuper edita in universos Patarenos, receptatores et fautores eorum anathematis sententiam publice innovent etc.

v. Episc. n. 22.

8 (1187—91)

Clemens III archidiacono eccl. s. Columbae Ariminen. etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 4)* et Lucii *(n. 6)* suscipit eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Quotiens a nobis.

A. — Ed. PflugkH. Acta III 379 n. 439 ex A. — Regg. Tonini II 417. PflugkH. Iter p. 813 n. 1063. JL. 16557.

Autographum caret subscriptionibus papae et cardinalium, notis chronologicis et bulla, unde colligitur fuisse imperfectum et omni iuris vi, fortasse propter crebras correctiones a librario factas, destitutum.

9 Laterano 1194 oct. 11

Celestinus III canonicis etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 4)* et Lucii *(n. 6)* suscipit eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Quotiens a nobis. Ego Celestinus etc. Subscr. 15 card. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 5 id. oct., ind. 13, inc. d. a. 1194, pont. v. d. Celestini pp. III a. 4.

A. [C f. 139. D]. — Ed. PflugkH. Acta III 395 n. 468 ex A (kal. oct.) *ad a. 1194 sept. 27. — Regg. Tonini II 417. PflugkH. Iter p. 814 n. 1070. JL. 17145 ad sept. 27. JL. 17150 ad oct. 11.*

*10 *(1191–94)*

Celestinus III concedit canonicis domum hospitalem de Liveronis.

Laud. in n. 11. — Reg. JL. 17151 ad a. 1194 oct. 20.

cf. Domus hospitalis de Ponte Vicopellis (p. 177).

11 *(Rimini 1194 oct. 20)*

Mag. Wido, nuntius d. Celestini pp., investit et corporalem possessionem tradit Leoni presb. et Bonomane, canonicis eccl. b. Columbae, recipientibus pro praedicta ecclesia domum hospitalem de Liveronis, sicut in concessione d. papae, quae ibidem a praenominato nuntio ostensa et lecta fuit, continet *(n. 10)*.

v. chartulam a 1194 oct. 20 (autogr. in arch. canonicorum). — Reg. Tonini II 417. JL. —.

Ecclesia s. Stephani.

Basilica s. Stephani a Galla Placidia erecta esse traditur (cf. Tonini II 129 sq.). Temporibus Gregorii I incendio combusta, denuo aedificata (n. 1), a. 1144 iam destructa est, ut legimus in Lucii II privilegio JL. 8617 (supra Episc. n. 20). Iuris fuit b. Petri, ut apparet ex indiculo abbatiarum et canonicarum regularium s. Petri (ap. Cencium c. 19 ed. Fabre-Duchesne I 244).

1 *(596 iul.)*

Gregorius I Leontio ep. Ariminum: tribuit facultatem basilicam b. Stephani mart. incendio concrematam et nuper restauratam dedicandi et reliquiarum sanctuaria b. Stephani mart. ibi collocandi. — Basilicam beati Stephani.

Reg. Gregorii I lib. VI ep. 43. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VI n. 45. Mansi X 31 n. 45. Tonini II 461 n. 27. Migne LXXVII 832 n. 45. Mon. Germ. Epp. I 419. — Regg. J. 1058. JE. 1425 a.

Ecclesia s. Georgii.

Legitur in Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 115; I 87):

„De ecclesia sancti Georgii I libram cerae.“

Recensetur etiam in indiculo abbatiarum et canonicarum regularium s. Petri apud Cencium c. 19 (ed. Fabre-Duchesne I 244). Ex Benedicti pp. locationis chartula (infra p. 174 n. 6) comperimus, hanc ecclesiam sitam fuisse iuxta forum publicum. Postea nomen s. Apolloniae accepit (cf. Adimari Sito Riminese p. 87; Clementini Trattato p. 12; Tonini II 338).

Sed privilegium de re desideratur.

Praeterea refert Cencius (ed. Fabre-Duchesne I 87):

„Ecclesia sancti Iohannis de Cornu II solidos Lucensium.“

Verum huius nominis ecclesiam frustra inter Ariminensis urbis et dioecesis ecclesias quaesivimus. Utrum eadem fuerit ac plebs s. Iohannis in Rufio, cuius in indiculo abbatiarum s. Petri (l. c. I 244) et in Leonis IX papae

privilegio (infra p. 174 n. 7) mentio fit, an Cencius erraverit, ecclesiam s. Iohannis de Cornu ex Mantuano episcopatu (cf. Fabre-Duchesne II 115; I 125) denuo sub episcopatu Ariminensi collocans, in medio relinquimus.

Monasterium s. Crucis.

Oratorium s. Crucis intra civitatem Ariminensem exstruxit Themotea inlustris femina temporibus Gregorii I (n. 1). Postea monasterium s. Crucis et ss. Cosmae et Damiani appellatum (cf. Tonini II 174), pertinuit ad ecclesiam cathedralem, ut apparet ex Opizonis ep. Ariminensis privilegiis canonicis s. Columbae a. 1070 et 1084 concessis (ed. Tonini II 546. 561 n. 58. 66).

1 *(592 ian.)*
Gregorius I Castorio ep. Arimino: mandat, ut oratorium, quod Themotea inl. femina intra civ. Ariminensem in loco iuris sui fundavit, percepta primitus donatione legitima, gestisque municipalibus alligata, absque missis publicis sollemniter in honore s. Crucis consecret, ita ut in eodem loco nec futuris temporibus baptisterium construatur nec presbyterum constituat cardinalem. — Themotea inlustris.

Reg. Gregorii I lib. II ep. 15. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. II n. 12. Mansi IX 1088 n. 9. Cappelletti II 377. Tonini II 456 n. 20. Migne LXXVII 548 n. 12. Mon. Germ. Epp. I 112. — Regg. J. 804. JE. 1167.

Monasterium s. Thomae.

Antiquissimum ss. Andreae et Thomae monasterium, in burgo civitatis Ariminensis positum, iam saec. VI floruisse, ex Gregorii I epistolis (n. 1. 2) colligitur. Coluerunt monachi ordinis s. Benedicti. Inde a saec. IX in manu Ravennatium fuisse novimus ex charta a. 896 sept. 8, qua Ingelrada, filia Arpaldi comitis palatii, Martini ducis vidua, filio suo Petro diacono Ravennatis ecclesiae monasterium s. Thomae et monasterium s. Euphemiae in civitate Ariminensi concessit (ed. Fantuzzi Mon. Rav. I 96 n. 7). Ex Petri diaconi donatione monasteria haec ipsi Ravennati ecclesiae obvenerunt, ut legitur in Gregorii V privilegio Iohanni archiepiscopo Ravennati a. 997 ian. 28 JL. 3873 concesso. Saec. XII, ut videtur, monachis expulsis, coenobium s. Thomae in parochialem ecclesiam conversum est; cf. Anselmi ep. Ravennatis praeceptum a. 1157, quo Guidoni presbytero et rectori s. Thomae in Arimino spatium quoddam terrae ad cimiterium faciendum concessit (ed. Fantuzzi Mon. Rav. I 396). De monasterio s. Thomae cf. Lubin p. 27; Tonini II 175. 261.

Archivum periisse putamus. Quae sequuntur Gregorii I rescripta, ex eius regestis hausimus.

1 *(595 iun.)*
Gregorius I Luminoso abbati mon. s. Thomae de Arimino: scribit, se Castorio ep. praeceptione transmissa *(n. 2)* ab ipso monasterioque suo cunctam

laesionis abstulisse funditus potestatem, ut nec ultra monasterii res describat, nec publica illic debeat esse processio, illa ei iurisdictione relicta, ut in defuncti abbatis locum alium, quem dignum communis consensus congregationis elegerit, debeat ordinare. — Petitionem tuam.

Reg. Gregorii I lib. V ep. 47. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. II n. 42. Mansi IX 1224 n. 41. Tonini II 458 n. 22. Migne LXXVII 580 n. 42. Mon. Germ. Epp. I 346. — Regg. J. 996. JE. 1363.

2 *595 iun. 6*

Gregorius I Castorio ep. Ariminensi: Luminoso abbate mon. ss. Andreae et Thomae conquerente, hortatur, ut obeunte abbate monasterii ipsius ecclesia Ariminensis in describendis providendisque, adquisitis adquirendisve eiusdem mon. rebus nulla se occasione permisceat; abbatem vero, quem dignum moribus atque aptum disciplinae monasticae communi consensu congregatio tota poposcerit, ordinet; missas publicas per episcopum fieri omni modo prohibet. — Luminosus abbas. Data die 6 m. iun. ind. 13.

Reg. Gregorii I lib. V ep. 49. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. II n. 41 ad a. 591. Mansi IX 1225 n. 43. Tonini II 457 n. 21. Migne LXXVII 578 n. 41. Mon. Germ. Epp. I 348. — Regg. J. 997. JE. 1362.

†3 *(595)*

Gregorius I Castorio ep. de Arimino: Luminoso abbate mon. ss. Andreae et Thomae conquerente, mandat, ut privilegia monasteriorum debeat custodire. — Luminosus abbas.

Legitur in quibusdam regesti Gregorii I codicibus (cf. Mon. Germ. Epp. I 348 not.). [Ivonis Decr. VII c. 12. 13. Gratiani Decr. C. XVIII qu. 2 c. 6, ubi inscribitur Luminoso abbate referente*]. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. II ad n. 41 = Migne LXXVII 579 ad n. 41. Friedberg I 830. — Reg. JE. —.*

Spurium; cf. W. Wisbaum Die wichtigsten Richtungen und Ziele der Tätigkeit des Papstes Gregors des Grossen (Köln 1884) p. 37sq. — Conf. quoque Gregorii I epistolam J. 1138. JE. 1504 et eius notissimum privilegium spurium de monasteriis J. 998. JE. † 1366.

4 *(596 oct.)*

Gregorius I Agnello abbati de Arimino: mandat, ut talem praepositum eligat, qui circa cellae ordinationem fratrumque custodiam nec non et in lucrandis animabus sollers valeat inveniri. — Filio nostro Secundo.

Reg. Gregorii I lib. VII ep. 10. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VII n. 10. Mansi X 54 n. 10. Tonini II 463 n. 31. Migne LXXVII 864 n. 10. Mon. Germ. Epp. I 453. — Regg. J. 1088. JE. 1456.

Tonini II 180 putat, Agnellum abbatem monasterii s. Thomae fuisse.

Monasterium s. Gaudentii.

Gio. Franc. Mainardi Le glorie Riminesi nella vita e martirio di S. Gaudentio (In Rimino 1659). — Gualterio Brunacci Vita di santo Gaudentio martire, vescovo d'Arimini (Venetia 1665). — Memorie della fondazione del monastero di S. Gaudenzo di Rimini, ms. s. XVII, Roma Bibl. Vittorio Emanuele cod. 2018 (cod. Sessor. 468). — Lubin p. 28. — Tiberio Antonio Antonini Delle memorie istorico-cronologico-critiche concernenti S. Gaudenzo, vescovo di Rimini e martire, libri 3, ms. s. XVII. — Tonini II 195. 285.

Monasterium s. Gaudentii, extra muros civitatis prope portam Romanam situm, antiquissimam repetit originem. Primum a monachis ord. s. Benedicti administratum, saec. XV abbatibus commendatariis datum, a. 1641 ad Cistercienses transiit, qui ibi remanserunt usque ad suppressionem a. 1787. Fuit iuris b. Petri, ut apparet ex Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 115; I 87. 244):

„Ecclesia [monasterium] sancti Gaudentii IIII bisantios".

Sed ex privilegiis Ariminensis ecclesiae colligitur, monasterium s. Gaudentii olim sub ditione episcoporum fuisse; cf. Ottonis III diploma Uberto ep. a. 996 mai. 6 concesso (Mon. Germ. Dipl. II 603 n. 194) et Lucii II privilegium pro Rainerio ep. a. 1144 (Episc. n. 20).

Archivum monasterii s. Gaudentii periisse dolemus. Eugenii III (n. 6) et Lucii III (n. 9) privilegia ex regestis Vaticanis Eugenii IV Lib. I De regularibus a. 1 (Reg. Lat. t. 423) exscripsimus; cf. Gött. Nachr. 1902 p. 504.

**1* *(1059—61)*

Nicolaus II concedit privilegium.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

**2* *(1061—73)*

Alexander II concedit privilegium.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

3 *Roma 1074 dec. 13*

Gregorius VII Rainerio illustri viro: nuntiat, se abbatem s. Gaudentii sceleratum, immo invasorem haereticum, pro sua nequitia iuste damnavisse; decernit omnia, quae ab ipso perditionis filio de rebus ecclesiae inlicite perpetrata sint vel alienata, penitus evacuanda esse; de ecclesiasticis vero cautionibus definit, ut studeat res s. Gaudentii quantocius ecclesiae reddere nec non ab aliis iniuste retenta recuperare. — Quoniam devotionem. Data Romae id. dec. ind. 13.

Reg. Gregorii VII lib. II ep. 34. — Edd. Carafa Epp. decr. III 643 n. 34. Mansi XX 151 n. 34. Migne CXLVIII 388 n. 34. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 148. — Regg. J. 3669. JL. 4907.

Rescriptum hoc utrum ad s. Gaudentii monasterium Ariminense an potius ad monasterium Senogalliense referendum sit, in medio relinquimus.

**4* *(1120—24)*

Calixtus II concedit privilegium.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

**5* *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

6 *Narni 1145 mart. 21*

Eugenius III Radulpho abbati s. Gaudentii etc.: suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et consuetudines, et concedit ius eligendi abbatem et sepulturam liberam. — Quotiens

illud a. Dat. Narniae p. m. Roberti S. R. E. presb. card. et canc., 12 kal. april., ind. 8, inc. d. a. 1144, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 1.

Insert. Eugenii IV bullae a. 1446 feb. 12: Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 423 f. 134'. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 515 n. 4. — Reg. JL. —.

7 *Roma S. Pietro (1155) mai. 6*

Hadrianus IV canonicis Ariminen. eccl.: definit controversiam, quae inter eos et B. abbatem et monachos s. Gaudentii agitabatur super ultima voluntate Petri Leonis etc.

v. Eccl. cathedr. n. 3.

*8 *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in n. 9. — Reg. JL. —.

9 *Verona 1185 iun. 23*

Lucius III Gualterio abbati s. Gaudentii etc.: ad exemplar Nicolai *(n. 1)*, Alexandri *(n. 2)*, Calixti *(n. 4)*, Innocentii *(n. 5)* et Alexandri *(n. 8)* suscipit mon., quod specialiter b. Petri iuris exsistit, sub apost. protectione, et confirmat regulam b. Benedicti, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Monet nos. Dat. Veronae p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 9 kal. iul., ind. 3, inc. d. a. 1185, pont. v. d. Lucii pp. III a. 4.

Insert. Eugenii IV bullae a. 1446 feb. 12: Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 423 f. 135'. — Ed. Gött. Nachr. 1902 p. 541 n. 24. — Reg. JL. —.

Monasterium ss. Petri et Pauli iuxta pontem marmoreum.

Adimari Sito Riminese I 94 sq. — Clementini I 297 sq. — Vinc. Santini Historia del glorioso martire S. Giuliano, protettore della città di Rimino (Rimini 1603). — Lubin p. 28. — Tonini II 256 sq. 530 sq.

Monasterium ss. Petri et Pauli, quod saec. XII nomen s. Iuliani accepit, incertae, siquidem antiquae, originis, rexerunt olim monachi ex ordine s. Benedicti; conf. abbatum seriem apud Tonini II 530. Abbatia ab Eugenio IV congregationi s. Georgii in Alga Venetiarum addicta est. Fuit iuris b. Petri (cf. n. 4) et recensetur ab Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 115; I 87): „Monasterium sancti Petri XII affortiatos [Lucenses]“.

De hoc censu cf. Nicolai II privilegium (n. 2).

Archivum ex parte periit, ex parte dispersum est. Hadriani IV privilegium autographum (n. 5) in R. archivo Lucano inter chartas domus hospitalis de Altopassu invenitur; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 184. Romualdus Serra, Iosephus Garampi et Stephanus Borgia praecipue codice s. XIV, inscripto Regestum s. Iuliani [*C*], usi sunt, quem nos frustra quaesivimus. Chartae vero privatae inde ab a. 1150 hodie in bibliotheca civitatis q. d. Gambalunga custodiuntur, privilegiis tamen et diplomatibus deperditis (cf. Tonini II 530).

Perierunt enim antiquiora Romanorum pontificum privilegia, Benedicti IX, cuius autographum etiamtunc Clementinius se in archivo s. Iuliani vidisse affirmat, et aliorum, quorum Nicolaus II et Gregorius VII mentionem faciunt.

A = Orig. Lucca Arch. di stato (Altopascio).
C = Copia quorumdam privilegiorum et aliarum diversarum scripturarum pertinentium monasterio s. Iuliani de Arimino, sive Registrum s. Iuliani, s. XIV, hodie desideratur; cf. Tonini II 529.
D = Romualdus Serra Series chronologica omnium veterum monumentorum insignis abbatiae Ariminensis ss. Petri et Pauli ac Iuliani mart. ab a. 1059 usque ad a. 1501, a. 1732, Rimini Bibl. Gambalunga CT 2. 7; cf. Battaglini p. 134; Mazzatinti Inventari II 159; Gött. Nachr. 1898 p. 15.
E = Ios. Garampi Schedae, s. XVIII, ib. D IV 248; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 14.
F = Steph. Borgia Rerum maritimarum dominationis pontificiae monumenta, s. XVIII, Roma Bibl. Vat. Museo Borgia; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 73.
G = Gaetano Marini Memorie storiche, s. XVIII, S. Arcangelo Arch. comunale; cf. Mazzatinti Archivi I 322 sq.

**1* *1033*

Benedictus IX concedit privilegium et confirmat bona singulatim enumerata.

Laud. a Clementini I 297 ex autographo penes canonicos s. Iuliani adservato. — Reg. JL. —.

2 *Osimo 1059 mart. 25*

Nicolaus II Iohanni abbati mon. b. apostolorum Petri et Pauli iuxta pontem marmoreum Ariminen. civ. etc.: confirmat possessiones nominatim enumeratas et tres arcus de ponte marmoreo, sicut ab antecessoribus suis concessum est; concedit speciali dono terram S. R. E. positam inter pontem marmoreum et ipsum monasterium sub pensione 12 den. annualiter persolvenda actionariis apost. sedis; suscipit mon. sub apost. defensionis tutela, confirmat ius eligendi abbatem, secundum quod b. Gregorius Castorio Ariminen. ep. statuisse dinoscitur *(v. Episc. n. 8)*, aliasque consuetudines. — Iustis petitionibus. Scr. p. m. Octaviani scrin. et not. S. R. E. in m. mart., ind. 12. Dat. Auximi 8 kal. april., a. d. n. I. Chr. 1059, p. m. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. 1 pont. d. pp. Nicolai II, ind. 12.

[C f. 1]. D p. 1. E. F. — Ed. Tonini II 527 n. 52 ex E. — Regg. Clementini I 297. Battaglini p. 134 = Fantuzzi Mon. Rav. VI 241 n. 91. J. 3331. JL. 4398.

3 *Laterano 1078 mart. 25*

Gregorius VII Uberto abbati etc.: repetit Nicolai II privilegium *(n. 2)*. — Iustis petitionibus. Scr. p. m. Valfredi scrin. et not. S. R. E. in m. mart., ind. 1. Dat. Lat. 8 kal. april., a. d. n. I. Chr. 1078, p. m. Mauri s. eccl. Bonifatii abbatis, a. 4 pont. d. pp. Gregorii VII, ind. 1.

[C f. 2']. D p. 13. E. — Edd. Tonini II 529 ad n. 52 Exc. ex E. Gött. Nachr. 1909 ex DE. — Regg. Battaglini p. 134 = Fantuzzi Mon. Rav. VI 242. JL. 5073.

De notis chronologicis cf. quae disserui in Gött. Nachr. 1909.

4 *Laterano 1142 mart. 22*

Innocentius II Arduino abbati etc.: suscipit mon. b. apostolorum Petri et Pauli iuxta pontem marmoreum Ariminen. civ., quod b. Petri iuris exsistit,

sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, concedit ius eligendi abbatem, censu 12 den. Lucen. monetae apost. sedi annis singulis persolvendo. — Quotiens a nobis. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. ac bibl., 11 kal. april., ind. 5, inc. d. a. 1141, pont. v. d. Innocentii II pp. a. 13.

[C f. 5]. D p. 23. E. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 33 n. 3 ex DE. — Regg. Clementini I 306. Battaglini p. 134. JL. —.

5 *Laterano 1157 mart. 1*

Hadrianus IV Andreae abbati etc.: repetit Innocentii II privilegium *(n. 4)*. — Quoniam sine verae. Ego Adrianus etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., kal. mart., ind. 5, inc. d. a. 1156, pont. v. d. Adriani pp. IIII [a. 2].

A. [C f. 4. D p. 31. E]. — Ed. PflugkH. Acta III 178 n. 167 ex A. — Regg. Clementini I 308. Battaglini p. 134 = Fantuzzi Mon. Rav. VI 242. PflugkH. Iter p. 256 n. 524. JL. 10263.

6 *Ferrara 1177 mai. 5*

Alexander III Benedicto abbati etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 4)* suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis; indulget, ut liceat monachis in territorio, quod de concessione S. R. E. possident, ecclesiam episcopo inrequisito construere; prohibet, ut nullus in terris monasterii ecclesiam vel oratorium aedificare praesumat; concedit sepulturam liberam, ius eligendi abbatem etc.; confirmat conventionem inter Oppizonem qd. Ariminen. ep. et Ubertum qd. abbatem super quibusdam ecclesiis factam, censu 12 den. Lucen. monetae apost. sedi annis singulis persolvendo. — Quotiens illud a. Dat. Ferrariae p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 3 non. mai., ind. 10, inc. d. a. 1177, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 18.

[C f. 6]. D p. 39. E. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex DE. — Regg. Battaglini p. 134. Gött. Nachr. 1898 p. 35 n. 5. JL. —.

7 *Laterano 1193 april. 3*

Celestinus III Philippo abbati etc.: ad exemplar Benedicti *(n. 1)*, Gregorii *(n. 3)*, Nicolai *(n. 2)*, Innocentii *(n. 4)*, Adriani *(n. 5)* et Alexandri *(n. 6)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Quotiens illud a. Petrus s. Mariae in Via lata diac. card. ss. Dat. Lat. p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 3 non. april., ind. 11, inc. d. a. 1193, pont. v. d. Celestini pp. III a. 2 [3 *D*].

[C f. 8]. D p. 58. E. Insert. bullae Martini V a. 1430 iul. 25: Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 298 f. 153 = Arm. XXXI t. 44 f. 629 (cf. Gött. Nachr. 1902 p. 501 et 1903 p. 530) = G. — Ed. Gött. Nachr. 1909. — Regg. Clementini I 321. Battaglini p. 134. Mazzatinti Archivi I 323. 334 (ex G). Gött. Nachr. 1898 p. 41 n. 18. JL. —.

Civitas et comitatus Ariminensis.

Ariminum cum territorio suo a. 754 una cum aliis civitatibus Pentapoleos Romanae ecclesiae ditioni subditur, Stephano II et Hadriano I eis

praecepta actionum concedentibus (v. Picenum n. 5. 6). Ex eo tempore Romana ecclesia et comitatum Ariminensem disponere consuevit (cf. n. 6. 7. 8) et multas possessiones in civitate eiusque territorio habuit, quarum saepius in chartis Ariminensibus mentio fit.

1 *(591 iul.)*

Gregorius I Arsicino [Ursicino] duci, clero, ordini et plebi civ. Ariminen.: admonet, ut nullus se pro Ocleatini debeat ad sese fatigare persona; sed si in eadem civitate utilis ad episcopatum inveniatur, eorum concurrat electio; si dignus inventus non fuerit, alium, in quo pariter debeant praebere consensum, praesentium se dixisse portitori. — Dilectionis vestrae.

Reg. Gregorii I lib. I ep. 56. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. I n. 58. Mansi IX 1071 n. 56. Cappelletti II 376. Tonini II 456 n. 19. Migne LXXVII 518 n. 58. Mon. Germ. Epp. I 80. — Regg. J. 762. JE. 1126.

cf. Episc. n. 1. 2.

2 *(593 mart.)*

Gregorius I universis habitatoribus Arimino: reprehendit eos, quod (Castorium) ep. non devota mente nec ut filii susceperint, quem inquietudo et tribulatio ab ipsis inlata ad hoc usque perduxit, ut molestiam corporalem incurreret, pro qua eum Romae retinere curaverit; nuntiat, se ecclesiae Ariminensi Leontium ep. visitatorem per omnia deputare. — Si culpam vestram.

Reg. Gregorii I lib. III ep. 25. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. III n. 25. Mansi IX 1127 n. 25. Cappelletti II 379. Tonini II 459 n. 25. Migne LXXVII 623 n. 25. Mon. Germ. Epp. I 182. — Regg. J. 865. JE. 1229.

cf. Episc. n. 5. 6.

3 *(599 mai.)*

Gregorius I clero et plebi consistenti Arimino: hortatur, ep. (Castorio) supplicante, nullatenus se ad regimen ecclesiae impediente molestia adsurgere posse, ut praeficiendum sibi eligant sacerdotem; postulatus cum sollemnitate decreti omnium subscriptionibus roborati et visitatoris (Sebastiani ep.) pagina prosequente ad se veniat ordinandus; decernit, ut electum ad Marinianum ep. Ravennae sine dilatione perducant, ut ab eo inquisitus ipsius testimonio roboretur. — Pastoralis nos.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 139. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VII n. 20. Mansi X 141 n. 51. Cappelletti II 381. Tonini II 462 n. 29. Migne LXXVII 874 n. 20. Mon. Germ. Epp. II 137. — Regg. J. 1098 ad a. 597. JE. 1664.

cf. Episc. n. 12. 13. 14.

4 *(599 iul.)*

Gregorius I clero, ordini et plebi consistenti Arimino: Iohannem ep. ordinat sacerdotem secundum morem. — Probabilibus desideriis.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 210. — Edd. Ewald in N. Archiv VII (1882) 587. Mon. Germ. Epp. II 196. — Reg. JE. 1738.

†5 *(599 iul.)*

Gregorius I clero, ordini et plebi consistenti in Arimino: Agnellum ep. ordinat sacerdotem. — Probabilibus desideriis.

Ed. Tonini II 464 n. 32 ex ms. Villani (C; cf. Episc. supra p. 159), qui epistolam hanc ex quodam Diurno pontificum bibl. Vaticanae se sumpsisse affirmat. — Reg. JE. † 1739.

Est formula VI Diurni Rom. pontificum (ed. Sickel p. 5), cui Villanus incaute inseruit inscriptionem „Arimino“ et nomen „Agnellum“, ex alia Gregorii I epistola (Mon. s. Thomae n. 4) satis notum. Conf. quoque Ewald in N. Archiv VII (1882) 589.

*6 *(1033—46)*

Benedictus (IX) locat (Rodulpho) comiti Ariminensem comitatum cum eccl. s. Mariae q. d. in Turremuro, cum plebe s. Paterniani, eccl. s. Mariae q. d. in Argumino cum cella s. Theodori, s. Georgium iuxta forum publicum, territorium castri Conchae, et eccl. s. Stephani.

Deusdedit Coll. can. lib. III c. 196 [149] (edd. Martinucci p. 318; Wolf v. Glanvell p. 358). Albinus lib. X c. 30 et Cencius c. 71 (edd. Battaglini p. 12; Tonini II 316; Fabre-Duchesne I 348). — Reg. JL. —.

De monasterio s. Mariae de Turremuro, quod legitur quoque apud Cencium (ed. Fabre-Duchesne I 244), cf. Garampi Mem. eccl. della b. Chiara p. 363 sq. 529 sq.; Tonini II 315 sq. 337. Ecclesia s. Mariae in Argumine, olim parochialis, hodie vero destructa (cf. Tonini II 338), pariter legitur in indiculo abbatiarum s. Petri apud Cencium (l. c. I 244). De ecclesiis s. Georgii et s. Stephani cf. supra p. 166. Castrum Concae, quod saepius in chartis Ariminensibus occurrit, enumeratur inter civitates a Pipino rege Stephano II restitutas (Lib. pontif. ed. Duchesne I 454). — De comite Rodulpho, quem ante a. 1046 obiisse notum est, cf. Battaglini p. 12 sq.; Tonini II 317 sq.

*7 *(1049—54)*

Leo IX locat (Everardo) comiti Anconitano comitatum Ariminensem et ecclesias *(ut supra n. 6)* et castrum Concha et fundum q. d. Sala, qui est iuxta plebem s. Iohannis q. d. in Rufio.

Deusdedit Coll. can. lib. III c. 197 [149] (edd. Martinucci p. 318; Wolf v. Glanvell p. 358). Albinus lib. X c. 30 et Cencius c. 71 (edd. Battaglini p. 12; Tonini II 316; Fabre-Duchesne I 348). — Regg. J. 3278. JL. 4314.

De Everardo comite cf. Battaglini p. 12 sq. et Tonini II 319 sq.

*8 *(1049—54?)*

[Leo IX?] locat Marotiae comitissae Ariminensi et matri eius Sibillae palatium Ariminense cum cappella s. Nycolai iuxta posita et curtem de Campo longo cum turre sua et castrum Magnum latum cum curte et appendicibus suis et mon. s. Mariae in Arbulici cum curte et appendicibus suis et curte Eternano et castrum Arcinianum cum curte et castrum Mazina cum curte et medietatem castri Crucis cum 4 mansis et castrum Paternum.

Deusdedit Coll. can. lib. III c. 198 [149] (edd. Martinucci p. 318; Wolf v. Glanvell p. 359). Albinus lib. X c. 30 et Cencius c. 71 (edd. Battaglini p. 12; Tonini II 316; Fabre-Duchesne I 348). — Reg. JL. —.

Marotiam, filiam Rudolfi comitis et Sibillae comitissae, ante a. 1058 Everardo comiti (Anconitano) nupsisse, colligitur ex chartis a. 1058, qua Ridolfus abbas s. Mariae de Turremuro emphyteusim dedit cum consensu Everardi comitis et Marotiae comitissae (cf. Garampi Mem. eccl. della b. Chiara p. 364), et ex alia charta a. 1059 oct. 7, qua Ubertus ep. Ariminensis Everardo comiti et Marotiae uxori eius bona iam a Rodulpho comite et Sibilla retenta concessit (edd. Battaglini p. 26; Tonini II 531 n. 53). — Nescimus, utrum haec locatio Leoni IX tribuenda sit an Clementi II aut Victori II. Deusdedit insuper addit „sicut legitur in tribus chartis armarii Lateranensis palatii“ (= n. 6. 7. 8?).

9 *Roma 1074 dec. 13*

Gregorius VII Rainerio ill. viro: nuntiat, se abbatem s. Gaudentii sceleratum, immo invasorem haereticum, pro sua nequitia iuste damnavisse; monet, ut ecclesiasticas cautiones, quas cum eo gessit iniquus, quantocius ecclesiae reddere studeat nec non ab aliis iniuste retenta recuperare, utque nuntios suos ad partes eius venturos ne desistat in omnibus adiuvare.

v. Mon. s. Gaudentii n. 3. — Nuntii, quorum Gregorius VII mentionem facit, Gepizo s. Bonifatii et Maurus s. Sabae abbates intelligendi certe sunt.

10 *Verona (1185) oct. 2*

Lucius III episcopo et canonicis, abbatibus et universo clero Ariminen.: praecipit, quatenus convenientes in unum secundum decreta nuper edita in universos Patarenos, receptatores et fautores eorum, anathematis sententiam publice innovent; potestatem et universos cives moneant, ut tam in expellendis haereticis quam in corrigendis excessibus ad arbitrium episcopi intendant etc.

v. Episc. n. 22.

Ecclesia s. Salvatoris.

Legimus apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 115; I 87):

„Ecclesia sancti Salvatoris II solidos Lucenses“.

Locus hodie San Salvatore iuxta flumen q. d. Marano. Privilegium vero de re desideratur.

Ecclesia s. Paterniani.

Plebs s. Paterniani saepius in chartis Ariminensibus occurrit. Benedictus IX eam Rodulpho comiti Anconitano, Lucius II a. 1144 Rainerio ep. Ariminensi sub censu annuo 24 denariorum Lucensis monetae concessit (Episc. n. 20). Recensetur quoque in Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 115; I 87):

„De plebe sancti Paterniani II solidos Lucenses“.

Hodie San Patrignano.

Ecclesia s. Pauli de Monte Scutulo.

Albinus et Cencius (ed. Fabre-Duchesne II 115; I 87) referunt insuper:

„Ecclesia sancti Pauli de Monte Scutulo II solidos Lucenses“.

Sed privilegium de re minime habemus. In oppido, quod hodie Montescudo appellatur, ecclesia s. Pauli non invenitur. In vicino autem oppido Faetano ecclesia quaedam titulo s. Pauli exstat insignita.

Ecclesia s. Mariae de Leura.

(S. Maria di Levola)

Prima huius ecclesiae mentio fit in Ottonis III privilegio Uberto ep. Ariminensi a. 996 mai. 6 concesso (Mon. Germ. Dipl. II 603 n. 194), ubi legitur „monasterium s. Mariae, quod a Leuria dicitur". Innocentii II temporibus ecclesiam s. Mariae de Leura Bonushomo canonicus s. Columbae Ariminensis rexit (n. 1). Alexander III denique a. 1170 dec. 8 cappellam s. Mariae de Leura sub censu 3 sol. Lucensis monetae canonicis ecclesiae cathedralis concessit (v. Eccl. cathedr. n. 4). Fuit iuris b. Petri, ut edocent et privilegia praedicta et Albinus ac Cencius (ed. Fabre-Duchesne II 115; I 88), ubi legitur:

„Ecclesia sanctae Mariae in Leura II solidos pro unoquoque anno [III sol. Lucensium]".

Ecclesia de Leura sita fuit in plebe s. Lauditii, hodie Saludecio, et nunc S. Maria di Levola appellatur. De loco cf. Gaetano Vitali Memorie istoriche riguardanti la terra di Montefiore (Rimini 1828).

De codd. cf. Eccl. cathedr. (supra p. 164).

1 *Pisa 1135 nov. 5*

Innocentius II Bonohomini eccl. s. Columbae Ariminen. diac. et s. Mariae in Leura praeposito etc.: confirmat b. Mariae ecclesiae possessiones, eccl. s. Pauli et ss. Cosmae et Damiani in castro Monteflori, eccl. s. Leonis et alias ecclesias et consuetudines. — Officii nostri. Ego Innocentius etc. Subscr. 4 card. Dat. Pisis p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., non. nov., ind. 13, inc. d. a. 1136, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 6.

B s. XII. [D]. — Ed. PflugkH. Acta III 34 n. 40 ex B. — Regg. Tonini II 419. PflugkH. Iter p. 805 n. 1018. JL. 7730.

B certe apographum est, non autographum, ut affirmat v. Pflugk-Harttung.

Monasterium s. Gregorii iuxta fluvium Concae.

Lancellotti Hist. Olivet. p. 199 sq. — Ughelli [1. 2] II 420 sq. — Lubin p. 28. — Mittarelli Ann. Camald. II 333 sq. 338 sq. — Tonini II 325 sq. — A. Gibelli Monografia dell' antico monastero di S. Croce di Fonte Avellana (Faenza 1896) p. 87 sq.

Monasterium s. Gregorii, „situm in territorio castri Conca iuxta fluvium Conca in loco q. d. Fontana vecchia, non longe a castro Morciano", ipse b. Petrus Damiani in praedio Petri Bennonis exstruxit (cf. chartulas Ermengardae, viduae Bennonis, a. 1064 mai. 25 eiusque filii Petri Bennonis a. 1069 iun. 17 ap. Tonini II 537. 542 n. 55. 57) et a. 1071 nov. 16 Opizoni episcopo Ariminensi commisit (edd. Lancellotti p. 202; Ughelli [1. 2] II 421; Cappelletti II 389; Tonini II 550 n. 60; Gibelli Monografia di Fonte Avellana p. 330 n. 7), qui promisit, se abbatem et monachos eorumque iura semper defensurum esse (ed. Tonini II 552 n. 61). Nescimus, quando in ius apostolicae sedis monasterium obvenerit. Rexerunt olim monachi ex ordine s. Benedicti,

inde ab a. 1402 eremitae s. Pauli, qui a. 1417, Martino V iubente, Olivetanis in monasterio s. Mariae Novae de Scolca cesserunt.

Recensetur ab Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 115; I 87):

„Monasterium sancti Gregorii XII denarios [Lucenses]".

Archivum monasterii s. Gregorii cum chartis inde ab a. 1014 olim in tabulario abbatiae Scolcae adservabatur, ex quo Lancellotti, Ughelli, Mittarelli, aliique nonnullas vulgarunt. Exscripsit quoque Garampi. Post suppressionem monasterii Scolcae a. 1797 archivum disparuit (cf. Tonini II 509).

Domus hospitalis dominae Emiliae.

Xenodochium hoc iuxta Ariminensem civitatem olim situm fuisse, ex Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. novimus. Fuit enim iuris b. Petri (Fabre-Duchesne II 115; I 88):

„Hospitale de domna Emilia [domine Emilie] positum circa Ariminum [Herim *Alb.*] II solidos imperiales".

Sed privilegium de re desideratur.

Domus hospitalis Botriae.

Recensetur insuper ab Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 115; I 88):

„Hospitale Botrie XII denarios [Lucenses]".

Sed neque ubi situm fuerit hoc xenodochium neque de eius fortuna et privilegio certam habemus notitiam. Tonini II 424 putat, idem fuisse ac Villa del Butrio in territorio et dioecesi Caesenate infra oppida Savignano et Cesena, iuxta locum vulgo Ponte di Budrio. Ego quidem notitiam potius ad vicum Budrio in dioecesi Ariminensi haud longe ab oppido Montescudo situm (cf. supra p. 175) referendam esse existimaverim.

Domus hospitalis de Ponte Vicopellis.

Legimus apud Cencium (ed. Fabre-Duchesne I 88):

„Ecclesia vel hospitale de Ponte Vicopellis XII Lucenses".

In charta a. 1291 vero appellatur „hospitale Leveronum de Ponte Vicopellis" (cf. Fabre-Duchesne l. c. not. 1). Hanc domum hospitalem de Liveronis legimus quoque in chartis ecclesiae cathedralis, quae edocent, Celestinum III canonicis b. Columbae eam concessisse (cf. Eccl. cathedr. n. 10. 11).

PESARO

(Pisaurum. Pensaurum)

Thom. Diplovatatii Chronicon Pisauri, ms. s. XV, Pesaro Bibl. Olivieri cod. 1211, edd. A. degli Abati Olivieri Giordani in: Memorie per la storia della chiesa Pesarese nel sec. XIII, App. p. 121 n. 1 (In Pesaro 1779) et Giul. Vanzolini in: Arch. stor. Marchigiano I (1879) 77. 721 sq. — Lodovico Zacconi Origine della città di Pesaro, o suo progresso, ms. s. XVII in., Pesaro Bibl. Olivieri codd. 322. 323. 570. — Giacinto Ercolani Della città di Pesaro, sua origine e suoi accidenti sino al presente, ms. s. XVII, ib. cod. 133. — Giulio Cesare Tortorino Historia dell' antichissima e fedelissima città di Pesaro, ms. s. XVII, ib. cod. 318. — Franc. Fabri Istoria di Pesaro, ms. s. XVII, ib. codd. 320. 321. 330. — Ughelli [1] II 947 sq.; [2] II 857 sq. — Memorie concernenti i vescovi di Pesaro, ms. s. XVII sq., Pesaro Bibl. Olivieri cod. 457. — Fr. Ant. Zaccaria Excursus litterarii per Italiam (Venetiis 1754) p. 9 sq. — Annibale degli Abati Olivieri Della fondazione di Pesaro (In Pesaro 1757) et in: Colucci Delle antichità Picene IV 179 sq. — Callisto Marini Dissertazione sopra l' antica immediata dipendenza de' vescovi Pesaresi dal pontefice Romano in: Calogerà Nuova raccolta VI (1760). — Luigi Giordani Memorie di S. Eracliano vescovo di Pesaro e delle chiese in onor di lui innalzate ib. XX (1770). — A. degli Abati Olivieri Storia del secolo XIII della chiesa Pesarese ib. XXII (1772). — A. degli Abati Olivieri Di San Terenzio martire, protettor principale della città di Pesaro, ricerche (In Pesaro 1776). — A. degli Abati Olivieri Dell' antico battistero della s. chiesa Pesarese (In Pesaro 1777). — A. degli Abati Olivieri Memorie della chiesa di S. Maria di Monte Granaro fuor delle mura della città di Pesaro (In Pesaro 1777). — A. degli Abati Olivieri Memorie per la storia della chiesa Pesarese nel secolo XIII (In Pesaro 1779). — (A. degli Abati Olivieri) Memorie di Pesaro vol. I—XIII, ms. s. XVIII, Pesaro Bibl. Olivieri codd. 378—90. — Antonio Stramigioli (O. Girastanti) Il vescovado di S. Terenzio, martire e protettore della città di Pesaro, dimostrato falso (In Fuligno 1787). — Gius. Colucci Della fondazione e delle antichità di Pesaro in eius Antichità Picene IV 179 sq. — G. Colucci Delle antichità di Pesaro rilevate dalle iscrizioni in eius Antichità Picene VI 61 sq. — Teofilo Emilio Boezio (Betti) Delle cose Pesaresi vol. I—VIII, ms. s. XIX in., Pesaro Bibl. Olivieri codd. 991—98. — T. E. Betti Cronica vescovile Pesarese sino al 1700, ms. s. XIX in., ib. cod. 1011. — Cappelletti III 339 sq. — Giuliano Vanzolini Guida di Pesaro (Pesaro 1864). — Camillo Marcolini Notizie storiche della provincia di Pesaro e Urbino dalle prime età fino al presente [1] (Pesaro 1868); [2] (Pesaro 1885).

Episcopatus Pisaurensis.

Pisaurensis episcopus ab antiquis temporibus Romanis pontificibus immediate subiectus fuit usque ad a. 1563, quando Urbinati archiepiscopo ut suffra-

ganeus, Pio IV iubente, addictus est. De pseudoepiscopo quodam Pisaurensi Petrus Damiani epistolam satis notam ad Gregorium VI scripsit (Epp. lib. I n. 1; cf. quoque lib. III n. 3 ad Gebehardum archiep. Ravennatem). In Cencii Libro censuum S. R. E. recensetur sub Pesulano episcopatu (ed. Fabre-Duchesne I 89):

„Episcopus Pensauriensis II uncias auri“.

Sed privilegium de re desideratur.

Archivum episcopii periit. De aliis Pisaurensis urbis archivis et de bibliotheca civitatis q. d. Oliveriana cf. Zaccaria Excursus litter. p. 9 sq.; Blume Iter italicum II 211 sq. IV 250; Neigebaur Die Bibliothek der Stadt Pesaro in: Neuer Anzeiger für Bibliographie und Bibliothekswesen (1862) p. 187; Gött. Nachr. 1898 p. 19; Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia II 296 sq.

Chartas ex archivis digessit Hannibal de Abbatibus Olivieri in 10 volumina „Spogli d'archivi“, s. XVIII ex., Pesaro Bibl. Olivieri cod. 376. Eorum indicem recensuit Mazzatinti l. c. p. 313 sq.

**1* *(578—90)*

Pelagius I Felici ep. Pisaurensi mandat praecepto suo, ut monasterium a Iohanne constructum absque missis publicis consecret.

Laud. in n. 3. — Regg. J. 694. JK. 1063.

Fr. A. Zaccaria Excursus litter. p. 9 hoc ad pervetustam s. Decentii ecclesiam, non longe foris civitatem positam, refert. Et revera s. Decentii monasterium, quod saec. XII ad s. Apollinaris monachos Classenses pertinuit, antiquissimam repetit originem.

2 *(595 feb.)*

Gregorius I Castorio notario: praecipit, ut de vita et actibus Pisauren. ep. subtili indagatione studeat perscrutari; monet, ut Thomam tutorem heredum Adeodati civis Pisauren. rationabiliter defendat; statuit Valerianum monachum in mon. b. Iohannis in Classe permanere; de redditibus S. R. E. omnes expensas suas facere iubet. — Quaedam ad nos.

Reg. Gregorii I lib. V ep. 25. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. V n. 28. Mansi IX 1200 n. 24. Migne LXXVII 754 n. 28. Mon. Germ. Epp. I 305. — Regg. J. 979. JE. 1338.

3 *(596 iul.)*

Gregorius I Felici ep. Pisaurensi: hortatur, ut cathedram in monasterio, a Iohanne praesentium portitore constructo, (Pelagii I) praecepto *(n. 1)* neglecto, positam amoveri faciat nec denuo illic missas publicas peragat. — Miramur fraternitatem.

Reg. Gregorii I lib. VI ep. 44. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VI n. 46. Mansi X 31 n. 46. Cappelletti III 342. Migne LXXVII 832 n. 46. Mon. Germ. Epp. I 419. — Regg. J. 1059. JE. 1426.

Praeterea P. Ewald in N. Archiv VII 85 n. 1 et JE. † 2268 referunt ad Pisaurensem episcopatum Zachariae pp. privilegium spurium Andreae archiep. Pitauritanae ecclesiae concessum, quod tamen ad archiepiscopatum Epidauritanae, i. e. Ragusinae, ecclesiae pertinere manifestum est.

4 *(1063)*

Alexander II nuntiat, Michaelem Pensaurien. ep., quod res ecclesiae dilapidaverit, sententia episcoporum depositioni esse addictum.

Coll. Britt. Alexandri II ep. 67 (ex registro eiusdem). — Ed. Loewenfeld Epp. p. 45 n. 87. — Regg. Ewald in N. Archiv V 340 n. 67. J. 3418. JL. 4538.

Simul cum Michaele ep. Alexander II Ernolfum Santonen. et Landum Nucerin. epp. deposuit; cf. Mansi XIX 978; Migne CXLVI 1320 n. 43.

5 *Roma 1075 ian. 13*

Gregorius VII Gepizo abbati s. Bonifatii et Mauro abbati s. Sabae, in legatione Marchiae constitutis: mandat, ut bona a Michahele Pensaurien. ep. incaute tributa restitui praecipiant, omnesque lites inter episcopum et adversarios eius ad utilitatem s. Mariae Pensaurien. eccl. definire procurent. — Mandamus vobis. Dat. Romae id. ian. ind. 13.

Reg. Gregorii VII lib. II ep. 46. — Edd. Carafa Epp. decr. III 651 n. 46. Mansi XX 160 n. 46. Nerini De templo et coenobio ss. Bonifatii et Alexii p. 182. Migne CXLVIII 397 n. 46. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 160. A. Monaci in Arch. della Soc. Rom. XXVII (1904) 380 n. 10. — Regg. J. 3683. JL. 4923.

Ecclesia cathedralis s. Mariae.

Tabularium canonicorum exstat adhuc apud ecclesiam cathedralem, sed privilegiorum Romanorum pontificum maxima pars periit. Inventarium scripturarum capituli a. 1754 confectum vidit M. Klinkenborg penes marchionem Antaldi; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 19.

A = Orig. Pesaro Arch. capitolare.
C = Inventarium scripturarum capituli Pisauren. a. 1754, Pesaro penes march. Antaldi.
D = I. D. Coleti Emendationes et additamenta ad Ughelli Italiam sacram, s. XVIII, Venezia Bibl. Marciana cl. IX c. 149; cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 646.
E = A. degli Abati Olivieri Spogli d' archivi vol. VI, s. XVIII, Pesaro Bibl. Olivieri cod. 376.
F = Teofilo Emilio Boezio (Betti) Delle cose Pesaresi vol. II, s. XIX, ib. cod. 992.

1 *Fano 1060 feb. 19*

Nicholaus II Ursoni praeposito ceterisque canonicis etc.: suscipit canonicam sub apost. defensionis tutela, et confirmat possessiones. — Debitum commissae. Datum Fani 11 kal. mart., a. ab incarnato Dei verbo 1059, p. m. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. 2 pont. d. pp. Nicholai II, ind. 13.

A. [C f. 2. D f. 408. E f. 87. F f. 129']. — Edd. Olivieri Mem. per la storia della chiesa Pesarese p. 124 n. 3 ex A = Cappelletti III 348, = Migne CXLIII 1336 n. 18. — Regg. Compagnoni Mem. di Osimo 1 375 not. 6. J. 3353. JL. 4431.

*2 *(1061—73)*

Alexander II concedit privilegium.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. 4742.

*3 *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

4 — —

Girardus diac. card. et apost. sedis legatus: Rainerio ep. praesente, archidiac. Iohanne, archipresb. Rustico et omnibus assensum praebentibus, praecipit omnia

tam in annona quam in vino et in omnibus redditibus in commune ad communes usus reponi et servari. — Deo duce. Ego Gerardus diac. card. et apost. sedis legatus ss.

A. [E f. 50']. — Edd. Olivieri l. c. p. 123 n. 2 ex A = Cappelletti III 344. — Reg. JL. —.

Olivieri et Cappelletti documentum hoc ad a. cr. 890 referunt, sed autographum certe ad saec. XII med. pertinet. De episcopis Pisaurensibus pauca tantum scimus, nulla memoria Rainerii ep. superstite.

*5 *1188*

Clemens III concedit canonicis plura castra et litus maris a loco q. d. Duo tauri usque ad flumen Taulli.

Laud. in Chron. Pisauri auctore Thoma Diplovatatio (edd. Olivieri l. c. p. 121 n. 1; Vanzolini in Arch. stor. Marchigiano I 741). — Reg. JL. 16374.

6 *Laterano 1197 mai. 12*

Celestinus III Rambaldo praeposito etc.: ad exemplar Alexandri II *(n. 2)*, Nicolai II *(n. 1)* et Eugenii III *(n. 3)* suscipit canonicam b. Mariae Pensaurien. sub b. Petri protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — In apostolicae sedis. Ego Celestinus etc. Subscr. 17 card. Dat. Lat. p. m. [C]entii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 4 id. mai., ind. 15, a. d. inc. 1197, pont. v. d. Celestini pp. III a. 7.

A. [C f. 7. E f. 94]. — Edd. Olivieri l. c. p. 127 n. 5 ex A = Colucci Antichità Picene IV App. p. XXXII n. 26, = Migne CCVI 1217 n. 309. — Regg. J. 10650. JL. 16541 inter acta Clementis III. JL. 17537.

Diplovatatius in Chron. Pisauri (edd. Olivieri l. c. p. 121 n. 1 et Vanzolini l. c. p. 742) refert hoc privilegium ad a. 1190.

Civitas et comitatus Pisaurensis.

Pisaurum una cum aliis Pentapoleos civitatibus a. 754 Romani pontificis ditioni subicitur. Comitatum Pisauri a. 1001 ab Ottone III Silvestro II restitutum esse, ex eius praecepto (Mon. Germ. Dipl. II 818 n. 389) novimus. Comitatus inde ad dispositionem S. R. E. spectabat, ut apparet quoque ex n. 2. Adnotamus denique quae sub Pesulano episcopatu refert Cencius (ed. Fabre-Duchesne I 89):

„Prior de Pesulo V solidos denariorum Papiensium.
Ecclesia sancti Eracliani XII Lucenses.
Episcopus Pensauriensis II uncias auri.
Monasterium sancti Petri XII denarios.
Communitas Pesauriensis debet annuatim ecclesiae Romanae L libras usualis monetae“.

Sed nullam de his habemus notitiam.

1 *(595 feb.)*

Gregorius I Castorio notario: inter alia monet, ut Thomam tutorem heredum Adeodati cuiusdam civis Pisauren. rationabiliter defendat.

v. Episc. n. 2.

*2 (1033—46)

Benedictus (IX) locat (Rodulpho) comiti (Ariminensi) medietatem de comitatu Pensauro cum publicariis et armanniis suis infra civitatem ipsam vel foris positis, quantum ad medietatem ipsius comitatus pertinet, sicut dividitur a fluvio q. d. Folia usque ad fluvium q. d. Taullus.

Deusdedit Coll. can. lib. III c. 196 [149] (edd. Martinucci p. 318; Wolf v. Glanvell p. 358). Albinus lib. X c. 30 et Cencius c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 348). — Reg. JL. —.

Conf. Rimini, Civitas et comitatus Ariminensis n. 6.

Monasterium s. Thomae iuxta fluvium Aposellam.

Lubin p. 136. — Annibale degli Abati-Olivieri-Giordani Memorie della badia di S. Tommaso in Foglia nel contado di Pesaro [1] in: Calogerà Nuova raccolta XII (In Venezia 1764); [2] (In Pesaro 1778). — Cappelletti III 345 sq.

Monasterium s. Thomae iuxta flumen Apusam sive Aposellam ab Alberico ep. Pisaurensi conditum esse, Thomas Diplovatatius in Chron. Pisauri (edd. Olivieri Mem. per la storia della chiesa Pesarese p. 121 n. 1 et Vanzolini in Arch. stor. Marchigiano I 741) narrat. In hoc coenobio Clementem II a. 1047 oct. 9 obiisse notum est. Fuit monachorum ord. s. Benedicti et spectabat nullo mediante ad Romanam ecclesiam, cui censum solvere consuevit, ut apparet ex Clementis II et Nicolai II privilegiis (n. 1. 2). Hunc tamen censum Albinus et Cencius praetermittunt. Monasterium iam a. 1338 collapsum (cf. Olivieri n. 26), a Nicolao IV a. 1447 nov. 11, quia in suis structuris et aedificiis pro magna parte destitutum et dirutum ac inhabitabile exstitit et iam diu monachis caruit, suppressum et mensae canonicorum ecclesiae cathedralis Pisaurensis addictum est (cf. Olivieri n. 45).

Privilegia monasterii s. Thomae adservabantur olim Ravennae in archivo ecclesiae s. Mariae in Portu, hodie in bibliotheca Classensi; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 191. Quaedam chartae inveniuntur in archivo canonicorum Pisaurensium. Conf. quoque Inventarium omnium et singularum rerum etc. ad mon. s. Thomae in Folea spectantium a. 1386 (ap. Olivieri l. c. p. 159 n. 33), ubi legimus: „Item unum scrineum seu capsam cum multis privilegiis imperialibus et papalibus; imperialia sunt duo vetera, papalia sunt quatuor.“ Sed privilegiorum papalium duo, scilicet Clementis II et Nicolai II, tantum pervenerunt usque ad nos, imperialia vero omnino desiderantur. Olivieri l. c. p. 91 putat, Lotharium III a. 1137, quando apud ecclesiam s. Thomae moratus est (Stumpf Reg. 3347), monachis privilegium concessisse.

A = Orig. Ravenna Bibl. Classense (S. Maria in Portu).
C = Fr. Bianchini Monumenta ecclesiastica vol. V, s. XVIII, Roma Bibl. Vallicellana S 79; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 139.
D = I. D. Coleti Emendationes et additamenta ad Ughelli Italiam sacram, s. XVIII, Venezia Bibl. Marciana cl. IX c. 144; cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 646.
E = A. degli Abati Olivieri Spogli d' archivi vol. IV, s. XVIII, Pesaro Bibl. Olivieri cod. 376.
F = Teofilo Emilio Boezio (Betti) Delle cose Pesaresi vol. II, s. XIX, ib. cod. 992.

1 *1047 sept. 24*

Clemens II Petro abbati etc.: confirmat terram s. Petri, quam tenent filii Ungari, nepotes Alberici comitis, et Rodulfus, filius Bernardi, ex parte Alberici, filii Petri, positam in comitatu Pensaurensi, ea ratione, ut annualiter solvant exinde pensionem auri sol. 1 actionariis certis S. R. E. apto tempore. — Praedestinatione Dei. Scr. m. sept., ind. 1. Dat. 8 kal. oct. p. m. Petri diac. bibl. et canc. s. apost. sedis, a. pont. d. Clementis II pp. 1, ind. 1.

A. [E f. 245 = F f. 104]. — Edd. Olivieri [1] p. 284 n. 1 ex A; [2] p. 135 n. 1 = Cappelletti III 345. PflugkH. Acta II 69 n. 104 ex A. — Regg. Muratori Annali d'Italia ad a. 1047. Höfler Die deutschen Päpste I 340 n. 11. J. 3153. JL. 4148.

De autographo cf. Melampo in Miscell. di storia e cultura eccl. IV (1905—06) 552 n. 47.

2 *Roma 1060 april. 16*

Nicholaus II Petro abbati etc.: per intercessionem Petri Damiani Hostien. ep. confirmat monasterio possessiones, nominatim terram s. Petri. — Tanta est. Scr. p. m. Iohannis scrin. S. R. E., in m. april. et ind. 13. Subscr. 5 card. Datum Romae 16 kal. mai., a. ab inc. d. Iesu 1060, p. m. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. 2 pont. d. pp. Nicholai II, ind. 13.

A. [C f. 529. D f. 58 (13 kal. mai.). *E f. 117' et f. 240]. — Edd. Sarti De epp. Eugubinis p. 40 ex A* (13 kal. mai.). *Mittarelli Ann. Camald. II App. c. 173 n. 95 ex A* (13 kal. mai.) = *Migne CXLIII 1339 n. 20. Olivieri [1] p. 287 n. 2 ex A; [2] p. 136 n. 2. — Regg. Muratori Annali d'Italia ad a. 1047. Cappelletti III 349. J. 3355 et JL. 4433 ad april. 19.*

FANO

(Fanum)

Franc. Dionigi Historia della vita del glorioso S. Paterniano, vescovo e protettore della città di Fano (In Fano 1591). — Pietro Negusanti Origine e storia di Fano (In Venezia 1640). — P. Negusanti Breve compendio delle istorie della città di Fano, ms. s. XVII, Fano Arch. comunale (Amiani n. 27); cf. Zonghi p. 510. — Vincenzo Nolfi Vite delli quattro santi vescovi e protettori di Fano, con una breve notitia del b. Pellegrino (In Venetia 1641). — V. Nolfi Delle notitie historiche . . della città di Fano libri 7, vol. I. II, ms. s. XVII, Fano Arch. comunale (Amiani n. 16. 20); Fano Bibl. Federiciana n. 80; Rimini Bibl. Gambalunga n. 115 (D IV 186). — Ughelli [1] I 703 sq.; [2] I 656 sq. — Gio. Batt. Tondini Fanestrium episcoporum series, ms. s. XVIII, Fano Arch. comunale (Amiani n. 8). — Del vescovado e dei vescovi di Fano, ms. s. XVIII, ib. (Amiani n. 12). — Dom. Manni Osservazioni istoriche sopra i sigilli antichi VIII 70 sq. — Pietro Maria Amiani Memorie istoriche della città di Fano I. II (In Fano 1751); opus autographum exstat in archivo civitatis Fanensis (Amiani n. 21—22). — Gius. Colucci Delle antichità di Fano in eius Antichità Picene IX 11 sq. — Cappelletti VII 321 sq. — Alessandro Billi Monumenti dell' episcopio Fanestre (Fano 1864). — Celestino Masetti Memorie di San Paterniano, vescovo e protettore di Fano (Fano 1875). — Ev. Francolini Guida di Fano [2] (Fano 1877). — Franc. Poggi Origine ed antichità di Fano (Fano 1895).

Episcopatus Fanensis.

Primus Fanensis antistes ab aliis traditur s. Tolomaeus, ab aliis s. Paternianus, Fanensis urbis patronus. Episcopatus Romano pontifici ab antiquissimis temporibus immediate suberat et adhuc subest.

De archivo episcopii nullae supersunt reliquiae; unum Leonis IX privilegium ab Ughello laudatum (n. 4) unde hauserit, nescimus. De archivis Fanensibus cf. Zaccaria Excursus litter. p. 19; Blume Iter italicum II 171; Gött. Nachr. 1898 p. 20; Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia II 212 sq. et praecipue de archivo civitatis Pietro Berti L'archivio del Comune di Fano secondo il suo recente riordinamento in: Arch. stor. ital. Ser. V t. III (1889) 361 sq.; eius inventarium congessit Aurelio Zonghi Repertorio dell' antico archivio comunale di Fano (Fano 1888). De bibliotheca civitatis q. d. Federiciana cf. Luigi Masetti Memorie sulla biblioteca comunale di Fano, denominata Federiciana (Fano 1873).

1 (596 iul.)

Gregorius I Leoni ep. Fanensi: hortatur, ut Iohannem religiosum, ab errore Histricorum ad unitatem s. ecclesiae conversum, habere debeat in omnibus commendatum. — Sicut schismatis.

Reg. Gregorii I lib. VI ep. 45. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VI n. 47. Amiani I 63. Mansi X 32 n. 47. Troya Cod. dipl. Longob. I 384 n. 154. Cappelletti VII 337. Migne LXXVII 833 n. 47. Mon. Germ. Epp. I 420. — Regg. J. 1052. JE. 1427.

Hartmann in Mon. Germ. Epp. I 420 not. pro „Fanensi" legendum esse putat „Catenensi". — De Iohanne religioso cf. Gregorii I rescriptum ad Cyprianum diac. J. 1051. JE. 1418.

2 (596 nov.)

Gregorius I Fortunato ep. Fanensi: indulget licentiam in distrahendis sacratis vasis pro captivorum redemptione Iohannis defensoris praesentia usque ad quantitatem debiti. — Sicut reprehensibile.

Reg. Gregorii I lib. VII ep. 13. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. VII n. 13. Amiani I 64. Mansi X 56 n. 13. Troya Cod. dipl. Longob. I 386 n. 156. Cappelletti VII 338. Migne LXXVII 867 n. 13. Mon. Germ. Epp. I 455. — Regg. J. 1091. JE. 1459.

*3 (1045—46)

[Gregorius VI] Fanensem ep. ut latronem excommunicat et maledicit.

Laud. in Petri Damiani epistola ad Clementem II (Epp. lib. I n. 3). — Reg. JL. —.

Ita dicit Petrus Damiani: „Fanensem latronem ab his etiam, qui non erant, sed dicebantur Apostolici, maledictum et excommunicatum". Pariter Leo IX in privilegio suo a. 1049 mart. 26 JL. 4157 Benedictum IX et Gregorium VI „iniustos pontifices" appellat (supra p. 62 n. 6). Conf. quoque eiusdem Petri Damiani epistolas ad Gregorium VI et ad Gebehardum archiep. Ravennatem (Epp. lib. I n. 1; lib. III n. 3).

*4 (1050)

Leo IX concedit Ardoino ep. privilegium.

Regg. Ughelli [1] I 710; [2] I 662. J. 3230. JL. 4247.

*5 (1181—85)

Lucius III committit archiep. Ravennati quaestionem inter Monaldum ep. et abbatem s. Paterniani.

v. Mon. s. Paterniani n. 7.

*6 (1181—85)

Lucius III confirmat sententiam definitivam ab archiep. Ravennate in causa inter Monaldum ep. et abbatem s. Paterniani prolatam.

v. Mon. s. Paterniani n. 8. — Adnotamus quoque Celestini III rescriptum ad Vamensem ep. J. 10692. JL. 17626, ab aliis Fanensi ep. attributum.

Ecclesia cathedralis s. Mariae.

Ecclesia cathedralis olim b. Petro dicata fuit (cf. Amiani Mem. I 51). Clericorum canonica a. 1111 incendio destructa, novum templum sub titulo s. Mariae Maioris a. 1113 aedificari coeptum est. Ad clericos Fanensis ecclesiae Petrum Damiani libellum de communi vita canonicorum scripsisse constat (Opusc. XXVII).

Archivum cum chartis inde ab a. 1059 exstat adhuc penes canonicos; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 20; Mazzatinti Archivi II 242. Chartas exscripsit Ioh. Bapt. Tondini, ms. s. XVIII, Fano Arch. comunale (Amiani n. 9); cf. Zonghi p. 504. Ex codicibus memoria dignus codex Nonantulanus mb. s. XII habetur (cf. Ughelli [1] I 705; [2] I 658).

A = Orig. Fano Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
C = Copie di alcune bolle, s. XVI, ib.
D = Collectanea bullarum diversorum pontificum, s. XVIII, Fano Arch. comunale (Amiani n. 3); cf. Mazzatinti Archivi II 229 sq.

**1* *(1061—73)*

Alexander II concedit privilegium.

Laud. in n. 2. 3. — Reg. JL. 4746.

2 *Segni 1152 sept. 27*

Eugenius III Benedicto priori etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 1)* suscipit canonicam b. Mariae Fanen. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Desiderium quod. Ego Eugenius etc. Subscr. 8 card. Dat. Signiae p. m. Bosonis S. R. E. scriptoris, 5 kal. oct., ind. 15, inc. d. a. 1152, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 8.

B s. XII. [C. D f. 188]. — Edd. Amiani Mem. II Somm. p. IX = Migne CLXXX 1546 n. 525. — Regg. Mazzatinti Archivi II 226. 233. J. 6661. JL. 9607 ad aug. 27.

3 *Verona 1186 iun. 19*

Urbanus III Iohanni priori etc.: ad exemplar Alexandri II *(n. 1)* et Eugenii III *(n. 2)* suscipit canonicam sub apost. protectione, et confirmat possessiones. — Quotiens a nobis. Ego Urbanus etc. Subscr. 15 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 13 kal. iul., ind. 4, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 1.

A. [B s. XIII. C. D f. 191 (14 kal. iul.)*]. — Edd. Amiani Mem. II Somm. p. XVI* (14 kal. iul.). *— Regg. Mazzatinti Archivi II 226. 233. J. 9829 et JL. 15635 ad iun. 18.*

Ecclesia s. Mariae de Arzilla.

Ecclesiam s. Mariae iuxta flumen Arzillae sive ad mare, prope portam Fanensis urbis Pisaurum versus sitam, Gregorius IV a. 834, redux a Gallia, consecrasse traditur (cf. Amiani Mem. I 107). Quam notitiam, quum omnis certa memoria de re desideretur, minime curamus. Fuit iuris et proprietatis b. Petri, ut evincitur ex Celestini III bulla (n. 1) et ex Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 90):

„Ecclesia sanctae Mariae Arizila I marabotinum."

Postea ecclesia de Arzilla Camaldulensium monasterio s. Apollinaris in Classe commissa est; cf. Mittarelli Ann. Camald. IV 164. Adnotamus denique chartam a. 1428 iun. 7, ubi memoratur prior s. Mariae a mari et cappellae s. Iacobi de l'Arcilla, positae in territorio civitatis Fani, ibi prope portam dictae civitatis eundo versus Pensaurum (ed. Mittarelli Ann. Camald. VI App. c. 777 n. 131).

Unum Celestini III privilegium (n. 1) exstat inter chartas monasterii s. Apollinaris in Classe, quae hodie adservantur Ravennae in bibliotheca Classensi; cf. Gött. Nachr. 1897 p. 191.

B = Cop. Ravenna Bibl. Classense.

1 *Laterano 1197 sept. 10*

Celestinus III Berardo priori etc.: suscipit eccl. s. Mariae de Arzilla, quae specialis iuris et proprietatis b. Petri exsistit, sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum b. Augustini, et possessiones propriis expressas vocabulis, concedit facultatem clericos vel laicos ad conversionem recipiendi, divina officia tempore generalis interdicti celebrandi, et sepulturam liberam, censu 1 bizantii annis singulis apost. sedi persolvendo. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Celestinus etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Cencii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 4 id. sept., ind. 1, inc. d. a. 1197, pont. v. d. Celestini III pp. a. 7.

B s. XIV. — Edd. Mittarelli Ann. Camald. IV App. c. 208 n. 131 ex B = Migne CCVI 1230 n. 320. — Regg. J. 10662. JL. 17579.

Monasterium s. Paterniani.

Antiquissimum hoc monasterium extra muros urbis Fanensis situm olim s. Martino dicatum fuisse traditur; in Iohannis VIII nempe privilegio spurio appellatur „Monasterium b. Martini situm in territorio Fanestro in loco q. v. Strada magiore". A Clemente II a. 1047 in honorem s. Paterniani consecratum est, unde novum s. Paterniani titulum accepit (cf. Lubin p. 127; Amiani Mem. I 125). Exstat quoque tabula in memoriam consecrationis ecclesiae s. Paterniani a. 1251 nov. 1 ab Innocentio IV factae (edd. Amiani Mem. I 204; Cappelletti VII 379; Masetti p. 41 not. 1; cf. Potthast Reg. II p. 1190). A. 1482 monasterium s. Paterniani, expulsis monachis ord. s. Benedicti, ad canonicos regulares s. Augustini ex congregatione s. Salvatoris transiit. Recensetur quoque in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 90. 244):

„Monasterium sancti Paterniani . . ex privilegio Martini papae V" (cf. n. 5. 6).

Archivum monasterii, olim ditissimum, fere omnino periisse dolemus. Iam a. 1437 mart. 7 Eugenius IV lamentatus est, populum Fanensem instrumenta, litteras, libros, privilegia et alias scripturas ad ecclesias et monasteria spectantia violenter subtraxisse ignisque incendio comburi fecisse. Chartae recentiores exstant in archivo canonicorum Lateranensium penes ecclesiam s. Petri ad Vincula de Urbe; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 132. Maxima autem pars chartarum, quae supersunt, inde ab a. 1173 in archivo Fanensis civitatis adservatur; earum regesta praebet Zonghi p. 240 sq.

D = Collectanea bullarum diversorum pontificum, s. XVIII, Fano Arch. comunale (Amiani n. 3); cf. supra p. 186.

†*1 *(741–52)*

Zacharias concedit privilegium.

Laud. in n. 3. — Regg. Nolfi Vite delli quattro santi p. 39 ad a. 560. Amiani Mem. I 98. Cappelletti VII 348. JE. —.

Spurium.

†*2 *(777)*

Hadrianus I concedit privilegium.

Laud. in n. 3. — Regg. Amiani Mem. I 98. Cappelletti VII 348. JE. —.

†3 *(873)*

Iohannes VIII Rofredo abbati b. Martini etc.: confirmat privilegium Adriani qd. universalis papae *(n. † 2)*, in quo privilegium continebatur Zachariae pp. *(n. † 1)* atque Euthicii patricii et exarchi nec non Sergii archiep. s. Ravennatis eccl. simulque et Aistolfi qd. regis Longobardorum; submittit monasterium ad iurisdictionem S. R. E. — Quaeque ad laudem.

D f. 186. — Edd. Amiani Mem. II Somm. p. IV ex arch. s. Paterniani (cf. I 110) = Cappelletti VII 350. — Regg. Masetti p. 41. Mazzatinti Archivi II 233. JE. —.

Spurium, ex privilegiis spuriis abbatiae Nonantulanae confectum (cf. JE. 2421. JL. 3390. 3421. 3525).

*4 *(1047)*

Clemens II consecrat ecclesiam monasterii s. Martini foras portam maiorem.

Reg. Amiani Mem. I 125 ad a. 1046. JL. —.

Quamquam nescimus, unde Amiani hauserit hanc notitiam, eam non omnino reiciendam esse putamus, quum a. 1047 Clemens II certe in hac regione moratus sit.

5 *Benevento 1156 mai. 5*

Hadrianus IV Viviano abbati etc.: suscipit mon. s. Paterniani sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit facultatem clericos vel laicos recipiendi et ius eligendi abbatem. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Adrianus etc. Dat. Beneventi p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 3 non. mai., ind. 4, inc. d. a. 1156, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 2.

Insert. bullae Martini V a. 1431 ian. 12: Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 300 f. 209' = Arm. XXXI t. 44 f. 744. D f. 181. — Edd. Amiani Mem. II Somm. p. X ex arch. s. Paterniani = Migne CLXXXVIII 1461 n. 96. — Regg. Nolfi p. 43. Cappelletti VII 363. Mazzatinti Archivi II 233. J. 6933. JL. 10177.

6 *Laterano 1178 april. 17*

Alexander III Alberto abbati etc.: ad exemplar Adriani IIII *(n. 5)* decernit, mon. b. Paterniani sub iure semper ac dominio solius S. R. E. permanere, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura, censu 5 sol. quotannis apost. sedi persolvendo. — Piae postulatio. Ego Alexander etc. Subscr. 10 card. Dat. Lat. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 15 kal. mai., ind. 11, inc. d. a. 1178, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 19.

Insert. bullae Martini V a. 1431 ian. 12: Roma Arch. Vat. Reg. Lat. t. 300 f. 209' = Arm. XXXI t. 44 f. 744. D f. 189. — Edd. Amiani Mem. II Somm. p. XIII ex apogr. arch. s. Paterniani. — Regg. Nolfi p. 43. Mazzatinti Archivi II 233. J. 8579. JL. 13046.

*7 *(1181—85)*

Lucius III committit archiep. Ravennati quaestionem inter Monaldum ep. Fanensem et abbatem s. Paterniani.

Laud. in sententia Alatrini subdiac. et cappellani Honorii III a. 1221 (edd. Amiani Mem. II Somm. p. XXXIVsq. ex arch. s. Paterniani = Manni Osservazioni VIII 80 ad a. 1218, = Cappelletti VII 372 sq.). — Reg. JL. —.

*8 *(1181—85)*

Lucius III confirmat sententiam definitivam in causa inter Monaldum ep. Fanensem et abbatem s. Paterniani *(n. 7)* prolatam.

Laud. ut n. 7. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Laurentii de Campo.

Lubin p. 76. — Asclepiade Zangolini Saggio di notizie istoriche della terra di S. Lorenzo in Campo (Fossombrone 1857). — L. Nicoletti Di Pergola e dei suoi dintorni (Pergola 1899) p. 677 sq. — A. Vernarecci Del comune di Sant' Ippolito e degli scarpellini e dei marmisti del luogo (Fossombrone 1900).

Monasterii s. Laurentii de Campo origines obscurae sunt. Situm fuit ad ripam fluminis Cesanae, haud procul ab oppido Pergola. Coluerunt olim monachi ex ordine s. Benedicti, sub quorum regimine monasterium de Campo maxima gaudebat fama, inter abbatias Nullius dioecesis recensitum. Sed saec. XVI ad abbates commendatarios transiisse videtur, ex quibus memoria dignum Franciscum card. Barberini revocamus. A. 1696 cardinalis Nigroni, temporibus Muratorii Alexandri card. Albani commenda fuit (cf. Antiq. ital. V 486). Gregorius XVI denique a. 1836 insignem s. Laurentii in Campo abbatiam Nullius dioecesis suppressit eamque univit cum nova dioecesi Pergulanensi (cf. Tarducci De' vescovi di Cagli p. 135).

Monasterium s. Laurentii recensetur quoque ab Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 115; I 90):

„Monasterium sancti Laurentii in Campo L spatulas vel XXV solidos affortiatos."

Archivum dispersum est. Quaedam ex eo chartae adservantur in archivo Pergulanensi (Ufficio del Registro), quaedam in archivo civitatis Fanensis (cf. Zonghi Repertorio p. 305), aliae in archivo familiae Barberini, quod hodie exstat in bibliotheca Vaticana (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 548). Ibi quoque custoditur Ottonis III privilegium autographum a. 1001 mart. 7 (Mon. Germ. Dipl. II 822 n. 392). Privilegia vero summorum pontificum autographa praeter Urbani III bullam (n. 8) periisse videntur; leguntur tantum in codicibus recentioris aetatis, transcripta ex quodam codice antiquo privilegiorum monasterii s. Laurentii [cf. *B*]. Leguntur insuper in Summario causae card. Nigroni contra card. Franc. Mariam de Medicis a. 1696 coram Camera apostolica agitatae (Romae 1696). Instrumenta ad monasterium s. Laurentii spectantia recentioris sane aetatis inveniuntur in archivo episcopali Pergulae (cf. Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia II 100).

A = Orig. Pergola R. Ufficio del Registro.
B = Liber parvus abbatiae s. Laurentii, s. XVI in., laudatus in instrumento a. 1638 exsistente in archivo Lante di Bagnaia, periisse videtur.
C = Abbatiae s. Laurentii in Campo bullae et diplomata, s. XVII, olim in bibl. Albani Misc. 163; cf. Bethmann in Archiv XII 375; sed cum aliis bibliothecae Albani codicibus in mari periit; cf. vol. II p. 168.
D = Documenta s. Laurentii in Campo, s. XVII, olim Romae in bibl. Corvisieri, nunc cod. Vat. lat. 10753; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 248; 1903 p. 31.
E = Scritture per le cause con il duca Lante IV per gl' effetti di Castelleone, a. 1695, Firenze Arch. di stato (Scritture di Urbino cl. I div. D filza 36) [E^1], et Scritture del dott. Franc. Fabbri, nelle quali si esaminano i documenti i più rimarcabili della Badia di San Lorenzo in Campo, s. XVII ex., ib. cl. III filza 2 [E^2].
F = Veterum chartarum copiae et excerpta ex archivo abbatiae s. Laurentii in Campo, auctore G. Bernardino a S. Maria Nova, s. XVIII, Fossombrone Bibl. Passionei; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 22 et Mazzatinti Archivi III 255.
G = Documenti riguardanti la badia ed il monastero di S. Lorenzo in Campo, s. XVIII, Fermo Bibl. comunale 4 DE 1.
H = Annibale degli Abati Olivieri Spogli d' archivi vol. IV, s. XVIII, Pesaro Bibl. Olivieri cod. 376; cf. Mazzatinti Archivi II 315.
I = Copie d' istromenti di donazione al monastero di S. Lorenzo in Campo in: Memorie diverse vol. VI, s. XVIII, Senigallia Arch. comunale; cf. Mazzatinti Archivi I 270 et Gött. Nachr. 1898 p. 21.

**1* *(Perugia 1001 mart. 7)*

Per interventum Silvestri II Otto III concedit privilegium.

cf. Ottonis III imp. privilegium, cuius autographum exstat Romae in bibliotheca Vaticana (Mon. Germ. Dipl. II 822 n. 392). — Regg. J. p. 347. JL. I p. 499.

**2* *(1049—54)*

Leo IX concedit privilegium.

Laud. in n. 4. 6. 8. — Reg. JL. —.

**3* *(1061—73)*

Alexander II concedit privilegium.

Laud. in n. 4. 6. 8. — Reg. JL. 4747.

4 *Laterano 1112 feb. 6*

Paschalis II Attoni abbati etc.: ad exemplar Leonis *(n. 2)* et Alexandri *(n. 3)* decernit, mon. s. Laurentii q. d. in Campo, in Fanensi parochia situm, sub iure semper ac dominio solius S. R. E. permanere; confirmat possessiones nominatim illustratas, et concedit ius eligendi abbatem, censu 50 spatularum suillarum quotannis Lateranen. palatio persolvendo. — Sicut iniusta petentibus. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. et bibl., 8 id. feb., ind. 4, inc. d. a. 1113, pont. autem d. Paschalis II pp. a. [1]3.

D n. 2. E^1 f. 526. E^2 f. 21. F p. 152. G. — Edd. Summarium a. 1696 p. 2 n. 2. Gött. Nachr. 1901 p. 251 n. 2 ex DF. Vernarecci p. 191 n. 1. — Reg. JL. —.

Indictio 4 emendanda est in 5; a. pontif. 3 in 13 correximus.

**5* *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium.

Laud. in n. 6. 8. — Reg. JL. —.

6 *Laterano 1153 nov. 27*

Anastasius IV Alberto abbati etc.: ad exemplar Leonis *(n. 2)*, Alexandri *(n. 3)*, Paschalis *(n. 4)* et Innocentii *(n. 5)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Piae postulatio voluntatis. Ego Anastasius etc. Subscr. 10 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 5 kal. dec., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii IIII pp. a. 1.

[B]. D n. 3. E¹ f. 523. E² f. 25. F p. 166. G. H f. 31. I f. 4. — Edd. Summ. a. 1696 p. 4 n. 3. Muratori Antiq. V 487 ex apogr. Ios. Tiraboschi Senogallien. = Migne CLXXXVIII 1001 n. 8. Vernarecci p. 194 n. 2. — Regg. Nicoletti p. 678 not. 3. J. 6738. JL. 9760.

In quibusdam apographis loco „Leonis" (n. 2) legitur „Iohannis", sed librarium errasse certum est.

**7* *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium.

Laud. in n. 8. — Reg. JL. —.

8 *Verona 1187 iun. 25*

Urbanus III Huberto abbati etc.: ad exemplar Leonis *(n. 2)*, Alexandri *(n. 3)*, Paschalis *(n. 4)*, Innocentii *(n. 5)*, Anastasii *(n. 6)* et Adriani *(n. 7)* suscipit mon., quod specialiter b. Petri iuris exsistit, sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit ius eligendi abbatem, censu 50 spatularum suillarum quotannis apost. sedi persolvendo. — Effectum iusta postulantibus. Ego Urbanus etc. Subscr. 13 card. Dat. Veronae p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 7 kal. iul., ind. 5, inc. d. a. 1187, pont. v. d. Urbani pp. III a. 2.

A. [D n. 4. E¹ f. 539. E² f. 28. F p. 170. G. H f. 33]. — Edd. Summ. a. 1696 p. 5 n. 4. Gött. Nachr. 1901 p. 264 n. 8 ex DE. Vernarecci p. 197 n. 3 ex H. — Regg. Nicoletti p. 678 not. 3. JL. —.

Monasterium s. Stephani in Palude.

Ex Innocentii III rescripto a. 1204 feb. 26 Potthast Reg. 2146 comperimus, ecclesiam s. Stephani olim a monialibus, postea a canonicis regularibus rectam fuisse. Exstat adhuc charta Ugonis prioris monasterii s. Stephani a. 1163 dec. 1 (ed. Amiani Mem. II Somm. p. XI). De hac ecclesia cf. Amiani Mem. I 149. 215.

**1* *(1145—53)*

Eugenius III concedit C. Fanensi ep. auctoritatem, moniales ab ecclesia s. Stephani removendi ibique canonicos regulares instituendi.

Laud. in Innocentii III rescripto a. 1204 feb. 26 Potthast Reg. 2146. — Reg. JL. —.

**2* *(1191—97)*

Celestinus III confirmat libertatem.

Laud. in rescriptis Innocentii III a. 1203 nov. 13 et 1204 feb. 26 Potthast Regg. 2022. 2146. — Reg. JL. —.

Conf. quoque Innocentii III indultum priori et fratribus ecclesiae s. Stephani Fanen. concessum a. 1204 mart. 20 Potthast Reg. 2158.

SENIGALLIA

(Sena. Senogallia)

Gio. Franc. Albertini Storia di Sinigaglia, ms. s. XVII, Roma Bibl. Vittorio Emanuele cod. 521. — Gianfrancesco Ferrari Cronica di Sinigaglia, ms. (frustra quaesivimus). — Petri Rodulphii (Ridolfi) ep. Senogallien. et comitis historiarum libri 2, ms. a. 1596, Senigallia Bibl. comunale. — Memorie dei vescovi di Senigaglia, ms. s. XVII, ib.; cf. Mazzatinti Archivi I 270. — Ughelli [1] II 956 sq.; [2] II 865 sq. — Memorie delle terre e chiese della diocesi di Senigallia, ms. s. XVIII, Ancona Bibl. comunale cod. 44; cf. Mazzatinti Inventari VI 5. — Lodovico Siena Storia della città di Sinigaglia (In Sinigaglia 1746). — Gius. Colucci Di Sena o sia Senogallia oggi Sinigaglia in eius Antichità Picene XIII (1791) 51 sq. — Breve compendio della origine, fondazione e situazione di Senigallia (Senigaglia 1798). — Cappelletti III 377 sq. — Alfredo Margutti Sinigaglia e i suoi dintorni, cenni storici biografici e descrittivi (Fano 1877). — A. Margutti Saggio di bibliografia Sinigagliese (Roma 1883). — Andrea Menchetti Storia di un comune rurale della Marca Anconitana (Montalboddo oggi Ostra) I (Iesi 1908).

Episcopatus Senogalliensis.

Senogalliensis primus antistes s. Sabinianus pie traditur, sed primus, cuius certa habeatur memoria, Venantius a. 499 est. Petrum ep. a. 877 Iohannes VIII (cf. Dümmler Gesch. des ostfränk. Reiches [2] III 40) et Oirannum ep. a. 889 Stephanus VI (cf. Flodoardi Hist. Remen. eccl. lib. IV c. 1 in Mon. Germ. Scr. XIII 557) in Galliam misit. Ad Theodosium ep. Petrus Damiani epistolam scripsit (Epp. lib. IV n. 11).

Ecclesia cathedralis s. Petro dicata est.

Primum privilegium protectionis et confirmationis bonorum episcopis Senogalliensibus concessum, quod novimus, Honorio III a. 1223 mai. 29 tribuendum est (Potthast Reg. 7032). Antiquiora enim privilegia perierunt. Itaque nec in archivo episcopatus neque in tabulario canonicorum chartae antiquiores inveniuntur; cf. Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia I 268 sq.; Gött. Nachr. 1898 p. 21. Quaedam vero ex archivis Senogalliensibus chartae hodie in R. archivo Romano exstant; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 242. De archivo civitatis cf. Roberto Marcucci L' antico archivio comunale di Senigallia (Senigallia 1902). De bibliotheca civitatis q. v. Antonelliana cf. A. Margutti l. c.

1 *Laterano 1070 mai. 15*

Alexander II, in Lateranen. palatio residens, profert sententiam super controversia inter Benedictum ep. Forosimphonien. et Guillelmum ep. Senogalien.

de eccl. s. Iohannis in Sorbitulo cum ceteris ecclesiis de massa Sorbituli; praecipit, ne deinceps Guillelmus ep. eiusque successores Forosimphoniensem ep. vel eius successores inquietare audeant.

v. Fossombrone, Episc. n. 7.

2 *Laterano (1179) mai. 15*

Alexander III Auximan., Firman., Camerinen. et Senogalien. epp.: mandat, quatenus parochianos suos ad restituendas possessiones mon. s. Clementis de Piscaria, ab eis instante schismate invasas, non differant districtius commonere.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 27.

3 *Verona (1184—85) nov. 4*

Lucius III Senogaliensi ep.: hortatur, quatenus Ravennati ecclesiae in suis iustitiis tam prompta et sollicita caritate adsistat et parochianos, de quibus ad eum querela pervenerit, appellatione remota, excommunicationis censura compellat, ut archidiacono et fratribus ipsius ecclesiae super omnibus, quae requirent, iustitiae non differant plenitudinem exhibere.

v. Ravenna, Archiepisc. (JL. 15309).

**4* *(1187—91)*

Clemens III scribit Senogalen. ep. de subditorum appellatione.

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

5 *(1191—97)*

Celestinus III Senogalensi ep.: C(lementis) *(n. 4)* vestigiis inhaerens, indulget, ut, cum ab ipsius subditis ad sedem apost. fuerit appellatum, licitum ei sit, ecclesiastica censura cogere appellantem, ut infra 20 dies post appellationem interpositam iter arripiat ad sedem apost. veniendi; quodsi facere noluerit, extunc in ipso negotio procedendi, appellatione non obstante, nisi appellans impedimento canonico fuerit impeditus, liberam facultatem habeat. — Licet sit appellantibus.

Comp. II lib. II t. 19 c. 19. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 382 = Mansi XXII 627. Friedberg Quinque compilationes p. 79. — Regg. J. 10713. JL. 17648.

Monasterium s. Gaudentii.

Inter monasteria Senogalliensis dioecesis monasterium s. Gaudentii monachorum ordinis s. Benedicti, haud longe ab urbe Senogallia situm, quod ab ipsa Theodelinda Langobardorum regina constructum esse traditur, primum olim obtinuit locum. In Honorii III privilegio Bennoni ep. Senogalliensi concesso Potthast Reg. 7032 inter ceteras possessiones monasterium quoque s. Gaudentii enumeratur. A. 1483 abbatiae s. Mariae de Sitria (cf. supra p. 55), Sixto IV iubente, addictum, denique abbatibus commendatariis concessum est (cf. Lubin p. 159).

De archivo nullae, ut sciam, reliquiae supersunt. Instrumentum concessionis a. 1082 dec., quod Fantuzzi in archivo archiepiscopatus Ravennatis repperit, Wibertus non ut Romanus pontifex, immo ut Ravennas archiepiscopus edidit; itaque nos praetermittimus (JL. 5313*a*).

ANCONA

Lando Ferretti Dell' istorie d'Ancona libri 12, a. 1533, mss. Ancona Arch. comunale cod. 406; Roma Bibl. Chigi (cf. Saracini p. 510); Fermo Bibl. comunale (cf. Mazzatinti Archivi II 154). — Ughelli [1] I 366 sq.; [2] I 324 sq. — Tarquinio Pinaoro Storia d'Ancona, ms. s. XVII, olim in bibl. Raimundi Ferretti (cf. Leoni Istoria I 3 not.). — Sommario di storia d'Ancona dal 500 al 1682, ms. s. XVII, Fermo Bibl. comunale (cf. Mazzatinti Archivi II 154). — Giuliano Saracini Notizie historiche della città d'Ancona (In Roma 1675). — Lubin p. 13 sq. — Franc. Ferretti Ancona illustrata, ms. s. XVII ex., Ancona Bibl. comunale. — Mario Filelfo Croniche d'Ancona, ms. s. XVIII, Ancona Arch. comunale cod. 70 bis. — Bartolomeo Alfeo Storia d'Ancona, ms. s. XVIII, ib. codd. 404. 405. — Odoardo Corsini Relazione dello scuoprimento e ricognizione fatta in Ancona dei sacri corpi di S. Ciriaco, Marcellino e Liberio (Roma 1756). — Faust. Ant. Maroni De ecclesia et episcopis Anconitanis commentarius (Romae 1759). — Girolamo Speciali Notizie istoriche de' santi protettori della città d'Ancona (In Venezia 1759). — Girol. Speciali Riflessioni addizionali al libro intitolato: Notizie istoriche de' santi (Fuligno 1770). — Gius. Colucci Delle antichità di Ancona in eius Antichità Picene XV (1791). — Camillo Albertini Storia d'Ancona in 14 libri, ms. s. XVIII ex., Ancona Bibl. comunale. — Ant. Leoni Istoria d'Ancona, capitale della Marca Anconitana I—IV (Ancona 1810—15). — Vinc. Baroni San Ciriaco, principale protettore di Ancona (Ancona 1813). — Agostino Peruzzi Dissertazioni Anconitane I (Bologna 1818). — A. Peruzzi Della libertà e independenza d'Ancona nel medio evo (Bologna 1820). — A. Leoni Ancona illustrata colle risposte ai Sigg. Peruzzi, Pighetti etc. e il compendio delle Memorie storiche d'Ancona, capitale della Marca Anconitana (In Ancona 1832). — A. Peruzzi Storia d'Ancona dalla sua fondazione all' a. 1532. I. II (Pesaro 1835). — A. Peruzzi La chiesa Anconitana. Dissertazione con note e supplementi di L. Pauri e di S. Petrelli (Ancona 1845); cf. P. Mazio in Saggiatore Romano V (1846) 270 sq. — Cappelletti VII 9 sq. — Lorenzo Barili Cenni cronologici sugli eremi o monasteri di S. Benedetto e di S. Pietro sul Monte Conero presso Ancona (Ancona 1851). — Cenni storici dei santi protettori di Ancona Ciriaco, Liberio e Marcellino, e breve notizia della solenne ricognizione de' loro corpi, feste, traslazione etc. (Ancona 1856). — Cesare Gariboldi Monografie inserite nel Diario sacro Anconitano in diversi anni (s. a. et l.). — C. Ciavarini Sommario della storia di Ancona [2] (Ancona 1867). — F. De Bosis, C. Ciavarini, C. Gariboldi, G. Bevilacqua, M. Maroni Ancona descritta nella storia e nei monumenti (Ancona 1870). — C. Ferosi (Michele Maroni) Ancona (Ancona 1883). — Gius. Pallotta San Ciriaco d'Ancona (Macerata 1883). — C. Ferosi Nuova guida di Ancona e dei suoi dintorni (Ancona 1884). — C. Ciavarini Guida di Ancona descritta nella storia e nei monumenti (Ancona 1884).

Episcopatus Anconitanus.

Anconitani episcopi ab antiquissimis temporibus Romanis pontificibus immediate subiecti sunt. Primus antistes ab aliis s. Primianus, ab aliis s. Cyriacus fuisse traditur. Marcellini ep. Anconitani notissimum illud miraculum narrat Gregorius I in primo Dialogorum libro (c. 6). Ex episcoporum Anconitanorum duos legationis apostolicae munere functos novimus, Leopardum ab Hadriano II ad Bulgaros (cf. Lib. pontif. ed. Duchesne II 185) et Paulum a Iohanne VIII in Germaniam (cf. JE. 2976) et ad synodum Constantinopolitanam una cum Eugenio ep. Ostiensi missum, de quorum rebus male gestis cf. JE. 3275. 3276. A. 1422 Martinus V cum Anconitana ecclesia Humanatensem univit; Benedictus XIV autem, olim Anconitanus episcopus, decrevit, ut praesul deinde appellaretur Anconitanus et Humanatensis episcopus.

In dioecesi Anconitana praeter monasterium s. Mariae Novi portus, de quo infra p. 198, floruit olim monasterium s. Iohannis bapt. de Pinoclaria ord. s. Benedicti, a Grimaldo ep. Anconitano a. 1051 conditum et a. 1504 canonicis regularibus concessum (cf. Pennotti Hist. tripartita [1] p. 721; Lubin p. 13; Leoni Istoria II 126), cuius archivum cum chartis inde ab a. 1051 adhuc Anconae adservatur penes parochum ecclesiae s. Iohannis *(San Giovanni in Penochiara)*.

Antiquum episcopii tabularium omnino periit. Quae sequuntur notitiae, eas ex regestis Romanorum pontificum et ex collectionibus iuris canonici excerpsimus. Conf. quoque Io. Ant. Vogel Bolle e brevi pontifici sopra il vescovado di Ancona ed Umana, ms. s. XVIII ex., Loreto, penes Caesarem Solari, et Iosephi Garampi schedas in archivo Vaticano custoditas.

De archivis Anconitanis cf. Bethmann in Archiv XII 568 et Gött. Nachr. 1898 p. 21; de bibliotheca civitatis cf. C. Feroso Cenni storici della biblioteca comunale d'Ancona (Ancona 1883) et Mazzatinti Inventari VI 3 sq.

1 *(496)*

Gelasius I Maximo et Eusebio epp.: mandat, ut impleant ea, quae de restituendo antiquo parochiarum statu inter ep. Constantium Camiscanae [*al.* Anuscanae] eccl. et missos ab Anconitano pontifice directos decreverat. — Licet regulis.

Coll. Britt. Gelasii I ep. 38 ex registro eiusdem. Ivonis Decr. III c. 97. Gratiani Decr. C. XVI qu. 3 c. 5 [et in aliis collectionibus]. — Edd. Maroni De eccl. et epp. Auximatibus p. 15. Mansi VIII 123. 127 = Bull. Rom. ed. Taur. App. I 326 n. 42, = Migne LIX 140. 143; CLXXXVII 1028. Colucci Ant. Picene V 118. Thiel Epp. I 492 n. 17. Friedberg I 789. Loewenfeld Epp. p. 9 n. 18. — Regg. Ughelli [2] I 331 ad a. 1118. Cappelletti VII 39 ad a. 1118. Ewald in N. Archiv V 519 n. 38. J. 438. JK. 713.

Maximum ep. Auximanum et Eusebium ep. Fanensem fuisse suspicatur Io. Ant. Vogel De eccl. Recanatensi et Lauretana I 41 not. 3. Conf. Umana, Episc. n. 1.

2 *(598 nov.)*

Gregorius I Sereno ep. Anconitano: hortatur, ut Serenum diac. eccl. Anconitanae admonere studeat, quatenus argentum a Fabio qd. ep. Firmano acceptum sine contentione restituat, aut, si ab eius restitutione se excusari confidit, ut inter eum atque actores Firmanae eccl. una cum Armenio ep. cognoscere debeat et huic causae finem imponat. — Vir reverentissimus.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 51. [Comp. I lib. III t. 15 c. 1]. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 16. Mansi X 120 n. 13. Catalani De eccl. Firm. p. 99. Troya Cod. dipl. Longob. I 408 n. 174. Cappelletti VII 26. Migne LXXVII 960 n. 16. Mon. Germ. Epp. II 76. Friedberg Quinque compilationes p. 31. — Regg. J. 1175. JE. 1581.

3 *(599 ian.)*

Gregorius I Sereno ep. Anconitano: mandat, ut ecclesiae civ. Ausimo, Deo iuvante recuperatae, ex more visitator accedat; mandat, ut nihil de provectionibus clericorum, reditu, ornatu, ministeriisque in patrimonio eiusdem a quoquam praesumatur ecclesiae etc.

v. Osimo, Episc. n. 1.

4 *(603 dec.)*

Gregorius I Iohanni ep. (Ariminensi): mandat, ut una cum ep. Armenio, eccl. Anconitanae visitatore, Anconam festinet accedere et diligenter de vita ac moribus Florentini archidiac. eccl. Anconitanae, Rustici diac. eiusdem eccl., Florentini diac. eccl. Ravennatis, qui ad episcopatum electi sunt, requirere atque sibi studeat subtiliter indicare. — Ne incauta.

Reg. Gregorii I lib. XIV ep. 11. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XIV n. 11. Mansi X 387 n. 6. Cappelletti VII 27. Migne LXXVII 1313 n. 11. Mon. Germ. Epp. II 429. — Regg. J. 1543. JE. 1924.

Ex hac epistola colligitur, Gregorium I post Sereni ep. Anconitani obitum Armenium ep. visitatorem ecclesiae Anconitanae nominasse. Sed epistola de re in Gregorii I regestis minime reperitur. — De Iohanne ep. Ariminensi cf. Rimini, Episc. n. 17.

5 *(1187—91)*

Clemens III Anconitano ep.: scribit de lege vel errore, quem cives eius statuerint, videlicet, ut si quis teneret per 30 annos possessiones alicuius ecclesiae nec reddidisset canonem constitutum, non ideo caderet a detentione possessionis illius: nihil certi se posse respondere, donec constitutionem illam verbo ad verbum expositam sibi studeat destinare. — Praeterea de lege.

Comp. II lib. I t. 1 c. 1. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 354 = Mansi XXII 550 = Migne CCIV 1479 n. 3. Friedberg Quinque compilationes p. 66. — Regg. J. 10195. JL. 16553.

6 *(1193)*

Celestinus III Anconitano ep.: mandat, ut clerici, qui scienter et sponte participaverint excommunicatis et ipsos in officiis receperint, eadem excommunicationis sententia cum ipsis involvantur; eos etiam pro beneficio absolutionis habendo ad sese cum litterarum insinuatione remittantur. — Significavit nobis.

Coll. Luc. ex tertio libro registri Celestini III. Comp. II lib. V t. 18 c. 7. Decr. Gregorii IX lib. V t. 39 c. 18. — Edd. Augustini Tarraconen. Opp. IV 420 = Mansi XXII 637 = Migne CCVI 1024 n. 142. Baluze Misc. [2] III 377. Friedberg II 895. — Regg. J. 10447. JL. 17054.

Ecclesia cathedralis s. Laurentii et s. Cyriaci.

Sedes cathedralis olim penes ecclesiam s. Stephani fuisse traditur, postea vero in ecclesiam s. Laurentii in monte, ubi corpus s. Cyriaci, civitatis Anconitanae patroni, reconditum fuit, translata est.

Archivum adhuc exstat penes canonicos; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 21.

A = Orig. Ancona Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
C = Ios. Garampi Schedae, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 522 sq.
D = St. Borgia Bullarium Lucii III, s. XVIII, Roma Bibl. Vat. Museo Borgia, et eiusdem auctoris Rerum maritimarum dominationis pontificiae monumenta, s. XVIII, ib. [*D*[1]]; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 73 sq.
E = Camillo Albertini Storia d'Ancona vol. II, s. XIX, Ancona Bibl. comunale.

†1 *Ancona 1177*

Alexander III concedit ad perpetuam rei memoriam omnibus vere poenitentibus et confessis, visitantibus 12 ecclesias primo, deinde venientibus ad eccl. cathedralem, quotidie per totam quadragesimam usque ad diem resurrectionis Domini, ut habeant indulgentiam et tantam, ac si visitent civitatem sanctam Ierusalem et alia loca sancta. — Hoc donum indulgentiae fuit concessum a. 1177, a. pont. 12, ind. 5.

Hoc privilegium exemplavit Petrus Matthaeus Iohannes de Ancona, sacrista s. Quiriaci de Ancona, ex quodam antiquo libro in pergameno ms. in archivo episcopatus Parentini (Parenzo) a. 1515. — Edd. Baronius Ann. ad a. 1177 c. 7 = Amort Hist. indulgent. I 178, = Saracini p. 148, = Peruzzi Storia I 323 (ital.). — Reg. Corsini Relazione p. 28. JL. —.

Spurium.

2 *[Laterano 1179] ian. 19*

Alexander III Matthaeo archidiac. Anconitanae eccl. etc.: suscipit eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Effectum iusta postulantibus. Ego Alexander etc. Subscr. 13 card. [Dat. Lat. p. m.] Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 14 kal. feb., ind. [12], inc. d. [a. 1178, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 20].

A (mutilum). [C (4 kal. feb.)*]. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex A. — Regg. Corsini Relazione p. 37. Maroni p. 30* (Dat. Anconae a. 1177). *Leoni Istoria II 215 ad a. 1178. Gött. Nachr. 1898 p. 35 n. 6. JL. —.*

Civitas et comitatus Anconitanus.

Territorium Anconitanum iam saec. VIII in. ad S. R. E. patrimonium spectabat. Legimus enim in Vita Zachariae pp. (Lib. pontif. ed. Duchesne I 428), Liutprandum regem Langobardorum b. Petro restituisse patrimonium Ausimanum atque Anconitanum nec non et Humanatem. A. 773 Anconitani quoque Hadriano I et apostolicae sedi una cum habitatoribus ducatus Firmani et Auximani se subdiderunt (Lib. pontif. l. c. I 496). A. 1001 Ottonem III

Silvestro II comitatum Anconitanum una cum comitatibus Pisauri, Fani, Senogalliae, Fori Sempronii, Callii, Iesi et Auximi, restituisse, ex eius praecepto notissimo constat (Mon. Germ. Dipl. II 818 n. 389). Etiam saec. XI comitatus Anconae sub ditione S. R. E. exstabat, ut apparet ex Leonis IX privilegio (n. 2).

**1* *(773 ex.)*
Hadrianus I recipit habitatores comitatus . . Anconitani, ad se concurrentes, in fide et servitio b. Petri.

Vita Hadriani I (Lib. pontif. ed. Duchesne I 496). — Reg. JE. —.

**2* *(1049—54)*
Leo IX locat (Everardo) comiti Anconitano comitatum Ariminensem.

v. Rimini, Civitas et comitatus n. 7.

**3* *(1059)*
Nicolaus II promulgat interdictum in cives Anconitanos.

Laud. in Petri Damiani Epp. lib. I n. 7, qua petit, ut papa, adscitis Hildebrando, Humberto et Bonifatio epp., causam denuo tractet sententiamque moderet. — Reg. JL. —.

†4 *Ancona 1177 mart. 9*
Alexander III dominis Anconitanis: concedit pro ipsorum fidelitate, habita sibi et ecclesiae, multa beneficia spiritualia et temporalia, et dat eis plenariam libertatem et exemptiones in recompensationem fidelitatis. — Hoc fuit factum prima die quadragesimae.

Cop. a. 1515 (cf. supra p. 197 n. † 1). — Edd. Baronius Ann. ad a. 1177 c. 7 = Amort Hist. indulgent. I 178 = Saracini p. 148, = Peruzzi Storia I 325 sq. (ital.). — Reg. JL. —.
Spurium; cf. p. 197 n. † 1.

Monasterium s. Mariae Novi portus.

Breve cronaca del monastero di S. Maria Nuova d'Ancona, ms. Ancona Bibl. comunale cod. 18; cf. Mazzatinti Inventari VI 4. — Lubin p. 14. 260. — Rodolfo Ragnini Il tempio di S. Maria di Portonovo. Memorie storiche (Ancona 1894).

Celebre hoc monasterium in loco q. d. Portus novus ad radices Montis Coneri *(Monte Conero)*, ubi s. Gaudentius ep. Absarensis vixit (cf. Mittarelli Ann. Camald. II 106; Leoni Ancona ill. p. 132 sq.; Leoni Istoria II 139 sq.), Petrus Anconitanus a. 1038, ut videtur, condidit. Coluerunt monachi ex ordine s. Benedicti, qui a. 1320, monasterio Portus novi diruto, ad ecclesiam s. Martini intra civitatem Anconitanam transmigrarunt (cf. Saracini p. 162). Eugenius IV denique a. 1436 monasterium Novi portus canonicis ecclesiae cathedralis addixit.

Chartae monasterii, inter quas privilegium Heinrici VI imp. Stumpf Reg. 4598, in tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis custodiuntur.

De codd. cf. Eccl. cathedr. (supra p. 197).

1 *Venezia 1177 iun. 28*
Alexander III Rustico abbati etc.: suscipit mon. s. Mariae de Novo portu sub apost. protectione, et confirmat regulam b. Benedicti et possessiones

propriis expressas vocabulis; concedit sepulturam liberam, facultatem clericos vel laicos ad conversionem recipiendi et divina officia tempore generalis interdicti celebrandi; sancit libertates, immunitates et consuetudines, et concedit ius eligendi abbatem. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 15 card. Dat. Venet. in Rivo alto p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 4 kal. iul., ind. 10, inc. d. a. 1177, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 18.

A. [B s. XIX. D[1]. E f. 49]. — Edd. Ughelli [1] I 375; [2] I 331 ex A = Saracini p. 160, = Leoni Istoria II 140, = Cappelletti VII 53, = Migne CC 1123 n. 1298. — Regg. Peruzzi Storia I 329. J. 8501. JL. 12873.

2 *Ancona 1184 iun. 17*

Lucius III Rustico abbati etc.: repetit Alexandri III privilegium *(n. 1)*. — Effectum iusta postulantibus. Ego Lucius etc. Subscr. 8 card. Dat. Ancon. p. m. Hugonis S. R. E. not., 15 kal. iul., ind. [2], inc. d. a. 1184, pont. v. d. Lucii pp. III a. 3.

A. [D. D[1]]. — Edd. Ughelli [1] I 377; [2] I 332 ex A = Migne CCI 1262 n. 150. — Regg. Corsini Relazione p. 46. Peruzzi Storia I 329. 335. Cappelletti VII 55. J. 9612. JL. 15056.

Alexandri III et Lucii III privilegia confirmavit Honorius III a. 1222 iul. 13.

UMANA

(Numana. Humana)

Ughelli [1] I 804 sq.; [2] I 743 sq. — G. Speciali Notizie istoriche p. 311 sq. — F. A. Maroni De ecclesia et episcopis Humanatensibus in eius commentario De eccl. et episcopis Anconitanis (Romae 1759). — G. Colucci Delle antichità di Numana in eius Antichità Picene X 141 sq. — Io. Ant. Vogel Bolle e brevi pontifici sopra il vescovado di Ancona ed Umana, ms. s. XVIII ex., Loreto, penes march. Caesarem Solari. — Cappelletti VII 77 sq. — Lor. Barili Lettera di Benedetto XIV a Mons. N. Mancinforte circa il dovere riassumere . . il titolo di vescovo di Ancona e di Umana. Si aggiungono annotazioni, illustrazioni e documenti inediti sulla serie de' vescovi e delle antichità Umanati (Ancona 1856). — I. A. Vogel De ecclesiis Recanatensi et Lauretana I 40 sq. — L. Spada Numana. Dissertazione storico-archeologica (Osimo 1877).

Episcopatus Humanatensis.

Humana, olim Numana, urbs antiquissima, mox corruit et a. 1309 ab Anconitanis, subrutis moenibus et destructis domibus, excisa est. Nunc exiguae supersunt reliquiae civitatis Humanatensis haud procul ab oppido Sirolo. De eius episcopis, qui Romanis pontificibus immediate parebant, perpauca scimus. Dioecesis Humanatensis, iam pridem valde exigua, a. 1240 diminuta est, quando Gregorius IX castrum Recanatense in civitatem sub proprio episcopo erexit, episcopatu Auximano huc translato. Quamquam Urbanus IV a. 1264 Humanatensem ecclesiam in pristinum statum redegit, mox antiquum suum honorem amisit. Nam a. 1422 oct. 19 Martinus V episcopatum, „quum civitas Humanatensis propter incendia, guerrarum turbines, mortalitatum pestes et alias calamitates funditus quasi destructa esset", ecclesiae Anconitanae univit. Benedictus XIV autem, ut iam diximus, decrevit, ut antistes deinde appellaretur episcopus Anconitanus et Humanatensis.

In dioecesi Humanatensi situm fuit celebre olim Camaldulensium monasterium s. Petri in Monte Conero (cf. Lubin p. 239; Mittarelli Ann. Camald. II 65. 108; Colucci Dell' antichità Picene X 198 sq.). Humanatense territorium olim S. R. E. proprietas fuit, ut apparet ex Vita Zachariae (Lib. pontif. ed. Duchesne I 428), ubi legimus, Liutprandum regem Langobardorum patrimonium Humanatense b. Petro restituisse.

Ecclesia cathedralis s. Mariae dicata erat.

Archiva civitatis Humanatensis perierunt. Privilegiorum a summis pontificibus episcopis concessorum nulla servatur memoria. In regestis Jaffeanis legitur rescriptum quoddam Alexandri III a. 1178 JL. 13130 (ed. Loewenfeld Epp. p. 165 n. 288) ad Humanum ep. missum; sed potius ad Cumanum ep. *(Como)* pertinet. Privilegia Gregorii IX et Innocentii IV Ughellus ex regestis Vaticanis exscripsit.

1 *(496)*

Gelasius I Maximo et Eusebio epp.: mandat, ut impleant ea, quae de restituendo antiquo parochiarum statu inter ep. Constantium Camiscanae eccl. et missos ab Anconitano pontifice directos decreverat.

v. Ancona, Episc. n. 1. — Recte, ut videtur, Zaccaria Serie de' vescovi Osimani p. 50 et Vogel I 41 not. 3 Camiscanam eccl. ad Camuranam, id est Humanaten., ecclesiam referunt; cf. quoque Mommsen in N. Archiv XV 187. Pompejus Compagnoni Mem. di Osimo I 147 sq. vero pro „Anuscana" legendum esse „Auximana" putat.

Domus hospitalis Cruciferorum in Ponte Potentiae.

(S. Maria a Potenza)

Antiquam ecclesiam s. Mariae pontis sive pedis Potentiae, sitam iuxta mare secus flumen Potentiam *(Potenza)*, inde a saec. XII Cruciferi administrabant, quibus Fridericus I, Heinricus VI (quorum privilegia tamen perierunt) et Fridericus II impp. a. 1226 mart. (BF. 1597; cf. BF. 1759) privilegia concesserunt. Romanorum quoque pontificum peculiarem habuerunt gratiam eisque censum 12 imperialium solvere consueverunt, ut legimus in Innocentii III privilegio a. 1202 mai. 18. Postea abbatia appellata, ecclesia s. Mariae saec. XIV in commendam data est, denique Cisterciensibus cessit; cf. Lubin p. 308; Turchi De eccl. Camerinen. pontif. p. 235 not. 1; Leopardi Serie dei vescovi di Recanati p. 54 sq. Adnotamus etiam, Lucium III a. 1184 iun. 14, Veronam pergentem, apud hospitalem domum Potentiae moratum esse (Gött. Nachr. 1900 p. 428 n. 18).

Lucii III privilegium exscripsimus ex Historia ms. ordinis Cruciferorum, a nobis nuper Tarvisii detecta; cf. Gött. Nachr. 1899 p. 210. Innocentii III amplissimum protectionis privilegium a. 1202 mai. 18 (ed. Vogel De eccl. Recanaten. et Lauretana II 11 n. 7) in archivo civitatis Recanatensis exstat; cf. Zdekauer L'archivio del Comune di Recanati p. 20. Etiam Anconae, penes ecclesiam s. Marci de capite Montis, Cruciferi domum habuerunt, in cuius archivo, teste Speciali, huius ecclesiae rectore (Notizie istoriche de' santi protettori della città d'Ancona p. 156 sq.), indulgentiae Gregorii IV a. 828 et Alexandri III — haud dubio fictae — et bullae Alexandri III a. 1169 et Urbani III a. 1187 (JL. 15960) tunc adservabantur.

C = Storia dell' ordine dei Crociferi, s. XVII, Treviso Bibl. comunale cod. 474.

1 *Velletri (1181—82) sept. 19*

Lucius III generali magistro et fratribus domus Cruciferorum: confirmat ecclesiam s. Leonardi iuxta pontem Conocelle, a R(odulfo) Anconitano ep. et canonicis eius collatam. — Iustis petentium. Dat. Velletr. 13 kal. oct.

C f. 131. — Ed. Gött. Nachr. 1899 p. 235 n. 19 ex C. — Reg. Zaccaria Excursus litt. p. 34. JL. —.

In Innocentii III privilegio legimus: „ecclesiam s. Leonardi iuxta mare sitam, hospitale de Ancona, ecclesiam de s. Gulfo, sicut eam habetis per ep. Anconitanum facto exinde publico instrumento, a fe. me. pp. Lucio confirmatam".

**2* *(1184 oct.)*

Praecedente mandato d. apostolici (Lucii III), subsequente quorundam cardinalium, Presbyter s. Firmanae eccl. ep. concedit in emphyteusim Iohanni Petri et fratribus hospitalis Pontis Potentiae silvam quandam et terram.

v. chartam a. 1184 oct. (ed. A. M. Constantini Istoria di Monte Santo III (Roncilione 1742) 8 n. 10). — Reg. Catalani De eccl. Firman. p. 149. JL. —.

3 *Verona (1186—87) iun. 9*

Urbanus III Oximan., Firman., Anconitan., Humanati et Esin. epp.: mandat, quatenus parochianos ipsorum moneant, ne priori hospitalis Pontis Potentiae et fratribus eius iniuriam inferant et gravamen. — Cum omnibus simus. Dat. Veronae 5 id. iun. ⟨pont. n. a. 1⟩.

C f. 459. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex C. — Regg. Zaccaria Excursus litt. p. 34. Gött. Nachr. 1899 p. 244 n. 34. JL. —.

**4* *(1187—91)*

Clemens III concedit privilegium protectionis.

Laud. in Innocentii III privilegio priori et fratribus Cruciferis hospitalis domus in Ponte Potentiae a. 1202 mai. 18 concesso. — Reg. JL. —.

**5* *(1191—97)*

Celestinus III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 4. — Reg. JL. —.

Recanati.

Gio. Franc. Angelita Origine della città di Ricanati e la sua storia e descritione (Venezia 1601). — Ughelli [1] I * 127 sq.; [2] I 1217 sq. — Diego Calcagni Memorie istoriche della città di Recanati (In Messina 1711). — G. De Torres Breve dialogo sopra la storia della città di Recanati (Cesena 1795). — Monaldo Leopardi Serie dei vescovi di Recanati con alcune brevi notizie della città e della chiesa di Recanati (Recanati 1828). — Cappelletti VII 195 sq. — Ios. Ant. Vogel De ecclesiis Recanatensi et Lauretana earumque episcopis commentarius historicus I. II (Recineti 1859). — Clemente Benedettucci Biblioteca Recanatese (Recanati 1884).

Ricinetum sive Recanatum sive Racanatum, antea Humanatensis dioecesis, a Gregorio IX a. 1240 (Potthast Regg. 10975. 10976) civitatis nomine decoratur, eiusque ecclesia s. Flaviani in cathedralem erigitur, Auximano episcopatu suppresso et ad Recanatensem ecclesiam translato. A. 1263 Recanatensis ecclesia

denuo Humanatensi episcopo subiecta (cf. Potthast Regg. 18572. 18811), a. 1289 restituitur (cf. Potthast Reg. 23139). A. 1320 iterum suppressa, Maceratensi episcopatui addicta, a. 1357 in integrum restituta, cum eadem Maceratensi ecclesia iuncta est. A. 1586 noviter suppressa et Lauretanae ecclesiae tunc in cathedralem erectae subiugata, a. 1592 denique cum Lauretana aeque principaliter unitur, ita ut deinde praesul appelletur Recanatensis et Lauretanus episcopus.

Neque archivum episcopii neque archivum ecclesiae cathedralis chartas antiquas continent. De archivo civitatis cf. Bethmann in Archiv XII 567; Gött. Nachr. 1898 p. 17; L. Zdekauer L'archivio del Comune di Recanati ed il recente suo ordinamento (Fano 1905). Adnotamus quoque schedas abbatis Vogel de historia ecclesiastica Recanatensi etc., quae hodie adservantur penes marchionem Caesarem Solari Lauretanum; cf. Bethmann in Archiv XII 567.

Ecclesia s. Flaviani.

Legitur apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 109; I 92): „Ecclesia sancti Fabiani de Racanati XII denarios.“

Quum autem neque in urbe Recanatensi neque in eius territorio ecclesia s. Fabiani inveniatur, non dubium est, librarium in errorem incidisse, loco s. Flaviani scribentem s. Fabiani. Templum enim s. Flaviani inter ecclesias Recanatenses primum obtinet locum et a. 1240 ex collegiata in cathedralem ecclesiam erectum est. Praeter hanc s. Flaviani memoria dignae sunt ecclesia s. Viti et ecclesia s. Mariae de castro Recanati, iam a. 1139 in Innocentii II privilegio pro congregatione Avellana laudata (JL. 8034; cf. supra p. 96 n. 8).

IESI

(Aesium. Aesis)

Pietro Grizio Ristretto dell' istorie di Iesi [1] (In Macerata 1578); [2] (da A. Gianandrea. Iesi 1880). — Gio. Batt. Rocchi Vita di San Settimio martire, protettore e primo vescovo di Iesi (In Iesi 1641). — Ughelli [1] I 321 sq.; [2] I 279 sq. — Tomaso Baldassini Notizie historiche della reggia città di Iesi (In Iesi 1703). — Giovambattista De' Magnani Notizie istoriche della città di Iesi e de' suoi uomini illustri in: Calogerà Raccolta XXXI (In Venezia 1744) 335 sq. — Girolamo Baldassini Memorie istoriche dell' antichissima e regia città di Iesi (In Iesi 1765). — Gius. Colucci Della origine e delle antichità di Esio, oggi Iesi, in eius Antichità Picene XIII (1791) 1 sq. — Bernardino de S. Maria Nuova Analecta vetera s. Aesinatis ecclesiae iurium origini retegendae, ms. s. XVIII, Iesi Arch. capitolare; cf. Mazzatinti Archivi II 211. — Cappelletti VII 271 sq. — Angelo Angelucci Monumenti Iesini del medio evo e del risorgimento. Memorie storico-artistiche con documenti I (In Iesi 1859). — Alcibiade Moretti Memorie degl' illustri Iesini (Iesi 1870). — Gio. Annibaldi San Benedetto e l'Esio (Iesi 1880). — Antonio Gianandrea Carte diplomatiche Iesine trascritte e annotate in: Ciavarini Collezione di documenti storici antichi delle città e terre Marchigiane V (Ancona 1884). — G. Annibaldi La traslazione di S. Romoaldo e il suo culto nell' Esio (Iesi 1887). — Franc. Colini Memorie storiche della città di Iesi (Iesi 1890).

De scriptoribus Aesinis cf. A. Gianandrea Bibliografia storica Marchigiana in: Atti e memorie della R. Dep. per le provincie delle Marche I (1895) 191 sq.

Episcopatus Aesinus.

Aesinus episcopatus etiamnunc immediate ad apostolicam sedem spectat. Dioecesis vero exigua est. In ea floruerunt olim monasteria s. Savini et s. Benedicti de castello Plano, quae Calixtus III a. 1457 mensae episcopali adnexit, s. Apollinaris ord. s. Benedicti, et Camaldulensium coenobia s. Georgii de Murro et eremus s. Iacobi de Mandriolis sive s. Iacobi de Eremita, saepius in Camaldulensium privilegiis laudata.

Ecclesia cathedralis s. Septimio, primo Aesino episcopo, dedicata, a. 1208 consecrata est.

Neque archivum episcopii neque archivum canonicorum ecclesiae cathedralis s. Septimii chartas antiquas continet. In archivo civitatis antiquissi-

mum privilegium est Friderici I a. 1177 nov. 24 Stumpf Reg. 4231. Adnotamus quoque codicem, a. 1251, vulgo Libro rosso; cf. Gianandrea p. XLI sq.

De archivis Aesinis cf. Bethmann in Archiv XII 569; Gött. Nachr. 1898 p. 18; G. Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia II 200 sq.; de archivo civitatis cf. A. Zonghi Relazione sull' ordinamento dell' archivio comunale di Iesi (Fabriano 1879) et A. Gianandrea Carte dipl. Iesine p. XXVII. 211 sq. Antiqua eius inventaria vulgavit nuper Mazzatinti Archivi II 369 sq.

De episcopatu Aesino eiusque ecclesiis documenta Romanorum pontificum ante Innocentium III minime inveniuntur. Gregorii I enim rescripta a. 599 ian. Sereno ep. Anconitano et clero, ordini et plebi Auximan. missa (v. infra p. 207 n. 1. 2), non ad ecclesiam Aesinam, ut Lucentius ap. Ughellum [2] I 281, Baldassini, Cappelletti VII 275 sq., aliique contendebant, sed ad ecclesiam Auximanam pertinere manifestum est; cf. F. Vecchietti Dissertazione intorno alla città Ausina (Osimo 1764) et Girol. Baldassini Risposta alla dissertazione dell' abate F. Vecchietti. Append. ad eiusdem Memorie istoriche di Iesi (In Iesi 1765). In regestis Jaffeanis legitur insuper Alexandri III rescriptum ad R. ep. Aesinum missum J. 8559. JL. 12977 ad a. 1160—78 ian. 23 (edd. Baldassini Mem. App. p. III = Migne CC 1155 n. 1328; Cappelletti VII 278; cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 671 n. 8291a ad a. 1174 ian. 23); sed est potius Alexandri IV rescriptum a. 1260 ian. 23 ad C(rescentium) ep. Aesinum, cuius autographum in archivo civitatis adhuc custoditur (cf. Gianandrea l. c. p. 211; Mazzatinti Archivi II 203).

Gravem quoque errorem notamus in Albini et Cencii Libro censuum. Albinus enim (ed. Fabre-Duchesne II 110) sub Esino episcopatu recenset:

„Ecclesia sanctae Mariae de Silva XII denarios Papienses."

Cencius autem (l. c. I 218) eandem notitiam perperam sub episcopatu Oxomiensi in Hispania *(Osma)* repetit. Sed luce clarius est, hanc notitiam ad episcopatum Auximanum *(Osimo)* referendam esse, in quo ecclesia s. Mariae de Silva *(S. Maria in Selva)*, ab Urbano II Gislero abbati de Rambona concessa, sita fuit (in territorio oppidi vulgo Montechio; cf. supra p. 127).

OSIMO

(Auximum. Osimum)

Gaspar Zacchi Auximatis ecclesiae descriptio facta a. 1461 et pontificum catalogus in: Dom. Fillareti Lettere [2] (Osimo 1765). — Ercole Gallo Breve descrizione della antichissima città d'Osimo (Ancona 1615). — Gio. Baldi Le vite degli incliti martiri Vittore e Corona, di S. Leopardo vescovo, e degl' altri santi che son sepolti nella chiesa Osimana (Ancona 1620). — Flaminio Guarnieri De episcopis Auximatibus, ms. s. XVII; cf. Compagnoni I p. II. — Ughelli [1] I 557 sq.; [2] I 496 sq. — Antiochi Honuphrii Vetustissimae Auximatis urbis breves notitiae (Maceratae 1682). — Luigi Martorelli Memorie historiche dell' antichissima e nobile città d'Osimo (In Venezia 1705). — Giacomo Maria Giudici Ragguaglio istorico cronologico della chiesa d'Osimo, ms. s. XVIII in. — Domenico Pannelli Memorie di San Leopardo, vescovo d'Osimo (In Pesaro 1755). — Fausti Antonii Maroni Commentarius de ecclesia et episcopis Auximatibus (Auximi 1762). — D. Pannelli Memorie storiche de' santi Vitaliano e Benvenuto, vescovi d'Osimo (Pesaro 1763). — Franc. Anton. Zaccaria Auximatium episcoporum series (Auximi 1764). — Filippo Vecchietti Dissertazione intorno alla città Ausina (Osimo 1764). — Fil. Vecchietti Dissertazione intorno ad una promozione di cardinali fatta da papa Nicolò II nella città di Osimo in: Calogerà Nuova Raccolta XX (In Venezia 1770). — F. Vecchietti Intorno agli impieghi sostenuti da Gentile, vescovo di Osimo, nel XII secolo prima e dopo di sua promozione a questa chiesa (Osimo 1770). — Pompeo Compagnoni Memorie istorico-critiche della chiesa e de' vescovi di Osimo. Opera postuma continuata e supplita con note e dissertazioni da Fil. Vecchietti I—V (In Roma 1782—83). — Gius. Colucci Della origine e antichità di Osimo che servono di preliminare agli annali di essa città in eius Antichità Picene V. — G. Colucci Annali di Osimo. Parte prima ib. p. 103 sq. — Ios. Ant. Vogel Miscellanea di storia Osimana, ms. s. XVIII ex., Loreto, penes Caesarem Solari. — Marcantonio Talleoni Istoria dell' antichissima città d'Osimo I. II (Osimo 1807—8). — Gius. Cecconi Memoria archeologico-storico-critica intorno all' antica lamina di San Leopardo, primo vescovo di Osimo (Osimo 1832). — Cappelletti VII 482 sq. — Giosuè Cecconi Carte diplomatiche Osimane raccolte ed ordinate in: Ciavarini Collezione di documenti storici antichi delle città e terre Marchigiane IV (Ancona 1878).

Episcopatus Auximanus.

Primus Auximas antistes s. Leopardus, huius urbis patronus, colitur. Inter episcopos, quorum series heu! scatet lacunis, peculiari memoria dignus est Gislerus, ad quem Petrus Damiani epistolam suam misit (Epp. lib. IV n. 4) et cui opusculum suum decimumsextum dicavit. Illius quoque Auximani

episcopi, tot et tantis inauditis criminibus involuti, mentio est, de quo idem Petrus Damiani ad Clementem II scripsit (Epp. lib. I n. 3).

Auximates episcopi semper Romanis pontificibus immediate parebant. Sed a. 1240 Gregorius IX, quum Auximates Friderico II imperatori adhaesissent, eorum civitatem episcopalis sedis dignitate privavit, eam ad s. Flaviani ecclesiam Recanatensem transferens (cf. Potthast Regg. 10975. 10976). Urbanus IV vero a. 1264 feb. 28 Auximatem cathedram restituit (Potthast Reg. 18811). Denique Benedictus XIII a. 1725 Cingulanam ecclesiam, olim Auximati subiectam, denuo in sedem episcopalem erexit et cum Auximana aeque principaliter univit, ita ut deinde praesul appellaretur Auximanae et Cingulanae ecclesiarum episcopus.

Inter monasteria Auximanae dioecesis notamus monasterium s. Mariae de Silva, ab Urbano II abbatiae de Rambona concessum (cf. supra p. 127), et monasterium s. Mariae de Serra, in privilegiis Camaldulensium saepius laudatum.

De archivis Auximanis cf. Zaccaria Excursus litter. p. 250 sq.; Blume Iter II 201 sq.; Bethmann in Archiv XII 568; Gött. Nachr. 1898 p. 17; Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia III 296 sq. Archivum cancellariae episcopalis continet documenta inde ab a. 1202. In tabulario ecclesiae cathedralis Fanciulli (Osservazioni critiche sopra le antichità cristiane di Cingoli II 685 n. 7) chartas inde ab a. 1104 vidit, quae hodie desiderantur. De archivo civitatis cum chartis ex monasterio s. Victoris de Arcione (v. infra p. 212) cf. Aurelio Zonghi Relazione sull' ordinamento dell' antico archivio comunale della città di Osimo (Fano 1883) et Giosuè Cecconi Carte diplomatiche Osimane (Ancona 1878). Notamus quoque codicem, vulgo Libro rosso, s. XIII, cuius indicem praebet Mazzatinti Archivi III 303 sq. Codices manuscriptos in bibliotheca Collegii exsistentes recenset Mazzatinti Inventari VI 9 sq.

1 *(599 ian.)*

Gregorius I Sereno ep. Anconitano: mandat, ut ecclesiae civitatis Ausimo, Deo iuvante recuperatae, ex more visitator accedat; commonens eum, ut nullum de alia eligi permittat ecclesia, nisi forte inter clericos ipsius civitatis nullus ad episcopatum dignus potuerit inveniri. — Postquam civitas.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 99. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 89. Baldassini Notizie di Iesi p. 17. Mansi X 169 n. 90. Zaccaria p. 51. Compagnoni I 161 not. Troya Cod. dipl. Longob. I 437 n. 199. Cappelletti VII 275. Migne LXXVII 1017 n. 89. Mon. Germ. Epp. II 108. — Regg. J. 1245. JE. 1624.

Sunt qui legant „Ausinae“ et ad Aesim *(Iesi)* referendum esse putent.

2 *(599 ian.)*

Gregorius I clero, ordini et plebi consistenti Ausimo: nuntiat, se visitationem eccl. Ausimatis Sereno Anconitanae civ. ep. delegasse *(n. 1)*; monet, ut talem sibi praeficiendum expetant sacerdotem, qui a canonibus nulla discrepet ratione et tanto ministerio dignus valeat repperiri.

v. Civ. n. 1.

*3 *(1051)*

Leo IX mandat Gislerio Auximano ep., quatenus praevaricatores, qui spreto religionis habitu ad saeculum sint relapsi, secundum prudentiae eius facundiam conveniat et oboedire volentes ad suum propositum revocet; qui vero rebelles exsistant, perpetui anathematis sententia feriantur.

Laud. in Petri Damiani Opusc. XVI (cf. supra p. 206). — Reg. JL. 4256.

4 *Veroli (1170) mart. 25*

Alexander III G. subdiacono, Auximanensi procuratori etc.: mandat, quatenus possessiones mon. s. Clementis de Piscaria, quas ipse aut aliqui parochianorum ipsius occupatas tenent, abbati et fratribus restituat.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 18.

5 *Laterano (1179) mai. 15*

Alexander III Auximan., Firman., Camerinen. et Senogalien. epp.: mandat, quatenus parochianos suos ad restituendas possessiones mon. s. Clementis de Piscaria, ab eis instante schismate invasas, non differant districtius commonere.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 27.

Ecclesia cathedralis s. Theclae.

Privilegia antiqua omnino desiderantur. Notitiam circa consecrationem ecclesiae cathedralis: „Cathedralis ecclesia dicata est Leopardo pontifici et confessori; dicatorem habuit Leonem papam IX 2 kal. april. in annis Domini circa MLX“ Compagnoni I 444 ex ms. Zacchi ep. (s. XV med.) hausit.

*1 *Osimo (1053) mart.*

Leo IX consecrat ecclesiam cathedralem.

Regg. Compagnoni Mem. I 444. Zaccaria p. 34. Talleoni I 113. JL. I p. 541 ad a. 1052 mart. 31.

Leonem IX a. 1053 mart. 13 Ravennae, mart. 14 Arimini moratum esse constat, unde conici potest, eum eodem anno, fortasse mart. 16 (17 kal. april.) Auximi quoque fuisse.

Civitas Auximana.

Auximum cum eius territorio iam saec. VIII ad ecclesiam Romanam pertinuit. De restitutione enim patrimonii Ausimani Vita Zachariae (Lib. pontif. ed. Duchesne I 428) loquitur. A. 773 ex. Auximani quoque se b. Petro subdiderunt (n. 2).

De archivo civitatis cf. supra p. 207.

1 *(599 ian.)*

Gregorius I clero, ordini et plebi consistenti Ausimo: nuntiat, se visitationem eccl. Ausimatis Sereno Anconitanae civ. ep. delegasse; monet, ut talem sibi praeficiendum expetant sacerdotem, qui a canonibus nulla discrepet ratione et tanto ministerio dignus valeat repperiri. — Cognoscentes ecclesiam.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 100. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IX n. 90. Baldassini Notizie di Iesi p. 17. Mansi X 170 n. 91. Zaccaria p. 51. Troya Cod. dipl. Longob. I 438 n. 200. Cappelletti VII 276. Migne LXXVII 1017 n. 90. Mon. Germ. Epp. II 108. — Regg. J. 1246. JE. 1625.

*2 (773 ex.)

Hadrianus I recipit Auximanos, ad se concurrentes, in fide et servitio b. Petri.

Vita Hadriani I (Lib. pontif. ed. Duchesne I 496). — Reg. JE. —.

3 (1049—50)

Leo IX omnibus Auximanis, clero et populo: scribit, se perversam et prorsus exsecrabilem quarumdam plebium consuetudinem cognovisse, ut defuncto episcopo domum episcopi hostiliter irrumpentes invadant, facultates eius praedonum more diripiant, praediorum domos incendant, vites insuper et arbusta bestiali immaniores feritate succidant; quod nimirum, nisi ecclesiastici vigoris fuerit censura correctum, haud dubium quin regionibus illis repentini furoris immineat gladius. — Quia auctore Deo.

Petri Damiani Epp. lib. V n. 6. — Edd. Baronius Ann. ad a. 1051 c. 3 = Bull. ed. Cherubini [2] I 9 n. 1, = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 378 n. 22, = Zaccaria Auximatium epp. series p. 57, = Compagnoni Mem. I 326 Exc., = Bull. magnum ed. Luxemb. I 24 n. 1, = Bull. Rom. ed. Taur. I 611 n. 22. Petri Damiani Opp. ed. Caietanus = Migne CXLIV 347 n. 6. Mansi XIX 672 n. 10. — Regg. Höfler Die deutschen Päpste II 376. J. 3274. JL. 4210.

Mons s. Petri.

(Monte San Pietro)

Giosuè Cecconi Il Monte Santo Pietro, ora Villa Leopardi Dittaiuti. Brevi cenni istorici con appendice di documenti e note (Osimo 1878).

Ad occidentem versus, haud procul a civitate Auximana, mons s. Petri situs est, nostris quoque diebus Monte San Pietro appellatus, qui iam inde ex antiquis temporibus inter patrimonia S. R. E. enumerabatur. Certe ad patrimonium Auximanum spectabat, quod Liutprandus Langobardorum rex Zachariae papae restituit. Etiam apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 109; I 93) legimus sub Oximano (Osimensi) episcopatu:

„Homines montis sancti Petri III solidos Luccenses.
Ecclesia sancti Petri eiusdem loci II solidos.“

1 1058

Benedictus X Acto et Alberto ac Donnello gg., Bonicio [Bonc̄] atque Guislero [Guislen̄] gg., Alberto et Ingo gg., Iohanni seu Attoni et Pagano sive Bonanto gg. etc.: concedit fundum Catinianum integrum, in quo est oratorium s. Petri, et castellum noviter ab eis constructum, et totam eorum portionem de fundo Pupiano, ita sane, ut ab eis singulis quibusque indictionibus pensionis nomine rationibus ecclesiasticis 12 den. Papien. persolvantur, utque tam filii quam nepotes eorum fidelitatem S. R. E. praebeant. — Quotiens a nobis. Scr. p. m. Octaviani scrin. et not. S. R. E., ind. 11.

Insert. bullae Honorii III a. 1219 mart. 26 Potthast Reg. 6017: Roma Arch. Vat. Reg. Vat. t. 10 f. 77 ep. 365 [= cod. Vallicell. I 53]. — Edd. Compagnoni Mem. V 44 n. 21. Theiner Cod. dipl. dominii temp. I 8 n. 8. Horoy Honorii III Opp. III 168 n. 159. Pressutti Reg. Honorii III t. I 322 n. 1952. — Reg. JL. 4390.

Honorius III chartam hanc ex Innocentii III privilegio confirmationis, quod periit, bullae suae inseri iussit.

*2 *(1191—97)*

Celestinus III confirmat priori eccl. s. Petri et dominis castri montis s. Petri concessionem a Benedicto pp. *(n. 1)* factam, et indulget eis, ut liceat eis in praesentia Auximani ep. vel potestatis vel consulum in Auximana civ. possessiones ab aliis iniuste invasas, salvo iure et annuo censu, revocare.

Laud. in Honorii III bullis a. 1219 mart. 26 Potthast Reg. 6017. 6018. — Reg. JL. —.

CINGOLI.

(Cingulum)

Oratio Aviccenna Memorie della città di Cingoli [1] (In Iesi 1644); [2] (1886). — Ughelli [2] X[a] 58 sq. — Iusti Fontanini Consultatio de Cingulana ecclesia in Piceno antiquis honoribus cathedrae episcopalis restituenda (Romae 1725). — Franc. Maria Rafaelli Delle memorie ecclesiastiche intorno l' istoria ed il culto di Santo Esuperanzio, antico vescovo e principal protettore di Cingoli I—III (In Pesaro 1762). — Fausti Antonii Maroni Commentarius de ecclesiis et episcopis Auximatibus. Appendix de ecclesia et episcopis Cingulanis p. 50 sq. — Bernardino Noja Esposizione di due lettere di papa Pelagio I scritte a Giuliano vescovo Cingolano (Osimo 1767). — F. M. R(afaelli) Dissertazione dell' origine e de' progressi della chiesa vescovile di Cingoli (In Pesaro 1769). — (Luca Fanciulli) Osservazioni critiche sopra le antichità cristiane di Cingoli I. II (Osimo 1769). — Herm. Dom. Christianopuli De s. Exuperantio Cingulanorum episcopo deque eius vitae actis (Romae 1771). — F. M. R(afaelli) Dell' origine e dei progressi della chiesa vescovile di Cingoli, della titolare di essa, degli antichi di lei protettori, e dell' amministrazione sua al vescovo di Osimo in: Calogerà Nuova raccolta XXXII (1778). XXXIII (1779). XXXV (1780). XXXVI (1781). — F. M. R(afaelli) Storia letteraria della controversia delle chiese di Osimo e Cingoli ib. XXXVIII (1783). — F. M. Rafaelli Raccolta di documenti Cingolani vol. I—V, ms. s. XVIII, Cingoli Arch. Raffaelli; cf. Bethmann in Archiv XII 563. — Gius. Colucci Delle antichità di Cingoli in eius Antichità Picene III 103 sq. — Io. Ant. Vogel Miscellanea storica di Cingoli, ms. s. XVIII ex., Loreto, penes Caesarem Solari. — Cappelletti VII 438 sq. — Fil. Raffaelli Della fedeltà dei Cingolani alla santa Sede apostolica etc. commentario storico (Macerata 1850). — F. Raffaelli Narrazione sopra la dignità arcipretale e serie degli arcipreti Cingolani (Tolentino 1851). — F. Raffaelli Narrazione storico-biografica sulla prepositura e sui proposti della cattedrale di Cingoli (Macerata 1864).

Episcopatus Cingulanus.

Cingulum oppidum priscis temporibus episcopalis sedis honore insigne evasisse certum est. Primus, quem novimus, antistes Cingulanus Theodosius in Vita s. Exsuperantii, huius ecclesiae patroni et secundi episcopi, commemoratur. Postea occurrit in monumentis saec. VI Iulianus ep., qui Vigilium papam ad concilium Constantinopolitanum a. 553 prosecutus est, ut legimus in eius epistola ad Rusticum et Sebastianum missa JK. 927. Pelagius I duas ad Iulianum ep. epistolas satis notas dedit (n. 1. 3). Quando Cingulum episcopalem honorem amiserit, ignoramus; certe saec. XI Auximatis episcopi iurisdictioni subiectum fuit. A. 1725 denique Benedictus XIII episcopatum Cingulanum restituit eumque cum Auximano aeque principaliter univit. Viri

docti sane de rationibus tam Cingulanorum quam Auximatum circa iura episcopalia inter se disceptare minime destiterunt.

De archivis Cingulanis cf. Bethmann in Archiv XII 563; Gött. Nachr. 1898 p. 26; G. Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia III 198 sq.

1 *559 april. 29*

Pelagius I Iuliano ep. Cingulano: testatur, eum intulisse rationibus ecclesiae ex praestatione massarum sive fundorum per Pycenum ultra XI positorum, eius curae commissum, de ind. 7 Anastasio argentario et arcario S. R. E. auri sol. 500. — Constat dilectionem. 3 kal. mai. p. c. Basilii v. cl.

Deusdedit Coll. can. lib. III c. 130 [109]. — Edd. Zaccaria Dissert. de rebus eccl. II 95. Rafaelli Mem. eccl. I 187 = Cappelletti VII 469. Mansi IX 737 (3 kal. aug.) *= Migne LXIX 417. Martinucci p. 291. Wolf v. Glanvell p. 324. — Regg. J. 633 et JK. 953 ad iul. 30.*

**2* *(555—60)*

Pelagius I praecipit Iuliano ep. Cingulano, ut non negligenter, sed omnia fideliter et strenue agat nec in aliquo gravari patiatur ecclesiam.

Laud. in n. 3. — Reg. JK. —.

3 *(555—60)*

Pelagius I Iuliano ep. Cingulano: iterata iussione *(n. 2)* praecipit de mancipiis, ut viros, qui forte gynaeceo utiles esse possint, concedat illis, ita tamen ut pro artificii ipsorum merito in agricolis compensentur ecclesiae; et de rusticis, qui possint conductores vel coloni esse. — Iterata frequenter.

Edd. Baluze Misc. [2] *III 2 ex codd. bibl. Colbert. et Rivipullen. = Zaccaria Dissert. II 96, = Rafaelli Mem. eccl. I 190, = Cappelletti VII 469. — Regg. J. 656. JK. 956.*

Ecclesia collegiata s. Salvatoris de Colle blanco.

Cingulana ecclesia principalis s. Exsuperantio dicata erat. Praeter eam duae olim in agro Cingulano ecclesiae collegiatae celebrabantur, ecclesia s. Mariae de Trovignano et ecclesia s. Salvatoris de Colle blanco, quae a canonicis regularibus s. Augustini recta, postea sub titulo s. Salvatoris et ss. Quatuor Coronatorum in commendam reducta est. Locus Colle haud longe ab urbe Cingulana distat.

Chartae, quae ad hanc ecclesiam spectant, hodie in archivo civitatis Cingulanae custodiuntur; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 26 et Mazzatinti III 198 sq.

A = Orig. Cingoli Arch. comunale.

1 *Laterano 1142 mart. 23*

Innocentius II Iohanni priori etc.: suscipit eccl. s. Salvatoris de Colle blanco sub apost. protectione, confirmat ordinem canonicum secundum b. Augustini regulam et possessiones, et concedit ius eligendi priorem, decimas et sepulturam liberam. — Desiderium quod. Ego Innocentius etc.

Subscr. 16 card. Dat. Lat. p. m. Gerardi S. R. E. presb. card. et bibl., 10 kal. april., ind. 5, inc. d. a. 1141, pont. v. d. Innocentii II pp. a. 13.

A. — Ed. Rafaelli Mem. eccl. III 63 n. 3 ex A. — Regg. Mazzatinti Archivi III 198. JL. 8217.

**2* *(1145—53)*
Eugenius III concedit privilegium.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

3 *Verona 1187 mart. 13*
Urbanus III Petro priori etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 1)* et Eugenii *(n. 2)* suscipit eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Religiosam vitam eligentibus. Ego Urbanus etc. Subscr. 10 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 3 id. mart., ind. 5, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 2.

A. — Ed. Rafaelli Mem. eccl. III 67 n. 5 ex A. — Regg. Mazzatinti Archivi III 198. JL. 15954.

Monasterium s. Victoris de Arcione.

Monasterium s. Victoris in fundo q. d. Silva longa iuxta fluvium Musonem *(Mosone)*, sive de Arcione satis antiquum esse constat. Rexerunt monachi ex ordine s. Benedicti sub abbatibus, quorum series legitur apud Compagnoni Mem. di Osimo V 295, postea abbates commendatarii. Castrum Arcione sive Arzono in agro Cingulano situm hodie destructum est. Monasterium s. Victoris iuris fuit b. Petri, ut apparet ex Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 93), ubi legimus:

„Ecclesia sancti Victoris II denarios Papienses."

De loco cf. Compagnoni Mem. di Osimo II 70 not.; Zaccaria Auximatium epp. series p. 43 sq.; Fanciulli Osserv. critiche I 346 sq.; Turchi De eccl. Camerinen. pontif. p. 187 not. 2.

Monumenta huius monasterii inde ab a. 1068 hodie in archivo civitatis Auximanae custodiuntur, unde vulgavit Fanciulli Osserv. critiche II et Cecconi Carte Osimane. Transcripsit b. m. Aurelius Zonghi ep. Aesinus. Sed inter ea Romanorum pontificum privilegia minime inveniuntur.

**1* *(1059—61)*
Nicolaus II concedit privilegium protectionis.

Laud. in Nicolai IV privilegio a. 1291 aug. 18 (Reg. Vat. t. 46 f. 102' n. 519; ed. Langlois Les reg. de Nicolas IV p. 817 n. 6094). — Reg. JL. —.

**2* *(1099—1118)*
Paschalis II concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

**3* *(1145—53)*
Eugenius III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*4 *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*5 *(1185—87)*

Urbanus III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*6 *(1187—91)*

Clemens III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

*7 *(1191—97)*

Celestinus III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

FOSSOMBRONE

(Forum Sempronii)

Ughelli [1] II 909 sq.; [2] II 826 sq. — G. B. Mondelli Compendio della storia di Fossombrone, ms., Gubbio Bibl. comunale; cf. Mazzatinti Inventari I 136. — Ridolfo Maria (Romani) Vita di Santo Aldebrando, già vescovo della città di Fossombrone ed ora protettore (Fano 1705). — Gius. Colucci Delle antichità di Foro Sempronio in eiusdem Antichità Picene VII 124 sq. — Giuliano Tenaglia Notizie e fatti appartenenti all' antica e nobile città di Fossombrone vol. I—IV, ms. s. XVIII, Fossombrone Bibl. Passionei; cf. Mazzatinti Archivi III 252. — Francesco Casoli Memorie della città di Fossombrone vol. I. II, ms. s. XVIII ex., ib. — Modesto Morosini Memorie storiche di Forsemprone vol. I—III, ms. s. XIX, ib. — Cappelletti III 265 sq. — Augusto Vernarecci Del comune di Sant' Ippolito e degli scarpellini e dei marmisti del luogo (Fossombrone 1900). — (A. Vernarecci) Le prime memorie del cristianesimo in Fossombrone (Fossombrone 1905). — A. Vernarecci Fossombrone dai tempi antichissimi ai nostri con illustrazioni e appendice di documenti I (Fossombrone 1907).

Episcopatus Forosemproniensis.

De primo antistite viri docti inter se discordant; A. Vernarecci (Fossombrone p. 114) Timotheum s. III ex. aut s. IV in., alii tamen Innocentium ep., qui actis conciliorum a. 499 et 501 subscripsit, primum Forosemproniensem episcopum nominant. De iis vero, qui ei successerunt, perpauca scimus. Recordamur Petrum ep., qui a. 876 et 877 sub Iohanne VIII legationis munere in Galliam functus est (cf. Dümmler Gesch. des ostfränk. Reiches [2] II 410. III 40), et Fulcoinum ep., qui iubente Gregorio VII, una cum Gepizone abbate s. Bonifatii de Urbe a. 1076 in basilica Salonica Demetrium ducem regem Illyricorum et Dalmaticorum coronavit; cf. Cencii Libr. cens. S. R. E. c. 72 (edd. Muratori Ant. V 840; Fabre-Duchesne I 356). Episcopatus Forosemproniensis ecclesiae Romanae immediate subiectus erat, donec a. 1563 archiepiscopo Urbinati ut suffraganeus addictus est. Petrus Damiani de eligendo episcopo Forosemproniensi ad Gregorium VI epistolam satis notam misit (Petri Damiani Epp. lib. I n. 2; cf. quoque lib. IV n. 10).

In Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 93) recensetur: „In episcopatu Forosimphroniensi: Episcopus ille I bisantium.“

Idem census legitur in bulla ab Honorio III a. 1224 Monaldo episcopo ad exemplar praedecessorum concessa (Potthast Reg. 7255).

Privilegia antiqua Forosemproniensis ecclesiae desiderantur. Chartae, quae adhuc exstant in tabulario episcopali, ad s. XVII pertinent; in tabulario canonicorum instrumenta inde ab a. 1420 adservantur. Honorii III autem bullam a. 1224 Potthast Reg. 7255, quae tenorem antiquorum privilegiorum, ut videtur, repetit, cuique insertum fuit Alexandri II placitum (n. 7), nostris temporibus Modestus Morosini ex archivo canonicorum transportavit; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 21. De bibliotheca civitatis q. v. Passionei cf. Aug. Vernarecci Mons. Benedetto Passionei (Fossombrone 1884) et Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia III 238 sq.

Excerpta ex archivis Fori Sempronii congessit Modestus Morosini Spogli d'archivi vol. I—VI, ms. s. XIX, Fossombrone Bibl. Passionei.

C = Octavii ep. Accoromboni Acta ecclesiae Forosemproniensis, s. XVI ex., Fossombrone Arch. vescovile. Conf. quoque ms. Informatione intorno al beneficio di Sorbilongo come per un barlume che si è potuto havere in alcune bolle nella città di Fosumbrone, Genova Bibl. civ. Brerio D bis 3. 8. 6. n. 30; cf. Gött. Nachr. 1902 p. 180.

D = Memoriale illustris civitatis Forisempronii vol. I, s. XVI sq., Fossombrone Bibl. Passionei; cf. Mazzatinti Archivi III 238.

E = Mod. Morosini Memorie storiche di Forsemprone vol. I, s. XIX, ib.

1 *(558)*

Pelagius I Iohanni magistro militum: petit, ut Paulinum Forosimproniensem pseudoep. ad se sub digna custodia dirigat. — Paterno vos.

Edd. Baluze Misc. ² III 3 ex codd. bibl. Colbert. et Rivipull. = Cappelletti III 267 = Vernarecci Fossombrone I 125. De Rubeis Mon. Aquileiensia p. 211. A. Mai Nova patr. bibl. VII, 3 p. 60 ex decr. Bonithonis. Theiner Disquisitiones p. 203 (ex cod. Vindobon., ut videtur). — Regg. J. 644. JK. 952.

2 *(558—60)*

Pelagius I Viatori et Pancratio illustribus: scribit de Paulino ep., quem cum gravi obiurgatione per diaconos confestim exire et ad monasterium, in quo relegatus fuerat, properare se praecepisse nuntiat. — Valde mirati sumus.

Coll. Britt. Pelagii I ep. 22 (in cod. Mus. Britt. Add. 8873 s. XII). Bernaldi Libellus de evitanda excommunicatorum communione (ed. Mon. Germ. Libelli de lite III 598). Gratiani Decr. C. XXIV qu. 1 c. 34. Deusdedit lib. I c. 175. 177. 178 [143] (edd. Martinucci p. 104. Wolf v. Glanvell p. 110), ubi finis canonis legitur [et in aliis collectionibus]. — Regg. Ewald in N. Archiv V 545 n. 22. J. 675. JK. 994.

3 *(558—60)*

Pelagius I Basilio et Ocleatino defensoribus: scribit, se Iohanni exconsuli scripta direxisse circa Paulinum pseudoep. *(n. 1)*; destinat eos ad eandem causam. — Iohanni viro glorioso.

Coll. Britt. Pelagii I ep. 56. — Ed. Loewenfeld Epp. p. 18 n. 34. — Regg. Ewald in N. Archiv V 557 n. 56. JK. 1028.

4 *(558–60)*

Pelagius I Iohanni magistro: petit, ut Paulinum pseudoep., de quo ei iam antea scripsit *(n. 1)*, teneri et ad se abduci faciat, presbyteros et diacones teneri, vel eidem ep. subici vel, ut ad se dirigi possint, iubeat providere; Basilium atque Ocleatinum defensores *(n. 3)* se deputasse nuntiat. — Petimus ut Paulinum.

Coll. Britt. Pelagii I ep. 57. — Ed. Loewenfeld Epp. p. 18 n. 35. — Regg. Ewald in N. Archiv V 557 n. 57. JK. 1029.

**5* *(1054–57)*

Victor II concedit eccl. Forosimphoniensi, motus pietate paupertatis eiusdem ecclesiae, ecclesiam s. Iohannis in Sorbitulo cum decimis et oblationibus vivorum et defunctorum, cum consecrationibus universis, et mancipat eius dominio eiusdem massae ecclesias universas.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

**6* *(1054–57)*

Victor II suscipit ecclesiam Forosempronien. sub b. Petri protectione.

Laud. in Honorii III privilegio a. 1224 mai. 19 concesso Potthast Reg. 7255. — Reg. JL. —.

7 *Laterano 1070 mai. 15*

Alexander II, in Lateranen. palatio residens, profert sententiam super controversia inter Benedictum Forosimphonien. et Guillelmum Senogalien. epp. de eccl. s. Iohannis in Sorbitulo cum ceteris ecclesiis de massa Sorbituli, concessionem Victoris *(n. 5)* confirmans. — Cum in Dei. Actum in m. mai., die 15, ind. 8. Ego Sergius S. R. E. scrin. ss.

Insert. bullae Honorii III a. 1224 mai. 19 Potthast Reg. 7255. [C p. 34. D f. 23'. E f. 125]. — Edd. Ughelli [1] II 914; [2] II 829 (mai. 10, ind. 13) *= Bull. Rom. ed. Cocquelines III 236 n. 72 = Bull. Rom. ed. Taur. III 405 n. 72, = Mittarelli Ann. Camald. II 251, = Mansi XIX 997, = Colucci Antichità Picene X 210, = A. Lazzari De' vescovi d' Urbino App. p. 1 n. 1. — Regg. Grandi Dissert. Camald. IV 132. Sarti De epp. Eugubinis p. 45. Hübner Gerichtsurkunden n. 1437. Vernarecci Fossombrone p. 192. J. p. 396. JL. I p. 585.*

**8* *(1061—73)*

Alexander II concedit privilegium protectionis.

Laud. in Honorii III privilegio a. 1224 mai. 19 Potthast Reg. 7255. — Reg. JL. —.

**9* *(1073–85)*

Gregorius VII concedit privilegium protectionis.

Laud. ut supra n. 8. — Reg. JL. —.

**10* *(1099–1118)*

Paschalis II concedit privilegium protectionis.

Laud. ut supra n. 8. — Reg. JL. —.

**11* *(1130—43)*

Innocentius II concedit privilegium protectionis.

Laud. ut supra n. 8. — Reg. JL. —.

*12 *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut supra n. 8. — Reg. JL. —.

*13 *(1153—54)*

Anastasius IV concedit privilegium protectionis.

Laud. ut supra n. 8. — Reg. JL. —.

*14 *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium protectionis.

Laud. ut supra n. 8. — Reg. JL. —.

*15 *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut supra n. 8. — Reg. JL. —.

*16 *(1182)*

In praesentia (Lucii III) pp. causa inter Nicolaum Forosinfronien. ep. et Marcum responsalem Fontis Avellanae et Iohannem quondam priorem ipsius monasterii super massa Sorbetuli agitatur.

v. Eremus s. Crucis de Fonte Avellanae n. 12.

17 *(Laterano) 1182 mart. 8*

Petrus Tusculan. ep., Vivianus tit. s. Stephani in Celio monte et Hugo Petri Leonis tit. s. Clementis presb. card. Nicolao Forosinfronien. ep. et priori et conventui Fontis Avellanae: definiunt causam inter eos super castro Laureti aliisque possessionibus (in massa Sorbetuli) etc.

v. Eremus s. Crucis de Fonte Avellanae n. 13.

*18 *(1181—85)*

Lucius III concedit privilegium protectionis.

Laud. ut supra n. 8. — Reg. JL. —.

URBINO

(Urbinum. Orbinum)

Vinc. Maria Cimarelli Istorie dello stato d'Urbino (In Brescia 1642). — Ughelli [1] II 859 sq.; [2] II 779 sq. — Alessandro Certini Vita di Crescentiano martire, protettore di Città di Castello e Urbino .. con alcune notizie della suddetta città (In Foligno 1709). — (Bernardino Baldi) Memorie concernenti la città di Urbino (In Roma 1724). — Antonio Corradini Memorie d'Urbino, ms. s. XVIII ex., Urbino Arch. capitolare. — Andrea Lazzari Della origine della religione cristiana in Urbino in: Colucci Dell' antichità Picene III 249 sq. — A. Lazzari Su di varie memorie istoriche e antichità e sulla decadenza di Urbino, ib. IV 131 sq. — A. Lazzari Dei due Urbini Metaurense e Ortense, ib. IX 159 sq. — A. Lazzari Serie de' vescovi ed arcivescovi d'Urbino, ib. XXII 205 sq. — (A. Lazzari) De' vescovi d'Urbino con alcuni aneddoti concernenti il dominio temporale de' conti e duchi (In Urbino 1806). — Franc. Maria Ricciardelli Storia d'Urbino vol. I—IV, a. 1845, ms. Urbino Arch. comunale; cf. Mazzatinti Archivi II 45. — Cappelletti III 165 sq. — Filippo Ugolini Storia dei conti e duchi d'Urbino I. II (Firenze 1859). — Camillo Marcolini Notizie storiche della provincia di Pesaro e Urbino [1] (Pesaro 1868); [2] (Pesaro 1885). — Pompeo Gherardi Guida di Urbino (Urbino 1875). — Pomp. Gherardi e Ettore Gherardi Guida di Urbino (Urbino 1890). — Egidio Calzini Urbino e i suoi monumenti [1] (Rocca San Casciano 1897); [2] (Firenze 1899).

Episcopatus Urbinas.

Urbinates episcopi Romanae sedi immediate subiecti sunt. Inter eos notamus Mainardum, ad quem Petrus Damiani librum De eleemosyna misit (Opusc. IX). Ecclesiam Urbinatem Pius IV a. 1563 iun. 4 archiepiscopali dignitate honestavit eique Calliensem, Senogalliensem, Pisaurensem, Forosempronienesem, Feretranensem et Eugubinum episcopatus subiecit (edd. Ughelli [1] II 881; [2] II 800; Cappelletti III 206). A. 1635 ab Urbano VIII oppidum Castri Durantis in provincia Massae Trabariae sub nomine Civitatis Urbaniae, et oppidum S. Angeli in Vado episcopalis cathedrae honore ornata et sub metropolitana iurisdictione Urbinatis archiepiscopi constituta sunt; cf. Vinc. Lanciarini Il Tiferno Mataurense e la provincia di Massa Trabaria (Roma 1890).

De archivis Urbinatibus cf. Gött. Nachr. 1898 p. 18 et Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia II 41 sq. — Adnotamus quoque „Excerpta ex archivis civitatis Urbini auctore Antonio Corradini", mss. s. XVIII, Urbino

Arch. capitolare et Arch. comunale, et quae ex archivis Urbinatibus transscripsit Iosephus Garampi in Adversariorum vol. I, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi.

1 *(593 mart.)*

Gregorius I Leontio ep.: delegat eccl. Ariminensis visitationis operam.

v. Rimini, Episc. n. 5. — Hunc Leontium ep. Urbinatem fuisse, unus Iohannes diac. in Vita Gregorii I lib. IV c. 52 tradit. Leontio mortuo, Sebastianus ei successisse videtur, cui Gregorius I pariter visitationem Ariminensis ecclesiae commisit (cf. Rimini, Episc. n. 11).

2 *(1145—53)*

Eugenius III clericis Orbinatis: scribit, antiquam ecclesiae consuetudinem esse, ut defuncto episcopo clerici iuxta ss. patrum decreta in unum conveniant atque, Spiritus sancti gratia invocata, honestam personam sibi in pastorem concorditer eligant; electio autem celebrata Romano pontifici sive metropolitano proprio cum electorum subscriptionibus praesentanda sit, ut illius iudicio, si idonea fuerit, approbetur; si minus canonica, reprobetur. — Iustitiae ratio.

Coll. Lips. t. 31 c. 4. — Ed. Friedberg Quinque compilationes p. 197. — Reg. JL. 9658.

Monasterium s. Silvestri de Iscleto.

(Secchieto)

Monasterium s. Silvestri de Iscleto sive Isketo, situm iuxta Metaurum fluvium haud procul ab oppido Fermignano, de quo loquitur Petrus Damiani in Opusc. XIX c. 4, coluerunt monachi ex ordine s. Benedicti usque ad a. 1258, quando Alexander IV monialibus s. Mariae Castri Begni ord. s. Damiani commisit (Potthast Regg. 17152. 17277. 17556).

Chartas inde ab a. 1182, olim in archivo s. Luciae Urbinatis custoditas, exscripsit Antonius Corradini Spoglio delle pergamene esistenti nel monastero di S. Lucia di Urbino, ms. s. XVIII, Urbino Arch. capitolare, inter quas Innocentii IV bullam a. 1252 aug. 29 notamus; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 18.

**1* *(1185—87)*

Urbanus III concedit privilegium protectionis.

Laud. in Innocentii IV privilegio a. 1252 aug. 29. — Reg. JL. —.

Monasterium s. Angeli de Gaifa.

Monasterium Gaifanum, in agro Urbinate iuxta Metaurum fluvium situm, satis antiquum est. Primum a monachis ord. s. Benedicti rectum, a. 1480, Sixto IV iubente, ad Olivetanos transiit; cf. Lancellotti Hist. Olivet. p. 243 sq.; Lubin p. 155.

Paschalis II et Eugenii III privilegia inter chartas monasterii Gaifani in archivo civitatis Eugubinae adservantur; cf. Fr. Arduini in Arch. stor. per le Marche e per l'Umbria IV 425.

B = Cop. Gubbio Arch. comunale.

†*1* *Roma 1110 april. 24*

Paschalis II Petro abbati etc.: concedit privilegium. — Sicut iniusta poscentibus. Ego Paschalis etc. Dat. Romae p. m. Iohannis S. R. E. diac. card., 8 kal. mai., ind. 3, inc. d. a. 1110, pont. autem d. Paschalis pp. II a. 11.

B a. 1454 mart. 4. — Edd. Lancellotti p. 244 Exc. Gött. Nachr. 1909 ex B. — Reg. JL. 6274.

Totus paene privilegii textus a falsario depravatus est.

2 *Viterbo 1146 oct. 29*

Eugenius III Ugoni abbati etc.: ad exemplar Paschalis II *(n. 1)* suscipit s. Angeli mon. in valle Gaifae sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Quoniam sine verae. Ego Eugenius etc. Subscr. 12 card. Dat. Viterbi p. m. Baronis S. R. E. diac. card., 4 kal. nov., ind. 10, inc. d. a. 1146, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 2.

B a. 1454 mart. 4. — Ed. Lancellotti p. 244. — Reg. JL. 8952.

Monasterium s. Vincentii de Petra Pertusa.

Lubin p. 293. — G. Grandi in Petri Damiani Opp. I praef. p. LX sq. — Mittarelli Ann. Camald. I 330. — Augusto Vernarecci L'abadia di S. Vincenzo presso il Furlo (Pesaro 1896).

Monasterium hoc, olim monachorum ord. s. Benedicti, situm iuxta flumen Candilianum prope locum q. d. Petra Intercisa sive Petra Pertusa sive Petra lata, hodie Badia del Furlo, inter antiquissimas huius regionis abbatias celebrabatur, eiusque iam mentio fit in Vita Deoderici I ep. Mettensis auctore Sigeberto Gemblacensi (Mon. Germ. Scr. IV 475). De eo Petrus Damiani saepius loquitur (Epp. lib. VI n. 32; VII n. 15 et in Vita s. Romualdi c. 43 et c. 57, ubi Gaudentium abbatem s. Vincentii memorat). Sed iam saec. XIV in. monasterium adeo in spiritualibus et temporalibus collapsum fuit, ut ab Urbinate episcopo priori eremi Fontis Avellanae reformandi gratia concessum esset (cf. Benedicti XI rescriptum a. 1304 ian. 31 apud Grandjean Le reg. de Benoit XI c. 360 n. 539). A. 1439 denique, Eugenio IV iubente, canonicis ecclesiae cathedralis Urbinatis cessit; cf. Nicodario Vampa Nella chiesa e la vita dei popoli, Append. (Urbino 1892).

Recensetur quoque in Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 93):

„Monasterium sancti Vincentii de Petra Pertusa II bizantios“.

Sed privilegium de re desideratur, quum archivum monasterii s. Vincentii prorsus, ut videtur, perierit.

Civitas et comitatus Urbinas.

**1* *(873)*

Iohannes VIII monet Sophonestam feminam apostolicis litteris, ne alienigenas copulas anhelet.

Laud. in n. 2. — Reg. JE. —.

2 *(873)*

Iohannes VIII Sophonestae feminae: praecipit, ut, accepto 20 dierum spatio aut ex nostratibus cum consensu Orbinantium atque Callensium virum legitima foederatione suscipiat, aut sub sacro velamine castimoniam carnis promittat, aut in suam praesentiam veniat. — Multorum relatione.

Coll. Britt. Iohannis VIII ep. 10. — Ed. Loewenfeld Epp. p. 26 n. 48. — Regg. Ewald in N. Archiv V 300 n. 10. JE. 2965.

**3* *(1033—46)*

Benedictus (IX) locat (Rodulpho) comiti Ariminensi plebem s. Petri q. d. in Arsicio et plebem s. Gaudentii in comitatu Orbinensi.

Deusdedit lib. III c. 196 [149] (edd. Martinucci p. 318. Wolf v. Glanvell p. 358). Albinus lib. X c. 30 et Cencius c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 348). — Reg. JL. —.

cf. Rimini, Civ. n. 6 et Cencii Lib. censuum S. R. E. c. 19 (ed. Fabre-Duchesne I 244).

CAGLI

(Callium)

Hippolyti Innocenzi Catalogus episcoporum Calliensium, s. XVI ex archivo Vaticano praecipue elaboratus, ms., Cagli Bibl. comunale. — Francesco Bricchi Vita e miracoli del glorioso martire S. Gerontio, vescovo avocato della città di Cagli, con gl' annali di questa (In Urbino 1639). — Fr. Bricchi Delli annali della città di Cagli p. I (In Urbino 1641); p. II, ms. s. XVII, exstat penes familiam Mochi Zamperoli Calliensem (eius apographa s. XVII, XVIII et XIX in bibliotheca civ. Calliensis, in bibl. Platneriana de Urbe, in bibl. civ. Eugubinae XVII F 24; cf. Mazzatinti Inventari I 145). — Ughelli [1] II 888 sq.; [2] II 808 sq. — Antonio Gucci Annali di Cagli vol. I—V, ms. s. XVII, Cagli Bibl. comunale. — Ant. Gucci Memorie della città di Cagli sive Selve vol. I—VII, ms. s. XVII, ib. (aliud exemplar exstat in bibl. civ. Firmanae cod. 4 DD 1 (564) et penes Augustinum Michelini Tocci Calliensem; cf. Vernarecci Fossombrone p. 166 not. 1). — Cristoforo Cosci De statu ecclesiarum civitatis Calli et eiusdem dioecesis relatio (Romae 1745). — G. Colucci Delle antichità di Calle, oggi Cagli, in eius Antichità Picene XIII 115 sq. — Marino Marini Monumenta Calliensia medii aevi ex autographis in tabulariis S. R. E. asservatis egesta, dissertationibus et notis illustrata, ms. a. 1820, Cagli Bibl. comunale. — Luigi Rossi Memorie civili ed ecclesiastiche di Cagli vol. I—V, ms. s. XIX, ib. — Cappelletti III 235 sq. — Gius. Mochi Storia di Cagli nell' età antica e nel medio evo (Cagli 1878). — A. Maestrini La chiesa cattedrale di Cagli dai primordi fino al 1792 (Cagli 1892). — A. Tarducci De' vescovi di Cagli (Cagli 1896). — A. Tarducci Piobbico e i Brancaleoni. Memorie storiche (Cagli 1897). — Gio. Mangaroni Brancuti Congetture sull' origine del comune di Cagli (Cagli 1901).

Episcopatus Calliensis.

Primus, quem cognoscimus, Calliensis antistes, Gratianus a. 359 concilio Ariminensi interfuit. De iis vero, qui ei successerunt, perpauca scimus. Memoramus Iohannem, a Iohanne VIII Ravennam missum (J. 2574. JE. 3352), et Liudolfum, de quo Petrus Damiani ad Nicolaum II scripsit (Opusc. XIX c. 7), Raynerium, postea archiepiscopum Spalatensem, Allodérium, qui antea abbas s. Geruntii fuit. Urbanus IV civitatem Calliensem, Manfredo regi adhaerentem, brevissimo tempore episcopali dignitate privavit. Urbe antiqua Nicolai IV temporibus igne destructa, cives in alium locum, in Planum s. Angeli novam

urbem transtulerunt, permittente ipso Nicolao IV, qui ei nomen Civitatis s. Angeli Papalis indidit.

Episcopus Calliensis Romano pontifici subiectus immediate fuit usque ad a. 1563, quando Pius IV eum Urbinati ecclesiae metropolitanae tamquam suffraganeum subesse iussit. Pius VII denique a. 1819 cum Calliensi novam dioecesim Pergulanensem univit. De oppido Pergola, quod olim ad Eugubinam dioecesim pertinuit, cf. Egidio Giannini Memorie istoriche di Pergola (In Urbino 1732); (L. Gentili) Lettera contenente la Disamina delle Memorie istor. di Pergola [1] (1733); [2] (In Venezia 1737); (E. Giannini) Risposta dello autore delle Mem. istor. di Pergola alla Lettera di Disamina delle medesime (In Pesaro 1734); (L. Gentili) Difesa della precedente Disamina del sig. N N. cittadino di Gubbio (In Venezia 1737); (E. Giannini) Lettera dell' autore delle Mem. istor. di Pergola ad un suo amico (In Bologna 1739); Luigi Nicoletti Di Pergola e dei suoi dintorni (Pergola 1899).

Archivum episcopii antiquas chartas non possidet. In tabulario autem canonicorum ecclesiae cathedralis s. Mariae instrumenta inde ab a. 1093 adservantur, inter quae privilegia monasterii s. Geruntii et s. Petri de Massa montis Neronis. De archivis Calliensibus cf. Ios. Garampi Adversariorum vol. I, ms. s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; Gött. Nachr. 1898 p. 22 sq.; Gregorio Mei Catalogo delle pergamene originali negli archivi di Cagli dall' anno 1285 al 1292 (Cagli 1889). Codices bibliothecae civitatis recensuit G. Mazzatinti Inventari II 111. Adnotamus denique „Excerpta ex archivo s. Andreae civ. Pergulae“, s. XVIII, Fossombrone Bibl. Passionei Misc. vol. XCVII; cf. Mazzatinti Archivi III 255. De archivis Pergulanis cf. Mazzatinti l. c. II 99 sq.

*1 *1175*

Coram Alexandro III controversia inter clericos Calliensis civitatis et Raynerium ep. super iuribus ecclesiae ipsorum agitatur.

Laud. in Hist. Spalaten. praesulum (ex cod. Vat. Barb. edd. Ughelli [1] V 1624; [2] II 812; Farlati Illyr. sacr. III 195; Cappelletti III 240; Tarducci De' vescovi di Cagli p. 157). — Reg. JL. —.

Alexander III tunc Raynerium a Calliensi episcopatu ad Spalatensem archiepiscopatum promovit.

Civitas Calliensis.

Antiquissima archivi civitatis charta a. 1211 data est. De Sophonesta femina cf. supra p. 220.

*1 *(873)*

Iohannes VIII monet apostolicis epistolis Sophonestam feminam, ne alienigenas copulas anhelet.

v. Urbino, Civ. n. 1.

2 *(873)*

Iohannes VIII Sophonestae feminae: praecipit, ut, accepto 20 dierum spatio, aut ex nostratibus cum consensu Orbinantium atque Callensium virum legitima foederatione suscipiat, aut sub sacro velamine castimoniam carnis promittat, aut in suam praesentiam veniat.

v. Urbino, Civ. n. 2. — Praeterea adnotamus Innocentii IV rescriptum ad potestatem et communem Callii missum a. 1251 iul. 31 Potthast Reg. 14370, a Iacobillo Vite de santi e beati dell' Umbria III 345 et Mittarello Ann. Camald. III 270 perperam Innocentio II attributum (cf. Fontavellana ad n. 8; supra p. 96).

Monasterium s. Geruntii.

Franc. Bricchi Vita e miracoli di S. Gerontio (In Urbino 1639). — Ughelli [1] II 894; [2] II 813. — Lubin p. 71. — Acta SS. II mai. 9 p. 460 sq. — Gio. Mangaroni-Brancuti Il cenobio benedettino di San Geronzio (Cagli 1905).

Monasterium s. Geruntii iam ante a. 700 aedificatum fuisse Ughellus aliique affirmant, licet prima eius charta a. 1094 data sit (cf. Mangaroni-Brancuti p. 11). Coluerunt monachi ex ordine s. Benedicti. Olim inter ecclesias apostolicae sedis filiales recensebatur, ut apparet ex Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 109; I 94):

„Ecclesia sancti Gerontii XII affortiatos [Lucenses]“.

A. 1289 nov. 12 a Nicolao IV episcopali mensae adnexum est (cf. Langlois Les reg. de Nicolas IV p. 318 n. 1689). Monasterio a. 1481 a Friderico duce diruto, eius bona mensae capitulari ecclesiae Calliensis addicta sunt.

Chartae monasterii s. Geruntii maxima ex parte in tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis Calliensis adservantur; aliae in archivo familiae Brancaleoni, hodie in tabulario civitatis Calliensis.

A = Orig. Cagli Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
C = Ant. Gallonii Vitae et officia Sanctorum, s. XVI sq., Roma Bibl. Vallicell. H 20; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 135.

*1 *(1059—61)*

Nicolaus II concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 3. — Reg. Bricchi Annali p. 39 ad a. 1059. JL. —.

*2 *(1061—73)*

Alexander II concedit privilegium protectionis.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

3 *Veroli 1170 april. 2*

Alexander III Alloderio abbati etc.: ad exemplar Nicolai *(n. 1)* et Alexandri *(n. 2)* suscipit mon. s. Geruntii, in comitatu Callii inter flumina Boatium et Baranum situm, quod specialiter ad ius et proprietatem b. Petri spectare dignoscitur, sub apost. protectione, confirmat possessiones, prohibet, ut non liceat Calliensi ep. monasterium gravaminibus vel aliquibus molestiis fatigare. — Iustis religiosorum. Ego Alexander etc. Subscr. 10 card. Dat. Verul.

p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 4 non. april., ind. 3, inc. d. a. 1170, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 11.

A. [B s. XIX. C f. 491]. — Edd. Bricchi Vita di S. Geronzio p. 122. Ughelli [1] II 894; [2] II 813. — Regg. Lubin p. 71. Mittarelli Ann. Camald. III 228. Cappelletti III 241. Tarducci De' vescovi di Cagli p. 50. Mangaroni-Brancuti p. 12. J. 7862. JL. 11758.

Monasterium s. Petri in Massa montis Neronis.

Monasterium s. Petri Massae montis Neronis in allodio b. Petri iuxta fluvium Sergium ante a. 830 conditum fuisse, Ughelli [1] II 896; [2] II 814 et Lubin p. 71 contendunt. Coluerunt olim monachi ordinis s. Benedicti. A. 1288 Nicolaus IV hoc monasterium, quod nullo mediante ad Romanam ecclesiam pertinuit, priori eremi Fontis Avellanae corrigendi et reformandi gratia commisit (cf. Langlois Les reg. de Nicolas IV p. 10 n. 53). De loco, cuius memoria frustra apud Cencium quaeritur, cf. Dom. Matteucci Il monte Nerone e la sua flora (Città di Castello 1893).

Antiquiora huius monasterii privilegia perierunt. Innocentii II quoque bulla, quam transcripsit Franciscus Bricchi, hodie desideratur. Quae supersunt, in tabulario canonicorum ecclesiae cathedralis Calliensis exstant.

A = Orig. Cagli Arch. capitolare.
B = Cop. ib.

**1* *(1012—24?)*

Benedictus VIII (?) confirmat quicquid monasterium inter fines designatos possidet.

Laud. in n. 4. 5. — Reg. JL. —.

Ughelli l. c. privilegium hoc Benedicto IX attribuit.

**2* *(1024—32?)*

Iohannes XIX (?) confirmat *ut n. 1.*

Laud. in n. 4. 5. — Reg. JL. —.

Ughelli l. c. perperam affirmat privilegium a Iohanne XX (!) a. 965 datum fuisse.

**3* *(1033—46?)*

Benedictus IX (?) confirmat *ut n. 1.*

Laud. in n. 5. — Reg. JL. —.

Ughelli l. c. Benedicto X adscripsit.

4 *Laterano 1140 iun. 3*

Innocentius II Berardo priori et fratribus etc.: suscipit mon. b. Petri in monte Neronis sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis adnotatas nominibus et ad instar Benedicti *(n. 1)* atque Iohannis *(n. 2)* quicquid infra fines designatos possidet. — Cum omnibus ecclesiis. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 3 non. iun., ind. 3, inc. d. a. 1140, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 11.

Edd. Bricchi Annali p. 46 ex autographo = Gött. Nachr. 1909. — Regg. Mittarelli Ann. Camald. III 228. JL. —.

5 *Laterano 1188 dec. 15*

Clemens III Miloni abbati etc.: suscipit mon. s. Petri Massae montis Neronis sub apost. protectione, confirmat regulam b. Benedicti, possessiones propriis expressas vocabulis et ad instar Benedicti *(n. 1)* et Benedicti *(n. 3)* atque Iohannis *(n. 2)* quicquid infra fines designatos possidet; concedit ius consecrationes altarium etc. a quocumque episcopo recipiendi et sepulturam liberam. — Religiosis desideriis. Ego Clemens etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 18 kal. ian., ind. 7, a. inc. d. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A. [B s. XIX]. — Edd. Bricchi Annali p. 54. Ughelli [1] II 896; [2] II 814 ex A = Migne CCIV 1412 n. 101. — Regg. Cappelletti III 241. J. 10126. JL. 16366.

MONTEFELTRO

(Mons Feretranus. Leopolis)

Ughelli [1] II 929 sq.; [2] II 841 sq. — Io. Bapt. Marini Adversus Paullum Daniellium compluresque alios Pinnenses Apologeticon Feretranum (Pisauri 1732). — Petri Antonii Calvi Ad Pseudo-Feretranum Apologeticon Io. Bapt. Marini Daniellii Pinnensiumque responsa exarata (Venetiis 1738). — Io. Bapt. Contareni De episcopatu Feretrano dissertatio (Venetiis 1753). — Giambattista Marini Saggio di ragioni della città di Sanleo, detta già Monteferetro (In Pesaro 1758). — Antonio Maria Zucchi Travaglia Storia civile ed ecclesiastica di Montefeltro (s. a. et l.). — A. M. Zucchi Travaglia La città di Penna Billi ed il Montefeltro vindicato dalle calunie di Gio. Batt. e Saverio Marini, ms. s. XVIII, olim penes Ios. Garampi (cf. Bibl. Ios. Garampi card. catal. IV 79 n. 9711). — Achille Marini Piano per una storia completa della provincia di Montefeltro (Urbino 1843). — Cappelletti III 285 sq. — Orazio Olivieri Memorie storiche del Montefeltro (Pennabilli 1880). — Franc. Gola Montefeltro (Cesena 1882). — Emilio Rosetti Montefeltro (Roma 1902).

De scriptoribus, qui de historia Feretrana egerunt, cf. G. Bagli in Atti e memorie della R. Deputazione per le provincie di Romagna Ser. III t. VII (1889) 364 sq.

Episcopatus Feretranus.

De episcopatu Feretrano episcoporumque sede olim viri docti inter se valde discordarunt. Certe perpauca de eius historia scimus. Feretrani episcopi olim in s. Leonis civitate, quae etiam Leopolis appellabatur *(San Leo)*, residebant, ubi ecclesia cathedralis s. Leonis, a. 1173 ab Alexandro ep. constructa, exstabat, postea in abbatia s. Anastasii de Valle *(Valle San Anastasio)*, deinde permittentibus Pio V et Gregorio XIII in oppido Pinnae Billorum *(Pennabilli)*, ubi in ecclesiam collegiatam s. Bartholomaei cathedralis ecclesiae dignitas sub titulo s. Leonis translata est. Episcopatus Feretranus a. 997 iul. 7 a Gregorio V Ravennati archiepiscopo velut eius suffraganeus subiectus est (JL. 3878), sub cuius iurisdictione brevi quidem tempore remansit. Inde Romano pontifici immediate suberat usque ad a. 1563, quando Pius IV Feretranum sive Leopolitanum episcopum Urbinati archiepiscopo parere iussit.

Inter monasteria, quae in episcopatu Feretrano olim claruerunt, peculiari memoria dignum est monasterium s. Trinitatis in castro s. Agathae de

monte Herculis, conditum a. 997, primum monachis nigris, inde ab a. 1153 Camaldulensium ex donatione Rainerii comitis traditum (cf. Mittarelli Ann. Camald. II 67; III App. c. 462 n. 300). Praeterea adnotamus monasterium s. Salvatoris, de quo Iohannes VIII in epistola sua ad Ludovicum II imp. JE. 2989 loquitur. De aliis episcopatus monasteriis cf. Marini Saggio p. 259 sq.

Honorii II privilegium autographum (n. 2) et codex mb. s. XV, inscriptus Registrum privilegiorum Montisferetri, cum aliis imperatorum diplomatibus olim in archivo ducum Urbinatensium adservabantur. Mortuo Francisco Maria II duce, eius archivum a. 1631 Romam translatum et in archivo castri s. Angeli inter armaria superiora depositum est. Sed postea Honorii II bulla disparuit; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 120. Scripturarum autem ad Urbini ducatum eiusque duces pertinentium volumina in Romanorum pontificum archivi secreti armario LX collecta sunt; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 379. „Excerpta Feretrana" Iosephus Garampi a. 1749 composuit in Adversariorum vol. I, ms. Roma Arch. Vat. Fondo Garampi.

A = Orig. Roma Arch. Vat. Arm. E; hodie desideratur.
C = Registrum privilegiorum Montisferetri, mb. s. XV, Roma Arch. Vat. Arm. LX t. 21.
D = (F. Ughelli) Privilegia pontificum varia, s. XVII, cod. Vat. *Barb.* 3222 (XL 19, olim 3640); cf. PflugkH. Iter p. 94.

1 *Roma 1075 ian. 2*

Gregorius VII clero et populo Feretrano atque clero et populo Egubino: mittit (Maurum) s. Sabae et (Gepizonem) s. Bonifatii abbates, ut, si in eorum ecclesia pastore viduata persona congrua reperiatur, inquirant, et eam eorum electione collaudatam et canonico decreto probatam sibi ad ordinandum quantocius praesentare studeant; monet, ut in omnibus ipsis credant et oboediant.

v. Gubbio, Civ. n. 2 (supra p. 88).

2 *Laterano 1125 april. 30*

Honorius II Petro Feretrano ep. etc.: suscipit eccl. Feretranam sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis nominibus expressas. — Officii nostri. Ego Honorius etc. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 2 kal. mai., ind. 3, a. d. inc. 1125, pont. autem d. Honorii II pp. a. 1.

[A dep.]. C f. 13. D f. 27 (11 kal. mai.). — *Edd. Ughelli* [1] *II 933;* [2] *II 844 ex A = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 196 n. 4 = Bull. Rom. ed. Taur. II 353 n. 4, = Calvi p. 158 n. 5, = Zucchi Travaglia p. 266, = Cappelletti III 290, = Migne CLXVI 1232 n. 16, = Liverani Opp. IV 143 n. 62* (11 kal. mai.). — *Regg. Contareni p. 102. Mittarelli Ann. Camald. III 205. Marini Saggio p. 173. J. 5211 et JL. 7205 ad april. 21.*

De locis cf. Marini Saggio p. 110 sq.

Monasterium s. Leonis et monasterium s. Severini.

Monasterium s. Leonis in ipso oppido s. Leonis situm, postea in cathedralem ecclesiam mutatum est. Monasterium vero s. Severini, et ipsum antiquissimum, saec. XII ad episcopatum Feretranum pertinuit; recensetur enim

in Honorii II bulla a. 1125 Petro ep. concessa JL. 7205. De eo cf. Marini Saggio p. 124 sq. 260.

*1 (715—31)

Gregorius II locat Lupicino presb. duo monasteria, scilicet s. Leonis et s. Severini, sita intra castrum Monteferetro cum omnibus eorum pertinentiis.

Deusdedit lib. III c. 217 [149] ex registro Gregorii iunioris (edd. Martinucci p. 322. Wolf v. Glanvell p. 365). Albinus lib. X c. 30 et Cencius c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 351). — Regg. J. 1681. JE. 2193.

Monasterium s. Anastasii de Valle.

Recensetur apud Albinum et Cencium (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 94): „Ecclesia sancti Anastasii XII denarios argenti".

Monasterium, olim monachorum ord. s. Benedicti, a. 1459 Feretranae ecclesiae unitum est (cf. Lubin p. 13). Locus *Valle San Anastasio* haud procul ab oppido vulgo San Marino situs est.

Alexandri IV privilegium monasterio s. Anastasii Feretranae dioec. concessum Iosephus Garampi ex archivo monialium s. Luciae Urbinaten. exscripsit (Adversariorum vol. I f. 46).

Maiolo.

Locus haud longe ab oppido s. Leonis situs. Castrum Maioli temporibus Celestini III in proprietate monasterii s. Donati de Pulpiano fuit, ut apparet ex eiusdem diplomate a. 1191 nov. 12 (cf. Gubbio, Mon. s. Donati de Pulpiano n. 1; supra p. 89).

Instrumentum, quod sequitur, ex Cencii Libro censuum S. R. E. sumpsimus.

1 *1181 april. 7*

Wilelmus de Maiolo restituit Alexandro III eiusque successoribus quartam partem castri q. v. Maiolum positi ante Montem Filtrem cum medietate unius turris etc. — Scr. Iohannes Nicholai Philippi S. R. E. scrin. A. d. inc. 1181, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 22, ind. 14, m. april. die 7.

Cencius c. 129. — Ed. Fabre-Duchesne I 406. — Reg. JL. —.

Domus hospitalis de Serra Ulmorum.

Locus in confinibus dioecesium Feretranae et Ariminensis, ut ex possessionibus in Hadriani IV privilegio (n. 1) enumeratis evincitur, situs fuit iuxta viam, ut videtur, quae ex valle Foleae fluminis in vallem Concae ducit. Quamquam eius priores ad indicium libertatis a Romana ecclesia acceptae censum annuum solvere consueverunt, huius nosocomii in Cencii Libro censuum S. R. E. nulla fit mentio.

Hadriani IV privilegium autographum exstat in R. archivo Florentino, ex Urbinatensium ducum tabulario illuc translatum (Urbino, Spoglio 7); cf. Arch. stor. ital. Ser. V t. XXXII (1903) 4. Legitur quoque in Registro privilegiorum Montisferetri (cf. supra p. 228), ex quo transcripsit Felix Contelorius.

A = Orig. Firenze Arch. di stato (Urbino).
C = Registrum privilegiorum Montisferetri, mb. s. XV, Roma Arch. Vat. Arm. LX t. 21.
D = (Fel. Contelori) Privilegia varia ecclesiarum, s. XVII, ib. Misc. Arm. VII t. 130.

1 *Roma S. Pietro 1155 mart. 16*

Hadrianus IV Teuzo priori etc.: suscipit hospitalem domum de Serra Hulmorum sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit sepulturam liberam, censu 2 sol. Lucen. monetae annis singulis apost. sedi persolvendo. — Religiosis desideriis. Ego Adrianus etc. Subscr. 13 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 17 kal. april., ind. 3, inc. d. a. 1154, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 1.

A. [C f. 14. D f. 89]. — Ed. Gött. Nachr. 1904 p. 163 n. 12 ex A. — Regg. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 666 n. 6852a. JL. 10018.

MARSIA

PROVINCIAE APRUTINAE

Celso Barozzini Storia delle provincie d'Abruzzo, ms. s. XVI; cf. Pansa Bibl. p. 27. — Franc. Brunetti Sacra ac profana Aprutii monumenta, ms. s. XVII, Teramo Bibl. M. Delfico; cf. Palma Storia di Teramo V 144 sq.; Pansa Bibl. p. 25; Franc. Savini Inventario analitico dei manoscritti dello storico Abruzzese Fr. Brunetti in: Arch. stor. per le prov. Napoletane XXIII (1898) 22 sq.; de aliis mss. Franc. Brunetti, in bibliotheca M. Delfico Terami exsistentibus, cf. Mazzatinti Archivi II 111 sq. et Rivista Abruzzese XXIII (1908) 451 sq. — Petri Pollidori De antiquitatibus Frentanorum, ms. s. XVIII, Sulmona Bibl. Gio. Pansa; cf. Saraceni La cronaca di S. Stefano ad rivum maris, praef. p. 7; Minieri Riccio Bibl. p. 540; Rivista Abruzzese XIX (1904) 599. — Antonio Ludovico Antinori Annali degli Abruzzi, ms. s. XVIII, Aquila Bibl. provinciale; cf. E. Casti Ant. Lud. Antinori (Aquila 1887) et Gött. Nachr. 1898 p. 291. — A. L. Antinori Corografia degli Abruzzi, ms. s. XVIII, ib. — A. L. Antinori Raccolta di memorie istoriche delle tre provincie degli Abbruzzi I—IV (ed. Genn. Antinori. In Napoli 1781—83). — A. L. Antinori Antichità storico-critiche sacre e profane esaminate nella regione de' Frentani I. Opera postuma (ed. Dom. Romanelli. Napoli 1790). — Franc. Saverio Camilli Su la regia strada da costruirsi per l'Abruzzo ultra dissertazione (Aquila 1790). — Ferd. Pistilli Descrizione storico-filologica delle antiche e moderne città e castelli esistenti accosto i fiumi Liri e Fibreno (In Napoli 1798). — Giancolombino Fatteschi Memorie istorico-diplomatiche riguardanti la serie de' duchi e la topografia de' tempi di mezzo del ducato di Spoleto (In Camerino 1801) p. 195 sq. — Dom. Romanelli Scoverte patrie di città distrutte e di altre antichità nella regione Frentana I. II (Napoli 1805—09). — Teodoro De' Bonanni La provincia del 2° Abruzzo ulteriore (Aquila 1872). — Vincenzo Bindi Castel S. Flaviano presso i Romani Castrum novum, e di alcuni monumenti di arte negli Abruzzi e segnatamente nel Teramano, studi storici archeologici ed artistici I—IV (Napoli 1879—82). — Angelo Leosini Memorie dei tre Abruzzi, ms. s. XIX, Aquila Bibl. provinciale. — T. Bonanni La corografia de' comuni e dei villaggi della provincia del 2° Abruzzo ulteriore (Aquila 1883). — T. Bonanni Il patrimonio ecclesiastico della provincia del 2° Abruzzo (Aquila 1883). — T. Bonanni Corografia dell' antica regione dell'Abruzzo e delle sue vetuste città (Aquila 1887). — V. Bindi Monumenti storici ed artistici degli Abruzzi (Napoli 1889). — Nunzio Fed. Faraglia Saggio di corografia Abruzzese medioevale in: Arch. stor. per le prov. Napoletane XVI (1891) 140 sq. 428 sq. 645 sq. 717 sq.

De scriptoribus, qui de rebus Aprutinarum regionum egerunt, cf. C. De Sterlich Notizie biografiche degli scrittori Abruzzesi (s. a. et l.). — Camillo Minieri Riccio Biblioteca storico-topografica degli Abruzzi (Napoli 1862). — Adolfo Parascandolo Supplemento alla Biblioteca storico-topografica degli Abruzzi (Napoli 1876). — Vinc.

Bindi Fouti della storia Abruzzese. Supplemento alle Biblioteche storico-topografiche degli Abruzzi (Napoli 1884). — Gio. Pansa Bibliografia storica degli Abruzzi. Terzo supplemento alla Biblioteca storico-topografica degli Abruzzi (Lanciano 1891).

Marsia priscis temporibus regio Marsorum fuit; sed saec. XII regiones quoque complectebatur, antiquis temporibus Valeriae nomine notas, et Piceni veteris partes meridionales. Albinus enim in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 105) sub „Marsia" episcopatus refert, qui sequuntur:

Reatinum — Furconensem — Valvensem — Teatinum — Pinnensem — Marsicanum;

Cencius autem (l. c. I 44), cuius ordinem nos quoque sequemur, hos recenset:

Furcunensem — Marsicanum — Valvensem — Teatinum — Pennensem — Abrutinum.

Omnes hii episcopatus ad Romani pontificis provinciam peculiarem pertinuerunt. Olim Spoletinorum ducum ditioni subiecta, Marsia saec. XI et XII a Normannis occupata indeque regno Neapolitano addicta, postea nomen Aprutinarum provinciarum accepit.

FURCONIUM = AQUILA

(Furconium. Furcona. Forcona)

Bernardino Cirillo Annali della città dell'Aquila con l' historie del suo tempo (In Roma 1570). Eius mspta exstant hodie in bibl. Aquilana; cf. Leosini Relazione sulla ricerca di libri e manoscritti di autori della provincia di Aquila (Aquila 1878). — Salv. Massonio Dialogo dell' origine della città dell'Aquila (Nell'Aquila 1594). — Ioh. Ios. Alferii Aquilae sacrae historia, ms. a. 1594, olim penes A. L. Antinori; cf. Antinori ap. Muratori Antiq. VI 495; Gött. Nachr. 1898 p. 291 not.; aliud exemplar incompletum s. XVII in. est cod. Vat. Barb. 4539 (L 89, olim 2073); cf. Boll. A. L. Antinori XIX 233. — Marcello d'Auria La vita dei ss. martiri Eusanio e compagni (In Chieti 1607). — Claudio Crispomonte Istoria dell' origine e fondazione della città dell'Aquila, ms. a. 1629, Aquila Bibl. provinciale Salv. Tommasi cod. 1; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 291 not. — Vincenzo Mastareo Vite de' ss. protettori della fedelissima città dell'Aquila (In Napoli 1629). — Ughelli [1] I 415 sq.; [2] I 373 sq. — Furconium redivivum auctore anonymo, ms. s. XVII, olim penes A. L. Antinori; cf. Antinori ap. Muratori Antiq. VI 493. — Gio. Marangoni Acta s. Victorini ep. Amiterni et martyris illustrata (Romae 1740). — Ant. Antinori Aquilanarum rerum scriptores aliquot ap. Muratori Antiq. VI 487 sq. — Gius. Coppola Dissertazione sopra gli atti di S. Massimo levita e martire, principal protettore della città dell'Aquila (In Napoli 1749). — Gius. Coppola Relazione dello scoprimento del corpo e degli atti antichi del glorioso sacerdote e martire S. Eusanio (In Roma 1749). — (Carlo Franchi) Difesa per la fedelissima città dell'Aquila contro le pretese de' castelli, terre e villaggi che componeano l' antico contado Aquilano (In Napoli 1752). — (Matteo De Angelis) Difesa della scrittura formata a pro de' castelli dell' abolito contado dell'Aquila (Napoli 1754). — (C. Franchi) Risposta alla scrittura da un giovane autore formata per li castelli dell' abolito contado della città dell'Aquila in difesa della medesima città (Napoli 1754). — Brevissimo ristretto di fatto e ragione per la fedelissima città dell'Aquila [1] (Napoli 1769); [2] (1770). — Niccolò Lodi Istoria della diocesi di Aquila vol. I—IV, ms. s. XVIII, Aquila Bibl. prov. S. Tommasi; cf. L. Palatini in Boll. A. L. Antinori IX 135. — Romoaldo Carli Memorie storiche della città di Peltuino, ossia Ansidonia, in cui si trovano molte notizie attinenti alla storia Aquilana (Aquila 1797). — Paolo Cecchini Vita, miracoli e morte di . . S. Eusanio. Con alcune memorie della terra e chiesa col titolo di esso santo (Aquila 1807). — Salv. Mazza Notizie statistiche della provincia di Aquila (Aquila 1815). — Domenico Di Sant' Eusanio L'Aquila santa ossia vite de' santi, beati ed altri servi insigni di Dio . . nella città dell'Aquila in Abruzzo (Aquila 1846). — Angelo Signorini L' archeologo nell'Abruzzo ulteriore secondo ovvero Prospetto storico intorno i monumenti antichi e moderni, le vicende civili e religiose . . della provincia e città di Aquila (Aquila 1848). — Vinc. D'Avino Cenni storici sulle chiese arcivescovili, vescovili e prelatizie del regno delle due Sicilie (Napoli 1848) p. 21 sq. — Angelo Leosini Monumenti storici ed

artistici della città di Aquila e suoi contorni (Aquila 1848). — Dom. Di Sant'Eusanio L'Abruzzo-Aquilano-santo o sia vite de' santi, beati . . nella provincia dell'Aquila nel regno di Napoli I. II (Aquila 1849—50). — Dom. Di Sant'Eusanio Le città di Rifugio dell'Abruzzo-Aquilano o sia Descrizione storica delle più ven. chiese ed immagini di Maria santissima esistenti nella provincia dell'Aquila (Aquila 1861). — Angelo Signorini La diocesi di Aquila descritta ed illustrata I. II (Aquila 1868). — Cappelletti XXI 416 sq. — Teod. De Bonanni La guida storica della città dell'Aquila e de' suoi dintorni (Aquila 1874). — Ang. Leosini La vera e le false origini della città dell'Aquila ed i privilegi di essa con alcuni documenti inediti (Aquila 1876). — A. Leosini Annali della città dell'Aquila (Aquila 1887). — Matilde Oddo Bonafede Guida della città di Aquila (Aquila 1888). — M. Oddo Bonafede Storia popolare della città dell'Aquila degli Abruzzi (Lanciano 1889). — Vinc. Bindi Monumenti storici ed artistici degli Abruzzi p. 771 sq. — N. F. Faraglia Saggio di corografia Abruzzese in: Arch. stor. Napol. XVI 445 sq. — T. Bonanni Aquila ed Ascoli Piceno (Lanciano 1892). — Idido Ludovisi Storia dei contadi di Amiterno e Forcone fino al sec. XIII in: Boll. A. L. Antinori VII (1895) 30 sq. — I. Ludovisi Storia delle diocesi d'Amiterno e Forcona nelle loro relazioni coll' origine dell'Aquila ib. VII 160 sq. — L. Palatini Cenni storici della badia e prepositura di Sant' Eusanio Forconese ib. IX (1897) 133 sq.

De scriptoribus, qui de historia Aquilana egerunt, cf. Alfonso Dragonetti Le vite degli illustri Aquilani (Aquila 1847) e Gius. Rivera Memorie biografiche degli scrittori Aquilani trapassati dal 1820 al 1893 (Aquila 1898).

Episcopatus Furconensis.

Furconium sive Forcona, Vestinorum urbs, quae ex episcopali sede etiam Civitas s. Maximi appellabatur, cuius in locum denique cessit oppidum q. v. Civita di Bagno (cf. Mommsen C. I. L. IX 341), a priscis temporibus episcopali dignitate insignita fuit, quamquam primus, quem novimus, antistes Florus demum a. 680 occurrit. Falsissimum autem Ottonis I diploma est (Mon. Germ. Dipl. I 623 n. 459), itemque omnino repudianda sunt, quae narrant Acta s. Maximi (cf. Acta SS. VIII oct. 19 p. 407 sq.; A. L. Antinori ap. Muratori Antiq. VI 489 sq.) circa institutionem Furconensis episcopatus Ottoni I et Iohanni XII attributam. Sedem episcopalem Alexander IV a. 1257 feb. 20 in novam tunc conditam Aquilanam urbem transtulit, constituens, ut ecclesia ss. Maximi et Georgii de Aquila deinde sedes cathedralis haberetur eiusque loci praesul de cetero non Furconensis, sed Aquilanus nominaretur (Potthast Reg. 16740). Eodem anno archipresbyter et clerici Amiternenses, quorum civitas olim proprio praesuli, postea vero Reatino episcopo parebat, Aquilano episcopo sponte se subiecerunt. In hac nova Aquilana dioecesi praeter Amiterninum comprehendi opinor antiquum quoque episcopatum Pitinatem, cuius unica mentio legitur in Symmachi pp. synodo a. 499 (ed. Mommsen in Mon. Germ. Auct. antiq. XII 408), ab aliis ad Peltuinum, ab aliis ad Pitinum relatum (cf. Nissen Italische Landeskunde II 441. 470).

Furconensis episcopus Romano pontifici immediate subiectus fuit, itemque Aquilanus episcopus sub speciali b. Petri protectione remansit. A. 1818 Civitas ducalis *(Città ducale)* cum dioecesi sua Aquilano episcopatui unitur, cui Valvensis quoque dioecesis pars quaedam cum oppido Bominaco addicta est. A. 1881 denique Aquilanus episcopus archiepiscopalis dignitatis honore decoratur.

In Aquilana dioecesi floruerunt olim monasterium s. Iohannis de Collimento (de quo infra p. 237), Cisterciensium insignis abbatia s. Spiritus de Ocra (cf. Janauschek Orig. Cistercien. p. 248 n. 646, cuius chartae exstant Romae in archivo familiae Barberini; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 545), et Celestinorum celebris abbatia s. Mariae de Collemadio *(Collemaggio)*, cuius regestum nuper congessit G. Pansa in: Rassegna Abruzzese di storia ed arte III (1899) 248 sq.

Archiva Aquilana tam episcopii quam ecclesiae cathedralis privilegiis Romanorum pontificum antiquioribus omnino carent; cf. Bethmann in Archiv XII 536; Gött. Nachr. 1898 p. 291. Neque enim Ottonis I privilegium spurium, in membrana Langobardis litteris exaratum (cf. Antinori ap. Muratori Antiq. VI 489), etiamtunc saec. XVIII in archivo ecclesiae cathedralis Aquilanae custoditum (cf. Coppola Diss. sopra gli atti di S. Massimo p. 16. 94), neque apographa a Petro de Planellis a. 1458 confecta, neque libellum inscriptum „Furconium redivivum", auctore anonymo saec. XVII, olim penes A. L. Antinori (cf. Muratori Antiq. VI 493), in tabulario Aquilanae ecclesiae invenimus. Registrum vero privilegiorum eccl. Aquilanae saec. XIV sq., quo Antinori et Coppola usi sunt, hodie in archivo s. Rotae Romanae de Urbe adservatur; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 397; 1903 p. 532.

De archivo civitatis Aquilanae cf. Inventario delle scritture della città dell'Aquila (Nell'Aquila 1652); E. Casti, A. Faiani, A. Verdi Antico archivio del municipio Aquilano (Aquila 1888); V. Parlagreco Saggio di diplomazia Aquilana (Aquila 1898); L. Rivera L'archivio storico cittadino dell'Aquila in: Boll. A. L. Antinori XVIII (1906) 299 sq. De bibliotheca q. v. Salv. Tommasi cf. Gio. Pansa La biblioteca provinciale di Aquila e i manoscritti di A. L. Antinori in: Bibliofilo VII (1886) n. 9. 10, et G. Mazzatinti Inventari I fasc. 1 (1887) 36 sq.

B = Cop. Petri de Planellis de Aquila a. 1458 feb. 11, hodie desideratur.
B[1] = Cop. s. XVII [ex B] Roma Arch. Vat. Arm. XII c. III n. 106.
C = Liber transumptum seu registrum omnium iurium, privilegiorum, memorialium eccl. Aquilanae, mb. s. XIV sq., Roma Arch. della S. Rota Romana.
D = Scritture spettanti al regno di Napoli, di Sicilia et isole adiacenti. Bullae et brevia ss. pontificum, s. XVI, Roma Bibl. Vallicell. N 10 f. 86 sq. [ex C, ut videtur]; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 137.
E = I. D. Coleti Emendationes et additamenta ad Ughelli Italiam sacram, s. XVIII, Venezia Bibl. Marciana cl. IX c. 144 [ex L. A. Antinori notis ap. Muratori Antiq. VI]; cf. Kaltenbrunner in Wiener SB. XCIV 646.

†**1* *(956)*

Iohannes XII episcopatum s. Maximi Furconen., ab Ottone I imp. ditatum ac constitutum, sub S. R. E. tutela suscipiens, proprio roborat privilegio omnia, quae imperator concesserat et determinaverat.

C f. 11 ex antiquiori legenda s. Maximi [= D f. 91']. — Regg. Antinori ap. Muratori Antiq. VI 491 = Acta SS. VIII oct. 19 p. 408. Coppola Dissert. p. 80. JL. † 3681.

Spurium; cf. Ottonis I privilegium falsissimum (Mon. Germ. Dipl. I 623 n. 459).

2 *Rieti 1072 ian. 18*

Alexander II Raynerio ep. etc.: exhortatur eum, ut in proposito bonorum operum indefesso sudore et infaticabili virtute persistat; suscipit eccl. Furconen.

in ius et tutelam apost. defensionis, et confirmat omnia tam in locis quam in decimis seu oblationibus. — Quoniam multa. Dat. Reat., 15 kal. feb., p. m. Petri S. R. E. presb. card. ac bibl., a. 11 pont. d. Alexandri II pp., d. v. inc. 1072, ind. 7.

B[1]. *C f. 11 [= D f. 87' et f. 92. E f. 52]. — Edd. Antinori ap. Muratori Antiq. VI 492 ex C = Migne CXLVI 1369 n. 87. — Regg. J. 3469. JL. 4700.*

Indictio VII in X emendanda est.

3 *Benevento (1168—69) sept. 23*

Alexander III Furconen. ep. etc.: mandat, quatenus sententiam excommunicationis vel interdicti, a Leonate abbate s. Clementis de Piscaria in clericos Riccardi (in terra Sansonesca) promulgatam, per parochiam suam faciat observari.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 17.

4 *Tusculanum (1171—72) feb. 7*

Alexander III Oderisio Valven., Abrutin. et Marsican., Pinnen. et Furconen. epp. etc.: mandat, quatenus Gentilem de Raiano excommunicationis vinculo astringant etc.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 20.

5 *Roma S. Pietro 1178 mai. 19*

Alexander III Pagano Furconen. ep. etc.: suscipit eccl. Furconen. sub b. Petri protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — In eminenti. Ego Alexander etc. Subscr. 9 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 14 kal. iun., ind. 11, inc. d. a. 1178, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 19.

B[1]. *C f. 18. [E f. 54]. — Edd. Antinori ap. Muratori Antiq. VI 495 ex C et ex Alferii Aquilae sacrae historia ms. p. 19. Coppola Dissert. p. 88 ex C. Signorini La diocesi di Aquila I 122 ex arch. eccl. cathedr. — Regg. Ludovisi in Boll. A. L. Antinori VII 193 not. 31. J. 8591. JL. 13065.*

Laudatur quoque in Innocentii III privilegio a. 1204 iul. 1 Potthast Reg. 2257.

6 *Laterano 1188 oct. 14*

Clemens III Odorisio Furconen. ep. etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 5)* suscipit eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — In eminenti. Ego Clemens etc. Subscr. 7 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 2 id. oct., ind. 7, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

C f. 58 [= D f. 102. E f. 55]. — Edd. Antinori ap. Muratori Antiq. VI 497 ex C et ex Alferii Aquilae sacrae hist. ms. p. 20 = Coppola Dissert. p. 90, = Migne CCIV 1382 n. 86. — Regg. Ludovisi in Boll. A. L. Antinori VII 195 not. 33. J. 10111. JL. 16330.

7 *Laterano 1196 oct. 18*

Celestinus III Aprutin., Teatin., Furconen., Marsican. epp. et Treventin. electo: mandat, quatenus sententiam interdicti et excommunicationis a Valvensi ep. contra clerum et populum Sulmonen. latam denuntient publice.

v. Valva-Sulmona, Episc. n. 27.

Ecclesia cathedralis s. Maximi.

Unum Alexandri III rescriptum, quod sequitur, ad Furconensis ecclesiae clericos a. 1171—72, tempore, quo Furconensis ecclesia episcopo caruit, missum est.

1 *Tusculanum (1171—72) oct. 4*

Alexander III Marsican., Pennen. et Valven. epp., Teatin. et Furconen. eccl. clericis: mandat, quatenus clericos monasterii Farfensis schismaticos in terra Sansonesca publice excommunicatos denuntient etc.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 22.

Monasterium s. Iohannis de Collimento.

Lubin p. 105. — A. Signorini La diocesi di Aquila I 304 sq. — Luigi Rivera L' abadia di Collimento e una bolla d' Innocenzo III in: Boll. A. L. Antinori XIV (1902) 75 sq.

Monasterium s. Iohannis de Collimento sive abbatia de Luculo *(Lucoli)* Odorisius comes a. 1077 condidit et Romano pontifici ad defendendum et regendum commisit (eius chartam edd. Muratori Antiq. V 817. VI 493). Pertinuit ad dioecesim Furconensem, ut apparet ex privilegiis Alexandri III et Clementis III Pagano et Odorisio epp. concessis (supra p. 236 n. 5. 6), in quibus legitur: ecclesia sancti Iohannis de Collimentis. Coluerunt monachi ex ordine s. Benedicti. Pius II a. 1461 monasterium de Collimento, abbatiali dignitate suppressa, Aquilano ep. in commendam dedit.

Charta fundationis olim in archivo curiae episcopalis Aquilanae (cf. Antinori ap. Muratori Antiq. VI 493) exstabat. Nonnullae monasterii chartae, inter quas Innocentii III privilegium amplissimum a. 1215 april. 23 (ed. Rivera l. c. p. 82) etiamnunc custodiuntur penes parochum loci. Privilegia vero praedecessorum eius perierunt. Rescriptum enim Innocentii, quod Antinori Corografia ad a. 1130 et Rivera l. c. p. 78 not. 4 Innocentio II attribuunt, Innocentii III est a. 1198 aug. 31. Superest tantum notitia apud Cencium (ed. Fabre-Duchesne I 45), ubi legimus:

„Ecclesia sancti Iohannis de Colomento I libram cerae".

AMITERNO.

(Amiternum)

Hieron. Floridi Ordinaria ad s. Blasii Aquilani iam usque ab Amiterni temporibus traducta iurisdictio (Aquilae 1651). — Ughelli ² X^a 12. — Acta SS. V iul. 24 p. 535 sq. — Ioh. Marangoni Acta s. Victorini ep. Amiterni et mart. illustrata (Romae 1740). — A. L. Antinori apud Muratori Antiq. VI 500 sq. — A. Signorini La diocesi di Aquila I 33 sq. — Cappelletti XXI 417. — O. De Angelo Amiterno in: Boll. A. L. Antinori XVII (1905) 145 sq. XVIII (1906) 21 sq. 179 sq.

Episcopatus Amiterninus.

Amiternum, antiqua Sabinorum civitas, quae exstitit, ubi nunc vicus S. Vittorino, olim proprium episcopatum habuit, qui tamen Langobardorum iam temporibus defecisse videtur, nec tamen resurrexit, ut alii contendunt, saec. VIII aut saec. XI. Primus loci praesul s. Victorinus celebratur, teste martyrologio Romano. Duo vero episcopi sunt, quorum certam memoriam habemus, Valentinus, qui actis synodorum a. 499. 501 et 502 subscripsit (Mon. Germ. Auct. antiq. XII 406. 437. 453), et Castorius, in Gregorii I dialogis laudatus (lib. I c. 4). S. Cetheus vero, quem Papebrochius aliique inter Amiterninos episcopos referunt (cf. Acta SS. [1] II iun. 13 p. 688 sq.; [2] III iun. 13 p. 181 sq.), Aternensis episcopus *(Pescara)* fuisse ab aliis creditur. Leontius, qui legitur ep. Amiternae apud Baronium in Ann. eccl. ad a. 761 c. 2 ex constituto Pauli I (ed. Mon. Germ. Concil. II 71; cf. vol. I p. 82 n. 2), Leontulus ep. Aletrinae eccl. fuit; Lodoicus denique ep. Amiterninus, quem Labbe, Coleti, Marangoni et Mansi ad a. 1059 inter episcopos Nicolai II decreto de eligendo Romano pontifice subscribentes ex cod. Vaticano retulerunt, non Amiterninus, sed Nucerinus episcopus est intelligendus. Certe saec. XII ecclesia s. Victorini Amiternensis, ab archipresbytero recta, ad Reatinam dioecesim pertinuit usque ad a. 1257, quando archipresbyter et clerici de Amiterno Berardo episcopo, olim Furconensi, tunc Aquilano, sponte sese subiecerunt (edd. Antinori ap. Muratori Antiq. VI 518 sq. et Signorini La diocesi di Aquila I 190 sq.), archipresbyteratu ad ecclesiam s. Blasii de Aquila translato.

In territorio Amiternino floruit olim antiquissimum monasterium s. Mariae de Lauriano, cuius saepius mentio fit in privilegiis abbatiae Farfensis.

1 *(495—96)*

Gelasius I Valentino ep.: mandat, ut, si ad eius dioecesim pertinet locus, in quo facta constructio est, divinis eam dedicet ministeriis, ita ut quae illic oblata sunt, primitus donatione suscipiat, denuntiaturus, non illic quicquam dominis reservari, nisi gratiam tantummodo processionis. — Si ad tuam.

Coll. Britt. Gelasii I ep. 29. — Ed. Loewenfeld Epp. p. 8 n. 15. — Regg. Ewald in N. Archiv V 517 n. 29. JK. 704.

Valentinus ep. eccl. Amiterninae subscripsit synodis Symmachi pp. a. 499. 501. 502 (ed. Mommsen in Mon. Germ. Auct. antiq. XII 406. 408. 437. 453).

MARSI

Vita s. Berardi ep. Marsorum, auctore Iohanne ep. Signino, saec. XII (edd. Ughelli [1] I 964 sq.; [2] I 893 sq. = Acta SS. II nov. 3 p. 125 sq.). — Ughelli [1] I 952 sq. VII 1299 sq. IX 908 sq.; [2] I 882 sq. — Muzio Febonio La vita delli gloriosi martiri S. Cesidio prete e S. Rufino suo padre, primo vescovo de' Marsi (In Roma 1644). — M. Febonio Vita di S. Berardo cardinale del titolo di S. Grisogono e di altri santi della diocesi de' Marsi [1] (In Roma 1673); [2] (Palestrina 1708). — Mutii Phoebonii Historiae Marsorum libri 3, una cum eorundem episcoporum catalogo (Neapoli 1678). — P. A. Corsignani De viris illustribus Marsorum liber singularis (Romae 1712). — Didacus De Revillas Marsorum dioecesis nunc primum trigonometrice delineata et veteribus monumentis adornata (1735). — P. A. Corsignani Reggia Marsicana ovvero Memorie topografico-storiche di varie colonie e città antiche e moderne della provincia dei Marsi e di Valeria I. II (In Napoli 1738). — P. A. Corsignani Acta ss. martyrum Simplicii, Constantii et Victoriani, quorum reliquiae Celani apud Marsos . . coluntur, vindicata . . (Romae 1750). — Bernardino Mezzadri Memorie critiche istoriche della ven. chiesa . . di San Cesidio nella terra di Trasacco (In Roma 1769). — Vinc. D'Avino Cenni storici sulle chiese arcivescovili, vescovili e prelatizie del regno delle due Sicilie (Napoli 1848) p. 312 sq. — (Gius. Melchiorre) Breve ragguaglio storico della antica regione e popolo de' Marsi, ms. s. XIX; cf. Mommsen in C. I. L. IX 347. — G. Panegrossi Memorie storiche intorno a S. Berardo (Roma 1867). — Cappelletti XXI 473 sq. — Andrea Di Pietro Agglomerazioni delle popolazioni attuali della diocesi dei Marsi I. II (Avezzano 1869—73). — A. Di Pietro Catalogo dei vescovi della diocesi dei Marsi (Avezzano 1872). — A. Di Pietro Compendio della vita di S. Berardo cardinale e contemporaneamente vescovo della chiesa dei Marsi (Avezzano 1872). — Federico Terra Sopra il difetto, la importanza e la necessità di una storia de' Marsi (Aquila 1876). — Dom. De Vincentiis Notizie de' ss. Rufino e Cesidio (Avezzano 1885). — Vinc. Bindi Monumenti storici ed artistici degli Abruzzi (Napoli 1889) p. 891 sq. — N. F. Faraglia Saggio di corografia Abruzzese medioevale in: Arch. stor. per le prov. Napoletane XVI (1891) 442 sq. — Enrico Celani Documenti Vaticani per la storia della contea di Celano (1184—1594) ib. XVIII (1893) 66 sq. — Tommaso Brogi La Marsica antica medioevale etc. (Roma 1900). — Fed. Terra-Abrami Cronistoria dei conti de' Marsi poi detti di Celano in: Boll. A. L. Antinori XV (1903) 237 sq. XVI (1904) 55 sq. 137 sq. — P. Piccirilli La Marsica. Appunti di storia e d'arte (Trani 1904).

Episcopatus Marsicanus.

Primum antistitem s. Rufinum Marsi colunt, qui una cum s. Caesidio Maximini imperatoris persecutionem fugiens, primus Marsorum ecclesiam, postea Asisinatem rexisse traditur. Sed de origine et incremento episcopatus

Marsorum perpauca scimus, itemque de loco, ubi resederunt episcopi, viri docti inter se discordant. Marsorum gentis caput olim Marruvium oppidum erat prope Fucinum lacum, cuius ruinae apud locum hodie San Benedetto adhuc supersunt. Postea Marsicana quaedam civitas episcopii sedes fuisse traditur; qua destructa, solitaria diu remansit ecclesia s. Sabinae antiquae civitatis Marsorum, unde episcopatus appellabatur quoque s. Sabinae. Marsicanam dioecesim a Benedicto IX in duos episcopatus divisam, altero apud s. Mariae in Cellis instituto, sed a Victore II restitutam fuisse, ex Stephani IX privilegio (n. 3) novimus. Saec. XII clerici s. Iohannis de Celano contra iura ecclesiae matricis s. Sabinae insurrexerunt (cf. libellum de re ap. Ughelli [1] VII 1300 sq.; [2] I 902 sq.). Denique Gregorius XIII a. 1580 ian. 1 (cf. Corsignani Reggia Marsicana I 670) sedem episcopalem ad ecclesiam s. Mariae de Gratia in oppido Piscinae *(Pescina de' Marsi)* transtulit, ubi etiamnunc est.

Inter episcopos Marsicanos singulari laude dignus est s. Berardus ex comitibus Marsorum, a. 1107 diac. card. s. Angeli, postea presb. card. tit. s. Chrysogoni. Marsicani episcopi semper inter suffraganeos Romano pontifici immediate subiectos recensebantur.

Archivum episcopii iam ante translationem sedis cathedralis in oppidum Piscinae ex parte dispersum esse videtur. Ottonis I enim diploma autographum a. 964 feb. 19 Alberico ep. concessum (Mon. Germ. Dipl. I 375 n. 263) Patherbrunnum *(Paderborn)* usque in Germaniam casu quodam abiit; Lucii III privilegium autographum (n. 17) hodie in archivo Vaticano adservatur, ex hereditate Gregorii XIII illuc translatum; cf. „Inventarium sive nota quorumdam librorum et scripturarum, quae tempore obitus fel. mem. Gregorii XIII, ut asseritur, repertae sunt in eius studio a. 1585“ in cod. bibl. Corsin. 34 B 15 (671) n. 6 f. 227 (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 121). Privilegia autem Stephani IX (n. 3) et Paschalis II (n. 4), quae Mutius Phoebonius ex originalibus in archivo Marsorum exsistentibus edidit, hodie neque in archivo episcopii neque in archivo capituli inveniuntur, itemque Clementis III privilegium (n. 19), cuius autographum una cum apographo Iosephus Melchiorre saec. XIX in. inter chartas neglectas archivi episcopalis invenit, a. 1823 a Ludovico Borelli denuo transcriptum (cf. A. Di Pietro Agglomerazioni I 311 not. 1), frustra quaesivimus, Innocentii III tamen privilegio a. 1209 mai. 14 (cf. n. 13) in archivo episcopii Piscinae superstite. De archivis Piscinae cf. Gött. Nachr. 1898 p. 296.

A = Orig. Roma Arch. Vat. Arm. IX c. I n. 42; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 117.
C = Notamento delle città e terre della diocesi dei Marsi con copie di bolle di unione etc., s. XVII, Pescina Arch. capitolare; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 296.
D = Brevia ss. pontificum a variis exemplata a saec. XII ad saec. XV, s. XVII, cod. Vat. Barb. 2072 (XXX 145); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 83.
E = (Ferd. Ughelli) Monumenta, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3205 (XL 2); cf. PflugkH. Iter p. 92.
F = Ios. Garampi Schedae, s. XVIII, Roma Arch. Vat. Fondo Garampi; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 522 sq.

*1 *(1033—46)*

Benedictus IX (Theophilactus) Marsicanam ecclesiam, intestino et diuturno malo et plusquam civili discordia saecularium hominum miserabiliter discissam, in duos episcopatus contra ss. patrum canones dividit.

Laud. in n. 3. — Reg. JL. —.

*2 *Laterano 1057 april. 18*

Victor II, Marsicana eccl. in duos episcopatus contra ss. patrum canones a Theophilacto dicto papa divisa *(n. 1)* et postea permissu magis quam consensu, necessitate quam voluntate a Leone IX, sicut inventa fuit, omissa, iudicio generalis concilii in gremio basilicae Constantinianae aggregati, 14 kal. mai., ind. 10, divisionem illam unius dioecesis in duas partes evacuat et abdicat atque in antiquam sui status unionem reformat, episcopo (Actone), qui tunc partem Marsicanae dioec. iniuste occupabat, in Theatinam civ. sublato.

Laud. in n. 3. — Regg. J. p. 381. JL. I p. 552.

In vol. II p. 168 (Casamari n. 1) notavimus Leonis IX rescriptum, quo controversiam inter mon. Casaemarii et ep. Marsicanum super permutatione ecclesiarum s. Nicolai de Cappellis et s. Leucii definivit, eadem permutatione irrita facta. Quod rescriptum laudatur in Oddonis s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card. sententia a. 1236 mai. 5 (ed. Ughelli [1] I 979; [2] I 908). Nunc vero ad ipsius Gregorii IX regesta, ubi t. XVIII f. 164' sententia illa legitur, accedentes, vidimus loco „dominus Leo papa" legendum esse „dominus H. papa". Itaque non Leo IX, sed Honorius III intelligendus est, cuius rescriptum de re a. 1221 feb. 16 in eius regestis t. XI f. 78' (Pressutti Reg. Honorii III t. I 507 n. 3100) legitur.

3 *Cassino 1057 dec. 9*

Stephanus IX Pandulfo ep. etc.: concedit et decernit secundum quod synodaliter a Victore *(n. 2)* iudicatum est, firmum Marsicanum episcopatum cum omni sua integritate et pertinentia, inter quae nominatim ecclesiam s. Sabinae antiquae civitatis Marsorum ad episcopalem sedem, et confirmat possessiones et iura. — In specula sanctae. Scr. p. m. Gregorii not. et scrin. s. Rom. et apost. sedis, in m. dec., ind. 11. Dat. in castro Casino, 5 id. dec., p. m. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et bibl. s. Rom. et apost. sedis, a. 1 d. pp. Stephani VIIII, ind. 11.

C f. 1. E f. 3. — Edd. Ughelli [1] IX 908 ex autogr.; [2] I 889 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 397 n. 4 = Bull. Rom. ed. Taur. I 644 n. 4, = Mansi XIX 863 n. 2, = Migne CXLIII 875 n. 5. Phoebonius Catal. p. 6 ex autogr. — Regg. Corsignani Reggia Marsicana II 546 ex actis Vipermani, nunc Cesarini et perductis a. 1584 (in arch. s. Rotae Romanae). D'Avino p. 313. Di Pietro Catalogo p. 41. 42. 44. J. 3319. JL. 4377.

4 *Laterano 1114 feb. 25*

Paschalis II Berardo ep. etc.: confirmat universos parochiae fines et possessiones nominatim enumeratas et iura. — Sicut iniusta poscentibus. Scr. p. m. Gervasii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Paschalis etc. Subscr. 7 card. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 5 kal. mart., ind. 7, inc. d. a. 1115, pont. quoque d. Paschalis II pp. a. 15.

C f. 4. D f. 3. — Edd. Ughelli [1] I 962; [2] I 892 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 151 n. 51 = Bull. Rom. ed. Taur. II 274 n. 51, = Corsignani Reggia Marsicana II 581, = Migne CLXIII 338 n. 377. Phoebonius Catal. p. 13 ex autogr. — Regg. Corsignani I 666. Di Pietro Catalogo p. 76 not. 2. J. 4723. JL. 6371.

*5 *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. in n. 19. — Reg. JL. —.

cf. quoque Eugenii III rescriptum ad canonicos ecclesiae s. Sabinae missum (v. Eccl. cathedr. n. 1).

6 *(1153—54)*

Anastasius IV B(erardo) ep.: mandat, quatenus ecclesias quasdam in episcopatu Marsicano sitas ad ius Casinen. coenobii pertinentes in sua libertate dimittat; si aliquid sibi credat in eisdem ecclesiis iuste competere, in praesentia sua poterit experiri.

v. Monte Cassino (ed. Miscell. Cassinese I 73 n. 23).

7 *(1153—54)*

[Anastasius IV] Marsicano ep.: iterato *(n. 6)* praecipit, quatenus R(aynaldo) Casinen. abbati ecclesias s. Petri de Peretro, s. Iohannis de Tetangoni, s. Mariae de Colle longo et quasdam alias ecclesias, per violentiam ei ablatas, sine difficultate et tarditate restituat.

v. Monte Cassino (ed. Miscell. Cassinese I 76 n. 27).

*8 *(1153—54)*

Anastasius IV concedit privilegium.

Laud. in n. 19. — Reg. JL. —.

*9 *(1154—59)*

Hadrianus IV concedit privilegium.

Laud. in n. 19. — Reg. JL. —.

10 *Tusculanum (1171—72) ian. 21*

Alexander III episcopo et canonicis Marsican.: mandat, quatenus B(artholomaeum) eiusque complices excommunicatos denuntient, donec monasterio s. Cosmae de Talliacozo satisfaciat; aut inter abbatissam et B. de rebus ablatis pacifice et amicabiliter componere laborent.

v. Tagliacozzo, Mon. s. Cosmae de Talliacotio n. 1.

11 *Tusculanum (1171—72) feb. 7*

Alexander III Valven., Abrutin. et Marsican. etc. epp.: mandat, quatenus Gentilem de Raiano excommunicationis vinculo astringant etc.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 20.

12 *Tusculanum (1171—72) oct. 4*

Alexander III Marsicano aliisque epp. etc.: mandat, quatenus clericos mon. Farfensis schismaticos in terra Sansonesca publice excommunicatos denuntient etc.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 22.

13 *(1174)*

Alexander III Benedicto Marsicano et Iohanni Signino (qui vices apost. in partibus illis gerit) epp.: definit controversiam inter Marsicanum ep. et abbatem s. Petri de Ferentillo super eccl. s. Petri de Pazano, statuens, ut

cappellanum, quem abbas de Ferentillo in eadem eccl. praeferre voluerit, Marsicano ep. praesentet, a quo, si idoneus fuerit, curam animarum suscipiat et ei, sicut alii cappellani consueverunt, fidelitatem faciat. — Postquam nuntium.

Insert. bullae Innocentii III a. 1209 mai. 14 (orig. Piscinae in arch. episc.). — Ed. Gött. Nachr. 1909. — Regg. Phoebonius Catal. p. 23. Di Pietro Catalogo p. 82 not. 2. JL. —.

Iohannes Signinus et Benedictus Marsicanus epp. a. 1174 ian. simul occurrunt; cf. n. 17.

**14* *(1159—79?)*

Alexander III confirmat sententiam Benedicti ep. pro controversia, quae cum monachis s. Mariae de Pertuso et cum clericis b. Iohannis (de Celano) pro olei consecratione agitabatur, promulgatam etc.

Laud. in n. 19. — Reg. JL. —.

cf. Celano, Eccl. coll. s. Iohannis n. 2.

**15* *(1179—81)*

Alexander III confirmat ecclesiam s. Nicolai de Cappellis, quam a priore et fratribus s. Mariae de Pertuso pro eccl. s. Leucii permutationis titulo cum assensu capituli Zacharias ep. acquisivit et eccl. Marsicanae concessit.

Laud. in n. 19. — Reg. JL. —.

Hanc permutationem Honorius III irritam fecit (cf. supra p. 241 ad n. 2).

**16* *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in n. 19. — Reg. JL. —.

17 *Salino 1184 iun. 8*

Lucius III Zachariae ep. etc.: confirmat compositionem inter Iohannem Signin. et Benedictum Marsican. qd. epp. ex una parte et Oddonem de Celano, coram Gualtero Panormitan. archiep., Bartholomaeo Agrigentin. ep. et Matthaeo regio vicecancellario a. 1174 ian. amicabiliter factam et de verbo ad verbum insertam. — Nostrae sollicitudinis. Ego Lucius etc. Subscr. 9 card. Dat. Salin. p. m. Hugonis S. R. E. not., 6 id. iun., ind. 2, inc. d. a. 1184, pont. v. d. Lucii pp. III a. 3.

A [= F]. — Ed. Celani in Arch. stor. per le prov. Napol. XVIII 74 n. 1 ex A (facs.). — Regg. Zazzera Le famiglie nobili del regno di Napoli I 112 = Corsignani Reggia Marsicana II 550. Di Pietro Catalogo p. 85 not. 2. JL. —.

Sententiam curiae regiae a. 1174 ian. edd. Ughelli [1] IX 910; [2] I 904; Phoebonius Catal. p. 18. Bulla haec data est Salini, haud longe ab oppido Poggio Morello apud Salinellum flumen (in episcopatu Aprutino; cf. Palma Storia di Teramo IV 194. 202. 247), quando Lucius III derelicta Campania per vallem Orbeti (i. e. Roveti) Veronam petiit; iun. 8 Salini, iun. 10 apud s. Flavianum (Gött. Nachr. 1898 p. 328 n. 15 et 1900 p. 427 n. 17), iun. 13 Castri (i. e. s. Flaviani) JL. 15054, iun. 14 apud domum hospitalem Potentiae (Gött. Nachr. 1900 p. 428 n. 18), iun. 15 Humanae JL. 15055, iun. 17 Anconae JL. 15056 moram faciens.

**18* *(1181—85)*

Lucius III confirmat ecclesiam s. Nicolai de Cappellis *(ut n. 15).*

Laud. in n. 19. — Reg. JL. —.

19 *Laterano 1188 mai. 31*

Clemens III Heliano ep. etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 4)*, Eugenii *(n. 5)*, Anastasii *(n. 8)*, Hadriani *(n. 9)* et Alexandri *(n. 16)* suscipit eccl. Marsicanam sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, specialiter ad exemplar Alexandri *(n. 15)* et Lucii *(n. 18)* eccl. s. Nicolai de Cappellis, a Zacharia ep. ei concessam; decernit ecclesiam s. Sabinae matricem semper haberi et illic episcopalem sedem permanere; sancit universos fines parochiae; confirmat ad instar Alexandri *(n. 14)* sententiam Benedicti ep. — In eminenti. Ego Clemens etc. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 2 kal. iun., ind. 6, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

Edd. Di Pietro Agglomerazioni I 311 ex copia a. 1823 a Lud. Borello cancellario confecta = Di Pietro Catalogo p. 85 sq. Exc. — Reg. JL. 16265.

20 *Laterano 1196 oct. 18*

Celestinus III Aprutin., Teatin., Furconen., Marsican. epp. et Treventin. electo: mandat, quatenus sententiam interdicti et excommunicationis a Valvensi ep. contra clerum et populum Sulmonen. latam denuntient publice.

v. Valva-Sulmona, Episc. n. 27.

Ecclesia cathedralis s. Sabinae.

De archivo canonicorum cathedralis ecclesiae Marsicanae cf. supra p. 240. Brevem historiam litigii inter clericos s. Iohannis et s. Sabinae canonicos, ubi in calce Eugenii III rescriptum (n. 1) legebatur, Ughellus exscripsit ex veteri membranacea chartula. Hoc Eugenii III rescriptum exstabat quoque in Libro quodam vulgo „Libro delle risoluzioni capitolari a. 1718“ p. 277 sq., ex quo hausit A. Di Pietro.

1 *Ferentino 1151 iun. 6*

Eugenius III Odorisio praeposito et canonicis eccl. s. Sabinae Marsican.: definit controversiam, quae inter eos et clericos eccl. b. Iohannis super consecrando oleo diutius fuit agitata. — Ne oblivionis. Dat. Ferentin. 8 id. iun., ind. 14, inc. d. a. 1151, pont. d. n. Eugenii pp. III a. 7.

Edd. Ughelli [1] VII 1303; [2] I 904 = Corsignani Reggia Marsicana I 548, = Mansi XXI 748 = Migne CLXXX 1474 n. 449. — Regg. Di Pietro Catalogo p. 52 not. 3; p. 79 not. 2. J. 6584. JL. 9486.

2 *Tusculanum (1171—72) ian. 21*

Alexander III ep. et canonicis Marsican.: mandat, quatenus B(artholomaeum) eiusque complices excommunicatos denuntient, donec monasterio s. Cosmae de Talliacozo satisfaciat etc.

v. Tagliacozzo, Mon. s. Cosmae de Talliacotio n. 1.

Celano

Ecclesia collegiata s. Iohannis.

Ecclesia s. Iohannis in Capite aquae, ut appellatur in Vita s. Berardi ep., in terra Celani (cf. Phoebonius Hist. Mars. p. 234; Corsignani Reggia Marsicana I 541 sq.), olim a praeposito et canonicis recta est, qui iam Eugenii III temporibus contra ecclesiam cathedralem s. Sabinae propriam libertatem vindicarunt, sed tandem saec. XVI ex decreto s. Rotae Romanae plenariae Marsicanae episcopi iurisdictioni subiecti sunt.

Archivum ecclesiae periit; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 297.

1 *Ferentino 1151 iun. 6*

Eugenius III Odorisio praeposito et canonicis eccl. s. Sabinae Marsican.: definit controversiam, quae inter eos et clericos b. Iohannis super consecrando oleo diutius fuit agitata; iudicans, ut de cetero una tantum ampulla olei in matrice eccl. b. Sabinae consecretur et tam per eccl. b. Iohannis quam per alias aequaliter dividatur.

v. Eccl. cathedr. n. 1.

**2* *(1159—79?)*

Alexander III confirmat sententiam Benedicti ep. pro controversia, quae cum monachis s. Mariae de Pertuso et cum clericis b. Iohannis pro olei consecratione agitabatur, promulgatam, ita, ut una olei ampulla in matrice eccl. s. Sabinae consecretur et tam per eccl. s. Iohannis quam per alias aequaliter dividatur.

v. Episc. n. 14. 19.

Trasacco

Ecclesia collegiata s. Caesidii et s. Rufini.

A. 1096 iun. 8 Berardus Marsorum comes et Gemma, eius mater, bona sua obtulerunt ecclesiae s. Caesidii in castro q. d. Transaquae, Andrea ep. Marsicano, Thaddaeo abbate s. Caesidii et canonicis eiusdem ecclesiae consentientibus; quod confirmavit Crescentius comes, Berardi filius, a. 1120 (n. 1). Conf. quoque chartam Petri comitis de Celano a. 1198 april. 1 (edd. Ughelli [1] I 978; [2] I 907; Phoebonius Catal. p. 23).

1 *Trasacco 1120*

Praesente Berardo ep. Marsicano et Virgone (*al.* Vergone), Aprutii legato apostolico, aliisque, Crescentius Marsicanorum comes, filius b. m. Berardi comitis, tradit ecclesiae s. Caesidii totum circuitum castri Transaquarum etc.

v. chartam a. 1120 (edd. Ughelli [1] I 976 ex orig. in archivo Collis longi; [2] I 901; Phoebonius Catal. p. 16; Corsignani Reggia Marsicana I 430). — Reg. JL. —.

De Virgone legato apostolico nullam aliam, quantum scio, habemus memoriam.

Cappelle

Ecclesia s. Nicolai de Cappellis.

Sita erat in episcopatu Marsicano, parum distans ab oppido Avezzano, in Palentinis campis illis nefastis, ubi Conradinus rex Carolo, usurpatori regni Siciliae, succubuit, in loco qui hodie Cappelle. Novimus ex Clementis III privilegio a. 1188 mai. 31 Heliano ep. Marsicano concesso (supra p. 244 n. 19), hanc ecclesiam s. Nicolai temporibus Alexandri III a priore et fratribus monasterii s. Mariae de Pertuso Soranae dioec. pro ecclesia s. Leucii permutationis titulo ecclesiae Marsicanae concessam fuisse, confirmationis tamen privilegiis Alexandri III et Lucii III deperditis (cf. supra Episc. n. 15. 18). Unde saec. XIII inter monasterium Casaemarii nomine monasterii de Pertusa et Marsicanum ep. controversia orta est, quam Honorius III a. 1221 feb. 16 definivit, permutationem illam irritam faciens (Pressutti Reg. Honorii III t. I 507 n. 3100). At deinde inter abbatem Casaemarii et Marsicanum ep. super iuribus episcopalibus in ecclesiis s. Nicolai de Cappellis, s. Rufini de Archipreta, s. Magni et s. Nicolai de Castulis causa renovata est, quam Gregorius IX Oddoni s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card. definiendam commisit (cuius sententia a. 1236 mai. 5 prolata inseritur bullae Gregorii IX a. 1236 iun. 4 Potthast Reg. 10180). Saec. XIII ecclesia s. Nicolai de Cappellis sub titulo monasterii ord. Cistercien. nonnumquam reperitur (cf. Phoebonius Hist. Mars. p. 172; Lubin p. 79. 206; Corsignani Reggia Marsicana I 189. 348 sq.; Di Pietro Agglomerazioni I 196 sq.).

Documenta, quae ad ecclesiam hanc pertinent, inter chartas Casaemarii inveniuntur (cf. vol. II p. 167).

C = Chartarium sive Registrum Casaemarii, mb. s. XV ex., olim in bibl. Albani (cod. 856), periit.
C² = St. Borgia Bullarium Lucii III [ex C], s. XVIII, Roma Bibl. Vat. Museo Borgia.

1 *Laterano (1181) nov. 3*
Lucius III Gualtero de Palearia et aliis militibus, qui in eccl. s. Nicolai de Capella ius vindicant patronatus: praecipit sub excommunicationis interminatione, quatenus a vexatione eiusdem ecclesiae desistant. — Si velletis. Dat. Lat. 3 non. nov.

[C p. 294 =] C². — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 106 n. 4 ex C². — Reg. JL. —.

2 *Anagni (1183) sept. 20*
Lucius III domino et balivis terrae Walteri de Pallaria: mandat, quatenus hominibus eccl. s. Nicolai de Capellis aut eidem ecclesiae nullam inferant molestiam vel iacturam, sed secundum quod inter (Zachariam) Marsicanum ep. et b. m. Gualterium de Pallaria rationabili noscitur pactione statutum, libertatem praedictae ecclesiae illibatam penitus et integram conservent. — Cum omnibus. Dat. Anagn. 12 kal. oct.

[C p. 294 =] C². — Ed. Gött. Nachr. 1903 p. 113 n. 8 ex C². — Reg. JL. —.

Concordiae huius instrumentum periisse videtur. Superest vero Guillelmi II regis Siciliae diploma et regiae curiae sententia a. 1182 feb. 17 circa aliam controversiam inter Zachariam ep. Marsicanum et Gentilem de Palearia super ecclesia s. Bartholomaei de Avezzano (edd. Ughelli [1] IX 913; [2] I 906; Phoebonius Catal. p. 21).

Tagliacozzo

Monasterium s. Cosmae de Talliacotio.

Phoebonius Hist. Mars. p. 221 sq. — Gattula Hist. abbatiae Cassinen. p. 801 sq. — Corsignani Reggia Marsicana I 281 sq. — Franc. Antonio Majolini Prerogative e diritti de' parrochi in generale e specialmente del parroco della chiesa de' SS. Cosimo e Damiano, unica matrice in Tagliacozzo, diocesi de' Marsi (Aquila 1838). — Apologia per le parrocchie site nell' alto di Tagliacozzo contro le asserzioni di Francescantonio Majolini (Napoli 1843). — (Gius. Niccola Spada) La giurisdizione della sede Marsicana sopra le tre parrocchie di S. Nicola, S. Pietro e S. Egidio di Tagliacozzo, difesa dal vescovo de Marsi contra le pretese di Montecasino (Napoli 1846). — A. Di Pietro Agglomerazioni delle popolazioni attuali della diocesi dei Marsi II 10 sq. — G. Gattinara Storia di Tagliacozzo (Città di Castello 1894) p. 101 sq.

Origines huius monasterii incertae sunt. Excitatum est penes antiquam ecclesiam s. Cosmae in Sylvis, quae iam inde a saec. X inter ecclesias ad abbatiam Casinensem pertinentes saepius enumeratur. Coluerunt moniales ex ordine s. Benedicti sub protectione sedis apostolicae et debita reverentia Casinensis abbatis. Unde saepius inter monasterium et Marsicanum episcopum ortae sunt lites de illius exemptione, quae a. 1582. 1586. 1587. 1589. 1601. 1651 iterum iterumque apud s. Rotam Romanam examinatae fuerunt (cf. Phoebonius p. 224; Gattula p. 810 sq.). Denique Innocentius XI a. 1681 monasterium de Talliacotio Marsicani episcopi iurisdictioni subiecit.

Chartae, quae ad monasterium Talliacotianum pertinent, maxima ex parte in archivo abbatiae Casinensis (capsa LXXIII) adservantur; cf. Miscell. Cassin. I (1899) p. 12; quibusdam tamen ad R. archivum Neapolitanum translatis. Privilegiorum apographa etiamtum saec. XVIII et in ipsius monasterii tabulario (cf. Corsignani I 282) et in archivo Congregationis Casinensis, unde hausit Cornelius Margarinus abbas, et in archivo familiae Colonna de Urbe exstabant.

A = Orig. Monte Cassino Arch. abbaziale.
A[1] = Orig. Napoli Arch. di stato, Pergamene anteriori al 1130; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 209.
B = Cop. Monte Cassino Arch. abbaziale.
B[1] = Cop. Roma Arch. Colonna; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 542.
C = Cornelii Margarini Thesaurus historicus sacrae et politicae veritatis vol. III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. LIV t. 3; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 377.
D = Quamplurimae ss. pontificum epistolae etc. ex variis archivis erutae et a Margarino relatae, s. XVII sq., cod. Vat. lat. 7157 [ex C]; cf. v. PflugkHarttung Iter p. 131 et Gött. Nachr. 1903 p. 21.
E = Cod. dipl. Casin. vol. IV, s. XVIII, Monte Cassino Arch. abbaziale; cf. Miscell. Cassinese I (1899) 9.

1 *Tusculanum (1171—72) ian. 21*

Alexander III ep. et canonicis Marsican.: conquerente abbatissa s. Cosmae de Talliacozo, quod nob. vir B(artholomaeus), frater eius, adversus monasterium graves et enormes excessus egit, mandat, quatenus ipsum eiusque complices excommunicatos denuntient, donec monasterio satisfaciat; si autem aliter res se habet, praecipit, ut inter eos de rebus ablatis pacifice et amicabiliter componere laborent, eundem B. monentes, ut pravis consuetudinibus per scriptum proprium abrenuntiet. — Dilecta in Christo. Dat. Tusculan. 12 kal. feb.

A. — Ed. Miscell. Cassinese I (1899) 84 n. 35 ex A ad a. 1179—81. — Reg. JL. —. De tempore cf. n. 2.

2 *Tusculanum 1172 mart. 17*

Alexander III Alvisae abbatissae etc.: suscipit mon. s. Cosmae de Talliacotio sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et refutationem coram se promissam, quam nob. vir Bartholomaeus de Talliacozo de pravis consuetudinibus, quas a monasterio exegit, coram personis pluribus fecit. — Quotiens illud a. Ego Alexander etc. Subscr. 12 card. Dat. Tuscul. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 16 kal. april., ind. 5, inc. d. a. 1171, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 13.

A[1]. [B[1] a. 1665 ian. 12. E]. — Edd. Gattula p. 802 ex A[1] = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 418 n. 56 = Bull. Rom. ed. Taur. II 747 n. 56. Majolini p. 333 ex A. Spada p. 91 ex A. — Regg. Di Pietro Catalogo p. 83 not. 1 ad a. 1171. Gattinara p. 101 ad a. 1171. J. 8165. JL. 12146.

3 *Laterano 1190 iun. 4*

Clemens III Audoisae abbatissae etc.: ad exemplar Alexandri *(n. 2)* suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis; ⟨statuit, ut nullus Marsorum ep. in ecclesiam vel moniales et clericos aliquid iurisdictionis exerceat, nulli etiam episcopo vel legato, nisi a latere apostolico specialiter misso liceat interdicti vel excommunicationis sententiam in moniales vel clericos proferre nec novas et indebitas exactiones imponere vel procurationes aut tallias sive demandas exercere;⟩ indulget decimas; statuit, ut infra fines parochiarum monasterii ecclesiam vel cappellam seu altare nullus aedificet, et concedit alia iura. — Quotiens a nobis. Ego Clemens etc. Subscr. 14 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem gerentis cancellarii, 2 non. iun., ind. 8, a. d. inc. 1190, pont. d. n. Clementis pp. III a. 3.

B s. XVI (2 non. iul.). *C f. 511 = D f. 63'. E. — Edd. Gattula p. 803 ex autogr. = Bull. Rom. ed. Cocquelines III 39 n. 14 = Bull. Rom. ed. Taur. III 69 n. 14, = Migne CCIV 1458 n. 141. Majolini p. 335 ex autogr. — Regg. J. 10174. JL. 16499.*

Di Pietro Catalogo p. 90, qui et reliqua privilegia monasterio concessa falsa esse contendit, recte quidem monuit, huius privilegii tenorem minime cum temporis formulis concordare, praesertim quum Celestini III privilegium (n. 5) verbotenus cum Alexandri III genuino privilegio congruat. Certe Clementis III hoc privilegium, cuius tenorem alterum Alexandri IV privilegium a. 1254 dec. 22 (ed. Gattula p. 806) repetit, interpolatum est verbis: Statuimus etiam, ut nullus Marsorum episcopus etc. usque sicut est hactenus observatum, ut exemptio monasterii a Marsicani ep. iurisdictione ex eis probaretur.

*4 *(1187—91)*

Clemens III dat litteris plumbeo sigillo sigillatis Oddoni Novariensi ep., quondam abbati mon. de civ. Iadera in Sclavonia, ad petitionem Aduhisiae abbatissae, consanguineae papae, transmissam sibi per nepotem eius Bernardum de Taliacotio, licentiam remanendi et commorandi in monasterio s. Cosmae et Damiani de Taliacotio.

Laud. in processu informationis circa vitam, mortem, translationem et miracula b. Oddonis a. 1240 (ed. Analecta Bolland. I 327). — Reg. JL. 16576.

5 *Roma S. Pietro 1192 iun. 1*

Celestinus III Mabiliae abbatissae etc.: ad exemplar Alexandri (n. 2) suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis *(ut n. 2)*. — Quotiens illud a. Ego Celestinus etc. Subscr. 12 card. Dat. Rom. ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., kal. iun., ind. 10, inc. d. a. 1192, pont. v. d. Celestini pp. III a. 2.

A. [B¹ a. 1665 ian. 12]. — Edd. Gattula p. 804 ex A = Migne CCVI 948 n. 84. Majolini p. 338 ex A. — Regg. J. 10383. JL. 16892.

Di Pietro Catalogo p. 91 haud merito de huius privilegii fide dubitat. Alexandri III (n. 2) et Celestini III (n. 5) privilegia laudantur quoque in Honorii III bulla a. 1222 april. 3 Potthast Reg. 6812.

Monasterium s. Mariae de Appamia sive de Apinianicis.

Legitur in Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 46):

„Monasterium [ecclesia] sanctae Mariae de Appamia III solidos Provenienses et I libram cerae“.

Locus Appamia sive Apinianicum, ubi hodie Pescina (cf. Phoebonius Hist. Mars. p. 270 sq.), cum monasterio suo olim ad monasteria s. Mariae Farfensis et s. Vincentii ad Vulturnum pertinuit, in quorum privilegiis saepius legitur. Errant itaque Ughelli et Lubin p. 233, qui monasterium de Apinianicis in Monte Massico prope Soram collocant.

Privilegium, quo libertatem a sede apostolica accepit, tamen desideratur.

Gualterius de Palearia.

Illustris Normannorum gens de Palearia, quae aliquando comitatum Manupelli gessit et potentissima in his regionibus floruit, saec. XII Avezzanum quoque oppidum in dominio suo habuit; cf. Bernardino Jatosti La storia di Avezzano (Avezzano 1876). Huius autem familiae genealogiam illustrandam aliis relinquimus. Notamus tantum duo Clementis III mandata a. 1188. 1189 ad monachos Casinenses circa Gentilis de Palearia oblationem missa JL. 16204. 16378.

Lucii III rescripta ad Gualterium de Palearia et eius balivos missa iam sub „Eccl. s. Nicolai de Cappellis“ recensuimus (cf. supra p. 246).

1 *Laterano (1181) nov. 3*

Lucius III Gualtero de Palearia et aliis militibus, qui in eccl. s. Nicolai de Capella ius vindicant patronatus: praecipit sub excommunicationis interminatione, quatenus a vexatione eiusdem eccl. desistant.

v. Eccl. s. Nicolai de Cappellis n. 1.

2 *Anagni (1183) sept. 20*

Lucius III domino et balivis terrae Walteri de Pallaria: mandat, quatenus hominibus eccl. s. Nicolai de Capellis aut eidem eccl. nullam inferant molestiam etc.

v. Eccl. s. Nicolai de Cappellis n. 2.

VALVA = SULMONA

(Balba-Valva-Sulmo)

Franc. Arola Vita s. Pelini episc. Brundusini ex antiquo codice Valvensi (Venetiis 1543). — Herculis Ciofani Antiquissimae ac nobilissimae urbis Sulmonis descriptio [1] (Aquilae 1578); [2] (Venetiis 1578); [3] in Herc. Ciofani Observationes in omnia P. Ovidii Nasonis opera (Antverpiae 1583); [4] (Francofurti 1605); [5] (Amstelodami 1727). — Marcantonio Lucchitto Corfinii quondam Pelignorum metropolis brevis elucidatio (Sulmone 1583). — Paolo Regio Vita di S. Panfilo vescovo e confessore (In Chieti 1612). — Ughelli [1] I * 250 sq.; [2] I 1358 sq. — Gio. Pietro Lucchetti Vita di S. Panfilo vescovo di Sulmone (In Roma 1660). — Giac. Mascitti Historia Valvensis ecclesiae s. Pelini, ms. s. XVII; ubi hodie sit ignoramus. — Emilio De Matteis Memorie storiche de' Peligni etc. col catalogo di tutti i vescovi di Valva e Solmona e de' santuari più ragguardevoli della diocesi, ms. s. XVII, Sulmona, penes v. cl. Tabassi; cf. Di Pietro Mem. degli uomini ill. p. 185; Mommsen in C. I. L. IX 290; G. Pansa in Rassegna Abruzzese I 137 sq.; alia apographa exstant penes P. Piccirilli, De Nino, G. Pansa; cf. Mazzatinti Inventari VI 48. — E. De Matteis Vite de santi della diocesi di Valva e Sulmona, ms. s. XVII, Sulmona Bibl. Pansa; cf. Pansa Bibl. p. 325. — Vinc. Mazzara Historia legalis cathedralis ecclesiae Sulmonensis, ms. s. XVII; cf. Di Pietro Mem. degli uomini ill. p. 167. — Vita e miracoli del glorioso martire S. Pelino, vescovo di Brindisi e protettore di Pentima, anticamente chiamata Corfinio, la di cui cattedrale chiesa è detta Valva (In Chieti 1737). — Gaetano Alfano Vita di S. Panfilo, cittadino, vescovo e principal protettore della città e diocesi di Solmona (In Napoli 1783). — (Concegio Zugaro e Leopoldo Di Carlo) Difesa del regio patronato su la chiesa vescovile di Valva e Sulmona (Napoli 1789). — Francescantonio e Luigi De Sanctis Notizie storiche e topografiche della città di Solmona (Napoli 1796). — Ignazio Di Pietro Memorie storiche della città di Solmona (In Napoli 1804). — Ign. Di Pietro Memorie storiche degli uomini illustri della città di Solmona (Aquila 1806). — Ign. Di Pietro Memorie storiche della santa chiesa di Solmona ossia Serie cronologica de' vescovi, ms. s. XIX in., Sulmona Bibl. Gio. Pansa; cf. Pansa Bibl. p. 324. — Vinc. D'Avino Cenni storici sulle chiese arcivescovili, vescovili e prelatizie del regno delle due Sicilie (Napoli 1848) p. 734. — Panfilo Serafini Sull' esistenza di Valva nei tempi di mezzo nella valle Solmonese in: Giornale Abruzzese a. 1843 (Chieti 1843). — Cappelletti XXI 441 sq. — V. Bindi Castel S. Flaviano IV 221 sq. 261 sq. — V. Bindi Mon. stor. ed artist. degli Abruzzi p. 728 sq. 765 sq. — Bernardino De Silvestri Esame apologetico su la vita e passione di S. Pelino martire (Prato 1887). — Nunzio Federigo Faraglia Codice diplomatico Sulmonese (Lanciano 1888). — N. F. Faraglia Saggio di corografia Abruzzese medioevale in: Arch. stor. per le prov. Napoletane XVI (1891) 436 sq. — Gio. Pansa Di un antico rituale della chiesa cattedrale di Sulmona (Sulmona 1894). — Pietro Piccirilli L'Abruzzo monumentale in: Rassegna Abruzzese di storia ed arte III (1899) 3 sq. — P. Piccirilli Notizie su la primitiva cattedrale Sulmonese in: Rivista Abruzzese di scienze, lettere ed arti XVII (1902) 336 sq.

Episcopatus Valvensis.

Sulmo, Pelignorum olim metropolis, utrum a priscis temporibus sedes episcopalis fuerit, sub lite manet. Certe Palladius ep. Sulmontinus a. 499 in synodo Symmachi pp. subscripsit (Mon. Germ. Auct. antiq. XII 400. 407). Postea episcopus titulum Valvensis ep. duxit; saec. XI et XII saepius quoque s. Pelini et s. Pamphili episcopus appellabatur. Ecclesia cathedralis s. Pelini in comitatu Valvensi in loco, ubi olim Corfinium surgebat, adhuc exstat penes oppidum Pentima; s. Pamphili autem apud ecclesiam concathedralem in Sulmone urbe episcopus Valvensis saepius residere solebat. Unde lis inter canonicos s. Pelini et s. Pamphili de iure cathedrali orta est, quam ipsi canonici a. 1168 compositione facta sedaverunt (edd. Ughelli [1] I *260; [2] I 1367; Faraglia Cod. dipl. p. 48 n. 37). Temporibus Honorii III et Gregorii IX causa inter canonicos s. Pelini et s. Pamphili renovata est super iure eligendi Valvensem episcopum (cf. Faraglia l. c. p. 63 n. 49), quae denique ab Urbano VIII a. 1628 ita decisa est, ut tam Valvensis quam Sulmonensis ecclesiae cathedrales exsisterent et iure cathedratico gauderent et perfruerentur. Inde episcopus appellatur Valvensis et Sulmonensis.

Valvensis episcopatus archivi pars altera olim in ecclesia s. Pelini adservabatur. Quae etiamtum saec. XVIII ibi exstabant privilegia antiqua, ea Amicus Philippus canonicus Guerrieri transcripsit. Hodie vero pauca supersunt. Altera archivi pars cum chartis inde ab a. 1042 Sulmone in archivo ecclesiae s. Pamphili custoditur, quod, licet inter archiva huius regionis praefulgeat, incendiis, terrae motu, rapinis gravissima passum est damna. Chartarum, quae supersunt in archivo s. Pamphili, inventarium congessit Nicolaus can. Spada saec. XVIII. Praeter eas instrumenta celeberrimi olim monasterii Celestinorum s. Spiritus de Monte Morrona in hoc archivo adservantur. Denique adnotamus libros et scripturas in aedibus v. cl. Pansa custoditas.

De archivo s. Pamphili cf. Bethmann in Archiv XII 535; Faraglia Cod. dipl. praef.; Gius. Celidonio L'archivio di S. Panfilo in Sulmona in: Rassegna Abruzzese di storia ed arte I (1897) 29 sq.; Mazzatinti Gli archivi della storia d'Italia I 76 sq.; Gött. Nachr. 1898 p. 293. Conf. quoque G. Pansa Libri e librerie in Sulmona nei secoli XIII e XIV in: Rassegna Abruzzese I (1897) 244 sq. De archivo s. Pelini, ubi nuperrime privilegia autographa Alexandri III a. 1172 (n. 18) et Honorii III a. 1223 invenimus, cf. Gött. Nachr. 1898 p. 296.

A = Orig. Sulmona Arch. della cattedrale di San Panfilo.
A^1 = Orig. San Pelino Arch. capitolare.
B = Cop. Sulmona Arch. della cattedrale di San Panfilo.
B^1 = Cop. San Pelino Arch. capitolare.
C = Copia actorum pro ep. Valvensi contra Aquilanum a. 1350 dec., s. XIV, Sulmona Arch. della cattedrale di San Panfilo; cf. Mazzatinti I 79 et Celidonio l. c.

D = Liber privilegiorum eccl. cathedralis, s. XVII, ib.
E = A. F. Guerrieri Privilegia ss. pontificum, s. XVIII, ib.
F = Corsignani Miscellanea vol. I, s. XVIII, San Pelino Arch. capitolare.
G = Cartolario dei documenti prodotti dall' abbate Caraccioli nec non dei documenti che si producono dall' università e clero di Pacentro, s. XVIII, Sulmona Bibl. Gio. Pansa; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 295.
H = Memorie su le antichità di Pacentro avute da diversi antiquari a. 1781, ib.

1 *(495—96)*

Gelasius I Palladio ep.: praecipit, ut restituat locum suum dignitatemque Stephano presbytero, qui nuper propter provinciae vastitatem, quam Tusciae prae omnibus barbarorum diversa sectantium et ambiguitas invexit animorum, quum imminentes gladios evadere fugae praesidio niteretur, acutis sudibus occurrentia sibi septa transiliens, inferiores partes corporis inseruisse suggessit. — Praecepta canonum.

Coll. Britt. Gelasii I ep. 31. Ivonis Decr. VI c. 107. Gratiani Decr. I D. 55 c. 12 [et in aliis collectionibus]. — Edd. Mansi VIII 140 = Migne LIX 153 = Bull. Rom. ed. Taur. App. I 319 n. 30. Thiel Epp. p. 488 n. 9. Friedberg I 218. — Regg. Ewald in N. Archiv V 517 n. 31. J. 426. JK. 706.

Palladius ep. eccl. Sulmontinae ex actis synodi Romanae a. 499, quibus subscripsit (ed. Mon. Germ. Auct. antiq. XII 400. 407), notus est. Thiel p. 62 et Ewald l. c. e contra epistolam hanc Tusciae cuidam episcopo missam fuisse autumant. Insuper Ewald l. c. p. 513 n. 12, quem sequitur Loewenfeld Epp. p. 4 n. 7, Geruntium ep. Valvensem ex Gelasii I epistola JK. 648, quae inscribitur „Geruntio ep. Valensi", in seriem episcoporum Valvensium introduxit. Ad eundem Geruntium Gelasius I aliam epistolam circa Aufidianae eccl. episcopum misit JK. 649 (cf. infra p. 265). Praeterea Geruntius ep. quidam in Gelasii epistolis JK. 663. 705. 707. 723. 739 occurrit, sed est Ficuclensis sive Cerviensis ep. certe intelligendus, qui Symmachi synodo Romanae a. 501 subscripsit (Mon. Germ. Auct. antiq. XII 433). Itaque, Ewaldii argumentis minime convictus, quaestionem, an Geruntius ep. Valvensis fuerit, in medio relinquo.

2 *(876 sept.)*

Iohannes VIII clero, ordini et plebi Valven. eccl.: praecipit, ut vivente episcopo nulli umquam praebeant assensum, ut a fidelitate Arnulfi ep. quoquo modo discedant. — Quia sollicitudinis. Dat. . . . ind. 10.

Reg. Iohannis VIII ep. 5. — Edd. Carafa Epp. decr. III 289 n. 4. Mansi XVII 5 n. 4. Migne CXXVI 680 n. 27. — Regg. J. 2274. JE. 3045.

3 *Benevento 1053 dec. 21*

Leo IX Dominico Balben. eccl. ep. etc.: concedit episcopatum Balbensem, sicut antiquis et iustis limitibus determinatur, confirmat ad episcopalem sedem eccl. s. Pelini et pariter eccl. s. Pamphili; sancit, ut perdita aut subtracta privilegia et instrumenta ecclesiae nihil noceant, sed iuxta quod Otto imp. Grimualdo ep. per praeceptum edixit, sub interpositione sacramenti per veraces homines eius iustitia inquiratur; decernit, ut omnes chartae factae ad damnum ecclesiae sint inanes et vacuae. — Etsi iubemur. Dat. in Benevento, 12 kal. ian., p. m. Federici diac. et bibl. ac canc. s. apost. sedis vice d. Heremanni Colonien. archiep. et archicanc., a. d. Leonis IX pp. 5, ind. 6.

D. E. — Edd. Ughelli [1] *I* * *253;* [2] *I 1361 ex autogr. = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 383 n. 28 = Bull. Rom. ed. Taur. I 620 n. 28, = Migne CXLIII 734 n. 88. — Regg. Di Pietro Mem. di Solmona p. 116. Cappelletti XXI 442. Höfler Die deutschen Päpste II 376. Celidonio p. 30. J. 3269. JL. 4306.*

Ottonis I diploma pro Grimualdo ep. omnino desideratur.

4 *Roma 1059 mai. 1*

Nicolaus II Dominico s. Balben. eccl. ep. etc.: repetit privilegium Leonis IX *(n. 3).* — Etsi iubemur. Scr. p. m. Crescentii not. et scrin. s. Rom. et apost. sedis, in m. maio, die 1, ind. 12. Ego Nicolaus etc. Dat. Romae, kal. mai., a. d. n. I. Chr. 1059, p. m. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. 1 pont. d. pp. Nicolai II, ind. 12.

B s. XV. B s. XVI. B s. XVIII. D. E. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 311 n. 2. — Reg. Celidonio p. 30. 34. JL. —.

Dominicus abbas quoque monasterii s. Clementis de Piscaria fuit; quo mortuo, Transmundus ep. itemque abbas s. Clementis suffectus est.

**5* *(1080)*

Gregorius VII praecipit Transmundo dicto ep., qui episcopatum sine ratione dimiserat, ut de episcopatu se deinde non intromittat, sed eat ad Montem Casinum, ibique tamdiu sit, donec cum ipso praefati loci abbate aliisque religiosis et prudentibus viris consilium capiat, quid de illo et illius ecclesia sit faciendum.

Laud. in n. 6. — Reg. JL. —.

Sed Transmundus ep., quem ipse Gregorius VII a. 1073 consecraverat (Reg. Gregorii VII lib. I ep. 86 ed. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 108), praeceptum Gregorii VII contemnens, ausus est ecclesiam sibi interdictam pervadere eamque pertinaciter non metuit occupare, ut dolet ipse Gregorius VII (n. 6).

6 *(1080) dec. 12*

Gregorius VII omnibus in episcopatu Valvensi habitantibus: praecipit, ut Transmundo dicto episcopo, praeceptum suum *(n. 5)* contemnenti, episcopalem reverentiam minime exhibeant, sed sicut invasorem eum habeant et res ecclesiae, ne distrahere valeat a potestate ipsius, defendant; mandat, ut legato suo Iohanni subdiacono auxilium praebeant. — Transmundus vester. Dat. 2 id. dec.

Reg. Gregorii VII lib. VIII ep. 15. — Edd. Carafa Epp. decr. III 838 n. 15. Ughelli [1] *I* * *256;* [2] *I 1363. Mansi XX 326 n. 15. Migne CXLVIII 588 n. 15. Jaffé Bibl. rer. Germ. II 446. — Regg. J. 3911. JL. 5190.*

De Transmundi ep. Valvensis et abbatis s. Clementis obitu cf. Chron. Casauriense (Muratori Scr. II[b] 866).

7 *Laterano 1112 mart. 26*

Paschalis II Gualterio s. Valven. eccl. ep. etc.: confirmat universas parochiae fines et possessiones nominatim enumeratas. — Sicut iniusta poscentibus. Scr. p. m. Iohannis scrin. reg. ac not. s. pal. Ego Paschalis etc. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 7 kal. april., ind. 5, inc. d. a. 1113 [1108 *E*], pont. autem d. Paschalis II pp. a. 13 [8 *E*].

C. E. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 314 n. 3. — Regg. Ughelli [1] *I* * *257;* [2] *I 1365. JL. —.*

8 *Laterano 1138 mart. 25*

Innocentius II Dodoni Valven. ep. etc.: confirmat possessiones propriis nominibus expressas, et sancit, ut universi fines parochiae integri in perpetuum conserventur. — In eminenti. Ego Innocentius etc. Subscr. 6 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 8 kal. april., ind. 1, inc. d. a. 1138, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 9.

A. [C]. — Ed. Faraglia p. 43 n. 33 ex A. — Reg. JL. —.

9 *(1145—53)*

Eugenius III Scig(inulfo) Valven. ep.: mandat, quatenus proxima dominica „Invocavit me" apostolico se conspectui repraesentet, responsurus super querelis a fratribus Farfensis mon. contra eum prolatis; praecipiens, quatenus sanctorum reliquias, quas a quadam ecclesia Farfensium in ipso altari inventas asportasse dicitur, sine dilatione restituat.

v. Farfa, Mon. s. Mariae n. 52 (vol. II p. 68). — In dioecesi Valvensi monasterium Farfense tunc possedit ecclesias s. Mariae in Graiano, s. Mariae in Sarzano, s. Angeli in Flaciano, s. Laurentii, s. Iohannis et s. Peregrini in Bominaco, s. Mariae in Forfona.

**10* *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. in n. 13. 18. 21. 26. — Reg. JL. —.

11 *Laterano 1153 aug. 8*

Anastasius IV Siginolfo Valven. ep.: confirmat mon. de Mammonacu in honore b. Mariae et s. Peregrini dedicatum, quod nob. vir Hugo, filius Gerberti, eccl. Valvensi instituit et scripti pagina consummavit. — Quotiens illud a. Dat. Lat. 6 id. aug. ind. 1.

A. [B a. 1321 dec. 26]. — Ed. Faraglia p. 46 n. 35 ex A. — Reg. Bindi Mon. p. 835. JL. —.

12 *Laterano (1156) dec. 19*

Hadrianus IV Sigenulfo Valven. ep.: in negotio, quod inter eum et monachos monasteriorum s. Mariae de Mammonaco et s. Peregrini vertebatur, in suo auditorio allegato, allegationes ac rationes monachorum ad assertionis suae de libertate monasterii probationem insufficientes ac minus idoneas intuens, ep. praefatas ecclesias adiudicat. — Aequum est et. Dat. Lat. 14 kal. ian.

A. [Insert. bullae Innocentii III a. 1208 oct. 13: orig.; B a. 1321 dec. 26]. — Ed. Faraglia p. 47 n. 36 ex A. — Reg. JL. —.

13 *Laterano 1156 dec. 20*

Hadrianus IV Siginulfo Valven. ep. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 8)* et Eugenii *(n. 10)* suscipit Valvensem eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et universos parochiae fines. — In eminenti. Ego Adrianus etc. Subscr. 13 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 13 kal. ian., ind. 5, inc. d. a. 1156, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 3.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex A. — Reg. Gött. Nachr. 1898 p. 319 n. 7. JL. —.

14 *Laterano (1166—67) ian. 13*

Alexander III Siginulfo Valven. ep.: confirmat Adriani sententiam pro controversia inter eum et monachos s. Mariae de Mammonaco et s. Peregrini *(n. 12)*. — Pro illa controversia. Dat. Lat. id. ian.

A. [B a. 1321 dec. 26]. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 319 n. 8 ex A. — Reg. JL. —.

**15* *(Laterano 1166—67 ian. 13)*

Alexander III mandat I(ohanni) abbati et fratribus de Mammonaco, ut eccl. Balvensi tamquam magistrae et matri devote in omnibus et humiliter deferentes, episcopis Balven. debitam oboedientiam et reverentiam impendant.

Laud. in n. 16. 23. — Reg. JL. —.

16 *Benevento (1168—69) iul. 25*

Alexander III Od(erisio) subdiac. apost. et (Gualterio) praeposito Balven. eccl. et ceteris eiusdem eccl. canonicis: decernit, ut ex eo, quod I(ohannes) abbas de Mammonaco de manibus suis munus benedictionis suscepit, Balvensis eccl. nullum praeiudicium sustineat. — Cum olim. Dat. Benevent. 8 kal. aug.

A. [B a. 1321 dec. 26]. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 321 n. 9 ex A. — Reg. JL. —.

17 *Tusculanum (1171—72) feb. 7*

Alexander III Oder(isio) Valven. aliisque epp. etc.: mandat, quatenus Gentilem de Raiano excommunicationis vinculo astringant etc.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 20.

18 *Tusculanum 1172 sept. 30*

Alexander III Oderisio Valvensi ep. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 8)*, Eugenii *(n. 10)* et Adriani *(n. 13)* suscipit Valven. eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et fines parochiae. — In eminenti. Ego Alexander etc. Subscr. 10 card. Dat. Tusculan. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 2 kal. oct., ind. 6, inc. d. a. 1172, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 14.

A¹. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex A¹. — Reg. JL. —.

19 *Tusculanum (1171—72) oct. 4*

Alexander III Marsican., Pennen. et Valven. epp. etc.: mandat, quatenus clericos mon. Farfensis schismaticos in terra Sansonesca publice excommunicatos denuntient etc.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 22.

20 *Ferentino (1175) april. 2*

Alexander III Pinnen. et Valven. epp.: mandat, quatenus clericos de Castellione publice excommunicatos denuntiari faciant.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 25.

21 *Velletri 1183 mart. 26*

Lucius III Odorisio s. Pelini de Valva ep. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 8)*, Eugenii *(n. 10)*, Adriani *(n. 13)* et Alexandri *(n. 18)* suscipit Valven. eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis et fines parochiae. – In eminenti. Ego Lucius etc. Subscr. 11 card.

Dat. Velletri p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 7 kal. april., ind. 1, inc. d. a. 1183, pont. v. d. Lucii pp. III a. 2.

*B[1] s. XVI. F Exc. G f. 17. H. — Ed. Gött. Nachr. 1909. — Regg. Ughelli [1] I * 263; [2] I 1369. Di Pietro Mem. di Solmona p. 134. D'Avino p. 736 not. 6. Gött. Nachr. 1898 p. 327 n. 14. JL. —.*

**22* *(1181—85)*

Lucius III sententiam et constitutionem Adriani *(n. 12)* et Alexandri *(n. 14. 16)* ratam habens, decernit, ut mon. de Mamonaco perpetuis temporibus eccl. Valvensi subiaceat et ab eius episcopis ipsius semper benedictio requiratur abbatis et ad eos sicut proprios episcopos debeat sine alicuius contradictione spectare.

Laud. in n. 23. 24. — Reg. JL. —.

23 *Verona (1186—87) april. 27*

Urbanus III Odorisio Valven. ep.: confirmat sententiam et constitutionem Adriani *(n. 12)*, Alexandri *(n. 14. 16)* et Lucii *(n. 22)* circa subiectionem mon. de Mamonaco, a P(aulo) Praenestino ep. et Octaviano ss. Sergii et Bachi diac. card. ex eorum authenticis scriptis transcriptam et sibi praesentatam. — Aequum est et. Dat. Veron. 5 kal. mai.

A. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 329 n. 16 ex A. — Reg. JL. —.

24 *Laterano 1188 april. 5*

Clemens III Odorisio s. Pelini de Valva ep.: reiectis quibusdam rescriptis Caroli imp. et Gregorii VII, Adriani et Alexandri, a fratribus mon. s. Mariae et s. Peregrini de Mammonaco allegatis, ad exemplar Adriani *(n. 12)*, Alexandri *(n. 14. 16)*, Lucii *(n. 22)* et Urbani *(n. 23)* adiudicat praedictum monasterium ecclesiae Valvensi. — Ne in recidivae. Dat. Lat. non. april. pont. n. a. 1.

A. [Insert. bullis Clementis III (n. 26) et Honorii III a. 1223]. — Ed. Faraglia p. 55 ad n. 41. — Regg. Di Pietro Mem. di Solmona p. 134 ad april. 11. Bindi Mon. p. 835. JL. —.

**25* *(Laterano 1188 april. 5)*

Clemens III mandat monachis de Mammonaco tam viva voce quam per scripta, ut eccl. Valvensi sicut matri et magistrae devote in omnibus et humiliter deferentes, Valven. episcopis subiectionem et oboedientiam debitam reverenter impendant nec contra rei iudicatae vigorem litem audeant de cetero suscitare.

Laud. in n. 24. — Reg. JL. —.

26 *Laterano 1188 april. 5*

Clemens III Odorisio s. Pelini de Valva ep. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 8)*, Eugenii *(n. 10)*, Adriani *(n. 13)*, Alexandri *(n. 18)* et Lucii *(n. 21)* suscipit Valvensem eccl. sub apost. protectione, confirmat possessiones et parochiae fines; inhibet monachorum pravam praesumptionem, ut sine episcopi licentia nec baptismum in monasteriis faciant, nec ad infirmorum unctiones accedant, nec ad poenitentiam iniungendam populares personas admittant, nec ab episcopo excommunicatos ad communionem, nec interdictos ad officia sacra suscipiant; sententia, quam super subiectione mon. de Mammonaco protulit,

praesenti privilegio inserta *(n. 24)*. — In eminenti. Ego Clemens etc. Subscr. 23 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, non. aprel., ind. 6, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

A. — Ed. Faraglia p. 52 n. 41 ex A. — Reg. JL. —.

27 *Laterano 1196 oct. 18*

Celestinus III Aprutin., Teatin., Furconen., Marsican. epp. et Treventin. electo: mandat, quatenus, si clerus et populus Sulmonen. ea, quae eis firmiter dedit in praeceptis, adimplere noluerint, latam in eos a Valvensi ep. interdicti et excommunicationis sententiam per omnes dioeceses ipsorum denuntient publice. — Si clerus. Dat. Lat. 15 kal. nov. pont. n. a. 6.

A. — Ed. Faraglia p. 58 n. 43 ex A. — Reg. JL. —.

Ecclesia cathedralis s. Pelini.

De eius archivo cf. supra p. 252. — Conf. quoque Donato Strozzi Memorie storico-critiche della chiesa di S. Pelino di Valva a. 1825, ms. s. XIX, Sulmona Bibl. comunale; cf. P. Piccirilli in Rivista Abruzzese XVII (1902) 337.

1 *Benevento (1168—69) iul. 25*

Alexander III Od(erisio) subdiac. apost. et (Gualterio) praeposito Balven. eccl. et ceteris eiusdem eccl. canonicis: decernit, ut ex eo, quod I(ohannes) abbas de Mammonaco de manibus suis munus benedictionis suscepit, Balvensis eccl. nullum praeiudicium sustineat vel iacturam.

v. Episc. n. 16.

2 *Benevento (1168—69) sept. 23*

Alexander III Furconen. ep. et Pinnen., Valven. et Teatin. canonicis: mandat, quatenus sententiam excommunicationis vel interdicti, a Leonate abbate s. Clementis de Piscaria in clericos Riccardi (in terra Sansonesca) prolatam, per parochias suas faciant observari.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 17.

**3* *(1169—81)*

De conscientia et permissione Alexandri III, tempore Oderisii ep., b. Pelini corpus per plures episcopos adiacentis provinciae in eccl. b. Pelini honorifice reconditur.

Laud. in Celestini III rescripto a. 1196 oct. 18 (Episc. n. 27). — Reg. JL. —.

Sulmona
Ecclesia s. Pamphili.

De archivo ecclesiae s. Pamphili cf. supra p. 252.

**1* *(Laterano 1196 oct. 18)*

Celestinus III praecipit clericis et populo Sulmonen., ut ad mandatum ep. Valvensis celerius redeuntes, cum satisfactione condigna ossa in quodam sarcofago nuper inventa, quae corpus b. Pelini esse contra episcopi interdictum

undique acclamaverint, cum consilio episcopi sic debita consideratione recludant, quod matris suae, i. e. ecclesiae s. Pelini, detrimentum, sicut non debent, non videantur aliquatenus affectare et non possint de inoboedientia reprehendi.

Laud. in n. 2. — Reg. JL. —.

2 *Laterano 1196 oct. 18*

Celestinus III Aprutin., Teatin., Furconen., Marsican. epp. et Treventin. electo: praecipit, quatenus, si clerus et populus Sulmonen. praemissa *(n. 1)* adimplere noluerint, latam in eos a Valvensi ep. interdicti et excommunicationis sententiam per omnes dioeceses ipsorum denuntient publice et faciant usque ad satisfactionem idoneam irrefragabiliter servari.

v. Episc. n. 27.

Monasterium s. Benedicti in Perillis.

Lubin p. 21. — (Roggiero) Difesa per lo comune di S. Benedetto in Perillis contro il comune di Arpoli (Napoli 1836). — A. Signorini La diocesi di Aquila I 252 sq.

Monasterium s. Benedicti in Perillis, situm inter oppida Popoli et Acciano, Transmundus ep. Valvensis condidit in colle rotundo supra certum planum, ut legimus in chartula a. 1092 april. 15, qua Ugo, filius qd. Girberti, de genere Francorum hoc monasterium episcopatui s. Pelini tradidit (ed. Faraglia p. 23 n. 16). Inter ecclesias episcopatui Valvensi subiectas primum invenitur in Hadriani IV privilegio a. 1156 dec. 20 (v. Episc. n. 13). Coluerunt monachi ord. s. Benedicti, a praeposito recti. A. 1443 aug. 20 Eugenius IV praeposituram s. Benedicti de s. Benedicto in Perillis, quae fuit conventualis et monasterio s. Mariae de Bominaco ord. s. Benedicti paruit, in commendam dedit. A. 1448 april. 17 Nicolaus V prioratum s. Benedicti in Perillis cum monasterio s. Mariae de Collemadio de Aquila univit.

Chartae tunc transierunt in archivum Celestinorum de Collemadio, cuius regestum a. 1650 congessit Ludovicus abbas Zanotto Caesenas; cf. G. Pansa Regesto antico dell' insigne monastero di Collemaggio presso Aquila in: Rassegna Abruzzese di storia ed arte III (1899) 248 sq. IV (1900) 73 sq. 234 sq.

B = Cop. Sulmona Arch. capitolare.
C = Lodovico Zanotto Digestum scripturarum Celestinae congregationis iuxta temporum seriem collectarum vol. I(—V), s. XVII, Sulmona Bibl. Gio. Pansa; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 295.

1 *Laterano 1188 nov. 21*

Clemens III Gualterio praeposito etc.: suscipit mon. s. Benedicti de Perillo sub apost. protectione, et confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam ibi institutum, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Cum a nobis. Ego Clemens etc. Subscr. 7 card. Dat. Lat. p. m. Moisi S. R. E. subdiac. vicem gerentis cancellarii, 11 kal. dec., ind. 7, inc. d. a. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

B s. XVIII. C f. 49. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex C. — Regg. Signorini I 253. Gött. Nachr. 1898 p. 331 n. 18. JL. —.

Monasterium s. Petri ad Oratorium.

Lubin p. 79. 394. — F. Cerasoli La chiesa di S. Pietro ad Oratorium in: Aufinate, Bollettino di storia ed archeologia per i comuni di Bussi, Capestrano, Calascio, Carapelle etc. I (Chieti 1889). — P. Piccirilli L'Abruzzo monumentale in: Rassegna Abruzzese di storia ed arte III (1899) 6 sq. — B. G. Amorosa S. Pietro ad Oratorium. Note storiche sulla scorta della Cronaca Vulturnense in: Rivista Abruzzese XIX (1904) 129 sq. 185 sq. — P. F. Kehr Zwei falsche Privilegien Paschals II JL. 6555. 6556 in: Scritti di storia, di filologia e d'arte (Napoli 1908) 1 sq.

Prima monasterii s. Petri apost. in valle Tritensi, quod Desiderius rex Langobardorum, ut traditur, condidit et monasterio s. Vincentii tradidit, mentio fit in Stephani II privilegio a. 755 Attoni abbati monasterii s. Vincentii ad Vulturnum concesso JE. † 2320. Sed quum certe spurium sit Stephani II privilegium, neque ei neque Desiderii regis praecepto pariter falso (edd. Muratori Scr. I^b 352 = Troya Cod. dipl. Longob. V 372 n. 859) ulla fides tribuenda est. Spurium quoque est Paschalis II privilegium Antonio praeposito concessum (n. 1), in quo falsarius fabulatur, ipsum pontificem in monasterio s. Petri reliquias principis Apostolorum recondidisse et Antonium praepositum presbyterum cardinalem S. R. E. creasse (cf. Ciacconii Vitae pontif. Rom. [4] I 914). Repudianda denique est interpretatio cuiusdam inscriptionis antiquae supra portam ecclesiae SCS DD, ab aliis ad Desiderium regem relata, quum potius Sanctus David intelligendus sit (cf. Rassegna Abruzzese III 7). Origines itaque monasterii s. Petri iuxta fluvium Tritanum sive Trinium, haud procul ab oppido Capestrano siti, quod Ughelli et v. Pflugk-Harttung perperam in Calabria collocant, omnino incertae sunt. Certe ad monasterium s. Vincentii ad Vulturnum pertinuit. Hodie monasterium in ruinis positum est, ecclesia tamen magnificae artis a. 1100 instaurata superstite.

Paschalis II privilegium, quod sequitur, saec. XIV, ut videtur, auxilio genuini Paschalis II privilegii pro monasterio s. Vincentii ad Vulturnum a. 1117 april. 20 (ed. Kehr l. c. p. 14 n. 1) ab eiusdem monasterii monachis fictum est. Iam a. 1360 Guillelmus abbas s. Vincentii Paschalis II privilegium spurium transcribi iussit, quo nixus a. 1589 auditor Camerae apostolicae immunitatem et exemptionem monasterii s. Petri de Capestrano contra episcopum Sulmonensem confirmavit.

B = Cop. a. 1360 sept. 15, olim in archivo ss. Vincentii et Anastasii ad Aquas Salvias de Urbe (cf. vol. I p. 171), periisse videtur.

C = Const. Caietani Scripturae attinentes ad exemptionem monasterii et abbatiae s. Petri apost. ord. s. B. ad Oratorium prope illius terras vel oppida Capestranum et s. Stephanum in Monte situm in provincia Aprutina, a. 1638 [ex *B*], in: F. Ughelli Privilegia ms. pontificum et imperatorum, cod. Vat. Barb. 3214 (XL 11, olim 3632) f. 31 sq.

D = Cornelii Margarini Thesaurus historicus sacrae et politicae veritatis vol. III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Arm. LIV t. 3 [ex *B*]; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 377.

E = Quamplurimae ss. pontificum epistolae ex variis archivis erutae et a Margarino relatae, s. XVII sq. [ex *D*], cod. Vat. lat. 7157; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 21.

†1 *Benevento 1117 april. 20*

Paschalis II Antonio praeposito etc.: statuit, ut mon. s. Petri iuxta fluvium Tritanum per eius et praedecessorum eius Gerardi et Benedicti praepositorum industriam renovatum et a sese dedicatum, semper subiectum monasterio s. Vincentii servetur; confirmat ei, quem in S. R. E. presb. card. consecravit, castra, villas, oppida, cellas, ecclesias seu possessiones in valle Tritensi et Pennensi et in comitatu Aquilae et in comitatu Valvensi; concedit ius eligendi abbatem; interdicit, ne quis episcoporum ex eodem monasterio praepositum vel monachum aut presbyterum audeat ad suam synodum provocare vel excommunicare; indulget, ut liceat in monasterio vel cellis et ecclesiis significare et nuntiare horas operis Dei tam die quam nocte; concedit praeposito mitram, anulum atque sandalia, baculum pastoralem in praecipuis festis inter missarum sollemnia seu in conciliorum consessu. — Divinis praeceptis. Ego Paschalis etc. Subscr. 9 card. Dat. Beneventi p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 12 kal. mai., ind. 10, inc. d. a. 1117, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 18.

C f. 33. D f. 70 [= E f. 69]. — Edd. PflugkH. Acta II 216 n. 260 ex E. Kehr l. c. p. 17 n. 2 ex CD. — Regg. Ughelli ¹ IX 711; ² IX 506. Arch. stor. per le prov. Napol. IX 767. PflugkH. Iter p. 214 n. 264. Amorosa in Riv. Abruzzese XIX 187. J. 4841. JL. 6555.

Spurium; cf. Kehr l. c.

*2 *(1149)*

Eugenius III concedit Oliberio praeposito s. Petri ad Oratorium de Capistrano privilegium.

Laud. ab Ughelli ¹ IX 710; ² IX 506. — Reg. Amorosa l. c. p. 187. JL. —.

Nescimus, unde privilegium hauserit Ughellus.

Monasterium s. Mariae et s. Peregrini de Bominaco.

Lubin p. 53. — A. L. Antinori ap. Muratori Antiq. VI 937 sq. — Ragioni, alle quali si appoggiano i diritti della S. sede nel conferire la badia di S. Maria di Bominaco dentro la diocesi di Aquila etc. (In Napoli 1786). — A. Signorini La diocesi di Aquila I 250 sq. — V. Bindi Mon. stor. ed artist. degli Abruzzi p. 834 sq. — P. Piccirilli L'Abruzzo monumentale in: Rassegna Abruzzese di storia ed arte III (1899) 15 sq.

Ecclesias s. Peregrini et s. Mariae in Bominaco sive Mamonaco olim iuris abbatiae Farfensis fuisse, ex chartis Farfensibus satis apparet. Ibi Oderisius comes Valvensis, filius Bernardi comitis, a. 1001 monachos posuit; cf. diplomata Heinrici II pro mon. Farfensi a. 1014 et a. 1019 (ed. Mon. Germ. Dipl. III 351 n. 289 et III 519 n. 405). A. 1093 Ugo, filius Gerberti, monasterium de Mammonaco episcopatui s. Pelini de Valva concessit (ed. Rassegna Abruzzese III 16); quod confirmavit Anastasius IV a. 1153 aug. 8 (cf. Valva-Sulmona, Episc. n. 11). Unde magna inter Valvenses episcopos et monachos monasteriorum s. Mariae et s. Peregrini, iam dudum ab uno abbate rectorum, controversia orta est. Monachi enim, Caroli regis et Gregorii VII (n. 1), Hadriani IV (n. 5) et Alexandri III (n. 9) privilegiis, ut videtur, fictis nixi, suo monasterio libertatem vindicare cupiebant contra Valvenses episcopos, sed

Hadrianus IV (n. 4), Alexander III (n. 6. 8), Lucius III (n. 10), Urbanus III (n. 11) et Clemens III (n. 12) sententiam in favorem dioecesani episcopi protulerunt (cf. quoque Honorii III rescripta a. 1224 Pressutti Reg. Honorii III t. II 221. 222 n. 4838. 4840; Faraglia p. 62 n. 47). Monasterium quidem apud Albinum et Cencium inter ecclesias censuales s. Petri recensetur (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 46, qui perperam Innocentii III rescriptum Potthast Reg. 2803 ad monasterium de Bominaco refert); legimus enim:

„Monasterium de Bominaco [Bumunaco] I romanatum".

Ab Honorio III a. 1222 oct. 23 et ab Urbano IV a. 1264 iul. 5 (ed. Muratori Antiq. VI 939) monasterium s. Mariae de Bominaco sub b. Petri protectione susceptum, Clemens VI a. 1352 feb. 5 a iurisdictione Aquilani, Innocentius VII a. 1405 ian. 16 a iurisdictione Valvensis episcopi exemerunt (ed. Muratori Antiq. VI 940); quod ipse Innocentius VII a. 1405 aug. 3 revocavit (ed. Faraglia p. 273 n. 208). Saec. XV in commendam cessit. A. 1762 suppressum est. Supersunt etiamnunc ecclesiae s. Mariae et s. Peregrini cum monumentis suis artis medii aevi. Locus hodie ad dioecesim Aquilanam pertinet.

Quae de monasterii Bominacensis archivo scimus, ea Antonio Ludovico Antinori Aquilano prae ceteris debemus, qui volumine quodam „Regestum actorum et scripturarum s. Mariae de Bominaco" in archivo eiusdem caute servato usus est (cf. Muratori Antiq. VI 937 not. 26). Ex eo hausit etiam Nuntius pontificius in relatione sua ad regem Philippum a. 1607 missa, ubi, teste Antinorio, laudantur privilegia Gregorii VII (n. 1), Paschalis II (n. 2), Innocentii II (n. 3), Hadriani IV (n. 5) et Ottonis III diploma spurium a. 1002 (cf. Antinori l. c. c. 938). Easdem notitias habes in A. L. Antinori Annali degli Abruzzi vol. VI. VII et in eiusdem auctoris Corografia degli Abruzzi (cf. Gött. Nachr. 1898 p. 292).

†*1 *(1082?)*

Gregorius VII concedit privilegium.

Laud. ab Antinori ap. Muratori Antiq. VI 937 ad a. 1072. — Reg. JL. —.

Hoc Gregorii VII rescriptum Clemens III ut falsum et omnino suspectum reiecit (n. 12).

*2 *(1116)*

Paschalis II concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. Bindi Mon. p. 835. JL. —.

*3 *(1138)*

Innocentius II concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

4 *Laterano (1156) dec. 19*

Hadrianus IV Sigenulfo Valven. ep.: in negotio, quod inter eum et monachos monasteriorum s. Mariae de Mammonaco et s. Peregrini vertebatur, in suo auditorio allegato, allegationes ac rationes monachorum, qui Gregorium VII abbatem unum in ipsis ecclesiis benedixisse asserebant et quoddam instrumentum Caroli regis *(dep.)*, nec authenticum nec non eis multum facere

aptum, in medium proferebant, ad assertionis suae de libertate monasterii probationem insufficientes ac minus idoneas intuens, ep. praefatas ecclesias adiudicat.

v. Valva-Sulmona, Episc. n. 12.

†*5 *(1157)*

Hadrianus IV concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Hoc quoque Hadriani IV privilegium Clemens III ut falsum et omnino suspectum reiecit (n. 12).

6 *Laterano (1166—67) ian. 13*

Alexander III Siginulfo Valvensi ep.: confirmat Adriani sententiam *(n. 4)* pro controversia inter eum et monachos s. Mariae de Mammonaco et s. Peregrini.

v. Valva-Sulmona, Episc. n. 14.

*7 *(Laterano 1166—67 ian. 13)*

Alexander III mandat I(ohanni) abbati et fratribus de Mammonaco, ut ecclesiae Balvensi tamquam magistrae et matri debitam oboedientiam et reverentiam impendant.

v. Valva-Sulmona, Episc. n. 15.

8 *Benevento (1168—69) iul. 25*

Alexander III Od(erisio) subdiac. apost. et (Gualterio) praeposito Balven. eccl. et ceteris eiusdem eccl. canonicis: decernit, ut ex eo, quod I(ohannes) abbas de Mammonaco de manibus suis munus benedictionis suscepit, Balvensis eccl. nullum praeiudicium sustineat vel iacturam, quominus mon. de Mammonaco, sicut per Adrianum pp. constat fuisse adiudicatum *(n. 4)*, ecclesiae Balvensi subiaceat et abbatis benedictio ad episcopum Balven. debeat pertinere.

v. Valva-Sulmona, Episc. n. 16.

†*9 *(1159—81)*

Alexander III concedit privilegium.

Laud. in n. 12, ubi cum Gregorii VII (n. 1) et Hadriani IV (n. 5) privilegiis ut falsum et omnino suspectum reicitur. — Reg. JL. —.

*10 *(1181—85)*

Lucius III sententiam et constitutionem Adriani *(n. 4)* et Alexandri *(n. 6. 8)* ratam habens, decernit, ut mon. de Mamonaco perpetuis temporibus eccl. Valvensi subiaceat et ab eius episcopis ipsius semper benedictio requiratur abbatis et ad eos sicut proprios episcopos debeat sine alicuius contradictione spectare.

v. Valva-Sulmona, Episc. n. 22.

11 *Verona (1186—87) april. 27*

Urbanus III Odorisio Valvensi ep.: confirmat sententiam et constitutionem Adriani *(n. 4)*, Alexandri *(n. 6. 8)* et Lucii *(n. 10)* circa subiectionem mon. de Mamonaco, a P(aulo) Praenestino ep. et Octaviano ss. Sergii et Bachi diac. card. ex eorum authenticis scriptis transcriptam et sibi praesentatam.

v. Valva-Sulmona, Episc. n. 23.

12 *Laterano 1188 april. 5*

Clemens III Odorisio s. Pelini de Valva ep.: reiectis quibusdam rescriptis Caroli imp. et Gregorii VII *(n. 1)*, Adriani *(n. 5)* et Alexandri *(n. 9)*, a

fratribus mon. s. Mariae et s. Peregrini de Mammonaco allegatis, ad exemplar Adriani *(n. 4)*, Alexandri *(n. 6. 8)*, Lucii *(n. 10)* et Urbani *(n. 11)* adiudicat praedictum monasterium ecclesiae Valvensi.

v. Valva-Sulmona, Episc. n. 24.

**13* *(Laterano 1188 april. 5)*

Clemens III mandat monachis de Mammonaco tam viva voce quam per scripta, ut eccl. Valvensi sicut matri et magistrae devote in omnibus et humiliter deferentes, Valven. episcopis subiectionem et oboedientiam debitam reverenter impendant nec contra rei iudicatae vigorem litem audeant de cetero suscitare.

v. Valva-Sulmona, Episc. n. 25.

Domus hospitalis s. Viti de Scarafano.

Ex Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 46) hausimus notitiam, quae sequitur:

„Hospitale sancti Viti de Scarafano I libram cerae".

Ecclesia s. Viti, quae est in Furca, haud longe ab oppido Capestrano ad pedes montis q. d. Scarafano sita, iam in Innocentii II privilegio a. 1138 (supra p. 255 n. 8) occurrit. Privilegium vero de re desideratur.

OFENA.

(Aufinum)

Unica Aufiniensis sive Aufinatis episcopi memoria invenitur in Simplicii pp. epistola (n. 2). De loco cf. Ughelli [2] X[a] 28 et Nissen Italische Landeskunde II 441. — An Gelasii I epistola (n. 3) ad eundem locum referenda sit, in dubio manet, nisi loco „Aufidianae" legendum sit „Aufinianae". Aufidenam *(Alfedena)* enim urbem, olim celebrem, nunc in dioecesi Triventina sitam, sedem episcopalem fuisse, prorsus ignoramus. Catalanus vero (De eccl. Firmana p. 95) Aufidanam in dioecesi Asculana sitam fuisse contendit.

**1* *(475)*

Simplicius mandat Severo ep., ut, si necesse fuerit, ipse in Aufinien. ecclesia, consideratis patrum regulis, officio ordinationum fungatur.

Laud. in n. 2. — Reg. JK. 571.

2 *475 nov. 19*

Simplicius Florentio, Equitio et Severo epp.: quia Gaudentius Aufinien. eccl. sacerdos contra statuta canonum ac sua praecepta ordinationes illicitas perpetravit, praecipit, illi totam penitus auferri potestatem, ita ut hi, qui illicite ab eodem sint provecti, ab ecclesiasticis ministeriis sint removendi; de redditibus ecclesiae vel oblatione fidelium sola ei quarta portio remittatur; duae ecclesiasticis fabricis et erogationi peregrinorum et pauperum profuturae

a Bonagro presb. sub periculo sui ordinis ministrentur; ultimam inter se clerici pro singulorum meritis dividant; praecipit, ut tres illas portiones, quas per triennium dicitur sibi tantummodo vindicasse, restituat. — Relatio nos. Dat. 13 kal. dec. pc. Leonis aug.

Edd. Carafa Epp. decr. I^b 309 n. 2 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 52 n. 2 = Bull. Rom. ed. Taur. I 88 n. 2. Martio Hist. Tiburtine[3] *p. 257. Ughelli*[2] *X^a 28. Mansi VII 973 n. 3. Migne LVIII 37 n. 3. Thiel Epp. p. 175 n. 1. — Regg. J. 339. JK. 570.*

3 *(494—95)*

Gelasius I Respecto et Gerontio epp.: delegat eos iudices, ut relegentes petitoria universi cleri contra ep. Aufidianae civ., sub omni integritatis fide et iustitia trutinent. — Querelarum enormitate.

Coll. Britt. Gelasii I ep. 13. — Ed. Loewenfeld Epp. p. 5 n. 8. — Regg. Ewald in N. Archiv V 513 n. 13. JK. 649.

CHIETI

(Teate)

Frammenti di cronotassi dei vescovi ed arcivescovi di Chieti dall' a. 1118 all' a. 1577, ms. s. XVI, Teramo, penes familiam Palma; cf. Mazzatinti Archivi II 111. — Thom. Ciomboli (Sinibaldi Baroncini) De metropoli Teate ac Marrucinorum antiquitate et praestantia, ms. a. 1611, Napoli Bibl. naz. (cf. Mommsen in C. I. L. IX 282); ed. G. Ravizza Epigrammi antichi de' mezzi tempi e moderni pertinenti alla città di Chieti (Chieti 1826); cf. quoque C. De Laurentiis in Rassegna Abruzzese II 268. — Lucii Camarrae De Teate antiquo, Marrucinorum in Italia metropoli, libri 3 (Romae 1651). — L. Camarra Teate sacrum, ms. s. XVII; cf. C. De Laurentiis l. c. II 270. — Girolamo Nicolino Historia della città di Chieti, metropoli delle provincie d'Abruzzo (In Napoli 1657). — Hieronymi Nicolini Miscellanea, ms. s. XVII, Sulmona Bibl. Pansa; cf. Minieri Riccio Bibl. p. 284 n. 556. — Niccolò Toppi Privilegia et monumenta omnia civ. Theatinae etc., ms. a. 1640, Napoli Arch. di stato; cf. C. De Laurentiis l. c. II 272. — N. Toppi Miscellanea vol. I—VI, ms. s. XVII, Napoli Bibl. della R. Società di storia patria; cf. l. c. p. 272. — Giuseppe Toppi La Chieti sacra coll' origine de' templi, chiese e religioni etc., ms. s. XVII; cf. l. c. p. 273. — Ughelli [1]VI 821 sq.; [2]VI 669 sq. — Olasco Panacheo (Saverio Del Giudice) Memorie istoriche antiche e moderne, sacre e profane de' popoli Marrucini e di Chieti, loro metropoli, ms. s. XVIII, Sulmona Bibl. Pansa; cf. C. De Laurentiis in Rassegna Abruzzese II 273 et Rivista Abruzzese XIX 599. — Nivalgo Aliarteo (Federico Valignani) Chieti, centuria di sonetti storici (In Napoli 1729). — Difesa a favore del capitolo della cattedrale di Chieti (Napoli 1776). — Domenico Romanelli Saggio sull' origine e sul governo dell' antica Teate, oggi Chieti, celebre sede e metropoli de' Marrucini (Chieti 1784). — (Gennaro Ravizza) Memorie istoriche intorno la serie de' vescovi ed arcivescovi Teatini (Napoli 1830). — G. Ravizza Collezione di diplomi e di altri documenti de' tempi di mezzo e recenti da servire alla storia della città di Chieti I—IV (Napoli 1832—36). — Vinc. D'Avino Cenni storici sulle chiese arcivescovili, vescovili e prelatizie del regno delle due Sicilie (Napoli 1848) p. 198 sq. — Giacomo De Chiara Origine e monumenti della città di Chieti (Chieti 1857). — Vinc. Zecca Monografia del comune di Chieti (Chieti 1866). — Cappelletti XXI 95 sq. — (Vinc. Zecca) Topografia e corografia Marrucina studiate ne' monumenti (Chieti 1889). — V. Bindi Monumenti stor. ed artist. degli Abruzzi p. 625 sq. — De Melilla Grondoni Memoria del glorioso S. Giustino, vescovo e protettore di Chieti (Chieti 1890). — N. F. Faraglia Saggio di corografia Abruzzese medioevale in: Arch. stor. per le prov. Napol. XVI (1891) 650 sq. — Cesare De Laurentiis La chiesa cattedrale di Chieti (Chieti 1899). — C. De Laurentiis Il gastaldato e la contea di Teate con la serie de' suoi conti in: Bollett. A. L. Antinori XV (1903) 211 sq. XVI (1904) 1 sq. 105 sq. 231 sq.

De scriptoribus Teatinis cf. G. Ravizza Notizie biografiche che riguardano gli uomini illustri della città di Chieti (Napoli 1830) et C. De Laurentiis Rassegna analitica delle opere storiche intorno ai Marrucini e alla città di Chieti dal sec. XV al XVIII in: Rassegna Abruzzese di storia ed arte II (1898) 266 sq.

Episcopatus Teatinus.

Teate urbs, priscis temporibus Marrucinorum metropolis, haud dubie iam antiquitus proprium episcopum habuit, sed certa antiquiorum episcoporum ecclesiae Teatinae memoria desideratur; quae enim de s. Iustino, primo episcopo et protectore Teatinae urbis, pia narrat traditio, ea omnino fide carent. Episcopi semper apostolicae sedi immediate subiecti fuere. Teatina ecclesia, cui olim Lancianum, Ortona et Vastum quoque parebant, a. 1526 a Clemente VII ad archiepiscopalem dignitatem provecta est, suffraganeis ei Lancianensi, Pennensi et Atriensi episcopis addictis. Sed, his renitentibus, Pius V a. 1570 Teatino archiepiscopo Ortonensem a se noviter tunc erectum episcopatum metropolitico iure subiecit, qui tamen a. 1818 a Teatino segregatus cum Lancianensi archiepiscopatu coniunctus est. Denique Pius IX a. 1853 Vastensem novum episcopatum cum Teatino univit.

Archivum curiae archiepiscopalis chartas monasteriorum Teatinae dioecesis possidet, sed inter eas privilegia Romanorum pontificum ante Innocentium III minime inveniuntur. Quae ad ipsum episcopatum spectant, in archivo canonicorum ecclesiae cathedralis adservantur, sed Nicolai II (n. 2) et Paschalis II (n. 5) privilegia autographa, quibus etiamtunc Hieronymus Nicolino usus est, perierunt. De archivis Teatinis cf. Bethmann in Archiv XII 535; Winkelmann in N. Archiv V 18; Gött. Nachr. 1898 p. 302. De tabulario civitatis cf. (G. Ravizza) Epitome di pergamene e scritture antiche rinvenute nell' archivio della città di Chieti (In Chieti 1823) et C. De Laurentiis Pergamene e scritture antiche dell' archivio municipale di Chieti in: Rassegna Abruzzese I (1897) 158 sq.

Privilegia episcopatus antiqua exscripta leguntur in cod. ms. a. 1529, adservato penes canonicos basilicae s. Petri de Urbe (cf. vol. I p. 134 sq.), et in schedis Ughellianis; leguntur quoque in regestis regiae curiae et in actis Cappellani maioris, hodie in R. archivo Neapolitano; cf. C. De Laurentiis Manoscritti di scrittori Chietini presso l' archivio di stato, le biblioteche e i privati in Napoli in: Rivista Abruzzese XII (1897) 199 sq.

A = Orig. Chieti Arch. capitolare.
B = Transumptum Caroli ducis Calabriae a. 1321 sept. 14: Registr. regiae curiae vol. 239 Napoli Arch. di stato.
C = Transumptum publicum privilegiorum a summis pontificibus concessorum archiepiscopis Theatinis a. 1529 oct. 30, mb. s. XVI, Roma Arch. capitolare di S. Pietro in Vaticano (c. XXI fasc. 242); cf. v. Pflugk-Harttung Iter p. 81 et Gött. Nachr. 1900 p. 128.
D = Teatinorum episcoporum chronologia anonymo auctore, s. XVII, cod. Vat. Barb. 2291 (XXXII 82); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 84.

E = (F. Ughelli) Monumenta, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3205 (XL 2) [E^1], et eiusdem auctoris ms. Autographa, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3225 (XL 22) [E^2]; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 93. 96.

F = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 127.

G = Processi di R. padronato vol. 1039 n. 13 (Chiesa arcivescovile di Chieti), s. XVIII, Napoli Arch. di stato; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 211.

1 *879 nov. 20*

Iohannes VIII Theoderico Theatino, Heodicio Firmano, Iohanni Aprutiensi et Helmoino Pinnensi epp.: committit, ut causam Theoderonae de Vivelata, relictae quondam Tresigii, discutiant.

v. Teramo, Episc. Aprutin. n. 5.

2 *Roma 1059 mai. 2*

Nicolaus II Actoni ep. etc.: confirmat episcopatum Teatensem cum omni sua integritate et pertinentia, sicut antiquis et iustis limitibus determinatur, civitatem Teatensem et alias possessiones, plebes et cappellas, castra et curtes cum decimationibus atque oblationibus mortuorum atque vivorum nec non primitiis et omnibus dationibus. — Etsi iubemur. Scr. p. m. Crescentii not. et scrin. S. R. E., m. maio, die 2, ind. 12. Dat. Romae, 6 non. mai., a. d. n. I. Chr. 1059, p. m. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. 1 pont. d. pp. Nicolai II, ind. 12.

C. D Exc. E¹ f. 63. — Edd. Nicolino p. 122 ex autogr. in archivo eccl. Teatinae. Ughelli ¹ VI 846 ex C; ² VI 686 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 403 n. 6 = Bull. Rom. ed. Taur. I 655 n. 6, = Migne CXLIII 1312 n. 6. — Regg. D'Avino Cenni p. 206. J. 3335. JL. 4403.

Actonem ep., qui partem dioecesis Marsicanae iniuste occupaverat, Victor II a. 1057 ad Teatinum episcopatum promovit; cf. Marsi, Episc. n. 2 (supra p. 241). — Actone mortuo, suffectus est Teuzo ep., quem Gregorius VII a. 1073—74 consecravit (Reg. Gregorii VII lib. I ep. 86).

3 *(1097—98) april. 14*

Urbanus II clericis et laicis, principibus et militibus per Theatinum comitatum: confirmat donationem a Roberto comite (de Loretello) et Tascione, qui et Drogo, comite (Teatino), eius fratre, Rainulfo ep. factam. — Cum disponente. Dat. 13 kal. mad. p. m. Iohannis S. R. E. diac. card.

B f. 11. E² f. 16' Exc. — Edd. Ughelli ¹ VI 868 Exc.; ² VI 702 = Ruinart Vita Urbani II (Oeuvr. posth. III) p. 282. Gött. Nachr. 1905 p. 328 n. 3 ex B. — Regg. Antinori Raccolta II 206. JL. 5687 ad a. 1097 iul.

Ughelli, ut videtur, vidit autographum „ita temporum iniuria exaesum et lacerum, ut legi non possint nisi pauca verba". — Laudatur quoque in libro Difesa etc. a. 1776 ex archivo q. d. Zecca (hodie in R. archivo Neapolitano), sed a nobis frustra quaesitum est (cf. Gött. Nachr. 1900 p. 208).

4 *(1097—98)*

Urbanus II Iohanni abbati s. Iohannis in Venere: praecipit, Theatinae eccl. privilegiis inspectis, episcopi querelas emendare cupiens, ut, sicut ante suum adventum inter eos solitum fuit, ita etiam deinceps maneant, donec utriusque causa vel in plenaria synodo vel coram se aut secundum iustitiam aut secundum concordiam decidatur. — Postquam a te.

B f. 11. — Ed. Gött. Nachr. 1905 p. 331 n. 4 ex B. — Reg. JL. —.

cf. Mon. s. Iohannis in Venere n. 5.

5 *Benevento 1115 iul. 18*

Paschalis II universis fidelibus per Theatinam parochiam sive comitatum: ad exemplar Urbani *(n. 3)* confirmat donationes Roberti comitis de Loritello et Tascionis comitis (Teatini), fratris eius, et adquisitiones a Rainulfo et Guillelmo epp. factas. — Ex praedecessoris. Dat. Beneventi p. m. Iohannis diac., 15 kal. aug., ind. 8, inc. d. a. 1115.

C. D Exc. E[1] f. 61'. G f. 37. — Edd. Nicolino p. 131. 133 Exc. ex autogr. in archivo eccl. Teatinae. Ughelli [1] VI 869 ex C; [2] VI 702 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 153 n. 54 = Bull. Rom. ed. Taur. II 277 n. 54, = Ravizza Coll. I 83 n. 1, = Migne CLXIII 383 n. 431. — Regg. J. 4776. JL. 6461.

6 *(1125)*

Honorius II Ge(rardo) Teatino ep.: mandat, quatenus Rainaldum de Tocco commoneat, ut Gi(soni) abbati s. Clementis de Piscaria ecclesiam s. Mariae in Pesile violenter ablatam restituat.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 7.

**7* *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium confirmationis.

Laud. in n. 8. — Reg. JL. —.

8 *Anagni 1173 sept. 28*

Alexander III Andreae ep. etc.: ad exemplar Nicolai II *(n. 2)*, Paschalis II *(n. 5)* et Eugenii III *(n. 7)* suscipit b. Thomae Teatinam eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — In eminenti. Ego Alexander etc. Subscr. 13 card. Dat. Anagn. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 4 kal. oct., ind. 7, inc. d. a. 1173, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 14.

A. [C. D Exc. E[1] f. 65. F]. — Edd. Ughelli [1] VI 875 ex C; [2] VI 707 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 426 n. 70 = Bull. Rom. ed. Taur. II 762 n. 70, = Migne CC 917 n. 1041. — Regg. Nicolino p. 137. J. 8219. JL. 12238.

**9* *(1187—91)*

Clemens III concedit privilegium confirmationis.

Laud. in bulla Innocentii III a. 1207 oct. 19 Potthast Reg. 3200, in qua mentio fit privilegiorum Nicolai (n. 2), Paschalis (n. 5), Eugenii (n. 7), Alexandri (n. 8) et Clementis (n. 9). — Reg. JL. —.

10 *Laterano 1196 oct. 18*

Celestinus III Aprutin., Teatin., Furconen., Marsican. epp. et Treventin. electo: mandat, quatenus sententiam interdicti et excommunicationis a Valvensi ep. contra clerum et populum Sulmonen. latam denuntient publice.

v. Valva-Sulmona, Episc. n. 27.

11 *(1191—97)*

Celestinus III Teatino [Teratin. *cod.*] ep.: respondet de nuptiis C. parochiani eius. — Insinuasti nobis.

Coll. Luc. ap. Baluze Misc. [2] III 373 = Mansi XXII 633. — Regg. J. 10714. JL. 17651.

Numne ad Teatinum ep. missa fuit haec Celestini III decretalis epistola?

Ecclesia cathedralis s. Thomae apost. et s. Iustini.

De archivo cf. p. 267.

1 *Benevento (1168—69) sept. 23*
Alexander III Furconen. ep. et Pinnen., Valven. et Teatin. canonicis: mandat, quatenus sententiam excommunicationis vel interdicti, a Leonate abbate s. Clementis de Piscaria in clericos Riccardi (in terra Sansonesca) prolatam, per parochias suas faciant observari.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 17.

2 *Tusculanum (1171—72) feb. 7*
Alexander III Oderisio Valven., Abrutin. et Marsican., Pinnen. et Furconen. epp. et capitulo Teatin. etc.: mandat, quatenus Gentilem de Raiano excommunicationis vinculo astringant.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 20.

3 *Tusculanum (1171—72) oct. 4*
Alexander III Marsican., Pennen. et Valven. epp., Teatin. et Furconen. eccl. clericis: mandat, quatenus clericos mon. Farfensis schismaticos in terra Sansonesca publice excommunicatos denuntient et excommunicationis sententiam, a Leonate abbate s. Clementis de Piscaria in Berardum Gentilem et Rogerium, filium Riccardi, eorumque fratres latam, faciant observari.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 22.

Comitatus Teatinus.

De eo cf. C. De Laurentiis Il gastaldato e la contea di Teate con la serie de' suoi conti in: Bollett. A. L. Antinori XV (1903) 211 sq. XVI (1904) 1 sq. 105 sq. 231 sq.

1 *(1097—98) april. 14*
Urbanus II clericis et laicis, principibus et militibus per Theatinum comitatum: confirmat donationem a Roberto comite (de Loretello) et Tascione, qui et Drogo, comite (Teatino), eius fratre, Rainulfo ep. Teatino factam.

v. Episc. n. 3.

2 *Benevento 1115 iul. 18*
Paschalis II universis fidelibus per Theatinam parochiam sive comitatum: ad exemplar Urbani *(n. 1)* confirmat donationes *ut supra n. 1.*

v. Episc. n. 5.

Manoppello
Comites de Manupello.

Conf. L. Palatini Degli antichi conti di Manuppello, predecessori degli Orsini e dei Colonna in: Bollett. A. L. Antinori XI (1899) 89, et supra p. 249.

Notamus insuper ecclesiam s. Mariae de Manoplello, quae, ut docet Cencius (ed. Fabre-Duchesne I 47), ex Gregorii IX privilegio S. R. E. censualis facta est.

**1* *(1153—54)*

Anastasius IV missis litteris reprehendit Boamundum comitem, eique praecipit sub anathemate, ne ulterius quaerat causa electionis fratres s. Clementis fatigare.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 9.

Monasterium s. Petri de Vallebona.

Conditum est a comitibus Manupellensibus haud longe ab oppido hodie Manoppello. Antiquissima huius monasterii charta data est a. 1149, qua Boamundus comes Manupelli ecclesiam s. Petri de Vallebona cum grangiis, iuribus et bonis suis monasterio s. Mariae de Pulsano Sipontinae dioec. concessit. Monasterium s. Petri remansit sub regimine abbatis congregationis Pulsanensis, ut colligitur quoque ex Alexandri III privilegio a. 1177 feb. 9 JL. 12778 et ex Friderici II diplomate a. 1225 mai. BF. 1560 pro s. Maria de Pulsano, usque ad tempora Nicolai III, qui a. 1278 dec. 17 abbatibus s. Spiritus de Maiella et s. Mariae de Pulsano licentiam dedit, monasterium s. Antonini de Campo Iovis cum monasterio Vallisbonae permutandi. Tunc abbatia Vallisbonae a Pulsanensis abbatis iurisdictione ad Celestinorum abbatis s. Spiritus de Maiella oboedientiam se transtulit (a. 1285 nov. 6), sub titulo s. Petri sive s. Mariae Vallisbonae; sed saec. XVI monasterium desertum est. De eo cf. Lubin p. 400 (qui monasterium hoc in provincia Capitanatae situm fuisse opinatur) et G. Pansa in Rassegna Abruzzese di storia ed arte III (1899) 182 sq.

Chartae monasterii Vallisbonae saec. XVII in archivo abbatiae s. Spiritus de Murrone prope Sulmonem adservabantur, unde exscripsit Ludovicus Zanotto, abbas congregationis Celestinorum *[C]*.

C = L. Zanotto Digestum scripturarum Celestinae congregationis iuxta temporum seriem collectarum vol. I, a. 1643, Sulmona Bibl. Pansa; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 295. — Regesta vulgavit Gio. Pansa L'antico regesto del monastero di Vallebona in: Rassegna Abruzzese di storia ed arte III (1899) 184 sq.

1 *Laterano 1188 oct. 25*

Clemens III abbati et monachis s. Petri de Vallebona: suscipit personas eorum et mon. s. Petri sub apost. protectione, confirmat ecclesias eius et omnes donationes. — Sacrosancta Romana. Dat. Lat. 8 kal. nov. pont. n. a. 1.

C f. 48 (ex originali exsistente in archivo abbatiae s. Spiritus de Sulmone). — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex C. — Regg. Gött. Nachr. 1898 p. 330 n. 17 ex C. Pansa l. c. p. 186 ex C. JL. —.

Monasterium s. Salvatoris de Maiella.

Lubin p. 199. — Dissertatio de antiquitate, ditione, iuribus, variaque fortuna abbatiae s. Salvatoris ad montem Magellae in: Collectio bullarum s. basilicae Vaticanae I App. (Romae 1747). — P. Saraceni La cronaca di S. Stefano ad rivum maris p. 28. — V. Bindi Mon. stor. ed artist. degli Abruzzi p. 666 not.

Mons Maiellae iam antiquitus eremitarum, asperrimam vitam ducentium, coloniis frequentabatur, inter quas s. Salvatoris monasterium sive eremus Maiellana maxima fama praecelluit. Primordia vero abbatiae Maiellanae ignoramus, quamquam remotissima certe atque undecimo saeculo antiquiora sunt. Inde ab Alexandri II temporibus pertinuit ad ipsam Romanam ecclesiam (n. 1), ut apparet etiam ex Albini et Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne II 110 et iterum II 111 sub Calabria; I 47):

„Monasterium de Magella I morabutinum [id est sancti Salvatoris]".

Iam saec. XIII ex. iuris fuit basilicae b. Petri de Urbe, ut colligitur ex Nicolai IV rescripto a. 1291 nov. 9 (Bull. Vat. I 221). Denique a Iulio III a. 1552 capitulo s. Petri in Vaticano incorporatum est. Abbatia Maiellae, olim egregiis structuris marmoreis constructa et ornata, iam a. 1598 collapsa, ut docent acta visitationis Aloysii Rainaldutii (cf. Bull. Vat. I 39 not. c), eius titulus in parochialem ecclesiam s. Silvestri in oppido Guardiae Grelis *(Guardiagrele)* a. 1604 translatus est.

Archivum abbatiae Maiellanae tempore incorporationis Romam translatum est in tabularium canonicorum basilicae s. Petri in Vaticano, ubi etiamnunc adservatur; cf. vol. I 134 sq. Notamus ex eo privilegia Rogerii, Guillelmi II et Friderici II a. 1222 BF. 1376. Chartarum regesta ex Libro instrumentorum [*C*] leguntur in Bull. Vat. I. Append. p. V sq. Inventarium bonorum abbatiae a. 1365 confectum est (cf. Bull. Vat. I 40 not.).

A = Orig. Roma Arch. capitolare di S. Pietro in Vaticano.
B = Cop. ib.
C = Liber instrumentorum mon. s. Salvatoris de Maiella a. 1220, mb. s. XIII, ib. (c. LXXII fasc. 53); cf. Bull. Vat. I Append. p. V.
D = Liber visitationum D: Summarium ecclesiarum subiectarum sub iurisdictione basilicae principis Apostolorum de Urbe. Io. Bapt. Corradus gen. vicarius ab a. 1582 ad a. 1585, s. XVI, ib.; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 128.
E = Fel. Contelori Bullae et brevia Alexandri III, s. XVII, Roma Arch. Vat. Misc. Arm. VII t. 127.

1 *(1061—73)*

Alexander II Raine[rio] abbati etc.: suscipit eremum s. Salvatoris ad montem Magellae in proprietatem et ius S. R. E., et confirmat monasteria, cellas et ecclesias nominatim expressas. — Quamvis ex universalitate.

B s. XII. — Edd. Bull. Vat. I 39 ex B = Migne CXLVI 1395 n. 109. — Regg. J. 3494. JL. 4726.

Legebatur hoc privilegium etiam in regestis Alexandri II („in tomo charticio, in quo scriptus est: II Alexander"), unde excerpserunt Deusdedit Coll. can. lib. III c. 203 [149] (edd. Martinucci p. 320; Wolf v. Glanvell p. 361), Albinus lib. X c. 30 et Cencius c. 71 (ed. Fabre-Duchesne I 350). Series vero possessionum apud eos paullulum differt.

*2 *(1099—1118)*
Paschalis II concedit privilegium.

Laud. in n. 3. 4. 5 et in Innocentii III privilegio a. 1199 mai. 1. — Reg. JL. —.

3 *Ferentino 1151 ian. 24*
Eugenius III Alexandro priori eremi Magellanae etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 2)* suscipit eccl. s. Salvatoris sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, censu aurei 1 apost. sedi annis singulis persolvendo. — Iustis religiosorum. Ego Eugenius etc. Subscr. 16 card. Dat. Ferentin. p. m. Bosonis S. R. E. scriptoris, 9 kal. feb., ind. 14, inc. d. a. 1150, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 6.

B a. 1536 mai. 31. D f. 26. — Edd. Bull. Vat. I 48 ex D = Migne CLXXX 1444 n. 420. — Regg. J. 6555. JL. 9442.

4 *Roma S. Pietro 1155 mai. 7*
Hadrianus IV Alexandro abbati eremi Magellanae etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 2)* et Eugenii *(n. 3)* suscipit eccl. s. Salvatoris sub apost. protectione, et confirmat possessiones *ut n. 3.* — Iustis religiosorum. Ego Adrianus etc. Subscr. 10 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., non. mai., ind. 3, inc. d. a. 1155, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 1.

A. — Edd. Bull. Vat. I 55 ex A = Migne CLXXXVIII 1413 n. 43. — Regg. J. 6869. JL. 10052.

5 *Ferentino 1175 mart. 28*
Alexander III Transmundo abbati eremi Magellanae etc.: ad exemplar Paschalis *(n. 2)*, Eugenii *(n. 3)* et Adriani *(n. 4)* suscipit eccl. s. Salvatoris sub apost. protectione, confirmat possessiones *ut n. 4,* et concedit ius eligendi abbatem secundum b. Benedicti regulam, ab apost. sede benedicendum, censu aurei 1 apost. sedi annis singulis persolvendo. — Iustis religiosorum. Ego Alexander etc. Subscr. 9 card. Dat. Ferentin. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 5 kal. april., ind. 8, inc. d. a. 1175, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 16.

A. [B a. 1586. C f. 4. E]. — Edd. Bull. Vat. I 62 ex A = Migne CC 1019 n. 1176. — Regg. J. 8359. JL. 12452.

Monasterium s. Liberatoris de Maiella.

Lubin p. 198. — Franc. Danese (Cornelio Ceraso) Breve dissertazione delle cose più notabili del ven. monastero di S. Liberatore alla Maiella nell'Abruzzo citra de' monaci Benedettini dell' abito negro detti Cassinesi [Non vidi]. — Gattula Hist. abb. Cassin. p. 78 sq. — V. Bindi Castel S. Flaviano IV 231 sq. — V. Bindi Mon. stor. ed artist. degli Abruzzi p. 655 sq.

S. Liberatoris quoque monasterium antiquissimam repetit originem, et iam saec. IX recensetur inter cellas Casinensis archimonasterii in comitatu Teatino positas (cf. Bertharii abbatis commemoratorium saec. IX ap. Gattula

p. 78; cf. Leonis Chron. Casin. lib. I c. 45). A Saracenis destructum, Theobaldus prior a. 1019 instauravit (cf. Muratori Antiq. IV 767 et Gattula p. 79). Permansit semper sub regimine abbatis Casinensis; saec. XVI in commendam cessit et iterum lapsum est. Situm fuit iuxta flumen Laenti sive Alenti ad radices montis Maiellae, haud longe ab oppido Pretoro in territorio Manupellensi.

Monumenta s. Liberatoris in archivo Casinensi adservantur, unde edidit Gattula. Honorii III vero privilegium a. 1216 oct. 20 Potthast Reg. 5346 in archivo familiae Orsini, quod nunc exstat in tabulario civitatis Romanae, inveniri docet Pressutti Reg. Honorii III t. I 12 n. 65.

B = Cop. Monte Cassino Arch. abbaziale (c. CXI fasc. 11); cf. Miscell. Cassinese I (1899) 16.

1 *Laterano 1195 iun. 12*

Celestinus III monachis s. Liberatoris de Magella etc.: ex suggestione Iohannis Salernitani tit. s. Stephani in Celio monte presb. card., monet omnes tam viros quam feminas, ut ab ecclesiae s. Liberatoris incommodo se coercentes, nullo modo in suo iure, in possessionibus et servitiis atque redditibus ei annualiter persolvendis eam minuere audeant et perturbare. — Ex suggestione. Dat. Lat. 2 id. iun. pont. n. a. 5.

B a. 1402 iun. 24. — Ed. Miscell. Cassinese I (1899) 88 n. 39 ex B. — Reg. JL. —. Textus vitiatus esse videtur.

Monasterium s. Martini de Valle.

(Fara San Martino)

Lubin p. 402. — (Gius. Sorge) Nota di fatto e ragioni per il capitolo della basilica Vaticana con l' università della Fara S. Martino in provincia di Chieti etc. (Napoli 1746). — Bull. Vat. I 106 not. — (Filippo Montella) Per l' università della Fara col capitolo Vaticano (Napoli 1751). — V. Bindi Mon. stor. ed artist. degli Abruzzi p. 666 not.

Monasterium s. Martini conditum et Isberto abbati atque monachis ex ordine s. Benedicti commissum est a. 1044 a Credindeo comite Teatino, et a Paschale II Romanae ecclesiae immediate subiectum (n. 1). In bullis vero Alexandri III a. 1173 sept. 28 (supra p. 269 n. 8) et Innocentii III a. 1207 oct. 19 Potthast Reg. 3200 inter Teatinae ecclesiae possessiones enumeratur. Ab Honorio III iterum Romanae sedi subiectum est bullis a. 1221 nov. 10 Potthast Reg. 6716. 6717, itemque legimus apud Cencium (ed. Fabre-Duchesne I 47):

„Monasterium sancti Martini de Valle II solidos Proveniensium senatus“.

Nicolaus V monasterium s. Martini in commendam dedit canonicis basilicae Vaticanae a. 1453. Iam saec. XVI templi pars potior una cum universa monasterii mole concidit. Situm fuit ad radices montis Maiellae, eiusque memoria superest in oppido vulgo Fara San Martino.

Archivi reliquiae in tabulario canonicorum basilicae s. Petri de Urbe custodiuntur; cf. vol. I p. 134 sq. Liber exceptionum et Inventarium librorum et diplomatum a. 1304 hodie tamen desiderantur; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 126.

B = Cop. Roma Arch. capitolare di S. Pietro in Vaticano (c. LXIX fasc. 21).

1 *Laterano 1112 april. 14*

Paschalis II Uberto abbati etc.: statuit, ut mon. s. Martini de Valle ab omnium hominum iure ac potestate liberum perseveret; confirmat possessiones propriis vocabulis expressas, et concedit ius libere eligendi abbatem, a Romano pontifice consecrandum, et alia iura, censu 2 solidorum per annos singulos Lateranensi palatio persolvendo. — Austri terram. Scr. p. m. Iohannis scrin. reg. et not. s. pal. Dat. Lat. p. m. Iohannis S. R. E. diac. [canc. *B*] card. [et] bibl., 18 kal. mai., ind. 5, inc. d. a. 1112, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 13.

B s. XV. — Edd. Bull. Vat. I 44 ex B = Migne CLXIII 298 n. 343. — Regg. J. 4689. JL. 6320.

Ecclesia s. Hierusalem de Aterno.

(Pescara)

Ughelli [1] I *48; [2] I 1111 (cf. contra [2] X[a] 18) aliique contendunt, Aternum sive Ostiam Aterni, inter Hadriam et Ortonam iuxta Aternum fluvium situm, olim proprium episcopatum habuisse, postea ad Hadriensem urbem *(Atri)* translatum. Sed ex monumentis nulla evinci potest eius memoria, praeter vitam s. Cethei sive Peregrini, qui Gregorii I temporibus Langobardorum saevitia passus est martyrium, ab aliis Aterni, ab aliis Amiterni episcopus appellatus (ed. Acta SS. [1] II iun. 13 p. 688 sq.; [2] III iun. 13 p. 181 sq.). Aterni diruti loco Carolus V imp. oppidum munitum, quod ex fluvio eiusdem nominis Piscaria *(Pescara)* vocatur, erigi iussit.

In hoc oppido olim plures ecclesiae exstabant, ut patet ex Alexandri III privilegio a. 1173 sept. 28 Teatino ep. concesso (supra p. 269 n. 8), plebs s. Leguntiani et Domitiani, ecclesiae s. Thomae, s. Salvatoris, s. Hierusalem et s. Nicolai. Inter has ecclesia s. Hierusalem S. R. E. censualis fuit, ut legitur apud Cencium (ed. Fabre-Duchesne I 47):

„Ecclesia s. Hierusalem I tarenum regale".

A. 1095 a Roberto comite de Loretello Rainulfo ep. Teatino donata (cf. Ughelli [1] VI 868; [2] VI 701), ecclesia s. Hierusalem saepius in chartis Teatinis occurrit. Saec. XIII saecularis ecclesia fuit, ab abbate recta et insignita tam privilegiis apostolicae sedis quam praeceptis Rogerii, Guillelmi I et Guillelmi II, Friderici II et Conradi IV, quae omnia proh dolor! perierunt. Una, ut sciam, bulla, quae superest, Alexandri IV a. 1254 dec. 30 BFW. 8901 (ed. Bourel de La Roncière Les reg. d'Alexandre IV t. I 5 n. 19) docet, Romanam sedem s. Hierusalem ecclesiam semper absque ullo medio in perpetuum demanium retinuisse.

ORTONA.

(Hortona)

Ughelli [1] VI 966 sq.; [2] VI 772 sq. — Gius. Ant. De Fabritiis Vita, traslazione e miracoli di S. Tomaso apostolo con . . una breve notizia de vescovi della città d' Ortona a mare (In Napoli 1702). — D'Avino Cenni p. 290. — Cappelletti XXI 91 sq. — V. Bindi Mon. stor. ed artist. degli Abruzzi p. 673 sq.

Episcopatus Ortonensis.

Ortonam, urbem littoralem in regione Frentanorum sitam, antiquitus episcopalem fuisse, ex rescriptis Gregorii I, quae sequuntur, et ex Viatoris ep. Ortanensis subscriptione in concilio a. 649 sub Martino I pp. patet. Sunt quidem qui Gregorii I epistolas non ad Ortonam urbem, sed ad Hortam in provincia Romana (cf. vol. II p. 192) referant, sed eorum argumentis ego minime convictus sum. Verilianum quoque comitem Hortanensium civitatis in vita s. Cethei ep. c. 2 laudatum, quem editores (Acta SS. [1] II iun. 13 p. 691; [2] III iun. 13 p. 184) Hortae urbis comitem fuisse perperam autumant, potius Ortonae urbi addicendum esse mihi persuasum est.

Episcoporum inde a saec. VII nulla omnino superest memoria. A. 1570 Pius V episcopalem sedem recens erexit et episcopum Ortonensem Teatino archipraesuli suffraganeum constituit. A. 1818 denuo suppressus, a. 1834 a Gregorio XVI episcopatus Ortonensis restituitur et cum Lancianensi sede archiepiscopali unitur.

De archivis cf. Gött. Nachr. 1898 p. 303.

1 *(591 feb.)*

Gregorius I Romano patricio et exarcho Italiae: hortatur, ut de Blando, Hortonensis civ. ep., longo iam tempore in civ. Ravennate ab ipso detento, aut habita synodo palam fiat, si quod in eum crimen intenditur, ita ut aliam ordinationem inquirere possit, aut eum ad ecclesiam suam reverti concedat. — Scribendi ad.

Reg. Gregorii I lib. I ep. 32. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. I n. 33. Mansi IX 1052 n. 32. Troya Cod. dipl. Longob. I 179 n. 61. Migne LXXVII 484 n. 33. Mon. Germ. Epp. I 44. — Regg. J. 736. JE. 1101.

**2* *(594 aug.)*

Gregorius I delegat . . episcopo ecclesiae Hortonen., antistitis obitu destitutae, visitationem, eique dat in mandatis, ut nihil de reditu, ornatu, ministeriisque a quoquam usurpari patiatur.

Laud. in n. 3. — Reg. JE. —.

3 *(594 aug.)*

Gregorius I clero, ordini et plebi consistenti Hortonae: nuntiat, se destitutae eorum mortuo antistite (Blando) ecclesiae visitationem . . episcopo sollemniter delegasse, cui ordinandi presbyteros ac diacones dederit licentiam, quatenus sacerdos tanto ministerio dignus valeat reperiri; mandat, ut postulatus cum

sollemnitate decreti omnium subscriptionibus roborati et visitatoris pagina prosequente ad sese veniat ordinandus; vetat, ne ille ad episcopatus apicem ulla ratione provehatur. — Vestri antistitis.

Reg. Gregorii I lib. IV ep. 39. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. IV n. 41. Mansi IX 1183 n. 39. Troya Cod. dipl. Longob. I 320 n. 122. Migne LXXVII 716 n. 41. Mon. Germ. Epp. I 275. — Regg. J. 946. JE. 1311.

Nomine visitatoris ab editoribus ex simili epistola lib. XIII n. 17 Barbari, ab aliis ex lib. II ep. 40 Iohannis suppleto, Barbarum inter episcopos Teatinos referunt Ughelli [1] VI 835; [2] VI 678; Troya l. c. p. 322; Cappelletti XXI 97; Gams p. 875; cf. Maassen Quellen und Litteratur des canonischen Rechts I 527 not. 2 et Ewald in N. Archiv VII 604.

**4* *(594—99)*

Gregorius I praecipit Scolastico defensori, ut Calumnioso ep. unam de iure ecclesiae deputet condumam.

Laud. in n. 5. — Reg. JE. —.

5 *(599 iul.)*

Gregorius I Scolastico defensori: praecipit, ut Calumnioso ep. praeter condumam *(n. 4)* ad tres siliquas aureas factis libellis vineolam parvulam iuris ecclesiae Romanae locare debeat; ut ab episcopio, ab eo hactenus detento, sine mora recedat, et quicquid Blandus qd. ep. episcopatus sui tempore adquisierit, restituat; ut duos casales fundi, campos Etausimanos, quos Ferrocinatus quidam condito testamento ecclesiae s. Iohannis ante portas Ortonensis civ. legati titulo reliquit, Calumnioso ep. tradere non differat. — Ante aliquantum.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 194. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XI n. 20. Mansi X 259 n. 14. Troya Cod. dipl. Longob. I 500 n. 238. Migne LXXVII 1133 n. 20. Mon. Germ. Epp. II 182. — Regg. J. 1368 ad a. 600 nov. JE. 1721.

LANCIANO.

(Anxanum. Ansanum. Lancianum)

Notizie storiche dei vescovi e arcivescovi di Lanciano fino al 1607, ms. s. XVII in., Teramo, penes familiam Palma; cf. Mazzatinti Archivi II 111. — Giacomo Fella Urbis Anxianensis chronologia, ms. s. XVII in., Lanciano Bibl. del Ginnasio municipale; apogr. a. 1735 exstat Sulmone penes Gio. Pansa; cf. Rivista Abruzzese XIX 599. — Ughelli [1] VI 977 sq.; [2] VI 786 sq. — Petri Pollidori De antiquitatibus Frentanorum, ms. s. XVIII; cf. supra p. 231. — Uomobuono delle Bocacche Storia di Lanciano. Memorie patrie con esatta numerazione de' castelli soggetti a Lanciano, de' vetusti monasteri etc. Origine delle chiese interne e rurali della città e prerogative a talune di esse concesse da' sommi pontefici. Cenni biografici de' vescovi ed arcivescovi di Lanciano, ms. s. XVIII, Lanciano Bibl. del Ginnasio municipale; cf. Mommsen in C. I. L. IX 278 et Bindi Fonti p. 68 n. 191—99. — Ant. Lud. Antinori Istoria della città di Lanciano, ms. s. XVIII, Sulmona Bibl. Gio. Pansa; cf. Rivista Abruzzese XIX 599; alia exemplaria exstant Neapoli in bibliotheca publica XV D 33 et Lanciani in archivo ecclesiae cathedralis; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 304. — A. L. Antinori Antichità storico-critiche sacre e profane esaminate nella regione de' Frentani I. Opera postuma . . da Dom. Romanelli (Napoli 1790). — Dom. Romanelli Scoverte patrie . . nella regione Frentana, oggi Abruzzo citeriore . . I. II (Napoli 1805—09). — Cappelletti XXI 87 sq. — Ant. Maranca Istoria . . della città di Lanciano metropolis de popoli Frentani, ms. a. 1874, Lanciano Bibl. del Ginnasio

municipale. — Luigi Renzetti Notizie istoriche sulla città di Lanciano con la scorta de' manoscritti di Uomobono Bocacche e de' volumi di altri patrii scrittori (Lanciano 1879). — V. Bindi Castel S. Flaviano IV 253 sq. — V. Bindi Mon. stor. ed artist. degli Abruzzi p. 690 sq. — P. Scheffer-Boichorst in N. Archiv XXIV (1899) 177 sq. XXVII (1902) 97 sq. — Iginio Raimondi I Frentani. Studio storico-topografico (Camerino 1906).

Lancianum oppidum in Frentanis, ex Anxani veteris reliquiis aedificatum, episcopali dignitate priscis temporibus insignitum fuisse, a quibusdam asseritur, sed nulla episcoporum antiquorum Anxanensium superest memoria. Postea ad Teatinum episcopatum pertinuit usque ad a. 1515, quando Leo X ibi proprium episcopum instituit, quem immediate Romano pontifici parere iussit. A. 1526 a Clemente VII Lancianensis episcopus Teatinae ecclesiae tunc in metropolitanam erectae subiectus est, sed a. 1562 a Pio IV ecclesia cathedralis Lancianensis s. Mariae Pontis denuo a Teatina segregata, dignitate archiepiscopali decoratur. A. 1834 Gregorius XVI Ortonensem dioecesim cum Lancianensi coniunxit et archiepiscopum Lancianensis et Ortonensis ecclesiarum appellari iussit.

De archivis cf. Gött. Nachr. 1898 p. 304.

Monasterium s. Iohannis in Venere.

(San Giovanni in Venere)

Franc. Da Roberto Istorica narrazione dello stato del monastero di San Giovanni in Venere a. 1442 (laud. a Pollidoro). — Ughelli [1] VI 862; [2] VI 697. — Io. Coloti Descriptio abbatiae s. Iohannis in Venere a. 1689; cf. Lubin p. 408. — Lubin p. 408 sq. — Io. Bapt. Pollidori Dissertatio de ecclesia et monasterio s. Iohannis in Venere, mss. s. XVIII, Roma Bibl. Vallicell. [v. *C*], Chieti penes v. cl. Saraceni; edd. Bindi S. Giovanni in Venere p. 91 sq., Castel S. Flaviano IV 157 sq. et Mon. stor. ed artist. degli Abruzzi p. 351 sq.; Bellini (cf. infra). — Gio. Fr. Caballini Relazione dello stato dell' abbadia di S. Giovanni in Venere a. 1753, ms. s. XVIII, Roma Bibl. Vallicell. O 55[I]; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 138. — (Giacomo Murcia) Dimostrazione della giustizia ch' assiste alla congregazione dell' Oratorio di S. Filippo Neri di Roma, perpetuo commendatario della badia di S. Giovanni in Venere, contro la rinunzia di R. padronato (Napoli 1781). — N. Palma Storia di Teramo IV 227 sq. — L. Marchesini Storia di Vasto p. 60 sq. — Demetrio Salazaro La chiesa di S. Giovanni in Venere in: Arch. stor. per le prov. Napol. II (1877) 391 sq. — Vinc. Bindi S. Giovanni in Venere e tre dissertazioni inedite di P. Polidoro (Napoli 1882). — V. Bindi Castel S. Flaviano IV 157 sq. — Gius. Maria Bellini Notizie storiche del celebre monastero Benedettino di San Giovanni in Venere con . . tre dissertazioni inedite dell'abbate Pietro Pollidoro (Lanciano 1887). — G. M. Bellini in Arte e storia XVI (1897).

Origines monasterii s. Iohannis in Venere, ex fundamentis templi Veneris aedificati, ad ipsius s. Benedicti tempora reduxit Ughelli, falsis delusus Casinensium privilegiis Iustiniano imp. et Zachariae pp. aliisque attributis. Conditum a. 973 a Transmundo comite Teatino, filio Transmundi marchionis, ad ripam maris haud longe a loco, ubi Sarus sive Sagrus fluvius *(Sangro)* in mare cadit, prope oppidum Foccacesia, monachis Benedictinis commissum est (cf. Transmundi praeceptum ap. Bellini p. 63 n. 1 et Heinrici III diploma

St. 2324). Fuit iuris S. R. E., ut apparet etiam ex Cencii Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 47; cf. I 243):

„Ecclesia sancti Iohannis in Venere I unctiam auri."

Summo splendore abbatia, quae et Romanorum pontificum et imperatorum privilegiis (Heinrici III a. 1047 Stumpf Reg. 2324, Heinrici VI a. 1195 St. 4932 et Friderici II a. 1227 BF. 1705) honestata fuit, claruit sub Odorisio II abbate, S. R. E. card., qui eam per 50 fere annos rexit (1155—1204) et basilicam praeclaro artis opere instauravit. Saec. XIV monasterium labi coepit; saec. XV abbatibus commendatariis cessit, quorum primus fuit Latinus card. Orsini a. 1441. Denique Sixtus V a. 1585 abbatiam perpetuo tradidit congregationi Oratorii de Urbe penes ecclesiam s. Mariae in Vallicella. Locus, olim Teatinae dioecesis, hodie ad Lancianensem archiepiscopatum pertinet.

Chartae s. Iohannis tempore, quo abbatia Oratorianis data est, in eorum archivum penes ecclesiam s. Mariae in Vallicella transierunt (cf. Bethmann in Archiv XII 535). Conf. Inventarium scripturarum abbatiae s. Iohannis in Venere a. 1729, Roma Arch. di stato; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 243. A. 1873 archivum translatum est in R. archivum, paucis tantum scripturis in bibliotheca Vallicellana relictis; cf. Gött. Nachr. 1901 p. 243.

B = Cop. Roma Arch. di stato (S. Giovanni in Venere).
C = Io. Bapt. Pollidori De monasterio s. Iohannis in Venere in Frentanis eiusque origine, ditione, iuribus, viris illustribus et fortuna varia dissertatio, s. XVIII, Roma Bibl. Vallicell. S 77; cf. Bindi Mon. stor. ed artist. degli Abruzzi p. 362 not. 1 et Gött. Nachr. 1903 p. 139.

**1* *(1049—54)*

L e o IX concedit privilegium.

*Laud. in n. 6. — **Reg. JL.** —.*

**2* *(1054—57)*

V i c t o r II concedit privilegium.

*Laud. ut n. 1. — **Reg. JL.** —.*

**3* *(1059—61)*

N i c o l a u s II concedit privilegium.

*Laud. ut n. 1. — **Reg. JL.** —.*

**4* *(1097—98)*

U r b a n u s II concedit Iohanni abbati privilegium.

*Laud. in n. 5. 6. — **Reg. JL.** —.*

5 *(1097—98)*

U r b a n u s II Iohanni abbati: Theatinae eccl. privilegiis inspectis, episcopi querelas emendare cupiens, sed privilegium ipsi datum *(n. 4)* salvum atque ntegrum manere decernens, praecipit, ut, sicut ante suum adventum inter eos solitum fuit, ita etiam deinceps maneant, donec utriusque causa vel in plenaria synodo vel coram se aut secundum iustitiam aut secundum concordiam idecidatur.

v. Chieti, Episc. n. 4. — Ex eodem rescripto edocemur, Urbanum II primo abbatiam s. Iohannis, postea Teatinam urbem visitasse. Tunc eum abbatiae privilegium (n. 4) concessisse verisimile est.

6 *Anagni 1176 iun. 16*

Alexander III Oderisio abbati etc.: ad exemplar Leonis *(n. 1)*, Victoris *(n. 2)*, Nicolai *(n. 3)* et Urbani *(n. 4)* suscipit mon. s. Iohannis in Venere sub apost. protectione, confirmat quae Transmundus comes, Transmundi ducis et marchionis filius, in comitatu Teatino, Pinnensi, Aprutiensi, Firmano et Termulano ei obtulit, et ceteras possessiones propriis expressas vocabulis; concedit facultatem chrisma etc. a quocumque catholico episcopo accipiendi; inhibet, ut nullus episcopus intra totius abbatiae terminos synodum celebrare vel clericos constringere audeat, concedit ius eligendi abbatem, a Romano pontifice consecrandum. — Vox clamantis. Ego Alexander etc. Subscr. 15 card. Dat. Anagn. p. m. Gratiani S. R. E. subdiac. et not., 16 kal. iul., ind. 9, a. d. inc. 1176, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 16.

B s. XVII (ex apogr. a. 1574). [C f. 33']. — Edd. Ughelli [1] VI 878; [2] VI 709 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 442 n. 84 = Bull. Rom. ed. Taur. II 791 n. 84, = Migne CC 1073 n. 1243, = Bellini p. 66 n. 3. — Regg. Bindi S. Giovanni p. 62 not. 17. Bindi Castel S. Flaviano IV 214 not. 17. Bindi Mon. p. 398 not. 15. J. 8432. JL. 12714.

JL. 12790, auctoritatem Bindi (S. Giovanni p. 63 not. 18 et Castel S. Flaviano IV 215 not. 18) secutus, alterum Alexandri III privilegium Oderisio abbati concessum ad a. 1177, quando pontifex Vestae *(Vieste)* moratus est, refert; quod P. Scheffer-Boichorst in N. Archiv XXIV (1899) 180 not. 5 ut spurium, a Petro Pollidoro fictum, repudiavit. Sed Pollidorus minime de hoc privilegio loquitur. — Adnotamus insuper, Innocentium III a. 1204 dec. 2 Oddoni abbati privilegium Alexandri III iisdem fere verbis confirmasse (Potthast Reg. 2336).

VASTO.

(Histonium. Istonium. Guastum Aimonis)

Niccolò Alfonso Viti Memorie delle antichità del Vasto, ms. s. XVII med., Vasto Museo archeologico. — Tomaso Palma Compendio istorico dell' antichissima terra del Vasto in Abruzzo citra (Fermo 1690). — Ughelli [2] X[a] 116 sq. — Gius. De Benedictis Memorie storiche della città del Vasto antiche e moderne, ms. s. XVIII med., Napoli Bibl. naz. C X 22; aliud exemplar exstat penes familiam De Benedictis; cf. Marchesani p. XX. — Benedetto Maria Betti Storia antica e moderna di Vasto, ms. s. XVIII ex., Vasto Museo archeologico. — Difesa della città del Vasto (In Napoli 1793). — Luigi Marchesani Storia di Vasto, città in Apruzzo citeriore (Napoli 1838). — Cappelletti XXI 110 sq. — Luigi Manzi L' origine ed i primi secoli d'Istonio, oggi Vasto d'Aimone, città in Abruzzo citeriore (Napoli 1880). — V. Bindi Mon. stor. ed artist. degli Abruzzi p. 714 sq. — Luigi Anelli Ricordi di storia Vastese [1] (Vasto 1885); [2] (1897).

Histonium, Frentanorum olim urbs, inter antiquas sedes episcopales recensetur ex uno Gelasii I rescripto, quod sequitur. Res itaque valde dubia est. Ad dignitatem episcopalem Vastum pervenit Pii IX munificentia, qui a. 1853 ecclesiam collegiatam s. Iosephi in cathedram erexit et concathedralem cum Teatina ecclesia esse statuit. Inde praesul titulum duxit Teatin. et Vasten. ecclesiarum archiepiscopus.

De archivis cf. Marchesani p. 116 sq. et Gött. Nachr. 1898 p. 304.

Ecclesia b. Eleutherii.

1 *(492—96)*

Gelasius I Celestino ep.: mandat, ut in eccl. b. Eleutherii, quae in Stoniensium [Sithoniensium *Deusd.*; Stonensium *Ans.*] civ. parochia probatur esse constructa, Iulianum diac. ipsius ecclesiae presbyterii honore decoret, sciturus, ipsum visitatoris nomine, non cardinalis eum creasse pontificis; pariter Felicissimum diac. in eiusdem eccl. ministerio subroget. — Presbyteri diacones.

Gratiani Decr. I D. 24 c. 3. [Deusdedit Coll. can. lib. I c. 172 [141] fragm. Anselmi Coll. can. VII c. 89]. — Edd. Holste Coll. Rom. I 207. Ughelli ² Xª 117. Mansi VIII 85. 137 = Migne LIX 99. 151. Bull. Rom. ed. Taur. App. I 311 n. 17. Marchesani p. 54. Thiel Epp. p. 485 n. 5. Martinucci p. 103. Wolf v. Glanvell p. 109. Friedberg I 88. Galante Fontes iuris can. p. 457. — Regg. J. 414. JK. 677.

Monasterium s. Stephani de ripa maris.

Chronicon rerum memorabilium monasterii s. Stephani protomartyris ad rivum maris scriptum a Rolando monacho a. 1185, edd. Saraceni La cronaca di S. Stefano ad rivum maris ¹ (Chieti 1876); ² (Lanciano 1877); ³ M. Schipa in Arch. stor. per le prov. Napol. X (1885) 534sq. — Lubin p. 325. — P. Kehr Otia diplomatica in: Gött. Nachr. 1903 p. 287sq.

Quae de historia huius monasterii scimus, chronico s. Stephani debemus, quod tamen M. Schipa prorsus fictum esse contendit (cf. Capasso-Mastroianni Le fonti della storia delle prov. Napoletane p. 35 not. 3) Sed licet nonnullas eius notitias a falsario interpolatas aut mutatas esse concedamus, maximam chronici partem genuinam pro certo habemus. Origines monasterii obscurae et dubiae sunt. Auctor chronici narrat, conditum fuisse monasterium s. Stephani a. 842 a Gisone prope litus maris et Senellam fluvium *(Sinello)*, postea ab Hungaris destructum et a. 971 a Transmundo duce et marchione, filio Attonis comitis, instauratum, nova monachorum Benedictinorum congregatione sub Iohanne abbate in eo instituta. In Leonis IX vero privilegio (n. 1) legimus, Transmundi, filii Landulfi comitis, hereditariis praediis monasterium conditum esse. Neque praeterimus quaestionem illam, an monasterium s. Stephani de ripa maris idem fuerit ac monasterium s. Stephani in Lucana sive Lucania, quod in eadem regione iam saec. IX florebat, a Ludovico I imp. monasterio Farfensi a. 829 iun. 22 concessum (Mühlbacher Reg. Kar. ¹ 836; ² 865 tamen gravissime errat, hoc monasterium in territorio oppidi vulgo Cittaducale collocans), cuius curtes enumerantur in Gregorii de Catino Chronico Farfensi (ed. Balzani I 193). Certe monasterium s. Stephani saec. XII inter ecclesias censuales S. R. E. relatum est, ut apparet ex Albino et Cencio (ed. Fabre-Duchesne II 110; I 47; cf. I 243):

„Monasterium sancti Stephani [de ripa mare; in rivo Armato] I unciam auri.“

Coluerunt monachi ex ordine s. Benedicti usque ad a. 1257, quando a Manfredo Cisterciensium monasterio s. Mariae de Arabona, iuxta Piscariam flumen haud longe ab oppido Manoppello a. 1207 condito, concessum est (BFW. 14792). Monasterium autem Arabonense a. 1587 Sixtus V collegio fratrum

s. Bonaventurae ord. Minorum conventualium apud ecclesiam ss. Apostolorum de Urbe incorporavit (cf. Bindi Mon. p. 652). Locus olim ad Teatinam dioecesim pertinuit.

Monasterium s. Stephani praeter Leonis IX, Eugenii III et Alexandri III privilegia habuit quoque praecepta Heinrici II, Lotharii III, Rogerii, Guillelmi I et II et Friderici II a. 1235 (ed. Gött. Nachr. 1903 p. 292).

Archivum s. Stephani, olim ditissimum, cum chartis monasterii Arabonae a. 1587 Romam ad ecclesiam ss. Apostolorum translatum, a. 1870 dispersum est. Una, quae superest, bulla Leonis IX (n. 1) primum Aretii penes Ubaldum Pasqui exstitit (cf. PflugkH. Iter p. 4), recens vero in manus v. cl. Lichatschev Petropolitani evasit. Aliorum privilegiorum ss. pontificum mentio fit in chronico [*C*].

A = Orig. St. Petersburg penes v. cl. N. Lichatschev.
C = Chronicon rerum memorabilium mon. s. Stephani ad rivum maris, auctore Rolando monacho, s. XII ex.; v. supra p. 281.
D = (Camillo Tutini) Varia, s. XVII, Napoli Bibl. Brancacciana I B 4 (olim I E 2); cf. Gött. Nachr. 1900 p. 216.

1 *1053 iun. 16*

Leo IX Iohanni abbati etc.: confirmat monasterio b. Stephani protomart. in comitatu Theatino, a Transmundo, filio Landulfi comitis, hereditariis praediis fundato et imperatorio praecepto tutius et securius reddito, omnia praedia et possessiones nominatim illustratas, et concedit ius eligendi abbatem ex consortio fratrum secundum regulam s. Benedicti. — Convenit apostolico moderamini. Dat. 16 kal. iul. p. m. Friderici diac. S. R. E. bibl. et canc. vice d. Herimanni archicanc. et Colonien. archiep., a. d. Leonis VIIII pp. 5, ind. 6.

A. [D p. 144]. — Ed. PflugkH. Acta II 79 n. 113 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 188 n. 112. JL. 4277. 4298 a.

Laudatur quoque in C c. 30 ad a. 1052 (JL. 4277).

**2* *1146*

Eugenius III concedit privilegium protectionis, libertatis et confirmationis bonorum et iurium.

Laud. in C c. 45. — Reg. JL. 8980.

**3* *Anagni 1178*

Alexander III concedit Alexio abbati privilegium protectionis apost., sicut antea concesserunt Leo *(n. 1)* et Eugenius *(n. 2)*.

Laud. in C c. 53. — Reg. JL. 13031.

Monasterium s. Mariae in Basilicata.

Hoc monasterium, quod in Alexandri III privilegio a. 1173 (supra p. 269 n. 8) inter Teatini episcopatus ecclesias enumeratur (cf. Lubin p. 43), recensetur inter abbatias et canonicas regulares s. Petri apud Cencium (ed. Fabre-Duchesne I 243). Sed eius privilegium desideratur.

PENNE
(Pinna. Penna)

Muzio Pansa Descrittione della diocesi di civita di Penne ed Atri, ms. s. XVII; cf. Toppi Bibl. Napolet. p. 365. — M. Pansa De Pinna Vestina vetustissima Samnitica civitate elogia, ms. s. XVII. — Ughelli [1] I *47 sq. VII 1308 sq.; [2] I 1111 sq. — (Trasmondo) La Fenice o vero l' antica e moderna città di Penne p. I. II, a. 1701, ms. Sulmona Bibl. Gio. Pansa. — Stanislao Canale Relazione su città di Penne, ms. a. 1766; cf. Gentili p. 10. — G. Mazzacone Riflessioni critiche a la relazione su città di Penna, ms. a. 1766; cf. Gentili p. 4. — Vinc. Gentili Quadro di città di Penna o saggio storico-statistico su città di Penna (Napoli 1832). — Vinc. D'Avino Cenni storici sulle chiese arcivescovili, vescovili e prelatizie del regno delle due Sicilie (Napoli 1848) p. 532 sq. — Cappelletti XXI 443 sq. — Vinc. Bindi Castel S. Flaviano IV 247 sq. — V. Bindi Monumenti stor. ed artist. degli Abruzzi p. 565 sq. — N. F. Faraglia Saggio di corografia Abruzzese medioevale in: Arch. stor. per le prov. Napoletane XVI (1891) 647 sq. — I. Ludovisi Topografia della regione Vestina in: Boll. A. L. Antinori IX (1897) 5 sq. — G. De Caesaris S. Massimo levita e mart., patrono della città e diocesi di Penne (Atri 1898). — Gio. Colasanti Pinna. Ricerche di topografia e di storia (Roma 1907).

Episcopatus Pennensis.

Pennam in Vestinis iam antiquitus episcopali dignitate insignitam esse constat, licet episcopatus Pennensis origines obscurae sint et episcoporum series scateat lacunis. Semper autem, praeter tempus ab a. 1526 ad a. 1539, in quo, Clemente VII iubente, Teatino archiepiscopo subiecti fuerunt, Pennenses episcopi Romanis pontificibus immediate paruere. A. 1252 Pennensi episcopatui unitus est Hadriensis episcopatus, tunc noviter erectus, qui etiam nunc regitur a Pennensi praesule sub titulo Pennensis et Hadriensis episcopi.

Archivum cancellariae episcopi paucas tantum chartas antiquiores continet, quae maxima ex parte ad monasterium s. Petri de Laureto (*Loreto Aprutino)* spectant. Privilegia autem, quae ad episcopatum pertinent, in archivo ecclesiae cathedralis, adhuc ditissimo, custodiuntur. Transcripta quoque sunt in Libro privilegiorum s. XVI, auctore Nicolao Iohanne Salconio, et a Transmundo in libro La Fenice Vestina. — De archivis Pennensibus cf. Bethmann in Archiv XII 535; Gött. Nachr. 1898 p. 300 sq.

A = Orig. Penne Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
C = Nicolai Iohannis Salconii Privilegiorum, immunitatum, concessionumque pontificum etc. tam cathedrali ecclesiae quam universitati Pennensis civ. concessorum recollecta, s. XVI, Penne Arch. comunale.
D = Antiqua monumenta spectantia ad ecclesiam et episcopatum Pennensem, s. XVII, Roma Bibl. Vallicellana N 9 p. II; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 137.
E = (Trasmondo) La Fenice Vestina o vero l' antica e moderna città di Penne p. II, a. 1701, Sulmona Bibl. Gio. Pansa; partis II apogr. a. 1848 exstat Laureti penes v. cl. Casamarte di Campotino; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 299.
F = St. Borgia Bullarium Lucii III, s. XVIII, Roma Bibl. Vat. Museo Borgia; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 74 sq.
G = Dom. Antonii Blasiotti Copiae privilegiorum Pennensium, s. XVIII, Loreto Aprutino, penes v. cl. Casamarte di Campotino; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 298.

**1* *(879)*

Iohannes VIII, missis ex more litteris, decernit Helmoinum ep. pro ecclesiasticis necessitatibus ad synodos statutis diebus celebrandas occurrere debere.

Laud. in n. 2. — Reg. JE. —.

Synodus celebrata est a. 879 m. oct. in ecclesia b. Petri.

2 *(879) nov. 19*

Iohannes VIII Helmoino ep. Pennensi: reprehendit eum, quod, litteris suis ad synodos vocatus *(n. 1)*, minime venerit neque excusationem in tractoria regulari tenore conscriptam sibi et s. synodo causa temeritatis et inoboedientiae direxerit; iubet, eum infra 8 dies decembris m. sine aliqua mora vel ambiguitate ad sese debere venire; praecipit, ut Oteramum filium qd. Corvini ab eo temere excommunicatum absolvat. — Secundum sacros. Dat. 13 kal. dec.

Reg. Iohannis VIII ep. 233. — Edd. Carafa Epp. decr. III 458 n. 228. Mansi XVII 170 n. 228. Migne CXXVI 890 n. 270. — Regg. J. 2517. JE. 3311.

Epistolam eiusdem fere tenoris Iohannes VIII dedit Arpaldo Asculano ep. (cf. Episc. Asculan. n. 3; supra p. 149).

3 *879 nov. 20*

Iohannes VIII Theoderico Theatino, Heodicio Firmano, Iohanni Aprutiensi et Helmoino Pinnensi epp.: committit, ut causam Theoderonae de Vivelata, relictae quondam Tresigii, discutiant.

v. Teramo, Episc. Aprutin. n. 5.

4 *Roma 1059 mai. 2*

Nicolaus II Iohanni ep. etc.: concedit et confirmat quicquid episcopium b. Mariae et Maximi mart. ac levitae possidet, scil. ipsum episcopatum cum omnibus rebus et possessionibus suis et pertinentiis, cum primitiis et decimationibus et cum omnibus oblationibus tam vivorum quam mortuorum. — Officii nostri. Dat. Romae, 6 non. maii, a. d. n. I. Chr. 1059, p. m. Humberti s. eccl. Silvae Candidae ep. et apost. sedis bibl., a. 1 pont. d. pp. Nicolai II, ind. 12.

C f. 14. D f. 9. E p. 24. — Edd. Ughelli [1] VII 1311 ex tabulario Pennen. eccl.; [2] I 1116 = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 403 n. 5 = Bull. Rom. ed. Taur. I 654 n. 5, = Migne CXLIII 1311 n. 5. — Regg. D'Avino p. 533. J. 3334. JL. 4402.

*5 (1122?)

[Calixtus II] committit ad suggestionem Grimaldi ep. Pennensis Berardo Marsicano ep. et S. R. E. card. causam inter eccl. Pennensem et mon. s. Bartholomaei de Carpineto de tribus castellis, scilicet Viculo, Castilione et Penna, quae Eribertus Pennen. ep. huic monasterio dederat, audiendam et terminandam.

v. Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 2.

6 *Laterano 1140 oct. 27*

Innocentius II Grimaldo ep. etc.: confirmat ecclesiae b. Mariae et Maximi mart. ac levitae possessiones propriis expressas vocabulis, civitatem ipsam cum omnibus suis pertinentiis etc. — Sicut iniusta poscentibus. Ego Innocentius etc. Subscr. 7 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 6 kal. nov., ind. 4, inc. d. a. 1140, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 11.

A. [C f. 25. D f. 10. E p. 41. G]. — Edd. Ughelli [1] VII 1313 ex A; [2] I 1119 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 251 n. 68 = Bull. Rom. ed. Taur. II 450 n. 68, = Migne CLXXIX 519 n. 451. — Regg. D'Avino p. 533. J. 5771. JL. 8103.

7 *Ferentino 1150 dec. 15*

Eugenius III Grimaldo ep. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 6)* suscipit eccl. b. Mariae et s. Maximi sub apost. protectione, et confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Iustis votis. Ego Eugenius etc. Subscr. 11 card. Dat. Ferentin. p. m. Bosonis S. R. E. scriptoris, 18 kal. ian., ind. 14, inc. d. a. 1150, pont. v. d. Eugenii III pp. a. 6.

A. [C f. 26'. D f. 11. E p. 44. G]. — Ed. Gött. Nachr. 1909 ex A. — Regg. Ughelli [1] VII 1315; [2] I 1120 = Migne CLXXX 1437 n. 410. D'Avino p. 533. Gött. Nachr. 1898 p. 317 n. 5. J. 6544. JL. 9423.

8 *Laterano 1153 sept. 22*

Anastasius IV Grimaldo ep. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 6)* et Eugenii *(n. 7)* suscipit eccl. sub apost. protectione, et confirmat possessiones *(ut n. 7)*. — Effectum iusta postulantibus. Ego Anastasius etc. Subscr. 14 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 10 kal. oct., ind. 1, inc. d. a. 1153, pont. v. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

A. [C f. 28. D f. 12. E p. 47. G]. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 318 n. 6 ex A. — Regg. Ughelli [1] VII 1315 (kal. oct.); *[2] I 1120. D'Avino Cenni p. 533. JL. 9746.*

9 *Benevento (1156) ian. 13*

Hadrianus IV (Grimaldo) Pinnen. ep.: mandat, quatenus filios Gentilis de Brittoli et filios Raonis de Puliano, ut ecclesias s. Mariae de Fasinaria et s. Petri de Popeniano sub velocitate monasterio s. Clementis de Piscaria dimittant, non differat admonere.

v. Mon. s. Clementis de Piscaria n. 12.

10 *Tusculanum (1171—72) feb. 7*

Alexander III Valven., Abrutin. et Marsican., Pinnen. et Furconen. epp. etc.: mandat, quatenus Gentilem de Raiano excommunicationis vinculo astringant.

v. Mon. s. Clementis de Piscaria n. 20.

11 *Tusculanum (1171—72) feb. 7*

Alexander III Abrutin. et Pinnen. epp.: mandat, quatenus parochianos ipsorum Ro. de Malatino, Trasmundum de Rocca aliosque monere curent, ut bona monasterio s. Clementis de Piscaria ablata restituant etc.

v. Mon. s. Clementis de Piscaria n. 21.

12 *Tusculanum (1171—72) oct. 4*

Alexander III Marsican., Pennen. et Valven. epp. etc.: mandat, quatenus clericos mon. Farfensis schismaticos in terra Sansonesca publice excommunicatos denuntient etc.

v. Mon. s. Clementis de Piscaria n. 22.

13 *Ferentino (1175) april. 2*

Alexander III Pinnen. et Valven. epp.: mandat, quatenus clericos de Castellione publice excommunicatos denuntiari faciant.

v. Mon. s. Clementis de Piscaria n. 25.

14 *Laterano 1178 mart. 23*

Alexander III Oderisio ep. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 6)*, Eugenii *(n. 7)* et Anastasii *(n. 8)* confirmat possessiones. — Iustis votis. Ego Alexander etc. Subscr. 11 card. Dat. Lat. p. m. Alberti presb. card. et S. R. E. canc., 10 kal. aprel., ind. 11, inc. d. a. 1177, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 19.

A. [C f. 30. D f. 13. E p. 52. G]. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 325 n. 11 ex A. — Regg. Ughelli [1] VII 1316 ad a. 1177; [2] I 1120. D'Avino Cenni p. 533. JL. —.

**15* *(1170—81)*

Alexander III committit Aprutino ep. causam inter Od(erisium) ep. Pennen. et Oliverium abbatem s. Bartholomaei de Carpineto super eccl. s. Mariae de Plano.

v. Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 6.

**16* *(1170—81)*

Alexander III committit eandem causam Aprutino ep. et Leonati S. R. E. diac. card. et abbati s. Clementis de Piscaria concordia vel iudicialiter terminandam.

v. Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 7.

17 *Velletri 1182 mai. 21*

Lucius III Oderisio ep. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 6)*, Eugenii *(n. 7)*, Anastasii *(n. 8)* et Alexandri *(n. 14)* confirmat possessiones. — Iustis votis. Ego Lucius etc. Subscr. 14 card. Dat. Velletr. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 12 kal iun., ind. 15, inc. d. a. 1181, pont. v. d. Lucii pp. III a. 1.

A. [C f. 32. D f. 15. E p. 56. F. G]. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 326 n. 12 ex A. — Regg. Ughelli [1] VII 1316 ad a. 1181; [2] I 1120. D'Avino Cenni p. 533 (kal. iun.). *Bindi Mon. p. 597. JL. 14656 ad iun. 1.*

**18* *Velletri (1182)*

Coram Lucio III causa inter Od(erisium) ep. Pennen. et monachos s. Bartholomaei de Carpineto super electione abbatis agitur.

v. Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 9.

*19 *(1182)*

Lucius III committit Attoni Aprutino ep. et Beraldo de Colomento, Casinensi monacho, d. pp. subdiacono, eandem causam audiendam *(n. 18)*.

v. Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 10.

*20 *(1183)*

Lucius III committit The(odino) Portuen. ep. et Octaviano ss. Sergii et Bachi diac. card. controversiam, quae inter Oderisium ep. et Senebaldum abbatem s. Quirici de Interocro super ecclesiis et quibusdam aliis rebus fuerat diutius agitata.

Laud. in n. 21. 22. — Reg. JL. —.

21 *Anagni 1183 dec. 22*

The(odinus) Portuen. et s. Rufinae sedis ep. et Oct(avianus) ss. Sergii et Bachi diac. card.: de mandato Lucii III *(n. 20)*, habito virorum prudentum consilio, controversiam inter Oderisium ep. et Senebaldum abbatem definiunt in hunc modum, ut Pennensis ep. vel eius nuntius semel in anno in ecclesiis s. Iohannis in Insula et s. Mariae de Ronzano suscipiatur honorifice, item in eccl. s. Iohannis de Casanello; cappellani autem earum et reliqui clerici dent ei cathedraticum, vocati ad synodum veniant et fidelitatem ei et Pennensi eccl. iurent; de eccl. s. Iohannis in Casanello habeat ep. quartam decimarum et mortuariorum etc. — Noverit universitas. Acta sunt in civ. Ananiae a. D. 1183, pont. d. Lucii III pp. a. 3, ind. 2, m. dec. die 22.

Insert. in n. 22. — Reg. JL. —.

cf. Antrodoco, Mon. s. Quirici et s. Iulittae n. 5 (supra p. 27) et Atri, Eccl. s. Iohannis de Casanello n. 1 (infra p. 308). — cf. quoque Honorii III rescriptum a. 1225 mart. 23 Pressutti Reg. Honorii III t. II 323 n. 5402.

22 *Anagni (1184) ian. 19*

Lucius III Oder(isio) ep.: confirmat compositionem factam inter eum et Senebaldum abbatem s. Quirici de Interocro *(n. 21)* et de verbo ad verbum adnotatam. — Cum controversia. Dat. Anagn. 14 kal. feb.

Insert. bullis Celestini III (n. 33) et Innocentii III a. 1199 mart. 17 Potthast Reg. 632. C f. 35. D f. 17. E p. 62. F. — Edd. Ughelli [1] VII 1316; [2] I 1120 = Bull. Rom. ed. Cocquelines III 17 n. 6 = Bull. Rom. ed. Taur. III 17 n. 6, = Migne CCI 1232 n. 126, = Bindi Mon. p. 559 not. 1. — Regg. J. 9581. JL. 14974.

cf. rescriptum Lucii III eiusdem tenoris ad Senebaldum abbatem s. Quirici missum a. 1181 ian. 21 (Antrodoco, Mon. s. Quirici et s. Iulittae n. 6, supra p. 27).

*23 *(1184—85)*

Coram Girardo diac. card. s. Adriani, Lucii III vicario, causa inter monachos s. Bartholomaei de Carpineto et Pennensem ep. agitur.

v. Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 14.

*24 *(1184—85)*

Girardus diac. card. s. Adriani, Lucii III vicarius, committit causam inter Pennensem ep. et abbatem s. Bartholomaei de Carpineto mag. Gregorio et presb. Ugoni, suis collateralibus clericis.

v. Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 15.

*25 *(1184—85)*

Lucius III apostolicis litteris praefigit utrique parti terminum in kal. feb. repraesentandi per se vel per sufficientes responsales.

v. Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 16.

*26 *(1187)*

Urbanus III mandat mag. Girardo, vicario suo *ut n. 27.*

v. Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 19.

*27 *(1187)*

Urbanus III mandat Pennensi ep., ut cum abbate et monachis s. Bartholomaei de Carpineto se pacifice componat vel d. vicario *(n. 26)* se repraesentet, responsurus abbati et monachis de omnibus, de quibus eum velint convenire.

v. Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 20.

*28 *(1188)*

Clemens III, ad petitionem Pennensis ep., mandat abbati s. Bartholomaei de Carpineto, ut vel in propria persona vel per sufficientes responsales Pennensi ep. responsurus se conspectui apost. repraesentet.

v. Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 21.

*29 *Laterano (1188—89)*

Clemens III, causa coram cardinalibus per advocatos in palatio Lateranensi diutius disceptata, auditis cardinalium propositis et privilegiis monasterii s. Bartholomaei de Carpineto diligenter inspectis, indicit ep. Pennensi de benedictione abbatis perpetuum silentium.

v. Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 22.

*30 *(1188—89)*

Clemens III committit, ad petitionem Pennensis ep., Attoni Aprutino ep. et Berardo monacho s. Clementis (de Piscaria) quaestiones alias inter eum et mon. s. Bartholomaei de Carpineto vertentes audiendas.

v. Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 23.

31 *Laterano 1189 oct. 6*

Clemens III Odorisio ep. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 6)*, Eugenii *(n. 7)*, Anastasii *(n. 8)*, Alexandri *(n. 14)* et Lucii *(n. 17)* confirmat possessiones. — Iustis votis. Ego Clemens etc. Subscr. 8 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 2 non. oct., ind. 8, inc. d. a. 1189, pont. v. d. Clementis pp. III a. 2.

A. [C f. 37. D f. 18'. E p. 66. G]. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 332 n. 20 ex A. — Regg. Ughelli [1] *VII 1318;* [2] *I 1122. D'Avino Cenni p. 533. Bindi Mon. p. 597. JL. 16445 ad oct. 15.*

*32 *(1194 sept.)*

Coram Celestino III causa inter Oddonem Pennen. electum et monachos s. Bartholomaei de Carpineto super benedictione abbatis agitur.

v. Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 31.

33 *Laterano 1195 feb. 11*

Celestinus III Odoni ep. etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 6)*, Eugenii *(n. 7)*, Anastasii *(n. 8)*, Alexandri *(n. 14)*, Lucii *(n. 17)* et Clementis *(n. 31)* suscipit eccl. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, et communit concordiam, quam super controversia inter Oderisium ep.

et Senebaldum abbatem s. Quirici de Interocro Theodinus Portuen. ep. et Octavianus ss. Sergii et Bachi diac. card. de mandato Lucii *(n. 20)* fecerunt, de verbo ad verbum adnotatam *(n. 21. 22)*. — Iustis votis. Ego Celestinus etc. Subscr. 22 card. Dat. Lat. p. m. Cencii s. Luciae in Orthea diac. card., d. pp. camerarii, 3 id. feb., ind. 13, a. d. inc. 1194, pont. v. d. Celestini pp. III a. 4.

A. [C f. 39'. D f. 20'. E p. 74. G]. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 334 n. 23 ex A. — Regg. Ughelli [1] *VII 1318;* [2] *I 1125. Bindi Mon. p. 598. J. 10503. JL. 17190.*

34 *Laterano 1195 iul. 31*

Celestinus III Odoni ep.: confirmat duo castella Puliano et Collealto, quae Pennensi ecclesiae acquisivit. — Cum a nobis. Dat. Lat. 2 kal. aug. pont. n. a. 5.

C f. 44'. D f. 24' (11 kal. aug.). *E p. 83* (11 kal. aug.). — *Edd. Ughelli* [1] *VII 1319* (11 kal. aug.); [2] *I 1125 = Bull. Rom. ed. Cocquelines III 56 n. 17 = Bull. Rom. ed. Taur. III 99 n. 17, = Migne CCVI 1110 n. 225. — Regg. J. 10545. JL. 17272.*

35 *Laterano 1196 nov. 30*

Celestinus III Pennensi ep.: confirmat sententiam depositionis ab eo et Valven. ep. in clericos de Arsita latam, quam illi contempserant, sicut rationabiliter lata est nec legitimae appellationis remedio sublevata. — Aequum est et. Dat. Lat. 2 kal. dec. pont. n. a. 6.

C f. 52. E p. 85 (11 kal. dec.). — *Edd. Ughelli* [1] *VII 1319* (11 kal. dec.); [2] *I 1125 = Migne CCVI 1186 n. 283. — Regg. J. 10613. JL. 17450.*

Ecclesia cathedralis s. Mariae et s. Maximi.

De archivo canonicorum ecclesiae cathedralis cf. supra p. 283.

1 *Benevento (1168—69) sept. 23*

Alexander III Furconen. ep. et Pinnen., Valven. et Teatin. canonicis: mandat, quatenus sententiam excommunicationis vel interdicti, a Leonate abbate s. Clementis de Piscaria in clericos fratris sui Riccardi (in terra Sansonesca) prolatam, faciant observari.

v. Mon. s. Clementis de Piscaria n. 17.

Loreto Aprutino.

(Lauretum)

Nicola Vicini Memorie manoscritte di Loreto, ms. s. XVIII, Loreto Aprutino Arch. capitolare. — V. Bindi Mon. stor. ed artist. degli Abruzzi p. 585 sq. 591 sq.

Monasterium s. Petri de Laureto.

Ecclesiam s. Petri de Laureto, olim pauperrimam, ditatam a. 1091 a Tascione Teatino comite, inde a saec. XII in. monachi ex ordine s. Benedicti administrarunt. In chartis Pennensibus saepius hoc s. Petri de Laureto monasterium occurrit; cf. Lubin p. 186.

Archivum exstat adhuc penes abbatem; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 298. Chartarum inventarium vulgavit Ludovicus de Vestea abbas a. 1896 in: Rivista Abruzzese di scienze, lettere ed arti XI (1896) 239 sq. XII (1897) 219 sq. Quaedam chartae ad hoc monasterium spectantes etiam in archivo cancellariae episcopatus Pennensis adservantur; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 300.

**1* *(1191—94?)*
[Celestinus III?] delegat ep. Valvensem, ut causam inter Gualterium abbatem s. Bartholomaei de Carpineto et Michaelem abbatem s. Petri de Laureto super eccl. s. Mariae de Plano decidat.

Laud. in testium depositionibus a. 1194 (cf. Bindi Mon. p. 598 ex arch. cap. Lauret.). — Reg. JL. —.

**2* *(1194)*
[Celestinus III] constituit ep. Aprutinum et abbatem s. Clementis de Piscaria arbitros in eadem causa *(n. 1).*

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

Comes Laureti.

Gosclinus sive Gozalinus comes Laureti occurrit etiam in Odorisii Pennensis ep. chartula a. 1169 (ed. Ughelli [1] VII 1315; [2] I 1120).

**1* *(1181—85)*
Lucius III mittit litteras ad Gosclinum comitem Laureti (de decimis terrarum Valerli).

v. Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 17. — Conf. Chron. s. Bartholomaei de Carpineto (ed. Ughelli [1] VI 1271; [2] X^b 377): „Item de decimis terrarum tenimenti Valerli, per comitem Drogonem huic quondam monasterio reservatis, Gerusulinus comes Laureti, non considerato rationis ordine, monasterium istud destinavit. Qui cum plurima apostolica et regia mandata nec non et munera saepius per abbatem Olibrium suscepisset, noluit umquam opus iniquitatis corrigere“ etc.

Monasterium s. Mariae de Piciano.

(Picciano)

Lancellotti Hist. Olivet. p. 228 sq. — Lubin p. 298. — Delle ragioni del ven. monistero Olivetano dell'Aquila nella causa del preteso R. padronato dell' antico monistero di Picciano negli Abruzzi (1786). — (Nicola Bonitatibus) Difesa del R. padronato sulla badia di S. Maria di Picciano (Napoli 1786). — A. Signorini La diocesi di Aquila II 313 sq. — V. Bindi Mon. stor. ed artist. degli Abruzzi p. 586 not. 1.

Monasterium hoc s. Mariae conditum est a Bernardo de Penna, filio Livioni, ex nobili stirpe iam ob institutionem monasterii de Carpineto celebri, a. 1051 in territorio castri Corvini *(Collecorvino)*, in loco ante collem de Casa de Orele q. v. Pecenum sive Picianum, quod etiam Casa nova vocabatur, haud longe ab oppido Loreto Aprutino. Legitur apud Lancellottum p. 228 ipsius Bernardi chartula, qua monasterium b. Petro de Roma tali pacto subicitur,

ut monachi unam libram cerae annuatim b. Petro solvant, ecclesia vero b. Petri monasterium manuteneat et defendat. Eodem anno Leo IX Tedemario primo huius monasterii abbati privilegium concessit *(n. 1)*. Mirum itaque est, quod monasterii Picianensis neque apud Albinum neque apud Cencium nulla fiat mentio. Alexander VI monasterium, iam a monachis Benedictinis desertum, Olivetanorum coenobio s. Mariae de Succursu extra muros Aquilanae civitatis commisit.

Chartae monasterii, quarum Lancellottus p. 230 sq. mentionem fecit, perierunt. Privilegia vero Leonis IX, Honorii III a. 1222, Gregorii IX a. 1228 mai. 8 (ed. Lancellotti p. 231), Celestini V a. 1294 nov. 27 (ed. Lancellotti p. 232) et diplomata Friderici II a. 1219 et a. 1221 (ed. Scheffer-Boichorst in N. Archiv XXIV 192. XXVII 114) legebantur in antiquo libro chartulario monasterii s. Mariae de Succursu, nunc, ut videtur, deperdito.

C = Liber chartularius mon. s. Mariae de Succursu, a Iosepho Coppa Aquilano not. confectus, olim Neapoli in archivo congregationis Montis Oliveti, periisse videtur.

D = Miscellanea, s. XVII sq., Padova Bibl. dell' Università cod. 1625 [ex C]; cf. Gött. Nachr. 1899 p. 202.

E = Processi di R. padronato vol. 419, s. XVIII, Napoli Arch. di stato; cf. Scheffer-Boichorst in N. Archiv XXIV 192.

F = Ant. Lud. Antinori Annali degli Abruzzi vol. VI, s. XVIII, Aquila Bibl. provinciale; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 292.

1 *1051 iun. 19*

Leo IX Tedemario abbati etc.: confirmat omnes possessiones, concedit omnem decimationem vivorum vel mortuorum de omnibus bonis ecclesiae eius et consecrationem ecclesiarum seu altarium, ordinationem monachorum seu clericorum a catholicis episcopis iuste intrantibus recipiendam. — Convenit apostolatui. Dat. 13 kal. iul. p. m. Frederici diac. et bibl. ac canc. s. apost. sedis vice d. Herimanni Colonien. archiep. et archicanc., a. d. Leonis IX pp. 3, ind. 4.

[C dep.] = D f. 383. E Reg. F Reg. — Ed. Gött. Nachr. 1899 p. 216 n. 2 ex D. — Regg. Signorini II 315. Gött. Nachr. 1898 p. 311 n. 1 ex F. JL. —.

Monasterium s. Salvatoris de castro Castellorum.

(Castelli)

(Franc. Saverio Pepe) Per la marchesa della Valle Siciliana D. Emanuelle Alarcon y Mendozza contro l'Università di Castelli e D. Andrea Nicodemi per la denunzia da costui fatta sopra la badia di S. Salvatore di Castelli (Napoli 1787). — (G. Famiglietti) Dimostrazione della differenza de' due benefizii di S. Salvatore e S. Giovanni Battista ne' Castelli e delle conseguenze di essa (In Napoli 1852). — V. Bindi Castel S. Flaviano III 221 sq. — Bindi Mon. stor. ed artist. degli Abruzzi p. 303 sq.

Monasterium s. Salvatoris monachorum Benedictinorum, olim insigne, de cuius origine et fortuna tamen pauca scimus, situm fuit in valle Siciliana, in oppido q. v. Castelli, figulinae artis operibus olim celebri, ad radices

Appennini. Pertinuit ad Pennensem episcopatum, non quidem ad Triventanam dioecesim, ut asserit Lubin p. 91, qui monasterium de Castellis perperam in comitatu Molisii collocat.

Unum Paschalis II privilegium legitur apud Matthaeum Lauretum, monachum Hispanum, postea abbatem s. Salvatoris, in eius editione chronici Casinensis. Sed spurium est, fortasse ab ipso Laureto impudenter confectum; cf. P. F. Kehr Zwei falsche Privilegien Paschals II JL. 6555. 6556 in: Scritti di storia, di filologia e d'arte (Napoli 1908) 1 sq.

†*1* *Benevento 1117 april. 20*

Paschalis II Amico abbati etc.: statuit, ut mon. s. Salvatoris de castro Castellorum, nullius dioecesis, vallis Sicilianae in provincia Aprutii per eius et praedecessorum eius Bernardi et Benedicti abbatum industriam renovatum et a Berardo ep. Aprutino de comitibus Pallae aureae dotatum ac per sese dedicatum, semper sub apost. sedis protectione servetur tam in capite quam in membris; assignat ei, quem in Rom. curia presb. card. consecravit, monasterium et ecclesiam ipsam cum iuribus et possessionibus nominatim illustratis; concedit ius eligendi abbatem; interdicit, ne quis archiepiscoporum et episcoporum ex eodem monasterio abbatem, monachum vel sacerdotem ad suam synodum provocare vel excommunicare praesumat; concedit ius suscipiendi clericos et laicos et licentiam significandi horas operis Dei tam in die quam in nocte, facultatem iudicandi omnes monachos, clericos et laicos in cunctis locis eiusdem monasterii, auctoritatem casus omnes absolvendi, sepulturam et obsequiarum iura; indulget abbati mitrae, crociae, chirothecarum ac sandaliorum usum in praecipuis festis inter missarum sollemnia seu in conciliorum consessu, calicum consecrationem, linteaminum et ceterarum missalium vestium benedictionem. — Divinis praeceptis. Dat. Beneventi p. m. Iohannis S. R. E. diac. card., 12 kal. mai., ind. 10, inc. d. a. 1117, pont. eiusdem Paschalis II a. 18.

Edd. Lauretus Chron. antiquum s. mon. Cassinen. (Neapoli 1616) p. 550 = Kehr l. c. p. 20 n. 3. — Regg. Di Meo Annali IX 229. Palma Storia di Teramo 1 144. Bindi Castel S. Flaviano III 223 sq. Bindi Mon. p. 304. JL. 6556.

Spurium; cf. alterum Paschalis II privilegium spurium eiusdem fere tenoris pro monasterio s. Petri ad Oratorium (supra p. 261 n. 1).

Monasterium s. Bartholomaei de Carpineto.

Chronica monasterii s. Bartholomaei de Carpineto, auctore Alexandro monacho, s. XII ex.; v. infra [*C*]. — Ughelli [1] I * 49 sq.; [2] I 1113 sq. — Lubin p. 84. — Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [2] IV 42. — (Cesidio Gualtieri) Pel R. padronato delle due badie di S. Maria di Casanova e di S. Bartolommeo di Carpineto (Napoli 1776). — V. Bindi Monumenti stor. ed artist. degli Abruzzi p. 551 sq.

S. Bartholomaei monasterium condidit a. 962 Bernardus, filius qd. Liuduni, comes Pennensis, in insula, quae est inter fluvium Nauram *(Nora)* et rivum de Vite, ad collem de Lecina, in loco, qui postea accepit nomen Carpineti, monachis ex ordine s. Benedicti sub Benedicto primo abbate in eo

institutis (cf. fundationis diploma ap. Ughelli [1] I *49. VI 1277; [2] I 1113. X[b] 383). Origines et incrementa huius monasterii Alexander monachus temporibus Celestini III fusius narrat. Ditissimum fuit, ut docent privilegia et rescripta Guillelmi I, Guillelmi II et Tancredi regum Siciliae et Heinrici VI (ed. Scheffer-Boichorst in N. Archiv XXVII 87) ac Friderici II BF. 1064. 1482. Sed mox libertatem amisit. A. enim 1258 Galvanus Lancea monasterium s. Bartholomaei Cisterciensibus in vicino monasterio s. Mariae de Casa nova degentibus (de quo cf. Lubin p. 87; Janauschek Orig. Cisterc. p. 199 n. 513; A. Monaci Notizie e documenti per l'abbazia di Casanova nell'Abruzzo in: Il Muratori II. III (Roma 1894); Gött. Nachr. 1903 p. 282 sq.) commisit (BFW. 14052. 14055), quod confirmavit Manfredus rex a. 1259 (BF. 4706). Saec. XV utraque abbatia in commendam data est cardinalibus, inter quos notamus Rodericum Borgia vicecancellarium S. R. E., Pompeium Colonna, Gabrielem Sanchez, Fridericum Borromeo, Antonium Barberini.

Chartae monasterii s. Bartholomaei una cum archivo Casae novae ab abbatibus commendatariis Romam translatae sunt, ubi inveniuntur partim in bibliotheca Chisiana (cf. Bethmann in Archiv XII 390; v. Pflugk-Harttung Iter p. 96; Gött. Nachr. 1901 p. 246), partim in archivo et bibliotheca familiae Barberini (cf. Gött. Nachr. 1901 p. 244), nunc in bibliotheca Vaticana (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 549). Nonnullae transcriptae sunt a Nicolao Iohanne Salconio [*D*]. Multa tamen pontificum Romanorum rescripta desiderantur, praecipue illa, quae in fine chronicae Alexandri monachi exscripta fuere, ab Ughello praetermissa ([1] VI 1290; [2] X[b] 392). Plura quoque leguntur in summariis, quae eidem chronicae praecedunt [*C*[1]], et in elencho bullarum, qui exstat in schedis Ughellianis, cod. Vat. Barb. 3231 (XL 28) f. 93 et f. 96 (cf. Gött. Nachr. 1903 p. 97).

A = Orig. Roma Bibl. Chigi, cod. E VI 182 et cod. E VI 187.

B = Cop. ib.

C = Chronica mon. s. Bartholomaei de Carpineto, auctore Alexandro monacho, s. XII ex. Ed. Ughelli [1] VI 1231 sq.; [2] X[b] 349 sq. Codex, ut videtur, autographus, olim in monasterio Casae novae adservatus, quo usus est Ughelli, periisse videtur. Exstant adhuc duo exemplaria 1) cod. s. XVIII, a fr. Benedicto Conti Sorano exaratus, Napoli Bibl. Brancacciana IV A 14 (olim C III 29); cf. Capasso Le fonti della storia delle provincie Napoletane [1] in: Arch. stor. per le prov. Napol. I (1876) 205 sq.; [2] ed. Mastroianni p. 227 sq.; Bindi Mon. stor. ed artist. degli Abruzzi p. 552 not. 1; 2) cod. s. XVII, Roma Bibl. Chigi G VI 157 f. 152 sq.; cf. Pertz in Archiv IV 528. — Alexandri monachi chronica post prologum has partes continet:

C[1] = Capitula sive summarium documentorum in appendice descriptorum. Exscripsit Ughelli in cod. Vat. Barb. 3208 (XL 5, olim 3662) f. 93 sq., omisit tamen in editione; ediderunt Capasso l. c. et Bindi l. c. e cod. Brancacciano.

C[2] = Chronicae libri I—VI (ed. Ughelli l. c.).

C[3] = Appendix ad chronica, qui desideratur in codd. Chisiano et Brancacciano. Ughelli antiquiores tantum chartas exscripsit, reliquis brevitatis gratia omissis ([1] VI 1290; [2] X[b] 392).

D = Nicolai Iohannis Salconii Privilegiorum, immunitatum, concessionumque pontificum etc. tam cathedrali ecclesiae quam universitati Pennensis civ. concessorum recollecta, s. XVI, Penne Arch. comunale; cf. supra p. 284.

E = Copie di scritture antiche in diversi quinternetti, s. XVII, Roma Bibl. Vaticana Arch. Barberini; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 549.

F = (F. Ughelli) Monumenta, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3208 (XL 5, olim 3662) [F^1], et eiusdem auctoris Monumenta mss. varia ord. Cistercien., s. XVII, cod. Vat. Barb. 3231 (XL 28, olim 3655) [F^2]; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 93. 97.

1 *Trastevere 1116 dec. 2*

Paschalis II Iohanni abbati etc.: suscipit mon. s. Bartholomaei in Pennensi parochia situm in tutelam et protectionem apost. sedis, confirmat possessiones propriis nominibus expressas, concedit sepulturam liberam. — Ad hoc in. Ego Paschalis etc. Dat. ap. Transtiberim p. m. Iohannis S. R. E. diac. card. ac bibl., 4 non. dec., ind. 10, inc. d. a. 1116, pont. autem d. Paschalis II pp. a. 18.

A. [B s. XVIII. C^1 Reg. C^3. D f. 119. F^2 f. 93 Exc.]. — Edd. Ughelli [1] VI 1288; [2] X^b 390 ex C^3 = Migne CLXIII 412 n. 479. — Regg. J. 4824. JL. 6532.

cf. C^2: „Paschalis pp. Iohanni abbati consecrationis munus impertiens, monasterium istud exemit et privilegii robore communivit“ (Ughelli [1] VI 1249; [2] X^b 362).

**2* *(1122?)*

[Calixtus II] committit ad suggestionem Grimaldi ep. Pennensis Berardo Marsicano ep. et S. R. E. card. causam inter eccl. Pennensem et mon. s. Bartholomaei de tribus castellis, scilicet Viculo, Castilione et Penna, quae Eribertus Pennen. ep. huic monasterio dederat, audiendam et terminandam.

Laud. in C^2 (Ughelli [1] VI 1249; [2] X^b 362). — Reg. JL. —.

Grimaldi ep. Pennensis chartulam confirmationis de re a. 1123 datam ed. Ughelli [1] I *52. VI 1285; [2] X^b 389.

3 *Laterano 1138 mart. 25*

Innocentius II Iohanni abbati etc.: suscipit mon. sub apost. protectione, confirmat possessiones propriis expressas vocabulis, concedit ius eligendi abbatem, a Romano pontifice consecrandum, et sepulturam liberam. — Piae postulatio. Ego Innocentius etc. Subscr. 7 card. Dat. Lat. p. m. Aimerici S. R. E. diac. card. et canc., 8 kal. april., ind. 1, inc. d. a. 1138, pont. v. d. Innocentii pp. II a. 9.

A. [B s. XVIII. C^1 Reg. C^3. D f. 121]. — Edd. Ughelli [1] VI 1288; [2] X^b 391 ex C^3 = Migne CLXXIX 413 n. 361. PflugkH. Acta II 293 n. 331 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 226 n. 340. J. 5680. JL. 7880.

4 *Tusculanum 1149 mai. 16*

Eugenius III Oliberio abbati etc.: concedit privilegium confirmationis. — Ego Eugenius etc. Subscr. 7 card. Dat. Tusculan. p. m. Guidonis S. R. E. diac. card. et canc., 17 kal. iun., ind. 12, inc. d. [a.] 1149, pont. v. d. Eugenii pp. III a. 5.

C^1 Reg. D f. 121' Exc. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 317 n. 4 ex D. — Reg. PflugkH. Iter p. 246 n. 459 ad a. 1145—53. JL. —.

cf. C^2: „Eugenius III apud Tusculanum Oliverium abbatem recipiens, munus benedictionis et eius insignia sollemnitate debita celebrata clementer indulsit“ (Ughelli [1] VI 1256; [2] X^b 367).

5 *Benevento 1169 iun. 25*

Alexander III Oliverio abbati etc.: ad exemplar Eugenii *(n. 4)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Iustis reli-

giosorum. Ego Alexander etc. Subscr. 4 card. Dat. Beneventi p. m. Gerardi S. R. E. not., 7 kal. iul., ind. 2, inc. d. a. 1169, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 10.

A. [B s. XVIII. E. F[1] f. 27. F[2] f. 93 Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta III 219 n. 214 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 270 n. 605. JL. 11629.

**6* *(1170—81)*

Alexander III committit Aprutino ep. causam inter Od(erisium) ep. Pennen. et Oliverium abbatem s. Bartholomaei super eccl. s. Mariae de Plano.

Laud. in C[2] (Ughelli [1] VI 1264; [2] X[b] 373). — Reg. JL. —.

**7* *(1170—81)*

Alexander III committit eandem causam Aprutino ep. et Leonati S. R. E. diac. card. et abbati s. Clementis de Piscaria concordia vel iudicialiter terminandam.

Laud. in C[2] (Ughelli [1] VI 1264; [2] X[b] 373). — Reg. JL. —.

Turbata ab adversariis actione, abbas pro tanto gravamine ad sedem apost. appellavit, scriptis attestationibus et iudicum sigillo signatis.

**8* *(1181)*

Alexander III, significata sibi electione Boamundi de Luco, monachi s. Clementis de Piscaria, in abbatem per Britium et Petrum de Carapelle, confirmans eam, rescribit capitulo eccl. s. Bartholomaei.

Laud. in C[2] (Ughelli [1] VI 1267; [2] X[b] 374). — Reg. JL. —.

Sed notandum est, Alexandrum, auctorem chronicae mon. s. Bartholomaei, Oliverio abbati, qui a. 1149 consecratus fuit (cf. n. 4), 35 annos regiminis tribuisse (1149—1184).

**9* *Velletri (1182)*

Coram Lucio III causa inter Od(erisium) ep. Pennensem et monachos s. Bartholomaei de electione abbatis agitur. Papa, rationibus et allegationibus utriusque partis plenius auditis et intellectis et privilegiis monasterii diligenter inspectis, in eccl. s. Clementis de Veletro Boamundo electo munus confert benedictionis.

Laud. in C[2] (Uyhelli [1] VI 1267; [2] X[b] 375). — Reg. JL. —.

**10* *(1182)*

Lucius III committit Attoni Aprutino ep. et Beraldo de Colomento, Casinensi monacho, d. pp. subdiacono, eandem causam audiendam *(n. 9)*.

Laud. in C[2] (Ughelli [1] VI 1267; [2] X[b] 375; Palma Storia di Teramo I 186). — Reg. JL. —.

Postea auditores per Lucium delegati apud Catinianum curiam celebraverunt. Abbas et monachi ad sedem apostolicam appellaverunt.

11 *Velletri 1182*

Lucius III Boamundo abbati etc.: concedit privilegium confirmationis. — Piae postulatio. Ego Lucius etc. Subscr. 7 card. Dat. Velletr. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., ind. 15, a. inc. d. 1183, pont. v. d. Lucii pp. III a. 1.

C[1] Reg. D f. 122 Exc. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 326 n. 13 ex D. — Reg. PflugkH. Iter p. 301 n. 792 ad a. 1181—85. JL. —.

cf. C[2]: „Lucius III post litteras huius commissionis *(n. 10)* privilegium Innocentii II *(n. 3)* huic monasterio innovavit“ (Ughelli [1] VI 1267; [2] X[b] 375).

*12 (1182)

Lucius III Boamundo abbati dat litteras dimissorias.

Laud. in C¹ et C² (Ughelli ¹ VI 1267; ² Xᵇ 375). — Reg. JL. —.

*13 (1184)

Lucius III citat abbatem apostolico mandato.

Laud. in C² (Ughelli ¹ VI 1268; ² Xᵇ 375). — Reg. JL. —.

Abbas et prior cum Lucio III conveniunt apud Salinum (cf. supra p. 243 n. 17).

*14 (1184—85)

Girardus diac. card. s. Adriani, Lucii III vicarius, praecipit abbati, ut vel ipse vel sufficientes responsales se conspectui ipsius repraesentent.

Laud. in C¹ et C² (Ughelli ¹ VI 1268; ² Xᵇ 376). — Reg. JL. —.

Tunc abbas misit Gentilem decanum et Gualterium de Catiniano, qui vicem suam gererent in hac parte; Pennensis ep. vero se in propria persona repraesentavit.

*15 (1184—85)

Girardus diac. card. s. Adriani, Lucii III vicarius, committit causam inter Pennensem ep. et abbatem s. Bartholomaei magistro Gregorio et presbytero Ugoni, suis collateralibus clericis.

Laud. in C¹ et C² (Ughelli ¹ VI 1268; ² Xᵇ 376). — Reg. JL. —.

Utraque pars in Campo sacro congregata rem tractat. Monachi ad sedem apostolicam appellant.

*16 (1184—85)

Lucius III apostolicis litteris praefigit utrique parti terminum in kal. feb. repraesentandi per se vel per sufficientes responsales.

Laud. in C² (Ughelli ¹ VI 1269; ² Xᵇ 376). — Reg. JL. —.

Episcopo deficiente, abbas destinat ad d. papam Alexandrum monachum, auctorem chronicae mon. s. Bartholomaei, qui apud Veronam ab Urbano III, successore Lucii III, benigne recipitur.

*17 (1181—85)

Lucius III mittit litteras ad Gosclinum comitem Laureti (de decimis terrarum Valerli).

Laud. in C¹ et C² (Ughelli ¹ VI 1271; ² Xᵇ 377). — Reg. JL. —.

18 *Verona 1187 ian. 19*

Urbanus III Boamundo abbati etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 3)* et Lucii *(n. 11)* suscipit mon., quod specialiter b. Petri iuris exsistit, sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Monet nos. Ego Urbanus etc. Subscr. 12 card. Dat. Veron. p. m. Alberti S. R. E. presb. card. et canc., 14 kal. feb., ind. 5, inc. d. a. 1186, pont. v. d. Urbani pp. III a. 2.

A. [B s. XVIII. C¹ Reg. D f. 123. E. F¹ f. 27'. F² f. 93 Exc.]. — Ed. PflugkH. Acta III 340 n. 389 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 309 n. 841. JL. 15929.

cf. C²: „Dominus papa, communicato consilio fratrum, privilegium d. Lucii sui praedecessoris *(n. 11)* huic monasterio innovavit" (Ughelli ¹ VI 1269; ² Xᵇ 376).

*19 (1187)

Urbanus III mandat mag. Girardo, vicario suo, ut Pennensis ep. cum abbate et monachis se pacifice componat vel d. vicario se repraesentet, responsurus abbati et monachis de omnibus, de quibus eum velint convenire.

Laud. in C¹ et C² (Ughelli ¹ VI 1269; ² Xᵇ 376). — Reg. JL. —.

*20 *(1187)*

Urbanus III mandat Pennensi ep. *ut supra n. 19.*

Laud. ut n. 19. — Reg. JL. —.

*21 *(1188)*

Clemens III, ad petitionem Pennensis ep., mandat abbati, ut vel in propria persona vel per sufficientes responsales Pennensi ep. responsurus se conspectui apost. repraesentet.

Laud. in C² (Ughelli ¹ VI 1269; ² Xᵇ 376). — Reg. JL. —.

Abbas mittit fratres Gentilem et Gualterium, suam in hac parte vicem gerentes.

*22 *Laterano (1188—89)*

Clemens III, causa coram cardinalibus per advocatos in palatio Lateranensi diutius disceptata, auditis cardinalium propositis et privilegiis monasterii diligenter inspectis, cognoscit, mon. s. Bartholomaei ad Romanam eccl. nullo mediante spectare; indicit ep. Pennensi de benedictione abbatis perpetuum silentium.

Laud. in C² (Ughelli ¹ VI 1269; ² Xᵇ 376). — Reg. JL. —.

*23 *(1188—89)*

Clemens III committit, ad petitionem Pennensis ep., Attoni Aprutino ep. et Berardo monacho s. Clementis (de Piscaria) quaestiones alias inter eum et mon. s. Bartholomaei vertentes audiendas.

Laud. in C² (Ughelli ¹ VI 1269; ² Xᵇ 376. Palma Storia di Teramo I 186). — Reg. JL. —.

*24 *(1190)*

Clemens III mandat Raynaldo comiti Aprutii, quatenus monasterio s. Bartholomaei castella et omnia ablata restituat ipsumque deinde manuteneat et defendat.

Laud. in C² (Ughelli ¹ VI 1273; ² Xᵇ 379). — Reg. JL. —.

*25 *(1190)*

Clemens III iterum Raynaldo comiti Aprutii rescribit, formam prioris mandati secutus *(n. 24)*, addens, si non faciat, se mandare Aprutino et Pennensi epp. et abbati s. Clementis, ut ipsum excommunicationis sententia feriant *(n. 26)*.

Laud. in C² (Ughelli ¹ VI 1273; ² Xᵇ 379). — Reg. JL. —.

*26 *(1190)*

Clemens III mandat Aprutino et Pennensi epp. et abbati s. Clementis, ut Raynaldum comitem Aprutii, commonitum et corrigi nolentem, excommunicationis sententia feriant.

Laud. ut n. 25. — Reg. JL. —.

27 *Roma S. Pietro 1191 aug. 29*

Celestinus III Boamundo abbati etc.: ad exemplar Innocentii *(n. 3)*, Lucii *(n. 11)* et Urbani *(n. 18)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat possessiones et iura. — Monet nos. Ego Celestinus etc. Subscr. 15 card.

Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., 4 kal. sept., ind. 9, inc. d. a. 1191, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

A. [B s. XVIII. C[1] Reg. D f. 123' Exc. F[1] f. 28]. — Ed. PflugkH. Acta III 380 n. 442 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 323 n. 926. JL. 16747.

**28* *(1192—93)*

Celestinus III committit causam, a monachis contra Boamundum abbatem propter dilapidationem bonorum et alias iniquitates ad se delatam, Benedicto subdiac. S. R. E. audiendam et cognoscendam.

Laud. in C[2] (Ughelli [1] VI 1275; [2] X[b] 380). — Reg. JL. —.

Ante legitimam decisionem causae Boamundus abbas obiit a. 1193 april. 14 et apud monasterium s. Laurentii foras muros Urbis sepulturam habuit.

**29* *(1193)*

Celestinus III scribit decano et conventui de eligendo pastore.

Laud. in n. 30. — Reg. JL. —.

30 *Laterano 1194 mart. 28*

Celestinus III decano et conventui s. Bartholomaei de Carpineto: mandat, quatenus Gualterium monachum Casinensem, ab eis iuxta mandatum suum *(n. 29)* electum, ad suam praesentiam transmittant, confirmationis et benedictionis munus a sede apostolica recepturum. — Sicut ex litteris. Dat. Lat. 5 kal. april. pont. n. a. 3.

C[1] Reg. D f. 114'. — Ed. Gött. Nachr. 1898 p. 332 n. 21 ex D. — Reg. JL. —.

**31* *(1194 sept.)*

Coram Celestino III causa inter Oddonem Pennen. electum et monachos s. Bartholomaei super benedictione abbatis agitur.

Laud. in C[2] (Ughelli [1] VI 1276; [2] X[b] 381). — Reg. JL. —.

32 *Laterano 1194 sept. 28*

Celestinus III Gualtero abbati mon. s. Bartholomaei de Carpeneto: tribuit liberam facultatem in missarum et processionum celebrationibus pastorali virga et anulo mitraque utendi. — Locorum eorum. Dat. Lat. 4 kal. oct. pont. n. a. 4.

A. [B s. XVIII. C[1] Reg. D f. 115 Exc. E. F[2] f. 9 et f. 113]. — Ed. PflugkH. Acta III 396 n. 469 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 331 n. 973. JL. 17147.

cf. C[2]: „Papa electo munus benedictionis indulsit eumque mitrae, virgae, anulique propria manu insigniis decoravit" (Ughelli [1] VI 1276; [2] X[b] 382).

33 *Laterano 1194 sept. 28*

Celestinus III conventui mon. s. Bartholomaei de Carpeneto: commendat Gualterium, nunc abbatem, tunc electum, cui propter monasterii gravamina ac corporalem molestiam eiusdem electi maturius fecit munus benedictionis impendi, mandans, quatenus eum benigno recipiant affectu et ei tamquam spirituali patri reverentiam et oboedientiam exhibeant debitam et honorem. — Cum dilectus. Dat. Lat. 4 kal. oct. pont. n. a. 4.

A. [B s. XVIII. C[1] Reg. D f. 115 Exc. E]. — Ed. PflugkH. Acta III 396 n. 470 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 329 n. 959 et p. 331 n. 972. JL. 17146.

cf. C[2]: „Sic noster abbas repatriavit cum litteris dimissoriis *(n. 33)* et indulgentiae" *(n. 32)*.

*34 *(1191—94?)*

[Celestinus III?] delegat ep. Valvensem, ut causam inter Gualterium abbatem s. Bartholomaei et Michaelem abbatem s. Petri de Laureto super eccl. s. Mariae de Plano decidat.

v. Loreto Aprutino, Mon. s. Petri n. 1.

*35 *(1194)*

[Celestinus III] constituit ep. Aprutinum et abbatem s. Clementis de Piscaria arbitros in eadem causa *(n. 34)*.

v. Loreto Aprutino, Mon. s. Petri n. 2.

Monasterium s. Clementis de Piscaria sive de Casa aurea.

(San Clemente a Casauria)

Chronicon Casauriense sive Historia de fundatione mon. s. Clementis insulae Piscariae, auctore Iohanne Berardi monacho, s. XII ex.; v. infra [*C*]. — Ughelli [1] VI 838 sq.; [2] VI 671 sq. — Ughelli Monumenta mss. varia ord. Cistercien., ms. s. XVII, cod. Vat. Barb. 3231 (XL 28, olim 3655) f. 28 sq. — Lubin p. 291. — Mabillon Ann. ord. s. Benedicti [2] III 123 sq. 167. V 365 sq. — Philippi Rondinini De s. Clemente papa et martyre eiusque basilica in urbe Roma libri 2 (Romae 1706) p. 55 sq. — Giannandrea Lampetelli Dissertazione a pro del R. padronato della R. badia di S. Clemente in Pescara Casauriense (Napoli 1778). — (Filippo Cappellano) Difesa de' regi dritti del Re delle due Sicilie sulla R. badia di S. Clemente di Casauria nell' isola di Pescara etc. (Napoli 1780). — (F. Cappellano) Aggiunta alla scrittura . . in difesa de' regi dritti etc. (Napoli 1781). — Ign. Di Pietro Memorie storiche della città di Solmona p. 143 sq. — Nic. Palma Storia eccl. e civile di Teramo IV 220 sq. — Vinc. D'Avino Cenni storici p. 209 sq. — Franc. Viti Cenno sulla R. badia Casauriense o di S. Clemente dell' ordine di S. Benedetto (Napoli 1848). — Serafino Ventura Brevi notizie su la fondazione del monistero di Casauria e della traslazione del corpo di S. Clemente in esso (Chieti 1853). — Vinc. Bindi Castel S. Flaviano IV 104 sq. — V. Bindi S. Clemente a Casauria e il suo codice miniato esistente nella biblioteca nazionale di Parigi [1] (Napoli 1885); [2] in Monumenti stor. ed artist. degli Abruzzi p. 405 sq. — P. L. Calore L' abbazia di S. Clemente a Casauria in: Arch. stor. dell' arte IV (1891) 9 sq. — Gio. Pansa Il cronicon Casauriense e le vicende dell' insigne monastero Benedettino di S. Clemente alla Pescara. Studio storico-critico (Lanciano 1893).

Monasterium s. Clementis de Piscaria in insula q. d. Casa aurea Ludovicus II imp. a. 871 condidit iuxta fluvium Piscariam *(Pescara)* in comitatu et dioecesi Pennensi. Ad ecclesiam inibi in honorem s. Trinitatis exstructam, quae postmodum appellata est s. Clementis papae et martyris, cuius corpus una cum reliquiis Petri et Pauli permissu Hadriani II Roma illuc transportatum esse pie traditur, Ludovicus imp. monachos ex ordine s. Benedicti posuit, Romano primo abbate, quem multis privilegiis honestavit. Huiusmodi tabulas una cum aliis chartis Iohannes Berardi monachus temporibus Leonatis abbatis (qui obiit 1182) in chronica sua exscripsit. Monasterium saec. X in. a Saracenis ita pessumdatum est, ut nihil, ut narrat chronista, funditus in eo remaneret. Denuo instauratum, inter Italiae abbatias regales fama et divitiis praefulsit,

multaque ab imperatoribus et regibus privilegia habuisse notum est. Romanum pontificem primus inter abbates Dominicus XXI abbas privilegii impetrandi gratia adiit *(n. 1)*, quum „antecessores sui vel habere non potuissent vel duxissent pro minimo“. Denique Urbani II temporibus monasterium s. Clementis protectionem apostolicae sedis accepit et, neglecto imperiali iure, mox inter peculiares b. Petri ecclesias recensitum est (cf. n. 4. 29). Ad culmen splendoris pervenit sedente Leonate abbate et card. diac. S. R. E., qui celeberrimam novam basilicam erexit, cuius reliquiae etiamnunc exstant. Sed iam saec. XIII monasterium labi coepit. Saec. XV cessit commendatariis, inter quos notissimi sunt tres card. Branconi (1525—1629), Antonius card. Barberini a. 1629, Petrus card. Colonna a. 1647, et ultimus card. Ruffo (1745—74). Monasterium denique administrarunt fratres Celestini, postea fratres reformati ord. s. Francisci usque ad suppressionem (a. 1860).

Chartas ex archivo monasterii olim ditissimo superstites abbates commendatarii Romam transferri iusserunt, ubi, quae adhuc supersunt, in bibliotheca Chisiana exstant (codd. E VI 182 et E VI 187); cf. Bethmann in Archiv XII 390; v. Pflugk-Harttung Iter p. 96; Gött. Nachr. 1901 p. 246. Privilegia et rescripta Romanorum pontificum ac diplomata imperatorum et regum transscripsit Iohannes Berardi monachus in chronico *[C]*, cuius codex autographus a. 1494 a Carolo VIII Galliae rege ablatus, nunc Parisiis in bibliotheca reipublicae adservatur. Codex vero eiusdem chronici alter, olim Petri card. Columnae, abbatis commendatarii, quo usus est Ughellus, desideratur *[C¹]*.

A = Orig. Roma Bibl. Chigi, cod. E VI 182.
B = Cop. ib., cod. E VI 182 et cod. E VI 187 [*B*¹].
C = Liber instrumentorum de possessionibus, rebus sive dignitatibus Casauriensis monasterii sive Chronicon Casauriense, auctore Iohanne Berardi praeposito, exaratus a mag. Rustico, iubente Leonate abbate, mb. s. XII ex., Paris Bibl. nat. cod. lat. 5411; cf. G. Waitz in Archiv XI 485 sq.; Capasso Le fonti della storia delle prov. Napoletane ¹ in: Arch. stor. per le prov. Napol. I (1876) 187sq.; ² ed. Mastroianni p. 75 sq.; Bindi l. c.; Calore l. c.; Pansa p. 13 sq. Edd. Duchesne Hist. Franc. III 544 sq. (lib. 1. 2); L. D'Achéry Spicilegium ¹ V 361 sq.; ² II 929 sq. (lib. 3—5); Muratori Scr. II^b 768 sq. (lib. 1—5). Ex altero cod. mb., olim Petri Columnae, nunc deperdito [*C*¹] ed. Ughelli ¹ VI 1291 sq.; ² X^b 393 sq. chronici libros 1 et 2 cum appendice documentorum, pluribus tamen chartis brevitatis gratia omissis.
D = (F. Ughelli) Monumenta regni Neapolitani vol. II, s. XVII, cod. Vat. Barb. 3216 (XL 13, olim 3634) [*D*¹], et eiusdem auctoris Monumenta mss. varia ord. Cistercien., s. XVII, cod. Vat. Barb. 3231 (XL 28, olim 3655) [*D*²]; cf. PflugkH. Iter p. 94. 95 et Gött. Nachr. 1903 p. 95. 97.
E = Camilli Tutini Miscellanea, s. XVII, Napoli Bibl. Brancacciana III C 5 (olim III G 27); cf. PflugkH. Iter p. 60.
F = Iacobi Grimaldi Opusculum de ss. Veronicae sudario, s. XVII, cod. Vat. lat. 6439; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 17.

1 *1051 iun. 22*

Leo IX Dominico abbati etc.: confirmat ecclesiae s. Trinitatis in insula Piscaria q. v. Casa aurea omnia, quae usque modo possedit vel modo possidet vel possessura est. — Convenit apostolatui. Dat. 10 kal. iul. p. m. Frederici

diac. et bibl. ac canc. s. apost. sedis vice d. Herimanni Colonien. archiep. et archicanc., a. d. Leonis VIIII pp. 3, ind. 4.

A. [B s. XVIII. C f. 218'. D² f. 38]. — Edd. Ughelli ¹ VI 1311 ex C¹; ² Xᵇ 407 = Muratori Scr. IIᵇ 860, = Bull. Rom. ed. Cocquelines I 376 n. 19 = Bull. Rom. ed. Taur. 1 608 n. 19, = Migne CXLIII 674 n. 58. — Regg. Rondinini p. 150. Höfler Die deutschen Päpste II 375. Pansa p. 70. J. 3237. JL. 4258.

Rondinini p. 150 fidem bullae Leonis IX aliorumque privilegiorum, quae sequuntur, haud merito impugnat. — Meminerint lectores, Dominicum abbatem simul et Valvensem episcopum fuisse.

2 *(1061)*

Alexander II nobilibus viris Trasmundo, Bernardo, Berardo, filiis Sansonis: Dominico Balvensi ep. et Piscariensis mon. abbate referente, grates et suae dilectionis benevolentiam mandat, quoniam erga mon. s. Clementis piae devotionis studium habuerint; admonet, ut in amplificando honore eius perseverent. — Quoniam erga monasterium.

C f. 228. — Edd. D'Achéry Spicil. ¹ V 456; ² II 956 ex C. Muratori Scr. IIᵇ 862 ex C = Migne CXLVI 1401 n. 111. — Regg. J. 3496 et JL. 4728 ad a. 1061—73.

3 *Roma (1074 mart.)*

Gregorius VII in universali synodo promulgat: si quis Normannorum praedia mon. b. Clementis invaserit, bis vel ter admonitus, si non emendaverit, excommunicationi subiaceat. — Si quis Normannorum.

C f. 233' ad a. 1073. — Edd. D'Achéry Spicil. ¹ V 459 ex C; ² II 957. Muratori Scr. IIᵇ 865 ex C. — Regg. Bindi Mon. p. 422. J. p. 427 et JL. I p. 625 ad a. 1078 mart.

Constitutio haec in regesto Gregorii VII minime invenitur. Cur Jaffé et Loewenfeld eam ad a. 1078 referant, ego non video.

**4* *(Chieti 1097)*

Urbanus II collocat, Grimoaldo abbate petente, mon. s. Clementis sub protectione Romanae eccl. (quam hactenus ignoraverat, quia ab imperatoribus gubernabatur).

Laud. in C (D'Achéry Spicil. ¹ V 470; ² II 960. Muratori Scr. IIᵇ 872). — Reg. JL. I p. 692.

In chronica legitur: „Hic (Grimoaldus) primus ab illo (Urbano II) in abbatem consecratus, baculum pastoralem in loco sceptri regalis, quod antecessores sui et ipse ex dono imperatoris in dextera portabant, suscepit.“ Etiam eius successores Albericus a. 1110 et Giso a. 1112 a Paschale II munus consecrationis acceperunt.

5 *(1103)*

Augustino S. R. E. card. (ss. Quatuor Coronatorum, Paschalis II legato) monachi s. Clementis querelam contra Raonem, filium Cononis, aliosque proferunt, ut iustitiam ipsis concedat.

C. — Ed. Muratori Scr. IIᵇ 1004 ex C. — Reg. JL. —.

In C f. 241 legitur insuper sententia contra persecutores monasterii s. Clementis a. 1104 a Giberto treguano auctoritate d. Leonis (IX) pp. (cf. n. 1) et Paschalis (II) prolata (ed. Muratori Scr. IIᵇ 1005), sed privilegii Paschalis II nulla prorsus fit mentio.

6 *Laterano 1121 mart. 29*

Calixtus II Gisoni abbati etc.: suscipit mon. s. Clementis in insula Piscar(iae) sub apost. protectione, sicut in Leonis privilegio continetur *(n. 1)*, et confirmat

possessiones propriis nominibus expressas. — Apostolicae sedis. Scr. p. m. Gervasii scrin. reg. et not. s. pal. Ego Calixtus etc. Dat. Lat. p. m. Grisogoni S. R. E. diac. card. ac bibl., 4 kal. april., ind. 14, inc. d. a. 1121, pont. autem d. Calixti II pp. a. 4.

C f. 245. — Edd. D'Achéry Spicil. [1] V 482 ex C; [2] II 964. Muratori Scr. II^b 881 ex C = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 175 n. 15 = Bull. Rom. ed. Taur. II 317 n. 15, = Migne CLXIII 1201 n. 128. Robert Bullaire du pape Calixte II t. I 327 n. 222 ex C. — Regg. Rondinini p. 152. Pansa p. 86 not. 3. J. 5038. JL. 6897.

Quae praeter Rondininum Ignatius Di Pietro Memorie stor. di Solmona p. 143sq. contra Calixti II aliorumque pontificum privilegiorum fidem profert, nullius omnino sunt momenti.

7 *(1125)*

Honorius II Ge(rardo) Teatino ep.: mandat, quatenus Rainaldum de Tocco commoneat, ut Gi(soni) abbati s. Clementis de Piscaria ecclesiam s. Mariae de Pesile violenter ablatam restituat. — Veniens ad nos.

C f. 246. — Edd. Muratori Scr. II^b 1007 ex C = Migne CLXVI 1245 n. 32, = Liverani Opp. IV 417 n. 220. — Regg. J. 5227. JL. 7234 ad a. 1125—26.

Mortuo Gisone, Honorius II a. 1127 Oldricum abbatem consecravit.

**8* *(1152—53)*

Eugenius III praecipit Constantino, incitatione Boamundi comitis (Manupelli) contra Leonatem suum subdiaconum in abbatem electo, ut ulterius de eadem electione habeat silentium, et caveat, ne pro hac re perturbet monasterium, sed permittat fratribus eligendi quem velint liberum arbitrium.

Laud. in C ad a. 1152 (D'Achéry Spicil. [1] V 500; [2] II 969. Muratori Scr. II^b 894). — Reg. JL. —.

**9* *(1153—54)*

Anastasius IV missis litteris reprehendit Boamundum comitem (Manupelli), eique praecipit sub anathemate, ne ulterius quaerat causa electionis fratres s. Clementis fatigare.

Laud. in C ad a. 1152 (D'Achéry Spicil. [1] V 501; [2] II 969. Muratori Scr. II^b 894). — Reg. JL. —.

Tunc monachi Rogerium regem adeuntes, Rogerium monachum ex monasterio Montis sacri in Apulia quaesierunt, qui Anastasio IV misit quosdam de fratribus, modum electionis narraturos et diem consecrationis petituros.

**10* *(1153—54)*

Anastasius IV praecipit Rogerio monacho de Monte sacro in Apulia, ut revertatur ad suum monasterium et non impediat locum, quia decolor eius habitus et discors conversatio sit a conversatione fratrum (s. Clementis), quos regendos susceperat.

Laud. in C (D'Achéry Spicil. [1] V 501; [2] II 969. Muratori Scr. II^b 895). — Reg. JL. —.

De monasterio s. Trinitatis de Monte sacro (dioec. Sipontinae) cf. Hadriani IV privilegium a. 1159 ian. 1 JL. 10531.

**11* *Viterbo (1155 iun.)*

Hadrianus IV ad petitionem fratrum s. Clementis, qui apud Biterbium ad se perrexerant et Leonatem S. R. E. filium et monasterii s. Clementis professum,

ut ipsis donaret, rogitaverant, mandat illi litteris suis, ut ad monasterium accedat, sedem accipiat, curam gregis sibi commissi agat.

Laud. in C (D'Achéry Spicil. [1] *V 503;* [2] *II 970. Muratori Scr. II*[b] *896). — Reg. JL. —.*

Postea Beneventi (1155 dec.—1156 iun.) Leonas abbas ab eodem Hadriano IV accepit munus benedictionis et pro dignitate abbatiae decoratus est mitra pontificali.

12 *Benevento (1156) ian. 13*

Hadrianus IV (Grimaldo) Pinnen. ep.: mandat, quatenus filios Gentilis de Brittoli et filios Raonis de Puliano, ut ecclesias s. Mariae de Fasinaria et s. Petri de Popeniano sub velocitate monasterio s. Clementis dimittant, non differat admonere. — Dilectus filius. Dat. Benevent. id. ian.

C f. 268'. — Edd. Muratori Scr. II[b] *1014 ex C = Migne CLXXXVIII 1443 n. 78. — Regg. J. 6911. JL. 10123.*

13 *Laterano 1159 mart. 14*

Hadrianus IV Leonati abbati etc.: suscipit mon. s. Clementis de insula Piscariae q. v. Casa aurea ad exemplar Leonis *(n. 1)* sub apost. protectione, confirmat possessiones et iura, et concedit facultatem libere eligendi episcopum ad episcopalia ministranda et ius eligendi abbatem. — Effectum iusta postulantibus. Ego Adrianus etc. Subscr. 19 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 2 id. mart., ind. 6, inc. d. a. 1158, pont. v. d. Adriani pp. IIII a. 5.

C f. 253. [E f. 263']. — Edd. D'Achéry Spicil. [1] *V 506;* [2] *II 971 ex C. Muratori Scr. II*[b] *898 ex C = Mansi XXI 827 n. 42 = Migne CLXXXVIII 1625 n. 249. — Regg. Rondinini p. 153. PflugkH. Iter p. 256 n. 525 ad a. 1157 mart. 15. Pansa p. 90. J. 7114. JL. 10557.*

14 *Laterano 1166 mart. 18*

Alexander III Leonati abbati etc.: ad exemplar Leonis *(n. 1)*, Calixti *(n. 6)* et Adriani *(n. 13)* suscipit mon. sub apost. protectione, et confirmat regulam b. Benedicti, possessiones propriis expressas vocabulis et iura. — Religiosis votis. Ego Alexander etc. Subscr. 17 card. Dat. Lat. p. m. Hermanni diac. card. s. Angeli, 15 kal. april., ind. 15, inc. d. a. 1166, pont. v. d. Alexandri pp. III a. 6.

A. [B[1] *a. 1380 mai. 5. B s. XVIII. C f. 258'. D*[2] *f. 38' et f. 76. F f. 500]. — Edd. Ughelli* [1] *VI 1313 ex C*[1]*;* [2] *X*[b] *409 = Muratori Scr. II*[b] *901 = Migne CC 409 n. 389. — Regg. Rondinini p. 153. Pansa p. 90. J. 7519. JL. 11266.*

Leonas abbas Iohannem Berardi monachum, auctorem chronicae Casauriensis, Romam misit huius privilegii impetrandi causa.

15 *(1168—69)*

Alexander III nobili viro R(iccardo) Gentili: mandat, ut a molestia et infestatione mon. b. Clementis omnino desistens, ei ecclesias et alia iura sua libere et quiete dimittat et clericos de terra Sansonesca ab abbate excommunicatos evitet. — Super prudentia.

C f. 268. — Edd. D'Achéry Spicil. [1] *V 514 ex C;* [2] *II 973. Muratori Scr. II*[b] *905 ex C. — Regg. J. 9120. JL. 14063 ad a. 1159—81.*

16 *Benevento (1168—69) sept. 4*

Alexander III I(ohanni) Signino ep. et L(eonati) abbati: ratam habet sententiam latam ab eis in quosdam clericos de terra Sansonesca pro eo, quod abbati rebelles exstiterint et vocati ad capitulum venire spernentes ecclesias de manu laica receperint. — Ex continentia. Dat. Benevent. 2 non. sept.

C f. 268'. — Ed. Muratori Scr. IIb 1013 ex C. — Regg. Migne CC 558 n. 594. J. 7736. JL. 11575.

17 *Benevento (1168—69) sept. 23*

Alexander III Furconen. ep. et Pinnen., Valven. et Teatin. canonicis: mandat, quatenus sententiam excommunicationis vel interdicti, quam Leonas abbas s. Clementis de Piscaria in clericos fratris sui Riccardi, cui super hoc ipse litteras miserat *(n. 15)*, pro eorum contumacia et rebellione protulit, per parochias suas faciant observari; Riccardum vero publice excommunicatum denuntient et totam terram eius interdicto subiciant. — Significavit nobis. Dat. Benevent. 9 kal. oct.

C f. 268'. — Ed. Muratori Scr. IIb 1013 ex C. — Regg. Migne CC 562 n. 601. J. 7743. JL. 11582.

18 *Veroli (1170) mart. 25*

Alexander III Firman., Esculan., Camerinen. epp., G(entili) subdiac. Auximanen. procuratori, priori Fontis Avellanae: mandat, quatenus possessiones, quae in parochiis eorum ad mon. s. Clementis de Piscaria pertinere noscuntur, ab ipsis aut ab aliquibus parochianis eorum occupatas omni occasione cessante Leonati abbati restituant. — Quanto dilecti. Dat. Verul. 8 kal. april.

C f. 269'. — Edd. D'Achéry Spicil. [1] V 525 ex C; [2] II 976. Muratori Scr. IIb 912 ex C = Migne CC 657 n. 705. — Regg. Fil. Vecchietti Intorno agli impieghi sostenuti da Gentile vescovo di Osimo (Osimo 1770) et apud Compagnoni Mem. di Osimo II 7. J. 7854. JL. 11748.

Leonas abbas tunc Verulis degens, 4 diebus ante, scil. 12 kal. april. *(mart. 21)*, sabbato ante dominicam de passione, ab Alexandro III diaconus apost. sedis promovetur (JL. II p. 232).

19 *Veroli (1170) april. 28*

Alexander III Leonati abbati et conventui: iniungit universis, qui ad ecclesiam s. Clementis in die translationis corporis s. Clementis pp. et mart. devota mente concurrerint, suorum remissionem peccatorum. — Licet omnes. Dat. Verul. 4 kal. mad.

C f. 269. — Edd. D'Achéry Spicil. [1] V 517 ex C; [2] II 974. Muratori Scr. IIb 907 ex C = Rondinini p. 165, = Migne CC 682 n. 740. — Regg. Rondinini p. 153. 161. J. 7890. JL. 11782.

20 *Tusculanum (1171—72) feb. 7*

Alexander III Oder(isio) Valven., Abrutinen. et Marsican., Pinnen. et Furconen. epp. et capitulo Teatin. et abbati s. Vincentii (ad Vulturnum): mandat, quatenus Gentilem de Raiano, qui censum debitum monasterio s. Clementis de Piscaria solvere contradicit et parochialia iura, quae de Rocca de Soti ipsi debentur, tam clericos quam laicos reddere non permittit, nec eius

ecclesias ordinari, excommunicationis vinculo astringant. — Ex transmissa. Dat. Tusculan. 7 id. feb.

C f. 269'. — Edd. D'Achéry Spicil. [1] *V 523 ex C;* [2] *II 975. Muratori Scr. II*[b] *911 ex C = Migne CC 1286 n. 1485. — Regg. J. 9290. JL. 14258 ad a. 1171—81.*

Conf. quoque regium mandatum ad Gentilem de Raiano (ed. Muratori Scr. II[b] 1015).

21 *Tusculanum (1171—72) feb. 7*

Alexander III Abrutin. et Pinnen. epp.: mandat, quatenus parochianos ipsorum Ro. de Malatino, Trasmundum de Rocca aliosque monere curent, ut bona mon. s. Clementis de Piscaria ablata restituant, renuentes ecclesiasticae severitatis gladio feriant. — Significavit nobis. Dat. Tusculan. 7 id. feb.

C f. 269'. — Edd. D'Achéry Spicil. [1] *V 524 ex C;* [2] *II 975. Muratori Scr. II*[b] *911 ex C = Palma Storia di Teramo IV 224, = Migne CC 1287 n. 1486. — Regg. J. 9291. JL. 14259 ad a. 1171—81.*

22 *Tusculanum (1171—72) oct. 4*

Alexander III Marsican., Pennen. et Valven. epp., Teatin. et Furconen. eccl. clericis: mandat, quatenus clericos monasterii Farfen. schismaticos, qui scienter in terra Sansonesca contra interdictum abbatis s. Clementis de Piscaria cantaverint, excommunicatos denuntient et excommunicationis sententiam, quam Leonas abbas in nobiles viros B(erardum) Gentilem et fratres eius, Rogerium, filium Riccardi, et fratres eius tulerit, quia ei et monasterio suo de terra Sansonesca debitum et consuetum censum subtrahunt, omni occasione et appellatione remota, observent firmiter et faciant inviolabiliter observari. — Varias et multiplices. Dat. Tusculan. 4 non. oct.

C f. 269. — Edd. D'Achéry Spicil. [1] *V 520 ex C;* [2] *II 974. Muratori Scr. II*[b] *909 ex C = Migne CC 865 n. 988. — Regg. J. 8155. JL. 12126.*

23 *Tusculanum (1171—72) oct. 4*

Alexander III Leonati abbati: nuntiat, se sanum et incolumem esse; mandat, quatenus, si nobiles viri Ber(ardus) Gent(ilis) et fratres eius, Rogerius, filius Riccardi, et fratres eius monitis et mandatis suis infra 15 dies post susceptionem litterarum suarum *(n. 24)* noluerint acquiescere, ipsos excommunicatos denuntiet. — Nuntium et litteras. Dat. Tusculan. 4 non. oct.

C f. 269. — Edd. D'Achéry Spicil. [1] *V 519 ex C;* [2] *II 974. Muratori Scr. II*[b] *908 ex C = Migne CC 866 n. 989. — Regg. J. 8156. JL. 12127.*

**24* *(Tusculanum 1171—72 oct. 4)*

Alexander III scribit Ber(ardo) Gent(ili) et fratribus eius, Rogerio, filio Riccardi, et fratribus eius de querela Leonatis abbatis.

Laud. in n. 23. — Reg. JL. —.

Conf. quoque Guillelmi regis Siciliae rescriptum ad Bartholomaeum (*l.* Berardum) Gentilem et Rogerium, filium Riccardi (ed. Muratori Scr. II[b] 1015).

25 *Ferentino (1175) april. 2*

Alexander III Pinnen. et Valven. epp.: mandat, quatenus clericos de Castellione, in quos Leonas abbas s. Clementis de Piscaria pro suis excessibus

interdicti sententiam promulgavit eosque renitentes excommunicationis vinculo innodavit, publice excommunicatos denuntiari faciant. — Ex parte dilecti. Dat. Ferent. 4 non. april.

C f. 269'. — Edd. D'Achéry Spicil. [1] *V 518 ex C;* [2] *II 974. Muratori Scr. II^b 908 ex C = Migne CC 1021 n. 1177. — Regg. J. 8360. JL. 12454.*

Castellio, hodie Castiglione Casauria, haud longe ab abbatia s. Clementis distat.

26 *Laterano (1179) mai. 3*

Alexander III (Christiano) Maguntino archiep.: mandat, quatenus abbatem s. Clementis de Piscaria vel nuntios eius benigne recipiat et eos, qui in marchia Anconitana possessiones monasterii detinent, ad eas restituendas districte compellant. — Quanto dilectum. Dat. Lat. 5 non. madii.

C f. 270. — Edd. D'Achéry Spicil. [1] *V 521 ex C;* [2] *II 975. Muratori Scr. II^b 910 ex C = Migne CC 1235 n. 1422, = Jaffé Bibl. rer. Germ. III 409 n. 60. — Regg. J. 8721. JL. 13409.*

27 *Laterano (1179) mai. 15*

Alexander III Auximan., apost. sedis legato, Firman., Camerinen. et Senogalien. epp.: mandat, quatenus parochianos suos ad restituendas possessiones monasterii s. Clementis de Piscaria, instante schismate temeritate propria invasas, non differant districtius commonere, renuentes vero excommunicationis vinculo innodent. — Quanto maiorem. Dat. Lat. id. mai.

C f. 270. — Edd. D'Achéry Spicil. [1] *V 522 ex C;* [2] *II 975. Muratori Scr. II^b 910 ex C = Migne CC 1236 n. 1423. — Regg. Compagnoni Mem. di Osimo II 7. J. 8724. JL. 13416.*

28 *Laterano 1189 mai. 30*

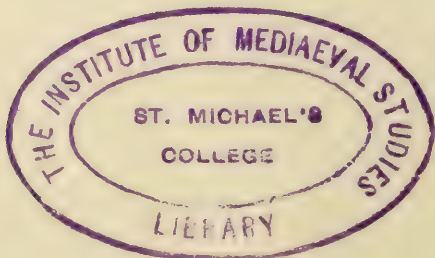
Clemens III Ioeli abbati: concedit usum mitrae et anuli in missa sollemnium festivitatum et conventibus synodalibus. — Conveniens est. Dat. Lat. 3 kal. iun. pont. n. a. 2.

A. [B s. XVIII. D[2] *f. 44]. — Edd. Ughelli* [1] *VI 1319 ex C*[1]*;* [2] *X^b 413 = Muratori Scr. II^b 920 ut Clementis IV bullam. PflugkH. Acta III 373 n. 429 ex A. — Regg. PflugkH. Iter p. 319 n. 900. JL. 16417.*

29 *Roma S. Pietro 1191 iun. 13*

Celestinus III Ioheli abbati etc.: ad exemplar Leonis *(n. 1)*, Calixti *(n. 6)*, Adriani *(n. 13)* ac Alexandri *(n. 14)* suscipit monasterium, quod solius b. Petri iuris exsistit, sub apost. protectione, confirmat regulam b. Benedicti, possessiones propriis expressas vocabulis et decimationes et iura. — Religiosis votis. Ego Celestinus etc. Subscr. 24 card. Dat. Romae ap. s. Petrum p. m. Egidii s. Nicolai in carcere Tulliano diac. card., id. iun., ind. 9, a. inc. d. 1191, pont. v. d. Celestini pp. III a. 1.

A. [B s. XVIII. D[1] *f. 111. F f. 508]. — Edd. Ughelli* [1] *VI 1316 ex C*[1]*;* [2] *X^b 411 = Muratori Scr. II^b 917 = Migne CCVI 881 n. 14. — Regg. Rondinini p. 154. Di Pietro Mem. stor. di Solmona p. 143. Bindi Castel S. Flaviano IV 154 not. 1. Bindi Mon. p. 443 not. 1. J. 10305. JL. 16721.*

Terra Sansonesca.

(Pescosansonesco)

Saec. XI et XII in terra Sansonesca et in locis Soti et Raiano gens quaedam admodum potens dominium exercuit, quae comitatum quoque Manupellensem usque ad a. 1140 habuit (cf. L. Palatini Degli antichi conti di Manoppello in: Bollett. A. L. Antinori XI 89 sq.). De terra Sansonesca cf. quoque chartulam a. 1111 (ed. Muratori Scr. II^b 1005). Homines huius familiae saepius in chronico Casauriensi propter oppressiones et invasiones monasterii s. Clementis reprehensi sunt.

De eadem re agitur in rescriptis, quae iam relata sunt sub „Mon. s. Clementis de Piscaria" n. 16. 17. 20. 22. 23.

1 *(1061)*

Alexander II nobilibus viris Trasmundo, Bernardo, Berardo, filiis Sansonis: admonet eos, ut in amplificando honore mon. s. Clementis perseverent.

v. Mon. s. Clementis de Piscaria n. 2.

2 *(1168—69)*

Alexander III nobili viro R(iccardo) Gentili: mandat, ut a molestia et infestatione mon. b. Clementis omnino desistens, ei ecclesias et alia iura sua libere et quiete dimittat et clericos de terra Sansonesca ab abbate excommunicatos evitet.

v. Mon. s. Clementis de Piscaria n. 15.

**3* *(Tusculanum 1171—72 oct. 4)*

Alexander III scribit Ber(ardo) Gent(ili) et fratribus eius, Rogerio, filio Riccardi, et fratribus eius de querela Leonatis abbatis s. Clementis.

v. Mon. s. Clementis de Piscaria n. 24. — cf. quoque regium rescriptum ad Bartholomaeum (*l.* Berardum) Gentilem et Rogerium, filium Riccardi (ed. Muratori Scr. II^b 1015).

Atri.

(Hadria. Adria)

Nicola Sorricchio Annali ecclesiastici di Atri fino al 1485 et Supplemento agli Annali ecclesiastici, ms. s. XVIII, Atri. — Baldassarre Storace Istoria della famiglia Acquaviva reale d'Aragona (In Roma 1738). — Melchiorre Delfico Della antica numismatica della città di Atri nel Piceno (Teramo 1824). — Vinc. Bindi Castel S. Flaviano IV 38 sq. — V. Bindi Mon. stor. ed artist. degli Abruzzi p. 135 sq. — Luigi Sorricchio Notizie storiche ed artistiche intorno alla cattedrale di Atri in: Rivista Abruzzese di scienze, lettere ed arti XII (1897) 1 sq.

Quaestionem, an Hadria priscis iam temporibus episcopali fuerit cathedra insignita, nos praeterimus. Subiecta erat Pennensi episcopo usque ad a. 1252, quando Petrus Albanensis ep. ex mandato Innocentii IV oppidum Hadriae decrevit vocari civitatem, episcopali dignitate decoratam. Inde ecclesiae Pennensis et Hadriensis invicem unitae ab uno eodemque praesule reguntur.

Chartas Hadrienses exscripsit Nicolaus Sorricchius; cf. Mommsen in C. I. L. IX 481; L. Sorricchio Nicola Sorricchio. Vita e bibliografia (Atri 1889); T. Casini in Rivista Abruzzese di scienze, lettere ed arti XXII (1907) 424 sq. Elenchum privilegiorum in archivis Hadriae custoditorum congessit V. Bindi Mon. p. 285 sq. Notamus denique Necrologium Hadriense (ed. Bindi Mon. p. 215 sq.).

Monasterium s. Iohannis de Casanello.

Monasterii huius origines ignoramus. In charta conventionis inter Pennensem episcopum et s. Quirici de Introduco abbatem a. 1183 de ecclesia s. Iohannis de Casanello, quae est in Atro vetere, fusius agitur (cf. Penne, Episc. n. 21; supra p. 287). Monasterium de Casanello rexerunt praepositus et monachi secundum regulam s. Benedicti viventes, qui abbatis s. Quirici de Introduco auctoritatem recognoverunt (cf. Antrodoco, Mon. s. Quirici et Iulittae, supra p. 26). Inde ab institutione Hadriensis episcopatus monasterium ad ecclesiam cathedralem s. Mariae Hadriensem pertinuit.

Unum Lucii III privilegium Hadriae in archivo capituli adservatur; cf. Gött. Nachr. 1898 p. 303.

A = Orig. Atri Arch. capitolare.
B = Cop. ib.
C = Nic. Sorricchio Monumenti Atriani vol. I—V, s. XVIII, Atri Bibl. della casa Sorricchio.

1 *San Flaviano 1184 iun. 10*

Lucius III Roberto praeposito etc.: suscipit eccl. s. Iohannis in Casanello sub apost. protectione, confirmat regulam s. Benedicti et possessiones propriis expressas vocabulis, concedit ius recipiendi clericos vel laicos ad conversionem, sepulturam liberam, immunitates et libertates, ius eligendi praepositum. — Piae postulatio. Ego Lucius etc. Subscr. 9 card. Dat. ap. s. Flavianum p. m. Hugonis S. R. E. not., 4 id. iun., ind. 2, inc. d. a. 1184, pont. v. d. Lucii pp. III á. 3.

A. [B a. 1588. C]. — Ed. Bindi Mon. p. 58 ex C. — Regg. Bindi Castel S. Flaviano IV 58. Gött. Nachr. 1898 p. 328 n. 15 ex A. JL. —.

TERAMO

(Interamnia. Interamnes. Aprutium)

Ioh. Ant. Campani Interamniae seu Terami descriptio in eiusdem Opp. (Romae 1495). — Mutio de' Mutii Dialoghi curiosi, utili et dilettevoli p. I (In Chieti 1612). — Mutio de' Mutii Della storia di Teramo dialoghi sette I ed. Gius. Pistelli (Teramo 1876); [2] ed. Gius. Savini in: Rivista Abruzzese di scienze, lettere ed arti V. VI (1890—91); [3] ed. Giac. Pannella (Teramo 1893). — Stefano Coletti Vita del b. Berardo vescovo Aprutino, città hoggi nominata Teramo. Con un breve catalogo de' vescovi di detta città (In Ascoli 1638). — Ughelli [1] I 388 sq. V 1474 sq.; [2] I 342 sq. — Francesco Brunetti Sacra ac profana Aprutii monumenta, ms. s. XVII; cf. Palma V 144 sq. et supra p. 231. — Carlo Riccanali Discorso cronologico sopra de' vescovi della città di Teramo, detti Aprutini, ms. s. XVII ex.; cf. Tulli p. 92 et Palma V 141. — C. Riccanali Topografia della città di Teramo, ms. s. XVII ex.; cf. Tulli p. 93 et Palma V 141. — Ant. Lud. Antinori Memorie storiche sui vescovi di Teramo in eius Corografia degli Abruzzi, ms. s. XVIII; cf. supra p. 231. — Dom. Giordani Memorie storiche dell' antica città di Teramo in Abruzzo, ms. s. XVIII; cf. Palma V 141 et Minieri Riccio Bibl. p. 517. — (Alessio Tulli) Catalogo di uomini illustri per santità, dottrina e dignità, usciti in diversi tempi dalla città di Teramo (In Teramo 1766). — Alessio Tulli Storia Teramana, ms. s. XVIII, periit; quae supersunt capitula, exstant in bibliotheca lycei Teramani; cf. Mazzatinti Archivi II 123. — Luigi Ercole Dizionario topografico alfabetico . . della provincia di Teramo (In Teramo 1804). — Gio. Bernardino Delfico Dell' Interamnia Praetuzia memorie (In Napoli 1812). — Niccola Palma Storia ecclesiastica e civile della regione più settentrionale del regno di Napoli, detta dagli antichi Praetutium, ne' bassi tempi Aprutium, oggi città di Teramo e diocesi Aprutina I—V [1] (Teramo 1832—36); [2] (1890—94). — N. Palma Questioni Appruzzesi (Teramo 1837). — N. Palma Scritti sulla storia di Teramo, ms. s. XIX, Teramo Bibl. del Liceo Melchiorre Delfico; cf. Mazzatinti Archivi II 123 sq. — Pancratio Palma Compendio della storia civile del Pretuzio, detto ne' bassi tempi Aprutium, al presente compreso nel distretto di Teramo (Teramo 1841). — Berardo Lupi Compendio della vita e de' miracoli di San Berardo, vescovo e protettore di Teramo e della diocesi (Ascoli 1843). — V. D'Avino Cenni storici sulle chiese arcivescovili, vescovili e prelatizie del regno delle due Sicilie (Napoli 1848) p. 665 sq. — Cappelletti XXI 427 sq. — Vinc. Bindi Castel S. Flaviano IV 1 sq. — V. Bindi Monumenti storici ed artistici degli Abruzzi p. 1 sq. — (Giacinto Pannella) Guida illustrata di Teramo (Teramo 1888). — G. Pannella Catalogo de' vescovi Aprutini e de' Camplesi. Opera postuma del can. Nic. Palma (Teramo 1890). — Franc. Savini Sul dominio vescovile in Teramo in: Arch. stor. per le prov. Napoletane XV (1890) 808 sq. — N. F. Faraglia Saggio di corografia Abruzzese medioevale in: Arch. stor. per le prov. Napoletane XVI (1891) 645 sq. — Franc. Savini Se il castrum Aprutiense delle lettere di S. Gregorio Magno fu l'odierna Teramo

e se la voce Aprutium servì nel primitivo medio evo a denominare la città di Teramo, ovvero solo il suo territorio in: Arch. stor. ital. Ser. V t. X (1892) 3 sq. — Monografia della provincia di Teramo I—III (Teramo 1892—96). — Fr. Savini L' archivio segreto della S. Sede ed i vescovi noti ed ignoti di Teramo (Teramo 1893). — Fr. Savini S. Maria Aprutiensis ovvero l' antica cattedrale di Teramo. Studio storico-artistico (Roma 1898). — Fr. Savini Il duomo di Teramo. Storia e descrizione corredate di documenti (Roma 1900). — Fr. Savini La contea di Apruzio e i suoi conti. Storia Teramana dell' alto medio evo (Roma 1905). — Baldassarre Capogrossi-Guarna Il vescovato di Teramo in: Rivista del Collegio araldico di Roma III (1905) 642 sq.

Episcopatus Aprutinus.

Aprutini episcopatus origines obscurae sunt. Etiam de antiqua eius sede viri docti inter se discordant. Certe inde a saec. XI ecclesia s. Mariae in loco q. d. Interamnes sedes Aprutini episcopatus celebrabatur, quae a Roberto comite Loretelli una cum tota civitate combusta, a Guidone ep. (a. 1156—70) denuo exstructa est. Aprutini episcopi semper Romanis pontificibus immediate subiecti fuerunt.

Adnotamus denique, Cencium in Libro censuum S. R. E. (ed. Fabre-Duchesne I 48) sub episcopatu Abrutino recensuisse:

„Ecclesia sancti Domnini II solidos Pisanorum."

Sed frustra notitiam circa hanc ecclesiam eiusque privilegium quaesivimus.

Archivum episcopatus iam saec. XII gravissima damna passum est. Privilegia enim Paschalis II (n. 9), Calixti II (n. 10), Honorii II (n. 11) et Lucii II (n. 12) iam a. 1148 direptione consumpta esse, ipse Aprutinus praesul tunc doluit (cf. n. 9). Hodie archivum episcopii antiquas chartas non possidet (cf. Gött. Nachr. 1898 p. 299 et Mazzatinti Archivi II 108), praeter chartas monasterii s. Iohannis de Scorzone monialium ord. s. Benedicti, nuper illuc depositas; cf. Fr. Savini Regesto dell' antichissimo monastero di S. Giovanni a Scorzone presso Teramo (Teramo 1884), et eiusdem auctoris Inventario delle pergamene esistenti nello archivio del monastero di S. Giovanni in Teramo [1] in: Bollettino A. L. Antinori III (1891) 47 sq. 210 sq. IV (1892) 84 sq. 230 sq. VI (1894) 108 sq.; [2] (Aquila 1898). Superest autem vetus Chartularium ecclesiae Teramanae saec. XII, quo usi fuere Mutius de Mutiis et Ughellus, iam pridem desideratum, nunc vero repertum; cf. Fr. Savini La scoperta del cartulario Aprutino in: Rivista Abruzzese XX (1905) 385.

Multa ex archivis monasteriorum a. 1809 suppressorum instrumenta collegit Nicolaus canonicus Palma. Ea a. 1884 in bibliothecam lycei Teramani q. app. Melchiorre Delfico translata sunt; cf. Mazzatinti Archivi II 114 sq.

Perpauca instrumenta antiquiora custodiuntur et in archivo canonicorum ecclesiae cathedralis s. Mariae et in archivo civitatis; cf. Fr. Savini Inventario analitico delle pergamene contenute nell' archivio comunale di Teramo in: Rivista Abruzzese di scienze, lettere ed arti IX (1894).

Documenta historiam Aprutinam illustrantia exscripserunt Franciscus Brunetti et Nicolaus Palma; cf. Mazzatinti Archivi II 111 sq. De bibliotheca cf. Berardo Mezzucelli La biblioteca di Teramo (1878). De archivis Teramanis cf. Bethmann in Archiv XII 535; Gött. Nachr. 1898 p. 299; Mazzatinti Archivi II 108 sq.; Fr. Savini Gli archivi Teramani ed il loro contenuto. Studi ed inventari (Teramo 1895).

C = Liber episcopatus sive Chartularium ecclesiae Teramanae, mb. s. XII ex.— XIII in., Teramo Arch. vescovile. Exscripsit Franc. Brunetti, ms. s. XVII, Teramo Bibl. del Liceo Melchiorre Delfico; cf. Mazzatinti Archivi II 123.
D = Diversorum pontificum bullae, privilegia etc. p. I, s. XVI—XVII, cod. Vat. lat. 6420; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 16.
E = Bullae pontificum Romanorum, s. XVI sq., cod. Vat. lat. 7109; cf. Gött. Nachr. 1903 p. 20.
F = Miscellanea, s. XVII, Roma Bibl. Vittorio Emanuele cod. 3234 (Mss. Gesuitici 1105); cf. Gött. Nachr. 1903 p. 146.
G = G. Frascarelli Codice diplomatico Ascolano vol. I, s. XIX, Ascoli Piceno Bibl. comunale ms. 149; cf. supra p. 148.

**1* *(598)*
Gregorius I committit Passivo ep. Firmano officium visitationis eccl. Aprutinae.

Laud. in Gregorii I rescripto JE. 1596 (v. Oratorium s. Petri n. 1). — Reg. JE. —.

2 *(601 oct.—nov.)*
Gregorius I Passivo ep. (Firmano): mandat, ut Oportunum, sibi in moribus, in psalmodiae studio, in amore orationis valde laudatum, ad se faciat venire et de anima sua admoneat, quatenus in bonis studiis crescat; si nulla ei crimina obviant, tonsorandus sit, ut vel monachus vel ab eo subdiaconus fiat et post aliquantum temporis ad pastoralem curam Aprutinae ecclesiae, longo tempore pastoralis curae sollicitudine destitutae, debeat promoveri. — Bene novit fraternitas.

Reg. Gregorii I lib. XII ep. 4. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XII n. 12. Mansi X 316 n. 13. Catalani De eccl. Firm. p. 102. Troya Cod. dipl. Longob. I 520 n. 251. Palma Storia I 72. Migne LXXVII 1226 n. 12. Mon. Germ. Epp. II 350. — Regg. J. 1443. JE. 1855.

3 *(601 oct.—nov.)*
Gregorius I Oportuno de Aprutio: consolatur eum, verbis suis asperis contristatum; monet eum, ut ad Deum tota mente convertatur. — Pervenit ad me.

Reg. Gregorii I lib. XII ep. 5. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. X n. 68. Mansi X 317 n. 14. Palma Storia I 71. Migne LXXVII 1118 n. 68. Mon. Germ. Epp. II 350. — Regg. J. 1444. JE. 1856.

**4* *(872—79)*
Iohannes VIII iniungit Iohanni Aprutien. antistiti, ut, adscitis Theoderico Theatino, Heodicio Firmano et Helmoino Pinnen. epp., omne negotium Theoderonae de Vivelata cum eis ventilet et canonice definire procuret.

Laud. in n. 5. — Reg. JE. —.

5 *879 nov. 20*

Iohannes VIII Theoderico Theatino, Heodicio Firmano, Iohanni Aprutiensi et Helmoino Pinnensi epp.: committit, ut causam Theoderonae de Vivelata, relictae quondam Tresigii, cui, viro suo defuncto, velamen sacri habitus ab eiusdem viri sui fratre germano vi impositum fuerat, discutiant; si aliqua ambiguitas emerserit, iubet, ut aut ipsi aut ipsorum legati cum eadem femina suis praesentialiter obtutibus praesententur, ut coram se omnis rei veritas inquiratur et aequitatis regula terminetur. — Quaedam vestrarum. Dat. 12 kal. dec. ind. 13.

Reg. Iohannis VIII ep. 230. — Edd. Carafa Epp. decr. III 456 n. 226. Mansi XVII 168 n. 226. Migne CXXVI 891 n. 272. — Regg. J. 2519. JE. 3310.

*6 *(1056)*

Victor II, Petro ep. Aprutino reclamante, mittit Girardum comitem, ut Teutonem et filios eius ad placitum venire faciat.

Laud. in n. 7. — Reg. JL. —.

7 *Ante castrum de la Vitice 1056 iul.*

Victor II, in placito residens, cum legali iudicio iudicum investit Petrum ep. Aprutinum de castello de la Vitice et de eius pertinentia, et post vestituram factam mittit bandum de parte regis Enrici et de sua parte. — Adam iudex Teatin. scr. A. ab inc. d. n. I. Chr. 1056, m. iul., per ind. 9; actum in Aprutio.

C f. 3' (mutilum). — Edd. Ughelli [1] V 1487 ex C; [2] I 352 = Colucci Ant. Picene X 207, = Palma Storia I 121 = Savini Contea di Apruzio p. 206 n. 10. — Regg. Muzio ed. Pistelli p. 43; ed. Pannella p. 35. Hübner Gerichtsurkunden n. 1390. J. 3300. JL. 4348.

Vitica ad ipsam civitatem Interamnem pertinuit, ut patet ex Anastasii IV privilegio (n. 13).

8 *Grassiano 1057 iul.*

Gerardus comes de comitatu Asculano et Aprutiensi, missus d. Victoris II, in generali placito in loco q. d. Grassiano, definit controversiam inter Petrum ep. Aprutien. et Petrum abbatem mon. s. Salvatoris de Reti de uno castro q. d. Civitella et de monasterio uno (s. Salvatoris in loco q. d. Beczini). — Petrus not. scr. A. ab inc. 1057, m. iul., per ind. 10.

C f. 16. — Edd. Ughelli [1] V 1489; [2] I 353 = Palma Storia I 123, = Savini Contea di Apruzio p. 209 n. 11. — Reg. Hübner Gerichtsurkunden n. 1392. JL. —.

cf. Rieti, Mon. s. Salvatoris Maioris n. 2 (supra p. 26). — De eadem controversia in aliis duobus placitis agitur (Hübner Gerichtsurkunden n. 1264 ad a. 1027 et n. 1427).

*9 *(1099—1118)*

Paschalis II concedit privilegium, in quo monasterium s. Nicolai de Trotino Aprutino episcopo confirmatur.

Laud. in sententia iustitiariorum a. 1148 april. 22 prolata (ed. Gattula Hist. abb. Cassin. p. 198; Hübner Gerichtsurkunden n. 1665) in lite inter ep. Aprutinum et monachos Casinenses de subiectione monasterii s. Nicolai de Trotino. — Reg. JL. —.

Praeterimus denique fabulam, Paschalem II Hugoni episcopo speciale privilegium concessisse, quod episcopus Aprutinus posset missam celebrare armis indutus. De re cf. Palma I 134. — Mortuo Uberto ep. (a. 1114), Paschalem II electionem Berardi ep. e gente Palearia confirmasse, eius Vita narrat.

*10 *(1120—24)*

Calixtus II concedit privilegium *ut n. 9.*

Laud. ut n. 9. — Reg. JL. —.

*11 *(1124—30)*

Honorius II concedit privilegium *ut n. 9.*

Laud. ut n. 9. — Reg. JL. —.

*12 *(1144—45)*

Lucius II concedit privilegium *ut n. 9.*

Laud. ut n. 9. — Reg. JL. —.

13 *Laterano 1153 nov. 27*

Anastasius IV Guidoni ep. etc.: confirmat universos parochiae fines; inhibet monachorum pravam praesumptionem, ut nec baptismum ulterius in monasteriis faciant, nec ad infirmorum unctiones de claustris suis progredi audeant, nec ad poenitentiam iniungendam populares personas admittant, nec ab episcopo excommunicatos ad communionem, nec interdictos ad officia sacra suscipiant; confirmat possessiones propriis expressas vocabulis. — Sicut iniusta poscentibus. Ego Anastasius etc. Subscr. 9 card. Dat. Lat. p. m. Rolandi S. R. E. presb. card. et canc., 5 kal. dec., ind. 2, inc. d. a. 1153, pont. d. Anastasii pp. IIII a. 1.

D f. 5 ex autogr. E f. 15 ex autogr. F f. 1 et f. 16 ex autogr. G. — Edd. Muzio ed. Pistelli p. 43; ed. Pannella p. 35. Ughelli [1] I 395; [2] I 357 = Bull. Rom. ed. Cocquelines II 341 n. 10 = Bull. Rom. ed. Taur. II 610 n. 10 (5 kal. feb.), *= Migne CLXXXVIII 999 n. 7. Palma Storia I 158 ex antiqua copia arch. mon. s. Mariae de Mejulano. — Regg. Bindi Castel S. Flaviano II 22. IV 8. Bindi Mon. p. 62. J. 6737. JL. 9759.*

14 *Tusculanum (1171—72) feb. 7*

Alexander III Valven., Abrutinen. aliisque epp.: mandat, quatenus Gentilem de Raiano excommunicationis vinculo astringant.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 20.

15 *Tusculanum (1171—72) feb. 7*

Alexander III Abrutin. et Pinnen. epp.: mandat, quatenus parochianos ipsorum Ro. de Malatino, Trasmundum de Rocca aliosque monere curent, ut bona mon. s. Clementis de Piscaria ablata restituant etc.

v. Penne, Mon. s. Clementis de Piscaria n. 21.

16 *Laterano 1196 oct. 18*

Celestinus III Aprutin. aliisque epp.: mandat, quatenus sententiam interdicti et excommunicationis a Valvensi ep. contra clerum et populum Sulmonen. latam denuntient publice.

v. Valva-Sulmona, Episc. n. 27.

Oratorium s. Petri.

De hac ecclesia cf. Palma I 73.

1 *(598 nov.—dec.)*

Gregorius I Passivo ep. de Firmo: mandat, ut oratorium ab Anione comite castri Aprutiensis Firmensi in eodem castro fundatum, percepta primitus

donatione legitima gestisque municipalibus allegata, sollemniter in honorem b. Petri consecret et presbyterum illic constituat cardinalem. — Anio comes.

Reg. Gregorii I lib. IX ep. 71. — Edd. S. Gregorii M. Opp. ed. Maur. lib. XII n. 11. Constantini Istoria di Monte Santo III 1 n. 1. Mansi X 316 n. 12. Troya Cod. dipl. Longob. I 516 n. 250. Palma Storia 1 71. Migne LXXVII 1225 n. 11. Mon. Germ. Epp. II 90 = Savini Contea di Apruzio p. 175 n. 1. — Regg. J. 1442. JE. 1596.

Monasterium s. Nicolai de Trotino.

(San Niccolò a Tordino sive Abazia di San Atto)

Lubin p. 395. — Gattula Hist. abb. Cassin. p. 196 sq. — Palma Storia eccl. e civile di Teramo e diocesi Aprutina IV 31 sq. 181 sq.

In dioecesi Aprutina monachi Casinenses iam antiquis temporibus multa monasteria possederunt, s. Angeli de Marano (cf. Palma IV 175 sq.), ss. Benedicti et Mauri in Trunto (cf. Palma IV 197 sq.), s. Benedicti de Gabiano (cf. Palma IV 250 sq.), s. Iohannis de Scorzone iuxta Teramanam civitatem (cf. Palma IV 302 sq.), et praecipue monasterium s. Nicolai de Trotino, quod a. 1004 Transmundus, clericus Aprutinus, iuxta fluvium Trutinum *(Tordino)* in loco q. d. Sumusiano, ubi hodie vicus Torri di S. Atto (cf. Palma IV 189 not. 2), condidit et monasterio s. Benedicti in Monte Casino contradidit (cf. Leonis Chron. Casin. lib. II c. 26 et Transmundi diploma ap. Gattula p. 196 et Palma IV 181). Primi eius prioris s. Attonis vitam et instrumentum fictum, quo eidem dignitas abbatis nullius oboedientiae subiecti tribuitur, partim Palma IV 185 edidit ex documentis Teramanis nunc, ut videtur, deperditis. Iam a. 1148 (cf. Gattula p. 198) et iterum tempore Lucii III (n. 1) lis orta est inter monachos Casinenses et episcopum Aprutinum super subiectione monasterii s. Nicolai. Saec. XV cessit abbatibus commendatariis; denique a Sixto IV a. 1477 monasterium capitulo ecclesiae cathedralis Aprutinae incorporatum est.

Chartae, quae ad s. Nicolai monasterium spectant, in archivo Casinensi custodiuntur (capsa LXX); cf. Miscellanea Cassinese I (1899) 7 et Fr. Savini Scorsa di un Teramano nell' archivio di Monte Cassino in: Rivista Abruzzese XXI (1906) 225 sq. Clementis III privilegii (n. 2) apographum alterum exstat Romae in archivo familiae Gaetani; cf. G. B. Carinci in Saggiatore Romano III 6 et v. Pflugk-Harttung Iter p. 81.

B = Cop. Monte Cassino Arch. abbaziale.
B[1] = Cop. Roma Arch. Gaetani.
C = Processi di R. padronato vol. 1062 n. 207 (Canonici di Teramo), s. XVIII, Napoli Arch. di stato; cf. Gött. Nachr. 1900 p. 213.
D = Fr. Brunetti Sacra ac profana Aprutii monumenta lib. III, s. XVII, Teramo Bibl. del Liceo M. Delfico; cf. supra p. 231.

**1* *(1181—84)*

Lucius III committit Theodino Portuensi et Henrico Albanensi epp. controversiam inter Casinense monasterium et eccl. s. Nicolai de Trutino decidendam vel amicabiliter componendam.

Laud. in chartula compositionis a. 1184 ian. 14 (edd. Gattula p. 199 = Palma Storia IV 188). — Reg. JL. —.

2 *Laterano 1188 dec. 12*
Clemens III abbati etc.: suscipit mon. s. Nicolai in Trotino, quod ad ius seu provisionem Casinensis mon. pertinet, sub apost. protectione, confirmat ordinem monasticum secundum b. Benedicti regulam atque institutionem Casinensium, possessiones propriis expressas vocabulis, et concedit ius recipiendi clericos vel laicos ad conversionem, facultatem tempore generalis interdicti divina officia celebrandi, et sepulturam liberam. — Quotiens [a] nobis. Ego Clemens etc. Subscr. 8 card. Dat. Lat. p. m. Moysi S. R. E. subdiac. vicem agentis cancellarii, 2 id. dec., ind. 7, a. inc. d. 1188, pont. v. d. Clementis pp. III a. 1.

B s. XV. B[1] s. XV. C f. 7. D. — Edd. Gattula p. 200 ex B = Migne CCIV 1403 n. 98. Palma Storia IV 189 ex cop. inter chartas mon. s. Benedicti de Gabiano et ex transsumpto a. 1300 april. 25 in archivo capituli Teramani, nunc, ut videtur, deperditis. — Regg. J. 10123. JL. 16362.

Monasterium s. Mariae de Propitiano.

(Propezzano)

Quae de hoc monasterio scimus, refert Palma Storia IV 212 sq., qui versus de origine monasterii eiusque consecratione vulgavit. De loco cf. V. Bindi Castel S. Flaviano IV 244 sq. et Mon. stor. ed artist. degli Abruzzi p. 535.

*†*1* *715 mai. 10*
Gregorius II consecrat altare, et concedit magnam veniam cunctorum criminalium simulque venialium.

Conf. Palma IV 212. Bindi Mon. p. 535. — Reg. JE. —.
Spurium.

Comitatus Aprutinus.

De comitum serie cf. Fr. Savini La contea di Apruzio e i suoi conti (Roma 1905). Paschalis II et Augustini card., eius legati, rescripta laudantur in chronico Casauriensi [*C*]; cf. supra p. 300; Clementis III vero rescripta ad Raynaldum comitem ex chronica monasterii s. Bartholomaei de Carpineto sumpsimus (cf. supra p. 293).

**1* *(1103)*
Paschalis II, mittens Augustinum card. vice legati, praecipit, ut Attonem comitem, qui propria ac legitima uxore relicta et, ea vivente, sibi alteram duxerat, Rogatam videlicet uxorem defuncti Malmazetti, excommunicet.

Laud. in C (D'Achéry Spicil. [1] V 473; [2] II 961. Muratori Scr. II[b] 874). — Reg. JL. —.
De Attone comite Aprutii cf. Savini p. 100 sq.; de famoso comite Ugone Malmozetto ex Normannorum gente cf. ib. p. 97.

*2 *S. Clemente a Casauria (1103)*

Augustinus card., legatus (Paschalis II), ad insulam Piscariae deveniens, recipit Attonem comitem, iuxta praeceptum pp. *(n. 1)* excommunicatum, ad satisfactionem poenitentem.

Laud. in C (D'Achéry Spicil. [1] *V 473;* [2] *II 961. Muratori Scr. II*[b] *875). — Reg. JL. —.*

*3 *(1190)*

Clemens III mandat Raynaldo comiti Aprutii, ut monasterio s. Bartholomaei de Carpineto castella et omnia ablata restituat ipsumque deinde manuteneat et defendat.

v. Penne, Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 24. — De comite Rainaldo cf. Savini p. 135 sq.

*4 *(1190)*

Clemens III iterum Raynaldo comiti Aprutii rescribit, formam prioris mandati *(n. 3)* secutus, addens, si non faciat, se mandare Aprutino et Pennensi epp. et abbati s. Clementis (de Piscaria), ut ipsum excommunicationis sententia feriant *(n. 5)*.

v. Penne, Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 25.

*5 *(1190)*

Clemens III mandat Aprutino et Pennensi epp. et abbati s. Clementis, ut Raynaldum comitem Aprutii, commonitum et corrigi nolentem, excommunicationis sententia feriant.

v. Penne, Mon. s. Bartholomaei de Carpineto n. 26.

Appendix

ad pag. 111 (Episcopatus Castellanus).

Monasterium s. Mariae de Deciano.

Monasterium Decianense, aedificatum in comitatu Castellano saec. XI med., ut videtur, a. 1133 a patronis loci Azoni priori Camaldulensium commissum est (Mittarelli Ann. Camald. III 232; cf. vero l. c. I App. c. 366 ad a. 1118). Inter abbatias ordinis Camaldulensium primum recensetur in Innocentii II privilegio a. 1136 april. 22 JL. 7768 (cf. vol. III p. 178 n. 14). A. 1438 april. 6 Eugenius IV Decianensi abbatiae univit monasterium ss. Martini et Bartholomaei de Tifi. A. 1447 monasteria de Deciano et Tifi in commendam data, saec. XVIII denique suppressa sunt (cf. Lubin p. 118. 389; Muzi Mem. di Città di Castello IV 137 sq.; Repetti Dizionario I 181).

Innocentii III privilegium amplissimum Nicolao abbati Decianensis monasterii a. 1198 mai. 5 concessum, quo Lucii II et Eugenii III privilegia, nunc deperdita, confirmantur, exstat in archivo Camaldulensium, hodie Florentiae in R. archivo; corrige itaque, quae pag. 99 de hoc monasterio diximus.

**1* *(1144—45)*

Lucius II concedit privilegium.

Laud. in Innocentii III privilegio a. 1198 mai. 5. — Reg. JL. —.

**2* *(1145—53)*

Eugenius III concedit privilegium.

Laud. ut n. 1. — Reg. JL. —.

INDEX ALPHABETICUS
VOL. I–IV.

A.

B.

C.

D.

E.

H.

I.

K.

L.

N.

O.

P.

T.

U.

V.

W.

X.

Z.

Ex officina aulae Vimariensis typographica.